COLLECTIO

SELECTA

SS. ECCLESIÆ PATRUM.

IX.

PATRES TERTII ECCLESIÆ SÆCULI.

ORIGENES,

III.

PROSTAT INSUPER VENALE

LUGDUNI,

Apud **RUSAND**, bibliopolam;

MONTIS PESSULANI,

Apud **VIRENQUE**, bibliopolam;

PARISIIS,

Apud **GAUME** fratres, bibliopolas;

ROMÆ,

Apud **MERLE**, bibliopolam.

PARISIIS, E TYPOGRAPHEO DECOURCHANT,
VIA VULGO DICTA D'ERFURTH, N° I.

COLLECTIO
SELECTA
SS. ECCLESIÆ PATRUM,
COMPLECTENS
EXQUISITISSIMA OPERA
TUM DOGMATICA ET MORALIA, TUM APOLOGETICA ET ORATORIA;

ACCURANTIBUS

D. A. B. CAILLAU,

MISSIONUM GALLICARUM PRESBYTERO,

NONNULLISQUE CLERI GALLICANI PRESBYTERIS,

UNA CUM

D. M. N. S. GUILLON,

IN FACULTATE THEOLOGIÆ PARISIENSI ELOQUENTIÆ SACRÆ PROFESSORE, PRÆDICATORE REGIO, AUCTORE LIBRI CUI TITULUS GALLICE: *BIBLIOTHÈQUE CHOISIE DES PÈRES GRECS ET LATINS.*

TOMUS NONUS.

PARISIIS,

APUD MÉQUIGNON-HAVARD, EDITOREM,

VIA VULGO DICTA DES SAINTS-PÈRES.

BRUXELLIS, APUD EUMDEM.

PARISIIS, APUD A. POILLEUX, BIBLIOPOLAM,

VIA VULGO DICTA DU CIMETIÈRE-S.-ANDRÉ-DES-ARCS.

M. DCCC. XXIX.

ORIGENIS
COMMENTARIA.

HOMILIÆ

IN GENESIM,
IN EXODUM,
IN LEVITICUM,
IN NUMEROS.

ORIGENIS
IN GENESIM
HOMILIÆ.

(INTERPRETE RUFINO.)

HOMILIA I[1].

De ortu mundi et eorum quæ in mundo sunt.

« In principio[2] creavit Deus cœlum et terram[3]. » Quod est omnium principium, nisi Dominus noster, et Salvator omnium Christus Jesus, primogenitus omnis creaturæ? In hoc ergo principio, hoc est, in Verbo suo, Deus cœlum et terram fecit : sicut et evangelista Joannes in initio Evangelii sui ait, dicens : « In principio erat Verbum, et » Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat » in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, » et sine ipso factum est nihil[4]. » Non ergo hic temporale aliquod principium dicit : sed in principio, id est, in Salvatore factum esse dicit cœlum et terram, et omnia quæ facta sunt.....

Postquam autem primas creationis circumstantias[5] allegorice de spirituali homine exposuit, sic de luminaribus firmamenti sermonem agere pergit[6] :

....Sicut in firmamento isto quod jam cœlum fuerat ap·

[1] Edit. Benedd. tom. II, p. 52. — [2] N. 1.
[3] Gen. 1, 1. — [4] Joan. 1, 1, 2, 3. — [5] Gen. 1, 1-12.
[6] N. 5 ad 9. p. 54, 55.

pellatum, jubet Deus fieri luminaria, ut dividant inter medium diei et noctis; ita et in nobis fieri potest : si tamen studeamus et nos vocari et effici cœlum, luminaria habebimus in nobis, quæ illuminent nos, Christum et Ecclesiam ejus. Ipse est enim lux mundi, qui et Ecclesiam illuminat sua luce. Sicut enim luna de sole dicitur percipere lumen, ut per ipsam etiam nox possit illuminari : ita et Ecclesia, suscepto lumine Christi, illuminat omnes qui in ignorantiæ nocte versantur. Si vero quis in hoc proficiat ut jam filius Dei efficiatur, sic ut in die honeste ambulet, quasi filius Dei, et filius lucis : hic ab ipso Christo illuminatur sicut dies a sole.

« Et sint in signa et tempora, et in dies et in annos : et » fiant ad illuminandum in firmamento cœli, ut luceant su- » per terram. Et factum est sic[1]. » Sicut luminaria ista cœli, quæ videmus, posita sunt in signa et in tempora, et dies et annos, ut luceant de firmamento cœli his qui super terram sunt : hoc modo etiam Christus illuminans Ecclesiam suam, signa dat per præcepta sua; ut sciat quomodo quis accepto signo fugiat ab ira superventura, uti ne dies illa sicut fur eum comprehendat, sed ut magis pervenire possit in annum Domini acceptabilem. Christus ergo est « lux vera quæ » illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum[2] : » ex cujus lumine illuminata Ecclesia, etiam ipsa lux mundi efficitur, illuminans eos qui in tenebris sunt; sicut et ipse Christus contestatur discipulis suis dicens : « Vos estis lux » mundi[3]. » Ex quo ostenditur, quia Christus quidem lux est Apostolorum, Apostoli vero lux mundi. Ipsi enim sunt non habentes maculam vel rugam, aut aliquid hujuscemodi, vera Ecclesia : sicut et Apostolus dicit : « Ut ipse sibi ex- » hibeat gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut » rugam, aut aliquid hujusmodi[4]. »

« Et fecit Deus duo luminaria magna : luminare majus

[1] Gen. I, 14 et 15. — [2] Joan. I, 9. — [3] Matth. V, 14. — [4] Ephes. V, 27.

» in principatum diei, et luminare minus in principatum » noctis, et stellas. Et posuit ea Deus in firmamento cœli, ut » luceant super terram et potestatem habeant diei et noctis, » et dividant inter medium lucis et inter medium tenebra- » rum. Et vidit Deus quia bonum est : et factum est ves- » pere, et factum est mane dies quarta [1]. » Sicut sol et luna magna luminaria dicta sunt esse in firmamento cœli : ita et in nobis Christus et Ecclesia. Sed quoniam etiam stellas in firmamento posuit Deus, videamus quæ sunt etiam in nobis stellæ, id est, in cordis nostri cœlo. Moyses stella est in nobis, quæ lucet et illuminat nos actibus suis ; et Abraham, et Isaac, et Jacob, et Esaias, et Jeremias, et Ezechiel, et David, et Daniel, et omnes quibus Scriptura sancta testimonium dedit quia placuerint Deo. Sicut enim « stella ab stella differt in » claritate [2] : » ita etiam sanctorum unusquisque secundum magnitudinem suam lumen suum fundit in nos. Sicut autem sol et luna illuminant corpora nostra : ita et a Christo atque Ecclesia illuminantur mentes nostræ. Ita tamen illuminamur, si non simus mentibus cæci. Nam sicut sol et luna corporalibus oculis cæcos quamvis illustrent, illi tamen recipere lumen non possunt : ita et Christus lucem suam præstat mentibus nostris ; sed ita demum nos illuminabit, si nequaquam cæcitas mentis impediat. Quod etiam si accidat primo, oportet eos qui cæci sunt sequi Christum, dicentes et clamantes : « Miserere nobis, Fili David [3] : » ut etiam visum ab ipso recipientes, possint deinceps et lucis ejus splendore radiari. Verum non æqualiter omnes qui vident illuminantur a Christo, sed singuli secundum eam mensuram illuminantur qua vim luminis recipere valent. Et sicut non æqualiter oculi corporis nostri illuminantur a sole, sed quanto quis in loca altiora conscenderit, et ortum ejus editioris speculæ intuitione fuerit contemplatus, tanto

[1] Gen. I, 16 et seqq. — [2] I Cor. xv, 41. — [3] Matth. IX, 27.

amplius et splendoris ejus vim percipiet et caloris : ita etiam mens nostra quanto altius et excelsius appropinquaverit Christo, ac se viciniorem splendori lucis ejus objecerit, tanto magnificentius et clarius ejus lumine radiabitur; sicut et ipse ait per Prophetam : « Appropinquate mihi, et » appropinquabo vobis [1], » dicit Dominus. Et iterum dicit : « Deus approximans ego sum, et non Deus de longe [2]. » Non similiter tamen venimus ad eum omnes, sed unusquisque secundum propriam suam virtutem. Aut enim cum turbis venimus ad eum, et per parabolas nos reficit, ad hoc tantummodo ne multis jejuniis deficiamus in via; aut certe semper et indesinenter ejus pedibus assidemus, vacantes ad hoc solum ut audiamus verbum ejus [3], nequaquam perturbati erga multum ministerium, sed optimam partem eligentes, quæ non auferetur a nobis. Et utique qui sic accedunt ad eum, multo amplius ex ejus lumine consequuntur. Si vero sicut Apostoli nusquam omnino moveamur ab eo, sed semper cum eo permaneamus in omnibus tribulationibus ejus; tunc nobis secreto ea quæ ad turbas locutus fuerat exponit, atque dissolvit, et multo clarius illuminat nos. Si vero etiam talis quis fuerit, ut possit et in montem ascendere cum eo sicut Petrus et Jacobus et Joannes; iste non solum Christi lumine, sed etiam Patris ipsius illuminabitur voce.

« Et dixit Deus : Producant aquæ repentia animarum vi- » varum, et volatilia volantia super terram secundum fir- » mamentum cœli. Et factum est sic [4]. » Secundum litteram jussu Dei producuntur ab aquis repentia et volatilia, et hæc quæ videmus a quo sint facta cognoscimus. Sed videamus quomodo etiam secundum nostrum firmamentum cœli, id est, mentis nostræ vel cordis soliditatem, hæc eadem fiant. Arbitror quia, si mens nostra illuminata fue-

[1] Zach. I, 3, et Jac. IV, 8. — [2] Jerem. XXIII, 23. — [3] Luc. X. — [4] Gen. I, 20.

rit a nostro sole Christo, jubetur postmodum ex his quæ in ea sunt aquis producere repentia et volatilia volantia, id est, cogitationes bonas vel malas proferre in medium, ut discretio fiat bonorum a malis, quæ utique utraque ex corde procedunt. De corde namque nostro velut de aquis proferuntur et bonæ cogitationes et malæ. Sed nos verbo ac præcepto Dei utraque proferamus ad conspectum et judicium Dei, ut cum ipsius illuminatione discernere possimus a bono quod malum est : id est, ut ea quæ super terram repunt, et terrenas sollicitudines gerunt, separemus a nobis; illa vero quæ meliora sunt, id est volatilia, sinamus volare non solum super terram, sed etiam secundum firmamentum cœli : id est, ut sensum et rationem tam terrenorum quam cœlestium pertractemus in nobis, ut intelligere quoque possimus quæ sint in nobis noxia ex repentibus. Si viderimus mulierem ad concupiscendum eam, illud est in nobis reptile venenatum : si vero sit in nobis sobrietatis sensus, etiamsi domina Ægyptia nos adamaverit, efficimur aves, et relinquentes Ægyptia vestimenta in manibus ejus, ex obscœnis insidiis evolabimus. Si sit in nobis sensus ad furandum nos provocans, istud est reptile pessimum : si vero sit in nobis sensus ut, etiamsi duo minuta habeamus, hæc ipsa pro misericordia offeramus in dona Dei; iste sensus avis est, nihil de terrenis cogitans, sed ad firmamentum cœli volatibus tendens. Si veniat nobis sensus persuadens nobis cruciatus martyrii nos non debere tolerare, istud erit reptile venenatum : si vero ascendat nobis sensus et cogitatio talis, ut usque ad mortem pro veritate certemus; avis erit hæc, a terrenis ad superna conscendens. Similiter etiam de cæteris vel peccatorum vel virtutum speciebus sentiendum est, et discernendum quæ sint repentia et quæ sint volatilia quæ producere ad discretionem in conspectu Dei aquæ nostræ jubentur.

Ad creationem vero hominis deveniens, sic prosequitur[1] :

« Et dixit Deus : Faciamus hominem ad imaginem et si» militudinem nostram; et principatum gerat piscium ma» ris et volucrum cœli, et animalium et universæ terræ, et » omnium quæ repunt super terram[2]. » Consequenter secundum ea quæ superius exposuimus, talem hominem qualem descripsimus vult principatum gerere prædictarum bestiarum, et volucrum, et repentium, quadrupedum, et omnium reliquorum. Quæ qualiter intelligi per allegoriam debeant, exposuimus, cum diximus juberi aquam, id est, mentem ejus spiritualem sensum producere, et terram sensum carnis proferre, ut dominetur eis mens, et non illa dominetur ei. Vult enim Deus ut magna ista Dei factura homo, propter quem et universus creatus est mundus, non solum immaculatus sit ab his quæ supra diximus, et immunis, sed et dominetur eis. Jam vero quale animal sit homo, ex ipsis Scripturæ sermonibus consideremus. Omnes reliquæ creaturæ jussione Dei fiunt, dicente Scriptura : « Et dixit » Deus, Fiat firmamentum. Et dixit Deus, Congregetur aqua » quæ sub cœlo est, in congregationem unam, et appareat » arida. Et dixit Deus : Producat terra herbam fœni[3] : » ita etiam in reliquis dicit. Videamus autem quæ sunt quæ ipse Deus fecit, et per hæc quæ magnitudo hominis sit advertamus. « In principio fecit Deus cœlum et terram[4]. » Similiter ait : « Et fecit duo luminaria magna[5]. » Et nunc iterum : « Faciamus hominem. » In his solis factura ipsius Dei ascribitur, in aliis vero nusquam : sed tantummodo cœlum et terra, sol et luna ac stellæ, et nunc homo a Deo facta sunt; omnia vero reliqua jussione ejus facta esse di-

[1] N. 12 et 13. p. 56, 57, 58.
[2] Gen. 1, 20. — [3] Ibid. 6, 9, 11. — [4] Ibid. 1. — [5] Ibid. 16, 26.

cuntur. Ex hoc ergo considera quanta sit magnitudo hominis, qui tam magnis elementis tamque præcipuis adæquatur, qui habet honorem cœli, propter quod et cœlorum ei promittitur regnum. Habet et terræ honorem, quoniam quidem in terram bonam, et terram vivorum fluentem lac et mel, ingredi sperat. Habet honorem solis et lunæ, habens repromissionem fulgere sicut sol in regno Dei.

Illud sane etiam eminentius in conditione hominis video, quod alibi non invenio dictum : « Et fecit Deus hominem, » ad imaginem Dei fecit eum[1] ; » quod neque in cœlo neque in terra, neque in sole vel luna invenimus ascriptum. Hunc sane hominem, quem dicit ad imaginem Dei factum, non intelligimus corporalem. Non enim corporis figmentum, Dei imaginem continet ; neque factus esse corporalis homo dicitur, sed plasmatus, sicut in consequentibus scriptum est. Ait enim : « Plasmavit Deus hominem[2] ; » id est, finxit de terræ limo. Is autem qui ad imaginem Dei factus est et ad similitudinem, interior homo noster est, invisibilis et incorporalis, et incorruptus atque immortalis. In his enim talibus Dei imago rectius intelligitur. Si qui vero hunc corporeum putent esse, qui ad imaginem et similitudinem Dei factus est, Deum ipsum corporeum et humanæ formæ videntur inducere : quod sentire de Deo manifestissime impium est...... « Fecit *ergo* Deus hominem, ad imaginem Dei fecit » illum[3]. » Oportet nos videre quæ est ista imago Dei, et perquirere ad cujus imaginis similitudinem homo factus est. Non enim dixit, quia fecit Deus hominem ad imaginem et similitudinem suam, sed : *Ad imaginem Dei fecit illum.* Quæ est ergo alia imago Dei ad cujus imaginis similitudinem factus est homo, nisi Salvator noster, qui est « primo- » genitus omnis creaturæ[4] ? » de quo scriptum est, quia sit « splendor æterni luminis, et figura expressa substantiæ

[1] Gen. I, 27. — [2] Id. II, 7. — [3] Id. I, 27. — [4] Coloss. I, 15.

» Dei [1], » quia et ipse de se dicit : « Ego in Patre, et Pater in » me : et qui me videt videt Patrem [2]. » Sicut enim qui viderit imaginem alicujus, videt eum cujus imago est : ita et per Verbum Dei, quæ est imago Dei, Deum quis videt. Et ita verum erit quod dixit : *Qui me videt, videt et Patrem.* Ad hujus ergo imaginis similitudinem homo factus est, et propterea Salvator noster, qui est imago Dei, misericordia motus pro homine, qui ad ejus similitudinem factus fuerat, videns eum, deposita sua imagine, Maligni imaginem induxisse, ipse motus misericordia, imagine hominis assumpta, venit ad eum ; sicut Apostolus contestatur dicens : « Cum in » forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqua» lem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi acci» piens in similitudinem hominum factus ; et habitu inven» tus ut homo, humiliavit semetipsum usque ad mortem [3]. » Quicumque ergo veniunt ad eum, et rationabilis imaginis participes effici student, per profectum suum secundum interiorem hominem renovantur quotidie ad imaginem ejus qui fecit eos : ita ut possint conformes corpori claritatis ejus effici, sed unusquisque pro viribus suis. Apostoli se ad ejus similitudinem reformarunt in tantum ut ipse de eis diceret : « Vado ad Patrem meum et Patrem vestrum, ad Deum » meum et ad Deum vestrum [4]. » Ipse vero jam petierat Patrem pro discipulis suis, ut eis similitudo pristina redderetur, cum dixit : « Pater, da ut, sicut ego et tu unum sumus, » ita et isti in bonis unum sint [5]. » Semper ergo intueamur istam imaginem Dei, ut possimus ad ejus similitudinem reformari. Si enim ad imaginem Dei factus homo, contra naturam intuens imaginem diaboli, per peccatum similis ejus effectus est : multo magis intuens imaginem Dei, ad cujus similitudinem factus est a Deo, per Verbum et virtutem ejus

[1] Heb. I, 3. — [2] Joan. XIV, 9, 10. — [3] Phil. II, 6, 7 et 8. — [4] Joan. XX, 17. — [5] Idem, XVII, 22.

recipiet formam illam quæ data ei fuerat per naturam. Sed nemo desperet, videns similitudinem suam magis esse cum diabolo quam cum Deo, posse se iterum recuperare formam imaginis Dei; quia non venit Salvator vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam. Matthæus publicanus erat, et utique imago ejus diabolo similis erat; sed veniens ad imaginem Dei Dominum et Salvatorem nostrum, et sequens eam, transformatus est ad similitudinem imaginis Dei. Jacobus, Zebedæi filius, et Joannes frater ejus piscatores erant, et homines sine litteris, qui utique tunc magis ad imaginem diaboli similitudinem ferebant; sed sequentes et isti imaginem Dei, similes facti sunt ei, sicut et cæteri Apostoli. Paulus ipsius imaginis Dei persecutor erat; ut autem potuit decorem ejus et pulchritudinem contueri, visa ea in tantum ad ejus similitudinem reformatus est, ut diceret : « An documentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus [1] ? »

HOMILIA II [2].

De fabrica arcæ, et eorum quæ in ea sunt.

Exposita primum arcæ fabrica, ad allegoriam sensum paulatim defluens, Scripturæ sacræ dicta 1° Ecclesiæ, 2° animæ fideli accommodat.

1° Arca Ecclesiæ figura [3] :

Nunc vero jam deprecantes eum prius qui solus potest de lectione veteris Testamenti auferre velamen, tentemus inquirere quid etiam spiritualis ædificationis contineat mag-

[1] 2 Cor. XIII, 3.
[2] Tom. II, p, 59. — [3] N. 3, 4. p. 63, 64.

nifica hæc arcæ constructio. Puto ergo (ut ego pro parvitate sensus mei assequi possum) quod illud diluvium quo pene finis tunc datus est mundo, formam teneat finis illius qui vere futurus est mundi. Quod et ipse Dominus pronuntiavit dicens : « Sicut enim in diebus Noë emebant, » vendebant, ædificabant, nubebant et nuptum tradebant, » et venit diluvium, et perdidit omnes : ita erit et adventus » Filii hominis [1]. » In quo evidenter una eademque forma diluvii quod præcessit, et finis mundi quem venturum dicit, designatur. Sicut ergo tunc dictum est ad illum Noë, ut faceret arcam, et introduceret in eam secum non solum filios, et proximos suos, verum etiam diversi generis animalia : ita etiam ad nostrum Noë, qui vere solus justus et solus perfectus est, Dominum Jesum Christum, in consummatione sæculorum dictum est a Patre, ut faceret sibi arcam ex lignis quadratis, et mensuras ei daret cœlestibus sacramentis repletas. Hoc enim designatur in Psalmo, ubi dicit : « Pete a me, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam, » et possessionem tuam terminos terræ [2]. » Construit ergo arcam, et facit in ea nidos, id est, promptuaria quædam quibus diversi generis animalia recipiantur. De quibus et Propheta dicit : « Perge populus meus, intra in promptua» ria tua, absconde te parumper donec transeat furor iræ » meæ [3]. » Confertur ergo populus hic qui salvatur in Ecclesia, illis omnibus, sive hominibus sive animalibus, quæ salvata sunt in arca. Verum quoniam non est omnium unum meritum, nec unus in fide profectus ; idcirco et arca illa non unam præbet omnibus mansionem, sed bicamerata sunt inferiora, et tricamerata superiora, et nidi distinguuntur in ea : ut ostendat quia et in Ecclesia licet omnes intra unam fidem contineantur, atque uno baptismate diluantur, non tamen unus omnibus atque idem profectus

[1] Luc. XVII, 26, 27. — [2] Psalm. II, 8. — [3] Isai. XXVI, 20.

est, sed unusquisque in suo ordine. Hi quidem qui per rationabilem scientiam vivunt, et idonei sunt non solum semetipsos regere, sed et alios docere, quoniam valde pauci inveniuntur, paucorum qui cum ipso Noë salvantur et proxima ei propinquitate junguntur, tenent figuram : sicut et Dominus noster verus Noë, Christus Jesus, paucos habet proximos, paucos filios et propinquos, qui verbi ejus participes sint, et sapientiæ capaces. Et ii sunt qui in summo gradu positi sunt, et in summitate arcæ collocantur. Cæterum multitudo irrationalium animalium, vel etiam bestiarum, in inferioribus locis habetur, et eorum maxime quorum feritatis sævitiam nec fidei dulcedo mollivit. Superiores vero aliquantulo ab his sunt qui, licet minus rationis, plurimum tamen simplicitatis innocentiæque custodiunt. Et sic per singulos habitationum gradus ascendentibus pervenitur ad ipsum Noë, qui interpretatur requies, vel justus, qui est Jesus Christus. Neque enim in illum Noë convenit quod dicit Lamech pater ejus : « Hic enim, *inquit,* requiem dabit nobis ab operibus nostris et a tristitiis manuum nostrarum, et a terra quam maledixit Dominus Deus [1]. » Quomodo enim verum erit quod ille Noë requiem dederit illi Lamech, vel populo qui tunc habebatur in terris ; vel quomodo a tristitiis et labore cessatum est temporibus Noë ; vel quomodo ablatum est maledictum terræ, quod dederat Dominus, ubi potius iracundia divina major ostenditur, et refertur dicere Deus : « Pœnitet me quod feci hominem super terram [2] ? » Et iterum dicit : « Delebo omnem carnem quæ est super terram. » Et super omnia summæ offensæ indicium interitus viventium datur. Si vero respicias ad Dominum nostrum Jesum Christum, de quo dicitur : « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi [3] ; » iterum de quo dicitur : « Factus pro nobis

[1] Gen. v, 29. — [2] Id. vi, 6, 7. — [3] Joan. i, 20.

» maledictum, ut nos de maledicto Legis redimeret[1]; » iterum cum dicit : « Venite ad me, omnes qui laboratis et » onerati estis, et ego reficiam vos, et invenientis requiem » animabus vestris[2] : » invenies hunc esse qui vere requiem dedit hominibus, et liberavit terram de maledicto quo maledixit ei Dominus Deus. Huic ergo spirituali Noë qui requiem dedit hominibus, et tulit peccatum mundi, dicitur : « Facies tibi arcam ex lignis quadratis[3]. »

Videamus ergo quæ sint quadrata ligna. Quadratum est, quod nulla vacillat ex parte, sed, quocumque verteris, fida et solida stabilitate consistit. Ista sunt ligna quæ omne pondus vel animalium intrinsecus, vel fluctuum extrinsecus ferunt. Quos ego arbitror doctores esse in Ecclesia, et magistros atque æmulatores fidei, qui et populos intrinsecus positos verbo commonitionis et doctrinæ gratia consolantur, et impugnantibus extrinsecus, vel gentilibus vel hæreticis, et quæstionum fluctus ac procellas certaminum commoventibus, virtute verbi ac sapientia rationis obsistunt...

2° Arca animæ fideli comparata[4] :

......Si quis est qui, crescentibus malis et inundantibus vitiis, convertere se potest a rebus fluxis et pereuntibus et caducis, et audire verbum Dei ac præcepta cœlestia : hic intra cor suum arcam salutis ædificat, et bibliothecam, ut ita dicam, intra se divini consecrat verbi, longitudinem in ea et latitudinem et altitudinem, fidem, spem charitatemque collocat. Fidem Trinitatis ad longitudinem vitæ immortalitatemque distendit. Latitudinem charitatis, indulgentiæ et benignitatis fundat affectu. Altitudine spei se ad cœlestia erigit et excelsa. Super terram enim ambulans, in cœlis habet conversationem. Summam vero actuum suo-

[1] Galat. III, 13. — [2] Matth. XI, 28, 29. — [3] Gen. VI, 14.
[4] N. 6. p. 65, 66.

rum refert ad unum. Scit enim quia « omnes quidem cur- » runt, sed unus accipit palmam[1], » scilicet qui cogitationum varietate et instabilitate mentis non fuerit mutiplex. Sed hanc bibliothecam non ex agrestibus et impolitis, sed ex quadratis et secundum æquitatis lineam directis construit lignis : id est, non sæcularium auctorum, sed ex Propheticis atque Apostolicis voluminibus. Ipsi enim sunt qui diversis tentationibus edolati, resecatis omnibus vitiis et excisis, quadratam continent vitam, et ex omni parte libratam. Nam auctores sæcularium librorum possunt quidem dici ligna excelsa et ligna umbrosa ; sub omni enim ligno excelso et nemoroso accusatur fornicatus esse Israël[2] : quia illi loquuntur quidem excelsa, et florida utuntur eloquentia ; non tamen ita egerunt ut locuti sunt : et ideo non possunt ligna quadrata nominari, quod in eis nequaquam vita et sermo collibret. Tu ergo si facis arcam, si bibliothecam congregas, ex sermonibus Propheticis et Apostolicis, vel eorum qui eos rectis fidei lineis secuti sunt, congrega, bicameratam et tricameratam facito eam : ex ipsa narrationes historicas disce, ex ipsa mysterium magnum quod in Christo et in Ecclesia impletur, agnosce. Ex ipsa etiam emendare mores, resecare vitia, purgare animam, atque exuere eam omni vinculo captivitatis intellige, nidos in ea, et nidos diversarum virtutum et profectuum collocans. Deintus sane et deforis bituminabis eam, corde fidem gerens, ore confessionem proferens : intus scientiam, foris opera habens : intus corde mundus, foris castus corpore incedens.....

[1] 1 Cor. IX, 24. — [2] 4 Reg. XVII.

HOMILIA III[1].

De circumcisione Abrahæ.

Ex Abrahæ carnali circumcisione spiritualis circumcisionis perfectionem ita inducere nititur[2] :

.... Vos autem populus Dei, et populus in acquisitionem electus ad enarrandas virtutes Domini, suscipite dignam circumcisionem verbi Dei in auribus vestris, et in labiis, et in corde, et in præputio carnis vestræ, et in omnibus omnino membris vestris[3]. Circumcisæ namque sint aures vestræ secundum verbum Dei, ut vocem non recipiant obtrectantis, ut maledici et blasphemi verba non audiant, ut falsis criminationibus, mendacio non pateant. Oppilentur, et clausæ sint, ne judicium sanguinis audiant, aut impudicis canticis et theatralibus sonis pateant. Nihil obscœnum recipiant, sed ab omni cœno corruptionis aversæ sint. Hæc est circumcisio qua Ecclesia Christi aures suorum circumcidit infantium. Istæ, credo, sunt aures quas in auditoribus suis requirebat, dicens : « Qui habet aures audiendi au- » diat[4]. » Nemo enim potest incircumcisis et immundis auribus munda verba sapientiæ et veritatis audire. Veniamus, si vultis, et ad labiorum circumcisionem. Ego puto quod incircumcisus sit labiis, qui nondum cessavit a stultiloquio, a scurrilitate, qui bonis derogat, qui criminatur proximos, qui instigat lites, qui calumnias movet, qui fratres inter se falsa loquendo committit, qui vana, inepta, sæcularia, impudica, turpia, injuriosa, proterva, blasphema, et cætera quæ indigna sunt Christiano ore proloquitur. Si quis vero

[1] Tom. II, p. 66. — [2] N. 5 et seqq. p. 69, 70.
[3] 1 Pet. II, 9. — [4] Matth. XIII, 9.

ab his omnibus continet os suum, et disponit sermones suos in judicio[1], verbositatem reprimit, linguam temperat, verba moderatur; iste merito circumcisus labiis dicitur. Sed et qui iniquitatem in excelso loquuntur, et extendunt in cœlum linguam suam[2], sicut hæretici faciunt, incircumcisi, et immundi labiis dicendi sunt. Circumcisus vero et mundus est, qui semper verbum Dei loquitur, et sanam doctrinam Evangelicis et Apostolicis munitam regulis profert. Hoc ergo modo et circumcisio labiorum datur in Ecclesia Dei.

Nunc vero secundum pollicitationem nostram, qualiter etiam carnis circumcisio suscipi debeat, videamus. Membrum hoc, in quo præputium videtur esse, officiis naturalibus coitus et generationi deservire nemo est qui dubitet. Si quis igitur erga hujuscemodi motus non importunus existat, nec statutos legibus terminos superet, nec aliam fœminam quam conjugem legitimam noverit, et in ea quoque ipsa posteritatis tantummodo causa certis et legitimis temporibus agat; iste circumcisus præputio carnis suæ dicendus est. Qui vero in omnem lasciviam proruit, et per diversos et illicitos passim pendet amplexus, atque in omnem libidinis gurgitem fertur infrenis; iste incircumcisus est præputio carnis suæ. Verum Ecclesia Christi, gratia ejus qui pro se crucifixus est roborata, non solum ab illicitis nefandisque cubilibus, verum etiam a concessis et licitis temperat, tanquam jam virgo sponsa Christi castis et pudicis virginibus floret, quibus vera circumcisio carnis præputii facta est, et vere testamentum Dei, et testamentum æternum in æternum in eorum circumcisa carne servatur. Superest nobis etiam designare circumcisionem cordis. Si quis est qui obscœnis desideriis et fœdis cupiditatibus æstuat, et, ut breviter dicam, qui mœchatur in corde; hic

[1] Psal. CXI, 5. — [2] Psal. LXXII, 7.

incircumcisus est corde. Sed et qui hæreticos sensus mente continet, et blasphemas assertiones contra scientiam Christi disponit in corde; hic incircumcisus est corde. Qui vero puram fidem in conscientiæ sinceritate custodit, iste circumcisus est corde. De quo dici potest : « Beati mundo corde, » quia ipsi Deum videbunt[1]. » Ego vero audeo ex simili etiam hæc propheticis vocibus addere, quia, sicut oportet auribus et labiis et corde et carnis præputio, secundum ea quæ supra diximus, circumcidi : ita fortasse et manus nostræ indigent circumcisione, et pedes, visus, et odoratus, et tactus. Ut enim perfectus sit homo Dei in omnibus, cuncta circumcidenda sunt membra, manus quidem a rapinis, a furtis, a cædibus, et ad sola Dei opera pandendæ. Circumcidendi sunt pedes, ne veloces sint ad effundendum sanguinem[2], et ne intrent in consilium malignantium[3]; sed ut tantum pro mandatis Dei circumeant. Circumcidantur et oculi, ne concupiscant aliena, ne videant ad concupiscendam mulierem. Qui enim erga fœminarum formas lascivo et curioso oberrat aspectu, iste incircumcisus est oculis. Sed et si quis est qui, sive bibat sive manducet, sicut Apostolus præcepit[4], ad gloriam Dei manducat et bibit, iste circumcisus est gustu. Cujus autem Deus venter est[5], et suavitatibus gulæ deservit, hujus incircumcisum dixerim gustum. Si quis Christi odorem bonum capit, et in operibus misericordiæ odorem suavitatis requirit, hujus circumcisa est odoratio. Qui vero primis unguentis delibutus incedit, iste incircumcisus odoratu dicendus est. Sed et singula quæque membrorum, si in officiis mandatorum Dei deserviant, circumcisa dicenda sunt. Si vero ultra præscriptas sibi divinitus luxuriant leges, incircumcisa reputanda sunt. Et hoc puto esse quod Apostolus dicit : « Sicut enim exhi-

[1] Matth. v, 8. — [2] Psalm. xiii, 3. — [3] Psalm. i, 1. — [4] i Cor. x, 31. — [5] Phil. iii, 19.

» buistis membra vestra servire iniquitati ad iniquitatem, » ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanc- » tificationem[1]. » Cum enim iniquitati servirent membra vestra, non erant circumcisa, nec erat in eis testamentum Dei. Cum vero cœperint servire justitiæ in sanctificationem, promissio quæ ad Abraham facta est impletur in eis. Tunc enim lex Dei et testamentum ejus signatur in eis. Et hoc est vere signum fidei, quod inter Deum et hominem æterni fœderis continet pactum. Ista est circumcisio quæ petrinis machæris per Jesum populo Dei data est[2]. Quæ est autem machæra petrina, et qui gladius quo circumcisus est populus Dei? Audi Apostolum dicentem : « Vivus enim est Dei » sermo et efficax, et acutior omni gladio utrinque acuto, » pertingens usque ad divisionem animæ ac spiritus, com- » pagum quoque et medullarum : et est discretor cogita- » tionum et intentionum cordis[3]. » Iste ergo est gladius quo circumcidi jubemur, de quo dicit Jesus Dominus : « Non veni pacem mittere in terram, sed gladium[4]. » Non tibi videtur dignior hæc esse circumcisio in qua testamentum Dei debeat collocari? Confer, si placet, hæc nostra cum vestris Judaïcis fabulis, et narrationibus fœtidis, et vide si in illis vestris, an in his quæ in Christi Ecclesia prædicantur, circumcisio divinitus observetur : si non etiam ipse sentis, et intelligis hanc Ecclesiæ circumcisionem honestam, sanctam, Deo dignam; illam vestram turpem, fœdam, deformem, ipso etiam habitu et aspectu κακέμφατον præferentem. « Et erit, *inquit Deus ad Abraham*, circum- » cisio et testamentum meum super carnem tuam[5]. » Si ergo talis fuerit vita nostra, ita omnibus membris quadrata et composita, ut universi motus nostri secundum Dei leges agantur, vere testamentum Dei erit super carnem nostram.

[1] Rom. VI, 19. — [2] Jos. V. — [3] Heb. IV, 12. — [4] Matth. X, 34. — [5] Gen. XVII, 13.

Hæc quidem breviter a nobis de veteri Testamento transcursa sint, ad confutandos eos qui in carnis circumcisione confidunt, simul et ad Ecclesiam Domini ædificandum.

Sed venio etiam ad novum Testamentum in quo est plenitudo omnium, et inde volo ostendere quomodo et nos possimus novum testamentum Domini nostri Jesu Christi habere super carnem nostram. Non enim sufficit solo nomine et verbo hæc dici, sed rebus oportet impleri. Joannes quippe Apostolus dicit : « Omnis spiritus qui confitetur Je- » sum in carne venisse, a Deo est [1]. » Quid ergo? Si peccans quis et non recte agens confiteatur Jesum in carne venisse, in spiritu Dei videbitur confiteri? Non est hoc testamentum Dei habere in carne, sed in voce. Dicitur ergo ad eum statim : Erras homo; « regnum Dei non in sermone » est, sed in virtute [2]. » Quomodo ergo erit testamentum Christi super carnem meam, requiro. Si mortificavero membra mea quæ sunt super terram [3], testamentum Christi habeo super carnem meam. Si semper mortem Christi in corpore meo circumferam [4], testamentum Christi est in corpore meo; quia « si compatimur, et conregnabimus [5]. » Si complantatus fuero similitudini mortis ejus, testamentum ejus ostendo esse super carnem meam. Quid enim prodest si in illa tantum carne quam de Maria suscepit, dicam venisse Christum, et non ostendam etiam in hac mea carne, quod venerit? Ostendo autem ita demum, si quemadmodum prius exhibui membra mea servire iniquitati ad iniquitatem, nunc ea convertam et exhibeam servire justitiæ ad sanctificationem. Testamentum Dei ostendo esse in carne mea, si potuero dicere secundum Paulum, quia « Christo » concrucifixus sum : vivo autem jam non ego, vivit vero » Christus in me [6]; » et si potuero dicere ut ipse dicebat :

[1] 1 Joan. IV, 2. — [2] 1 Cor. IV, 20. — [3] Coloss. III. — [4] 1 Cor. IV, 10. — [5] 2 Tim. II, 12. — [6] Gal. II, 19, 20.

« Ego autem stigmata Domini mei Jesu Christi in corpore » meo porto [1]. » Vere autem ille ostendebat testamentum Dei esse super carnem suam, qui dicebat : « Quis nos sepa » rabit a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu? Tribula- » tio? an angustia? an periculum? an gladius [2]? » Si enim voce tantummodo confiteamur Dominum Jesum, et non ostendamus testamentum ejus esse super carnem nostram, secundum hæc quæ supra exposuimus, videbimur etiam nos simile aliquid facere Judæis, qui solo circumcisionis signo Deum se confiteri putant, factis autem negant. Nobis autem præstet Dominus corde credere, ore confiteri, operibus comprobare testamentum Dei esse super carnem nostram, « ut videntes homines opera *nostra* bona, magnifi- » cent Patrem *nostrum,* qui in cœlis est [3], » per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV [4].

De eo quod scriptum est : Visus est Dominus Abrahæ, *etc.*

Hic præcipue notandum videtur 1° quomodo Abraham Angelos susceperit, 2° quo sensu dicatur Deum nescire peccatores.

1° De susceptione Angelorum ita scripsit [5] :

. . . . . . Vidit Abraham, et occurrit eis obviam [6]. » Considera protinus impigrum et alacrem in officiis Abraham. Ipse occurrit obviam, et cum occurrisset : « Festinat, *in- » quit,* ad tabernaculum, et dicit ad uxorem suam : Festina

[1] Galat. vi, 18. — [2] Rom. viii, 35. — [3] Matth. v, 16.
[4] Tom. II, p. 71 et seqq. — [5] N. 1.
[6] Gen. xviii, 2.

» ad tabernaculum[1]. » Vide in singulis quanta sit suscipientis alacritas. Festinatur in omnibus, omnia perurgentur, nihil per otium geritur. Dixit ergo ad uxorem suam Saram : « Festina ad tabernaculum, et consperge tres mensuras si» milaginis, et fac subcineritias[2]. » Hoc græce ἐγκρυφίας dicitur, quod occultos vel absconditos indicat panes. « Ipse » autem cucurrit, *inquit*, ad boves, et accepit vitulum[3]. » Sed qualem vitulum? Forte qui potuit primus occurrere? Non ita, sed vitulum *bonum et tenerum*. Et licet per cuncta festinet, scit tamen quæ præcipua et magna sunt Domino vel Angelis offerenda. Accepit ergo vel elegit de grege vitulum bonum et tenerum, et tradidit puero. « Puer, *inquit*, » festinavit facere eum[4]. » Ipse currit, uxor festinat, puer accelerat. Nullus piger est in domo sapientis. Apponit ergo vitulum, et simul cum eo panes, et similam, sed et lac et butyrum. Hæc sunt Abrahæ et Saræ hospitalitatis officia....

Sed[5] persequamur nunc interim quid agit Abraham cum tribus viris qui astiterunt super eum. Hoc ipsum vide quale sit, quod super eum veniunt, non contra eum. Subjecerat se quippe voluntati Dei, ideo super eum astare dicitur Deus. Apponit ergo panes tribus mensuris similaginis conspersos. Tres viros suscepit, tribus mensuris similaginis panes conspersit. Totum quod agit mysticum, totum sacramentis repletum est. Apponitur vitulus, ecce aliud sacramentum. Vitulus ipse non est durus, sed bonus et tener. Et quid tam tenerum, quid tam bonum, quam est ille qui humiliavit se pro nobis usque ad mortem, et animam suam posuit pro amicis suis? Vitulus ille saginatus quem pro recepto pœnitente filio jugulat pater. « Sic *enim* Deus dilexit *hunc* mun» dum, ut Filium suum unicum daret[6] » pro hujus mundi

[1] Gen. XVIII, 6. — [2] Ibid. — [3] Ibid. 7. — [4] Ibid. 8.
[5] N. 2. p. 71.
[6] Joan. III, 16.

vita. Nec tamen latet sapientem quos susceperit. Tribus occurrit, et unum adorat, et ad unum loquitur dicens : « Declina ad puerum tuum, et refrigera te sub arbore[1]. » ....

2° De cognitione autem Dei[2] :

« Descendi ergo, *inquit*, ut videam si secundum clamorem eorum, qui venit ad me, consummentur. Sin autem, ut sciam[3]. » Ex isto sermone hæretici impugnare solent Deum meum dicentes : Ecce nesciebat Deus Legis quid ageretur in Sodomis, nisi descendisset ut videret, et misisset qui discerent. Sed nos, quibus præcipitur præliari prælia Domini, acuamus adversus eos romphæam verbi Dei et occurramus eis ad pugnam. Stemus in acie succincti lumbos in veritate; simul et scutum fidei præferentes, excipiamus eorum venenata disputationum jacula, et in ipsos ea rursum librata diligentius torqueamus. Talia namque sunt prælia Domini, quæ præliatus est David et cæteri Patriarchæ. Stemus adversus eos pro fratribus nostris. Melius est enim mori me, quam ut rapiant et prædentur aliquos ex fratribus meis, et argutis verborum surreptionibus captivos ducant parvulos et lactentes in Christo. Cum perfectis autem nec conferre poterunt manum, nec venire in certamen audebunt. Nos ergo prius Dominum deprecantes et vestris orationibus adjuti, aggrediamur contra eos prælium verbi. Dicimus ergo cum fiducia, quod secundum Scripturas non omnes sciat Deus. Peccatum nescit Deus, et peccatores nescit Deus; alienos a se ignorat. Audi dicentem Scripturam : « Cognovit Dominus qui sunt ejus, et discedat ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini[4]. » Suos cognoscit Dominus, iniquos autem et impios nescit. Audi Salvatorem dicentem : « Discedite a me omnes operarii iniquitatis, non

[1] Gen. XVIII, 3, 4.
[2] N. 6. p. 72, 73.
[3] Genes. XVIII, 21. — [4] 2 Tim. II, 19.

» novi vos[1]. » Et iterum Paulus dicit : « Si quis in vobis est » propheta vel spiritualis, agnoscat quæ scribo, quia Do- » mini sunt. Qui autem ignorat, ignorabitur[2]. » Hæc autem dicimus, non blasphemum aliquid (sicut vos facitis) de Deo sentientes, neque ignorantiam ascribentes ei; sed ita intelligimus, quod hi quorum actus Deo est indignus, indigni etiam notitia Dei dicantur. Non enim dignatur Deus nosse eum qui aversus est ab eo, et ignorat eum. Et ideo dicit Apostolus quoniam *qui ignorat, ignorabitur.* Tali ergo specie, et nunc de his qui habitant in Sodomis dicitur, ut, si quidem secundum clamorem qui ascendit ad Dominum actus eorum consummentur, notione ejus judicentur indigni; si vero est illis aliqua conversio, si vel decem in illis inventi fuerint justi, ita demum noverit eos Deus. Et ideo dixit : *Sin autem, ut sciam.* Non dixit, Ut sciam quid agunt, sed, Ut ipsos sciam, et scientia mea dignos faciam, si quos in ipsis inveniam justos, si quos inveniam pœnitentes, si quos tales quos debeam scire. Denique quia nullus qui pœniteret, nullus qui converteretur alius inventus est, præter Loth, ipse solus agnoscitur, ipse solus de incendio liberatur. Nec generi sequuntur admoniti, nec vicini, nec proximi ; nullus cognoscere voluit clementiam Dei, nullus ad misericordiam ejus confugere. Idcirco et nullus agnoscitur. Hæc quidem adversus eos qui iniquitatem in excelsum loquuntur[3]. Nos vero operam demus tales effici actus nostros, talem conversationem nostram, ut digni habeamur notitia Dei, ut nos scire dignetur; ut digni habeamur notitia Filii ejus Jesu Christi, notitia Spiritus sancti ; ut agniti a Trinitate, et nos sacramentum Trinitatis plene et integre et perfecte mereamur agnoscere, revelante nobis Domino nostro Jesu Christo, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Matth. VII, 23. — [2] I Cor. XIV, 37. — [3] Psal. LXXII, 8.

HOMILIA V[1].

De Loth et filiabus ejus.

Loth[2], cum uxore et filiabus interitum fugiens Sodomorum, accepto ab Angelis mandato ne retrorsum respiceret, tendebat in Segor. Sed uxor ejus immemor fit præcepti, retrorsum respicit, impositam legem rumpit, efficitur in statuam salis. Putamusne tantum sceleris in hoc esse commisso, ut quia respexit mulier, interitum quem divino beneficio effugere videbatur, incurreret? Quid enim tantum criminis habuit, si sollicita mulieris mens retrorsum unde nimio flammarum crepitu terrebatur aspexit? Sed quia lex spiritualis est, et quæ contingebant antiquis in figura illis contingebant, videamus ne forte Loth qui non respexit post se, rationabilis sit sensus et animus virilis, uxor autem hic carnis imaginem teneat. Caro est enim, quæ rescipit semper ad vitia, quæ, cum animus tendit ad salutem, illa retrorsum respicit et voluptates requirit. Inde denique et Dominus dicebat : « Nemo mittens manum suam ad aratrum, » et retro respiciens, aptus est regno Dei[3]. » Et addit : « Me» mentote uxoris Loth. ».....

Narrato autem Loth facinore, addit[4] :

.....Audite ebrietas quid agat, audite quantum facinoris conciliet temulentia. Audite et cavete vos quibus istud malum non in crimine, sed in usu est. Ebrietas decipit quem Sodoma non decepit. Uritur ille flammis mulierum quem sulphurea flamma non ussit......

[1] Tom. II, p. 73 et seqq. — [2] N. 2. p. 74.
[3] Luc. IX, 62.
[4] N. 3.

Postquam vero filiarum crimen ob posteritatis desiderium imminuere tentavit, sic illicitas voluptates exagitat[1] :

....Vereor proloqui quod sentio, vereor, inquam, ne castior fuerit harum incestus quam pudicitia multarum. Discutiant se et requirant fœminæ in conjugiis positæ, si ob hoc solum adeant viros ut suscipiant liberos, si post conceptum desistunt. Istæ enim quæ argui videntur incesti, ut adeptæ sunt conceptum, ultra non accedunt ad concubitum viri. Nonnullæ vero mulieres, neque enim universas pariter notamus, sed sunt quædam quæ sicut animalia absque ulla discretione indesinenter libidini serviunt : quas ego nec mutis pecoribus comparaverim; pecora enim et ipsa sciunt, cum conceperint, ultra non indulgere maribus copiam sui. Notat tales et Scriptura divina, cum dicit : « Nolite fieri si» cut equus et mulus, quibus non est intellectus[2]. » Et iterum : « Equi admissarii facti sunt[3]. » Sed vos o populus Dei, qui Christum amatis in incorruptione, intelligite Apostoli sermonem quo ait : « Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud » quid facitis, omnia in gloriam Dei facite[4]. » Quod enim post manducare et bibere dicit : « Sive aliud quid facitis, » inverecunda conjugii negotia verecundo sermone signavit, ostendens etiam ipsa ad Dei gloriam geri, si posteritatis solius contemplatione procurentur. Prosecuti sumus, ut potuimus, vel de culpis Loth ac filiarum ejus, vel rursum de excusationibus earum.

Sic tandem ex dictis moralem sensum deducit[5] :

Quod vero in morali loco superius ipsum quidem Loth ad rationabilem sensum et virilem animum traximus, uxo-

[1] N. 4. p. 75.
[2] Psal. xxxi, 9. — [3] Jerem. v, 8. — [4] 1 Cor. x, 31.
[5] N. 6. p. 76.

rem vero ejus, quæ retro respexerit, carnem concupiscentiis et voluptatibus deditam diximus, non negligenter hæc, o auditor, excipias. Observare enim debes ne forte etiam cum effugeris flammas sæculi et incendia carnis evaseris, etiam cum pusillam et non pusillam civitatem Segor, qui est medius quidam et civilis profectus, superaveris, et ad scientiæ altitudinem, velut ad quædam cacumina montis ascenderis : vide ne tibi insidientur duæ filiæ istæ, quæ a te non discedunt, sed sequuntur te etiam cum ascendis in montem, id est, vana gloria, et major soror ejus superbia. Vide ne istæ filiæ te sopitum ac dormientem, dum tibi nec sentire nec intelligere videris, complexibus suis stringant. Quæ idcirco filiæ dicuntur, quia non nobis extrinsecus superveniunt, sed de nobis et de actuum nostrorum velut quadam integritate procedunt. Vigila ergo quantum potes, et observa ne de his generes filios : quia qui de his nati fuerint, non introibunt in Ecclesiam Domini. Tu autem, si vis generare, in spiritu genera, quoniam « qui in spiritu semi» nat, de spiritu metet vitam æternam[1]. » Si vis amplecti, amplectare sapientiam et dic sapientiam sororem tuam esse, ut et sapientia dicat de te : « Qui fecerit voluntatem Patris » mei qui in cœlis est, hic meus et frater, et soror, et ma» ter est[2]. » Quæ sapientia Jesus Christus Dominus noster est, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Gal. VI, 8. — [2] Matth. XII, 50.

HOMILIA VII[1].

De nativitate Isaac, et quod a lacte depulsus est.

Moyses[2] nobis legitur in Ecclesia. Deprecemur Dominum ne, secundum verbum Apostoli, etiam apud nos, cum legitur Moyses, velamen sit positum super cor nostrum[3]. Lectum est enim quia genuerat Abraham filium Isaac, cum esset centum annorum. Et dixit Sara : « Quis, *inquit*, nun» tiabit Abrahæ quod lactat puerum Sara? Et tunc, *inquit*, » circumcidit Abraham puerum die octava[4]. » Hujus pueri diem natalem non celebrat Abraham, sed celebrat diem depositionis a lacte, et facit convivium magnum. Quid? putamus quia propositum sit Spiritui sancto historias scribere, et narrare quod a lacte depulsus sit puer, et convivium factum sit; quomodo luserit, aliaque puerilia egerit? An per hæc putandum est quod divinum aliquid nos edocere velit, et dignum quod humanum genus Dei vocibus discat? Isaac risus vel gaudium interpretatur. Quis ergo est qui talem filium generet? Ille nimirum qui dicebat de his quos per Evangelium genuerat : « Vos *enim* estis gaudium meum et » corona gloriæ Dei[5]. » De hujusmodi filiis cum fuerint a lacte depulsi, fit convivium et lætitia magna, de his « qui » non jam lacte indigent, sed cibo forti, qui pro possibili» tate sumendi exercitatos habent sensus ad discretionem » boni vel mali[6]. » Super his talibus cum depelluntur a lacte, fit convivium magnum. Super illis autem non potest exhiberi convivium, nec haberi lætitia, de quibus dicit Aposto

[1] Tom. II, p. 78 et seq. — [2] N. 1, 2.
[3] 2 Cor. III, 14. — [4] Gen. XXI, 4, 7. — [5] 2 Thess. II, 20. — [6] Heb. V, 12 et 14.

lus : « Lac vobis dedi potum, non escam. Nondum enim poteratis, sed nec adhuc quidem potestis. Et ego non potui » loqui vobis quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, quasi » parvulis in Christo [1]. » Dicant nobis isti qui simpliciter intelligi volunt Scripturas divinas, quid est : « Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus, quasi » parvulis in Christo; lac vobis potum dedi, non escam? » Possuntne hæc simpliciter accipi?

Sed interim redeamus ad ea unde digressi sumus. Lætatur Abraham, et convivium facit magnum in die qua depulit a lacte Isaac filium suum. Post hæc ludit Isaac, et ludit cum Ismaël. Indignatur Sara quod filius ancillæ ludat cum filio liberæ, et lusum illum perniciem putat; consilium dat Abrahæ, et dicit : « Ejice ancillam et filium ejus. » Non enim hæres erit filius ancillæ cum filio meo Isaac [2]. » ..

Et tamen [3], secundum ea quæ scripta sunt, non video quid moverit Saram ut filium ancillæ juberet expelli. Ludebat cum filio suo Isaac. Quid læserat aut quid nocuerat, si ludebat? Quasi non hoc in ætate illa etiam gratum esse debuerit, quod luserit filius ancillæ cum filio liberæ. Tum deinde et Apostolum miror, qui ludum hunc persecutionem pronuntiavit, dicens : « Sed sicut tunc is qui secundum carnem natus fuerat persequebatur eum qui secundum spiritum, ita et nunc [4], » cum utique nulla persecutio Ismaëlis adversum Isaac mota referatur, nisi hic solus ludus infantiæ. Sed videamus quid in hoc ludo intellexerit Paulus, et quid indignata sit Sara. Superius jam exponentes spiritualiter, loco virtutis posuimus Saram. Si ergo caro cujus personam gerit Ismaël, qui secundum carnem nascitur, spiritui blandiatur, qui est Isaac, et illecebrosis cum eo deceptio-

[1] 1 Cor. III, 1, 2. — [2] Gen. XXI, 2.
[3] N. 5. p. 79.
[4] Galat. IV, 29.

nibus agat, si delectationibus illiciat, voluptatibus molliat; hujuscemodi ludus carnis cum spiritu Saram maxime, quæ est virtus, offendit : et hujuscemodi blandimenta acerbissimam persecutionem judicat Paulus. Et tu ergo, o auditor horum, non illam solam persecutionem putes, quando furore gentilium ad immolandum idolis cogeris : sed si forte te voluptas carnis illiciat, si tibi libidinis alludat illecebra, hæc, si virtutis es filius, tanquam persecutionem maximam fuge. Idcirco enim et Apostolus dicit : « Fugite fornicatio» nem[1]. » Sed si injustitia blandiatur, ut personam potentis accipiens, et gratia ejus flexus, non rectum judicium feras : intelligere debes, quia sub specie ludi blandam persecutionem ab injustitia pateris. Verum et per singulas malitiæ species, etiam si molles et delicatæ sint et ludo similes, has persecutionem spiritus dicito, quia in his omnibus virtus offenditur.

HOMILIA VIII[2].

De eo quod obtulit Abraham filium suum Isaac.

I. Adhibete huc aures, qui accessistis ad Dominum, qui fideles esse vos creditis, et considerate diligentius quemadmodum fidelium fides probatur ex his quæ recitata sunt nobis : « Et factum est, *inquit,* post hæc verba, tentavit » Deus Abraham, et dixit ei : Abraham, Abraham. Et ille » dixit : Ecce ego[3]. » Observa singula quæ scripta sunt. In singulis enim si quis scit in altum fodere, inveniet thesaurum : et fortassis etiam ubi non existimatur, latent myste-

[1] I Cor. VI, 18.
[2] Tom. II, p. 80 et seqq.
[3] Gen. XXII, 1.

riorum pretiosa monilia. Abram vocabatur vir iste prius, et nusquam legimus quod hoc nomine vocaverit eum Deus, aut dixerit ei : Abram, Abram. Non enim a Deo vocari poterat nomine delendo, sed vocat eum hoc nomine quod ipse donavit; et non solum vocat eum hoc nomine, sed et ingeminat. Cumque ille respondisset : « Ecce ego, *dicit ad* » *eum :* Accipe filium tuum charissimum quem diligis Isaac, » et offeres mihi eum. Vade, *inquit,* in terram excelsam, et » ibi offeres eum holocaustum in uno ex montibus quem » ostendero tibi[1]. » Nomen quidem cur ei donaverit Deus, et vocaverit eum Abraham, ipse interpretatus est : « quia » patrem, *inquit,* multarum gentium posui te[2]. » Hanc repromissionem dedit ei Deus cum haberet filium Ismaël, sed pollicitus est ei quia in filio qui nasceretur ex Sara complebitur ista promissio. Accenderat ergo animum ipsius in amorem filii, non solum posteritatis gratia, sed et promissionum spe. Sed hunc in quo ei positæ sunt promissiones magnæ istæ et mirabiles, hunc, inquam, filium in quo vocatum est nomen ejus Abraham, holocaustum Domino jubetur offerre in uno ex montibus. Quid tu ad hæc, o Abraham? quæ et quales cogitationes moventur in corde tuo? Prolata est vox a Deo, quæ discutiat et probet fidem tuam. Quid ad hæc dicis? quid cogitas? quid retractas? Putasne, revolvis in corde tuo, quia si in Isaac data est mihi repromissio, hunc autem offero holocaustum, superest ut non speretur ulla promissio? Aut magis illa cogitas et dicis, quia impossibile est mentiri eum qui repromisit; quidquid illud fuerit, promissio permanebit? Verum ego, quia minimus sum, tanti Partriarchæ cogitationes non valeo perscrutari, nec scire possum, vox Dei quæ ad tentandum eum processerat, quas ei cogitationes moverit, quid animi attulerit, cum juberetur unicum jugulare. Sed quoniam « spiri-

[1] Gen. XXII, 2. — [2] Id. XVII, 5.

» tus prophetarum prophetis subjectus est[1], » Paulus Apostolus, qui per spiritum (credo) didicerat quid animi, quid consilii Abraham gesserit, indicavit dicens : « Fide Abraham » non hæsitavit, cum unicum offerret in quo acceperat re» promissiones, cogitans quia et a mortuis eum suscitare » potens est Deus[2]. » Prodidit ergo nobis cogitationes viri fidelis Apostolus, quod fides resurrectionis jam tum haberi cœperit in Isaac. Abraham ergo resurrecturum sperabat Isaac, et credebat futurum quod adhuc non erat factum. Quomodo ergo filii sunt Abraham, qui factum non credunt in Christo quod ille futurum credidit in Isaac? Imo, ut apertius loquar, sciebat in se Abraham futuræ veritatis imaginem præformari, sciebat de semine suo nasciturum Christum, qui et offerendus esset totius mundi verior hostia, et resurrecturus a mortuis.

II. Sed nunc interim « tentabat, *inquit,* Deus Abraham » et dicit ad eum : Accipe filium tuum charissimum quem » diligis[3]. » Non enim suffecerat dixisse *filium,* sed adjicitur et *charissimum.* Esto et hoc : quid adhuc additur et *quem diligis?* Sed vide tentationis pondus. Charis et dulcibus appellationibus iterum ac sæpe repetitis, paterni suscitantur affectus, ut amoris evigilante memoria ad immolandum filium paterna dextera retardaretur, et adversus fidem animi tota carnis militia repugnaret, additur tentationis tempore : « Accipe, *inquit, ergo* filium tuum charissimum quem di» ligis, Isaac. » Esto, Domine, quia commemoras de filio patrem, addis et *charissimum,* quem præcipis jugulari. Sufficiat hoc ad supplicium patris. Addis rursum, et *quem diligis.* Sint et in hoc parenti triplicata supplicia. Quid opus est adhuc ut commemores et *Isaac?* Numquid nesciebat Abraham quia filius suus ille charissimus, ille quem diligebat, Isaac vocaretur? Sed cur hoc additur in tempore?

[1] 1 Cor. xiv, 32. — [2] Heb. xi, 17. — Gen. xxii, 1, 2.

Ut recordaretur Abraham quia dixeras ad eum « quod in » Isaac vocabitur tibi semen[1], » et quod in Isaac erunt tibi repromissiones. Fit et commemoratio nominis, ut et promissionum quæ sub hoc nomine factæ sunt, desperatio subeat[2]. Sed hæc omnia, quia tentabat Deus Abraham[3].

III. Quid post hæc? « Vade, *inquit,* in terram excelsam, » in unum ex montibus quem tibi ostendero, et ibi eum » offeres holocaustum[4]. » Intuemini per singula quomodo fiunt tentationis augmenta. « Vade in terram excelsam. » Numquid non potuerat duci prius Abraham cum puero ad illam terram excelsam, et imponi prius in montem quemcumque delegerat Dominus, et ibi ad eum dici ut offerret filium? Sed prius ei dicitur quia offerre debeat filium suum, et tunc jubetur ire in terram excelsam, et ascendere in montem. Quo hoc spectat? Ut dum ambulat, dum iter agit, per totam viam cogitationibus discerpatur, ut hinc perurgente præcepto, hinc vero unici affectu obluctante crucietur. Propterea ergo etiam via injungitur, etiam montis ascensio, ut in his omnibus spatium certaminis accipiat affectus et fides, amor Dei et amor carnis, præsentium gratia et expectatio futurorum. Mittitur ergo in terram excelsam, et non sufficit Patriarchæ tantum opus Domino peracturo tèrra excelsa, sed et montem jubetur ascendere, scilicet ut fide elatus terrena derelinquat, et ad superna conscendat.

IV. « Surrexit ergo Abraham mane, et stravit asinam » suam, et concidit ligna ad holocaustum. Et accepit filium suum Isaac, et duos pueros, et pervenit ad locum » quem dixerat ei Deus die tertia[5]. » Surrexit Abraham mane. Quod addidit *mane,* ostendere fortasse voluit quia

[1] Gen. XXI, 12. — [2] Rom. IX, 7. Hebr. XI, 18. — [3] Galat. III, 16. — [4] Gen. XXII, 2. — [5] Ibid. 3.

initium lucis splenderet in corde ejus. Stravit asinam suam, ligna præparavit, assumpsit filium. Non deliberat, non detractat, non communicat cum ullo homine consilium, sed statim occupat iter, « Et pervenit, *inquit,* ad locum quem » dixerat ei Dominus die tertia. » Omitto nunc quid sacramenti contineat dies tertia, sapientiam et consilium tentantis intueor. Sic in proximo non erat mons aliquis, cum totum ageretur in montibus, sed per triduum iter protenditur, ut per totum triduum recursantibus curis paterna viscera crucientur, et omni hoc spatio tam prolixo intueretur filium pater, cibum cum eo sumeret, tot noctibus puer penderet in amplexibus patris, inhæreret pectori, cubitaret in gremio? Vide inquantum tentatio cumulatur. Tertia tamen dies semper apta fit sacramentis. Nam et populus cum exisset de Ægypto, tertia die offert sacrificium Deo, et in die tertia purificatur. Et resurrectio Domini tertia est die : et multa alia intra hanc diem mysteria concluduntur.

V. « Respiciens, *inquit,* Abraham vidit locum de longe, » et dixit ad pueros suos : Sedete hic cum asina, ego autem » et puer ibimus usque illuc, et cum adoraverimus, revertemur ad vos[1]. » Pueros dimittit. Non enim poterant ascendere pueri cum Abraham ad holocausti locum quem ostenderat Deus. « Vos *ergo, inquit,* sedete : ego autem » et infans ibimus, et cum adoraverimus, revertemur ad » vos. » Dic mihi, Abraham, verum dicis ad pueros, quod adores et redeas cum infante, an fallis? Si verum dicis, ergo non facies eum holocaustum. Si fallis, tantum patriarcham non decet fallere. Quid enim animi in te indicat sermo hic? Verum, inquit, dico, et holocaustum offero puerum. Idcirco enim ligna mecum porto, et cum ipso re-

[1] Gen. XXII, 4, 5.

deo ad vos. Credo enim et fides mea hæc est, « quod et a » mortuis suscitare eum potens est Deus[1]. »

VI. « Post hæc accepit, *inquit,* Abraham ligna ad holo» caustum, et superposuit ea Isaac filio suo, et accepit ignem » in manibus suis, et gladium, et abierunt simul[2]. » Quod ipse sibi ligna ad holocaustum portat Isaac, illa figura est, quod et Christus ipse sibi bajulavit crucem : et tamen portare ligna ad holocaustum sacerdotis officium est. Fit ergo ipse hostia et sacerdos. Sed et quod additur, « et abierunt ambo » simul, » ad hoc refertur. Cum enim Abraham velut sacrificaturus ignem portaret et cultrum, Isaac non vadit post ipsum, sed cum ipso, ut ostendatur cum ipso pariter fungi sacerdotio. Quid post hæc? « Dixit, *inquit,* Isaac ad » Abraham patrem suum : Pater[3]. » Et hæc pro tempore a filio prolata tentationis est vox. Quomodo enim putas immolandus filius per hanc vocem viscera paterna concussit? Et quamvis Abraham rigidior esset pro fide, reddit tamen etiam ipse affectionis vocem et respondit : « Quid est, fili? » At ille : Ecce, *inquit,* ignis et ligna, ubi ovis est ad holo» caustum? Ad hæc respondit Abraham : Deus providebit » sibi ovem ad holocaustum, fili[4]. » Movet me Abrahæ satis diligens et cauta responsio. Nescio quid videbat in spiritu, quia non de præsenti, sed de futuro dicit : « Deus providebit » ipse sibi ovem : » futura respondit filio de præsentibus requirenti. Ipse namque sibi Dominus ovem providebat in Christo, quia et « sapientia ipsa sibi domum ædificavit[5], » et ipse « se humiliavit usque ad mortem[6] : » et omnia quæcumque legeris de Christo, non necessitate, sed sponte facta reperies.

VII. « Perrexerunt ergo ambo, et venerunt ad locum » quem dixerat ei Deus[7]. » Moyses, cum venisset ad locum

[1] Heb. xi, 19. — [2] Gen. xxii, 6. — [3] Ibid. — [4] Ibid. 7, 8. — [5] Prov. ix, 1. — [6] Phil. ii, 8. — [7] Gen. xxii, 9.

quem ostendit ei Deus, non permittitur ascendere, sed ante ei dicitur : « Solve corrigiam calceamenti de pedibus tuis[1]. » Abrahæ nihil horum dicitur et Isaac, sed ascendunt, nec calceamenta deponunt. In quo illa fortassis est ratio, quod Moyses quamvis esset magnus, tamen de Ægypto veniebat, et erant aliqua mortalitatis vincula pedibus ejus innexa. Abraham vero et Isaac nihil horum habent, sed veniunt ad locum, ædificat Abraham altare, imponit ligna super altare, colligat puerum, præparat se ad jugulandum. Multi estis patres in Ecclesia Dei, qui hæc audistis. Putas aliquis vestrum ex ipsa historiæ narratione tantum constantiæ, tantum animi robur acquirit, ut cum forte amittitur filius morte communi, et omnibus debita, etiamsi sit unicus, etiamsi sit dilectus, adducat sibi in exemplum Abraham, et magnanimitatem ejus ante oculos ponat? Et quidem a te non exigitur istud animi magnitudinis, ut ipse alliges filium, ipse constringas, ipse gladium pares, ipse unicum jugules. Hæc omnia a te mysteria non quæruntur. Proposito saltem et mente constans esto, fide fixus lætus offer filium Deo. Esto sacerdos animæ filii tui. Sacerdotem autem immolantem Deo non decet flere. Vis videre quia exigitur hoc a te? In Evangelio Dominus dicit : « Si filii Abra» ham essetis, opera utique Abrahæ faceretis[2]. » Ecce istud est opus Abrahæ. Facite opera quæ fecit Abraham, sed non cum tristitia : « Hilarem enim datorem diligit Deus[3]. » Quod si et vos tam prompti fueritis, a Deo dicetur vobis : « Ascende in terram excelsam, et in montem quem osten» dero tibi[4], » et ibi offer mihi filium tuum. Non in profundis terræ, nec in convalle fletus, sed in altis et excelsis montibus offer filium tuum. Ostende quia fides in Dominum fortior est quam carnis affectus. Amabat enim, inquit, Abraham Isaac filium suum, sed amori carnis prætuli

[1] Exod. III, 5. — [2] Joan. VIII, 39. — [3] 2 Cor. IX, 7. — [4] Gen. XXII, 2.

amorem Dei, et inventus est non in visceribus carnis, sed in visceribus Christi, id est in visceribus Verbi Dei et veritatis et sapientiæ.

VIII. « Extendit, *inquit*, Abraham manum suam, ut acciperet gladium et jugularet filium suum, et vocavit eum » Angelus Domini de cœlo, et dixit : Abraham, Abraham. » At ille dixit : Ecce ego. Et dixit : Ne injicias manum tuam » super puerum, neque facias ei quidquam. Nunc enim » cognovi quia tu times Deum[1]. » In hoc ergo sermone solet objici nobis, quod Deus nunc se cognovisse dicat quia Abraham timeat Deum, quasi qui ante ignoraverit. Sciebat Deus et non eum latebat, quippe qui novit omnia antequam fiant : sed propter te hæc scripta sunt; quia et tu credidisti quidem Deo, sed nisi opera fidei expleveris, nisi in omnibus præceptis etiam difficilioribus parueris, nisi sacrificium obtuleris, et ostenderis quia nec patrem, nec matrem, nec filios præferas Deo, non agnosceris quia timeas Deum, nec dicetur de te, Quia nunc cognovi quia timeas tu Deum. Et tamen considerandum est, quia Angelus hæc refertur ad Abraham locutus, et quia in consequentibus evidenter hic Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitu repertus est ut homo, ita et inter Angelos habitu est repertus ut Angelus. Et ipsius sequentes exemplum Angeli in cœlo lætantur super uno peccatore pœnitentiam agente[2], et de profectibus hominum gloriantur. Ipsi enim velut procurationem animarum nostrarum tenent, quibus dum adhuc parvuli sumus, velut tutoribus et actoribus, committimur usque ad præfinitum tempus a Patre[3]. Et ipsi ergo nunc de profectu uniuscujusque nostrum dicunt, Quia nunc cognovi quia tu times Deum. Verbi causa, propositum habeo martyrium, non ex hoc dicere ad me Angelus poterit, Quia nunc cognovi quod tu times Deum;

[1] Gen. XXII, 10 et seqq. — [2] Luc. XV, 10. — [3] Gal. IV, 2.

Deo enim soli cognitum est propositum mentis : si vero accessero ad agones, protulero bonam confessionem, quæ inferuntur constanter cuncta suscepero, tunc potest dicere Angelus, velut confirmans me et corroborans : « Nunc cognovi quod tu times Deum. » Verum hæc dicta sunt ad Abraham, ut pronuntiatus sit timere Deum. Quare? quia non pepercit filio suo. Nos vero conferamus hæc cum Apostoli dictis, ubi dicit de Deo : « Qui proprio Filio suo non » pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum [1]. » Vide Deum magnifica cum hominibus liberalitate certantem. Abraham mortalem filium non moriturum obtulit Deo, Deus immortalem Filium pro omnibus tradidit morti. Quid nos ad hæc dicemus? quid retribuemus Domino pro omnibus quæ retribuit nobis [2]? Deus Pater propter nos proprio Filio non pepercit [3]. Quis vestrum, putas, audiet aliquando vocem Angeli dicentis : Nunc cognovi quia times tu Deum, quia non pepercisti filio tuo vel filiæ tuæ, vel uxori; aut non pepercisti pecuniæ, vel honoribus sæculi, et ambitionibus mundi : sed omnia contempsisti et omnia duxisti ut stercora, ut Christum lucrifaceres; vendidisti omnia et dedisti pauperibus, et secutus es Verbum Dei? Quis vestrum, putas, audiet ab Angelis hujuscemodi vocem? Iterum Abraham audit hanc vocem, et dicitur ad eum : « Quia non » pepercisti filio tuo dilecto propter me [4]. »

IX. « Et respiciens, *inquit,* Abraham oculis suis vidit, et » ecce aries tenebatur cornibus in virgulto Sabech [5]. » Diximus, puto, in superioribus quod Isaac formam gereret Christi, sed et aries hic nihilominus formam Christi gerere videtur. Sed quomodo Christo uterque conveniat, et Isaac qui non est jugulatus, et aries qui jugulatus est, operæ pretium est noscere. Christus Verbum Dei est, sed « Verbum

[1] Rom. VIII, 32. — [2] Psal. CXV, 12. — [3] Rom. VIII, 32. — [4] Genes. XXII, 12. — [5] Ibid. 13.

» caro factum est [1]. » Unum igitur in Christo de superioribus est, alterum ex humana natura et virginali utero susceptum. Patitur ergo Christus, sed in carne; et pertulit mortem, sed caro, cujus hic aries forma est : sicut et Joannes dicebat : « Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mun-» di [2]. » Verbum vero in incorruptione permansit, quod est secundum spiritum Christus, cujus imago est Isaac. Ideo ipse et hostia est, et pontifex secundum spiritum. Nam qui offert hostiam Patri secundum carnem, ipse in altari crucis offertur; quia sicut dictum est de eo : « Ecce agnus Dei, » ecce qui tollit peccatum mundi, » ita de eo dictum est : « Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchise-» dech [3]. » Tenetur ergo cornibus aries in virgulto Sabech.

X. « Et accepit, *inquit*, arietem, et obtulit eum holocaus-» tum pro Isaac filio suo, et vocavit Abraham nomen loci » illius, Dominus videt [4]. » Scientibus hæc audire, intelligentiæ spiritualis evidens panditur via. Omnia enim quæ gesta sunt, ad visionem perveniunt. Dicitur namque quia Dominus videt. Visio autem quam Dominus vidit, in spiritu est, ut et tu hæc quæ scripta sunt in spiritu videas; et sicut in Domino corporeum nihil est, ita etiam tu in his omnibus corporeum nihil sentias; sed in spiritu generes etiam tu filium Isaac, cum habere cœperis fructum spiritus, gaudium, pacem. Quem tamen filium ita demum generabis si, ut de Sara scriptum est, quia defecerunt Saræ muliebria, et tunc genuit Isaac [5], ita deficiant et in anima tua muliebria ut nihil jam muliebre et effœminatum habeas in anima tua, sed viriliter agas, et viriliter præcingas lumbos tuos; si sit pectus tuum thorace justitiæ munitum, si galea salutis, et gladio spiritus accingaris. Si ergo deficiant muliebria fieri in anima tua, generas filium de conjuge tua virtute et sapien-

[1] Joan. I, 14. — [2] Ibid. 29. — [3] Psal. CX, 4. — [4] Gen. XXII, 13. — [5] Id. XVIII, 11.

tia, gaudium ac lætitiam. Generas autem gaudium, si omne gaudium existimaveris cum in tentationes varias incideris, et istud gaudium offeras in sacrificium Deo[1]. Cum enim lætus accesseris ad Deum, iterum tibi reddit quod obtuleris, et dicit tibi, quia « iterum videbitis me, et gaudebit cor » vestrum, et gaudium vestrum nemo auferet a vobis[2]. » Sic ergo quæ obtuleris Deo, multiplicata recipies. Tale aliquid, licet per aliam figuram, refertur in Evangeliis, cum per parabolam dicitur accepisse quis mnam ut negotiaretur et patrifamilias pecuniam quæreret[3]. Sed si attuleris quinque multiplicata in decem, tibi ipsi donantur, tibi conceduntur. Audi enim quid dicit : « Tollite, *inquit,* huic mnam et date » illi qui habet decem mnas[4]. » Sic ergo videmur quidem Domino negotiari, sed nobis cedunt negotiationis lucra : et videmur offerre Domino hostias, sed nobis quæ offerimus redonantur. Deus enim nullius indiget, sed nos vult divites esse, nostrum desiderat per singula quæque profectum. Hæc nobis figura ostenditur etiam in his quæ gesta sunt erga Job. Et ille enim propter Deum perdidit omnia cum dives esset. Sed quia pertulit bene agones patientiæ, et in omnibus quæ passus est magnanimus fuit, et dixit : « Dominus dedit, Dominus abstulit : ut Domino placuit ita factum » est : sit nomen Domini benedictum[5], » vide ad ultimum quid de eo scribitur : « Recepit, *inquit,* omnia dupla quæ » amiserat[6]. » Vides quid est amittere aliquid pro Deo, hoc est, multiplicata recipere tibi. Et aliquid amplius Evangelia promittunt, centuplum tibi pollicentur[7], insuper et vitam æternam, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Jac. I, 2. — [2] Joan. XVI, 17 et 22. — [3] Luc. XIX, 13. — [4] Ibid. 24. — [5] Job, I, 21. — [6] Id. XLII, 10. — [7] Matth. XIX, 29.

HOMILIA IX[1].

De repromissionibus secundis ad Abraham factis.

Quantum[2] legentes progredimur, tantum nobis sacramentorum cumulus augetur. Et ut si quis exiguo vectus navigio ingrediatur mare, donec terræ vicinus est minus metuit; cum vero paulatim in altum fuerit progressus, et undis intumescentibus vel in excelsum attolli cœperit, vel eisdem dehiscentibus in ima deduci; ibi vero mentem pavor ingens et formido percutit, quod exiguam ratem tam immensis fluctibus credidit : ita etiam nos pati videmur, qui exigui meritis, et ingenio tenues, inire tam vastum mysteriorum pelagus audemus. Sed si, orantibus vobis, Dominus dignetur Spiritus sui sancti auram nobis prosperam dare, secundo verbi cursu portum salutis intrabimus. Videamus ergo nunc quæ sunt quæ nobis recitata sunt : « Et vocavit, *inquit*, » Angelus Domini Abraham secundo de cœlo, dicens : Per » memetipsum juravi, dicit Dominus : propterea quod fe» cisti verbum hoc, et non pepercisti filio tuo dilecto pro» pter me, benedicens benedicam te, et multiplicans mul» tiplicabo te, et erit semen tuum sicut stellæ cœli in » multitudine, et sicut arena maris, quæ non potest dinu» merari[3], » etc. Sollicitum hæc et intentum auditorem requirunt. Novum est enim quod dicit : « Et vocavit, *inquit*, » Angelus Domini Abraham secundo de cœlo. » Quod tamen addit, non est novum. Nam « benedicens benedictam te, » et ante jam dictum est; et « multiplicans multiplicabo te, » ante promissum est; et « erit semen tuum sicut stellæ cœli,

[1] Tom. II, p. 84 et seqq. — [2] N. 1.
[3] Gen. xxii, 15 et seqq.

» *et* sicut arena maris, » et prius fuerat pronuntiatum. Quid ergo est nunc amplius quod secundo clamatur e cœlo? quid novi veteribus repromissionibus additur? Quid plus præmii datur in eo quod dicit : « Propterea quod fecisti verbum » hoc, » id est, propterea quod filium obtulisti, propterea quod non pepercisti unico filio tuo? nihil aliud additum video, eadem repetuntur quæ prius fuerant repromissa. Ergo superfluum videbitur eadem sæpius retractari? imo necessarium. In sacramentis enim fiunt cuncta quæ fiunt. Abraham si tantum secundum carnem vixisset, et unius populi quem secundum carnem genuit pater fuisset, una sufficeret repromissio. Nunc vero ut ostenderet eum primo patrem futurum eorum qui secundum carnem circumci si sunt, circumcisionis suæ tempore datur ei repromissio quæ ad populum circumcisionis pertinere deberet. Secundo quia pater esset futurus etiam eorum qui ex fide sunt, et qui per passionem Christi veniunt ad hæreditatem, tempore nihilominus passionis Isaac promissio renovatur, quæ pertinere debeat ad eum populum qui passione Christi ac resurrectione salvatur. Et eadem quidem repeti videntur, sed longe diversa sunt. Illa enim quæ prius dicta sunt, et ad priorem populum pertinent, in terris dicta sunt. Sic enim dicit Scriptura : « Et eduxit eum foras, *de tabernaculo scilicet,* et dixit » ei : Respice stellas cœli, si dinumerari possunt a multitu- » dine [1]. » Et addidit : « Sic erit semen tuum. » Ubi autem secundo repetitur repromissio, designat quia locutus est ei de cœlo et datur promissio de terra prima, secunda de cœlo. Nonne aperte hic illud designare videtur, quod Apostolus dicit : « Primus homo de terra terrenus, secundus homo de » cœlo cœlestis [2]? » Ista ergo promissio, quæ ad fidelem populum pertinet, de cœlo est; illa de terra. In illa sermo tantummodo fuit; hic interponitur jusjurandum, quod inter-

[1] Gen. xv, 5. — [2] I Cor. xv, 47.

pretatur ad Hebræos scribens sanctus Apostolus hoc modo dicens : « Volens, *inquit,* Deus ostendere pollicitationis » hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusju- » randum. » Et iterum : « Homines, *inquit,* per majorem sui » jurant, Deus autem quoniam neminem habuit per quem » juraret majorem, Per memetipsum juro, dicit Dominus[1]. » Non quod Deum jurisjurandi necessitas urgeret; quis enim ab eo exigeret sacramentum? sed sicut interpretatus est Apostolus Paulus, quo per hoc immobilitatem consilii sui cultoribus designaret. Sic et alibi per Prophetam dicitur : « Ju- » ravit Dominus, nec pœnitebit eum : Tu es sacerdos in » æternum secundum ordinem Melchisedech[2]. » Tunc deinde in prima repromissione non habet positam causam cur data sit repromissio, nisi tantum quod eduxit eum foras, « et ostendit, *inquit,* ei stellas cœli, et dixit : Sic erit semen » tuum. » Nunc vero addit causam propter quam juramento confirmat promissionem firmam futuram. Dicit enim : « Quia » fecisti verbum hoc, et non pepercisti filio tuo. » Ostendit ergo quod propter oblationem vel passionem filii, promissio firma sit : evidenter designans quod propter passionem Christi populo ex gentibus, qui ex fide est Abrahæ, maneat firma promissio. Et numquid in hoc solo secunda firmiora sunt primis? In multis hujuscemodi adumbrata invenies sacramenta. Primas tabulas Legis in littera confregit Moyses et abjecit : secundam Legem in spiritu suscepit, et sunt firmiora secunda quam prima. Rursus idem ipse cum omnem legem in quatuor libris comprehendisset, Deuteronomium scripsit, quod secunda Lex dicitur......

Sed redeamus nunc ad nosmetipsos[3], et moralem locum per singulos quosque tractemus.........................

.....Idcirco ergo promissiones suas renovat Deus, ut osten-

[1] Heb. VI, 13, 17. — [2] Psal. CX, 4.
[3] N. 2. p. 85.

dat tibi quia debes et tu renovari. Non permanet ille in veteribus, ne et tu vetus homo permaneas. De cœlo hæc loquitur, ut et tu imaginem cœlestis accipias. Nam quid tibi prodest si Deus innovet promissiones, et tu non innoveris? si ille de cœlo loquatur, et tu de terra audias? Quid tibi prodest si Deus se juramento constringit, et tu hæc quasi communem audiens fabulam transeas? Quare non consideras quod propter te Deus etiam ea quæ naturæ suæ apta minime videntur, amplectitur? Jurare dicitur Deus, ut tu audiens paveas et intremiscas, et metu consternatus inquiras quid illud tantum est pro quo Deus jurare dicitur. Fiunt ergo hæc, ut tu attentus et sollicitus fias, et audiens tibi repromissionem parari in cœlis, vigiles et requiras quatenus divinis promissionibus dignus existas. Verumtamen hunc locum et Apostolus interpretatur, dicens, quia « Abrahæ promisit Deus, et semini ejus : non dixit et seminibus » quasi in multis, sed tanquam in uno, et semini tuo, qui » est Christus[1]. » De Christo ergo dicitur : « Multiplicans » multiplicabo semen tuum, et erit sicut stellæ cœli in » multitudine, et sicut arena quæ est ad oram maris[2]. » Quis jam expositione indiget, ut sciat semen Christi quomodo multiplicetur, qui videt a finibus terræ usque ad fines terræ propagatam prædicationem Evangelii, et nullum pene esse jam locum qui non semen verbi susceperit? Hoc namque et in initiis mundi præfigurabatur, cum diceretur Adæ : « Crescite et multiplicamini[3]. » Quod et ipsum dicit Apostolus[4], in Christo dici et in Ecclesia. Quod autem dixit : « sicut » stellæ cœli in multitudine, » et adjecit : « sicut arena quæ » est ad oram maris innumerabilis; » fortasse quidem dicat aliquis cœlestis numeri figuram Christianorum populo, arenæ maris Judaïco convenire. Ego tamen hoc magis puto, quod utrumque exemplum utrique populo possit aptari.

[1] Galat. III, 16. — [2] Genes. XXII, 17. — [3] Id. I, 28. — [4] Eph. V, 32.

Nam et in illo populo fuerunt multi justi et prophetæ, quibus stellarum cœli merito comparatur exemplum : et in nostro populo sunt multi qui terrena sapiunt, et quorum stultitia gravior est arena magis; in quibus præcipue hæreticorum turbas arbitror deputandas. Sed ne nos quidem securi simus : donec enim quis nostrum non deponit imaginem terreni, et induit imaginem cœlestis, terrenis comparatur exemplis........

...Propterea[1] ergo vigilandum nobis est, et sollicite agendum, « quia adversarius noster, sicut leo rugiens, circuit, » quærens quem transvoret[2]. » Cui nisi restiterimus *fortes in fide*, rursum nos in captivitatem revocabit. Quod si nobis eveniat, ingratum faciemus opus ejus qui cruci suæ affixit principatus et potestates, cum fiducia triumphans eos in semetipsum[3], et qui venit captivos dimittere in remissionem[4]. Quin potius fidem Christi sequentes, qui triumphavit eos, disrumpamus vincula eorum, quibus nos devinxerunt potestati suæ. Vincula vero quibus nos constringunt, passiones, et vitia nostra sunt, quibus tamdiu innectimur, donec carnem nostram crucifigamus cum vitiis et concupiscentiis, et ita demum « disrumpamus vincula eorum, et projiciamus a nobis jugum ipsorum[5]. » Igitur occupavit semen Abrahæ civitates adversariorum, id est, semen Verbi, quod est prædicatio Evangelii, et fides Christi. Sed dico : Numquid iniquitate usus est Dominus, ut eriperet gentes de potestate adversariorum, et ad fidem suam ditionemque revocaret? Nequaquam. Erat enim aliquando pars Domini Israël, sed illi peccare fecerunt Israël a Deo suo, et propter peccata sua dixit eis Deus : « Ecce peccatis vestris distracti » estis, et propter peccata vestra dispersi estis sub universo

[1] N. 3. p. 86.
[2] 1 Pet. v, 8. — [3] Col. II, 14, 15. — [4] Luc. XIV, 19. — [5] Psal. II, 3.

» cœlo[1]. » Sed iterum dicit ad eos : « Si fuerit dispersio vestra ab extremo cœli usque ad extremum ejus, inde congregabo vos, dicit Dominus[2]. » Quia ergo principes hujus mundi invaserant partem Domini, necesse habuit pastor bonus, relictis in supernis nonaginta et novem, descendere ad terras, et unam ovem quæ perierat quærere, inventamque et humeris revectam, ad supernum perfectionis ovile revocare[3]. Sed quid mihi prodest si semen Abrahæ qui est Christus, hæreditate possideat civitates adversariorum, et meam civitatem non possideat? si in mea civitate, hoc est, in anima mea, quæ est civitas Regis magni, neque leges ejus neque instituta serventur? Quid mihi prodest quod universum mundum subjecit, et adversariorum civitates possidet, si non et in me adversarios suos vincat, si non destruat legem quæ est in membris meis repugnans legi mentis meæ, et captivum me ducit in lege peccati[4]? Sic ergo unusquisque nostrum satis agat, ut et in sua anima et in suo corpore vincat Christus adversarios suos, et subjiciens eos ac triumphans etiam suæ animæ possideat civitatem. Hoc enim modo de parte ejus efficimur, de parte meliore quæ est sicut stellæ cœli in claritate, ut et nos benedictionem Abrahæ capere possimus, per Christum Dominum nostrum, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Nehem. I. — [2] Ibid. — [3] Matth. XVIII, 12. — [4] Rom. VII, 23.

HOMILIA X[1].

De Rebecca, cum exisset ad aquam hauriendam, et occurrisset ei puer Abrahæ.

Isaac (inquit Scriptura)[2] crescebat et confortabatur; id est, gaudium crescebat Abrahæ respicienti non ad ea quæ videntur, sed quæ non videntur[3]. Non enim gaudebat de præsentibus Abraham, neque de divitiis mundi, et actibus sæculi. Sed vis audire Abraham unde gauderet? Audi Dominum ad Judæos dicentem : « Abraham pater vester desi» deravit ut videret diem meum, et vidit, et gavisus est[4]. » Per hoc ergo crescebat Isaac, per quod Abrahæ visio illa qua videbat Christi diem et spes quæ in ipso est, gaudia cumulabat. Atque utinam efficeremini etiam vos Isaac et essetis gaudium matris vestræ Ecclesiæ. Sed vereor ne adhuc in tristitia et gemitu Ecclesia filios pariat. An non est ei tristitia et gemitus, cum vos non convenitis ad audiendum Dei verbum, et vix festis diebus ad ecclesiam proceditis, et hoc non tam desiderio verbi quam studio solemnitatis, et publicæ quodammodo remissionis obtentu? Quid igitur ego faciam, cui dispensatio verbi credita est? qui, licet inutilis servus sim, accepi tamen a Domino distribuendam familiæ dominicæ tritici mensuram. Sed vide quid addit sermo Domini, « dis» tribuendam, *inquit,* in tempore tritici mensuram[5]. » Quid ergo faciam? Ubi vel quando vestrum tempus inveniam? Plurimum ex hoc, imo pene totum tempus mundanis occupationibus teritis in foro, aliud in negotiatione consumitis : alius agro, alius litibus vacat, et ad audiendum Dei verbum

[1] Tom, II, p. 86 et seqq. — [2] N. 1.
[3] Gen. xxi, 8. — [4] Joan. viii, 56. — [5] Luc. xii, 42.

nemo, aut pauci admodum vacant. Sed quid vos de occupationibus culpo? quid de absentibus conqueror? Præsentes etiam et in ecclesia positi non estis intenti, sed communes ex usu fabulas teritis, verbo Dei vel lectionibus divinis terga convertitis. Vereor ne et vobis dicatur a Domino illud quod per Prophetam dictum est : « Converterunt ad » me dorsa, et non facies suas[2]. » Quid igitur ego faciam, cui ministerium verbi Dei creditum est? Quæ leguntur mystica sunt, in allegoricis exponenda sunt sacramentis........Quomodo[2] ergo potero mysteria Legis, et allegorias, quas ab Apostolo edocti sumus, aperire et prodere his quibus et auditio et lectio Legis incognita est? Asperior fortasse vobis videor, sed non possum linire parietem lapsantem. Timeo enim illud quod scriptum est : « Populus meus, qui » beatificant vos seducunt vos, et semitas pedum vestrorum » conturbant[3], » tanquam filios meos charissimos moneo. Miror si nondum vobis innotuit via Christi; si ne hoc quidem audistis, quod non est lata et spatiosa, sed arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam[4]. Et vos ergo intrate per angustam portam, relinquite pereuntibus latitudinem. « Nox præcessit, dies autem appropinquavit; ut filii lucis » ambulate[5]. Tempus breve est, superest ut et qui habent » uxores, tanquam non habentes sint, et qui utuntur hoc » mundo, tanquam non utantur[6]. » Sine intermissione orandum Apostolus præcipit[7]. Vos qui ad orationes non convenitis, quomodo impletis sine intermissione, quod semper omittitis? Sed et Dominus præcipit : « Vigilate et orate, ne » intretis in tentationem[8]. » Quod si illi vigilantes et orantes, et semper verbo Dei adhærentes, tentationem tamen nequaquam effugerunt, quid faciunt hi qui diebus tantum

[1] Jerem. XVIII, 17.

[2] N. 1, 2. p. 87.

[3] Isai. III, 12. — [4] Matth. VII, 13. — [5] Rom. XIII, 12. — [6] 1 Cor. VII, 29. — [7] 1 Thess. V, 17. — [8] Marc. XIV, 38.

solemnibus ad ecclesiam conveniunt? « Si justus vix salvus » fiet, peccator et impius ubi parebunt[1]? » Piget me dicere aliquid ex his quæ lecta sunt. Nam et Apostolus dicit de hujuscemodi sermonibus, quia « ininterpretabiles sunt ad » dicendum; quoniam vos, *inquit*, imbecilles facti estis ad » audiendum[2]. »

Videamus tamen hoc quod nobis modo recitatum est. « Rebecca, *inquit*, veniebat cum filiabus civitatis haurire » aquam de puteo[3]. » Rebecca quotidie veniebat ad puteos, quotidie hauriebat aquam. Et quia quotidie vacabat ad puteos, idcirco inveniri potuit a puero Abraham, et in matrimonium sociari Isaac......Mysteria sunt cuncta quæ scripta sunt: vult te Christus sibi desponsare; ad te enim loquitur per Prophetam dicens: « Desponsabo te mihi in æternum, » et desponsabo te mihi in fide et misericordia, et cognosces » Dominum[4]. » Quia ergo vult et te sibi Christus despondere, id est, desponsare, præmittit ad te istum puerum. Puer iste sermo propheticus est, quem nisi prius susceperis, nubere Christo non poteris. Scito tamen quia nemo inexercitatus et imperitus sermonem propheticum suscipit, sed qui scit haurire aquam de profundo putei, et qui in tantum scit haurire, ut etiam his sufficiat qui irrationabiles et perversi videntur, quorum figuram tenent cameli: ut et ipse possit dicere, quia « sapientibus et insipientibus debi- » tor sum[5]. »........

.....Nisi ergo[6] quotidie venias ad puteos, nisi quotidie haurias aquas, non solum alios potare non poteris, sed et ipse quoque sitim verbi Dei patieris. Audi et Dominum dicentem in Evangeliis: « Qui sitit, veniat, et bibat[7]. » Sed tu (ut » video) nec esuris, nec sitis justitiam, et quomodo poteris

[1] I Pet. IV, 18.— [2] Heb. V, 11. — [3] Gen. XXIV, 15.— [4] Ose. II, 19, 20. — [5] Rom. I, 14.

[6] N. 3. p. 87 et seq.

[7] Joan. VII, 37.

dicere : « Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita de-» siderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum » vivum : quando veniam et parebo ante conspectum ejus[1] ? » Obsecro vos qui auditorio verbi semper adsistitis, patienter accipite, donec paululum negligentes et desides commoneamus. Habetote patientiam, quia de Rebecca nobis, id est de patientia, sermo est. Et necesse est nos eos qui collectam negligunt, et audire declinant verbum Dei, paululum per patientiam castigare : qui non desiderant panem vitæ nec aquam vivam; qui non exeunt de castris, nec procedunt de domibus luteis, ut colligant sibi manna ; non qui veniunt ad petram, ut bibant de spirituali petra. Petra enim est Christus, ut Apostolus ait[2]. Habetote, inquam, vos paululum patientiam. Sermo enim nobis est ad negligentes, et eos qui male habent. « Sani *enim* non indigent medico, » sed male habentes[3]. » Dicite mihi, vos qui tantummodo festis diebus ad ecclesiam convenitis, cæteri dies non sunt festi ? non sunt dies Domini ? Judæorum est, dies certos et raros observare solemnes. Et ideo ad eos dicit Deus, quia « neomenias vestras et sabbata et diem magnum non sus-» tineo. Jejunium et ferias et dies festos vestros odit anima » mea[4]. » Odit ergo Deus eos qui unum diem putant festum diem esse Domini. Christiani omni die carnes agni comedunt, id est carnes verbi Dei quotidie sumunt..........

Sed ut omittamus plurima[5], neque enim commentandi nunc tempus est, sed ædificandi Ecclesiam Dei, et pigriores ac desides auditores exemplis sanctorum et mysticis explanationibus provocandi : secuta puerum Rebecca, venit ad Isaac. Secuta enim sermonem propheticum Ecclesia venit ad Christum. Et ubi eum invenit ? « Ad puteum, *inquit*, ju-» ramenti deambulantem[6]. » Nusquam receditur a puteis,

[1] Psalm. XLII, 1, 2. — [2] 1 Cor. IV, 10. — [3] Luc. V, 31. — [4] Is. I, 13, 14.
[5] N. 5. p. 88. — [6] Gen. XXIV, 6.

nunquam desistitur ab aquis. Rebecca invenitur ad puteum. Rursum Rebecca ad puteum invenit Isaac. Ibi primos ejus contemplatur aspectus, ibi desilit de camelis, ibi a puero sibi demonstratum vidit Isaac. Hæc putas sola referri de puteis? Et Jacob ad puteum venit, et ibi invenit Rachel, et ibi innotescit ei Rachel bona oculis et decora aspectu[1]. Sed et Moyses ad puteum invenit Sefforam filiam Raguel[2]. Nondum moveris, ut hæc intelligas spiritualiter dici? Aut putas semper casu contingere ut Patriarchæ ad puteos veniant, et ad aquas conjugia sortiantur? Qui hæc ita putat, «animalis *homo est, et* non percipit quæ sint spiritus Dei[3].» Sed qui vult maneat in his, maneat animalis : ego Paulum Apostolum sequens, dico hæc esse allegorica, et sanctorum nuptias conjunctionem dico esse animæ cum Verbo Dei. « Qui *enim* jungit se Domino, unus spiritus est[4]. » Hanc autem conjunctionem animæ cum Verbo, certum est non aliter fieri posse, nisi per instructionem divinorum librorum, qui figuraliter putei appellantur. Ad quos si quis veniat, et hauriat ex his aquas, id est meditando in his, sensum et intellectum percipiat altiorem, inveniet nuptias Deo dignas. Conjungitur enim anima ejus cum Deo. Desilit etiam de camelis, id est, discedit a vitiis, abjicit irrationabiles sensus, et conjungitur Isaac. Dignum namque est ut Isaac transeat de virtute ad virtutem. Qui virtutis filius est Saræ, nunc conjungitur et sociatur patientiæ, quæ est Rebecca. Et hoc est transire de virtute ad virtutem, et ex fide ad fidem. Sed et ad Evangelia veniamus. Ipse Dominus cum ex itinere fatigatus fuisset, videamus ubi requiem quærit. Venit, inquit[5], ad puteum, et sedebat super eum. Vides ubique sibi concordare mysteria, vides novi et veteris testamenti consonas formas. Ibi ad puteos et ad aquas venitur, ut inveniantur sponsæ; et Ecclesia Christo in lavacro aquæ

[1] Gen. xxix. — [2] Exod. ii. — [3] I Cor. ii, 14. — [4] Id. vi, 17. — [5] Joan. iv, 6.

conjungitur. Vides quantus nos sacramentorum cumulus perurget; quanta sunt quæ occurrunt explicare non possumus, saltem hæc incitare te debent ad audiendum, ad conveniendum, et etiam si nos aliqua pro brevitate transcurrimus, tu cum relegis et requiris, etiam ipse discutias, et invenias; certe vel in horum inquisitione permaneas, ut et te Verbum Dei inveniens ad aquam assumat, et conjungat sibi, ut efficiaris cum eo unus spiritus in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI[1].

De eo quod Abraham Cethuram accepit, et quod Isaac habitavit ad puteum visionis.

Abraham quem Apostolus Paulus dicit [2]:

.........in centenario [3] annorum numero fuisse, et Isaac magis virtute fidei quam corporis fœconditate genuisse, Scriptura nunc refert accepisse uxorem Cethuram nomine, et filios ex ea plurimos genuisse, cum fere centum triginta et septem videretur annorum. Nam Sara uxor ejus decem ab eo annis junior scribitur, quæ centesimo vicesimo et septimo anno defuncta, indicat Abraham super centum triginta septem annorum fuisse cum Cethuram accepit uxorem. Quid ergo? putamus quod in tanto Patriarcha per idem tempus incitamenta carnis viguerint? et qui olim naturalibus motibus emortuus dicitur, nunc ad libidinem redivivus putabitur? An (ut sæpe jam diximus) Patriarcharum conjugia

[1] Tom. II, p. 89 et seqq.
[2] Rom. IV.
[3] N. 1, 2. p. 89, 90.

mysticum aliquod indicant sacramentum? Sicut et ille qui dicebat de sapientia : « Hanc ego cogitavi uxorem adducere » mihi [1]. » Fortassis ergo jam tunc et Abraham simile aliquid cogitavit, et quamvis esset sapiens, hoc ipso tamen sciebat, quod sapientiæ nullus est finis, nec discendi terminum senectus imponit............... Denique Cethura quam nunc senex Abraham sortitur in matrimonium, thymiama interpretatur, quod est incensum vel bonus odor. Et ipse enim dicebat sicut Paulus dixit, quia « Christi bonus odor » sumus [2]. » Quomodo autem quis Christi bonus odor efficitur, videamus. Peccatum res est fœtida. Denique peccatores porcis comparantur, qui in peccatis velut in stercore fœtido volutantur. Et David ex persona peccatoris pœnitentis dicit : « Computruerunt et exesæ sunt cicatrices meæ [3]. »

Si quis ergo vestrum est in quo odor peccati jam nullus est, sed odor justitiæ, suavitas misericordiæ; si quis sine intermissione orando offert Domino semper incensum, et dicit : « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu » tuo, elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum [4] : » hic Cethuram duxit uxorem. Sic ergo senum nuptias interpretari dignius puto, sic pulchre inita Patriarcharum in ultima jam et defecta ætate conjugia, sic necessarias filiorum procreationes existimo numerandas. Ad tales enim nuptias, et hujuscemodi sobolem, non ita juvenes ut senes apti sunt. Quanto enim quis carne plus fessus est, tanto erit animi virtute robustior, et sapientiæ complexibus aptior. Sic et ille in Scripturis [5] vir justus Elchana duas simul refertur habuisse uxores, quarum una Fenenna, alia Anna dicebatur; id est, conversio et gratia. Et primo quidem dicitur de Fenenna filios suscepisse, id est, de conversione; et postmodum de Anna, quæ est gratia. Profectus etenim

[1] Sap. VIII, 9. — [2] 2 Cor. II, 15. — [3] Psal. XXXVIII, 5. — [4] Psal. CXLI, 2.
[5] 1 Reg. I.

sanctorum Scriptura figuraliter per conjugia designat. Unde et tu potes (si vis) hujuscemodi nuptiarum maritus existere; et (verbi causa) si hospitalitatem libenter exerces, hanc tibi conjugem videberis assumpsisse. Huic si addideris pauperum curam, secundam videberis sortitus uxorem. Quod si et patientiam tibi jungas et mansuetudinem, cæterasque virtutes, tot videberis accepisse uxores quot virtutibus gaudes. Inde ergo est quod nonnullos Patriarcharum simul plures habuisse conjuges, alios defunctis prioribus accepisse alias, Scriptura commemorat : ut illud figuraliter indicetur, quod quidam plures simul possunt exercere virtutes, alii non prius quæ sequuntur incipere, quam priora perduxerint ad perfectum. Inde denique Salomon plures simul habuisse refertur uxores, cui dixerat Dominus : « Sapiens ante te non » fuit talis, et post te non erit [1]. » Quia ergo dederat ei Dominus multitudinem prudentiæ, sicut arena est maris, ut judicaret populum suum in sapientia, ideo plures simul poterat exercere virtutes.........

« Et factum est [2], *inquit*, postquam mortuus est Abra» ham, benedixit Dominus Isaac filium ejus, et habitavit ad » puteum visionis [3]. » De morte Abraham quid nobis amplius dicendum est, quam sermo Domini in Evangeliis continet dicens : « De resurrectione autem mortuorum non » legistis quomodo dicit in rubo, Deus Abraham, et Deus » Isaac, et Deus Jacob? Deus autem non est mortuorum, » sed vivorum. Omnes enim illi vivunt [4]? » Optemus ergo et nos hujuscemodi mortem, sicut et Apostolus dicit, ut moriamur peccato, vivamus autem Deo [5]. Talis namque Abrahæ mors intelligenda est, quæ in tantum dilataverit sinus ejus, ut omnes sancti qui de quatuor terræ partibus veniunt, in

[1] 2 Paralip. I, 12.
[2] N. 3. p. 90, 91.
[3] Gen. XXV, 11. — [4] Marc. XII, 26, et Luc. XX, 37. — [5] 1 Pet. II, 24.

sinum Abrahæ portentur ab Angelis. Sed videamus jam quomodo post mortem ejus benedixerit Dominus Isaac filium ejus, et quæ est ista benedictio. « Benedixit, *inquit,* » Dominus Isaac, et habitavit ad puteum visionis. » Hæc est enim omnis benedictio qua benedixit Dominus Isaac, ut habitaret ad puteum visionis. Intelligentibus grandis est ista benedictio. Utinam et Dominus mihi donet hanc benedictionem, ut habitare merear ad puteum visionis. Quis potest scire et intelligere quæ est visio quam vidit Esaias filius Amos? quis potest scire quæ est visio Naüm? quis potest intelligere quid contineat illa visio quam vidit Jacob in Bethel, cum abiret in Mesopotamiam, ubi dixit : « Hæc » est domus Dei, et porta cœli [1]? » Et si quis potest singulas quasque visiones, vel quæ in Lege sunt, vel quæ in Prophetis, scire et intelligere ; ille habitat ad puteum visionis. Sed et hoc diligentius perspice, quod ita magnam benedictionem accipere a Domino meruit Isaac, ut habitaret ad puteum visionis. Nos vero quando satis mereri poterimus si forte transitum habere possimus per puteum visionis. Ille tamen permanere meruit in visione et habitare, nos parum quid illuminati per Dei misericordiam sentire, vel suspicari de unaquaque visione vix possumus. . . . . Vis tibi ostendam quis est qui nunquam recedit a puteo visionis? Apostolus Paulus, qui dicebat : « Nos autem omnes reve» lata facie gloriam Domini speculamur [2]. » Et tu ergo si semper perscruteris propheticas visiones, si semper inquiras, semper discere cupias, hæc mediteris, in iis permaneas ; percipis et tu benedictionem a Domino, et habitas apud puteum visionis. Et tibi enim apparebit Dominus Jesus in via, et aperiet tibi scripturas, ita ut dicas : « Nonne » cor nostrum ardens erat in nobis, cum aperiret nobis » scripturas [3]? » Apparet autem his qui de ipso cogitant, et

[1] Gen. XXVIII, 17. — [2] 2 Cor. III, 18. — [3] Luc. XXIV, 32.

in ipso meditantur, atque in lege ejus die ac nocte versantur. Ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII[1].

De conceptu Rebeccæ, et partu.

Per singulas[2] quasque lectiones cum legitur Moyses, orandus est nobis Pater Verbi, ut impleat etiam in nobis illud quod in Psalmo scriptum est : « Revela oculos meos, » et considerabo mirabilia de lege tua[3]. » Nisi enim ipse aperiat oculos nostros, quomodo videre poterimus tanta hæc, quæ in Patriarchis sacramenta formantur, quæ nunc in puteis, nunc in nuptiis, nunc in parturitionibus, nunc etiam in sterilitatibus figurantur? Refert namque præsens lectio, quod « Isaac rogavit Deum pro Rebecca uxore sua, » quia sterilis erat, et exaudivit illum Deus; et concepit, et » exultabant, *inquit,* pueri in utero ejus[4]. » Primo omnium intuere quid istud est quod plurimæ sanctarum mulierum in Scripturis steriles fuisse referuntur, sicut ipsa Sara, ecce et nunc Rebecca. Sed et Rachel dilecta Israël sterilis fuit. Anna quoque, mater Samuelis, sterilis scribitur. Sed et in Evangeliis Elizabeth sterilis fuisse memoratur. In omnibus autem istis unus hic titulus designatur, quod post sterilitatem sanctum omnes ediderint partum. Sic ergo et hæc nunc Rebecca sterilis fuisse dicitur : « sed oravit, *inquit,* » Isaac *pro ea* Dominum, et exaudivit illum; et concepit, et » exultabant pueri in utero ejus. » Sterilis hæc ecce quid concepit. Filii sterilis antequam nascantur exultant, et quæ desperaverat sobolem, gentes et populos gestat in utero.

[1] Tom. II, p. 91 et seqq. — [2] N. 1.
[3] Psal. CXVIII, 13. — [4] Gen. XXV, 21.

Sic enim dicit : « Abiit, *inquit,* Rebecca interrogare Domi-
» num, et dixit ei Dominus : Duæ gentes in utero tuo sunt,
» et duo populi de ventre tuo separabuntur [1]. » Longum est si velimus nunc exultationem puerorum adhuc in utero habitantium perscrutari......

Nunc interim videamus quid est quod dicitur [2] : « Abiit » Rebecca interrogare ad Dominum. » Abiit. Quo abiit? Ex eo loco in quo non erat Dominus, abiit ad eum locum in quo erat? Hoc enim videtur indicare cum dicitur : « Abiit interrogare Dominum. » Nonne ubique est Deus? Nonne ipse dixit : « Cœlum et terram repleo, dicit Dominus [3]? » Quo ergo abiit Rebecca? Ego puto quod non de loco ad locum abierit, sed de vita ad vitam, de actu ad actum, de bonis ad meliora transierit, de utilibus ad utiliora perrexerit, de sanctis ad sanctiora properaverit. Absurdum namque est si ita putemus imperitam fuisse Rebeccam et indoctam, quæ in domo sapientis Abrahæ sub viro eruditissimo Isaac fuerat instituta, ut intra aliquem locum Dominum putaverit esse conclusum, et illuc iret interrogare quid parvulorum intra uterum exultatio designaret. Vis autem videre quia ex more venit hoc sanctis, ut cum aliquid a Deo ostendi sibi viderint, vel abire vel transire se dicant? Moyses cum vidisset rubum ardere et non exuri, admiratus visum dixit : « Transeam, et videbo visum hoc [4]. » Non utique et ipse significabat se aliquod terræ spatium transiturum, non montes conscendere, nec digredi prærupta convallium. Prope ipsum erat visio, in ore et in oculis ejus. Sed dicit, *Transeam,* ut ostendat se commonitum visione cœlesti ad superiorem vitam debere conscendere, ab his in quibus erat ad meliora transire. Sic ergo et nunc refertur de Rebecca,

[1] Gen. xxv.
[2] N. 2, 3. p. 92.
[3] Jer. xxiii, 24. — [4] Exod. iii, 3.

quod abiit interrogare Dominum : quæ (ut diximus) abiisse non passibus pedum, sed mentis profectibus existimanda est. Et tu ergo, si cœperis intueri non ea quæ videntur, sed quæ non videntur, id est, non carnalia, sed spiritualia, non præsentia, sed futura; abiisse diceris interrogare Dominum. Si eruas te de conversatione veteri, et a consortio eorum cum quibus turpiter et notabiliter vixeras, honestis vero te ac religiosis actibus socies; cum requisitus fueris inter sodales turpitudinis, et in catervis noxiorum nequaquam fueris repertus, dicetur et de te, quia abiit interrogare Dominum. Sic igitur sancti non de loco ad locum, sed de vita ad vitam, de institutis primis abeunt ad instituta potiora.

Dixit ergo ei Dominus : « Duæ gentes in utero tuo sunt, » et duo populi de ventre tuo segregabuntur. Et populus » populum superabit, et major serviet minori[1]. » Quomodo populus populum superaverit, id est, Ecclesia Synagogam, et quomodo major serviat minori, etiam ipsis Judæis licet non credentibus notum est. De his ergo quæ palam sunt, et valde omnibus trita, dicere superfluum puto. Illud (si placeat) addamus, quod unumquemque nostrum, qui hæc audit, ædificare et instruere queat. Ego puto quod et de singulis nobis hoc dici potest, quia duæ gentes et duo populi intra nos sunt. Nam et virtutum populus intra nos est, et vitiorum nihilominus populus intra nos est : « De corde enim » *nostro* procedunt cogitationes malæ, adulteria, furta, fal- » sa testimonia[2], » doli, contentiones, hæreses, invidiæ, comessationes, et his similia. Vides quantus malorum populus intra nos est ! Si vero mereamur illam vocem dicere sancto Spiritui : « A timore tuo, Domine, in utero concepimus, et » peperimus; spiritum salutis tuæ fecimus super terram[3] : » tunc et alius intra nos populus invenitur in spiritu genera-

[1] Gen. xxv, 22. — [2] Matth. xv, 19, et Gal. v, 20. — [3] Isai. xxvi. 18.

tus : « Fructus *enim* spritus est charitas, gaudium, pax, patientia, humilitas, mansuetudo, continentia, castitas[1], » et his similia. Vides et alium populum qui et ipse intra nos est : sed iste minor est, ille major. Semper enim plures sunt mali quam boni, et vitia numerosiora virtutibus. Sed si tales simus qualis Rebecca, et mereamur de Isaac, id est de verbo Dei habere conceptum, etiam in nobis populus populum superabit, et major serviet minori : serviet etenim caro spiritui, et vitia virtutibus cedent. « Et impleti sunt, *inquit,* » dies ejus ut pareret, et erant gemini in ventre ejus[2]. » Hic sermo, id est, « impleti sunt dies ejus ut pareret, » nunquam fere nisi de sanctis mulieribus scribitur. De hac namque Rebecca dictum est hoc, et de Elizabeth matre Joannis, et Maria matre Domini nostri Jesu Christi. Unde mihi videtur eximium aliquid et præter cæteros homines hujuscemodi partus ostendere, et repletio dierum ortum perfectæ sobolis indicare.

HOMILIA XIII[3].

De puteis quos fodit Isaac, et repleti sunt a Philistinis.

Solita[4] erga puteos semper Patriarcharum invenimus exercitia. Ecce enim refert Scriptura quod Isaac postquam benedixit illum Dominus, et magnificatus est valde, aggressus est opus magnum. Et cœpit, inquit, fodere puteos, puteos quos foderant pueri ejus in tempore patris ejus Abraham[5], sed oppilaverant eos Philistini et impleverant terra. Primo ergo habitavit apud puteum visionis, et illuminatus

[1] Gal. v, 22, 23. — [2] Gen. xxv, 24.
[3] Tom. II, p. 94 et seqq. — [4] N. 1, 2, 3. p. 94, 95.
[5] Gen. xxvi, 15.

a puteo visionis aggreditur alios puteos aperire; et non primum novos puteos, sed quos foderat pater ejus Abraham. Et cum fodisset primum puteum, « Zelati sunt, *inquit,* » eum Philistini. » At ille zelo eorum non est deterritus, nec cessit invidiæ : sed « iterum, *inquit,* fodit puteos quos » foderant pueri Abraham patris ejus, et oppilaverant eos » Philistini post mortem Abrahæ patris ejus : et posuit illis » nomina, secundum nomina quæ posuerat pater ejus[1]. » Fodit ergo illos puteos quos pater suus foderat, et qui per malitiam Philistinorum terra fuerant repleti. Fodit et alios novos in valle Gerararum, non quidem ipse, sed pueri ejus : « Et invenit, *inquit,* ibi puteum aquæ vivæ. Sed rixati » sunt pastores Gerararum cum pastoribus Isaac, dicentes » suam esse aquam, et appellavit nomen putei Iniquitas. » Inique enim gesserunt cum eo[2]. » Sed Isaac recedit a malitia eorum, « et fodit iterum alterum puteum : et pro ipso » nihilominus, *inquit,* altercabantur; et appellavit nomen » ejus Inimicitiam. Et recessit inde, et fodit iterum puteum » alium, et non sunt rixati de eo. Ideo et appellavit nomen » ejus Amplitudo, dicens, Quia nunc dilatavit nos Deus, et » auxit nos super terram. » Bene in quodam loco sanctus Apostolus, considerans mysteriorum magnitudinem, dicit : « Et ad hæc quis idoneus[3] ? » Simili modo, imo longe dissimili, quanto longe illo inferiores sumus, etiam nos videntes tantam in mysteriis altitudinem puteorum, dicimus : « Et ad hæc qui idoneus? » Quis enim digne valeat explicare, vel puteorum sacramenta tantorum, vel eorum quæ gesta pro puteis referuntur, nisi invocemus Patrem Verbi viventis, et ipse in ore nostro verbum dare dignetur, ut sitientibus vobis possimus aliquantulum aquæ vivæ haurire ex his tam copiosis et multiplicibus puteis?

Sunt ergo putei, quos foderunt pueri Abraham; sed hos

[1] Gen. xxvi, 18. — [2] Ib. 19 et seq. — [3] 2 Cor. ii, 16.

Philistini repleverunt terra. Hos ergo primum purgare aggreditur Isaac. Philistini aquas oderunt, terram diligunt. Isaac aquas diligit, puteos semper quærit, veteres purgat, novos aperit. Intuere nostrum Isaac, qui pro nobis oblatus est hostia, venientem in vallem Gerararum, quam interpretantur maceriam, sive sepem; venientem, inquam, ut medium parietem sepiens solvat inimicitias in carne sua; venientem tollere maceriam, id est, peccatum, quod inter nos separat et Deum, maceriam, quæ est media inter nos et cœlestes virtutes, ut faciat utraque unum, et ovem quæ erraverat humeris suis reportet ad montes, et restituat ad alias nonaginta novem quæ non erraverunt. Hic ergo Isaac Salvator noster, cum venisset in istam vallem Gerararum, primum omnium illos puteos fodere voluit quos foderant pueri Patris sui; Legis scilicet et Prophetarum voluit puteos innovare, quos Philistini terra repleverant. Qui sunt isti qui terra puteos replent? Illi sine dubio qui in lege terrenam et carnalem intelligentiam ponunt, et spiritualem ac mysticam claudunt, ut neque ipsi bibant, neque alios bibere permittant. Audi Isaac Dominum nostrum Jesum Christum in Evangeliis dicentem : « Væ vobis, Scribæ et Pharisæi hy» pocritæ! quoniam tulistis clavem scientiæ, et neque ipsi » introistis, neque intrare volentes permisistis[1]. » Isti sunt ergo qui puteos quos foderant pueri Abraham, terra repleverunt, qui legem carnaliter docent, et aquas sancti Spiritus maculant; qui puteos ad hoc habent, non ut aquam præferant, sed ut terram ponant. Hos ergo puteos aggreditur fodere Isaac. Et videamus quomodo eos fodit. Cum pueri Isaac, qui sunt Apostoli Domini nostri, transirent, inquit, per segetes sabbato vellebant spicas, et confricantes manibus manducabant. Tunc ergo dicebant ei isti qui terra repleverant puteos Patris ejus : « Ecce discipuli tui faciunt

[1] Luc. xi, 52.

» sabbatis quod non licet[1]. » Ille, ut terrenum eorum foderet intellectum, dicit ad eos : « Non legistis quid fecit David cum esuriret ipse et qui cum ipso erant, quomodo » intravit ad Abiatar sacerdotem, et panes propositionis » manducavit ipse et pueri sui, quos non licebat manducare nisi solis sacerdotibus[2] ? » Et his addidit : « Si sciretis quid est, Misericordiam volo, et non sacrificium, » nunquam utique condemnassetis innocentes. » Sed illi ad hæc quid referunt ? Rixati sunt cum pueris ejus, et dicunt : « Non est hic homo a Deo, qui sabbatum non custodit[3]. » Hoc ergo modo fodit puteos Isaac, quos foderant pueri Patris sui. Puer Patris sui erat Moyses, qui foderat puteum Legis. Pueri Patris sui erant David et Salomon, et Prophetæ, et si qui alii sunt, qui libros scripserant veteris Testamenti, quos terrena et sordida repleverat intelligentia Judæorum. Quam cum vellet purgare Isaac, et ostendere quia quæcumque Lex et Prophetæ dixerunt, de ipso dixerunt, rixati sunt cum eo Philistini. Sed discedit ab eis. Non enim potest esse cum eis qui in puteis nolunt aquam habere, sed terram. Et dicit eis : « Ecce relinquetur vobis » domus vestra deserta[4]. » Fodit ergo Isaac et novos puteos, imo pueri Isaac fodiunt. Pueri sunt Isaac, Matthæus, Marcus, Lucas, et Joannes ; pueri ejus sunt Petrus, Jacobus, et Judas ; puer ejus est et Apostolus Paulus : qui omnes novi Testamenti puteos fodiunt. Sed et pro his altercantur illi qui terrena sapiunt, nec nova condi patiuntur, nec vetera purgari. Evangelicis puteis contradicunt, Apostolicis adversantur. Et quoniam in omnibus contradicunt, in omnibus litigant, dicitur ad eos : « Quoniam indignos » vos fecistis gratia Dei, ex hoc jam ad gentes ibimus[5]. »

Post hæc ergo fodit tertium puteum Isaac : « Et appel-

[1] Matth. xii, 2. — — [2] Ibid. 3, 4, 7. — [3] Joan. ix, 16. — [4] Matth. xxiii, 38. — [5] Act. xiii, 46.

» lavit nomen loci illius Amplitudo, dicens, Quia nunc dilatavit nos Dominus, et auxit nos super terram[1]. » Vere enim dilatatus est Isaac, et auctum est nomen ejus super terram, cum adimplevit in nobis scientiam Trinitatis. Tunc enim tantum in Judæa notus erat Deus[2], et in Israël magnum nomen ejus nominabatur, nunc autem « in omnem » terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terræ verba » eorum[3]. » Euntes enim pueri Isaac per universum orbem terræ foderunt puteos, et aquam vivam omnibus ostenderunt, « baptizantes omnes gentes in nomine Patris, et Filii, » et Spiritus sancti[4]. Domini *enim* est terra, et plenitudo » ejus[5]. » . . . . Denique vis videre unus puer Isaac quantos puteos in terra alienigenarum foderit? Vide Paulum, qui ad Hierusalem in circuitu usque ad Illyricum replevit Evangelium Dei[6]. Sed per singulos istos puteos persecutiones passus est Philistinorum. Audi ipsum dicentem : « Quanta mihi acciderunt Iconii, Lystris[7], » quanta in Epheso? Quoties cæsus et quoties lapidatus est? quoties pugnavit ad bestias? Sed permansit usquequo exiret ad latitudinem, id est, usquequo in totius orbis terræ latitudine ecclesias collocaret. Sic ergo putei quos fodit Abraham, id est, Scripturæ veteris Testamenti, repleti sunt terra a Philistinis, sive a malis doctoribus, Scribis et Pharisæis, sive etiam adversariis potestatibus : et obturatæ sunt eorum venæ, ne potum præbeant his qui ex Abraham sunt. Non enim populus ille bibere potest de Scripturis, sed sitim patitur verbi Dei, donec veniat Isaac, et aperiat eas ut bibant pueri sui. Gratia ergo filio Abrahæ Christo, de quo scriptum est : « Liber generationis Jesu Christi filii » David, filii Abraham[8], » qui venit et aperuit nobis puteos. Ipsos enim aperiebat illis qui dicebant : « Nonne cor

[1] Gen. xxvi, 22. — [2] Psal. lxxv, 1. — [3] Psal. xviii, 5. — [4] Matth. xxviii, 19. — [5] Psal. xxiii, 1. — [6] Rom. xv, 19. — [7] 2 Tim. iii, 11. — [8] Matth. i.

» nostrum ardens erat in nobis, cum aperiret nobis Scri- » pturas[1] ? »...

Si ergo et vos hodie[2] hæc audientes fideliter percipiatis auditum, operatur et in vobis Isaac, purgat corda vestra a terrenis sensibus.......... Adest enim Verbum Dei, et hæc nunc ejus est operatio, ut de anima uniuscujusque nostrum removeat terram, et aperiat fontem vivum......... Iste fons scientiæ intra te erat situs, sed non poterat fluere, quia Philistini repleverant eum terra, et fecerant in te imaginem terreni. Sed tu portasti quidem tunc imaginem terreni, nunc vero his auditis ab illa omni mole et oppressione terrena per Verbum Dei purgatus, imaginem cœlestis in te splendescere facito. Hæc ergo imago est de qua dicebat Pater ad Filium : « Faciamus hominem ad imaginem et similitudi- » nem nostram[3]. » Filius Dei est pictor hujus imaginis. Et quia talis ac tantus est pictor, imago ejus obscurari per incuriam potest, deleri per malitiam non potest. Manet enim semper imago Dei in te, licet tu tibi ipse superducas imaginem terreni. Istam picturam tu tibi ipse depingis ; cum enim te libido fuscaverit, induxisti unum colorem terrenum. Si vero et avaritia æstuas, miscuisti et alium. Sed et cum te ira sanguineum facit, addis nihilominus et tertium colorem. Superbiæ quoque alius additur fucus, et impietatis alius. Et sic per singulas quasque malitiæ species, velut diversis coloribus congregatis, hanc imaginem terreni, quam Deus in te non fecit, tu tibi ipse depingis. Propterea ergo deprecandus est nobis ille qui dicit per Prophetam : « Ecce » ego deleo sicut nubem iniquitates tuas, et sicut caliginem » peccata tua[4]. » Et cum deleverit omnes istos in te colores, qui ex fucis malitiæ sumpti sunt, tunc resplendebit in te imago illa quæ a Deo creata est.

[1] Luc. xxiv, 32.
[2] N. 4. p. 96.
[3] Gen. i, 26. — [4] Isai. xliv, 22.

HOMILIA XVI[1].

De Ægyptiorum venditione propter famem.

. . . .[2] « Vendiderunt Ægyptii terram suam Pharaoni, obtinuit enim eos fames[3]. » Vituperatio mihi videtur et in hoc Ægyptiorum contineri. Non enim facile de Hebræis scriptum invenies, quia obtinuit eos fames. Licet enim scriptum sit quod invaluit fames super terram, non tamen scriptum est quod obtinuit fames Jacob aut filios ejus, sicut de Ægyptiis dicitur quod obtinuit eos fames. Quamvis enim veniat etiam ad justos fames, non tamen obtinet eos : propter quod et gloriantur in ea, sicut Paulus invenitur libenter gloriari in hujuscemodi passionibus, cum dicit : « In fame, et siti, et frigore, et nuditate[4]. » Quod ergo justis exercitium virtutis est, hoc injustis pœna peccati est. Denique etiam Abrahæ temporibus scriptum est, quod « facta est fames super terram, et descendit Abraham in Ægyptum habitare ibi, quoniam invaluerat fames super terram[5]. » Et utique si (ut quidam putant) incaute et imperite esset sermo Scripturæ divinæ compositus, potuerat dicere, quod descendit Abraham in Ægyptum habitare ibi, quia invaluerat super eum fames. Sed intuere quanta distinctione utatur sermo divinus, quanta cautela. Cum de sanctis refert, famem dicit invaluisse super terram; cum de injustis, ipsos fame dicit obtentos. Neque ergo Abraham, neque Jacob, neque filios eorum obtinet fames. Sed et si invalescat, super terram dicitur invalescere. Et temporibus Isaac nihilominus scriptum est, quia « facta est fames super

[1] Tom. II, p. 102 et seqq. — [2] N. 3, 4, 5. p. 103 ad 105.
[3] Gen. XLVII, 20. — [4] 2 Cor. XI, 27. — [5] Gen. XII, 10.

» terram, præter illam famem priorem quæ facta est temporibus Abrahæ [1]. » Intantum autem non potest obtinere fames Isaac, ut dicat ad eum Dominus : « Noli descendere in » Ægyptum, sed habita in terra quamcumque ostendero » tibi ; et in ea habita, et ego ero tecum [2]. » Secundum hanc, ut arbitror, observantiam longe post ista tempora Propheta dicebat : « Juvenis fui, etenim senui, et non vidi justum de» relictum, nec semen ejus quærens panem [3]. » Et alibi : « Non » occidet Dominus fame animam justi [4]. » Ex quibus omnibus declaratur terram quidem posse pati famem, et eos qui terrena sapiunt. Quorum autem iste cibus est ut faciant voluntatem Patris qui in cœlis est, et quorum animam panis ille alit qui de cœlo descendit, nunquam possunt famis inedia laborare. Idcirco ergo observanter Scriptura divina non dicit eos fame obtineri, quibus novit esse scientiam Dei, et cibum cœlestis præberi sapientiæ. Sed et in tertio Regnorum libro similem de relatione famis invenies habitam esse cautelam, ubi cum fames invaluisset super terram, dicentem audis Heliam ad Achab : « Vivit Dominus Deus » virtutum, Deus Israël, in cujus conspectu sto, si in his » annis ros vel pluvia fuerit super terram, nisi per sermo» nem oris mei [5]. » Et post hæc mandatur a Domino corvis ut pascant Prophetam, et ut aquam bibat de torrente Corrath. Et iterum in Sarepta Sidoniæ mandatur mulieri viduæ pascere Prophetam, ut cui non amplius quam unius diei supererat victus, largiendo indeficiens fieret, et multipliciter abundaret exhaustus. Hydria enim farinæ et capsaces olei, secundum verbum Domini, non defecit pascendo Prophetam. Similia quoque invenies etiam in temporibus Helisæi, cum filius Ader rex Syriæ ascendit adversum Samariam, et obsedit eam : « Et facta est, *inquit*, fames magna

[1] Gen. XII, 10 ; XXVI, 1. — [2] Ibid. 2, 3. — [3] Psal. XXXVI, 25. — [4] Prov. X, 3. — [5] 3 Reg. XVII, 1.

» in Samaria usquequo efficeretur caput asini quinquaginta » siclis argenteis, et quartarium stercoris columbini quin» que argenteis [1]. » Sed subito per verbum Prophetæ fit mira conversio, dicentis : « Audi verbum Domini. Hæc dicit Do» minus Deus : Sicut hac hora crastino mensura similaginis » siclo uno, et duæ mensuræ hordei siclo uno in portis Sa» mariæ erunt [2]. » Vides ergo ex his omnibus quid colligatur, quia cum terram fames obtineat, non solum non obtinet justos, sed medela potius per eos intentatæ cladi defertur.

Cum ergo videas hujusmodi observantiam in omnibus pene Scripturæ sanctæ locis integre custodiri, converte hæc ad tropicum et allegoricum sensum, quem ipsorum nihilominus Prophetarum sermonibus edocemur. Unus enim ex duodecim Prophetis aperte et evidenter spiritualem dici famem nudo sermone pronuntiat dicens : « Ecce dies veniunt, » dicit Dominus, et emittam famem super terram; non fa» mem panis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi ver» bum Domini [3]. » Vides quæ sit fames quæ obtinet peccatores? Vides quæ sit fames quæ invalescat super terram? Qui enim de terra sunt, et terrena sapiunt, et non possunt percipere quæ sunt spiritus Dei, famem verbi Dei patiuntur, Legis mandata non audiunt, correptiones Prophetarum nesciunt, Apostolicas consolationes ignorant, non sentiunt Evangelii medicinam : et ideo de his merito dicitur, quod invaluit fames super eos. Justis autem, et in lege Domini meditantibus die ac nocte, sapientia præparat mensam suam, occidit victimas suas, miscet in cratere vinum suum [4], et summa voce clamat, non ut omnes veniant, non ut abundantes, non ut divites, neque ut sapientes hujus mundi divertant ad se; Sed si qui sunt, inquit, inopes sensu, veniant ad me : id est, si qui sunt humiles corde, qui a Christo didi-

[1] 4 Reg. vi, 25. — [2] Id. vii, 1. — [3] Amos, viii, 11. — [4] Prov. ix, 2, 3, 4.

cerunt mites esse et humiles corde[1], quod alibi dicitur spiritu pauperes; sed fide divites, isti conveniant ad epulas sapientiæ, et dapibus ejus refecti depellant famem quæ invalescit super terram. Vide ergo ne et tu forte inveniaris Ægyptius, et obtineat te fames; ne forte sæculi actibus occupatus, aut avaritiæ vinculis strictus, aut luxuriæ effusione resolutus, alienus efficiaris a sapientiæ cibis, qui semper in Dei ecclesiis exhibentur. Si enim avertas auditum ab his quæ vel leguntur in ecclesia, vel disputantur, sine dubio famem verbi Dei patieris. Si vero de Abraham stirpe descendas, et nobilitatem Israëlitici generis custodias, pascit te semper Lex, pascunt Prophetæ, exhibent tibi et Apostoli opulenta convivia. In sinibus quoque Abraham, et Isaac, et Jacob, in regno Patris recumbere te invitabunt Evangelia, ut ibi manduces de ligno vitæ, et bibas vinum de vite vera, vinum novum cum Christo in regno Patris ejus. Ab his enim cibis non possunt jejunare nec famem pati filii sponsi, donec cum ipsis est sponsus.

Refertur sane in consequentibus, quod terra sacerdotum Ægyptiorum non sit in servitutem redacta Pharaoni, neque cum cæteris Ægyptiis vendiderint semetipsos, sed quod extrinsecus acceperint vel frumenta, vel munera, non a Joseph, sed ab ipso Pharaone, et propter hoc tanquam familiariores cæteris, non vendiderint terram suam Pharaoni[2] : sed per hoc nequiores esse cæteris ostenduntur, qui pro nimia familiaritate quæ erat eis cum Pharaone, nihil immutationis recipiunt, sed permanent in mala possessione et sicut his qui in fide et sanctitate profecerant dicit Dominus : « Jam non dico vos servos, sed amicos[3], » ita dici et istis Pharao, tanquam qui ad summum gradum nequitiæ et ad sacerdotium perditionis ascenderint : « Jam non dico » vos servos, sed amicos. » Denique vis scire quid intersi

[1] Matth. v. — [2] Gen. XLVII. — [3] Joan. XV, 15.

inter sacerdotes Dei et sacerdotes Pharaonis? Pharao terras concedit sacerdotibus suis, Dominus autem sacerdotibus suis partem non concedit in terra, sed dicit eis : « Ego sum » pars vestra[1]. » Observate ergo qui hæc legitis, omnes Domini sacerdotes, et videte quæ sit differentia sacerdotum, ne forte qui partem habent in terra, et terrenis cultibus ac studiis vacant, non tam Domini quam Pharaonis sacerdotes esse videantur. Ille est enim qui vult sacerdotes suos habere possessiones terrarum, et exercere agri, non animæ culturam, ruri et non legi operam dare. Christus autem Dominus noster sacerdotibus suis quid præcepit audiamus : « Qui non » abrenuntiaverit, *inquit,* omnibus quæ possidet, non po- » test meus esse discipulus[2]. » Contremisco hæc dicens. Meus enim primo omnium, meus, inquam, ipse accusator existo, meas condemnationes loquor. Negat Christus suum esse discipulum, quem viderit aliquid possidentem, et eum qui non renuntiat omnibus quæ possidet. Et quid agimus? Quomodo hæc aut ipsi legimus, aut populis exponimus, qui non solum non abrenuntiamus his quæ possidemus, sed et acquirere volumus ea quæ nunquam habuimus antequam veniremus ad Christum? Numquidnam quia nos redarguit conscientia, tegere et non proferre quæ scripta sunt possumus? Nolo duplicati criminis fieri reus. Confiteor et palam populo audiente, confiteor hæc scripta esse; etiamsi nondum implesse me novi. Sed ex hoc saltem commoniti festinemus implere, festinemus transire a sacerdotibus Pharaonis, quibus terrena possessio est, ad sacerdotes Domini, quibus in terra pars non est, quibus portio Dominus est. Talis enim erat ille qui dicebat : « Tanquam egentes, mul- » tos autem locupletantes. Ut nihil habentes, et omnia pos- » sidentes[3]. » Paulus hic est qui in talibus gloriatur. Vis audire quid etiam Petrus de seipso pronuntiet? Audite eum

[1] Num. XVIII, 20. — [2] Luc. XIV, 33. — [3] 2 Cor. VI, 10.

cum Joanne pariter profitentem, et dicentem : « Aurum et » argentum non habeo, sed quod habeo hoc tibi do. In nomine Jesu Christi, surge et ambula[1]. » Vides sacerdotum Christi divitias, vides nihil habentes, quanta et qualia largiuntur. Istas opes largiri non potest terrena possessio.

Post hæc videamus[2] quid dicit Moyses : « Et habitavit, » *inquit,* Israël in Ægypto, in terra Gessen[3]. » Interpretatur autem Gessen, proximitas vel propinquitas. Per quod ostenditur quia, etiamsi in Ægypto habitet Israël, non tamen longe est a Deo, sed proximus est ei et conjunctus; sicut etiam ipse dicit, quia « Ego descendam tecum in » Ægyptum, et ego ero tecum[4]. » Et nos ergo etiamsi videmur in Ægyptum descendisse, etiam in carne positi agones mundi hujus et certamina sustinemus, etiamsi inter eos habitamus qui deserviunt Pharaoni; tamen si prope Deum simus, si in mandatorum ejus meditatione versemur, et præcepta ejus ac judicia perquiramus (hoc est enim prope esse Deo, semper quæ Dei sunt cogitare, quæ Dei sunt quærere), et Deus semper erit nobiscum per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVII[5].

De benedictionibus Patriarcharum.

I. Sciendum est primo, quod in singulis quibusque locis ubi Scriptura de duodecim Patriarchis commemorat, multa sit in ipsa ordinis conscriptione diversitas. Alius ordo est in ipsa eorum nativitate conscriptus, alius cum terram

[1] Act. III, 6.
[2] N. 7. p. 105.
[3] Genes. XLVII, 27. — [4] Id. XLVI, 4.
[5] Tom. II, p. 105 et seqq.

Ægypti una cum patre suo Israël et sobole posteritatis referuntur intrare; alius nunc cum benedictiones obituri parentis excipiunt, alius cum egressæ de Ægypto tribus, vel cum in deserto commemorantur aliquid agere, vel terram repromissionis ingressæ in monte Gebal pro benedictionibus et maledictionibus statuuntur; alius etiam cum divisionem terræ hæreditatis sorte suscipiunt. Et in tantum ordo iste variatur, ut interdum quidam ex ipsis nec adscripti inveniantur in numero. Quod utique certum est non absque aliqua ratione variari, et extare causas probabiles quibus in alio loco ille, in alio vero alius præferatur. Sed de his nobis nunc propositum non est nisi ea tantummodo, prout Deus dederit, explicare quæ in benedictionibus quas mortis tempore a patre suscipiunt continentur. Quæ quidem benedictiones ex eo fortasse solummodo appellari potuerunt, quod in novissimis dicitur : « Et hæc locutus est » eis pater eorum et benedixit illos, unumquemque secun- » dum benedictionem suam benedixit illos [1]. » Cæterum in initiis ubi convocat eos pater, non quasi ad benedictionem convocat; sed ita scriptum est : « Vocavit autem Jacob filios » suos, et dixit : Congregamini, ut annuntiem vobis quæ » occursura sunt vobis in novissimis diebus [2]. » Quod utique magis prophetiam significat, per quam quæ eis eventura sunt præsignantur. In ipso autem corpore, et serie verborum, neque benedictiones tantum, neque futurorum sola prænuntiatio, quantum mores, vel propositum eorum, vel etiam quædam ab eis gesta notabiliter arguuntur. Quæ res nobis tripartitam, ut in aliis fecimus, explanationis materiam subjicit, ita ut benedictiones historiæ locum servent, prophetia vero mysticum atque dogmaticum, morum correptio et objurgatio moralem dirigat stylum.

II. « Ruben, *inquit*, primogenitus meus, virtus mea et ini-

[1] Genes. XLIX, 28. — [2] Ibid. 1.

» tium filiorum meorum, durus in conversatione, durus et » temerarius contumelias irrogasti. Tanquam aqua non effervescas. Ascendisti enim super cubile patris tui. Tu polluisti thorum ubi ascendisti [1]. » Incestus historia neminem latet, quomodo Ruben in concubinam patris efferbuerit flamma libidinis, et paternum maculaverit thorum; sed quod in initiis laudis ei aliquid videtur adscribere dicens, *tu virtus mea,* idcirco fit ut gravius notetur in crimine, qui cum virtus patris haberetur et initium filiorum, nesciit servare reverentiam patri. Quale est et illud quod dicitur per Prophetam : « Ego te plantavi vineam fructiferam to- » tam veracem, quomodo conversa es in amaritudinem vi- » tis alienæ [2]? » Secundum vero intelligentiam, videtur mihi Ruben prioris populi Judæorum ferre posse personam, qui et primogenitus est et initium filiorum, sicut Propheta dicit : « Israël primogenitus meus [3]. » Primo namque illis data sunt eloquia Dei. Quod autem durus fuerit ille populus et temerarius, Scripturæ denuntiant : dicit enim de eis Propheta : « Omne quod loquitur populus hic, durum est [4]. » Et iterum alibi de ipsis dicit : « Vos semper dura cervice, et » incircumcisi corde [5]. » Patri vero Deo irrogavit injurias, cum convertit ad eum dorsum, et non faciem suam. Thorum autem concubinæ polluit quem ascendit, id est, legem veteris testamenti, quam sæpe prævaricando maculavit. Quod autem in concubinæ persona lex veteris testamenti ponatur, Paulus docuit dicens : « Abraham duos filios ha- » buit, unum de ancilla, et unum de libera. Hæc autem » sunt duo testamenta [6]. » In quo Agar, quæ concubina fuit, in veteris testamenti ponitur typo. Una etenim erat perfecta columba genitricis suæ, quæ virgo casta regina sponso regi Ecclesia per Evangelium jungitur Christo. Sed et mo-

[1] Genes. XLIX, 3. 4. — [2] Jerem. II, 21. — [3] Exod. IV, 22. — [4] Isai. I, 8, 12. — [5] Act. VII, 51. — [6] Galat. IV, 22.

ralis nobis in hoc ita tractabitur locus. Ruben interpretatus est a majoribus, filius qui videtur, hoc est, visibilis et carnalis ; ipse credo de quo dicit Apostolus : « Primus homo de » terra terrenus [1]. » Et alibi : « Si enim is qui videtur noster » homo corrumpitur, sed qui intus est renovatur [2] : » hunc eumdem qui videtur exteriorem hominem appellans. Et iterum dicit, quia « non primo quod spirituale est, sed quod » animale [3]. » Primo ergo omnis homo in hoc mundo carnaliter vivit, et secundum carnem movetur. Et primus est carnalis motus in concupiscentia libidinis, qui, cum primæ juventutis tempus obsederit, durum et temerarium simul et lascivum juvenem reddit, ascendentem etiam super cubile patris, et polluentem thorum paternum ; id est, etiam præcepta et monita naturalis legis, quæ in nobis est, et nunc paternus thorus dicitur, prævaricantem. Est enim intra nos lex quædam naturalis quæ arguit unumquemque peccantem, et malum ei esse suggerit quod delinquit. Cubile ergo legis hujus temerat, ac sedem secreti ejus maculat, qui præceps et infrenis fertur ad vitia.

III. « Symeon et Levi fratres perfecerunt iniquitatem vo» luntatis suæ. In consilium eorum non introeat anima mea, » et in consilio eorum non innitantur viscera mea : quoniam » in ira sua occiderunt homines, et in cupiditate sua sub» nervaverunt taurum. Maledictus furor eorum, quia teme» rarius est ; et ira illorum, quia indurata est. Dividam illos » in Jacob, et dispergam illos in Israël [4]. » Quantum quidem ad historiam pertinet, videtur illud eorum culpare commissum, quod Emmor filium Sichem, qui post sororis eorum concubitum familiæ Israël voluerat sociari, fraude et circumventione jugularunt, atque omnes ejus populos peremerunt : quando et dicebat eis Israël pater eorum, quia

[1] 1 Corinth. xv, 47. — [2] Cor. iv, 16. — [3] 1 Cor. xv, 46. — [4] Genes. xlix, 5, 6, 7, 8.

« odibilem me fecistis in hoc mundo [1] : » maledictum eorum furori temeritatique imprecatur, et dividendos eos per populum Israël protestatur; utpote ex ipsis Levitas et sacerdotes futuros, qui sorte terram propriam non habuerunt. Spiritualis autem de his explanatio talis mihi quædam posse videtur aptari, quod Symeon et Levi, Scribarum et Pharisæorum Judaici populi possint ferre personam, de quibus dictum est : « Consilium fecerunt Scribæ et Pharisæi ut » Jesum tenerent [2]; » de quo consilio dicit sanctus qui mente Deum videbat : « In consilium eorum non introeat anima » mea [3]. » Falsis testibus adhibitis condemnabant Jesum. « Non, *inquit,* in consilio eorum innitantur viscera mea. » Non tibi hoc videtur dicere : « Mundus ego sum a sanguine » justi hujus [4], » mundus ego sum a sententia quam decernitis adversus innocentem. « Quia in ira sua, *inquit,* occi- » derunt homines, et in cupiditate sua subnervaverunt tau- » rum. » Requiro quos homines occiderunt, cum certum sit ante passionem Domini neminem credentium esse punitum : nisi forte quis ipsis adscribat etiam sanguinem Prophetarum; quia, ut dicit Dominus, a sanguine Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ omnis qui effusus est sanguis justorum ab ipsa generatione requiratur [5]. Sed videamus ne forte et illos homines occiderint quos persuaserunt clamare : « San- » guis illius super nos et super filios nostros [6]. » « Et in cupidi- » tate sua subnervaverunt taurum. » Taurum appellari Filium Dei legimus in Scripturarum figuris, nimirum in Evangelio ubi scriptum est ex persona filii senioris dicentis ad patrem : « Ego semper tecum fui, et mandatum tuum nunquam præ- » terivi, et nunquam dedisti mihi hædum ut cum amicis » meis epularer. Cum autem venit filius tuus hic junior, » qui dilapidavit omnem substantiam suam, occidisti ei vi-

[1] Genes. XXXIV, 30. — [2] Matth. XXVI, 4. — [3] Genes. XLIX, 6. — [4] Matth. XXVII, 24. — [5] Idem, XXIII, 35. — [6] Idem, XXVII, 25.

» tulum saginatum[1]. » Istum ergo taurum sive vitulum consilio suo Scribæ et Pharisæi subnervasse dicuntur : quorum maledictus furor, quia temerarius est; et ira illorum, quia indurata est. « Dividam illos in Jacob, et dispergam eos in » Israël. » Videndum est ne forte divisio ista quæ hic commemoratur, talis sit qualis et illa de qua in Evangelio dicitur, quia cum venerit Dominus servi illius, « dividet eum, » partemque illius cum infidelibus ponet[2]; » vel certe, ut audivi quemdam ex sanctis patribus disserentem, quia divisio simul et dispersio nominatur, pro eo quod nonnulli ex ipsis Domino crediderunt, et alii in infidelitate permanserunt, divisi dicantur hi qui ab eis separantur et veniunt ad fidem, et dispersi hi quorum patria temploque per orbem terræ incredulum dispergitur genus. Videtur et per ipsos tripartitus iste motus totius animæ designari. In quibus Ruben servat primam notam sanguinis cum macula effusi. Secundam iræ vel furoris speciem tenet Symeon, qui et ipse ex furoris ejus demonstratur opprobrio. Tertiam formam motus irrationabilis tenet Levi, quippe cui etiam legem servare permissum est. Has ergo tres species videtur mihi omnis prope anima quæ in hunc mundum venit primis motibus culpabiliter agere, usquequo peccatorum vitiis prægravata et malorum societate fessa, ad locum possit pœnitentiæ pervenire. Judas enim post hæc sequitur, qui purgat confessionis peccata, quia Judas confessio interpretatur lingua Hebræa.

IV. Ait ergo : « Juda, te collaudent fratres tui; manus tuæ » super dorsum inimicorum tuorum[3]. » Potest hoc vel ad ipsum Judam, vel ad eos qui ex ipsius videntur esse progenie referri, qui regnum gentis illius administrantes, inimicorum terga domuerunt. Sed et in Christo competenter accipitur, qui a fratribus suis, id est ab Apostolis quos ipse

[1] Luc. xv, 29, 30. — [2] Id. xii, 46. — [3] Gen. xlix, 8.

fratres in Evangelio nominavit, merito collaudatur. Inimici vero ejus super quorum dorsa manus ejus est, illi intelliguntur quos Pater promittit sub pedes ejus se positurum, dicens : « Sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos » sub pedibus tuis [1]. » Sunt ergo inimici, donec increduli sunt et infideles, et ideo cæduntur in tergo qui posteaquam conservi fuerint efficiuntur fratres, et collaudant eum qui eos in adoptionem Patris vocatos sibi et cohæredes fecit et fratres. Bene autem terga inimicorum cædi dixit a Christo; omnes enim qui adorabant idola, terga dabant Deo : sicut et per Prophetam Dominus exprobrat dicens : « Qui converterunt ad me dorsa sua et non faciem [2]. » Hæc ergo dorsa cædit, ut conversi aliquando terga dent idolis, et faciem erigant ad Deum, et faciant hoc quod in consequentibus scriptum est : « Et adorent te filii patris tui [3]. » Tunc enim eum adorant, cum filii Patris fuerint effecti, et spiritum adoptionis acceperint, in quo clament: « Abba, Pater [4]. » « Nemo » *enim* dicit Dominum Jesum nisi in Spiritu sancto [5]. » Iste sermo paulo durius refertur ad Judam, nisi abusive dicamus adoratos esse quasi reges a fratribus suis, id est, a cæteris contribulibus filios Juda.

V. « Catulus leonis Juda, de germine ejus ascendit : recu» bans dormisti sicut leo, et sicut catulus leonis. Quis sus» citabit eum [6] ? » In his versiculis non jam concludimur, sed pene excludimur : nam catulum leonis si ponamus Judam dici posse pro virtute bellandi, quomodo exponitur quod de germine ejus dicitur ascendisse ? Germen autem hic in græco βλαστὸς dicitur, quod magis virgultum, vel ramus rectius interpretatur, qui de radice repullulare vel de ipso robore arboris solet. Ex quo ergo virgulto, vel ex quo ramo Judas ascendisse dicitur? vel quomodo re-

[1] Psalm. cx, 2. — [2] Jerem. II, 27. — [3] Gen. XLIX, 8. — [4] Rom. VIII, 15. — [5] I Cor. XII, 3. — [6] Genes. XLIX, 9.

cumbens dormisse ut leo, et ut catulus leonis, ita ut quæratur quis eum suscitet? Nisi forte aliquis vim faciens velit ita asseverare, ex germine processisse Judam, id est, ut superius diximus, vel ex virgulto, vel ex ramo : quod de ipsa Patris fortitudine et virtute significet, qui virtutis confidentia recubet, et requiescat ut leo, et ut catulus leonis, nec eum ausus aliquis sit suscitare, dum pro magnitudine virium et potentia bellatorum suscitare eum nullus audeat ad prælia. Sed multo convenientus aptabitur huic loco mystica expositio, in qua catulus leonis Christus non solum tropice, verum etiam physice designatur : nam physiologus de catulo leonis hæc scribit, quod cum fuerit natus tribus diebus et tribus noctibus dormiat, tum deinde patris fremitu vel rugitu tanquam tremefactus cubilis locus, suscitet catulum dormientem. Iste catulus ergo ascendit ex germine : ex virgine enim natus est. Non ex semine, sed ex virgine, absque concubiti viri et absque semine naturali, nascitur Christus, velut virgultum sive ramus. In quo manifestissime et veritas carnis assumptæ ex virgine declaratur in sacrosancto germine, et a contagio humani et carnalis seminis excusatur. « Recumbens dormisti sicut leo, et sicut catulus » leonis. » Manifestissime recubuisse et dormisse dictum de passione mortis ostenditur. Sed videamus quare ut leo, et ut catulus leonis dormit. De catuli quidem somno jam superius dictum est quod valde convenienter aptatur in Christo, qui tribus diebus et tribus noctibus in corde terræ sepultus somnum mortis implevit. Ut leo autem hoc modo debere intelligi arbitror. Mors Christi oppressio et triumphus dæmonum fuit. Omnem namque prædam quam leo ille contrarius invaserat prostrato homine et dejecto, hic leo interripuit. Denique rediens ab inferis, et « ascendens » in altum, captivam duxit captivitatem [1]. » Hoc ergo modo

[1] Ephes. IV, 8.

et in somno suo leo fuit vincens omnia et debellans, et destruxit eum qui habebat mortis imperium, et velut catulus leonis die tertia suscitatur. « Quis suscitabit eum? » Recte quasi inquirentis Prophetæ personam quæ suscitarit Christum sermo significat. Quia Apostolus quidem dicit, quia Deus « qui suscitavit *eum* a mortuis, suscitabit et mor» talia corpora vestra propter inhabitantem spiritum ejus in » vobis [1]. » Et iterum Christus dicit in Evangeliis : « Solvite » templum hoc, et ego in tribus diebus suscitabo illud : hoc » autem dicebat de templo corporis sui [2]. » Quia ergo et ipse se dicit suscitare templum suum, et Deus illum dicitur suscitasse, recte Propheta stupore tantæ Patris et Filii unitatis atque indiscretionis attonitus ait : *Quis suscitabit eum?*

VI. « Non deficiet princeps ex Juda, neque dux de femo» ribus ejus usquequo veniant ea quæ reposita sunt ei, *vel* » (*ut in aliis exemplaribus habetur*) veniat is cui reposi» tum est : et ipse erit expectatio gentium [3]. » Hic locus manifeste refertur ad Judam : constat enim usque ad nativitatem Christi non defecisse principes ex genere Judæ, nec duces de femoribus ejus usque ad Herodem regem, qui secundum historiæ fidem quam Josephus scribit [4], alienigena fuisse, et per ambitionem in regnum Judæorum dicitur irrepsisse : statim ergo ut hoc factum est, et ut defecit dux de femoribus Judæ, advenit ille cui erat regnum repositum. In quo quomodo gentes sperent, Evangelii fides et Ecclesiarum docet propagatio. Reposita autem dicuntur ea quæ opportuno tempore proferenda sunt. Sicut et Christus in finem sæculorum advenisse dicitur, cum dicit Apostolus : « Ecce nunc » tempus acceptabile [5], » scilicet ad salutem gentibus inferendam. Si vero quis in omnibus cupiat cursum utriusque expositionis aptare, potest extorquere fortassis, ut etiam de

[1] Rom. VIII, 11. — [2] Joan. II, 19, 21. — [3] Genes. XLIX, 10. — [4] Joseph. Ant. lib. XIV, c. II. — [5] 2 Cor. VI, 2.

Christo hæc hoc modo videantur intelligi : quia « non deficiet princeps ex Juda, » id est, hic qui post resurrectionem ejus Ecclesiarum princeps ordinatur; « et dux de femoribus ejus, » duces quoque Christianorum de femoribus Christi hoc modo exponet. Membra Christi esse dicit Apostolus fidelem populum sine dubio spiritualiter intelligenda[1]. Possunt ergo et femora ejus spiritualiter intellecta indicare eos qui pro firmitate et constantia fortitudinis omne corpus Ecclesiæ sustentare videntur et ferre. Vel quia humani seminis indicium solet in femorum appellatione figuraliter dici; apud nos autem qui seminat, verbum seminat : poterunt ergo qui ministerium verbi Ecclesiæ exhibent, de Christi femoribus intelligi duces usquequo veniant quæ reposita sunt. Et videbitur ita posse intelligi, quod usque ad consummationem sæculi non deerunt isti duces, donec veniant ea quæ reposita sunt, quæ præparavit Deus his qui diligunt eum. « Et ipse erit expectatio gentium, » in die scilicet judicii, cum omnes gentes et populi Christum judicem in pavore cordis et tremore conscientiæ expectabunt.

VII. « Alligans ad vitem pullum suum, et ad palmitem » asinam suam[2]. » Hoc de Christo et proprie et singulariter dicitur : ipse enim alligavit ad vitem pullum suum qui dixit : « Ego sum vitis vera[3]. » Ad hanc vero vitem pullum suum alligavit et ad palmitem asinam suam. Pullus est ex gentibus populus, cui utique nunquam adhuc legis onus fuerat impositum, et super quem nemo nisi ipse Christus insederat. Pullus vero asinæ sunt hi qui de priore populo qui nunc in figura asinæ nominatur, electi sunt ad salutem, de quibus Propheta dicit : « Si fuerint filii Israël quasi arena maris, reliquiæ salvæ fient[4]. » Abjecta ergo asina, quæ onus legis in infidelitate portare maluit, pullus ex ipsa natus eli-

[1] 1 Cor. vi. — [2] Genes. xlix, 11. — [3] Joan. xv, 1. — [4] Isai. x, 22. Rom. ix, 27.

gitur; id est, novellus ex vetere per fidem populus ascisci tur, ac populo ex gentibus sociatur. Vitis ergo Christus ex ea parte dicitur qua naturam suscepit humanam, ad quam Deus Verbum suum pullum alligat : id est, populum suum conjungit et sociat ei conversationi quam ipse exegit in carne; ut imitatione ipsius, pullus, qui ad ipsum alligatus est, efficiatur cum illo et filius Dei et cohæres Christi. Palmitem vero de quo in initiis quid significaret non exposuimus, intelligere possumus hoc modo. Fides quæ in Christo est, et præsentis vitæ regulam tenet, et futuræ spei fiduciam præstat. Vitis ergo illud videtur ostendere, quod Christi in carne positi gesta in ipso credentes imitantur. Palmes vero illud intelligitur, quod palmes arbori connectitur et confirmatur a lapsu, quo adminiculo fretus ventos ac turbines contemnit et respuit, futurorum bonorum indicat spem : quia fideles quique non solum in his quæ gerunt, sed et in his quæ sperant et credunt, futuram consummationem salutis expectant. In quo quasi ad quamdam patientiæ arborem spe juncti et confirmati, tentationum procellas ac turbines ferunt; quod de historiali Juda interpretari nulla mihi ratio videtur posse permittere, nisi Judaïcis fabulis annuentes putemus ita posse intelligi, pro eo quod dicunt partem tribus Judæ, quam in terræ hæreditate suscepit, ita refertam esse vineis, ut tanquam nullo alterius generis existente virgulto tanta vitis esse copia videatur, ut ne animal quidem alligandi ad aliud genus arboris detur facultas. Sed hæc, ut diximus, Judaïca magis commenta videbuntur : nobis autem mystica, et plus etiam si sola sit, placet expositio.

VIII. « Lavabit in vino stolam súam, et in sanguine uvæ » amictum suum[1]. » Videbuntur et hæc quantum ad historicam expositionem, agrum fertilem vite, ὑπερβολικῶς vini abun-

[1] Gen. XLIX, 11.

dantiam significare. Sed nobiliorem sensum mystica producit expositio nostra. Nam stola Christi quæ lavatur in vino, merito ejus intelligitur Ecclesia, quam ipse mundavit sibi sanguine suo, non habentem maculam aut rugam[1]: « Non » enim, *inquit Apostolus,* argento vel auro redempti estis, » sed pretioso sanguine [2] » Unigeniti a Deo. In hujus enim sanguinis vino, id est, lavacro regenerationis a Christo lavatur Ecclesia. Consepelimur enim per baptismum in mortem[3], et in sanguine ipsius, id est, in morte ipsius baptizamur. In sanguine autem uvæ quomodo amictum suum lavit, videndum est. Amictus propinquior quædam vel secretior corpori vestis videtur esse quam stola. Hi ergo qui prius per lavacrum loti stola ejus fuerant effecti, posteaquam ad sacramentum sanguinis uvæ pervenerunt, vel interioris mysterii secretiorisque facti sunt participes, amictus ejus esse dicuntur. Lavatur enim et in uvæ sanguine anima, cum sacramenti hujus cœperit capere rationem. Agnita namque et intellecta virtute sanguinis Verbi Dei, quanto capacior effecta fuerit anima, tanto purior fit et lavatur quotidie ad scientiæ profectum; et jungens se Deo non solum amictus ejus, verum etiam unus jam cum ipso spiritus fiet. Huic contrarius erat amictus ille populi Israël, in quo ut gentis impudicitiam designaret, non tam amictum quam præcinctorium nominavit. Quod Hieremias circumdare lumbis suis, et auferre rursus, atque in Euphraten jubetur abscondere[4].

« Gratifici oculi ejus a vino, et dentes ejus lacte candi» diores [5]. » Vides quomodo historialem intellectum erga finem præcipue amputat et abscindit. Si enim adhuc contentiosius agentes dicere velimus quia gratifici sunt oculi Judæ ex vino, pro abundantia (ut supra diximus) vini et

[1] Ephes. v, 27. — [2] 1 Pet. 1, 18. — [3] Rom. vi, 4. — [4] Jer. 1. — [5] Gen. XLIX, 12.

abundantia poculorum : quid de candidis dentibus respondebimus, et qualitati lactis prælatis? In quo adversum veritatem impudenter non est agendum; sed interruptione intelligentiæ historialis exclusi, ad spiritualis expositionis ordinem redeamus. « Gratifici, *inquit,* oculi ejus a vino[1]. » Superius ostendimus Apostolica auctoritate membra Christi dici dignos quosque fidelium[2], et diversa singulariter membra nominari, pro eo quod unusquisque omni Ecclesiæ corpori dependit officium. Erunt enim pedes Christi, qui currunt ad faciendam pacem, qui pergunt ad subveniendum his qui in necessitate sunt positi. Erunt manus Christi, quæ ad misericordiam extenduntur, quæ auxilium indigentibus ferunt, quæ invalidis ad adminiculum porriguntur. Sic erunt et oculi Christi, qui scientiæ lumen universo corpori præstant; sicut in Evangelio scriptum est : « Lucerna corporis » tui est oculus tuus[3]. » Gratifici ergo sunt oculi isti : sermo enim scientiæ sale conditus est[4], ut det gratiam audientibus. Non ergo per hoc solum gratificus dicitur, quia scientiæ sermonem ministrat, sed quod habet in se gratiam facit. « His enim, *inquit sapiens,* auditis, sapiens sapientior erit[5]. » Gratifici ergo sunt oculi ejus a vino, quia nihil est aquatum in verbo scientiæ, nihil fluidum, nihil frigidum, sed vinum quod lætificat cor hominis, et quod infunditur vulneribus illius qui incidit in latrones[6], quo scilicet audientium vulnera peccatorum non solum olei lenitate mitigentur, verum etiam vini austeritate purgentur. « Et quis est, *inquit* » *Apostolus,* qui me lætificat, nisi qui contristatur ex me[7]? » « Candidi dentes ejus super lac[8]. » Sæpius de membrorum Christi ordine et ratione jam diximus, et eadem frequentius in eis locis repetere absurdum videtur. Dentes ergo ejus super lac candidi erunt, hi qui fortem et solidum ci-

[1] Gen. XLIX, 12. — [2] 1 Corinth. VI. — [3] Matth. VI, 22. — [4] Col. IV, 6. — [5] Prov. I, 5. — [6] Luc. X. — [7] 2 Cor. II, 2. — [8] Gen. XLIX, 12.

bum verbi Dei mandere et comminuere ad summam subtilitatem dentibus possunt : de quibus dicit Apostolus in Epistola ad Hebræos : « Perfectorum autem est cibus solidus, qui pro possibilitate sumendi exercitatos habent sensus ad discretionem boni et mali[1]. » De imperfectis autem Corinthiis dicit : « Lac vobis potum dedi, non escam ; nondum enim poteratis[2]. » Super eos qui lacte aluntur dentes ejus sunt candidi : id est, hi qui perfectum cibum capere possunt et comedere, super illos sunt qui tanquam parvuli adhuc lacte indigent. Denique et in Lege, ea animantia quæ ruminant, et sumptum cibum ad dentes denuo revocant, quem subtiliter minutatimque sustentationi corporis tradunt, munda esse animalia designantur. Aptissime sane etiam candidos dentes ejus dicit. Omnes enim qui perfecti sunt, et qui Scripturarum cibos dignis et competentibus interpretationibus explanantes subtilem et minutum intellectum, qui spiritualis dicitur, Ecclesiæ corpori subministrant, candidi debent esse et puri, atque ab omni malo liberi; ne forte dicatur eis : « Qui alios doces, teipsum non doces[3]. » Verum quoniam divina Scriptura non solum sacramentorum debet scientiam continere, verum etiam mores gestaque informare discentium : sic enim et Sapientia per Salomonem dicit : « Describe hæc tibi dupliciter et tripliciter in corde tuo[4]; » et arca quæ construebatur a Noë, bicamerata et tricamerata fieri jubetur : conemur et nos posteaquam dupliciter ista prout potuimus sentire descripsimus, id est, secundum historiam et secundum mysticum intellectum, nunc, in quantum recipere locus potest, etiam moralem in eo discutere sermonem : ut Scripturarum studiosi, non solum quid in aliis vel ab aliis gestum sit, sed etiam ipsi intra se quid gerere debeant doceantur. Judas confessio interpretatur. Qui ergo vel peccata sua confessus pœniten-

[1] Heb. v, 14. — [2] 1 Cor. III, 2. — [3] Rom. II, 2. — [4] Prov. XXII, 20.

tiam gerit, vel Christum in persecutione coram hominibus confitetur, collaudatur a fratribus suis. « Lætitia *enim* et » gaudium est Angelis in cœlo super uno peccatore pœni- » tentiam agente[1]. » Ab ipsis ergo tanquam a fratribus (unius etenim et creatoris et patris filii sunt et homines et Angeli) collaudantur. Verum is qui confitetur Dominum Jesum, quia in Spiritu sancto confitetur, manus ejus super dorsum inimicorum efficiuntur. Qui enim ante exhibuerat membra sua servire iniquitati ad iniquitatem, nunc ea exhibens servire justitiæ in sanctificationem, jam fugientium se inimicorum suorum, id est, dæmonum, terga vexat et cædit. Sic enim pugnat non quasi aërem cædens, sed dæmones fugans: quique ob nimios profectus velut Dei jam in se participium habens, etiam adorari dicitur a filiis patris sui. Filios patris sui quasi in morali loco possumus intelligere minoris meriti fideles, qui in eo majores quosque et perfectiores adorant quod eorum opera humiles ac subjecti venerantur et laudant : unde ad Ecclesiam dicitur : « Adorabunt vestigia pe » dum tuorum[2]. »

[1] Luc. xv, 10. — [2] Isai. LX, 14.

ORIGENIS
IN EXODUM
HOMILIÆ.

HOMILIA I[1].

De statu Judæorum post mortem Joseph.

Videtur[2] mihi unusquisque sermo divinæ Scripturæ similis esse alicui seminum, cujus natura hæc est ut, cum jactum fuerit in terram, regeneratum in spicam, vel in quamcumque aliam sui generis speciem multipliciter diffundatur, et tanto cumulatius quanto vel peritus agricola plus seminibus laboris impenderit, vel beneficium terræ fœcundioris indulserit. Sic ergo efficitur ut culturæ diligentia exiguum semen (verbi causa) sinapis, quod est minimum omnium, efficiatur majus omnibus oleribus, et fiat arbor : « ita ut veniant volatilia cœli, et habitent in ramis ejus[3]. » Ita et hic sermo qui nunc nobis ex divinis voluminibus recitatus est, si peritum inveniat et diligentem colonum, cum primo attactu videatur exiguus et brevis, ut cœperit excoli et spiritualiter tractari, crescit in arborem, in ramos et in virgulta diffunditur : ita ut possint venire disputatores, rhetores, oratores hujusmodi, qui velut aves cœli levibus pennis, verborum duntaxat pompa, excelsa sectantur et ardua, et rationibus capti velint habitare in ramis istis, in quibus non loquendi decor est, sed ratio vivendi. Quid ergo faciemus et nos de his quæ lecta sunt nobis ? Si mihi Dominus con-

[1] Tom. II, p. 129 et seqq. — [2] N. 1.
[3] Matth. xiii, 32.

cedere dignaretur spiritualis agriculturæ disciplinam, si peritiam colendi ruris donaret, unus sermo ex his quæ recitata sunt intantum posset longe lateque diffundi, si tamen et auditorum capacitas sineret, ut vix nobis ad explicandum sufficeret dies. Tentabimus tamen pro viribus nostris aliqua disserere, etiamsi neque nobis universa explicare, neque vobis cuncta audire possibile est. Quia et hoc ipsum agnoscere, quod supra vires nostras sit horum scientia, non parvæ arbitror esse peritiæ. Videamus ergo quid statim in initiis Exodi lectio contineat, et qua possumus brevitate quantum ad ædificationem auditorum sufficit, persequamur : si tamen precibus vestris juvetis, ut adsit nobis sermo Dei, et ipse dux nostri dignetur esse sermonis.

« Mortuus est[1], *inquit,* Joseph et omnes fratres ejus, » et omnis generatio illa. Filii autem Israël creverunt et » multiplicati sunt, et in multitudine magna diffusi sunt, » et invaluerunt multum valde : multiplicavit enim illos » terra[2]. » Donec viveret Joseph non refertur quod multiplicati fuerint filii Israël, nec aliquid omnino in his de augmentis et numerositate memoratur. Ego credens verbis Domini mei Jesu Christi, in Lege et Prophetis iota quidem unum aut unum apicem non puto esse mysteriis vacuum ; nec puto aliquid horum transire posse, donec omnia fiant. Verum quoniam exiguæ capacitatis sumus, ea nunc tantum pulsemus quibus tutius incedamus. Antequam moreretur noster Joseph, ille qui distractus est triginta argenteis ab uno ex fratribus suis Juda, valde pauci erant filii Israël. Cum vero pro omnibus gustavit mortem, per quam destruxit eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum[3], multiplicatus est fidelium populus, et diffusi sunt filii Israël, et multiplicavit eos terra, et creverunt ni-

[1] N. 4, 5. p. 131 ad 133.
[2] Exod. 1, 6, 7. — [3] Heb. 11, 14.

mis valde. Nisi enim (sicut ipse dixit[1]) cecidisset granum frumenti in terram, et mortuum fuisset, non utique fructum hunc plurimum totius orbis terræ Ecclesia attulisset. Igitur posteaquam cecidit granum in terram, et mortuum est, omnis hæc ex ipso surrexit fidelium seges, et multiplicati sunt filii Israël, et invaluerunt nimis valde : « In omnem » *enim* terram exivit sonus *Apostolorum*, et in fines orbis » terræ verba eorum[2]; » et per ipsos, sicut scriptum est, « Verbum Domini crescebat, et multiplicabatur[3]. » Hæc quantum ad mysticum pertinet intellectum. Sed et moralem in his non omittamus locum. Ædificat enim animas auditorum. Igitur et in te si moriatur Joseph, id est, si mortificationem Christi in corpore tuo suscipias, et mortifices membra tua peccato, tunc in te multiplicabuntur filii Israël. Filii Israël sensus boni et spirituales accipiuntur. Si ergo sensus carnis mortificentur, sensus spiritus crescunt, et quotidie emorientibus in te vitiis, virtutum numerus augetur; sed et terra te multiplicat in operibus bonis, quæ per officium corporis ministrantur. Verum si vis ut ostendam tibi de Scripturis, quis est quem terra multiplicaverit, intuere Apostolum Paulum quomodo dicit : « Si autem vivere in carne, » hic mihi fructus operis est, et quid eligam ignoro. Coarc» tor enim ex duobus, desiderium habens dissolvi et esse » cum Christo, multo enim melius; permanere autem in » carne magis necessarium propter vos[4]. » Vides quomodo hunc terra multiplicat? Dum enim manet in terra, id est, in carne sua, multiplicatur condendo Ecclesias, multiplicatur acquirendo populum Deo, et ab Hierusalem in circuitu usque ad Illyricum Dei Evangelium prædicando. Sed videamus quid additur in consequentibus.

« Surrexit autem, *inquit*, rex alius in Ægypto, qui ne» sciebat Joseph, et dixit genti suæ : Ecce gens filiorum Is-

[1] Joan. XII, 24. — [2] Psal. XVIII, 5. — [3] Act. VI, 7. — [4] Phil. I, 22, 23, 24.

» raël grandis multitudo est, et valet super nos[1]. » Primo omnium requirere volo quis est rex in Ægypto qui scit Joseph, et quis est rex qui nescit Joseph. Dum enim ille renaret qui sciebat Joseph, non referuntur afflicti esse filii Iraël, neque in luto et latere consumpti, neque masculi eorum necati, et fœminæ vivificatæ. Sed cum surrexit iste qui non noverat Joseph, et cœpit ipse regnare, tunc hæc omnia gesta referuntur. Quis ergo est iste rex, videamus. Si Dominus regit nos, et sensus mentis nostræ illuminatus a Domino Christi semper memoriam tenet, faciens illud quod Paulus ad Timotheum scribit : « Memor esto Jesum » Christum resurrexisse a mortuis[2]; » dum hæc meminit in Ægypto, id est, in carne nostra, spiritus noster regnum cum justitia tenet, et filios Israël, quos supra diximus rationabiles sensus, vel animæ virtutes, in luto et latere non consumit, nec curis eos terrenis et sollicitudinibus atterit. Si vero perdiderit horum memoriam sensus noster, declinaverit a Deo, nescierit Christum; tunc sapientia carnis, quæ inimica est Deo, succedit in regnum, et alloquitur gentem suam, corporeas scilicet voluptates, et vitiorum ducibus ad consilium convocatis, initur deliberatio adversus filios Israël quomodo circumveniantur, quomodo opprimantur, ut luto et lateribus affligantur, ut mares exponant, fœminas alant, ut ædificent civitates Ægypti, et civitates munitas. Non nobis hæc ad historiam scripta sunt, neque putandum est libros divinos Ægyptiorum gesta narrare : sed quæ scripta sunt, ad nostram doctrinam et commonitionem scripta sunt; ut tu qui hæc audis, si forte jam gratiam baptismi consecutus es, et adnumeratus es inter filios Israël, ac suscepisti in te Deum regem, et post hæc declinare volueris ad opera sæculi, agere actus terræ, et lutea explere ministeria, scias et agnoscas quia surrexit in te rex alius, qui nescit Joseph,

[1] Exod. I, 8, 9. — [2] 2 Tim. II, 8.

rex Ægypti, et ipse te cogit ad opera sua, et ipse te facit laterem sibi operari et lutum. Ipse est qui te, superpositis magistris et compulsoribus ad opera terrena, flagris ac verberibus agit, ut ædifices illi civitates. Ipse est qui te facit discurrere per sæculum, maris ac terræ elementa pro cupiditate turbare. Ipse est hic Ægypti rex, qui te forum pulsare litibus facit, et pro exiguo terræ cespite propinquos jurgiis fatigare, et, ut ita dicam, castitati insidiari, decipere innocentiam, domi fœda, foris crudelia, intra conscientiam flagitiosa committere. Cum ergo tales videris actus tuos, scito te regi Ægyptio militare, quod est mundi hujus spiritu agi. Si vero et aliquid de hoc etiam altius sentiendum est, potest videri rex iste qui nescit Joseph, diabolus, « insipiens » *ille qui* dixit in corde suo : Non est Deus [1], » genti suæ, hoc est, apostatis Angelis, colloqui, et dicere : « Ecce gens » filiorum Israël magna multitudo est, » de his scilicet qui possunt mente Deum videre, « et potentior est nobis. Venite » itaque circumscribamus illos ne forte increscant, et cum » acciderit nobis bellum, consentient et hi cum adversariis, » et expugnantes nos exibunt de terra nostra. » Sed unde hoc sentit diabolus? unde intelligit quia magna gens sit Israël, et ipso fortior, nisi quia sæpe congressus est, sæpe habuit luctamen, et sæpe superatus est? Scit enim et ipsum Jacob luctatum esse, et adjutorio Angeli obtinuisse adversarium, et invaluisse cum Deo. Non dubito quin et aliorum sanctorum senserit luctamen, et spiritualia pertulerit sæpe certamina, et inde dicat quia gens filiorum Israël magna est valde, et valet super nos. Sed et illud quod timet, nequando eveniat eis bellum, et consentiant adversariis ejus, et devictis eis discedant de terra sua, videtur mihi ex his quæ sanctis Patriarchis vel Prophetis de adventu Christi nonnunquam indicata fuerant, præsensisse, et inde scire

[1] Psal. XIII, 1. — [2] Exod. I, 9, 10.

quod sibi immineat bellum. Sentit venturum qui exuat principatus ejus et potestates, et cum fiducia triumphet eos [1], et affigat in ligno crucis suæ. Igitur convocata omni gente sua, circumvenire et circumscribere cupit in homnibus rationabilem sensum, qui nunc figuraliter dicitur Israël : et ideo præfecit eis magistros operum, qui eos cogant discere opera carnis, sicut et in Psalmis dicit : « Et admixti sunt gentibus » et didicerunt opera eorum [2]. » Docet eos et civitates ædificare Pharaoni, Phitom, quæ in nostra lingua significat os defectionis, vel os abyssi; et Ramesses, quæ interpretatur commotio tineæ; Ethon, id est Heliopolis, quæ dicitur civitas solis. Vides quales sibi civitates ædificari præcipit Pharao! Os, inquit, deficiens; deficit namque os, cum mendacium loquitur, et a veritate probationibus deficit. Ille enim ab initio mendax fuit [3], et ideo tales sibi civitates ædificari vult. Vel etiam os abyssi, quia abyssus perditionis, et interitus est locus. Et alia ejus civitas commotio tineæ est. Omnes enim qui eum sequuntur, ibi congregant thesauros suos, ubi tinea exterminat, et ubi fures effodiunt et furantur. Sed et civitatem solis ædificant falso nomine, pro eo quod convertit se sicut angelus lucis. In his ergo prævenit, in his occupat mentes, quæ ad hoc factæ sunt, ut videant Deum. Prospicit tamen imminere sibi bellum, et maturum genti suæ affuturum sentit exitium. Ideo dicit, Quia gens Israël valet super nos. Utinam et de nobis hoc dicat, sentiat nos valere super se! Quomodo sentire hoc poterit, si, cum mihi cogitationes injicit malas, et concupiscentias pessimas, ego non suscipiam, sed jacula ejus ignita scuto fidei repellam; si in omnibus quæcumque suggerit menti meæ, ego memor Christi mei Domini, dicam : « Vade retro, Satana! scriptum » est enim : Dominum Deum tuum adorabis, et ipsi soli ser» vies [4]? » Si ergo hæc omni fide, omni constantia agamus,

[1] Col. I. — [2] Psalm. CVI, 35. — [3] Joan. VIII, 44. — [4] Matth. IV, 10.

dicit et de nobis, Quia gens Israël magna est, et valet super nos. Sed et hoc quod dicit : « Ne forte accidat nobis bellum, » et consentiant et hi cum adversariis nostris[1], » ex propheticis vocibus prævidit venturum sibi bellum et derelinquendum se a filiis Israël, et quia consentient adversario ejus, et adjicientur ad Dominum. Hoc est enim quod de eo Hieremias propheta prædixerat : « Clamavit perdix, congregavit quæ non peperit, fecit divitias suas non cum judicio ; » in dimidio dierum ejus derelinquent eum, et in novissimis » suis erit stultus[2]. » Intelligit ergo perdicem se dictum, quæ non peperit congregasse, et quod hi quos non cum judicio congregavit, in dimidio dierum suorum derelinquent eum, et sequentur dominum et creatorem suum Christum Jesum, qui eos genuit. Ille autem congregavit quos non genuit. Et ideo remanebit stultus in novissimis suis, cum ad factorem et ad parentem suum universa quæ nunc pro hujus tyrannide congemiscit, creatura confugerit. Et hoc indignatur, et dicit : « ne expugnantes, *inquit,* nos, exeant de terra » nostra[3]. » Non vult nos exire de terra sua, sed vult ut semper portemus imaginem terreni. Si enim ad adversarium ejus confugerimus, eum qui nobis præparavit regna cœlorum, necesse est ut relinquamus imaginem terreni, et suscipiamus imaginem cœlestis. Propterea ergo Pharao statuit magistros operum, qui nos suas artes doceant, qui nos artifices malitiæ faciant, qui nobis magisterium malorum præbeant. Et quia multi sunt isti magistri et doctores malitiæ, quos præfecit Pharao, et est ingens multitudo hujuscemodi compulsorum, qui omnes exigunt, imperant, et extorquent opera terrena : ideo veniens Dominus Jesus fecit alios magistros, et doctores, qui pugnantes adversum illos, et subjicientes omnes eorum principatus, et potestates, et virtutes, defendant a violentiis eorum filios Israël, et do-

[1] Exod. I, 10. — [2] Jer. XVII, 11. — [3] Exod. I, 10.

ceant nos opera Israëlitica; et rursum doceant nos mente Deum videre, relinquere opera Pharaonis, exire de terra Ægypti, abjicere Ægyptios et barbaros mores, deponere totum veterem hominem cum actibus suis, et induere novum, qui secundum Deum creatus est renovari semper de die in diem ad imaginem ejus qui fecit nos, Christi Jesu Domini nostri, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum, Amen.

HOMILIA II[1].

De obstetricibus.

Multa quidem[2] adversum gentem Dei molitur rex iste, qui non novit Joseph, et artes nocendi novas semper inquirit. Verum nunc calliditas ejus supereminet modum, cum obstetricum ministerio sobolem gentis conatur extinguere, quarum arte solet vita servari. Quid enim dicit? « Et dixit, » *inquit,* rex Ægyptiorum obstetricibus Hebræorum, quarum uni nomen erat Sephora, et nomen alterius Phua, et » ait : Cum obstetricabitis Hebræas, et prope partum erunt, » si masculus fuerit, occidite illum; si fœmina, vivificate[3]. » Sed his adjungitur in consequentibus : « Timuerunt autem » obstetrices Deum, et non fecerunt sicut præceperat illis » rex Ægypti, et vivificabant masculos[4]. ».... Requiramus ergo quomodo rex Ægypti, qui est princeps hujus mundi, vivificari mares non vult, fœminas vult. Si meministis, sæpe ostendimus disputantes, quod in fœminis caro et affectus carnis designantur, vir autem rationabilis sensus et intellectualis sit spiritus. Sensum autem rationabilem, qui potest

[1] Tom. II, p. 135 et seqq. — [2] N. 1, 2.
[3] Exod. 1, 15. — [4] Ibid. 17.

cœlestia sapere, qui potest intelligere Deum, et quæ sursum sunt quærere, hunc odit Pharao rex et princeps Ægypti, hunc necari cupit et interimi. Cupit autem quæcumque carnis sunt vivere, et quæ ad materiam pertinent corporalem, hæc non solum vivere, sed et augeri et excoli cupit. Vult enim ut omnes carnalia sapiant, temporalia desiderent, quæ supra terram sunt quærant, nemo elevet ad cœlum oculos suos, nemo requirat unde huc venerit, nemo patriam paradisum recordetur. Cum ergo videris homines in voluptatibus et deliciis vitam ducere, luxu fluitare, epulis, vino, conviviis, cubilibus et impudicitiis operam dare; in istis scias quod rex Ægypti masculos necat, et vivificat fœminas. Si vero rarum quemque videas unum ex mille ad Dominum converti, oculos sursum erigere, quæ perpetua sunt et æterna quærere, contemplari non ea quæ videntur, sed quæ non videntur, odisse delicias, amare continentiam, luxuriam fugere, excolere virtutes; istum quasi masculum, quasi virum necari cupit Pharao, persequitur, insectatur, mille adversus eum machinis pugnat. Odit tales, vivere eos in Ægypto non sinit. Inde ergo est quod in hoc mundo servi Dei et omnes qui Deum quærunt, despectui habentur et contemptui. Inde contumeliis expositi sunt, inde replentur opprobriis, inde odia in eos et persecutiones agitantur, quia odit eos Pharao; odit hujusmodi mares, qui fœminas amat. Iste etiam obstetrices corrumpere aggreditur, et per ipsas implere quod desiderat, quarum etiam nomina nobis per provisionem Spiritus sancti, qui hæc scribi voluit, indicantur: Sephora, inquit, una, quæ interpretatur passer; et Phua, quæ apud nos vel rubens, vel verecunda dici potest. Per has igitur necari mares, et vivificari solas fœminas quærit.

Sed quid dicit Scriptura : « Et timebant, *inquit,* obstetrices Deum, et non fecerunt sicut præcepit eis rex

» Ægypti[1]. » Istas obstetrices dixerunt ante nos quidam, rationabilis eruditionis formam tenere. Obstetrices enim medicæ quædam sunt, et tam masculos nascentes quam fœminas fovent. Eruditio ergo ista communis rationabilis scientiæ, ad omnem propemodum pervenit sensum, omnes instruit, omnes fovet. Si quis in ea virilis animi fuerit, et voluerit cœlestia quærere et divina sectari, veluti medicatus et fotus per hujusmodi eruditionem, ad divinorum intelligentiam paratior veniet. Una est enim velut passer quæ celsiora docet, et rationabilibus doctrinæ pennis in altum volare provocat animos. Alia quæ rubens est, vel verecunda, moralis est, mores componit, verecundiam docet, instituit honestatem. Mihi tamen, quoniam dicit de his Scriptura quia timebant Deum, et non fecerunt præcepta regis Ægypti, videntur obstetrices istæ duæ utriusque testamenti figuram servare, et Sephora quæ passer interpretatur, Legi, quæ spiritualis est, posse conferri; Phua vero, quæ rubens vel verecunda est, indicare Evangelia, quæ Christi sanguine rubent, et per universum mundum passionis ejus rutilant cruore. Ab his ergo animæ quæ nascuntur in Ecclesia, velut obstetricibus medicantur, quia ex Scripturarum lectione cuncta in eas eruditionis medicina confertur. Tentat tamen Pharao per hæc necare Ecclesiæ masculos, cum studiosis quibusque in Scripturis divinis hæreticos sensus et perversa dogmata suggerit. Sed stat immobile fundamentum Dei. Timent enim obstetrices Deum, id est, timorem Dei docent; quia « initium sapientiæ timor Domini[2]. »

Sed post hæc[3] ubi vidit Pharao quod per obstetrices non posset necare masculos Israël, « præcepit, *inquit,* omni » populo dicens : Omne masculinum quodcumque natum

[1] Exod. I, 17. — [2] Psal. CX, 10.
[3] N. 3, 4. p. 134, 135.

» fuerit Hebræis, in flumen projicite, et omne fœmininum » vivificate[1]. » Videte quid princeps hujus mundi præcipit suis ut infantes nostros rapiant, et in flumen projiciant, primæ statim nativitati nostrorum insidiantes continuo, ut ubera Ecclesiæ prima contigerint, irruant, diripiant, persequantur, undis et fluctibus hujus sæculi absorbeant. Videte quid audiatis, sapientia Dei per Salomonem dicit : « Intel» ligibiliter intellige quæ apponuntur tibi[2]. » Vide statim ut natus, imo ut renatus fueris, quid tibi imminet. Hoc illud est quod in Evangelio legis, quia Jesus, statim ut ascendit de baptismo, « ductus est ab spiritu in desertum ut tenta» retur a diabolo[3]. » Hoc ergo est quod et hoc loco Pharao præcepit populo suo, Hebræos infantes statim ut nati fuerint invadant, diripiant, aquis submergant. Hoc fortassis est quod per Prophetam dicitur : « Quia intraverunt aquæ us» que ad animam meam. Defixus sum in limo profundi, et » non est substantia[4]. » Sed propterea Christus superavit et vicit, ut tibi vincendi iter aperiret. Propterea jejunans vicit, ut et tu scias hujusmodi genus dæmoniorum jejuniis et orationibus superandum. Propterea et oblata sibi omnia regna mundi, et gloriam eorum contemnit, ut et tu contemnens gloriam mundi possis superare tentantem. Ægyptii vero, quibus Pharao dedit præcepta, fœminas tantum vivificant, oderunt masculos : oderunt namque virtutes, vitia tantum et voluptates nutriunt. Et nunc igitur insidiantur Ægyptii, si forte Hebræis nascatur aliquis masculus, ut statim persequantur et interficiant, nisi caveant, nisi observent, et occultent germen masculinum. Denique refert Scriptura quod de tribu Levi quædam genuit masculum, et videns infantem esse elegantem, occultavit eum mensibus tribus[5]. Vide si non propterea nobis præcipitur ne bo-

[1] Exod. I. 22. — [2] Prov. XXIII, 1. — [3] Matth. IV, 1. — [4] Psal. LXVIII, 1, 2. — [5] Exod. II, 1.

nos actus in publico geramus, ne justitiam nostram coram hominibus faciamus, sed ut clauso ostio oremus Patrem in occulto, et quod facit dextera nostra id nesciat sinistra. Nisi enim in occulto fuerit, diripietur ab Ægyptiis, invadetur, in flumen jactabitur, undis et fluctibus submergetur. Ergo si facio eleemosynam, quia opus Dei est, masculum genero. Sed si ita faciam ut hominibus innotescat, et ab hominibus laudem quæram, et non eam occultavero; rapta est ab Ægyptiis eleemosyna mea, et in flumen demersa est, et tanto labore tantoque studio Ægyptiis masculum genui. Propterea, o vos populus Dei qui hæc auditis, nolite putare (ut sæpe jam diximus) veterum vobis fabulas recitari, sed doceri vos per hæc, ut agnoscatis ordinem vitæ, instituta morum, fidei, virtutisque certamina.

«Videntes *ergo isti de tribu Levi* elegantem esse *infan-» tem,* celaverunt eum mensibus tribus. Cumque non pos-» sent amplius celare eum, sumpsit, *inquit,* mater ejus tibin, » et linivit bitumine, et injecit infantem in eam, et posuit » in palude secus flumen; et observabat soror ejus de longe, » ut videret quid accideret ei. Descendit autem filia Pha-» raonis ut lavaretur in flumine, et audivit plorantem infan-» tem, et misit, *inquit,* et assumpsit eum; et dixit filia Pha-» raonis, Quia de infantibus Hebræorum est hic[1].» Post hæc jam refertur quomodo soror ejus dixit ut matrem pueri vocaret, quæ eum nutriret. «Et dixit, *inquit,* ad illam filia » Pharaonis: Custodi mihi hunc infantem, et nutri eum mihi; » ego autem dabo tibi mercedem. Cumque nutrisset eum, » et fortior factus esset, induxit illum ad filiam Pharaonis, » et factus est ei in filium, et nominavit nomen ejus Moysen, » dicens, quia de aqua eum assumpsi[2].» Singula hæc immensis repleta mysteriis tempus exigunt grande, et totius diei spatium si in his consumamus, vix fortasse sufficiat. Brevi-

[1] Exod. II, 2 et seqq. — [2] Ibid. 9.

ter tamen aliqua nobis pro Ecclesiæ ædificatione pulsanda sunt. Puto filiam Pharaonis Ecclesiam quæ congregatur ex gentibus videri posse, quæ quamvis impium et iniquum habeat patrem, tamen dicitur ad eam per Prophetam : « Audi » filia et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere po-» lum tuum, et domum patris tui, quia concupivit rex spe-» ciem tuam[1]. » Hæc ergo est quæ exiit de domo patris et venit ad aquas, ut lavaretur a peccatis quæ contraxerat in domo patris sui. Denique statim viscera misericordiæ suscipit, et miseratur infantem. Hæc ergo Ecclesia ex gentibus veniens, in palude invenit jacentem Moysen, abjectum a suis et expositum; dat eum nutrici, et nutritur apud suos, ibi agit infantiam. Cum autem fortior factus est, tunc inducitur ad eam, et adoptatur in filium. Moyses autem quia Lex appellatur, in multis locis jam sæpe dissertum est. Veniens ergo Ecclesia ad aquas baptismi suscepit etiam Legem, quæ tamen Lex erat intra tibin conclusa, pice et bitumine oblita. Tibis genus est tegminis, ex virgis aut ex papyro contextum, vel etiam ex arborum cortice formatum, intra quod injectus infans videbatur expositus. Jacebat ergo Lex conclusa intra hujusmodi tegmina, et pice ac bitumine oblita, vilibus et terreis Judæorum sensibus sordebat obsepta, usquequo Ecclesia veniret ex gentibus et assumeret eam de luteis et palustribus locis, atque intra sapientiæ áulas et regalia tecta consçisceret. Hæc tamen Lex infantiam suam apud suos transigit. Apud illos enim qui spiritualiter eam intelligere nesciunt, parvula est et infans, et lactentium habens cibos. Cum vero ad Ecclesiam venit, cum Ecclesiæ ingreditur domum, fortior est et validior Moyses. Amoto enim velamine litteræ, perfectus in lectione ejus cibus et solidus invenitur. Quid tamen est quod et mercedem nutrimentorum a filia percipit Pharaonis, illa apud quam Lex et nata

[1] Psal. XLV. 10.

est et nutrita? Quid est quod Synagoga accipit de Ecclesia? Puto illud intelligi posse, quod idem Moyses scribit dicens : « Ego in non gentem in æmulationem vos inducam, in » gentem insipientem in iram vos concitabo[1]. » Et Synagoga ergo de Ecclesia istud mercedis accipit, ut ultra idola non colat. Videns enim eos qui ex gentibus sunt ita ad Deum conversos esse ut ultra idola nesciant, Deum præter unum neminem venerentur, ipsa erubescit idola ultra jam colere. Istud ergo recipit beneficii de Ecclesia Synagoga, quod ei parvulam nutrisse visa est Legem. Sed et nos etiam si Pharaonem habuimus patrem, etiam si nos in operibus malis genuit princeps hujus mundi, cum venimus ad aquas, assumamus ad nos legem Dei, nec nobis sordeat litteræ ejus vile tegumen et obscurum : quæ parva ejus sunt et lactentia concedamus, quæ perfecta et valida sunt sumamus, atque hæc intra cordis nostri tecta regalia collocemus. Grandem et validum habeamus Moysen, nihil de eo parvum, nihil humile sentiamus, sed magnificum totum, totum egregium, totum elegans. Totum enim magnum est quidquid spirituale, quidquid sublimis intelligentiæ est. Et oremus Dominum Jesum Christum ut ipse nobis revelet et ostendat quomodo magnus est Moyses, et quomodo sublimis est. Ipse enim revelat quibus vult, per Spiritum sanctum. Ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Deut. XXXII, 21.

HOMILIA III[1].

De eo quod scriptum est : Ego autem gracili voce sum, et tardus lingua.

I. Donec esset Moyses in Ægypto, et erudiretur omni sapientia Ægyptiorum, non erat gracili voce nec tardus lingua, nec profitebatur se esse ineloquentem. Erat enim quantum ad Ægyptios, et sonoræ vocis, et eloquentiæ incomparabilis[2]. Ubi autem cœpit audire vocem Dei, et eloquia divina suscipere, tunc sensit exilem et gracilem vocem suam, tardamque et impeditam esse suam intelligit linguam : tunc se pronuntiat mutum, cum cœpit agnoscere verum illud Verbum, quod erat in principio apud Deum[3]. Sed quo facilius quod dicimus possit adverti, utamur hujusmodi similitudine. Mutis animalibus, quamvis sit imperitus et indoctus, rationabilis homo si comparetur, videbitur eloquens ad comparationem eorum, quæ et rationis et vocis expertia sunt : si vero eruditis et eloquentibus viris, atque in omni sapientia probatissimis conferatur, et ineloquens et mutus videbitur. At si ipsum quis contempletur divinum Verbum, ipsamque divinam respiciat Sapientiam, quantævis sit eruditionis et quantæcumque sapientiæ, multo amplius quam apud nos sunt pecudes, ipse apud Deum mutum se animal profitebitur. Hoc nimirum erat Moyses. Quod et beatus David intuens, et tali ordine semetipsum ad divinam sapientiam librans, dicebat : « Ut jumentum factus sum apud te[4]. » Secundum hoc ergo et Prophetarum maximus Moyses in præsenti lectione dicit ad eum, quod gracili voce sit et tar-

[1] Tom. II, p. 135 et seqq.
[2] Exod. IV. — [3] Joan. I, 1. — [4] Psal. LXXII, 23.

dus lingua, quod et non sit eloquens. Omnes enim homines ad comparationem Verbi divini, non solum ineloquentes, sed et muti putandi sunt.

II. Quia igitur in id intelligentiæ profecit ut agnosceret semetipsum, in quo est pars maxima sapientiæ, remunerat eum divina dignatio : audi quam optimis magnificisque muneribus. « Ego, *inquit,* aperiam os tuum, et instruam te » quæ oporteat te loqui [1]. » Beati sunt quorum Deus os aperit ut loquantur ! Prophetis Deus aperit os, et replet illud eloquio suo; sicut in præsenti dicit : « Ego aperiam os tuum, » et instruam te quæ oporteat te loqui. » Sed et per David dicit Deus : « Dilata os tuum, et replebo illud [2]. » Similiter et Paulus dicit : « Ut detur mihi sermo in adapertione oris » mei [3]. » Eorum ergo qui verba Dei loquuntur, os Deus aperit. Vereor autem ne sint aliqui quorum e contrario os diabolus aperiat. Nam qui loquitur mendacium, certum est quia diabolus aperuit os ejus ut mendacium loqueretur. Qui falsum testimonium dicit, qui scurrilitates ac turpitudines et cætera hujusmodi de ore suo proferunt, diabolus aperuit os eorum. Vereor ne et susurronum et detractorum os diabolus aperiat, sed et eorum qui otiosa verba proferunt, pro quibus reddenda in die judicii ratio est. Jam vero qui iniquitatem in excelsum loquuntur, qui negant Dominum meum Jesum Christum in carne venisse, vel qui Spiritum sanctum blasphemant, quibus neque in præsenti neque in futuro sæculo remittetur; quis dubitet quod os eorum diabolus aperiat? Vis tibi et hoc de Scripturis ostendam, quomodo hujusmodi hominibus, qui adversum Christum loquuntur, os diabolus aperit? Vide quid scriptum est de Juda, quomodo refertur quia introivit in illum Satanas, et quia misit in cor ejus diabolus ut traderet Dominum [4].

[1] Exodum, IV, 12. — [2] Psalm. LXXXI, 10. — [3] Ephes. VI, 19. — [4] Joan. XIII.

Ipse ergo aperuit os ejus, ut loqueretur cum principibus et Pharisæis, quomodo eum traderet accepta pecunia [1]. Unde mihi videtur non esse parvæ gratiæ intelligere os quod aperit Deus, et intelligere os quod aperit diabolus. Non est sine sancti Spiritus gratia hujusmodi os et verba discernere. Et ideo in divisionibus spiritualium gratiarum additur etiam hoc, quod datur quibusdam discretio spirituum [2]. Ergo spiritualis est gratia per quam spiritus discernitur; sicut et alibi dicit Apostolus : « Probate spiritus si ex Deo sunt [3]. » Sed sicut Deus aperit os sanctorum, ita puto quod et aures sanctorum Deus aperiat ad audienda verba divina. Sic enim dicit Esaias propheta : « Dominus aperuit mihi aurem, ut » sciam quando oporteat dici verbum [4]. » Sic et oculos aperit Dominus, sicut aperuit oculos Agar : « Et vidit puteum » aquæ vivæ [5]. » Sed et Helisæus propheta dicit : « Aperi, Do» mine, oculos pueri, ut videat quia plures nobiscum sunt » quam cum adversariis. Et aperuit, *inquit*, Dominus ocu» los pueri, et ecce totus mons plenus erat equitibus et » curribus, auxiliisque cœlestibus [6]. Circumdat enim Ange» lus Domini in circuitu timentium eum, ut eripiat eos [7]. » Aperit ergo (ut diximus) Deus, et os, et aures, et oculos, ut vel loquamur, vel cernamus, vel audiamus quæ Dei sunt. Sed et illud non otiose accipio quod dicit Propheta : « Eru» ditio, *inquit*, Domini aperuit mihi aurem [8]. » Hoc mihi videtur ad nos, id est, communiter ad omnem Dei Ecclesiam pertinere. Si enim in Domini eruditione versemur, aperit et nobis aurem Domini eruditio. Auris vero quæ per eruditionem Domini aperitur, non semper aperta est; sed aliquando aperta, aliquando clausa est. Audi Legislatorem dicentem : « Ne receperis auditum vanum [9]. » Si quando ergo vana dicuntur, si quando inania, inepta, turpia, profana,

[1] Matth. XXVI. — [2] I Cor. XII, 10. — [3] I Joan. IV, 1. — [4] Is. L, 5. — [5] Gen. XXI, 19. — [6] I Reg. VI, 17. — [7] Ps. XXXIV, 7. — [8] Is. L, 5. — [9] Exod. XXIII, 1.

scelesta proferuntur, qui novit Domini eruditionem claudit aures, et avertit auditum, et dicit : « Ego autem sicut sur-» dus non audiebam, et sicut mutus, qui non aperuit os » suum[1]. » Si vero ad utilitatem animæ pertinent quæ dicuntur, si de Deo sermo est, si mores docet, virtutes invitat, vitia resecat, patere debent aures hujuscemodi eloquiis : et non solum aures, sed et cor, et mens, et tota ad hujuscemodi auditum animæ janua pandenda est. Summa tamen moderatione præcepti usa est lex, ut non diceret : Non audies *auditum vanum* ; sed, *non recipies*. Nam vana frequenter audimus. Marcion quæ loquitur, vana sunt ; Valentinus quæ loquitur, vana sunt : et omnes qui contra creatorem Deum loquuntur, vana sunt quæ loquuntur. Sed tamen frequenter nos audimus ea, ut adversum ea respondere possimus : ne forte subripiant simplicioribus quibusque fratrum nostrorum per sermonis ornatum. Audimus ergo hæc, sed non recipimus ; dicta sunt enim de ore illo quod diabolus aperuit. Et ideo orandum nobis est ut dignetur Dominus aperire os nostrum, ut possimus et contradicentes revincere, et obturare os quod diabolus aperuit. Hæc de eo quod scriptum est : « Ego aperiam os tuum, et instruam te quæ » oporteat te loqui[2]. » Non solum autem Moysi promittitur os aperiri a Domino, sed et Aaron. Dicitur enim et de ipso : « Ego aperiam os tuum, et os illius, et instruam vos quæ » faciatis[3]. » Occurrit enim et Aaron Moysi, et exiit de Ægypto. Occurrit autem ei. Ubi ! in quali loco ! interest enim ubi occurrat Moysi is cujus os aperiendum est a Deo. Occurrit enim (inquit) in montem Dei. Vides quia merito aperitur os ejus qui potest occurrere in montem Dei. Petrus et Jacobus et Joannes in montem Dei ascenderunt, ut transformatum Jesum videre mererentur, et Moysen cum ipso atque Heliam viderent in gloria. Et tu ergo nisi ascen-

[1] Psal. XXXVIII, 13. — [2] Exod. IV, 12. — [3] Ibid. 15.

deris ad montem Dei, et ibi occurreris Moysi, id est, nisi excelsum legis ascenderis sensum, nisi ad spiritualis intelligentiæ cacumen evaseris, non est os tuum apertum a Domino. Si in humili loco litteræ steteris, et historiæ textum Judaïcis narrationibus innectas, non occurristi Moysi in montem Dei, nec os tuum aperuit Deus, neque instruxit te quæ oporteat te loqui. Nisi ergo Aaron occurrisset Moysi in monte, nisi ejus sensum sublimem vidisset et arduum, nisi excelsam ejus intelligentiam perspexisset; nunquam ei locutus fuisset verba Dei, neque virtutem signorum prodigiorumque tradidisset, neque participem eum tanti mysterii conscivisset.

III. Verum quoniam longum est de singulis per ordinem dicere, videamus ingressi ad Pharaonem Moyses et Aaron, quid dicunt : « Hæc dicit Dominus : Dimitte populum meum, » ut serviant mihi in eremo [1]. » Non vult Moyses ut populus in Ægypto positus serviat Domino, sed ut exeat in desertum, et ibi serviat Domino. Hoc est sine dubio quod ostendit, quia donec quis in tenebris sæcularibus manet, et in negotiorum obscuritate versatur, non potest servire Domino. Non enim potest duobus dominis servire [2] : non potest Domino servire et mammonæ. Exeundum igitur nobis est de Ægypto; relinquendus est mundus, si volumus Domino servire. Relinquendus autem, dico, non loco, sed animo : non itinere proficiscendo, sed fide proficiendo. Audi hæc eadem Joannem dicentem : « Filioli, nolite dili» gere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, quoniam » omne quod in mundo est desiderium carnis est, et desi» derium oculorum [3]. » Et quid tamen dicit? Quomodo, vel quatenus proficisci jubet ex Ægypto, videamus : « Viam, » *inquit,* trium dierum ibimus in eremo, et ibi immolabi» mus Domino Deo nostro [4]. » Quæ est via trium dierum,

[1] Exod. v, 1. — [2] Luc. xvi, 13. — [3] I Joan. ii, 15, 16. — [4] Exod. iii, 18.

quæ nobis incedenda est, ut exeuntes de Ægypto pervenire possimus ad locum in quo immolare debeamus! Ego viam illum intelligo qui dixit : «Ego sum via, et veritas, et vita[1].» Hæc via triduo nobis incedenda est. Qui enim confessus fuerit in ore suo Dominum Jesum[2], et crediderit in corde suo quod Deus illum suscitavit a mortuis tertia die, salvus erit. Hæc ergo est tridui via, per quam pervenitur in locum in quo Domino immoletur et reddatur sacrificium laudis. Hæc, quantum ad mysticum pertinet intellectum. Si vero etiam moralem, qui nobis perutilis est, requirimus locum, iter tridui de Ægypto proficiscimur, si ita nos ab omni inquinamento animæ et corporis ac spiritus conservemus : « ut, *quemadmodum dixit Apostolus,* integer spiritus vester et anima, et corpus in die Jesu Christi servetur[3]. » Tridui iter proficiscimur de Ægypto, si rationalem, naturalem, moralem sapientiam de rebus mundialibus auferentes ad statuta divina convertimus; tridui iter de Ægypto proficiscimur, si purificantes in nobis dicta, facta vel cogitata (tria sunt enim hæc per quæ peccare homines possunt), efficiamur mundi corde, ut possimus Deum videre. Vis autem videre quæ hujusmodi sunt quæ in Scripturis indicat Spiritus sanctus? Pharao hic, qui est princeps Ægypti, ubi se videt vehementius perurgeri ut dimittat populum Dei, secundo loco hoc cupit impetrare ne longius abeant, ne totum triduum proficiscantur, et dicit : « Non longe abeatis[4]. » Non vult longe a se fieri populum Dei; vult eum si non in facto, vel in sermone peccare; si non in sermone, vel in cogitatione delinquere. Non vult ut totum a se triduum proficiscantur. Vult in nobis vel unum diem suum habere, in aliis duos; in aliis totum triduum ipse possidet. Sed illi beati qui integrum ab eo triduum secedunt, et nullam in eis suam possidet diem. Non ergo putetis, quia tunc

[1] Joan. xiv, 6. — [2] Rom. x, 9. — [3] 1 Thess. v, 23. — [4] Exod. viii, 28.

tantummodo eduxit Moyses populum de Ægypto. Et nunc Moyses, quem habemus nobiscum (habemus enim Moysen et Prophetas), id est, lex Dei, vult te educere de Ægypto; si audias eam, vult te longe facere a Pharaone. Eruere te cupit de opere luti et palearum; si tamen audias legem Dei, et spiritualiter intelligas. Non vult te in carnis et tenebrarum actibus permanere, sed exire ad eremum, venire ad locum perturbationibus et fluctibus sæculi vacuum, venire ad quietem silentii. Verba enim sapientiæ in silentio et quiete discuntur. Ad hunc ergo locum quietis cum veneris, ibi poteris immolare Domino, ibi legem Dei et virtutem divinæ vocis agnoscere. Propterea ergo cupit te Moyses ejicere de medio fluctuantium negotiorum, et de medio perstrepentium populorum; propterea cupit te exire de Ægypto, id est de tenebris ignorantiæ : ut legem Dei audias, et lucem scientiæ capias. Sed obsistit Pharao; relaxare te non vult rector tenebrarum harum; non vult te abstrahi de tenebris suis, et ad scientiæ lumen adduci : et audi quid dicit : « Quis est, *inquit*, cujus audiam vocem? Nescio Do» minum, et Israël non dimittam[1]. » Audi quid respondit princeps hujus mundi : nescire se Deum dicit. Vides quid agit cruda superbia. Donec in laboribus hominum non est, et cum hominibus non flagellatur; propterea tenuit eum superbia[2]. Denique videbis eum paulopost quantum proficit in flagellis, quanto melior verberatus efficitur. Iste qui modo dicit : « Nescio Dominum, » postea cum vim senserit verberum, dicturus est : « Orate pro me Dominum[3]; » et non solum hoc, sed etiam contestantibus magis fatebitur quia digitus Dei est in virtute signorum. Nemo ergo ita ineruditus divinæ sit disciplinæ, ut flagella divina perniciem putet, ut verbera Domini pœnalem credat interitum. Ecce Pharao durissimus; tamen proficit verberatus. Ante ver-

[1] Exod. v, 2. — [2] Psal. LXXII, 5, 6. — [3] Exod. VIII, 8.

bera Dominum nescit; verberatus supplicari pro se Dominum rogat. Est profectus in pœnis, hoc ipsum agnoscere quod merueris pœnam. « Nescio *ergo, ait,* Dominum, et » Israël non dimitto. » Sed vide in Evangeliis, quomodo verberatus emendet hanc vocem. Scriptum est enim quia clamaverunt dæmones ad Dominum, et dixerunt : « Quid » venisti ante tempus torquere nos? Scimus te qui sis : Tu » es Filius Dei vivi[1]. » Ubi tormenta senserunt, sciunt Dominum. Ante flagella dicit : « Nescio Dominum, et Israël » non dimitto; » sed postea Israël dimittit, et non solum dimittit, sed et ipse perurgebit eum exire. Nulla enim societas lucis ad tenebras; nulla pars fideli cum infideli[2]. Sed quid adhuc addit in responsis suis? « Quare, *inquit,* Moy» ses et Aaron, pervertitis populum ab operibus? Discedite » unusquisque ad opus vestrum[3]. » Donec secum est populus, et lutum operatur ac laterem; donec in paleis occupatus est, non putat eum esse perversum, sed recto itinere incedere. Si vero dicat, Volo ire viam trium dierum et servire Domino, perverti populum dicit per Moysen et Aaron. Hoc quidem dicebatur antiquis. Sed et hodie si Moyses et Aaron, id est propheticus et sacerdotalis sermo animam sollicitet ad servitium Dei, invitetque eam exire de sæculo, renuntiare omnibus quæ possidet, operam dare divinæ legi, et sequi Verbum Dei; continuo audies dici ab his qui Pharaoni unanimes et amici sunt : Videte quomodo seducuntur homines et pervertuntur, quales adolescentes ne laborent, ne militent, ne agant aliquid quod eis prosit, relictis rebus necessariis et utilibus, ineptias sectantur et otium. Quid est servire Domino? Laborare nolunt, et inertis otii occasiones requirunt. Hæc erant tunc verba Pharaonis, hæc et nunc amici ejus et familiares loquuntur. Non solum verbis res agitur, sequuntur et verbera, flagellari jubet scri-

[1] Matth. VIII, 29. Marc. I, 24. — [2] 2 Cor. VI, 14, 15. — [3] Exod. V, 4.

bas Hebræorum, paleas non dari, opus exigi : hæc pertulerunt patres, ad quorum figuram sæpe etiam populus Dei qui est in Ecclesia patitur. Invenies enim, si consideres eos qui se ex integro principi hujus mundi tradiderunt, prosperis successibus agere, omnia eis, ut ipsi putant, feliciter evenire; servis autem Dei sæpe nec hæc quidem humani victus humilia et parva succedere. Istas enim puto videri paleas, quæ a Pharaone ministrantur. Fit ergo sæpe, ut Deum timentes vili hoc etiam et paleis simili indigeant victu; sæpe etiam persecutiones sustinent tyrannorum, perferunt cruciatus et sæva tormenta, ita ut fatigati nonnulli dicant ad Pharaonem : Utquid tu affligis populum tuum? Superati namque verberibus, nonnulli a fide decidunt, et confitentur se esse populum Pharaonis. « Non enim omnes » qui ex Israël, hi sunt Israëlitæ; nec quia sunt semen, sunt » omnes et filii [1]. » Isti ergo qui dubii sunt, et in tribulationibus fatigantur, etiam contra Moysen et Aaron loquuntur, et dicunt : « Ex qua die intrastis, et existis vos ad Pha» raonem, execrabilem fecistis odorem nostrum coram eo [2]. » Verum dicunt isti, licet ignorent fortasse quod dicunt, sicut et Caïphas ille verum dicebat, quia « expedit vobis ut » moriatur unus pro populo [3], » sed quid diceret nesciebat. Nam, ut Apostolus dicit, « Christi bonus odor sumus; sed » aliis, *inquit*, odor de vita in vitam, aliis autem odor de » morte in mortem [4]. » Ita et propheticus sermo suavis odor est credentibus; dubiis vero et incredulis, et his qui se populum confitentur esse Pharaonis, odor execrabilis efficitur. Sed et ipse Moyses dicit ad Dominum, quia « Ex quo » locutus sum cum Pharaone, afflixit populum tuum [5]. » Certum est enim quia antequam sermo Dei audiatur, antequam prædicatio divina nascatur, non est tribulatio, non

[1] Rom. IX, 6, 7. — [2] Exod. V, 21. — [3] Joan. XI, 50. — [4] 2 Cor. II, 15, 16. — [5] Exod. V, 23.

est tentatio; quia nisi buccinet tuba, non committitur bellum : ubi vero signum belli tuba prædicationis ostenderit, ibi, inquit, sequitur afflictio, ibi omnis tribulationum pugna consurgit. Ex quo ergo loqui cœpit Moyses et Aaron ad Pharaonem, affligitur populus Dei. Ex quo in animam tuam sermo Dei perlatus est, necessario certamen intra te virtutibus adversum vitia suscitatur : prius vero quam veniret sermo qui argueret, vitia intra te in pace durabant; sed ubi sermo Dei facere cœpit uniuscujusque discrimen, tunc perturbatio magna consurgit, et sine fœdere nascitur bellum. Cum injustitia enim quando potest convenire justitia, impudicitia cum sobrietate, cum veritate mendacium? Et ideo non magnopere perturbemur, si videtur odor noster execrabilis esse Pharaoni. Execrationi namque et vitiis ducitur virtus. Quin potius, ut in posterioribus dicit, quia stetit Moyses ante Pharaonem, stemus etiam nos contra Pharaonem et non flectamur, sed stemus « succincti lumbos *nostros* in veritate, et calceati pedes in præparatione Evangelii pacis[1]. » Sic enim nos hortatur Apostolus dicens : « State ergo et nolite iterum jugo servitutis inhærere[2]. » Iterum dicit : « In quo stamus, et gloriamur in spe gloriæ Dei[3]. » Stamus autem confidenter, si Dominum deprecemur ut statuat pedes nostros super petram, ne nobis illud eveniat quod idem Propheta dicit : « Mei autem paulo minus moti sunt pedes, et paulominus effusi sunt gressus mei[4]. » Stemus ergo ante Pharaonem, id est, obsistamus ei in certamine, sicut et Petrus Apostolus dicit : « Cui resistite fortes in fide[5]. » Sed et Paulus nihilominus dicit : « State in fide et viriliter agite[6]. » Si enim fortiter steterimus, consequetur illud quod orabat Paulus pro discipulis dicens, quia « Deus conteret Satan sub pedibus ves-

[1] Ephes. VI, 14 et 15. — [2] Gal. V, 1. — [3] Rom. V, 2. — [4] Psal. LXXIII, 2. — [5] 1 Pet. V, 9. — [6] 2 Cor. XVI, 13.

» tris velociter[1]. » Quanto enim nos constantius et fortius steterimus, tanto infirmior et invalidior erit Pharao. Si autem nos vel infirmi cœperimus esse, vel dubii, ille adversum nos validior et constantior fiet. Et vere illud implebitur in nobis, in quo Moyses dedit figuram. Cum enim ipse elevaret manus, vincebatur Amalech[2]. Si vero velut lassas dejiceret, et brachia infirma deponeret, invalescebat Amalech. Ita ergo etiam nos in virtute crucis Christi extollamus brachia, et elevemus in oratione sanctas manus in omni loco sine ira et disceptatione, ut Domini mereamur auxilium. Hoc idem namque et Jacobus Apostolus cohortatur dicens : « Resistite autem diabolo, et fugiet a vobis[3]. » Agamus ergo omni fide, ut non solum fugiat a nobis, sed et conteratur Satanas sub pedibus nostris, sicut et Pharao demersus est in mare et in profundo abyssi extinctus. Nos autem si recedamus de Ægypto vitiorum, fluctus sæculi tanquam iter solidum evademus, per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV[4].

De decem plagis quibus percussa est Ægyptus.

Narrata et explicata Ægyptiorum castigatione, sic inde spiritualem moralemque sensum deducit[5] :

Puto ergo, ut sentire possum, quod Moyses ad Ægyptum veniens, et deferens virgam qua castigat et verberat Ægyptum decem plagis; Moyses hic lex Dei sit, quæ data est

[1] Rom. xvi, 20. — [2] Exod. xvii, 11. — [3] Jac. iv, 7.
[4] Tom. II, p. 139 et seqq. — [5] N. 6, 7, 8. p. 141 ad 143.

huic mundo ut eum decem plagis, id est, decem mandatis quæ in Decalogo continentur, corripiat et emendet : virga ergo per quam geruntur hæc omnia, per quam Ægyptus subjicitur et Pharao superatur, crux Christi sit, per quam mundus hic vincitur, et princeps hujus mundi cum principatibus et potestatibus triumphatur. Quod autem virga projecta sit draco, vel serpens, et devorat Ægyptiorum magorum serpentes, qui id similiter fecerant; serpentem pro sapientia poni vel prudentia, indicat evangelicus sermo cum dicit : « Estote prudentes tanquam serpentes[1]; » et alibi : « Serpens erat prudentior omnibus animantibus et bestiis » quæ erant in Paradiso[2]. » Crux ergo Christi, cujus prædicatio stultitia videbatur, quam Moyses, id est, lex continet, sicut Dominus dixit : « De me enim ille scripsit[3]; » hæc, inquam, crux de qua Moyses scripsit, postquam in terra projecta est, id est, posteaquam ad credulitatem et fidem hominum venit, conversa est in sapientiam, et tantam sapientiam, quæ omnem Ægyptiorum, id est, hujus mundi, sapientiam devoraret. Intuere ergo quomodo stultam fecit Deus sapientiam hujus mundi, posteaquam manifestavit Christum, qui crucifixus est, Dei virtutem esse et Dei sapientiam; et universus jam mundus comprehensus est ab eo qui dicit : « Comprehendens comprehendam sapientes » in astutia eorum[4]. » Quod vero aquæ fluminis vertuntur in sanguinem, satis convenienter aptatur. Primo quidem ut is fluvius cui Hebræorum parvulos crudeli nece tradiderant, auctoribus sceleris poculum sanguinis redderet, et cruorem polluti gurgitis, quem parricidali cæde maculaverant, potando sentirent; tum deinde, ut allegoricis legibus nihil desit, aquæ vertuntur in sanguinem, et sanguis suus Ægypto propinatur. Aquæ Ægypti, erratica et lubrica philosophorum sunt dogmata, quæ parvulos quosque sensu, et

[1] Matth. x, 16. — [2] Gen. III, 1. — [3] Joan. v, 46. — [4] I Cor. III, 19.

ueros intelligentia deceperunt; ubi crux Christi mundo uic veritatis lumen ostendit, necis eorum pœnas, et reaum sanguinis exigunt. Ita enim et ipse Dominus dicit, quia « omnis sanguis qui effusus est super terram, a sanguine » Abel justi usque ad sanguinem Zachariæ, requiretur a ge» neratione hac[1]. » Per secundam vero plagam, in qua ranæ roducuntur, indicari figuraliter arbitror carmina poëtaum, qui inani quadam et inflata modulatione, velut ranarum sonis et cantibus, mundo huic deceptionis fabulas intulerunt. Ad nihil enim illud animal utile est, nisi quod sonum vocis improbis et importunis clamoribus reddit. Post hoc ciniphes producuntur. Hoc animal pennis quidem suspenditur per aëra volitans, sed ita subtile est et minutum, ut oculi visum, nisi acute cernentis, effugiat : corpus tamen cum insederit, acerrimo terebrat stimulo, ita ut quem volitantem videre quis non valeat, sentiat stimulantem. Hoc ergo animalis genus dignissime puto arti dialecticæ comparari, quæ minutis et subtilibus verborum stimulis animas terebrat, et tanta calliditate circumvenit, ut deceptus nec videat nec intelligat unde decipitur. Quarto quoque in loco cynomyiam Cynicorum sectæ comparaverim, qui ad reliquas deceptionis suæ improbitates, etiam voluptatem et libidinem, summum prædicant bonum. Quoniam igitur per hæc singula prius deceptus est mundus, adveniens sermo et lex Dei, hujuscemodi eum correptionibus arguit, ut ex qualitate pœnarum qualitates proprii agnoscat erroris. Quod vero quinto in loco animalium nece vel pecudum Ægyptus verberatur, vecordia in hoc arguitur stultitiaque mortalium, qui tanquam irrationabilia pecora cultum et vocabulum Dei diversis imposuerunt figuris, non solum hominum, sed et pecudum, ligno et lapidibus impressis, Hammonem Jovem n ariete venerantes, et Anubin in cane, Apin quoque colen-

[1] Matth. xxiii, 35.

tes in tauro, cætera quoque quæ Ægyptus deorum portenta miratur; ut in quibus cultum credebant inesse divinum, in his viderent miseranda supplicia. Ulcera post hæc et vesicæ cum fervore, sexto in verbere producuntur. Et videtur mihi quod in ulceribus arguatur dolosa et purulenta malitia, in vesicis tumens et inflata superbia, in fervore iræ ac furoris insania. Hucusque per errorum suorum figuras, mundo supplicia temperantur.

Post hæc vero verbera veniunt de supernis voces, inquit, tonitrui sine dubio et grando, et ignis discurrens in grandine. Vide temperamentum divinæ correptionis : non cum silentio verberat, sed dat voces, et doctrinam cœlitus mittit, per quam possit culpam suam castigatus agnoscere mundus. Dat et grandinem, per quam et tenera adhuc vastentur nascentia vitiorum. Dat et ignem, sciens esse spinas et tribulos, quos debeat ignis ille depascere de quo dicit Dominus : « Ignem veni mittere in terram[1]. » Per hunc enim incentiva voluptatis et libidinis consumuntur. Quod autem locustarum in octavo loco fit mentio, puto per hoc genus plagæ, dissidentis semper a se et discordantis humani generis inconstantiam confutari. Locusta enim cum regem non habeat, sicut Scriptura dicit, « una acie ordinatum ducit » exercitum[2]; » homines vero cum rationabiles a Deo facti sint, neque semetipsos ordinate regere potuerunt, neque Dei regis patienter moderamina pertulere. Nona plaga tenebræ sunt, sive ut mentis eorum cæcitas arguatur, sive ut intelligant divinæ dispensationis et Providentiæ obscurissimas esse rationes. « Posuit *enim Deus* tenebras latibu» lum suum[3], » quas illi audacter et temere perscrutari cupientes, et alia ex aliis asserentes, in crassas et palpabiles errorum tenebras devoluti sunt. Ad ultimum primitivorum infertur interitus, in quo sit fortassis aliquid supra nostram

[1] Luc. xii, 49. — [2] Prov. xxx, 27. — [3] Psal. xvii, 12.

intelligentiam, quod commissum ab Ægyptiis videatur in Ecclesiam primitivorum, quæ ascripta est in cœlis. Unde et exterminator Angelus ad hujuscemodi ministerium mittitur, qui parcat illis tantum qui utrosque postes agni sanguine inventi fuerint habere signatos [1]. Delentur interim primogenita Ægyptiorum : sive hos principatus et potestates, et mundi hujus rectores tenebrarum dicamus, quos in adventu suo Christus dicitur traduxisse, hoc est, captivos duxisse, et triumphasse in ligno crucis [2] ; sive auctores et inventores falsorum quæ in hoc mundo fuerunt religionum dicamus, quas Christi veritas cum suis extinxit et delevit auctoribus. Hæc quantum ad locum mysticum spectat.

Jam vero si etiam moralis nobis figura tractanda est, dicemus quod unaquæque anima in hoc mundo, dum in erroribus vivit et ignorantia veritatis, in Ægypto posita est. Huic si appropinquare cœperit lex Dei, aquas ei vertit in sanguinem, id est, fluidam et lubricam juventutis vitam convertit in sanguinem veteris vel novi testamenti. Tum deinde educit ex ea vanam et inanem loquacitatem, et adversum Dei providentiam ranarum similem querelam. Purgat etiam malignas cogitationes ejus, et ciniphum mordacitati similes calliditatis aculeos discutit. Libidinum quoque morsus cynomyiæ spiculis similes depellit, stultitiamque in ea, et intellectum pecudibus similem delet; per quem « homo cum » in honore esset, non intellexit, sed comparatus est jumen- » tis insipientibus et similis factus est illis [3]. » Arguit enim et ulcera peccatorum atque arrogantiæ tumorem, fervoremque in ea furoris extinguit. Adhibet post hæc etiam voces filiorum tonitrui, id est, Evangelicas Apostolicasque doctrinas. Sed et castigationem grandinis admovet, ut luxuriam voluptatesque coërceat. Adhibet simul et ignem pœnitentiæ, ut et ipsa dicat : « Nonne cor nostrum ardens erat intra

[1] Exod. XII. — [2] Col. II, 15. — [3] Psal. XLVIII, 13.

» nos[1]? » Nec locustarum ab ea subducit exempla, quibus mordeantur et depascantur omnes inquieti motus ejus et turbidi, quo et ipsa dicat, quod Apostolus docet, ut « omnia » *sua* secundum ordinem fiant[2]. » Ubi vero sufficienter fuerit castigata pro moribus, et pro emendatioris vitæ correptione coërcita, cum auctorem verberum senserit, et confiteri jam cœperit quia digitus Dei est, et parum quid agnitionis acceperit; tunc præcipue gestorum suorum tenebras videt, tunc errorum suorum caliginem sentit. Cumque in hoc venerit, tunc merebitur ut extinguantur in ea primogenita Ægypti........

HOMILIA V[3].

De profectione filiorum Israël de terra Ægypti.

Allatis Apostoli verbis : *Patres nostri sub nube fuerunt,* etc. ostendit hunc locum allegorice interpretandum, quod ita perficere intendit[4].

« Et levantes, *inquit,* filii Israël de Ramesse, venerunt » in Sochoth; et profecti de Sochoth, venerunt in Othon[5]. Si quis est qui proficisci de Ægypto parat, si quis est qui cupit obscuros mundi hujus actus et errorum tenebras derelinquere, primo omnium ex Ramesse ei proficiscendum est. Ramesse vero interpretatur commotio tineæ. Si ergo vis venire in Sochoth, ut Dominus tibi dux sit et in columna nubis te præcedat, et sequatur te petra, quæ tibi escam spiritualem, et potum nihilominus præbeat spiritualem, proficiscere, et exi ex Ramesse; nec thesaurizes ibi, ubi tinea

[1] Luc. xxiv, 32. — [2] 1 Cor. xiv, 40.
[3] Tom. II, p. 143 et seqq. — [4] N. 2, 3. p. 144 ad 146.
[5] Exod. xii, 37, et xiii, 20.

exterminat, et ubi fures effodiunt et furantur [1]. Hoc est quod aperte et Dominus in Evangeliis dicit : « Si vis perfectus esse, » vade, vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habe- » bis thesaurum in cœlo, et veni, sequere me [2]. » Hoc est ergo proficisci de Ramesse, et sequi Christum. Videamus autem quis sit et castrorum locus ad quem venitur ex Ramesse. *Venerunt*, inquit, *in Sochoth*. Sochoth tabernacula intelligi apud Hebræos tradunt interpretes nominum. Cum ergo derelinquens Ægyptum, discusseris abs te tineas totius corruptelæ, et vitiorum incitamenta rejeceris, habitabis in tabernaculis. Habitamus enim in tabernaculis, ex quibus nolumus expoliari, sed supervestiri. Habitatio autem tabernaculorum expeditum et absque ullis impedimentis indicat esse eum qui festinat ad Deum. Sed nec in hoc quidem standum est, urgenda est profectio. Movenda sunt castra etiam de Sochoth, et festinandum est ut veniatur in Othon. Othon vero in nostram linguam verti dicunt signa eis. Et merito. Hic enim audiens dicit, quia « Deus antecedebat eos per » diem in columna nubis, et per noctem in columna ignis [3] : » non hoc invenis factum apud Ramesse, nec apud Sochoth, quæ secunda proficiscentibus castra dicuntur. Sed tertia castra sunt, in quibus fiunt signa divina. Recordare quæ superius lecta sunt, cum dicebat Moyses ad Pharaonem : « Iter trium dierum ibimus in deserto, et immolabimus Do- » mino Deo nostro [4]. » Hoc ergo erat triduum ad quod festinabat Moyses; et contradicebat Pharao, ille enim dicebat : « Non eatis longius [5]. » Non permittebat Pharao ad locum signorum pervenire filios Israël, non permittebat eos intantum proficere ut possent tertii diei mysteriis perfrui. Audi enim Prophetam, quid dicit : « Resuscitabit nos Deus post biduum, et in die tertia resurgemus, et vivemus in con-

[1] Matth. VI, 20. — [2] Id. XIX, 21. — [3] Exod. XIII, 21. — [4] Id. V, 3. — [5] Idem, VIII, 28.

» spectu ejus[1]. » Prima dies nobis passio Salvatoris est, et secunda qua descendit in infernum; tertia autem resurrectionis est dies. Et ideo in die tertia Deus antecedebat eos, per diem in columna nubis, per noctem in columna ignis. Quod si, secundum ea quæ superius diximus, in his verbis recte nos Apostolus docet baptismi mysteria contineri[2]; necessarium est ut qui baptizantur in Christo, in morte ipsius baptizentur, et ipsi consepeliantur, et cum ipso die tertia resurgant a mortuis[3]; quos et, secundum hoc quod dicit Apostolus, « simul *secum* suscitavit, simulque fecit sedere » in cœlestibus[4]. » Cum ergo tibi tertii diei mysterium fuerit susceptum, incipiet te deducere Deus, et ipse tibi viam salutis ostendere.

Sed videamus quid post hæc dicitur ad Moysen, quæ via præcipitur eligenda. « De Othon, *inquit,* conversi, iter fa» cite inter Epauleum et inter Magdalum, quod est contra » Beelsephon[5]. » Hæc autem sic interpretantur. Epauleum quidem, ascensio tortuosa. Magdalum, turris. Beelsephon, ascensio speculæ, vel habens speculam. Tu fortasse credebas quia iter quod Deus ostendit planum esset et molle, et nihil prorsus haberet difficultatis aut laboris. Ascensio est, et ascensio tortuosa. Non enim proclive iter est quo tenditur ad virtutes; sed ascenditur, et anguste ac difficulter ascenditur. Audi etiam Dominum in Evangelio dicentem, « quia arcta et angusta via est quæ ducit ad vitam[6]. » Vide ergo quantum consonat Evangelium cum Lege. In Lege ostenditur virtutis via ascensio tortuosa : in Evangeliis dicitur arcta et angusta via quæ ducit ad vitam. Nonne hic aperte etiam cæci videre possunt quod Legem et Evangelia unus atque idem spiritus scripsit? Est ergo iter quod incedunt ascensio tortuosa, et ascensio speculæ, vel habens spe-

[1] Ose. vi, 2. [2] — 1 Cor. x. — [3] Rom. vi, 3. — [4] Eph. ii, 6. — [5] Exod. xiv. — [6] Matth. vii, 14.

culam. Ascensio ad actus pertinet, specula ad fidem. Ostendit ergo quia et in actibus et in fide multa est difficultas, et multus labor. Multæ enim tentationes nobis occurrunt, multa in fide offendicula, volentibus agere quæ Dei sunt. Tum deinde in fide multa invenies tortuosa, plurimas quæstiones, multas objectiones hæreticorum, multas contradictiones infidelium. Hoc ergo iter agendum est sequentibus Deum. Sed est et turris in hoc itinere. Quæ est ista turris? Illa nimirum quam Dominus in Evangelio dicit : « Quis » vestrum volens turrim ædificare, non prius sedebit, et » computabit sumptus, si habet unde perficiat[1] ? » Ista est ergo turris, sedes ardua et excelsa virtutum. Sed videns hæc Pharao, audi quid dicit : Errant, inquit, isti. Apud Pharaonem, qui Deum sequitur errare dicitur, quia, ut diximus, sapientiæ iter tortuosum est, multos habens flexus, multas difficultates, plurimos anfractus. Denique cum confitearis unum Deum, eademque confessione Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum asseras unum Deum, quam tortuosum, quam difficile, quam inextricabile videtur hoc esse infidelibus! Tum deinde cum dicis Dominum majestatis crucifixum, et Filium hominis esse qui descendit de cœlo, quam tortuosa hæc videntur et quam difficilia! Qui audit, si non cum fide audiat, dicit quia errant isti : sed tu fixus esto; nec dubites de hujusmodi fide, sciens quia Deus tibi ostendit hanc fidei viam. Ipse enim dixit : « Tollentes de Othon » castra, collocate ea inter Epauleum, et inter Magdalum » contra Beelsephon[2]. » Fugiens ergo Ægyptum, venis ad hæc loca, venis ad has operum ascensiones et fidei, venis ad ædificium turris, venis etiam ad mare, et occurrunt tibi fluctus. Non enim iter vitæ sine tentationum fluctibus agitur. Sicut et Apostolus dicit : « Omnes qui volunt pie vi-

[1] Luc. XIV, 28. — [2] Exod. XIV, 2.

» vere in Christo, persecutiones patientur[1]. » Sed Job nihilominus pronuntiat, quia « tentatio est vita *nostra* super » terram[2]. » Hoc est ergo venisse ad mare.

Sed si Moysen, id est, legem Dei sequens agas hoc iter, Ægyptius te quidem persequitur et insectatur, sed vide quid fiat : « Levavit, *inquit,* Angelus Domini, qui antecedebat castra Israël, et abiit post illos. Elevavit et columna » nubis a facie eorum, et stetit post illos, et intravit inter » castra Ægyptiorum et Israëlitarum[3]. » Hæc columna nubis populo quidem Dei efficitur murus, Ægyptiis vero obscuritatem imponit et tenebras. Non enim transfertur columna ignis ad Ægyptios, ut videant lucem; sed in tenebris permanent, quia « dilexerunt tenebras magis quam lu» cem[4]. » Et tu ergo si ab Ægyptiis recedas, et de potestate dæmonum fugias, vide quanta divinitus tibi præparantur auxilia, vide quantis adjutoribus uteris. Tantum est ut permaneas fortis in fide, nec te Ægyptiorum equitatus, et quadrigarum formido perterreat, nec reclames contra legem Dei et Moysen, et dicas, sicut quidam ex illis dixerunt : « Tanquam non essent sepulchra in Ægypto, ita eduxisti » nos ut in deserto hoc moriamur. Melius fuerat nos ser» vire Ægyptiis, quam mori in deserto hoc[5]. » Hæc fatiscentis in tentatione animi verba sunt. Sed quis ita beatus est, qui sic tentationum pondus expediat, ut nulla menti ejus cogitatio ambiguitatis obrepat? Vide magno illi Ecclesiæ fundamento, et petræ solidissimæ, super quam Christus fundavit Ecclesiam[6], quid dicatur a Domino : « Modicæ, *in» quit,* fidei, quare dubitasti[7]? » Verumtamen quia dicunt : « Melius fuerat nos servire Ægyptiis, quam mori in ere» mo[8], » tentationis et fragilitatis hæc verba sunt. Alioquin

[1] 2 Tim. III, 12. —[2] Job, VII, 7. — [3] Exod. XIV, 19. — [4] Joan. III, 19. — [5] Exod. XIV, 11 et 12. —[6] Matth. XVI, 18. —[7] Id. XIV, 31. —[8] Exod. XIV, 12.

falsum est; longe enim melius est in eremo mori, quam servire Ægyptiis. Qui enim in eremo moritur, hoc ipso quod separatus est ab Ægyptiis, et discessit a rectoribus tenebrarum et de potestate Satanæ, habuit aliquem profectum, etiam si ad integrum pervenire non potuit. Melius enim perfectam vitam quærenti est in itinere mori, quam ne proficisci quidem ad perfectionem quærendam.....

Et quid[1] post hoc? Jubetur Moyses virga percutere mare, ut ingredienti populo Dei dehiscat et cedat, ac voluntati divinæ elementorum famulentur obsequia; et aquæ quæ timebantur, dextra lævaque famulis Dei murus effectæ, non solum perniciem nesciant, sed et munimen exhibeant. Cogitur ergo fluctus in cumulum, et unda in semetipsam repressa curvatur. Soliditatem recipit liquor, et solum maris arescit in pulverem, ut sicca planta populus Dei transiret. Bonitatem Dei creatoris intellige : si voluntati ejus obtemperes, si legem ejus sequaris, ipse tibi elementa etiam contra sui naturam servire compellit.... Si Ægyptum fugias, si ignorantiæ tenebras relinquas, et sequaris legem Dei Moysen, obviet autem tibi mare, et contradicentium tibi fluctus occurrant; percute tu obluctantes undas virga Moysis, id est, verbo legis, et vigilantia Scripturarum iter tibi ipsi disputando per adversarios pande : cedent undæ continuo, et superati fluctus locum victoribus dabunt, mirantibusque et attonitis ac stupore defixis his qui paulo ante adversabantur, legitimis tu disputationum lineis rectum fidei iter secabis, et intantum doctrinæ verbo proficies, ut auditores tui, quos in virga legis erudisti, ipsi jam contra Ægyptios velut fluctus maris insurgant, et non solum impugnent eos, sed et superent et extinguant. Extinguit namque Ægyptium, qui non agit opera tenebrarum. Extinguit Ægyptium, qui non carnaliter, sed spiritualiter vivit. Extinguit Ægyp-

[1] N. 5. p. 146.

tium, qui cogitationes sordidas et impuras vel depellit ex corde, vel omnino non recipit, sicut et Apostolus dicit : « Assumentes scutum fidei in quo *possumus* omnia jacula » Maligni ignita extinguere[1]. » Hoc enim modo possumus etiam hodie Ægyptios videre mortuos et jacentes ad littus, submergi quadrigas eorum et equos. Possumus etiam ipsum Pharaonem videre demergi, si tanta fide vivamus, ut Deus conterat Satanam[2] sub pedibus nostris velociter per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI[3].

De cantico quod cantavit Moyses cum populo, et Maria cum mulieribus.

I. Multa quidem cantica fieri legimus in Scripturis divinis, horum tamen omnium primum istud est canticum quod, Ægyptiis et Pharaone submerso, populus Dei post victoriam cecinit. Moris quippe sanctorum est, ubi adversarius vincitur, tanquam qui sciant non sua virtute, sed Dei gratia victoriam factam, hymnum Deo gratulationis offerre. Accipiunt tamen, hymnum canentes, etiam tympanum in manibus suis, sicut de Maria sorore Moysi et Aaron refertur. Et tu ergo si mare Rubrum transieris, si Ægyptios in mari submergi videris, et extingui Pharaonem atque in abyssi profundum præcipitari, potes hymnum canere Deo, potes vocem gratulationis emittere, et dicere : « Cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est, equum » et ascensorem projecit in mare[4]. » Melius autem et dig-

[1] Ephes. VI, 16. — [2] Rom. XVI, 20.
[3] Tom. II, p. 146 et seqq.
[4] Exod. XV, 1.

nius hæc dices, si habueris tympanum in manu tua, id est, si carnem tuam crucifixeris cum vitiis et concupiscentiis, et si mortificaveris membra tua, quæ sunt super terram. Et tamen videamus quid dicit : « Cantemus Domino, glo- » riose enim honorificatus est, » quasi non sufficeret « ho- » norificatus est ; » sed addidit, « gloriose honorificatus est. » Equidem, quantum possum conjicere, videtur mihi aliud esse glorificari, aliud gloriose glorificari. Nam Dominus meus Jesus Christus, cum carnem ex virgine Maria pro salute nostra suscepit, glorificatus est quidem, quia venit quærere quod perierat[1], non tamen gloriose glorificatus est. Dicitur enim de ipso, quia « vidimus eum, et non habebat » speciem neque decorem, et vultus ejus ignobilis super fi- » lios hominum[2]. » Glorificatus est et cum ad crucem venit et pertulit mortem. Vis scire quia glorificatus est? Ipse dicebat : « Pater, venit hora : clarifica Filium tuum, ut Filius » tuus clarificet te[3]. » Erat ergo ei gloria etiam ipsa passio crucis ; verum gloria hæc non erat gloriosa, sed humilis. Denique dicitur de eo : « Humiliavit se usque ad mortem, » mortem autem crucis[4]. » De quo etiam Propheta prædixerat : « Morte turpissima condemnemus eum[5]. » Sed et Esaias dicit de eo : « In humilitate judicium ejus sublatum » est[6]. » In his ergo omnibus glorificatus est Dominus, sed, ut ita dicam, humiliter, non gloriose glorificatus est. Verum quia « hæc oportebat pati Christum, et sic introire in » gloriam suam[7], » cum venerit in gloria Patris et sanctorum Angelorum, cum venerit in majestate sua judicare terram, quando et verum Pharaonem, id est, diabolum interficiet spiritu oris sui, cum ergo refulgebit in majestate Patris sui, et post adventum humilitatis secundum nobis in gloria ostendet adventum ; tunc non solum glorificatur Dominus,

[1] Matth. xviii, 11. — [2] Isai. liii, 2, 3. — [3] Joan. xvii, 1. — [4] Philip. ii, 8. — [5] Sap. ii, 20. — [6] Isai. liii, 8. — [7] Luc. xxiii, 26.

sed et gloriose glorificatur, cum omnes ita honorificant Filium, sicut honorificant Patrem[1].

II. « Equum et ascensorem projecit in mare : adjutor et » protector factus est mihi in salutem[2]. » Homines qui nos insequuntur equi sunt, et, ut ita dicam, omnes qui in carne nati sunt figuraliter equi sunt. Sed hi habent ascensores suos. Sunt equi quos Dominus ascendit, et circumeunt omnem terram : de quibus dicitur : « Et equitatus tuus sa» lus[3]. » Sunt autem equi qui ascensores habent diabolum et angelos ejus. Judas equus erat, sed donec asensorem habuit Dominum de equitatu fuit salutis ; cum cæteris enim Apostolis missus, ægrotis salutem et sanitatem languentibus præstabat : sed ubi se diabolo substravit, post buccellam enim introivit in illum Satanas[4], et ascensor ipsius effectus est Satanas, et illius habenis ductus adversus Dominum et Salvatorem nostrum cœpit equitare. Omnes ergo qui persequuntur sanctos, equi sunt hinnientes, sed habent ascensores quibus aguntur, angelos malos, et ideo feroces sunt. Si ergo videris aliquando persecutorem tuum nimium sævientem, scito quia ab ascensore suo dæmone perurgetur, et ideo sævus, ideo truculentus est. Dominus ergo « equum » et ascensorem projecit in mare, et factus est mihi in sa» lutem. Hic Deus meus, et honorificabo eum ; Deus patris » mei, et exaltabo eum. » Hic ergo et meus est Deus, et Deus patris mei. Pater noster qui nos fecit et genuit, Christus est, et ipse dicit : « Vado ad Patrem meum et Patrem » vestrum, Deum meum et Deum vestrum[5]. » Si ergo agnoscam quod Deus meus sit Deus, glorificabo eum. Si vero etiam istud agnoscam, quomodo patris mei Christi sit Deus, exaltabo eum. Altior namque intellectus est, quomodo Christus, ut unius Dei constringat et muniat veritatem,

[1] Joan. v, 23. — [2] Exod. xv, 1, 2. — [3] Habacuc, III, 8. — [4] Joan. XIII. — [5] Id. xx, 17.

Deum suum dicit quem natura Patrem vocat. « Deus con» terens bella, Dominus nomen est illi[1]. » Nolo putes quia tantum visibiles pugnas conterit Dominus, sed et illas conterit quæ nobis sunt non adversus carnem et sanguinem[2], sed adversus principatus et potestates, et adversus mundi hujus rectores tenebrarum harum. *Dominus* enim *nomen est illi,* et non est ulla creatura cujus Dominus non sit.

III. « Quadrigas Pharaonis et exercitum ejus projecit in » mare, Electos ascensores, ternos statores demersit in Ru» brum mare[3]. » Pharao, velut potentior in malitia et regnum nequitiæ tenens, quadrigas agit. Non illi satis est unum equum ascendere, sed plures simul agitat, plures simul plagis tortos verberis cogit. Quoscumque videris in luxuria turpiores, in crudelitate sæviores, in avaritia tetriores, in impietate flagitiosiores, scito hos de quadrigis esse Pharaonis : ipsis sedet, ipsos currui suo subjungit, in ipsis fertur et volitat, et per apertos scelerum campos effusis eos agit habenis. Sunt et alii electi ascensores, electi sine dubio ad malitiam. Sed jam de ascensoribus supra diximus : nunc etiam qui sunt terni statores videamus. Mihi videntur terni statores pro eo dici, quod triplex est hominibus peccandi via. Aut enim in facto, aut in dicto, aut in cogitatione peccatur. Et ideo terni statores per singulos quosque dicuntur, qui tres istas in nobis peccandi obsideant vias, et speculentur semper, atque in insidiis agant, ut aut ille ex misero homine sermonem malum eliciat, aut ille iniquum opus extorqueat, aut ille cogitationem pessimam rapiat. Denique et semen verbi Dei ubi cadit et deperit, triplex describitur locus[4]. Unus secus viam refertur, qui conculcatur ab hominibus ; alius in spinis ; alius in petrosis. Et e contrario terra bona afferre dicitur triplicem fructum, vel centesimum, vel sexagesimum, vel tricesimum. Triplex namque

[1] Exod. xv, 3. — [2] Ephes. vi, 12. — [3] Exod. xv, 4. — [4] Matth. xiii.

est etiam bene agendi via; nihilominus enim vel opere, vel cogitatione, vel verbo boni aliquid agitur. Hoc enim significat et Apostolus cum dicit : « Qui autem ædificat super » fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos[1], » triplicem bonorum indicans viam. Subjungit nihilominus triplicem etiam malorum, cum dicit : « ligna, fœnum, sti» pulam. » Isti ergo terni statores sunt angeli nequam de exercitu Pharaonis, qui stant in hujuscemodi viis, observantes unumquemque nostrum per hæc iter agere in peccatum, quos demergit Dominus in Rubrum mare, et ignitis eos in judicii die fluctibus tradet, ac pœnarum pelago teget, si tu Deum sequens de eorum te potestate subtraxeris.

IV. « Deciderunt in profundum quasi lapis.[2] » Quare deciderunt in profundum tanquam lapis? Quia non erant tales lapides de quibus suscitari possent filii Abrahæ, sed tales qui amarent profundum, et liquidum diligerent elementum, id est, qui amaram et fluxam præsentium rerum caperent voluptatem. Unde et de ipsis dicitur : « Demersi sunt tan» quam plumbum in aquam validissimam[3]. » Peccatores graves sunt. Denique et iniquitas super talentum plumbi sedere monstratur, sicut Zacharias propheta dicit : « Vidi, » *inquit*, mulierem sedentem super talentum plumbi, et » dixi : Quæ est hæc? Et respondit : Iniquitas[4]. » Inde est ergo quod iniqui demersi sunt in profundum, sicut plumbum in aquam validissimam. Sancti autem non demerguntur, sed ambulant super aquas, quia leves sunt, et peccati pondere non gravantur. Denique Dominus et Salvator noster super aquas ambulavit[5]. Ipse est enim qui vere peccatum nescit. Ambulavit et discipulus ejus Petrus, licet paululum trepidaverit. Non enim tantus erat ac talis, qui nihil omnino de specie plumbi in se haberet admixtum. Habuit, li

[1] 1 Corinth. III, 12. — [2] Exod. XV, 5. — [3] Ibid. 10. — [4] Zach. V, 7. — [5] Matth. XIV.

cet parum. Propter quod, dicit ad eum Dominus : « Modicæ » fidei, quare dubitasti[1] ? » Idcirco igitur qui salvus fit, per ignem salvus fit, ut si quid forte de specie plumbi habuerit admixtum, id ignis decoquat et resolvat, ut efficiantur omnes aurum bonum : quia aurum terræ illius bonum esse dicitur, quam habituri sunt sancti; et sicut fornax probat aurum, sic homines justos tentatio[2]. Veniendum est ergo omnibus ad ignem, veniendum est ad conflatorium. Sedet enim Dominus, et conflat, et purgat filios Juda[3], Sed et illuc cum venitur, si quis multa opera bona et parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquam plumbum igni resolvitur ac purgatur, et totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exuritur, ut amplius decoquatur, ut etsi parum aliquid sit auri, purgatum tamen resideat. Quod si aliquis illuc totus plumbeus venerit, fiet de illo hoc quod scriptum est; demergetur in profundum, tanquam plumbum in aquam validissimam. Sed longum est si per ordinem velimus exponere, sufficiat pauca perstringere.

V. « Quis, *inquit*, similis tibi in diis, Domine? Quis similis tibi? Gloriosus in sanctis, mirabilis in majestatibus, faciens prodigia[4]. » Quod dicit : « Quis similis tibi in diis? » non simulacris gentium comparat Deum, nec dæmonibus qui sibi falso deorum nomen adsciscunt; sed deos illos dicit qui per gratiam et participationem Dei, dii appellantur. De quibus et alibi Scriptura dicit : « Ego dixi, Dii estis[5]. » Et iterum : « Deus stetit in congregatione deorum. » Sed hi quamvis capaces sint Dei, et hoc nomine donari per gratiam videantur, nullus tamen Deo similis invenitur, vel in potentia, vel in natura. Et licet Joannes Apostolus dicat : « Filioli, nondum scimus quid futuri sumus; si autem re-

[1] Matth. XIV, 31. — [2] I Cor. III. — [3] Malach. III, 3. — — [4] Exod. XV, 11. — [5] Psal. LXXXII, 6 et 1.

» velatum nobis fuerit *(de Domino scilicet dicens)*, similes » illi erimus [1], » similitudo tamen hæc non ad naturam, sed ad gratiam revocatur. Verbi causa, ut si dicamus picturam similem esse ei cujus imago in pictura videtur expressa, quantum ad gratiam pertinet visus similis dicitur, quantum ad substantiam longe dissimilis : illa enim species carnis est, et decor corporis vivi; ista colorum fucus est, et cera tabulis sensu carentibus superposita. Nullus ergo in diis similis Domino, nullus enim invisibilis, nullus incorporeus, nullus immutabilis, nullus sine initio et sine fine, nullus creator omnium, nisi Pater cum Filio et Spiritu sancto.

VI. « Extendisti dexteram tuam, devoravit eos terra [2]. » Impios quidem et hodie devorat terra. An non tibi videtur terra devorare illum qui semper de terra cogitat, qui semper terrenos habet actus, qui de terra loquitur, de terra litigat, terram desiderat, et omnem spem suam ponit in terra; qui ad cœlum non respicit, qui futura non cogitat, qui judicium Dei non metuit, nec beata ejus promissa desiderat, sed semper de præsentibus cogitat, et ad terrena suspirat? Talem cum videris, dicito quia devoravit eum terra. Sed et si quem videris luxuriæ carnis et voluptatibus corporis deditum, in quo animus nihil valet, sed totum libido carnis obtinuit, dicito et de hoc, quia devoravit eum terra. Adhuc me movet quod ait : « Extendisti dexteram tuam, et » devoravit eos terra [3]; » quasi ut devorarentur a terra, hæc causa fuerit quod extendit Dominus dexteram suam. Si consideres quomodo Dominus exaltatus in cruce tota die extendit manus suas ad populum non credentem [4], sed contradicentem, et qualiter infidelem populum qui clamavit : « Cru» cifige, crucifige eum [5], » mors admissi sceleris oppressit :

[1] I Joan. III, 2. — [2] Exod. XV, 12. — [3] Ibid. — [4] Isai. LXV, 2. — [4] Luc. XXIII, 21.

evidenter invenies quomodo extendit dexteram suam, et devoravit illos terra. Nec tamen penitus desperandum est. Possibile namque est ut, si forte resipiscat qui devoratus est, rursum possit evomi, sicut Jonas. Sed et omnes nos puto quod aliquando terra devoratos in inferni penetralibus retinebat, et propterea Dominus noster descendit non solum usque ad terras, sed usque ad inferiora terræ : et ibi nos invenit devoratos, et sedentes sub umbra mortis; et inde educens non jam locum terræ, ut iterum devoraremur, sed locum præparat nobis regni cœlorum.

VII. « Deduxisti in justitia tua populum tuum hunc, quem » liberasti. Consolatus es in virtute tua, in requie sancta » tua [1]. » Dominus populum suum, quem liberavit per lavacrum regenerationis, deducit in justitia; consolatur etiam eum per consolationem Spiritus sancti in virtute sua, et in requie sua. Futurorum namque spes laborantibus requiem parit : sicut et in agone positis dolorem vulnerum mitigat spes coronæ.

VIII. « Audierunt gentes et iratæ sunt, dolores comprehenderunt habitatores Philistiim. Tunc festinaverunt duces Edom et principes Moabitarum, apprehendit illos timor et tremor. Tabuerunt omnes inhabitantes Chanaan [2]. » Quantum ad historiam pertinet, nullum ex his gentibus interfuisse mirabilibus quæ facta sunt, constat. Quomodo ergo videbuntur tremore deterriti, vel festinasse (ut dicit), vel irari esse Philistiim, et Moabitæ, et Edom, et reliquæ quas enumerat nationes? Sed si redeamus ad intelligentiam spiritualem, inveniemus quia Philistini, id est, cadentes populi, et Edom, qui interpretatur terrenus, trepidant, et horum omnium principes cursitant, et pavent constricti doloribus, cum vident regna sua, quæ in inferno sunt, penetrata ab eo qui descendit in inferiora terræ, ut eriperet eos qui possi-

[1] Exod. xv, 13. — [2] Ibid. 14.

debantur a morte. Hinc eos comprehendit timor et tremor, quia senserunt magnitudinem brachii ejus. Hinc etiam tabuerunt omnes inhabitantes Chanaan, qui mutabiles interpretantur, et mobiles, cum vident moveri regna sua, alligari fortem, et vasa ejus diripi : « Veniat *ergo* super eos » timor et tremor magnitudinis brachii tui [1]. » Quid timent dæmones? quid tremunt? Sine dubio crucem Christi, in qua triumphati sunt, in qua exuti sunt principatus eorum et potestates. Timor ergo et tremor cadet super eos, cum signum in nobis viderint crucis fideliter fixum, et magnitudinem brachii illius quod Dominus expandit in cruce, sicut dicit : « Tota die expandi manus meas ad populum non cre- » dentem, et contradicentem mihi [2]. » Non te ergo aliter timebunt, nec aliter tremor tuus veniet super eos, nisi videant in te crucem Christi, nisi et tu poteris dicere : « Mihi » autem absit gloriari, nisi in cruce Domini mei Jesu Christi, » per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo [3]. »

IX. « Fiant tanquam lapis donec transeat populus tuus, » Domine, donec transeat populus tuus hic, quem acqui- » sisti [4]. » Fieri tanquam lapidem, non est natura esse lapidem. Non enim fieret, nisi quod non erat. Hoc propter illos dicimus qui malæ naturæ Pharaonem vel Ægyptios dicunt fuisse, et non ex arbitrii libertate in hoc esse deductos; sed et propter eos qui creatorem Deum accusant tanquam sævum quod homines vertat in lapides. Hi ergo priusquam blasphement, considerent summa libratione, quæ scripta sunt. Non enim dixit : *Fiant tanquam lapis*, et tacuit; sed tempus statuit, et mensuram condemnationis decernit. Ait enim : « Donec transeat populus tuus, Domine. » Quo scilicet post transitum populi non sint tanquam lapides. In quo mihi videtur prophetiæ aliquid latere. Video enim quia prior populus, qui fuit ante nos, factus est tan-

[1] Exod. xv, 16. — [2] Isai. LXV, 2. — [3] Gal. VI, 14. — [4] Exod. xv, 16.

quam lapis durus et incredulus. Verum non eatenus ut in lapidis natura permaneat, sed donec transeat populus hic, populus hic quem Dominus acquisivit; « cæcitas *enim* ex » parte contigit in Israël *secundum carnem,* donec pleni- » tudo gentium subintroiret[1]. » Cum enim plenitudo gentium subintraverit, tunc etiam omnis Israël, qui per incredulitatis duritiam factus fuerat sicut lapis, salvabitur. Et vis videre quomodo salvabitur? « Potens est, *inquit,* Deus de la- » pidibus istis suscitare filios Abrahæ[2]. » Manent ergo lapides nunc, donec transeat populus tuus, Domine, populus tuus hic quem acquisisti. Sed si ipse Dominus creator est omnium, videndum est quomodo hic acquisisse dicatur quæ sua esse non dubium est. Dicitur et in alio cantico Deuteronomii : « Nonne hic ipse Deus tuus, qui fecit te, et creavit » te, et acquisivit te[3] ? » videtur enim unusquisque illud acquirere quod non fuit suum. Inde denique et hæretici dicunt de Salvatore, quia non erant sui quos acquisivit. Dato etenim pretio mercatus est homines quos Creator fecerat. Et certum est, aiunt, unumquemque non illud emere quod suum est. Apostolus enim ait : « Pretio empti estis[4]. » Sed audi quid dicit Propheta : « Peccatis vestris venundati estis, et » pro iniquitatibus vestris dimisi matrem vestram[5]. » Vides ergo, quia Dei quidem creatura omnes sumus, unusquisque vero peccatis suis venundatur, et pro iniquitatibus suis a proprio Creatore discedit. Dei igitur sumus secundum quod ab eo creati sumus. Effecti vero sumus servi diaboli, secundum quod peccatis nostris venundati sumus. Veniens autem Christus redemit nos, cum serviremus illi domino cui nosmetipsos peccando vendidimus. Et ita videtur tanquam suos quidem recepisse quos creaverat, tanquam alienos autem acquisisse, quia alienum sibi dominum sive errando.

[1] Rom. xi, 25. — [2] Matth. iii, 9. — [3] Deut. xxxii, 6. — [4] 1 Cor. vii, 23. — [5] Isai. l, 1.

sive peccando quæsiverant. Et fortasse recte quidem dicitur redemisse nos Christus, qui pretium nostri sanguinem suum dedit. Quid tale autem ut nos mercaretur etiam diabolus dedit? Ergo (si videtur) ausculta. Homicidium, pecunia diaboli est. Ille enim ab initio homicida est[1]. Fecisti homicidium, diaboli pecuniam suscepisti. Adulterium, diaboli pecunia est. Diaboli enim in eo imago est, et superscriptio. Commisisti adulterium, accepisti diaboli numisma. Furtum, falsum testimonium, rapacitas, violentia, hæc omnia diaboli census est, et diaboli thesaurus. Talis enim pecunia de ejus moneta procedit. Hac igitur pecunia emit ille quos emit, et efficit sibi servos omnes qui de hujuscemodi censu ejus quantulumcumque susceperint. Verum ego vereor ne etiam aliquos de astantibus, quos noscimus, diabolus mercetur occulte, ne etiam aliquibus nostrorum hanc pecuniam, quam supra enumeravimus, ingerat, et faciat illos rursum suos, et rursum pro eis tabulas servitutis, et peccati chirographum scribat, atque immisceat servis Dei eos quos peccati pretio sibi fecerit servos. Solet enim, quia inimicus homo est, tritico miscere zizania. Et tamen si quis forte hujuscemodi pecuniam a diabolo deceptus accepit, non usquequaque desperet: misericors enim est et miserator Dominus, et creaturæ suæ non vult mortem, sed ut convertatur et vivat[2]. Pœnitendo, flendo, satisfaciendo deleat quod admissum est. Dicit enim Propheta, quia « si conversus ingemueris, tunc salvus eris[3]. » Paulo latius progressi sumus, dum volumus exponere quomodo Deus quæ sua sunt dicatur acquirere, et redimere Christus sanguine pretioso, quos emerat diabolus vili mercede peccati.

X. « Inducens planta eos in monte hæreditatis tuæ[4]. » Non vult nos Deus in Ægypto plantare, nec in dejectis et in humilibus locis; sed in monte hæreditatis suæ vult plan-

[1] Joan. VIII, 44. — [2] Ezech. XXXIII, 11. — [3] Is. XLV, 22. — [4] Exod. XV, 17

tare quos plantat. Tum præterea quod addit : *Inducens planta eos,* num tibi videtur tanquam de pueris dicere, qui inducuntur ad scholas, inducuntur ad litteras, inducuntur ad omnem eruditionem? Intellige ergo per hæc, si tamen habes aures audiendi, quomodo Deus plantat : ne forte cum audis eum inducere et plantare, putes eum ficus in terra, aut alia hujuscemodi virgulta defigere. Audi et alibi quomodo plantat Deus. Propheta dicit : « Vineam ex Ægypto » transtulisti, et expulisti gentes, et plantasti eam. Pervium » iter fecisti ante eam, plantasti radices ejus, et replesti terram. Operuit montes umbra ejus, et arbusta ejus cedros » Dei [1]. » Advertisti jam quomodo plantat Deus, et ubi plantat? Non plantat in vallibus, sed in montibus excelsis et sublimibus locis. Quos enim educit de Ægypto, quos de sæculo adducit ad fidem, non vult eos iterum in humilibus collocare, sed conversationem eorum vult esse sublimem. Vult nos in montibus habitare, sed in ipsis nihilominus montibus non vult nos super terram repere; nec ultra vult vineam suam humi dejectos habere fructus, sed vult palmites ejus sursum duci, in alto collocari, traduces fieri, et traduces non in quibuscumque humilibus arboribus, sed in excelsis et in altissimis cedris Dei. Cedros Dei ego Prophetas et Apostolos puto, quibus nos si adjungamur vitis quam de Ægypto transtulit Deus, et per ramos eorum nostri palmites diffundantur, atque ipsis innixi traduces quædam efficiamur charitatis ad invicem vinculis connexi, fructum sine dubio plurimum afferemus. Nam « omnis arbor quæ non facit fructum bonum excidetur, et in ignem mittetur [2]. »

XI. « In præparata habitatione tua quam præparasti, Domine [3]. » Vide clementis Domini bonitatem : non vult te inducere ad laborem, non vult ut ipse tibi facias habitacu-

[1] Psalm. LXXIX, 9. — [2] Matth. VII, 19. — [3] Exod. XV, 17.

lum; jam te ad præparatam deducit habitationem. Audi Deum dicentem in Evangelio : « Alii laboraverunt, et vos in » labores eorum introistis [1]. »

XII. « Sanctimonium, Domine, quod præpaverunt manus » tuæ [2]. » Sanctimonium dicitur tabernaculum Dei, vel templum, ab eo quod sanctificat accedentes. Hoc non dicit manu hominis factum, sed manu Dei. Quid ergo? Propter te Deus et plantat, et ædificat; agricola efficitur, structor efficitur, ne tibi aliquid desit. Audi et Paulum dicentem : « Dei agri» cultura, Dei ædificatio estis [3]. » Quod ergo istud est sanctimonium quod non manu hominis factum est, sed manibus Dei paratum? Audi Sapientiam dicentem, quia « ædifica» vit sibi domum [4]. » Ego autem hoc de incarnatione Domini rectius intelligendum puto. Non enim manu hominum factum est, id est, non opere humano templum carnis ædificatur in virgine; sed, sicut prædixerat Daniel, lapis sine manibus excisus crevit, et factus est mons magnus [5]. Istud est sanctimonium carnis assumptæ, et sine manibus, id est, absque opere hominum, de monte humanæ naturæ et substantiæ carnis excisum.

XIII. « Domine qui regnas in sæculum, et in sæculum, » et adhuc [6]. » Quoties in sæculum dicitur, longitudo quidem temporis, sed esse finis aliquis indicatur; et si in aliud sæculum dicatur, aliquis sine dubio longior quidem, tamen ponitur finis; et quoties sæcula sæculorum nominantur, fortasse, licet ignotus nobis, tamen a Deo statutus aliquis terminus indicatur. Quod vero addit in hoc loco, *et adhuc*, nullum sensum termini alicujus aut finis reliquit. Quodcumque enim illud cogitaveris in quo finem putes posse consistere, semper tibi dicit sermo propheticus, *Et adhuc*, velut si loquatur ad te, et dicat : Putas in sæculum sæcul

[1] Joan. IV, 38. — [2] Exod. XV, 17. — [3] I Cor. III, 9. — [4] Prov. IX, 1. — [5] Dan. II, 34. — [6] Exod. XV, 18.

Dominum regnaturum? *Et adhuc;* putas in sæcula sæculorum? *Et adhuc.* Et quomodocumque dixeris illud de regni ejus spatiis, semper tibi dicit Propheta, *Et adhuc.*

XIV. « Quoniam intravit equitatus Pharaonis cum quadrigis et ascensoribus in medium mare, et induxit super » eos Dominus aquas maris. Filii autem Israël ambulave» runt per siccum in medio mari[1]. » Et tu si filius Israël es, potes ambulare per siccum in medio mari. Si fueris in medio nationis pravæ et perversæ sicut lumen solis verbum vitæ continens ad gloriam, potest fieri ut in medio peccatorum incedentem te non infundat humor peccati, potest fieri ut transeuntem te per hunc mundum nulla libidinis unda respergat, nullus cupiditatis æstus verberet. Qui autem Ægyptius est, et sequitur Pharaonem, ille vitiorum fluctibus mergitur. Qui vero sequitur Christum, et sicut ipse ambulavit ita et ipse ambulat, aquæ ei murus fiunt dextra lævaque, ipse autem media via incedit per siccum. Non declinat ad dexteram, neque ad sinistram, usquequo exeat ad libertatem, et hymnum victoriæ Domino concinat dicens : « Cantemus Domino, gloriose enim honorificatus » est[2], » per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII[3].

De amaritudine aquæ Merrhæ.

Post[4] transitum maris Rubri, et magnifici secreta mysterii, post choros et tympana, post triumphales hymnos, venitur ad Merrham. Merrhæ autem aqua erat amara, quam

[1] Exod. xvi, 19. — [2] Ibid. 1.

[3] Tom. II, p. 151 et seqq. — [4] N. 1.

non poterat populus Dei bibere. Quid ergo post tanta et tam mirifica mirabilia ad amaras aquas et periculum sitis adducitur populus Dei? Ait enim : « Et venerunt filii Israël » in Merrham, et non poterant aquam bibere de Merrha, » quia amara erat; et propter hoc appellatum est nomen » loci illius Amaritudo [1]. » Sed quid addit post hæc? « Cla- » mavit, *inquit,* Moyses ad Dominum, et ostendit illi Do- » minus lignum, et misit illud in aquam, et facta est dulcis » aqua. Et ibi, *inquit,* posuit illi Deus justitias et judicia [2]. » Ibi, ubi amaritudo, ubi sitis, et quod est gravius, sitis in abundantia aquarum, ibi posuit ei Deus justitias et judicia. Alius non erat locus dignior, aptior, uberior, quam iste, in quo amaritudo est? Tum propterea quod dixit : « Ostendit » illi Dominus lignum, et misit illud in aquam, et facta est » dulcis aqua, » mirum admodum est, ut Deus lignum ostenderet Moysi, quod mitteret in aquam, et faceret eam dulcem. Efficere Deus aquam dulcem sine ligno non poterat? Aut Moyses nesciebat lignum, ut ei Deus ostenderet? Sed videndum est quid decoris in his interior habeat sensus. Ego puto quod Lex si secundum litteram suscipiatur, satis amara sit, et ipsa sit Merrha. Quid enim tam amarum, quam ut puer octava die circumcisionis vulnus accipiat, et rigorem ferri tenera patiatur infantia? Amarum satis, et peramarum est hujusmodi poculum Legis, intantum ut populus Dei, non ille qui in Moyse baptizatus est in mari, et in nube, sed iste qui in spiritu et aqua baptizatus est, non possit bibere de ista aqua; sed ne gustare quidem de circumcisionis amaritudine potest, neque hostiarum ferre amaritudinem valet, nec sabbati observantiam. Si vero ostendat Deus lignum quod mittitur in hanc amaritudinem, ut dulcis aqua fiat Legis, potest de illa bibere. Quod est istud lignum quod Dominus ostendit Moysi?

[1] Exod. xv, 23. — [2] Ibid. 25.

Salomon edocet nos, cum dicit de sapientia, quia « lignum » vitæ est omnibus amplectentibus eam[1]. » Si ergo lignum sapientiæ Christus missum fuerit in Lege, et ostenderit nobis quomodo intelligi debeat circumcisio, quomodo sabbata, quomodo lex lepræ servanda sit, qualiter mundi et immundi discrimen habeatur; tunc efficitur aqua Merrhæ dulcis, et amaritudo litteræ Legis convertitur in dulcedinem intelligentiæ spiritualis, et tunc potest bibere populus Dei......

Sed quid addidit[2]? Postquam posuit illi Deus justitias et judicia.... quid eis promittitur si serventur? « Si, *inquit,* » servaveritis præcepta mea, non inducam super vos omnes ægritudines quas induxi Ægyptiis[3]. » Quid ergo videtur dicere: Si quis servet mandata, nullam ægritudinem patiatur? hoc est, neque febriat, neque alios dolores corporis ferat? Non puto quod hæc sint quæ promittantur divina mandata servantibus. Alioquin indicio nobis est Job justissimus, et totius pietatis observantissimus, quia a capite usque ad pedes repletur ulcere pessimo. Non his carere dicuntur infirmitatibus qui mandata custodiunt, sed non habebunt illas infirmitates quas Ægyptii habent. Ægyptus namque mundus figuraliter appellatur. Diligere ergo mundum, et ea quæ in mundo sunt, Ægyptius languor est. Dies observare, et menses, et tempora, signa requirere, stellarum cursibus adhærere, Ægyptius languor est. Deservire carnis luxuriæ, et voluptatibus operam dare, vacare deliciis, Ægyptius languor est. Caret ergo his infirmitatibus et languoribus, qui mandata custodit.

Post hæc dicit, quia « venerunt in Helim, et erant ibi » duodecim fontes aquarum, et LXX arbores palmarum[4]. »

[1] Prov. III, 18.
[2] N. 2, 3. p. 152.
[3] Exod. XV, 26. — [4] Ibid. 27.

Putasne habet aliquid rationis, quod non ante in Helim ducitur populus, ubi erant duodecim fontes aquarum, quibus nihil amaritudinis inerat, imo potius ubi erat amœnitas plurima ex densitate palmarum; sed primo ductus est ad aquas falsas et amaras, quibus per lignum monstratum a Domino dulcibus effectis, postea venitur ad fontes? Si historiam solam sequamur, non multum nos ædificat scire ad quem locum primo venerit, et ad quem secundo. Si vero rimemur in his mysterium latens, invenimus ordinem fidei. Primo enim ducitur populus ad litteram Legis. Ab hac littera Legis, donec permanet in amaritudine sua, recedere non potest; cum vero per lignum vitæ dulcis fuerit effecta, et intelligi Lex spiritualiter cœperit, tunc de veteri testamento transitur ad novum, et venitur ad duodecim Apostolicos fontes. Ibi etiam arbores reperientur LXX palmarum. Non enim soli duodecim Apostoli fidem Christi prædicaverunt, sed et alii septuaginta missi ad prædicandum verbum Dei referuntur, per quos palmas victoriæ Christi mundus agnosceret. Non ergo sufficit populo Dei aquam Merrhæ bibere, quamvis in dulcedinem versa sit, quamvis per lignum vitæ et mysterium crucis omnis litteræ amaritudo depulsa sit. Solum vetus instrumentum non sufficit ad bibendum; sed veniendum est ad novum testamentum, de quo absque scrupulo bibitur, absque ulla difficultate potatur. Judæi etiam nunc apud Merrham sunt, etiam nunc assident ad aquas amaras. Nondum enim eis Deus ostendit lignum per quod dulces fierent aquæ ipsorum. Etenim prædixit eis Propheta, quia « Nisi credideri-» tis, neque intelligetis [1]. »

..... « Quintadecima [2], *inquit,* die mensis secundi mur-» muravit populus, et dixit, Quia melius fuerat nos mori in

[1] Isai. VII, 9.
[2] N. 4, 5. p. 153, 154.

» Ægypto, quando sedebamus super ollas carnium[1]. » O populus ingratus! desiderat Ægyptum, qui Ægyptios vidit extinctos : carnes Ægypti requirit, qui Ægyptiorum carnes vidit maris piscibus et cœli alitibus datas. Murmur ergo adversum Moysen, imo adversum Deum levant. Sed hoc primo quidem ignoscitur, ignoscitur et secundo, fortassis et tertio : verumtamen si non desinant, sed persistant, audi quid posthac murmurantem populum consequatur. In Numerorum libro refertur[2], quod et in suis scripturis retexuit Apostolus dicens : « Neque murmuraveritis, sicut » quidam eorum murmuraverunt, et a serpentibus perie- » runt[3]. » Murmurantem populum venenatus in eremo depascitur serpentium morsus. Videamus nos, qui hæc audimus, nos, inquam, pro quibus scripta sunt : illis enim ad correctionem facta sunt, scripta sunt autem propter nos, « in quos fines sæculorum devenerunt[4]. » Si non desinimus murmurare, si non cessamus a querelis nostris, quas frequenter habemus adversus Deum, observemus ne simile offensionis incurramus exemplum. Etenim cum de cœli intemperie, de infœconditate fructuum, de raritate imbrium, de prosperitatibus aliorum, et de aliorum improsperitate causamur, hoc est adversus Deum murmur attollere. Sed hæc initia habentibus ignoscitur ; in eos vero qui non desinunt, graviter vindicatur. Mittuntur namque in eos serpentes, id est, immundis spiritibus traduntur venenatisque dæmonibus, qui eos morsibus occultis ac latentibus perimant, atque internis et intra cordis penetralia conclusis cogitationibus absumant. Sed, obsecro vos, prosint nobis præmissæ correptionis exempla : illorum pœna emendatio nostra sit. Dicit enim Deus, quia « Audivi murmurationem filiorum » Israël[5]. » Videtis quia non latet Deum murmuratio nos-

[1] Exod. XVI, 1, 2, 3. — [2] Num. XXI. — [3] 1 Cor. X, 10. — [4] Ibid. 11. — [5] Exod. XVI, 12.

tra : audit omnia, et quod non statim punit, pœnitentiam nostræ conversionis expectat.

Sed quid post hæc recitatum est? « Dixit, *inquit,* Dominus ad Moysen : Ecce ego pluam vobis panes de cœlo, et » exibit populus, et colliget unius diei in diem; ut tentem » illos si ambulant in lege mea, an non. Et erit in die sexto, » parabunt quodcumque intulerint, et erit duplum quodcumque intulerint quotidianum in die[1]. » .... Ex divinis namque Scripturis apparet, quod in die dominica primo in terris datum est manna..... Quod si ex divinis Scripturis hoc constat, quod die dominica Deus pluit manna de cœlo, et in sabbato non pluit; intelligant Judæi jam tunc prælatam esse dominicam nostram Judaïco sabbato, jam tunc indicatum quod in sabbato ipsorum gratia Dei ad eos de cœlo nulla descenderit, panis cœlestis, qui est sermo Dei, ad eos nullus venerit. Dicit enim et alibi Propheta : « Diebus multis sedebunt filii Israël sine rege, sine principe, » sine Propheta, sine hostia, sine sacrificio, sine sacerdote[2].» In nostra enim domicica die semper Dominus pluit manna de cœlo. Sed et hodie ego dico, quia pluit Dominus manna de cœlo. Cœlestia namque sunt eloquia ista, quæ nobis lecta sunt, et a Deo descenderunt verba quæ nobis recitata sunt; et ideo nos felices qui tale manna suscepimus. Semper manna nobis datur de cœlo : illi infelices dolent, et suspirant, et se miseros dicunt, quia manna sicut acceperunt patres ipsorum, ipsi non merentur accipere. Illi nunquam manna manducant : non enim possunt illud manducare quod est minutum sicut semen coriandri, et candidum sicut pruina. Nihil enim in verbo Dei minutum, nihil subtile, nihil sentiunt spirituale, sed totum pingue, totum crassum : « Incrassatum est enim cor populi illius[3]. » Sed et interpretatio nominis hoc idem sonat. Manna enim inter-

[1] Exod. xvi, 4, 5. — [2] Osc. iii, 4. — [3] Isai. vi, 10.

pretatur, Quid est hoc? Vide si non ipsa nominis virtus ad discendum te provocat, ut, cum audis legem Dei recitari, inquiras semper, et interroges, et dicas doctoribus : Quid est hoc? Hoc enim est quod indicat manna. Tu ergo si vis manducare manna, id est si cupis suscipere verbum Dei, scito illud minutum esse, et valde subtile sicut semen coriandri. Habet enim aliquid in se oleris, quo nutrire et recreare possit infirmos, quia « qui infirmus est olera man- » ducat [1]. » Habet aliquid rigoris, et ideo ut pruina est. Candoris autem et dulcedinis habet plurimum. Quid enim candidius, quid splendidius eruditione divina? quid dulcius, quidve suavius eloquiis Domini, quæ sunt super mel et favum [2]?.....

Denique sic scriptum est [3], quod qui infideles fuerunt « servaverunt, *inquit, de manna,* et ebullierunt ex eo » vermes, et computruit [4]. » Illud autem quod pro die sabbati reponebatur non est corruptum, neque vermes ebullierunt in eo, sed permansit integrum. Et tu ergo si propter præsentem vitam tantummodo et propter amorem sæculi thesaurizes, continuo vermes ebulliunt. Quomodo vermes ebulliunt? Audi de peccatoribus et iis qui præsens sæculum diligunt, quæ sit Prophetæ sententia : « Vermis » enim, *inquit,* eorum non morietur, et ignis eorum non » extinguetur [5]. » Isti sunt vermes quos generat avaritia, isti sunt vermes quos generat divitiarum cæca cupiditas iis qui habent pecunias, et videntes in necessitate fratres suos, claudunt ab eis viscera sua. Propterea et Apostolus dicit : « Divitibus autem hujus sæculi præcipe non superbe sa- » pere, neque sperare in incerto divitiarum; sed divites sint » in operibus bonis, facile tribuant, communicent, et the

[1] Rom. XIV, 2. — [2] Psal. XVIII, 10.
[3] N. 6. p. 154.
[4] Exod. XVI, 20. — [5] Isai. LXVI, 24.

» saurizent sibi veram vitam [1]. » Sed dicit aliquis : Si manna verbum Dei esse dicis, quomodo vermes facit ? Nec aliunde fiunt vermes in nobis, nisi ex verbo Dei. Sic enim dicit ipse : « Nisi venissem, et locutus eis fuissem, peccatum non habe- » rent [2]. » Post susceptum ergo verbum Dei si quis peccat, efficitur ei ipsum verbum vermis, qui ejus semper conscientiam fodiat, et arcana pectoris ejus rodat.

Additur [3] autem in consequentibus : « Vesperi, *inquit,* » manducabitis carnem, et mane replebimini panibus [4]. » .... Illud intelligere possumus quod unicuique nostrum mane est, et initium diei illud tempus quo primum illuminamur et ad lucem fidei accedimus. In hoc ergo tempore, quo adhuc in principiis fidei sumus, carnes verbi Dei comedere non possumus; id est, perfectæ et consummatæ doctrinæ nondum capaces existimus. Sed post longa exercitia, post profectum plurimum, cum jam proximi sumus ad vesperam, et ad ipsum finem perfectionis urgemur, tunc demum solidioris cibi, et perfecti verbi capaces fieri possumus. Nunc ergo festinemus cœleste manna suscipere : istud enim manna, prout vult quisque, talem saporem reddit in ore ejus. Audi enim et Dominum dicentem iis qui accedunt ad se : « Fiat » tibi secundum fidem tuam [5]. » Et tu ergo si verbum Dei, quod in Ecclesia prædicatur, tota fide, tota devotione suscipies, fiet tibi ipsum verbum quodcumque desideras. Verbi gratia, si tribularis, consolatur te dicens : « Cor contritum et » humilitatum Deus non spernit [6]. » Si lætaris pro spe futura, cumulat tibi gaudia dicens : « Lætamini in Domino et exul- » tate, justi [7]. » Si iracundus es, mitigat te dicens : « Desine » ab ira, et derelinque indignationem [8]. » Si in doloribus, sanat te dicens : Dominus « sanat omnes languores tuos [9]. »

[1] I Tim. VI, 17, 18, 19. — [2] Joan. XV, 22.

[3] N. 8. p. 155, 156.

[4] Exod. XVI, 12. — [5] Matth. VIII, 13. — [6] Psal. L, 17. — [7] Psal. XXXI, 11. — [8] Psal. XXXVI, 8. — [9] Psal. CII, 3.

Si paupertate consumeris, consolatur te dicens : Dominus « allevat de terra inopem, et de stercore erigit pauperem[1]. » Sic ergo manna verbi Dei reddit in ore tuo saporem quemcumque volueris. Hoc tamen si quis infideliter suscipiat, et non comedat, sed abscondat, vermes ex eo ebulliunt. Putasne eousque deducendum est verbum Dei, ut etiam vermis fieri putetur? Non te hic turbet auditus; audi Prophetam ex persona Domini dicentem : « Ego autem sum vermis » et non homo[2]. » Sicut enim ipse est qui fit aliis in ruinam, aliis autem in resurrectionem; ita et ipse est qui nunc in manna fidelibus quidem dulcedo mellis, infidelibus autem vermis efficitur. Ipse est enim sermo Dei, qui iniquorum mentes arguit, et correptionum spiculis peccatorum conscientias terebrat. Ipse est qui et ignis efficitur in cordibus illorum quibus adaperit Scripturas, qui dicunt : « Nonne » cor nostrum ardens erat intra nos, cum aperiret nobis » Scripturas[3] ? » Et aliis ipse ignis est, qui conflagrat spinas de terra mala, id est, qui malignas cogitationes in corde consumit. Et ideo peccatoribus quidem, neque vermis arguens unquam moritur, neque ignis exurens aliquando restinguitur; justis autem et fidelibus permanet dulcis et suavis : « Gustate *enim* et videte quoniam suavis est Dominus[4], » ipse Dominus et salvator noster Jesus Christus, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VIII[5].

De initio Decalogi.

Omnis[6] qui didicit contemnere præsens sæculum, quod

[1] Psal. cxii, 7. — [2] Psal. xxi, 7. — [3] Luc. xxiv, 32. — [4] Psal. xxxiii, 8.
[5] Tom. II, p. 156 et seqq. — [6] N. 1, 2.

figuraliter Ægyptus appellatur, et per verbum Dei, ut secundum Scripturas dicam, translatus est et non invenitur, quia ad sæculum futurum festinat ac tendit; de hujusmodi anima dicit Dominus : « Ego sum Dominus Deus tuus, qui » eduxi te de terra Ægypti, de domo servitutis[1]. » Non ergo hæc ad illos tantum dicuntur qui de Ægypto profecti sunt, sed multo magis ad te, qui nunc audis ista, si tamen proficiscaris ex Ægypto, et Ægyptiis ultra non servias, dicit hæc Deus : « Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de » terra Ægypti, de domo servitutis. » Vide si non negotia sæculi, et actus carnis, domus est servitutis; sicut rursum e contrario relinquere sæcularia, et secundum Deum vivere, domus est libertatis : sicut et Dominus in Evangelio dicit : « Si permanseritis in verbo meo, vos agnoscetis veri- » tatem, et veritas liberabit vos[2]. » Ergo Ægyptus domus est servitutis, Judæa vero et Hierusalem domus est libertatis. Audi et Apostolum de his, secundum sapientiam quæ ei in ministerio data fuerat, pronuntiantem : « Quæ autem sursum » est, *inquit,* Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium » nostrum[2]. » Sicut ergo Ægyptus, ista terrena provincia, filiis Israël domus dicitur servitutis, ad comparationem Judæa et Hierusalem, quæ eis domus efficitur libertatis : ita ad comparationem cœlestis Hierusalem, quæ (ut ita dicam) mater est libertatis, totus hic mundus, et omnia quæ in hoc mundo sunt, domus est servitutis. Et quoniam de paradiso libertatis pro pœna peccati ad hujusmodi ventum fuerat servitutem, idcirco primus sermo Decalogi, id est, prima mandatorum Dei vox de libertate profertur, dicens : « Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægyp- » ti, de domo servitutis. » Hanc vocem in Ægypto positus audire non poteras, etiamsi tibi injungatur ut pascha facias, etiamsi accingaris lumbos et sandalia accipias in pe-

[1] Exod. xx, 2. — [2] Joan. viii, 31, 32. — [3] Galat. iv, 26.

libus, etiamsi virgam teneas in manu, et azima cum amaritudine comedas. Et quid dico in Ægypto positus hæc audire non poteras? Sed ne inde quidem profectus in prima statim mansione hæc audire potuisti, nec in secunda, nec in tertia, nec cum transires Rubrum mare, etiamsi ad Merrham veneris, et fuerit ibi amaritudo in dulcedinem versa, etiamsi in Helim veneris ad duodecim fontes aquarum et LXX arbores palmarum, etiamsi Raphidim prætericris, cæterosque profectus ascenderis : nondum ad hujuscemodi verba idoneus judicaris, sed cum perveneris ad montem Sina. Multis ergo ante laboribus peractis, multis ærumnis et tentationibus superatis, vix aliquando mereberis præcepta suscipere libertatis, et audire a Domino : « Ego sum Do- » minus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti, de domo » servitutis. » Verum hic sermo nondum sermo mandati est, sed quis sit qui mandat ostendit. Nunc ergo videamus quid sit initium decem mandatorum Legis : et si non occurrimus ad omnia, initia saltem prout Dominus dederit explicemus.

Primum ergo mandatum est : « Non erunt tibi dii alii » præter me. » Et post hoc sequitur : « Non facies tibi ido- » lum, neque ullam similitudinem, quæcumque in cœlo sur- » sum sunt, et quæcumque in terra deorsum sunt, et quæ- » cumque sunt in aquis subtus terram; et non adorabis illa, » neque coles illa. Ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus » zelans, qui reddo peccata patrum in filios, in tertiam et » quartam progeniem iis qui oderunt me, et faciens mise- » ricordiam in millia, iis qui diligunt me et qui servant » præcepta mea[1]. ».... Tibi ergo, o populus meus Israël, qui pars Dei es, qui funiculus hæreditatis ejus effectus es, « non erunt, *inquit*, alii dii præter me : » quia vere Deus unus est Deus, et vere Dominus unus est Dominus.... Ve-

[1] Exod. xx, 3, 4, 5, 6.

rum ne existimes hæc tantum ad illum dici Israël qui secundum carnem natus est. Multo magis hæc ad te dicuntur, qui Israël effectus es mente Deum videndo, et circumcisus es corde non carne. Nam et si in carne gentes sumus, in spiritu Israël sumus, propter eum qui dixit : « Pete a me et » dabo tibi gentes hæreditatem tuam, et possessionem tuam » terminos terræ[1]. » Et propter eum qui iterum dixit : « Pa» ter, omnia mea tua sunt, et tua mea sunt, et glorificatus » sum in his[2], » si tamen ita agas ut dignus sis pars esse Dei, et in funiculo hæreditatis ejus metiri. Alioqui si indigne agas, exemplo sint tibi illi qui ad hoc vocati fuerant ut essent pars Dei, et peccatis suis hoc meruerunt, ut dispergerentur per omnes gentes. Et qui prius educti fuerant de domo servitutis, nunc rursum (quia « qui peccat, servus » est peccati[3] ») non jam Ægyptiis solis, sed omnibus gentibus serviunt. Ergo dicitur et tibi, qui per Jesum Christum existi de Ægypto, et de domo servitutis eductus es : « Non » erunt tibi dii alii præter me[4]. »

........Sciendum[5] tamen quod, cum decreveris præcepti ejus servare mandatum, et omnes cæteros deos et dominos repudiare, et præter unum Deum et Dominum neminem habere vel deum vel dominum, hoc est bellum sine fœdere denuntiasse omnibus cæteris. Cum ergo venimus ad gratiam baptismi, universis aliis diis et dominis renuntiantes, solum confitemur Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum. Sed hoc confitentes, nisi toto corde diligamus Dominum Deum nostrum, et tota anima et tota virtute adhæreamus ipsi, non sumus effecti pars Domini : sed velut in confinio quodam positi, et illos offensos patimur quos refugimus, et Dominum ad quem confugimus, propitium non efficimus, quem non ex toto et integro corde diligimus. Et ideo luget

[1] Psal. II, 8. — [2] Joan. XVII, 10. — [3] Joan. VIII, 34. — [4] Exod. XX, 3.
[5] N. 3, 4, 5, 6. p. 158, 159, 160, 161.

nos Propheta quos videt hujuscemodi inconstantia fluctuare, et dicit : « Væ, duplices corde et animo[1]. » Et iterum : « Usque» quo claudicatis utrisque genibus vestris[2] ? » Sed et Apostolus Jacobus dicit : « Vir duplex animo inconstans est in omni» bus viis[3]. » Sumus ergo nos, qui non integra nec perfecta fide sequimur Deum nostrum, et ab alienis recessimus diis, velut in medio quodam confinio positi ; et ab alienis quasi fugaces cædimur, et a nostro Domino tanquam instabiles et dubii non defendimur. Annon hoc est, quod et Prophetæ spiritualiter imaginantur de amatoribus Hierusalem, cum dicunt, Quia amatores tui ipsi inimici facti sunt tibi[4] ? Ita ergo intellige et animæ tuæ multos fuisse amatores, qui delectati sunt decore ejus, cum quibus meretricata est. De quibus et dicebat : « Post amatores meos ibo, qui dant mihi vinum » meum, et oleum meum[5], » et cætera. Sed venit jam illud tempus, ut diceret : « Revertar ad virum meum priorem, » quia melius mihi erat tunc quam modo. » Regressa es ergo ad virum tuum priorem, ostendisti sine dubio amatores tuos cum quibus adulteria committebas. Nisi ergo nunc tota fide permaneas cum viro tuo, et toto ei ore glutineris, ex multis sceleribus quæ commisisti, suspecta es ei ; omnis motus tuus et aspectus tuus, ipse etiam incessus, si fuerit negligentior, displicebit. Nihil ultra in te lascivum videre, nihil dissolutum et prodigum potest. At ubi parum quidem a viro tuo deverteris oculos, statim necesse est memoriam fieri priorum. Ut ergo priora deleas, et fides tibi possit haberi in reliquis, non modo agendum tibi nihil est impudicum, sed ne cogitandum quidem. Vide enim quod scriptum est. « Cum, *inquit,* immundus spiritus exierit ab homine, vadit per loca arida, quærit requiem, et non invenit. Tunc dicit : Revertar in domum meam unde exivi. Et si

[1] Eccli. II, 14. — [2] 3 Reg. XVIII, 21. — [3] Jacob. I, 8. — [4] Thren. I. — [5] Osc. II, 5.

» veniens invenerit eam vacantem, mundatam et ornatam, » vadit, et adducit secum alios septem spiritus nequiores » se, et intrantes in domum illam habitant in ea. Et erunt » novissima hominis illius pejora prioribus[1]. » Hæc si advertamus, quomodo possumus vel in parvo negligentiæ locum dare? Habitavit enim in nobis immundus spiritus, antequam crederemus, antequam veniremus ad Christum, cum adhuc, ut superius dixi, fornicaretur anima nostra a Deo, et esset cum amatoribus suis dæmonibus. Sed posteaquam dixit : « Revertar ad virum meum priorem, » et venit ad Christum, qui eam ex initio ad imaginem suam creavit, necessario locum dedit adulter spiritus, ubi vidit legitimum virum. Suscepti ergo sumus a Christo, et mundata est domus nostra a peccatis prioribus, et ornata est ornamentis sacramentorum fidelium, quæ norunt qui initiati sunt. Sed non statim domus hæc habitatorem habere Christum meretur, nisi sit vita ejus et conversatio ita sancta, ita pura et incontaminabilis, ut templum Dei esse mereatur. Non enim domus adhuc, sed templum esse debet in quo habitet Deus. Si ergo acceptam gratiam negligat, et implicet se negotiis sæcularibus, continuo spiritus ille immundus redit, et vindicat sibi domum vacantem. Et ne iterum possit expelli, alios secum septem spiritus adhibet nequiores, et fiunt novissima hujusmodi hominis pejora prioribus; quia tolerabilius fuerat non redisse ad virum priorem animam semel meretricantem, quam egressam post confessionem viri, rursum adulteram fieri. Nulla ergo « societas, *sicut dicit Apo-* » *stolus,* templo Dei cum idolis, *nulla* consonantia Christo » et Belial[2]. » Si Dei sumus, tales esse debemus ut compleatur illud quod dicit de nobis Deus : « Quia habitabo in eis, » et in eis ambulabo, et ipsi erunt mihi in populum[3]. » Et sicut alio loco Propheta dicit : « Exite de medio eorum, et

[1] Luc. XI, 24, 25, 26. — [2] 2 Cor. VI, 15. — [3] Ibid. 16.

» separamini, dicit Dominus, qui portatis vasa Domini. Ex-» ite, et immundum nolite contingere; et ego recipiam vos, » et ero vobis in patrem, et vos eritis mihi in filios et filias, » dicit Dominus omnipotens[1]. » Propterea ergo dicit : « Non » erunt tibi dii alii præter me, nec facies tibi ipsi idolum, » neque similitudinem ullam ; quæcumque in cœlo sunt, et » quæcumque in terra, et quæ in aquis; non adorabis ea, » neque coles ea[2]. »

« Ego enim sum Dominus Deus tuus, Deus zelans[3]. » Vide benignitatem Dei, quomodo, ut nos doceat et perfectos faciat, ipse fragilitatem humanorum non recusat affectuum. Quis enim audiens Deum zelantem non continuo miretur, et humanæ fragilitatis vitium putet? Sed omnia propter nos agit et patitur Deus, et ut possimus edoceri, notis et usitatis affectibus nobis loquitur. Videamus ergo quid est hoc quod dicit, Quia Deus zelans ego sum. Sed ut contemplari facilius possint divina, de humanis, secundum ea quæ superius disseruimus, doceamur exemplis. Omnis mulier aut sub viro est et subjecta legibus viri; aut meretrix est, et utitur libertate peccandi. Qui ergo ingreditur ad meretricem, scit se ad eam ingressum esse mulierem quæ prostituta est, et cunctis volentibus patet; et indignari non potest, si cum ea etiam alios videt amatores. Qui vero legitimo utitur matrimonio, non patitur uti uxorem peccandi potestate, sed accenditur zelo ad castitatem matrimonii conservandam, quo possit ex ea fieri legitimus pater. Hoc ergo exemplo intelligamus omnem animam aut prostitutam esse dæmonibus, et habere plurimos amatores, ita ut intret ad eam modo quidem spiritus fornicationis, illo discedente intret spiritus avaritiæ, post hunc veniat superbiæ spiritus, inde iræ, inde invidiæ, post etiam vanæ gloriæ, aliique cum eis plurimi spiritus immundi. Isti autem omnes ita cum infi-

[1] 2 Cor. VI, 16. 17, et Isai. LII, 11. — [2] Exod. XX, 3, 4, 5. — [3] Ibid. 5.

deli anima meretricantur, ut alter alteri non invideat, nec zelotypia moveantur ad invicem. Et quid dico quod alter alterum non excludat? Imo et invitant se invicem, et sponte se convocant, sicut paulo ante jam diximus quod in Evangelio scriptum est de illo spiritu qui exiit ab homine, et regressus adduxit secum septem alios nequiores se spiritus, ut in una anima simul habitarent. Sic ergo nullam zelotypiam amatorum suorum patitur anima quæ dæmonibus prostituta est. Si vero legitimo conjuncta sit viro, illi viro cujus matrimonio Paulus animas conjungit et sociat, sicut et ipse dicit : « Statui enim vos uni viro virginem castam » exhibere Christo[1] ; » et de quo in Evangeliis scriptum, quia rex quidam fecit nuptias filio suo[2] : in hujus ergo viri nuptias cum se anima dederit, et legitimum cum eo sortita fuerit matrimonium, etiamsi fuit aliquando peccatrix, etiamsi meretricata est, tamen si se huic viro tradidit, ultra eam peccare non patitur. Non potest ferre ut rursum anima quæ se sortita est virum, alludat cum adulteris, quia excitatur super eam zelus ejus viri, et defendit conjugii castitatem. Et ideo zelans dicitur Dominus, quia animam sibi mancipatam non patitur dæmonibus admisceri. Alioquin si eam viderit temerantem jura conjugii, et occasionem quærere ad peccandum, tunc (ut scriptum est) dat ei libellum repudii, et dimittit eam dicens : « Ubi est libellus repudii » matris vestræ quo dimisi eam[3] ? » Quibus etiam addit et dicit : « Ecce peccatis vestris venundati estis, et propter ini» quitates vestras dimisi matrem vestram. » Hæc qui loquitur zelans est, et zelo commotus hæc dicit; post agnitionem enim sui, post illuminationem verbi divini, post gratiam baptismi, post confessionem fidei, et tot tantisque sacramentis matrimonium confirmatum, non vult nos ultra peccare, non patitur animam cujus ipse vel sponsus vel vir

[1] 2 Cor. XI, 2. — [2] Matth. XXII, 2. — [3] Isai. L, 1.

appellatur, cum dæmonibus ludere, scortari cum immundis spiritibus, cum vitiis et immunditiis volutari. Quod et si forte aliquando eveniat infeliciter, saltem ut convertatur, et redeat et pœniteat, miseratus expectat. Novum enim hoc bonitatis est genus, ut etiam post adulterium revertentem tamen et ex toto corde pœnitentem suscipiat animam. Sicut et ipse per Prophetam dicit : « Numquid mulier si exierit » a viro, et dormierit cum alio viro, revertetur ad virum » suum ? nonne contaminatione contaminabitur ? Tu autem » fornicata es cum amatoribus multis, et revertebaris ad » me[1]. » Item alibi dicit : « Et posteaquam fornicata es in » omnibus his, dixi : Revertere ad me ; et nec sic reversa » es, dicit Dominus[2]. » Hic ergo Deus zelans si requirit et desiderat animam tuam adhærere sibi, si te servat a peccato, si corripit, si castigat, si indignatur, si irascitur, et velut zelotypia quadam erga te utitur, spem tibi esse salutis agnosce. Si vero castigatus non resipiscis, correptus non emendaris, verberatus contemnis ; scito quod si eousque peccando profeceris, discedit a te zelus ejus, et dicetur tibi illud quod per Ezechielem prophetam ad Hierusalem dicitur : « Propterea discedet zelus meus a te, et non irascar ultra » super te[3]. » Vide misericordiam et pietatem boni Dei. Quando vult misereri, indignari se dicit et irasci, sicut per Hieremiam dicit : « Dolore et flagello castigaberis, Hierusa» lem, uti ne abscedat anima mea abs te[4]. » Hæc si intelligis, miserantis Dei vox est ; ubi irascitur et zelatur, ibi adhibet dolores et verbera : « Flagellat *enim* omnem filium » quem recipit[5]. » Vis autem audire indignantis Dei terribilem vocem ? Audi quod dicit per Prophetam ; cum enumerasset multa nefanda quæ commiserat populus, addit etiam hæc : « Et propter hoc, *inquit*, non visitabo super filias

[1] Jer. III, 1. — [2] Ibid. 7. — [3] Ezech. XVI, 42. — [4] Jer. VI, 8. — [5] Hebr. XII, 6.

» vestras cum fornicantur, neque super nurus vestras cum » mœchantur[1]. » Hoc est terribile, hoc extremum, cum jam non corripimur pro peccatis, cum jam non corrigimur delinquentes. Tunc enim cum excesserimus peccandi modum, Deus zelans avertit a nobis zelum suum, sicut superius dixit: « Auferetur *enim* zelus meus a te, et non irascar super te » ultra[2]. » Hæc de eo quod dictum est : *Deus zelans.*

Videamus nunc et quod sequitur, quomodo reddi dicuntur peccata patrum in filios, in tertiam et quartam progeniem. In hoc enim sermone solent nos hæretici suggillare, quod non sit boni Dei sermo, qui pro peccatis alterius alium plecti dicat. Sed secundum ipsorum rationem, qui Deum Legis mandantem hæc, licet non bonum, justum tamen dicunt, ne ipsi quidem possunt ostendere quomodo secundum sensum suum justitiæ suæ convenire videatur, si alius alio peccante puniatur. Superest igitur ut Dominum deprecemur ut ostendat nobis quomodo præcepta hæc justo bonoque conveniant Deo. Sæpe jam diximus, quod Scripturæ divinæ non omnia ad exteriorem hominem, sed perplura ad interiorem loquuntur. Interior igitur homo noster aut Deum dicitur habere patrem, si secundum Deum vivit, et quæ Dei sunt agit; aut diabolum, si in peccatis sit, et voluntates illius gerat : sicut evidenter in Evangeliis Salvator ostendit, cum dicit : « Vos de patre diabolo estis, et desideria patris vestri facere vultis. Ille homicida fuit ab initio, » et in veritate non stetit[3]. » Sicut ergo semen Dei in nobis dicitur manere, cum verbum Dei servantes in nobis non peccamus, ut Joannes dicit : « Qui *autem* ex Deo est, non » peccat, quia semen Dei manet in eo[4] : » ita etiam cum a diabolo ad peccandum suademur, semen ejus suscipimus. Cum vero etiam implemus quod suaserit, tunc jam et genuit nos. Nascimur enim ei filii per peccatum..... Propterea

[1] Ose. IV, 14. — [2] Ezech. XVI, 43. — [3] Joan. III, 44. — [4] 1 Joan. III, 9.

benignus et misericors Dominus reddit peccata patrum in filios, ut quoniam patres, id est, diabolus et angeli ejus, cæterique principes mundi hujus et rectores tenebrarum harum (et ipsi enim efficiuntur patres peccati, sicut et diabolus); quoniam, inquam, patres isti indigni sunt qui in præsenti sæculo corripiantur, sed in futuro recipient quæ merentur, filii eorum, id est, quos peccare persuaserint, et qui nihilominus per ipsos asciti fuerint ad consortium societatemque peccati, hic recipiant quæ gesserunt: ut purgatiores ad futurum sæculum pergant, et ultra diabolo socii non efficiantur in pœna. Quia ergo misericors est Dominus, et « omnes homines vult salvos fieri[1], » propterea dicit : « Visitabo in virga *ferrea* facinora eorum, et in flagellis peccata eorum. Misericordiam autem meam non auferam ab eis[2]. » Visitat ergo Dominus animas, et requirit quas iste pessimus persuasione peccati genuerit pater, et dicit ad unamquamque earum : « Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum et domum patris tui[3]. » Visitat ergo te post peccatum, et commonet te, et in flagello et virga te visitat pro peccato quod tibi pater diabolus suggessit, ut reddat tibi illud in sinum, id est, dum in corpore degis. Et sic completur, reddi peccata patrum in sinum filiorum in tertiam et quartam progeniem. Deus enim zelans est, et animam quam sibi despondit in fide, non vult illam permanere in contaminatione peccati : sed vult eam cito purgari, vult eam velociter abjicere omnes immunditias suas, si cui forte subjecta est. Si vero permanet in peccatis, et dicit: Non audiemus vocem Domini, sed facientes faciemus voluntates nostras, et incendemus ignem reginæ cœli, sicut exprobratur per Prophetam[4] : tunc servantur etiam ipsi ad illam sapientiæ sententiam quæ dicit : « Quoniam quidem vocabam, et non obaudiebatis, sed irrideba-

[1] 1 Tim. II, 4. — [2] Psal. LXXXIX, 32. — [3] Psal. XLV, 10. — [4] Jer. VII, 18.

» tis sermones meos : itaque et ego vestræ perditioni super» ridebo[1] ; » vel illam quæ posita est illis in Evangelio, dicente Domino : « Discedite a me in ignem æternum, quem præpa» ravit Deus diabolo et angelis ejus[2]. » Ego opto ut dum in hoc sæculo sum, visitet Dominus peccata mea, et hic mihi restituat, ut ibi dicat etiam de me Abraham sicut dixit de paupere Lazaro ad divitem : « Memento, fili, quod recepisti » bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem » hic requiescit, tu vero cruciaris[3]. » Propterea ergo cum corripimur, cum castigamur a Domino, esse non debemus ingrati, sed intelligamus propterea nos in præsenti sæculo corripi, ut in futuro requiem consequamur, sicut et Apostolus dicit : « Cum autem castigamur a Domino, corripi» mur, ne cum hoc mundo damnemur[4]. » Propterea denique et beatus Job libenter suscipiebat cuncta supplicia, et dicebat, quia « si bona accepimus de manu Domini, nonne » et mala tolerabimus ? Dominus dedit, Dominus abstulit ; » sicut Domino placuit, ita factum est : sit nomen Domini » benedictum[5]. » Reddit autem et misericordiam in millia iis qui diligunt eum[6]. Qui enim diligunt, correptione non indigent ; neque enim peccant, sicut et Dominus dicit : « Qui » diligit me, mandata mea custodit[7]. » Et ideo « perfecta di» lectio foras mittit timorem[8]. » Ob hoc ergo diligentibus sola misericordia posita est ; beati enim misericordes[9], quia ipsis miserebitur Deus in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Prov. I, 24. — [2] Matth. XXV, 41. — [3] Luc. XVI, 25. — [4] I Cor. XI, 32. — [5] Job, I, 21. — [6] Exod. XX, 6. — [7] Joan. XIV, 21. — [8] I Joan. IV, 18. — [9] Matth. V, 7.

HOMILIA IX[1].

De Tabernaculo.

Si quis digne intelligat[2], vel ex Ægypto Hebræorum profectionem, vel transitum maris Rubri, sed et omnem hanc viam quæ agitur per desertum, et metationes singulas quasque castrorum; si horum ita extiterit capax, ut etiam legem Dei suscipiat scriptam non atramento, sed Spiritu Dei vivi[3] : si quis, inquam, ad hæc ita per ordinem profectuum perfecte veniat, ut singula quæque implens in spiritu assecutus sit, et ea quæ in his indicantur augmenta virtutum; ille poterit consequenter etiam ad visionem et intelligentiam tabernaculi pervenire. De quo tabernaculo multis quidem in locis memorant Scripturæ divinæ, et indicare quædam videntur quorum vix capax esse possit humanus auditus : præcipue tamen Apostolus Paulus de intelligentia tabernaculi quædam nobis prodit scientiæ excelsioris indicia; sed nescio quo pacto fragilitatem fortassis intuens auditorum, claudit quodammodo ipsa quæ pandit. Dicit namque ad Hebræos scribens : « Tabernaculum enim factum est » primum, in quo erat candelabrum et mensa et propositio » panum, quod dicebatur Sancta sanctorum. Post secundum » autem velamen, tabernaculum quod dicitur Sanctum, ha» bens aureum altare incensi, et arcam testamenti, et intra » eam duas tabulas, et manna, et virgam Aaron quæ fron» duerat[4]. » Sed iis addidit : « De quibus non est modo di» cendum per singula. » Quod ergo ait, « de quibus non est » modo dicendum, » quidam ad illud tempus referunt quo

[1] Tom. II, p. 161 et seqq. — [2] N. 1, 2. p. 161, 162.
[3] 2 Cor. III, 3. — [4] Heb. IX, 2, 3. — [5] Ibid. 24.

Hebræis scribebat Epistolam : aliis vero videtur quod, pro mysteriorum magnitudine, omne tempus præsentis vitæ ad hæc explananda idoneum neget. Verum non usquequaque tristes nos relinquit Apostolus, sed, ut sibi moris est, aperit pauca de multis : ut clausum sit quidem negligentibus, inveniatur autem a pulsantibus, et quærentibus aperiatur. Repetit ergo rursum de tabernaculo, et dicit : « Non enim » in sancta manu facta ingressus est Jesus exemplaria ve- » rorum, sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei » per velamen, id est per carnem suam[1]. » Qui ergo velamen interioris tabernaculi carnem Christi interpretatus est, sancta autem ipsum cœlum vel cœlos, Dominum vero Christum pontificem, eumque dicit introiisse « semel in » sancta, æterna redemptione inventa[2], » ex his paucis sermonibus, si quis intelligere novit Pauli sensum, potest advertere quantum nobis intelligentiæ pelagus patefecerit. Sed qui satis amant litteram legis Moysi, spiritum vero ejus refugiunt, suspectum habent Apostolum Paulum interpretationes hujuscemodi proferentem.

Videamus ergo si non etiam veterum sanctorum aliqui opinionem tabernaculi longe aliam quam isti nunc existimant, habuere. David namque, eximius Prophetarum, quam magnifice de tabernaculo sentit, ausculta : « Dum dicitur, » *inquit,* mihi per singulos dies, Ubi est Deus tuus? hæc » memoratus sum, et effudi in me animam meam, quoniam » ingrediar in locum tabernaculi admirabilis, usque ad do- » mum Dei[3]. » Et iterum quarto decimo psalmo dicit : « Do- » mine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis re- » quiescet in monte sancto tuo? Qui egreditur sine macula, » et operatur justitiam, etc.[4] » Quid ergo est iste locus tabernaculi admirabilis, ex quo pervenitur usque ad domum Dei, cujus quia memor factus est, effusa est in ipso anima

[1] Heb. IX, 24. — [2] Ibid. 12. — [3] Psal. XLI, 4. — [4] Psal. XIV, 1, 2.

ejus, et velut quodam intolerabili desiderio resolutus est? Itane tandem credendum est, quia istud tabernaculum quod ex pellibus et cortinis, atque operimentis ciliciis, aliisque nostri usus materiis constabat, Propheta desiderans effunderet animam, ac tota mente converteretur? Vel certe quomodo verum erit de isto dici tabernaculo, quod non habitet in eo nisi « innocens manibus et mundo corde, qui non ac» cepit in vanum animam suam [1], » cum Regnorum prodat historia habitasse in tabernaculo Dei sacerdotes pessimos filios pestilentiæ [2], et ipsam quoque arcam testamenti, ab Allophylis captam, apud impios et profanos fuisse detentam [3]? Ex quibus omnibus constat longe alio sensu Prophetam sentire de tabernaculo hoc, in quo dicit quod non habitet in eo nisi « innocens manibus et mundo corde, qui » non accepit in vanum animam suam [4], nec fecit proximo » suo malum et opprobrium non accepit adversus proxi» mum suum [5]. » Talem ergo oportet esse hujus habitatorem tabernaculi, quod finxit Dominus, et non homo. Sed veniamus etiam ad Evangelia, si quid in ipsis dici de tabernaculis invenimus, ut per sententiam Domini indubitatum possit esse quod quærimus. Invenimus ergo ipsum Salvatorem Jesum Christum tabernaculum non unum, sed plura memorantem, et non temporalia, sed æterna cum dicit : « Facite vobis amicos de iniquo mammona, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula [6]. » Audisti pronuntiantem Dominum æterna esse tabernacula, audi nunc et Apostolum dicentem : « Tabernaculum nostrum quod de cœlo est, superindui cupientes [7]. » Nondum tibi ex his omnibus iter aperitur, quo derelicta terra sequens propheticum et Apostolicum sensum, et (quod omnium maximum est) sequens verbum Christi, tota mente et toto

[1] Psal. XXIII, 4. — [2] 1 Reg. II. — [3] Id. IV. — [4] Psal. XXIII, 4. — [5] Psal. XV, 3. — [6] Luc. XVI, 9. — [7] 2 Cor. V, 2.

sensu ascendas in cœlum, atque ibi æterni tabernaculi magnificentiam quæras, cujus figura per Moysen adumbratur in terris? Denique sic ad eum etiam Dominus dicit : « Vide, *inquit,* omnia facito secundum figuram quæ tibi » ostensa est in monte[1]. » Verum humana mens, et nostra præcipue, qui nos minimos aut etiam nullos in divina sapientia novimus, eousque fortassis possit accedere, ut sentiat quidem hæc quæ divinis voluminibus inseruntur, non de terrenis, sed de cœlestibus dici, et formas esse non præsentium, sed futurorum bonorum, non corporalium, sec spiritualium rerum : quomodo autem horum narratio aptari possit cœlestibus et æternis, nec nostræ mensuræ es dicere, nec vestræ (ut opinor) capacitatis audire. Pauc tamen, si nos orantibus vobis Dominus illuminare dignetur quæ ad Ecclesiæ ædificationem pertineant, aperire tenta bimus.

...... Dicit[2] Dominus ad Moysen : « Facies, *inquit,* mih » sanctificationem, et inde videbor vobis[3]. » Vult ergo Deu ut faciamus ei sanctificationem. Promittit enim quia, si fe cerimus ei sanctificationem, possit a nobis videri. Unde e Apostolus ad Hebræos dicit : « Pacem sequimini et sanct » ficationem, sine qua nemo videbit Deum[4]. » Hæc ergo es sanctificatio quam jubet Dominus fieri, quam et Apostol in virginibus esse vult, ut sint sanctæ corpore et spiritu[5] sciens sine dubio, quod qui fecerit Domino sanctificati nem per cordis sui et corporis puritatem, ipse videb Deum. Faciamus ergo et nos sanctificationem Domino, omnes unam, et unusquisque per singulos unam. Omn fortasse sanctificationem Ecclesiam facimus quæ est sanct non habens maculam aut rugam[6], hoc modo, si columna

[1] Exod. xxv, 40.
[2] N. 3, 4. p. 163, 164, 165.
[3] Exod. xxv, 8. — [4] Heb. xii, 14. — [5] 1 Cor. vii. — [6] Ephes. v, 27.

habeat doctores et ministros suos, de quibus dicit Apostolus : « Petrus, Jacobus, et Joannes, qui videbantur columnæ » esse, dextras dederunt mihi et Barnabæ societatis[1]. » In tabernaculo ergo hoc, columnæ seris interjectis junguntur, dum in Ecclesia doctores datis sibi dextris sociantur. Sed columnæ istæ inargentatæ sint, et bases earum inargentatæ. Binæ autem bases columnis singulis deputentur : una quæ caput dicitur, et surperponitur ; alia quæ vere basis appellatur, et columnæ velut fundamentum subjicitur. Inargentatæ ergo sunt columnæ idcirco, quia verbum Dei prædicant, accipiunt per Spiritum « eloquia Domini, *quæ sunt* » eloquia casta, argentum igne probatum[2]. » Isti autem prædicationis suæ bases habent Prophetas. Super fundamentum enim Apostolorum et Prophetarum Ecclesiam collocant, quorum testimoniis utentes, fidem Christi confirmant. Caput autem columnarum est ille (ut opinor) de quo dicit Apostolus, quia « caput viri Christus est[3]. » Seras vero columnarum, societatis Apostolicæ datas sibi invicem dextras jam diximus. Tentoria quæ ansulis assuta, et circulis suspensa, atque innexa funibus, ad modum cortinarum viginti et octo in longum, atque in latum quatuor cubitis distenduntur, habeatur reliqua credentium plebs, quæ hæret et pendet in funibus fidei. Funis enim triplex non rumpitur, quæ est Trinitatis fides, ex qua dependet et per quam sustinetur omnis Ecclesia. Viginti autem et octo cubitorum, quot in longum distenditur, et in latum quatuor, atrii unius mensura, puto quod inserta Lex Evangeliis designetur..... Jam vero cocci, et hyacinthi, byssi, ac purpuræ specie, multa ac diversa opera explicantur. Inde tentoria, inde velum exterius et interius inde tota sacerdotalis et pontificalis vestis, auro et gemmis expeditur adjunctis. Sed ne diutius per singularum demoremur species virtutum, pos-

[1] Galat. II, 9. — [2] Psal. XI, 7. — [3] I Cor. XI, 3.

sumus breviter dicere, illa significari per hæc quibus ornaretur Ecclesia. Fides ejus auro conferri potest, sermo prædicationis ejus argento; lapidibus pretiosis, æs patientiæ; lignis imputribilibus, scientia, quæ per lignum venit, aut incorruptio castitatis, quæ nunquam veterascit; bysso, virginitas; cocco, confessionis gloria; purpuræ, charitatis fulgor; hyacintho, spes regni cœlorum. Istæ sint interim materiæ ex quibus omne tabernaculum construatur, induantur sacerdotes, ornetur et pontifex. Quorum indumenta quæ sint, vel qualia, in alio loco pronuntiat Propheta, et dicit: « Sacerdotes tui induantur justitiam[1]. » Sunt ergo omnia ista indumenta justitiæ. Et iterum Paulus Apostolus dicit: « Induite vos viscera misericordiæ[2]. » Sunt ergo indumenta misericordiæ. Sed et alia nihilominus Apostolus indumenta nobiliora designat, cum dicit: « Induite vos Dominum Jesum » Christum, et carnis curam ne feceritis ad concupiscen» tias[3]. » Ista sunt ergo indumenta quibus ornatur Ecclesia.

Potest autem et unusquisque nostrum etiam in semetipso constituere tabernaculum Deo. Si enim (ut quidam ante nos quoque dixerunt) tabernaculum hoc totius mundi tenet figuram, mundi autem etiam singuli quique habere imaginem possunt, cur non et tabernaculi unusquisque in semetipso formam possit explere? Has ergo debet columnas sibi aptare virtutum, columnas argenteas, id est, patientiam rationabilem. Potest enim esse quidem in homine, quæ videatur patientia, sed quæ rationabilis non sit. Nam et qui non sentit injuriam, et propterea non reddit, patiens videtur; sed non est rationabilis ista patientia. Iste ergo habet quidem columnas, sed non sunt argenteæ. Qui vero propter verbum Dei patitur, et fortiter fert, iste columnis argenteis decoratus est et munitus. Potest in se et atria distendere, cum dilataverit cor suum secundum Apostoli

[1] Psal. cxxxii, 9. — [2] Coloss. iii, 12. — [3] Rom. xiii, 14.

vocem dicentis ad Corinthios : « Dilatamini et vos[1]. » Potest se et seris munire, cum se unanimitate dilectionis astrinxerit. Potest super argenteas bases stare, cum super stabilitatem verbi Dei, verbi prophetici et apostolici collocatur. Potest habere in columna deauratum caput, si caput aureum sit ei fides Christi. « Omnis *namque* viri caput, » Christus est[2]. » Decem vero atria potest in semetipso distendere, cum non in uno tantum verbo Legis dilatatur, neque duobus aut tribus sed in toto Decalogo legis spiritualis intelligentiæ dilatare amplitudinem potest, aut cum fructum spiritus, gaudium, pacem, patientiam, benignitatem, bonitatem, modestiam, fidem, continentiam, adjecta, quæ est mater omnium, charitate protulerit[3]. Habeat adhuc in se anima ista, quæ non dederit somnum oculis suis, nec palpebris suis dormitationem, nec requiem temporibus suis, donec inveniat locum Domino, tabernaculum Deo Jacob[4] : habeat, inquam, in se defixum et altare, in quo orationum hostias et misericordiæ victimas offerat Deo ; in quo continentiæ cultro superbiam quasi taurum immolet, iracundiam quasi arietem jugulet, luxuriam omnemque libidinem tanquam hircos et hædos litet. Sciat tamen ex his etiam sacerdotibus separare dextrum brachium, et pectusculum, et maxillas, id est, opera bona, et opera dextra. Nam sinistrum nihil reservet. Pectusculum quoque integrum, quod est correctum, et mens Deo sacrata; et maxillas ad verbum Dei loquendum. Sciat sibi in sanctis etiam candelabrum luminis collocandum, ut sint ei lucernæ semper ardentes, et lumbi succincti, et ipse tanquam servus qui expectat dominum suum redire de nuptiis[5]. De his enim lucernis et Dominus dicebat : « Lucerna corporis tui est » oculus tuus[6]. » Sed istud candelabrum lucernarum in aus-

[1] 2 Cor. VI, 13. — [2] 1 Cor. XI, 3. — [3] Gal. V, 22. — [4] Psalm. CXXXI, 4, 5. — [5] Luc. XII, 35. — [6] Matth. VI, 21.

tro collocet, ut ad aquilonem respiciat. Accenso etenim lumine, id est vigilanti corde respicere semper debet ad aquilonem, et observare eum qui ab aquilone est. Sicut et Propheta videre se dicit succensum lebetem, vel ollam, et faciem ejus a facie aquilonis [1]. Ab aquilone enim accenduntur mala universæ terræ. Vigilans ergo et sollicitus et ardens intueatur semper astutias diaboli, et semper aspiciat unde sit ventura tentatio, unde hostis irruat, unde inimicus obrepat. Dicit enim et Petrus Apostolus : « Quia » adversarius vester diabolus, sicut leo rugiens, circuit » quærens quem transvoret [2]. » Mensa quoque propositionis habens duodecim panes, in parte collocetur aquilonis respiciens ad austrum. Panes isti, apostolicus ei tam numero quam virtute sit sermo, quo indesinenter utens (quotidie namque hos ante Dominum jubetur apponere) rursum respiciat ad austrum, unde Dominus venit : « Dominus *enim* » ex Theman veniet [3], » sicut scriptum est, quod est de austro. Habeat in penetralibus pectoris sui etiam altare incensi, ut ipse dicat : « Quia Christi bonus odor sumus [4]. » Habeat et arcam testamenti, in qua sint tabulæ Legis, ut in lege Dei meditetur die ac nocte, et memoria ejus arca et bibliotheca efficiatur librorum Dei, quia et Propheta beatos dicit eos qui memoria tenent mandata ejus, ut faciant ea. Sit intra ipsum urna mannæ reposita, intellectus verbi Dei subtilis et dulcis. Sit et virga Aaron intra eum, doctrina sacerdotalis, et florida severitas disciplinæ : supra omnem vero gloriam sit ei pontificalis ornatus. Potest enim intra se agere pontificatum pars illa quæ in eo est pretiosissima omnium, quod quidam principale cordis appellant, alii rationalem sensum, aut intellectualem substantiam, vel quocumque modo appellari potest in nobis portio nostri illa per quam capaces esse possumus Dei. Ista ergo pars

[1] Jerem. I. — [2] 1 Pet. v, 8. — [3] Abac. III, 3. — [4] 2 Cor. II, 15.

in nobis velut quidam pontifex exornetur indumentis, et monilibus pretiosis, ac podere byssino. Indumenti hoc genus est, quod usque ad pedes deducitur totum contegens corpus. In quo designatur, ut primo omnium totus sit castitate vestitus. Accipiat postmodum et humerale gemmatum, in quo fulgor operum collocatur, ut videntes homines opera sua magnificent Patrem qui in cœlis est[1]. Accipiat et logium, quod rationale dici potest, pectori superpositum, quaterno lapidum ordine distinctum. Sed et aurea lamina in fronte resplendeat, quod Petalum appellatur, in quibus utriusque veritas et manifestatio dicitur collocata. Ego in his quæ in pectore locari dicuntur, sermonem Evangelicum sentio, qui quadruplicato ordine veritatem fidei nobis et manifestationem Trinitatis exponit, cuncta referens ad caput, ad unius scilicet Dei naturam. In his est ergo omnis veritas, et omnis manifestatio veritatis. Igitur si recte vis pontificatum gerere Deo, Evangelicus sermo et Trinitatis fides semper tibi habeatur in pectore. Cui convenit etiam Apostolicus sermo tam virtute quam numero, tantum ut nomen Dei semper habeatur in capite, et ad unum Deum cuncta referantur. Habeat etiam in interioribus pontifex partibus operimenta sua, habeat pudenda contecta : ut corpore et spiritu sanctus sit, et cogitationibus et operibus purus sit. Habeat etiam per indumenti circuitum tintinnabula, ut ingrediens, inquit, sancta, det sonitum, et non intret cum silentio[2]. Et hæc tintinnabula, quæ semper sonare debent, in extremo vestimenti sunt posita, idcirco, credo, ut de extremis temporibus et fine mundi nunquam sileas, sed inde semper sones, inde disputes, et loquaris secundum eum qui dixit : « Memor esto novissimorum tuorum, et non peccabis[3]. » Ad hunc ergo modum homo noster interior Deo pontifex adornetur, ut introire possit non solum in sancta,

[1] Matth. v, 16. — [2] Exod. xxviii, 35. — [3] Eccli. vii, 40.

sed et in sancta sanctorum : ut possit adire propitiatorium ubi sunt Cherubim, et inde appareat ei Deus. Sancta possunt esse ea quæ in præsenti sæculo habere sancta conversatio potest. Sancta vero sanctorum, in quæ semel tantummodo intratur, ad cœlum esse transitum puto, ubi est propitiatorium, et Cherubim, ubi et mundis corde apparere poterit Deus, vel quia Dominus dicit : « Ecce regnum » Dei intra vos est[1]. » Hæc interim quantum ad præsens in transcursu occurrere sensibus nostris potuit, quantumque moderari auribus potuimus auditorum, de tabernaculo dicta sint, ut unusquisque nostrum studeat facere intra se tabernaculum Deo. Non enim frustra de patribus refertur, quia in tabernaculis habitaverunt[2]. Ego sic intelligo Abraham habitasse in tabernaculis, et Isaac et Jacob. Construxerunt namque isti intra se tabernaculum Deo, qui se tantis ac talibus virtutum splendoribus adornaverunt. Refulgebat namque in eis insigne regium purpura, propter quod dicebatur ad Abraham a filiis Heth : « A Deo rex in nobis tu es[3]. » Splendebat et coccus : propterea enim ad jugulandum duxit Deo unicum, et propterea dextram illius Angelus tenuit[4]. Splendebat hyacinthus, cum cœlum semper intuens cœli Dominum sequebatur[5]. Sed et in cæteris similiter ornabatur. Ego sic intelligo et diem festum Tabernaculorum qui mandatur in Lege, ut exeat populus certa die anni, et in tabernaculis habitet, habens ramos palmarum, et frondes salicis ac populi, et ramos arboris frondosæ. Palma victoriæ signum est illius belli quod inter se caro et spiritus gerit. Arbor autem populus et salix, tam virtute quam nomine, virgulta sunt castitatis. Quæ si integre conserves, habere potes et nemorosæ ac frondentis arboris ramos, quæ est æterna et beata vita, cum te Dominus in loco viridi collo-

[1] Luc. XVII, 21. — [2] Hebr. XI. — [3] Genes. XXIII, 6. — [4] Idem, XXII. — [5] Deut. XVI.

caverit super aquam refectionis, per Christum Jesum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI[1].

De siti populi in Raphidin, et de bello Amalecitarum, et de præsentia Jethro.

Quoniam omnis[2] qui vult pie vivere in Christo persecutionem patitur, et ab hostibus impugnatur, agens iter vitæ hujus semper debet esse armatus, et stare semper in castris[3]. Ideo et de populo Dei refertur : « Profecta est, *inquit,* omnis synagoga filiorum Israël de deserto Sin, secundum castra sua, per verbum Domini[4]. »...... Et tu ergo si semper vigiles, et semper armatus sis, et scias te in castris Domini militare, observa illud mandatum, quia « nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat cui se probavit[5] : » quia si ita milites ut a rebus sæcularibus liber sis et in castris Domini agas semper excubias, et de te dicitur, quia per verbum Domini exeas de deserto Sin et venias in Raphidin. Sin enim tentatio interpretatur; Raphidin vero, sanitas judicii. Qui bene exit de tentatione, et quem tentatio probabilem reddit, iste venit ad sanitatem judicii. In die enim judicii sanus erit, et sanitas cum eo erit, qui in tentatione non fuerit vulneratus : sicut et in Apocalypsi scriptum est : « Qui autem vicerit, dabo ei de ligno vitæ, quod est in paradiso Dei mei[6]. »....

Sed quid est quod sequitur[7]? « Sitiit ibi, *inquit,* popu-

[1] Tom. II, p. 168 et seqq. — [2] N. 1.
[3] 2 Tim. III, 12. — [4] Exod. XVII, 1. — [5] 2 Tim. II, 4. — [6] Apoc. II, 7.
[7] N. 2. p. 169.

» lis aquam, et murmurabant adversum Moysem[1]. »..... Murmuraverunt enim adversus Moysen, et propterea jubet Dominus ut ostendat eis petram, ex qua bibant. Si quis est qui legens Moysen murmurat adversus eum, et displicet ei lex quæ secundum litteram scripta est, quod in multis non videtur servare consequentiam, ostendit ei Moyses petram, quæ est Christus, et adducit eum ad ipsam, ut inde bibat, et reficiat sitim suam. Sed hæc petra, nisi fuerit percussa, aquas non dabit : percussa vero fontes producit. Percussus enim Christus, et in crucem actus, novi Testamenti fontes produxit : et propterea dictum est de eo, quia « percutiam pastorem, et dispergentur oves [2]. » Necesse ergo erat illum percuti. Nisi enim ille fuisset percussus, et exisset de latere ejus aqua et sanguis, omnes nos sitim verbi Dei pateremur. Hoc ergo est quod et Apostolus interpretatus est, quia « omnes eumdem manducaverunt ci- » bum spiritualem, et omnes eumdem spiritualem biberunt » potum. Bibebant autem de spirituali, sequente petra ; pe- » tra vero erat Christus [3]. » .....

Post hæc bellum [4] describitur gestum cum Amalechitis, pugnasse refertur populus et vicisse. Antequam manducaret panem de cœlo, et biberet aquam de petra, non refertur populus pugnasse, sed dicitur ad eum : « Dominus pugnabit » pro vobis, et vos tacebitis [5]. » Est ergo tempus quando Dominus pugnat pro nobis, nec permittit nos tentari supra id quod possumus, nec impares viribus sinit ad fortis venire congressum. Denique et Job omne illud tentationis suæ famosissimum certamen jam perfectus implevit. Et tu ergo cum cœperis manducare manna, panem cœlestem verbi Dei, et bibere aquam de petra, cumque ad interiora

[1] Exod. XVII, 12. — [2] Zach. XIII, 7. — [3] 1 Cor. X, 3, 4.
[4] N. 3, 4, 5. p. 169, 170.
[5] Exod. XIV, 14.

doctrinæ spiritualis accesseris, sperato pugnam, et præpara te ad bellum. Bello igitur imminente, videamus quid præcipiat Moyses : « Dixit, *inquit,* ad Jesum : Elige tibi ipsi » viros, et exi, et conflige cum Amalech crastino [1]. » Usque ad hunc locum beati nominis Jesu nusquam facta est mentio. Hic primum vocabuli hujus splendor effulsit. Hic primum vocavit Moyses Jesum, et dixit ei : « Elige tibi ipsi » viros [2]. » Moyses vocat Jesum, Lex vocat Christum, ut eligat sibiipsi viros potentes de populo. Non poterat Moyses eligere, sed Jesus solus est qui possit potentes viros eligere, qui dixit : « Non vos me elegistis, sed ego vos elegi [3]. » Ipse enim electorum dux, ipse potentium princeps, ipse qui confligit cum Amalech. Ipse est enim qui intrat in domum fortis et alligat fortem, et vasa ejus diripit.

Sed interim videamus quid nunc historia præsens retexat : « Ascendit, *inquit,* Moyses in verticem collis [4]. » .... « Et factus est, cum elevaret Moyses manus, superior fie- » bat Israël [5]. » Moyses quidem elevat manus, non extendit : Jesus autem, qui universum orbem terræ exaltatus in cruce complexurus erat brachiis suis, dicit : « Extendi ma- » nus meas ad populum non credentem, et contradicentem » mihi [6]. » Moyses ergo elevat manus suas ; et cum elevaret manus, vincebatur Amalech. Elevare manus, hoc est opera et actus elevare ad Deum, et non habere actus deorsum dejectos et humi jacentes, sed Deo placitos et ad cœlum erectos. Elevat ergo manus qui thesaurizat in cœlum ; ubi enim thesaurus ejus, ibi et oculus ejus, ibi et manus ejus. Elevat manus et ille qui dicit : « Elevatio manuum mearum » sacrificium vespertinum [7]. » Si ergo eleventur actus nostri, et non sint in terra, vincitur Amalech. Sed et Apostolus præcipit levare sanctas manus sine ira et disceptatione [8].

[1] Exod. XVII, 9. — [2] Ibid. — [3] Joan. XV, 16. — [4] Exod. XVII, 10. — [5] Ib. 11. — [6] Isai. LXV, 2, et Rom. X, 21. — [7] Psalm. CXL, 2. — [8] 1 Tim. II.

et ad quosdam dicebat : « Demissas manus et dissoluta ge- » nua erigite, et rectos gressus facite pedibus vestris [1]. » Si ergo servat populus legem, elevat Moyses manus, et adversarius vincitur. Si non servat legem, invalescit Amalech. Quia igitur et nobis pugna est adversus principes et potestates, et mundi hujus rectores tenebrarum, si vis vincere, si vis obtinere, eleva manus, et eleva actus tuos, et conversatio tua non sit in terris, sed sicut dixit Apostolus : « Super » terram ambulantes, conversationem habemus in cœlo [2]. » Et ita poteris superare populum adversantem tibi Amalech, ita ut dicatur de te etiam : « Quia in manu occulta expu- » gnabat Dominus Amalech [3]. » Eleva et tu manus ad Deum, et imple mandatum quo Apostolus dicit : « Sine intermis- » sione orate [4] : » et tunc fiet quod scriptum est, quia « sicut » vitulus ablingit in campis herbam viridem, ita ablinget » populus hic populum qui super terram est [5]. » Per quod (ut a majoribus accepimus) indicari dicitur, quia populus Dei non tam manu et armis, quam voce et lingua pugnabat : id est, orationem fundens ad Deum, prosternebat inimicos. Ita ergo et tu si vis vincere inimicos, eleva actus tuos, clama ad Deum, ut dicit Apostolus : « Orationi instan- » tes, et vigilantes in ea [6]. » Hæc enim est Christiani pugna, qua superat inimicum. Puto autem quod per hanc figuram etiam duorum populorum Moyses formam designet, et ostendat unum esse populum ex gentibus qui elevet manus Moysi, et erigat eas ; id est, qui in sublime extollat ea quæ scripsit Moyses, et in excelso eorum intelligentiam statuat, et per hoc vincat : alium autem esse qui quoniam non elevat manus Moysi, nec extollit eas a terra, nec altum in eo aliquid et subtile considerat, vincitur ab adversariis, et prosternitur.

[1] Heb. xii, 12, 13. — [2] Phil. iii, 10. — [3] Exod. xvii, 16. — [4] 1 Thess. v, 16. — [5] Num. xxii, 4. — [6] Col. iv, 2.

Post hæc venit ad montem Dei Moyses, et occurrit ei Jethro socer suus[1].

Sed, ut video, Jethro[2] non frustra venit ad Moysen, nec frustra manducavit panem cum senioribus populi in conspectu Domini. Dat enim consilium Moysi probabile satis et utile, ut eligat viros, et constituat principes populi, viros Deum colentes, viros potentes, et odientes superbiam. Tales enim oportet esse principes populi, qui non solum superbi non sint, sed et qui oderint superbiam : id est, ut non solum ipsi absque vitio sint, sed et in aliis oderint vitia..... Verum sicut scriptum legimus, quia « non satiatur oculus » videndo nec auris audiendo[3], » nec nos satiari possumus intuendo et considerando quæ scripta sunt, quot ex partibus nos ædificent, quantis nos instruant modis. Etenim cum perspicio quod Moyses propheta Deo plenus, cui Deus facie ad faciem loquebatur, consilium accepit a Jethro sacerdote Madian, admiratione nimia stuporem mentis incurro. Dicit enim Scriptura : « Et audivit Moyses vocem » soceri sui, et fecit quæcumque dixit ei[4]. » Non dixit, Quia mihi Deus loquitur, et quid agere debeam cœlesti ad me sermone defertur; et Quomodo consilium ab homine accipiam, et ab homine gentili, alieno a populo Dei? Sed audit vocem ejus, et facit omnia quæ dicit, et non quis dicat, sed quid dicat, auscultat. Unde et nos si forte aliquando invenimus aliquid sapienter a gentilibus dictum, non continuo cum auctoris nomine spernere debemus et dicta; nec pro eo quod legem a Deo datam tenemus, convenit nos tumere superbia, et spernere verba prudentium, sed sicut Apostolus dicit : « Omnia probantes, quod bonum est tenentes[5]. » Quis autem hodie eorum qui populis præsunt, non dico si

[1] Exod. XVIII.
[2] N. 6. p. 169, 170.
[3] Eccl. I, 8. — [4] Exod. XVIII, 24. — [5] I Thess. V, 21.

jam aliqua ei a Deo revelata sunt, sed in legis scientia aliquid meriti habet, consilium dignatur inferioris saltem sacerdotis accipere? nedum dixerim laïci, vel gentilis. Sed Moyses, qui erat homo mansuetus super omnes, accepit consilium inferioris, ut et formam humilitatis populorum principibus daret, et futuri sacramenti designaret imaginem [1]. Sciebat enim futurum quandoque, ut gentiles bonum consilium proferrent apud Moysen, ut bonum et spiritualem intellectum afferrent ad legem Dei : et sciebat quia audiet eos lex, et faciet omnia sicut dicunt. Non enim potest facere lex sicut Judæi dicunt, quia infirmatur lex in carne, id est in littera, et nihil potest secundum litteram facere : nihil enim ad perfectum adducit lex.....

HOMILIA XII [4].

De vultu Moysis glorificato, et velamine quod ponebat in facie sua.

Lectio [5] nobis Exodi recitata est, quæ nos ad intelligentiæ inquisitionem vel incitet, vel repellat. Incitat mentes studiosas et liberas, desides et occupatas repellit; scriptum est enim : « Quia vidit Aaron et omnes filii Israël Moysen, » et erat glorificata facies ejus, et color vultus ejus, et ti» muerunt accedere ad illum [6]. » Et post pauca : « Pone» bat, *inquit*, Moyses velamen super faciem suam. Cum » autem introiret in conspectum Domini, ut loqueretur illi, » deponebat velamen [7]. » Hæc autem Apostolus disserens magnifico illo sensu quo in cæteris utitur, de quo dixit : « Nos autem sensum Christi habemus, *ait :* Quod si mi-

[1] Num. XII. — [2] Rom. VIII. — [3] Heb. XIX.
[4] Tom. II, p. 172 et seqq. — [5] N. 1, 2.
[6] Exod. XXXIV, 30. — [7] Ibid. 34.

» nisterium mortis in litteris deformatum in lapidibus fuit » ad gloriam, ita ut non possent intendere filii Israël in fa- » ciem Moysi propter gloriam vultus ejus, quæ aboletur, » quomodo non magis ministerium spiritus erit in gloria[1] ? » Et iterum paulopost dicit : « Et non sicut Moyses ponebat » velamen super faciem suam, ut non intenderent filii Israël » in faciem vultus ejus. Obtusi sunt enim sensus eorum us- » que in hodiernum diem. Cum enim legitur Moyses, vela- » men est positum super cor eorum. » Quis non admiretur mysteriorum magnitudinem? quis non pertimescat notam cordis obtusi? Glorificata est facies Moysi, sed non poterant intendere in faciem vultus ejus filii Israël, non poterat intendere populus Synagogæ. Si quis autem conversationem et vitam potest habere eminentiorem quam reliquum vulgus, iste potest intueri gloriam vultus ejus. « Et nunc enim, *sicut » dixit Apostolus,* velamen est positum in lectione veteris » Testamenti[2] : » et nunc Moyses glorificato vultu loquitur, sed gloriam quæ est in vultu ejus non possumus intueri. Idcirco autem non possumus, quia adhuc populus sumus, et nihil studii, nihil meriti, plusquam reliqua plebs, habemus. Verum quia dicit sanctus Apostolus : « Idipsum autem » velamen in lectione veteris Testamenti manet, » amputaret nobis omnem intelligentiæ spem tanti et talis Apostoli prolata sententia, nisi addidisset : « Cum autem quis con- » versus fuerit ad Dominum, auferetur velamen[3]. » Igitur causam auferendi velaminis, conversionem nostram esse dicit ad Dominum. Ex quo colligenda sunt nobis indicia, quod donec legentes Scripturas divinas latet nos intellectus, donec obscura sunt nobis et clausa quæ scripta sunt, nondum conversi ad Dominum sumus. Si enim conversi essemus ad Dominum, sine dubio auferretur velamen.

Sed et hoc ipsum converti ad Dominum quale sit videa-

[1] 2 Cor. III, 7. — [2] Ibid. 14. — [3] Ibid. 16.

mus. Et ut evidentius scire possimus quid sit conversus, dicendum nobis prius est quid sit aversus. Omnis qui, cum recitantur verba legis, communibus fabulis occupatur, aversus est. Omnis qui, cum legitur Moyses, de negotiis sæculi, de pecunia, de lucris sollicitudinem gerit, aversus est. Omnis qui possessionum curis stringitur, et divitiarum cupiditate distenditur, qui gloriæ sæculi et mundi honoribus studet, aversus est. Sed et qui ab his quidem videtur alienus, assistit autem et audit verba legis, et vultu atque oculis intentus, corde tamen et cogitationibus evagatur, aversus est. Quid ergo est converti? Si his omnibus terga vertamus, et studio, actibus, mente, sollicitudine, verbo Dei operam demus, et in lege ejus die ac nocte meditemur, omissis omnibus Deo vacemus, exerceamur in testimoniis ejus; hoc est conversum esse ad Dominum. Tu ergo si volueris filium tuum scire litteras quas liberales vocant, scire grammaticam, vel rhetoricam disciplinam, numquid non ab omnibus eum vacuum et liberum reddis? numquid non omissis cæteris, huic uni studio dare operam facis? Pædagogos, magistros, libros, impensas, nihil prorsus deesse facis, quoadusque perfectum propositi studii opus reportet. Quis nostrum ita se ad divinæ legis studia convertit? quis nostrum ita operam dedit? quis tanto studio ac labore divina quærit studia, quanto quæsivit humana? Et quid conquerimur si quod non didicimus ignoramus? Aliqui vestrum ut recitari audierint quæ leguntur, statim discedunt. Nulla ex his quæ dicta sunt inquisitio ad invicem, nulla collatio; nusquam memoria mandati illius quo te divina Lex commonet: « Interroga patres tuos, et dicent » tibi; presbyteros tuos, et annuntiabunt tibi[1]. » Alii ne hoc ipsum quidem patienter expectant usquequo lectiones in ecclesia recitentur. Alii vero nec si recitantur sciunt,

[1] Deut. xxxii, 7.

sed in remotioribus dominicæ domus locis, sæcularibus fabulis occupantur. De quibus ego ausus sum dicere, quia cum legitur Moyses, jam non velamen super cor eorum, sed paries quidam et murus est positus. Si enim ille qui adest, qui audit, et intentus est, et quæ audit retractat et discutit, et quæ assequi non potest percòntatur et discit, vix potest ad libertatem scientiæ pervenire : ille qui abscondit aures suas ne audiat, et terga in faciem legentis obvertit, quomodo dicendus est velamen habere superpositum cordi, ad quem ne ipsum quidem velamen litteræ quo sensus velatur, qui est sonus vocis, accessit? Evidens igitur figura est, quomodo gloriosa efficitur facies Moysi : habent enim gloriam ea quæ loquitur; sed hæc tegitur et occultatur, et est omnis gloria ejus intrinsecus.

...... Videamus ergo [1] ne non solum cum Moyses legitur, sed et cum Paulus legitur, velamen sit positum super cor nostrum. Et manifeste, si negligenter audimus, si nihil studii ad eruditionem et intelligentiam conferimus, non solum legis et Prophetarum scriptura, sed et Apostolorum et Evangeliorum grandi nobis velamine tegitur. Ego autem vereor ne per nimiam negligentiam et stoliditatem cordis, non solum velata sint nobis divina volumina, sed et signata : ut si detur in manus hominis nescientis litteras liber legendus, dicat, Quia nescio litteras; si detur in manus hominis scientis litteras, dicat quia signatus est. Unde ostenditur non solum studium nobis adhibendum esse ad discendas litteras sacras, verum et supplicandum Domino, et diebus ac noctibus obsecrandum, ut veniat Agnus ex tribu Juda, et ipse accipiens librum signatum dignetur aperire....... Si ergo et nos Dominum deprecemur ut velamen de corde nostro dignetur auferre, capere possumus intelligentiam spiritualem, si tamen convcramur ad Dominum, et libertatem scientiæ

[1] N. 4. p. 174.

requiramus. Sed quomodo invenire possumus libertatem, qui servimus sæculo? qui servimus pecuniæ? qui servimus desideriis carnis? Ego meipsum corripio, meipsum judico, ego meas culpas arguo; viderint qui audiunt, quid de semetipsis sentiant. Ego interim dico, quod donec alicui horum deservio non sum conversus ad Dominum, nec ullam consecutus sum libertatem donec talia me negotia et sollicitudines stringunt. Illius a quo constringor negotii et sollicitudinis servus sum. Scio enim scriptum esse, quia unusquisque quo vincitur, huic et servus addicitur[1]; etiamsi me amor pecuniæ non superat, etiamsi possessionum et divitiarum cura non stringit, laudis tamen cupidus sum, et gloriam sector humanam, si de hominum vultibus et sermonibus pendeo quid de me ille sentiat, quomodo ille me habeat, ne illi displiceam, si illi placeam. Donec requiro ista, servus horum sum. Sed volebam ex hoc saltem satis agere, si possim liber fieri, si possim jugo fœdæ hujus servitutis absolvi, et pervenire ad libertatem secundum Apostoli commonitionem dicentis : « In libertatem vocati estis, nolite » fieri servi hominum[2]. » Sed quis mihi dabit hanc manumissionem? quis me ab hac servitute turpissima liberabit, nisi ille qui dixit : « Si vos Filius liberaverit, vere liberi eri- » tis[3]? » Etenim scio quia servus non potest libertate donari, nisi fideliter serviens, nisi Dominum diligens. Et ideo etiam nos fideliter serviamus, et ex toto corde, et ex toto animo, et ex tota virtute nostra diligamus Dominum Deum nostrum, ut mereamur libertate donari a Christo Jesu Filio ejus Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] 2 Pet. II, 19. — [2] Gal. V, 13, et 1 Cor. VII, 23. — [3] Joan. VIII, 36.

HOMILIA XIII[1].

De his quæ offeruntur ad tabernaculum.

Jam quidem et prius de tabernaculo[2] pro viribus dixeramus, verum quoniam sæpe in Exodi libro repetitur ipsa descriptio.....

Primo omnium[3] videamus quid est quod dicit Moyses ad filios Israël : « Sumite a vobis ipsis redemptionem Do» mino ; omnis qui conceperit corde, offerat initia Domi» no[4]. » Non vult Moyses ut aliquid offeras Deo quod extra te est : « A vobis ipsis, *inquit*, sumite, et initia offerte » Domino, prout unusquisque concepit corde. » Aurum jubetur et argentum deferri, æs et cæteræ materiæ ; quomodo hoc possum ego de meipso offerre ? Numquid intra me aurum nascitur aut argentum, et cætera quæ jubentur ? Nonne hoc unusquisque de promptuariis et de scriniis suis profert ? Quid est ergo quod dicit Moyses : Offerte a vobis ipsis, et unusquisque sicut concepit corde ? Illud quidem aurum et argentum cæteræque materiæ unde tabernaculum constructum est, constat de scriniis et promptuariis uniuscujusque prolatum. Spiritualis autem lex aurum requirit ad tabernaculum, quod intra nos est, argentum quod intra nos est, et omnes reliquas materias illas deposci quas et intra nos habere possumus, et proferre de nobis. Dicit enim Scriptura, quia « prope est verbum in ore tuo, quia si con» fessus fueris in ore tuo Dominum Jesum, et credideris in » corde tuo, quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus » eris[5]. » Si ergo credideris in corde tuo, cor tuum et sen-

[1] Tom. II, p. 175 et seqq. — [2] N. 1. — [3] N. 2.
[4] Exod. xxxv, 4. — [5] Rom. x, 8, 9.

sus tuus aurum est. Obtulisti igitur aurum ad tabernaculum, id est fidem cordis tui. Si vero confessus fueris, sermonem obtulisti, sermonem confessionis argentum. Idcirco ergo dicit Moyses, qui est lex spiritualis : « Sumite a » vobis ipsis. » Hæc a te ipso sumis, hæc intra te sunt, hæc etiamsi nudus sis habere potes. Sed et quod addidit, « unus- » quisque sicut concepit corde, » huc respicit. Non enim poteris aliquid de sensu tuo offerre Deo, vel de verbo tuo, nisi prius quæ scripta sunt corde conceperis ; nisi intentus fueris, et diligenter audieris, non potest aurum tuum probatum esse, nec argentum : requiritur enim ut probatum sit. Audi Scripturam dicentem : « Eloquia Domini, eloquia » casta, argentum igne probatum, purgatum septuplum [1]. » Si ergo quæ scripta sunt corde conceperis, erit aurum tuum, id est, sensus tuus probus, et argentum tuum, qui est sermo tuus, probatum. Quid etiam de ære dicemus ? opus est et ære ad tabernaculi constructionem. Videtur quidem æs pro fortitudine suscipi, et loco poni posse fortitudinis et constantiæ......

Quid de cæteris dicemus [2] ? Multa sunt enim, et singula discutere opus est ingens. Verum quid proderit, ut nostro quidem ingenti labore dicantur, ab occupatis vero auditoribus et vix unius horæ puncto verbo Dei assistentibus spernantur et pereant ?......... Quanti modo hic præsentes sumus, et sermo Dei tractatur ? Sunt qui concipiunt corde quæ lecta sunt, sunt qui omnino non concipiunt quæ dicuntur, sed est mens eorum et cor aut in negotiis aut in actibus sæculi, aut supputationibus lucri : et præcipue mulieres, quomodo putas corde concipiunt quæ tantum garriunt, quæ tantum fabulis obstrepunt, ut non sinant esse silentium ? Jam quid de mente earum, quid de corde dis-

[1] Psal. xi, 6.
[2] N. 3. p. 176, 177.

cutiam, si de infantibus suis, aut de lana cogitent, aut de necessariis domus? Vereor magis ne sequantur illas de quibus dicit Apostolus : « Quæ discunt circumire domos, non » solum verbosæ, sed et curiosæ, loquentes quæ non opor» tet [1]. » Quomodo ergo istæ tales corde concipiunt? Non concipiet corde quis nisi vacet corde; nisi sit mente liber et totus intentus, nisi corde vigilet, non potest corde concipere, et offerre dona Deo. Quod si hactenus negleximus, ex hoc saltem attentiores simus, et sollicite intendamus, ut possimus mente concipere. Justum est enim ut in tabernaculo Domini inveniatur unusquisque habere portionem suam. Non enim latet Deum unusquisque quid ei offerat. Quam gloriosum tibi est, si dicatur in tabernaculo Domini : Aurum istud (verbi causa) quo arca testamenti obtegitur, illius est : argentum ex quo bases et columnæ sunt, illius est : æs de quo annuli, et candelabrum, et nonnullæ columnarum bases factæ sunt, illius est : sed et lapides isti humeralis et logii, illius sunt : et purpura qua ornatur pontifex, illius est; et coccus illius est! et cætera quæque per singula. Et rursum quam indecorum, quam miserum erit, si Dominus veniens requirere ædificium tabernaculi, nihil muneris tui inveniat in eo, nihil a te cognoscat oblatum! Sic indevotus, sic infidelis vixisti, ut nihil memoriæ tuæ in tabernaculo Dei esse gestieris? Sicut enim princeps hujus mundi venit ad unumquemque nostrum, et quærit si quid de suis actibus inveniat in nobis, et si quidem invenerit, sibi nos vindicat : ita et e contrario si veniens Dominus inveniat aliquid tuum in tabernaculo suo, ibi te defendit, et suum te dicit. Domine Jesu, præsta mihi ut aliquid monumenti habere merear in tabernaculo tuo. Ego optarem (si fieri posset) esse aliquid meum in illo auro ex quo propitiatorium fabricatur, vel ex quo arca contegitur, vel ex quo

[1] 1 Tim. v, 13.

candelabrum fit luminis et lucernæ. Aut si aurum non habeo, argentum saltem aliquid inveniar offerre quod proficiat in columnas, vel in bases earum. Aut certe vel æris aliquid habere merear in tabernaculo, unde circuli fiant, et cætera quæ sermo divinus describit. Utinam mihi esset possibile unum esse ex principibus, et offerre gemmas ad ornamentum pontificis humeralis et logii. Sed quia hæc supra me sunt, certe vel pilos caprarum habere merear in tabernaculo Dei, tantum ne in omnibus jejunus et infœcundus inveniar. « Unusquisque *ergo* sicut concepit corde. » Videte si concipitis, videte si tenetis, ne forte effluant quæ dicuntur, et pereant. Volo vos admonere religionis vestræ exemplis : nostis, qui divinis mysteriis interesse consuestis, quomodo cum suscipitis corpus Domini, cum omni cautela et veneratione servatis, ne ex eo parum quid decidat, ne consecrati muneris aliquid dilabatur. Reos enim vos creditis, et recte creditis, si quid inde per negligentiam decidat. Quod si circa corpus ejus conservandum tanta utimini cautela, et merito utimini : quomodo putatis minoris esse piaculi verbum Dei neglexisse, quam corpus ejus? Initia ergo jubentur offerre, hoc est primitias. Qui offert quod primum est, necessario habeat ipse quod reliquum est. Vide quantum nos oportet abundare auro, quantum argento, ac reliquis omnibus quæ jubentur offerri, ut et Domino offeramus, et nobis supersit. Primo enim omnium debet sensus meus intelligere Deum, et ipsi offerre primitias intellectus sui, ut cum Deum bene intellexerit, reliqua consequenter agnoscat. Hoc etiam sermo faciat, hoc et omnia quæ in nobis sunt, agant......

Additur post hæc[1], quia et apud quem inventa sunt ligna imputribilia, obtulit Deo. Si quis diligit Christum Dominum, lignum imputribile in incorruptione offert Domino.

[1] N. 6. p. 178.

Beatus ergo apud quem invenitur vel sensus incorruptus, vel corpus incorruptum, et hoc offert Deo. Unde et bene valde dixit : « apud quem inventa sunt ligna imputribilia[1]. » Non enim apud omnes inveniuntur ligna imputribilia. De auro non dixit neque de argento, apud quem inventum est. Potest enim apud omnes inveniri sensus et sermo..... Omnium namque est ex quatuor constare secundum corpus elementis. Ligna autem imputribilia, id est, incorruptionis et virginitatis gratia, apud rarum quemque inveniri potest, sicut et Dominus dicit : « Non omnes capiunt ver» bum istud, sed quibus datum est[2]. »

Sed et *principes,* inquit, *obtulerunt* dona sua[3]. Quæ sunt ista dona quæ principes offerunt? « Gemmas, *inquit,* » obtulerunt, et lapides smaragdos, et lapides repletionis » et lapides adhumerales. »......... Offerunt etiam oleum principes ad usus duplices profuturum, lucernis et chrismati. Debet enim lucerna eorum qui populis præsunt, non abscondi, aut sub modio poni, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt[4]. Sed et incensi compositionem principes offerunt, quæ componatur per Moysen in odore suavitatis Domino, ut et ipsi dicant, quia « Christi bo» nus odor sumus[5]. » Et posteaquam obtulit populus, vocavit, inquit, Moyses omnem sapientem ad fabricandum, et architectum, ut componerent, et fabricarentur singula quæque quæ scripta sunt. Sed et mulieres, inquit, sapientes vocavit, ut facerent quæ convenirent in tabernaculo Domini. Vides hæc omnia quæ fiunt, a sapientibus fieri; et mulieres sapientes vocantur, et viri sapientes. Omnia enim opera Domini in sapientia fiunt. Venit ergo unusquisque sapiens sensu, et facit opera Domini. Non sufficit nobis si offeramus tantum, sed opus est ut cum sapientia ea quæ in nobis sunt opere-

[1] Exod. xxxv, 24. — [2] Matth. xix, 11. — [3] Exod. xxxv, 27. — [4] Matth. v, 15. — [5] 2 Cor. ii, 15.

mur, sciamus miscere aurum cum bysso, et coccum duplicare, vel miscere cum purpura. Quid enim tibi prodest si habeas hæc, et uti his nescias, neque agnoscas quomodo unumquodque in suo tempore et in suo loco aptare debeas et proferre? Et ideo danda nobis est opera, ut sapientes simus, et hæc quæ audimus de Scripturis sanctis proferre in tempore et aptare possimus, componere atque ex his adornare tabernaculum Deo Jacob, per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

ORIGENIS

IN LEVITICUM

HOMILIÆ.

HOMILIA I[1].

Sicut[2] in novissimis diebus Verbum Dei ex Maria carne vestitum processit in hunc mundum, et aliud quidem erat quod videbatur in eo, aliud quod intelligebatur (carnis namque aspectus in eo patebat omnibus, paucis vero et electis dabatur divinitatis agnitio) : ita et cum per Prophetas vel Legislatorem verbum Dei profertur ad homines, non absque competentibus profertur indumentis. Nam sicut ibi carnis, ita hic litteræ velamine tegitur : ut littera quidem aspiciatur tanquam caro, latens vero intrinsecus spiritualis sensus tanquam divinitas sentiatur. Tale ergo est quod et nunc invenimus librum Levitici revolventes, in quo sacrificiorum ritus, et hostiarum diversitas, ac sacerdotum ministeria describuntur. Sed hæc secundum litteram, quæ tanquam caro Verbi Dei est et indumentum divinitatis ejus, digni fortassis vel aspiciant, vel audiant et indigni. Sed et beati sunt illi oculi qui velamine litteræ obtectum intrinsecus divinum Spiritum vident; et beati sunt qui ad hæc audienda mundas aures interioris hominis deferunt.......

Principium[3] ergo Levitici dicit, quia vocavit Dominus Moysen, et locutus est illi de tabernaculo testimonii, ut promulgaret filiis Israël sacrificiorum leges et munerum, et ait : « Si homo munus offeret Domino, offeret ex bobus

[1] Tom. II, p. 184 et seqq. — [2] N. 1. — [3] N. 2, 3. p. 185, 186.

» vel pecoribus, *id est agnis vel hædis.* Si vero ex avibus, » turtures vel pullos columbarum[1]. »..... Ego pro exiguitate sensus mei, hoc in loco hominem quem appellavit, et primum in omnibus posuit ad offerendum munus Deo, intelligendum esse omne humanum arbitror genus, et ipsum dici hominem qui holocaustum offerat vitulum ex bobus sine macula. Iste autem vitulus sine macula, vide si non ille saginatus est vitulus quem pater pro regresso ac restituto sibi illo qui perierat filio, quique omnem ejus substantiam dilapidaverat, jugulavit, et fecit convivium magnum, et lætitiam habuit, ita ut lætarentur Angeli in cœlo super uno peccatore pœnitentiam agente[2]. Homo ergo iste qui perierat et inventus est, quoniam nihil habuit propriæ substantiæ quod offerret, cuncta namque dilapidaverat vivens luxuriose, invenit istum vitulum cœlitus quidem missum, sed ex Patriarcharum ordine, et connexis ex Abraham generationum successionibus venientem....... Solus ergo ille masculus, solus sine macula est, qui peccatum non fecit, nec dolus inventus est in ore ejus, et qui acceptus contra Dominum offertur ad ostium tabernaculi[3]. Ad ostium tabernaculi non est intra ostium, sed extra ostium. Extra ostium etenim fuit Jesus, quia « in sua propria venit, et sui eum » non receperunt[4]. » Non est ergo ingressus tabernaculum illud, ad quod venerat, sed ad ostium ejus oblatus est in holocaustum, quia extra castra passus est. Nam et illi mali coloni venientem filium patrisfamilias ejecerunt foras extra vineam, et occiderunt[5]. Hoc est ergo quod offertur ad ostium tabernaculi acceptum contra Dominum; et quid tam acceptum quam hostia Christi, qui seipsum obtulit Deo?

Et tamen « imponet manum suam, *inquit,* super caput » hostiæ[6]. »........ Posuit (Dominus) manum suam super

[1] Levit. I, 2 et 14. — [2] Luc. XV. — [3] Isai. LIII, 9. — [4] Joan. I, 11. — [5] Matth. XXI, 39. — [6] Levit. I, 4, 5.

caput vituli : hoc est peccata generis humani imposuit super caput suum....

« Et decoriantes[1], *inquit,* holocaustum, divident illud » membratim[2]..... » Ego puto quod ille sacerdos detrahit corium vituli oblati in holocaustum, et deducit pellem qua membra ejus conteguntur......... Qui novit ostendere quæ fuerint legis principia, qui etiam in Prophetis profectus accesserit, quæ vero in Evangeliis plenitudo perfectionis habeatur; vel qui docere potest quo verbi lacte alendi sint parvuli in Christo, et quo verbi olere reficiendi sint qui infirmantur in fide, quis etiam sit cibus solidus et fortis quo impinguandi sint athletæ Christi : qui hæc singula novit spirituali ratione dividere, potest hujusmodi doctor ille sacerdos videri qui imponit super altare holocaustum per membra divisum.....

Verum[3] si hæc etiam ad moralem locum inclinare velis, habes et tu vitulum quem offerre debeas. Vitulus est, et quidem valde superbus, caro tua : quam si vis munus Domino offerre, ut eam castam pudicamque custodias, adduc eam ad ostium tabernaculi, id est, ubi divinorum librorum suscipere possit auditum. Masculinum sit munus tuum, fœminam nesciat, concupiscentiam respuat, fragilitatem refugiat, nihil dissolutum requirat aut molle. Impone etiam manum tuam super hostiam tuam, ut sit accepta Domino, et jugula illam contra Dominum, hoc est, impone ei continentiæ frenum; et manum disciplinæ ne auferas ab ea, sicut imposuit manum carni suæ ille qui dicebat : « Macero corpus meum et servituti subjicio, ne forte » cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar[4]. » Et jugula eam contra Dominum, mortificans sine dubio mem-

[1] N. 4. p. 186, 187.
[2] Levit. 1, 6, 7, 8, 9.
[3] N. 5. p. 187.
[4] 1 Cor. IX, 27.

bra tua quæ sunt super terram. Sed et filii Aaron sacerdotis offerant sanguinem ejus. Sacerdos in te est, et filii ejus, mens quæ in te est et sensus ejus, qui merito sacerdos et filii sacerdotis appellantur : soli enim sunt qui intelligunt Deum, et capaces sunt scientiæ Dei. Vult ergo sermo divinus, ut rationabili sensu carnem tuam in castitate offeras Deo, secundum quod Apostolus dicit : « Hos- » tiam vivam, sanctam, placentem Deo, rationabile obse- » quium vestrum [1]. » Et hoc est per sacerdotem vel filios sacerdotis offerre sanguinem ad altare, cum et corpore et spiritu quis castus efficitur. Sunt enim et alii, qui offerunt quidem holocaustum carnem suam, sed non per ministerium sacerdotis. Non enim scienter, nec secundum legem quæ in ore sacerdotis est offerunt, sed sunt quidem casti corpore, animo autem inveniuntur incesti. Aut enim gloriæ humanæ concupiscentia maculantur, aut cupiditate avaritiæ polluuntur, aut invidiæ ac livoris infelicitate sordescunt, vel furentis odii et iræ immanitate vexantur. Quicumque ergo tales sunt, licet corpore casti sint, tamen non offerunt holocausta sua per manus et ministerium sacerdotis. Non est enim in eis consilium, et prudentia, quæ sacerdotio fungitur apud Deum : sed sunt ex illis quinque virginibus stultis [2] quæ virgines quidem fuerunt, et castitatem corporis servaverunt, oleum autem charitatis, et pacis, et reliquarum virtutum, in vasis suis condere nescierunt, et idcirco exclusæ sunt a thalamo sponsi : quoniam sola carnis continentia ad altare dominicum non potest pervenire, si reliquis virtutibus et sacerdotalibus ministeriis deseratur. Et ideo qui hæc legimus vel audimus, in utramque partem operam demus, casti esse corpore, recti mente, mundi corde, moribus emendati, proficere in operibus, vigilare in scientia, fide, et actibus, gestis, et intellectibus

[1] Rom. XII, 1. — [2] Matth. XXV.

esse perfecti, ut ad similitudinem hostiæ Christi conformari mereamur, per ipsum Dominum nostrum Jesum Christum, per quem Deo Patri omnipotenti cum Spiritu sancto est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II[1].

De variis sacrificiorum pro peccato ritibus.

In hac homilia tria præsertim breviter notanda videntur, 1° sacrificium pro peccato hominis; 2° oblatio pro peccato sacerdotis; 3° præstantior efficacia christianæ expiationis.

1° De sacrificio pro peccato hominis hæc habet[2] :

......Puto quidem hominem illum debere intelligi, qui ad imaginem et similitudinem Dei factus, rationabiliter vivit. Hic vero munus offert Deo vitulum, cum carnis superbiam vicerit; ovem, cum irrationabiles motus insipientesque correxerit; hædum, cum lasciviam superaverit. Offert etiam par turturum, cum non fuerit solus, sed mentem suam Verbo Dei velut vero conjugi sociaverit; sicut hoc genus avium unum dicitur et castum servare conjugium. Offert etiam et duos pullos columbarum, cum et ipse intellexerit mysterium quo oculi sponsæ sicut columbæ dicuntur ad plenitudines aquarum, et collum ejus sicut turturis[3]. Hæc ergo sunt hominis secundum quod supra exposuimus, munera......

[1] Tom. II, p. 187 et seqq. — [2] N. 2. p. 188.
[3] Cant. 1.

2° Quod attinet ad sacrificium pro peccato sacerdotis ita pergit[1] :

...... « Si pontifex, *inquit,* qui unctus est peccaverit, ut » populum faceret peccare, offeret pro peccato suo vitu- » lum de bobus sine macula Domino[2]. » Terror simul et misericordia in divinis legibus ostentatur. Itane tandem tutum est nihil, ne pontifex quidem? et qui pontifex? Ipse qui unctus est, ipse qui sacris ignibus divina succendit altaria, qui Deo munera et salutares hostias immolat, qui inter Deum et homines medius quidam repropitiator intervenit, nec iste, inquam, ipse immunis manet a contagione peccati. Sed vide misericordiam Dei, et plenius eam, Paulo docente, cognosce. Ipse enim ad Hebræos scribens dicit : « Omnis namque pontifex ab hominibus assumptus, pro » hominibus constituitur ad offerendas hostias Deo[3]. » Et paulopost : « Lex, *inquit,* homines constituit sacerdotes » infirmitatem habentes[4], » ut possint sicut pro sua, etiam pro populi infirmitate offerre. Vides ergo dispensationem divinæ sapientiæ. Sacerdotes statuit, non eos qui omnimodo peccare non possent, alioquin non essent homines, sed eos qui imitari quidem debeant illum qui peccatum non fecit; offerre autem hostias primo pro suis, postea pro populi delictis. Sed quid præcipue in hujusmodi sacerdote mirandum est? non ut non peccet, quod fieri non potest; sed ut agnoscat et intelligat peccatum suum. Nunquam enim se emendat, qui peccasse se non putat. Simul quia et facilius potest indulgere peccantibus, is qui alicujus infirmitatis suæ conscientia remordetur....

[1] N. 3. p. 189.
[2] Levit. IV, 3. — [3] Heb. V, 1. — [4] Id. VII, 28.

3° Sic autem præstantiam expiationis christianæ demonstrat[1] :

....Sed fortasse dicant auditores Ecclesiæ : Melius fere agebatur cum antiquis quam nobiscum, ubi, oblatis diverso ritu sacrificiis, peccantibus venia præstabatur. Apud nos una tantummodo venia est peccatorum, quæ per lavacri gratiam in initiis datur. Nulla post hæc peccanti misericordia, nec venia ulla conceditur. Decet quidem districtioris esse disciplinæ Christianum, pro quo Christus mortuus est. Pro illis oves, hirci, boves jugulabantur et aves, et simila conspergebatur : pro te Dei Filius jugulatus est, et iterum te peccare delectat ? Et tamen ne tibi hæc non tam erigant animos pro virtute, quam pro desperatione dejiciant, audisti quanta sint in Lege sacrificia pro peccatis, audi nunc quantæ sint remissiones peccatorum in Evangeliis. Est ista prima, qua baptizamur in remissionem peccatorum. Secunda remissio est in passione martyrii. Tertia est, quæ pro eleemosyna datur. Dicit enim Salvator : « Verumtamen date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt » vobis [2]. » Quarta nobis fit remissio peccatorum, per hoc quod et nos remittimus peccata fratribus nostris. Sic enim dicit ipse Dominus et Salvator noster, quia « si remiseritis » fratribus vestris ex corde peccata ipsorum, et vobis remit» tet Pater vester peccata vestra. Quod si non remiseritis » fratribus vestris ex corde, nec vobis remittet Pater ves» ter [3] : » et sicut in oratione nos dicere docuit : « Remitte » nobis debita nostra, sicut et nos remittimus debitoribus » nostris [4]. » Quinta peccatorum remissio est, cum converterit quis peccatorem ab errore viæ suæ. Ita enim dicit Scriptura divina, quia « qui converti fecerit peccatorem ab » errore viæ suæ, salvat animam ejus a morte, et cooperit

[1] N. 4. p. 190, 191.
[2] Luc. xi, 41. — [3] Matth. vi, 14. — [4] Ibid. 12.

» multitudinem peccatorum [1]. » Sexta quoque fit remissio per abundantiam charitatis, sicut et ipse Dominus dicit : « Amen dico tibi, remittuntur ei peccata multa, quoniam » dilexit multum [2]. » Et Apostolus dicit : « Quoniam chari- » tas cooperit multitudinem peccatorum [3]. » Est adhuc et septima, licet dura et laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis stratum suum, et fiunt ei lacrymæ suæ panes die ac nocte, et cum non erubescit sacerdoti Domini indicare peccatum suum, et quærere medicinam, secundum eum qui ait : « Dixi, Pro- » nuntiabo adversum me injustitiam meam Domino, et tu » remisisti impietatem cordis mei [4]. » In quo impletur et illud, quod Jacobus Apostolus dicit : « Si quis autem infir- » matur, vocet presbyteros Ecclesiæ, et imponant ei ma- » nus, ungentes eum oleo in nomine Domini ; et oratio fidei » salvabit infirmum, et si in peccatis fuerit, remittentur » ei [5]. » Et tu ergo cum venis ad gratiam baptismi, vitulum obtulisti, quia in mortem Christi baptizaris. Cum vero ad martyrium duceris, hircum obtulisti, quia auctorem peccati diabolum jugulasti. Cum vero eleemosynam feceris, et erga indigentes affectum misericordiæ sollicita pietate dependeris, altare sacrum hædis pinguibus onerasti. Nam si ex corde remiseris peccatum fratri tuo, et iracundiæ tumore deposito, mitem intra te et simplicem recollegeris animum, immolasse te arietem, vel agnum in sacrificium obtulisse confide. Porro autem si divinis lectionibus instructus sis meditando sicut columba, et in lege Domini vigilando die ac nocte, ab errore suo converteris peccatorem, et abjecta nequitia ad simplicitatem eum columbæ revocaveris, atque adhærendo sanctis feceris eum societatem turturis imitari, par turturum aut duos pullos columbarum Domino

[1] Jac. v, 20. — [2] Luc. vii, 17. — [3] i Petr. iv, 8. — [4] Psalm. xxxi, 5. — [5] Jac. v, 14.

obtulisti. Quod si illa, quæ spe et fide major est, charitas abundaverit in corde tuo, ita ut diligas proximum tuum non solum sicut teipsum, sed sicut ostendit ille qui dicebat : « Majorem hanc charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat pro amicis suis [1] ; » panes similaceos in charitatis oleo subactos, sine ullo fermento malitiæ et nequitiæ, in azymis sinceritatis et veritatis te obtulisse cognosce. Si autem in amaritudine fletus tui fueris luctu, lacrymis et lamentatione confectus, si carnem tuam maceraveris et jejuniis ac multa abstinentia aridam feceris, et dixeris, Quia sicut frixorium confrixa sunt ossa mea; tunc sacrificium similam a sartagine vel a craticula obtulisse te noveris : et hoc modo inveniris tu verius et perfectius secundum Evangelium offerre sacrificia, quæ secundum legem jam offerre non potest Israël.

HOMILIA III [2].

De variis iterum pro peccato sacrificiis.

Hic diffuse agit, 1° de participatione alienis peccatis, quam justa reprobat severitate; 2° de immunditia propter morticinorum tactum, quam spiritualiter intelligit de peccatorum conversatione; 3° de juramentis; 4° de eo qui peccavit non volens a sanctis Domini : quæ quidem omnia ut subtiliora omittenda videntur, præter hoc de confessione sacramentali testimonium [3] :

..... « Si peccaverit, *inquit,* unum aliquid de istis, pronun-

[1] Joan. xv, 13.
[2] Tom. II, p. 193 et seqq. — [3] N. 4. p. 196.

» tiet peccatum quod peccavit[1]. » Est aliquod in hoc mirabile secretum, quod jubet pronuntiare peccatum. Etenim omni genere pronuntianda sunt, et in publicum proferenda cuncta quæ gerimus. Si quid in occulto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta commisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta proferri; proferri autem ab illo qui et accusator peccati est, et incentor, Ipse enim nunc nos ut peccemus instigat, ipse etiam cum peccaverimus accusat. Si ergo in vita præveniamus eum, et ipsi nostri accusatores simus, nequitiam diaboli inimici nostri et accusatoris effugimus. Sic enim et alibi Propheta dicit : « Dic tu, *inquit,* iniquitates tuas prior, ut » justificeris[2]. » Nonne evidenter mysterium de quo tractamus ostendit, cum dicit : Dic tu prior? ut ostendat tibi quia prævenire illum debeas qui paratus est ad accusandum. Tu ergo, inquit, dic prior, ne te ille præveniat : quia si prior dixeris, et sacrificium pœnitentiæ obtuleris, secundum ea quæ in superioribus diximus offerenda, et tradideris carnem tuam in interitum, ut spiritus salvus fiat in die Domini, dicetur et tibi : Quia percepisti et tu in vita tua mala, nunc vero hic requiesce. Sed et David eodem spiritu loquitur in Psalmis, et dicit : « Iniquitatem meam notam feci, et pecca» tum meum non cooperui. Dixi, Pronuntiabo adversum » me injustitiam meam, et tu remisisti impietatem cordis » mei[3]. » Vide ergo quia pronuntiare peccatum, remissionem peccati meretur. Præventus enim diabolus in accusatione, ultra nos accusare non poterit; et si ipsi nostri simus accusatores, proficit nobis ad salutem : si vero expectemus ut a diabolo accusemur, accusatio illa cedit nobis ad pœnam; habebit enim socios in gehenna, quos convicerit criminum socios.

[1] Levit. v, 5. — [2] Isai. XLIII, 26. — [3] Psal. XXXII, 5.

HOMILIA IV[1].

Tertio de sacrificiis pro peccato.

Sed videamus [2] quæ sint de quibus nunc prout possumus, aliqua dicere debemus : « Et locutus est, *inquit,* Dominus ad Moysen, dicens : Anima quæcumque peccaverit, » et præteriens præterierit præcepta Domini, et mentietur » proximo super deposito, aut societate, aut rapina ; aut nocuit aliquid proximo, aut invenit perditionem et mentietur de ea, aut juraverit inique de uno ab omnibus quæcumque fecerit homo, ut peccet in his : et erit cum peccaverit, et deliquerit, et reddet rapinam quam rapuit, aut » injuriam qua nocuit, aut depositum quod commendatum » est ei, aut perditionem quam invenit ab omni re, pro » qua juraverit injuste, et restituet ipsum caput, et quintas » insuper augebit, et cujus est ei reddet, qua die convictus » fuerit [3]. » Huc usque interim peccati species exponuntur, postea vero purgatio ejus per hostias imperatur. Si qui infirmi sunt, et incapaces profundioris mysterii, ædificentur ex littera, et sciant quia si quis præteriens præterierit præcepta Domini, et mentitus fuerit proximo super deposito, aut societate, aut rapina, peccati ingentis statuetur reus. Sed absit hoc ab Ecclesia Dei, ut ego credam esse aliquem in cœtu isto sanctorum, qui se tam infeliciter agat ut depositum proximi sui neget, aut societatem fraude contaminet, aut vel ipse aliena diripiat, aut ab aliis rapta suscipiat, et pro his, si ab eo requirantur, contra conscientiam juret. Absit, absit, inquam, ut hæc ego de aliquo fidelium

[1] Tom, II, p. 199 et seqq. — [2] N. 2, 3, 4, 5. p. 199 ad 201.
[3] Levit. VI, 1 et seqq.

sentiam! Confidenter ergo de vobis dico, quia vos non ita didicistis Christum, neque ita docti estis, sed neque lex ipsa hæc sanctis et fidelibus præcipit. Vis scire, quia non ad sanctos et justos ista dicantur? Audi Apostolum ista distinguentem : « Justo, *inquit,* lex non est posita, sed injus» tis et non subditis, scelestis et contaminatis, patricidis, » matricidis[1], » et horum similibus. Quia ergo hujusmodi hominibus Apostolus legem dicit impositam, Ecclesia Dei, quam absit in hujusmodi facinoribus maculari, relicta aliis littera, sanctius ædificetur a spiritu.

Videamus itaque nunc quod est depositum quod fidelium unusquisque suscepit. Ego puto quod et ipsam animam nostram et corpus depositum accepimus a Deo. Et vis videre majus aliud depositum, quod accepisti a Deo? Ipsi animæ tuæ Deus imaginem suam et similitudinem commendavit. Istud ergo depositum tam integrum tibi restituendum est, quam a te constat esse susceptum. Si enim sis misericors, sicut Pater tuus in cœlis misericors est, imago Dei in te est, et integrum depositum servas. Si perfectus es, sicut Pater tuus in cœlis perfectus est, imaginis Dei in te depositum manet. Similiter et cætera omnia, si pius, si justus es, si sanctus, si mundus corde; et omnia quæ in Deo præsto sunt per naturam, si tibi per imitationem subsistant, depositum apud te Divinæ imaginis salvum est. Si vero e contrario agas, et pro misericorde crudelis, pro pio impius, pro benigno violentus, pro quieto turbulentus, pro liberali raptor existas, abjecta imagine Dei, diaboli in te imaginem suscepisti, et bonum depositum tibi divinitus commendatum abnegasti. Aut non hoc erat quod sub mysterio Apostolus electo discipulo mandabat Timotheo, dicens : O Timothee, « bonum depositum custodi[2]? » Ego etiam illud addo, quod et Christum Dominum depositum suscepimus,

[1] 1 Tim. 1, 9. — [2] 2 Tim. 1, 14.

et sanctum Spiritum depositum habemus. Videndum ergo nobis est ne hoc sancto deposito non sancte utamur, et cum nos in consensum sui peccata sollicitant, juremus nos non suscepisse depositum. Quod utique si habeamus in nobis, peccato consentire non possumus. Sed et ipse sensus rationabilis, qui in me est, commendatus mihi est, ut eo utar ad intelligentiam divinorum : ingenium, memoria, judicium, ratio, et omnes qui intra me sunt motus, commendati mihi videntur a Deo, ut eis utar in his quæ præcepit lex divina. Si vero ad malas artes solers et perspicax vertamus ingenium, et rebus Dei abutamur in his quæ non vult Deus : hoc est abjurare depositum, et beneficia vertere in perfidiam.

Videamus nunc quid etiam societas intelligenda sit. Putas est aliquis qui secundum litteram commoneri debeat ne forte in ratione pecuniæ, vel qualibet alia specie societatis, socium fraude decipiat? Ultimæ misericordiæ est anima illa, in quam cadere adhuc fraudis hoc genus potest. Verumtamen quoniam multa est in homine fragilitas, etiam de his commoneamus, quia nec Apostolum piguit ista mandare. Dicit enim : « Ne quis circumscribat in negotio fratrem suum, quoniam vindex est de his omnibus Deus[1]. » Nunc vero requiramus quæ sit etiam societas spiritus. Audi de his ipsis verbis Apostolum dicentem : « Si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera miserationis, implete gaudium meum[2]. » Vides societatis legem quomodo intellexit Apostolus Paulus. Audi et Joannem, quomodo uno eodemque spiritu proloquatur : « Et societatem, *inquit*, habemus cum Patre, et cum Filio ejus Jesu Christo[3]. » Et iterum Petrus dicit : « Consortes, *inquit*, facti estis divinæ naturæ[4], » quod est socii. Et iterum dicit Apostolus Paulus : « Quæ enim societas luci ad tene-

[1] 1 Thess. IV, 6. — [2] Phil. II, 1. — [3] 1 Joan. I, 3. — [3] 2 Pet. I, 4.

» bras[1] ? » Quod si luci ad tenebras societas nulla est, potest ergo societatem lux habere cum luce. Igitur si nobis cum Patre, et Filio, et Spiritu sancto societas data est, videndum nobis est ne sanctam istam divinamque societatem peccando abnegemus. Si enim agamus opera tenebrarum, certum est quia societatem negavimus lucis. Sed et sanctorum socios nos dicit Apostolus, nec mirum. Si enim cum Patre et Filio dicitur nobis esse societas, quomodo non et cum sanctis, non solum qui in terra sunt, sed et qui in cœlis? quia et Christus per sanguinem suum pacificavit cœlestia et terrestria, ut cœlestibus terrena sociaret. Quod evidenter indicat, ubi dicit gaudium esse in cœlis super uno peccatore pœnitentiam agente[2]; et rursum cum dicit, eos qui resurgunt a mortuis, futuros esse sicut Angelos Dei in cœlo ; et cum ex integro hominibus cœlorum regna promittit[3]. Hanc ergo societatem dirumpit et abnegat, quicumque malis actibus suis malisque sensibus ab eorum conjunctione separatur. Post hæc de rapina dicitur : Raptores sunt mali, et boni ; et boni quidem illi de quibus dicit Salvator, quia regnum cœlorum diripiunt[4]. Sunt autem et mali raptores, de quibus dicit Propheta : « Et rapina pauperum in domi» bus vestris est[5]. » Apostolus vero abrupte pronuntiat, dicens : « Nolite errare, quia neque adulteri, neque molles, » neque masculorum concubitores, neque fures, neque ra» paces, regnum Dei possidebunt[6]. » Est tamen aliquid et secundum spiritualem intelligentiam culpabiliter rapere, sicut illi laudabiliter rapiunt regna cœlorum. Ut, verbi causa, dicamus, si homo nondum purgatus a vitiis, nondum segregatus a profanis et sordidis actibus, velit se cœtui sanctorum et perfectorum latenter ingerere, et sermonem quo perfecta et mystica tractantur audire ; hujusmodi homo se-

[1] 2 Cor. VI, 14. — [2] Luc. XV. — [3] Matth. XXII. — [4] Id. XI. — [5] Isai. III, 14. — [6] 1 Cor. VI, 10.

cretorum et perfectorum scientiam non bene rapit. Meminisse enim oportet præcepti Salvatoris, quo dicit, quia « nemo » mittit vinum novum in utres veteres, alioquin et utres rum» pentur, et vinum peribit[1] : » ostendens quod animæ nondum renovatæ, sed in vetustate litteræ perduranti, non oporteat novorum mysteriorum, quæ per Christum mundus agnovit, secreta committi.

Addit dehinc legislator : « Aut si quid nocuit proximo, » vel invenit perditionem[2]. » Lex litteræ hic videtur mandare, ut si quis invenit quod alius perdidit, et requisitum fuerit, reddat, nec perjuret pro eo. Est et hæc utilis audientibus ædificatio. Multi enim sine peccato putant esse, si alienum quod invenerint teneant, et dicant : Deus mihi dedit; cui habeo reddere? Discant ergo peccatum hoc esse simile rapinæ, si quis inventa non reddat. Verumtamen si hoc tantum quod secundum litteram putatur legislator voluisset intelligi, potuerat dicere : Si invenit quod perierat, vel quod aliquis perdiderat. Nunc autem cum dicit : « In» venit perditionem, » amplius nos aliquid voluit intelligere. Qui nimis peccant, in Scripturis perditio appellantur, sicut in Ezechiele propheta legimus dictum : « Perditio, *inquit*, » factus es, et non subsistes in æternum tempus[3]. » Est ergo ostendere qui multum quærendo invenit perditionem : ut, verbi gratia, dicamus : Hæretici ad construenda et defendenda dogmata sua multum perquirunt, et discutiunt in Scripturis divinis, ut inveniant perditionem. Cum enim multa quæsierint testimonia quibus astruant quæ prave sentiunt, perditionem sibi invenisse dicendi sunt. Sed si forte aliquis horum audiens in Ecclesia verbum Dei catholice tractari, resipiscat, et intelligat quia quod invenerat perditio est, reddet, inquit, quod invenit.....................
.... « Et offeret, *inquit*, arietem[4] : » qui sint

[1] Matth. IX, 17. — [2] Lev. VI, 2, 3. — [3] Ezech. XXVII, 36. — [4] Lev. VI, 6, 7.

isti qui vendant arietes, requiramus. Ego arbitror ipsos esse istos qui arietes ad sacrificium distrahunt, qui sunt et illi qui oleum ad lampadas virginum vendunt, de quibus dicebant illæ prudentes stultis virginibus : « Ite ad vendentes, » et emite vobis [1]. » Vendunt ergo vel oleum luminibus, vel arietes sacrificiis, qui alii nisi Prophetæ sancti et Apostoli, qui mihi cum peccavero ostendunt et consilium dant quomodo debeam corrigere errores meos, et emendare peccata? Vendit mihi Esaias arietem ad sacrificandum pro peccato, cum mihi dicit, tanquam ex Dei persona : « Holocausta arietum, et adipes agnorum, et sanguinem hir» corum et taurorum nolo [2]. » Et paulopost subjungit : « Au» ferte nequitias ab animis vestris, a conspectu oculorum » vestrorum : discite bonum facere, eripite injuriam acci» pientem, judicate pupillo, et justificate viduam; et venite » disputemus, dicit Dominus. Et si fuerint peccata vestra » ut phœnicium, ut nivem dealbabo; si autem ut coccinum, » ut lanam candidam efficiam [3]. » Vendit mihi arietem et Daniel cum dicit, quia « non est locus ad sacrificandum in » conspectu tuo, ut possimus invenire misericordiam. Sed » in anima contribulata et spiritu humilitatis suscipiamur » velut in multitudine agnorum pinguium, sic fiat sacrifi» cium nostrum in conspectu tuo hodie [4]. » Vendit nobis et David arietem sacrificii, cum dicit : « Sacrificium Deo spi» ritus contribulatus, cor contritum et humiliatum Deus » non spernit [5]. » Cum ergo singuli Prophetarum, vel etiam Apostolorum, consilium his qui delinquunt dederint, quo possint corrigere vel emendare peccatum, merito his vendidisse arietes ad sacrificium videbuntur. Quid autem pretii a comparantibus sumant, illud, opinor, legendi studium, vigilias audiendi verbi Dei, et super omnia dignissimum

[1] Matth. xxv, 9. — [2] Isai. I, 11. — [3] Ibid. 16, 17, 18. — [4] Dan. III, 38, 39. — [5] Psal. LI, 19.

pretium obedientiam puto, de qua dicit Dominus : « Obe-
» dientiam malo quam sacrificium, et dicto audientiam
» magis quam holocausta[1]. »

.... Post hæc[2] : « Omnis, *in-*
» *quit*, qui tetigerit ea (sacrificia) sanctificabitur : » dicant (Judæi) quomodo omnis qui tetigerit ex sacrificio sanctorum, sanctificetur. Si homicida tetigerit, si profanus, si adulter, si incestus, sanctificatus erit? Non enim excepit aliquem, sed dixit : « Omnis qui tetigerit ea sanctificabi-
» tur. » Ponamus enim quod etiam nunc integer sit status illius templi, offerantur hostiæ, sacrificia consumantur : ingressus est aliquis templum scelestus, iniquus, impurus, invenit carnes ex sacrificiis propositas, et tetigit eas; sanctificatus continuo pronuntiabitur? Enimvero nullo modo vel rei natura, vel veritas religionis hoc recipit : et ideo redeundum nobis est ad expositiones Evangelicas atque Apostolicas, ut Lex possit intelligi. Nisi enim velamen abstulerit Evangelium de facie Moysi, non potest videri vultus ejus, nec sensus ejus intelligi. Vide ergo quomodo in Ecclesia Apostolorum discipuli adsunt his quæ Moyses scripsit, et defendunt ea, quod et impleri queant, et rationabiliter scripta sunt; Judæorum vero doctores, et impossibilia hæc et irrationabilia, sequentes litteram, faciant.

Igitur sacrificium, pro quo hæc omnia sacrificia in typo et figura præcesserant, unum et perfectum, immolatus est Christus. Hujus sacrificii carnem si quis tetigerit, continuo sanctificatur : si immundus est, mundatur : si in plaga est, sanatur. Sic denique intellexit illa, de qua paulo ante memoravi[3], quæ profluvium sanguinis patiebatur, quia ipse esset caro sacrificii, et caro sancta sanctorum : et quia vere

[1] 1 Reg. xv, 22.
[2] N. 7. 8. p. 205.
[3] Marc. v.

intellexit quæ esset caro sancta sanctorum, idcirco accessit. Et ipsam quidem carnem sanctam contingere non audet; nondum enim mundata fuerat, nec quæ perfecta sunt apprehenderat : sed fimbriam tetigit vestimenti quo sancta caro tegebatur, et fideli tactu virtutem elicuit ex carne, quæ se et ab immunditia sanctificaret, et a plaga quam patiebatur sanaret. Non tibi videntur isto magis odine stare posse dicta Moysi, quibus dicit : Omnis qui tetigerit ex carnibus sanctis sanctificabitur? Has enim carnes, quas nos exposuimus, tetigerunt omnes qui ex gentibus crediderunt. Has tetigit et ille qui dicebat : « Fuimus enim et nos aliquando stulti, et increduli, errantes, servientes desideriis » et voluptatibus variis, in malitia; et invidia agentes, odibiles, odientes invicem. Sed cum benignitas et humanitas » illuxit Salvatoris nostri Dei, salvos nos fecit per lavacrum » regenerationis, et renovationis Spiritus sancti [1]. » Et alibi dicit : « Et hæc, *inquit,* quidem fuistis ; sed justificati estis, » sed sanctificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, » et in spiritu Dei nostri [2]. » Si enim, ut diximus, tangat quis carnem Jesu eo modo quo supra exposuimus, tota fide, omni obedientia accedat ad Jesum, tanquam ad Verbum carnem factum; iste tetigit carnem sacrificii, et santificatus est. Tangit autem carnes Verbi et ille de quo dicit Apostolus : « Perfectorum autem est cibus solidus, eorum qui pro » possibilitate sumendi exercitatos habent sensus ad discretionem boni ac mali [3]. » Tangit ergo et ille carnem Verbi Dei, qui interiora ejus discutit, et occulta potest explanare mysteria. Et nos si haberemus talem intellectum, possemus singula quæ scribuntur in Lege, spirituali interpretatione discernere, et obtectum uniuscujusque sermonis sacramentum in lucem scientiæ subtilioris educere : si ita docere possemus Ecclesiam, ut nihil ex his quæ lecta sunt

[1] Tit. III, 3. — [2] I Cor. VI, 11. — [3] Hebr. V, 14.

remaneret ambiguum, nihil relinqueretur obscurum : fortassis et de nobis dici poterat, quia tetigimus carnes sanctas Verbi Dei, et sanctificati sumus.......... Talis vir quæritur qui carnes sanctas possit comedere, et comedere non in quocumque loco, sed in loco sancto, intra atrium tabernaculi. Audiant hæc qui scindunt Ecclesiam, et peregrinas ac pravas inducentes doctrinas putant se sacras carnes extra templum Dei et extra aulam Dominicam posse comedere. Profana sunt eorum sacrificia, quæ contra mandati Legem geruntur. In loco sancto edi jubentur, intra atria tabernaculi testimonii. Atria tabernaculi testimonii sunt, quæ fidei murus ambit, spei columnæ suspendunt, charitatis amplitudo dilatat. Ubi hæc non sunt, carnes sanctæ nec haberi possunt nec comedi.

HOMILIA V[1].

Iterum de sacrificiis pro peccato, et de sacrificio salutari.

... « Et locutus est[2], *inquit,* Dominus ad Moysen dicens : » Loquere ad Aaron et filios ejus, dicens : Hæc lex pec» cati : » et cætera quæ in præsenti recitata sunt[3].... Prima ergo est hostia, holocaustomata. Neque enim oportebat aliam primo hostiam nominari, nisi eam quæ omnipotenti Deo offerebatur. Secunda hostia est, quæ ad edendum sacerdotibus mancipatur. Tertia, de qua etiam filios Israël contingere vel edere, ipsos scilicet qui offerunt, fas est. Sed filios Israël non omnes, nisi illos tantum qui mundi sunt. Soli enim qui mundi sunt de sacrificiis edere jubentur. Verum istas omnes hostias tu qui in occulto Judæus es, non in animalibus requiras visibilibus; nec in mutis pe-

[1] Tom. II, p. 205 et seqq. — [2] N. 2, 3. p. 206, 207.
[3] Lev. VI, 24 et seqq.

coribus inveniri putes quod offerri deceat Deo. Istas hostias intra teipsum require, et invenies eas intra animam tuam. Intellige te habere intra temetipsum greges boum, illos quæ benedicuntur in Abraham. Intellige habere te et greges ovium, et greges caprarum, in quibus benedicti et multiplicati sunt Patriarchæ. Intellige esse intra te etiam aves cœli. Nec mireris quod hæc intra te esse dicimus; intellige te et alium mundum esse parvum, et esse intra te solem, esse lunam, etiam stellas. Hoc enim si ita non esset, nunquam dixisset Dominus ad Abraham : « Aspice in cœ» lum, et vide stellas, si dinumerari possunt a multitudine; » sic erit semen tuum[1]. » Nec mireris, inquam, si dicitur ad Abraham, quia Sic erit semen tuum sicut stellæ sunt cœli : de illis scilicet qui ex fide ejus geniti rationabiliter vivant, ac divinas leges et præcepta custodiant. Audi amplius aliquid Salvatorem ad discipulos dicentem : « Vos estis » lux mundi[2]. » Dubitasne esse intra te solem, et lunam, ad quem dicitur quia lux sis mundi? Vis adhuc amplius aliquid de te ipso audire, ne forte parva de te et humilia cogitans, tanquam vilem negligas vitam tuam? Habet hic mundus gubernatorem suum, habet qui eum regat et habitet in ipso omnipotentem Deum, sicut ipse per Prophetam dicit : « Nonne cœlum et terram ego repleo? dicit Do» minus[3]. » Audi ergo ipse omnipotens Deus quid etiam de te, hoc est, quid de hominibus dicat : « Habitabo, *inquit,* » in eis, et inter ipsos ambulabo[4]. » Plus aliquid addit erga personam tuam : « Et ero, *inquit,* eis in patrem, et ipsi » erunt mihi in filios et filias, dicit Dominus[5]. » Habet hic mundus Filium Dei, habet Spiritum sanctum, secundum quod dicit Propheta : « Verbo Domini cœli firmati sunt, et » spiritu oris ejus omnis virtus eorum[6]. » Et iterum alibi :

[1] Gen. xv, 5. — [2] Matth. v, 14. — [3] Jerem. xxiii, 24. — [4] 2 Cor. vi, 16. — [5] Ibid. 18. — [6] Psal. xxxii, 6.

« Spiritus enim Domini replevit orbem terrarum[1]. » Audi et tibi quid dicit Christus : « Ecce ego vobiscum sum om- » nibus diebus usque ad consummationem sæculi[2]. » Et de Spiritu sancto dicitur : « Effundam de spiritu meo super » omnem carnem, et prophetabunt[3]. » Cum ergo videas habere te omnia quæ mundus habet, dubitare non debes quod etiam animalia quæ offeruntur in hostiis habes intra te, et ex ipsis spirituales offerre debeas hostias. Sed de illis, prout potuimus, in superioribus explanavimus.

Nunc vero illud addimus quod dicit, quia in loco in quo jugulantur holocausta, ibi etiam hostiæ pro peccato. Vide quam multa misericordia et benignitas Dei est, ut ubi holocaustum jugulatur illud quod soli Deo offertur, ibi etiam hostia quæ pro peccato est, immolari jubeatur : quo scilicet intelligat se qui peccavit, et pœnitet, et conversus ad Dominum contribulati spiritus hostiam jugulat, in loco jam sancto stare, et sociari his quæ pertinent ad Deum. Ibi ergo immolatur hostia pro peccato, ubi et holocaustum, in conspectu, inquit, Domini............ Hanc ergo hostiam quæ offertur pro peccatis, dicit esse sancta sanctorum. Majus aliquid audere vult sermo, si tamen et vester sequatur auditus. Quæ est hostia quæ pro peccatis offertur, et est sancta sanctorum, nisi unigenitus Filius Dei, Dominus meus Jesus Christus? Ipse solus est hostia pro peccatis, et ipse est hostia sancta sanctorum. Sed quod addit : « Sacerdos, » *inquit,* qui offert illud, edet illud, » videtur difficile esse ad intellectum. Illud enim quod edendum dicit, ad peccatum referri videtur : sicut et alibi dicit de sacerdotibus Propheta, quia « peccata populi mei manducabunt[4]. » Unde et hic ostendit, sacerdotem peccatum offerentis comedere debere. Sæpe ostendimus ex divinis Scripturis, Christum esse et hostiam quæ pro peccato mundi offertur, et sacer-

[1] Sap. I, 7. — [2] Matth. XXVIII, 20. — [3] Joël, II, 28. — [4] Osc. IV, 8.

dotem qui offerat hostiam. Quod uno verbo Apostolus explicavit, cum dicit : « Qui seipsum obtulit Deo [1]. » Hic ergo est sacerdos qui peccata populi comedit et consumit, de quo dictum est : « Tu es sacerdos in æternum secundum » ordinem Melchisedech [2]. » Salvator ergo et Dominus meus peccata populi edit. Quomodo edit peccata populi? audi quid scriptum est : « Deus, *inquit,* noster, ignis consumens » est [3]. » Quid consumit Deus ignis? Numquid tam inepti erimus ut putemus quod Deus ignis ligna consumat, aut stipulam, aut fœnum? Sed consumit Deus ignis humana peccata, illa absumit, illa devorat, illa purgat, secundum quod et alibi dicit : « Et purgabo te igni ad purum [4]. » Hoc est manducare peccatum ejus qui offert sacrificium pro peccato. Ipse enim peccata nostra suscepit, et in semetipso ea tanquam ignis comedit et absumit. Sic denique e contrario eos qui permanent in peccatis mors dicitur deglutisse, sicut scriptum est : « Deglutiet mors prævalens. » Hoc puto esse quod in Evangelio Salvator dicebat : « Ignem » veni mittere in terram, et quam volo ut accendatur [5]. » Atque utinam et mea terra accendatur igni divino, ut ultra non afferat spinas et tribulos. Sic intelligere debes et illud quod scriptum est : « Ignis accensus est ab ira mea, come» det terram et generationes ejus [6]. » Dicit ergo Lex : « Sa» cerdos qui obtulerit, edet illud in loco sancto, in atrio » tabernaculi testimonii [7]. »

« Hæc est [8], *inquit,* lex sacrificii salutaris, quod offerent » Domino [9]. »... Sacrificium hoc, quod salutare appellatur, in duas dividit partes, et unam quidem laudationis nominat, alteram voti; utrumque tamen sacrificium, salutare nominatur. Verum quoniam non est nobis nunc secundum

[1] Heb. ix, 14. — [2] Psal. cix, 4. — [3] Deut. iv, 24. — [4] Is. i, 25. — [5] Luc. xii, 49. — [6] Deut. xxxii, 22. — [7] Levit. vi, 26.

[8] N. 7. p. 210.

[9] Levit. vii, 11.

litteram instaurare sacrificia, requiramus in nobis quisnam est tantus ac talis, qui sacrificium salutare et sacrificium laudis offerat Deo. Ego illum esse arbitror qui in omnibus actibus suis facit laudari Deum, et impletur per eum illud quod Dominus et Salvator noster dicit : « Ut videant homi» nes opera vestra bona, et magnificent Patrem vestrum, » qui in cœlis est[1]. » Ille ergo obtulit sacrificium laudis pro cujus actibus, pro cujus doctrina, præceptis, verbo, et moribus, et disciplina, laudatur et benedicitur Deus; sicut e contrario sunt illi de quibus dicitur, quia « per vos nomen » *meum* blasphematur inter gentes[2]. » ......

« Et carnes[3] quæcumque tactæ fuerint ab omni immundo » non manducabuntur, igni cremabuntur. Omnis mundus » manducabit carnes; et anima quæcumque manducaverit » carnes sacrificii salutaris quod est Domino, et immunditia » ejus in eo fuerit, peribit anima illa de populo suo. Et anima » quæcumque tetigerit omnem rem immundam, vel ab im» munditia hominis, vel quadrupedum immundorum, vel » ab omni abominamento immundo, et manducaverit ex » carnibus sacrificii salutaris quod est Domini, peribit ani» ma illa de populo suo[4]. » Triplices immunditiæ causas hic legislator exposuit : unam, ne carnes sacrificiorum aliqua immunditia contingantur; aliam, ne is qui edit carnes sacrificii immundus sit, et immunditia ejus in ipso sit; tertiam, quod etsi carnes mundæ sint, et ipse qui edit mundus sit, tamen ne contigerit aliquid immundum, vel a pecoribus vel ab avibus, vel ex omnibus quæ immunda pronuntiata sunt. Et hæc quidem voluntas est legislatoris de ritu sacrificiorum corporalium sancientis. Secundum nostræ vero expositionis ordinem, ubi carnes sanctæ verba intelligun-

[1] Matth. v, 16. — Rom. ii, 24.
[3] N. 10. p. 212, 213.
[4] Levit. vii, 19 et seqq.

tur esse divina, hujusmodi habenda est observatio, quia sæpe accidit mundas carnes contingi ab aliquo immundo : ut, verbi causa dixerim, si quis de Deo Patre, ac de Unigenito ejus, et Spiritu sancto, digno Deitatis mysterio, purum faciat sincerumque sermonem, similiter et de omnibus creaturis rationabilibus tanquam a Deo factis ad hoc ut caperent et intelligerent eum, non autem consequenti mysterio afferat etiam carnis resurrectionem; primus quidem ejus sermo, quoniam perfecte et sancte disseruit, solidus cibus est, carnes sanctæ sunt; hoc vero quod his additur, resurrectionem carnis negando, quia alienum a fide est, superioribus junctum perfectis et fidelibus verbis, sanctas carnes contaminavit et polluit. Ideo ergo præcepit Legislator ne manducentur hujusmodi carnes, quibus immunditia infidelitatis alicujus adjungitur. Propterea et Apostolus dicit : « Etenim diem festum celebremus non in fermento veteri, » neque in fermento malitiæ et nequitiæ, sed in azymis sin» ceritatis et veritatis [1]. » Secundum immunditiæ genus est, ne ipse qui carnes edit immundus sit, et immunditia ejus in ipso sit; quod hoc modo intelligi potest : verbi gratia, si sit aliquis naturæ florentis, et ardentis ingenii, non continuo aptus videbitur ad suscipienda verbi Dei mysteria; sed quæritur etiam hoc, ut prius a profanis actibus et immundis operibus separetur, et ita demum eruditionis capax fiat, si prius capax fuerit sanctitatis. Simile his in Numeris legimus scriptum ubi Dominus carnes cœlitus dedit filiis Israël et dicit : « Sanctificamini in crastinum, ut manducetis car» nes [2], » hoc ostendens, quod nisi sanctificati essent prius, et mundi effecti, carnes eis non daret Deus. Bene autem clementiam Domini Legislator ostendit, ut non diceret quia non manducet carnes in quo fuit immunditia, sed ait, in quo immunditia ejus in ipso est. Nemo etenim fere inveni-

[1] I Cor. v, 8. — [2] Num. xi, 18.

tur, in quo non fuit immunditia. Inveniri autem potest in quo fuerit quidem, sed audita lege Domini ultra jam non sit. Quod si permanet in eo immunditia sua, et his auditis converti non vult, et emendari, peribit, inquit, anima illa de populo suo. Tertia est immunditiæ species, qua is qui mundus est, si aliquid contigit immundum, non tam suo peccato quam aliena contagione polluitur : ut puta si quis societur amicitiis et consortio hominis lividi, vel iracundi, vel adulteri, et ipse quidem propriis actibus non inseratur sceleribus ejus, videat tamen eum, et intelligat quomodo fratrem suum odit et homicida est, vel quomodo insidiatur alienæ mulieri, et adulter est, vel quomodo in cæteris quibusque sacrilegus est, nec deprehensis his discedat ab ejus consortio ; iste est qui contigit immundum, vel animal, vel avem, vel morticinum, et aliena immunditia ipse pollutus est. De diversitatibus autem immundorum, prout occurrere potuit, in superioribus diximus. Aut non et Apostolus secundum hanc eamdem præcipit formam, cum dicit : « Nunc autem scribo vobis in epistola, ut non commisceamini fornicariis, si quis frater nominatur fornicator, » aut avarus, aut idolis serviens, aut ebriosus, aut rapax, » hujusmodi nec cibum sumere [6] ? » In quibus omnibus quid est aliud quod præcepit, nisi ne alienis peccatis et immunditiis polluamur?

[1] 1 Cor. v, 9.

HOMILIA VI[1].

De indumentis pontificis et sacerdotum.

...... « Fecit Moyses[2] sicut præcepit ei Dominus, et convocavit synagogam ad januam tabernaculi testimonii. Et » dixit Moyses ad synagogam : Hoc est verbum quod man- » davit Dominus facere. Et applicuit Moyses Aaron fratrem » suum, et filios ejus, et lavit eos aqua : et vestivit eum tu- » nica, et præcinxit eum zona, et vestivit eum tunica inte- » riore, et imposuit ei humerale et cinxit eum secundum fac- » turam humeralis, et constrinxit eum in ipso, et imposuit » super eum logium, et imposuit super logium manifesta- » tionem et veritatem, et imposuit mitram super caput ejus, » et posuit super mitram ante faciem ejus laminam auream » sanctificatam sanctam, sicut præceperat Dominus Moysi[3]. » Intentis auribus et vigilanti corde consecrationem pontificis vel sacerdotis audite, quia et vos, secundum promissa Dei, sacerdotes Dei estis : « Gens *enim* sancta *et* sacerdo- » tium sanctum[4] » estis : Accepit, inquit Moyses secundum præceptum Domini Aaron et filios ejus, et primo quidem lavat, postea vero induit eos. Considerate diligentius ordinem dictorum : primo lavat, postea induit. Non enim potes indui, nisi ante lotus fueris. « Lavamini *ergo*, et mundi es- » tote, et auferte nequitias ab animis vestris[5]. » Nisi enim hoc modo lotus fueris, non poteris induere Dominum Jesum Christum, secundum quod dicit Apostolus : « Induite » Dominum Jesum Christum, et carnis curam ne feceritis

[1] Tom. II, p. 215 et seqq. — [2] N. 2, 3, 4. p. 215-217.
[3] Levit. VIII, 4 et seqq. — [4] 1 Pet. II, 5 et 9. — [5] Isai. I, 16.

» in concupiscentiis [1]. » Lavet te igitur Moyses, ipse te lavet, et ipse te induat....... Sed consideremus quæ sint ista indumenta quibus induit Moyses Aaron fratrem suum pontificem primum, si forte possibile sit etiam te indui eisdem indumentis, et esse pontificem. Est quidem unus pontifex magnus Dominus noster Jesus Christus; sed ille non solum sacerdos, sed et sacerdotum sacerdos est; et non solum pontifex, sed pontificum pontifex; nec sacerdotum princeps, sed princeps principum sacerdotum : sicut et rex non dicitur plebis, sed regum rex, et dominus non servorum, sed dominus dominorum. Potest ergo fieri, si et tu lotus fueris per Moysen, et fueris ita mundus, quasi quem Moyses laverit tantus ille ac talis, ut possis etiam pervenire ad hæc indumenta quæ profert Moyses, et stolas istas quibus induit Aaron fratrem suum et filios ejus. Sed non solum indumentis opus est ad sacerdotales infulas, verum et cingulis. Sed priusquam de specie ipsa indumentorum dicere incipiamus, velim conferre illa infelicia indumenta, quibus primus homo cum peccasset indutus est, cum his sanctis et fidelibus indumentis. Et quidem illa dicitur Deus fecisse : « Fecit *enim, inquit,* Deus tunicas pelliceas, et induit Adam » et mulierem ejus [2]. » Illæ ergo tunicæ de pellibus erant ex animalibus sumptæ. Talibus enim oportebat indui peccatorem, pelliceis, inquam, tunicis, quæ essent mortalitatis, quam pro peccato acceperat, et fragilitatis ejus, quæ ex carnis corruptione veniebat, indicium. Si vero jam lotus ab his fueris, et purificatus per legem Dei, induet te Moyses indumento incorruptionis; ita ut nusquam appareat turpitudo tua, et ut absorbeatur mortale hoc a vita.

Videamus ergo quali ordine pontifex constituitur. « Convocavit, *inquit,* Moyses synagogam, et dicit ad eos : Hoc » est verbum quod præcepit Dominus [3]. » Licet ergo Dominus

[1] Rom. XIII, 14. — [2] Gen. III, 21. — [3] Levit. VIII, 4, 5.

de constituendo pontifice præcepisset, et Dominus elegisset, tamen convocatur et Synagoga. Requiritur enim in ordinando sacerdote et præsentia populi, ut sciant omnes et certi sint quia qui præstantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni virtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium, et hoc astante populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Hoc est autem quod et Apostolus præcepit in ordinatione sacerdotis, dicens : « Oportet autem illum et testimo- » nium habere bonum ab his qui foris sunt[1]. » Ego tamen et amplius aliquid video in eo quod dicit, quia convocavit Moyses omnem synagogam, et puto quod convocare synagogam, hoc sit colligere omnes animi et in unum congregare virtutes, ut cum sermo de sacerdotalibus sacramentis habetur, vigilent omnes animi virtutes, et intentæ sint, nihil in eis sapientiæ, nihil scientiæ, nihil desit industriæ, sed adsit omnis multitudo sensuum, adsit omnis congregatio sanctarum cogitationum, ut quid sit pontifex, quid unctio, quæ indumenta ejus, conferens intra sacrarium cordis sui possit advertere. Lavit ergo eum, et induit. Quali indumento? Tunica, inquit, et præcinxit eum zona, et iterum vestivit eum tunicam talarem, vel (ut alibi legimus) interiorem. Duabus (ut video) tunicis per Moysen induitur pontifex....... Pontifex est, qui scientiam legis tenet, uniuscujusque mysterii intelligit rationes, et ut breviter explicem, qui legem et secundum spiritum et secundum litteram novit. Sciebat ergo pontifex ille, quem tunc ordinabat Moyses, quia esset circumcisio spiritualis, servabat tamen et circumcisionem carnis, quia incircumcisus pontifex esse non poterat. Habebat ergo iste duas tunicas, unam ministerii carnalis, et aliam intelligentiæ spiritualis. Sciebat quia sacrificia spiritualia offerri debent Deo, offerebat tamen nihi-

[1] 1 Tim. III, 7.

hominus et carnalia. Non enim poterat esse pontifex eorum qui tunc erant, nisi hostias immolaret. Ita ergo convenienter ille pontifex duabus indutus tunicis dicitur...... Imponit tamen Moyses pontifici et humeralem, qui est humerorum quidam ex circumductione vestis ornatus. Humeri autem operum figuram tenent, ac laboris indicia. Vult ergo pontificem esse etiam in operibus ornatum, nec sufficit sola scientia; quia « qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabi» tur in regno cœlorum [1]. »

« Et cinxit, *inquit,* eum secundum facturam humera» lis [2]. » Jam et superius dixerat quia cinxit eum zonam super tunicam, et modo iterum cingitur secundum facturam humeralis. Quod est istud duplex cingulum, quo constrictum vult esse ex omni parte pontificem? Constrictus sit in verbo, constrictus in opere, expeditus ad omnia; nihil remissum, nihil habeat dissolutum. Accinctus sit animi virtutibus, constrictus sit a corporalibus vitiis; nullum animæ lapsum, nullum corporis timeat : utroque cingulo semper utatur, ut sit sanctus corpore et spiritu. Bene autem et secundum facturam humeralis cingitur; secundum facta enim sua et secundum opera sua cingulo virtutis utitur. Et post hæc, inquit, « imposuit super eum logium, » quod est rationale; « et imposuit super logium manifestationem, et » veritatem, et imposuit mitram super caput ejus [3]. » Sed videamus quid logium, quod est rationale, significet. Posteaquam nuditas tecta est, et indumentis turpitudo velata, posteaquam munitus operibus et cingulo utroque firmatus est, logium ei, id est, rationale tunc traditur. Logium sapientiæ indicium est, quia sapientia in ratione constitit. Sed quæ sit sapientiæ hujus et rationis virtus ostendit. Imponit enim super rationalem, manifestationem et veritatem. Non enim sufficit pontifici habere sapientiam, et scire

[1] Matth. v, 19. — [2] Levit. VIII, 7. — [3] Ibid. 8.

omnium rationem, nisi possit etiam populo manifestare quæ novit. Ideo ergo imponitur rationali manifestatio, ut possit respondere omni poscenti se rationem de fide et veritate. Ponitur autem super illud et veritas, ut non illa astruat quæ proprio excogitare potest ingenio, sed quæ veritas habet, nec unquam a veritate discedat, ut in omni sermone ejus semper veritas maneat. Hoc est ergo superposuisse rationali manifestationem et veritatem. Infelices illi, qui hæc legentes omnem intelligentiam suam erga sensum vestimenti corporalis effundunt. Dicant nobis quale est vestimentum manifestationis, aut indumentum quale est veritatis. Si quis unquam vidit, si quis audivit manifestationem et veritatem vestimenta nominari, dicant nobis quæ sint mulieres quæ ista texuerint, in quo hæc unquam sint confecta textrino. Sed si verum vultis audire, sapientia est quæ hujusmodi confecit indumenta. Illa occultorum manifestationem, illa texit rerum omnium veritatem. Hanc ergo oremus a Domino ut accipere mereamur, et ipsa nos talibus circumdabit indumentis. Sed et ipse ordo rerum quam sanctus sit, et quam mirabilis, intuere. Non ante logium, et postea humerale; quia non ante sapientia quam opera, sed prius opera haberi debent, et postea quærenda sapientia est. Tum deinde non ante manifestatio quam rationale, quia non ante alios docere quam nos instructi et rationabiles esse debemus. Super hæc autem additur veritas, quia veritas est summa sapientia.....

Sed nondum[1] finivit, et alius adhuc ornatus addendus est : necesse est ut accipiat etiam coronam. Propterea accipit primo cidarim, quod est vel operimentum quoddam capitis, vel ornamentum. Et post hæc superimponitur ei mitra. Ante faciem, id est, a fronte pontificis, lamina aurea sanctificata, in qua sculptum dicitur vocabulum Dei. Ve-

[1] N. 5, 6. p. 218, 219.

rum iste capitis ornatus, ubi nomen Dei impositum dicitur, post illa omnia quibus inferiora corporis membra fuerant exornata, superponitur. In quo mihi indicari videtur, quod super omnia quæ de mundo vel de cæteris creaturis sentiri aut intelligi possunt, eminentior tanquam auctoris omnium scientia Dei sit. Et quia ipse caput est omnium, ideo et ornatus iste super omnia capiti superponitur. Nihil enim post hæc adjicitur pontificis capiti. Et ideo miseri sunt illi de quibus dicit Apostolus, quia non tenent « caput, ex quo » omnis junctura connexa et compaginata crescit in incre» mentum Dei in spiritu [1]. » Sed nos si bene intelleximus quis sit sacerdotis ornatus, quive super omnia honor capitis ejus, mysteriorum divinorum profunda rimantes, non scire tantum hæc et audire, sed et implere desideremus et facere, quia non auditores legis justificabuntur apud Deum, sed factores. Potes enim et tu (ut sæpe jam diximus) si studiis et vigiliis tuis hujuscemodi tibi præparaveris indumenta, si te abluerit et mundum fecerit sermo legis et unctio chrismatis, et gratia in te baptismi incontaminata duraverit; si indutus fueris indumentis duplicibus litteræ ac spiritus; si etiam dupliciter accingaris, ut carne et animo castus sis; si humerali operum et sapientiæ rationali orneris; si etiam mitra tibi et lamina aurea, plenitudo scientiæ Dei, caput coronet : scito te, etiamsi apud homines lateas et ignoreris, apud Deum tamen agere pontificatum intra animæ tuæ templum. « Vos *enim* estis templum Dei » vivi, *si* Spiritus Dei habitat in vobis [2]. » Post hæc quæ de consecratione ejus dicuntur et de unctione, sparsim a nobis et sæpe disserta sunt.

Quod autem dicit : « Et applicuit Moyses filios Aa» ron, et induit eos tunicas, et præcinxit eos zonas, et im» posuit eis cidares, sicut præcepit Dominus Moysi [3], » at-

[1] Coloss. II, 19. — [2] 2 Cor. VI, 16, et 1 Cor. III, 16. — [3] Levit. VIII, 13.

tendendum est quæ sit differentia horum sacerdotum ad majora sacerdotia. Istis neque bina indumenta traduntur, neque humeralis neque rationalis, neque capitis ornatus, nisi tantum cidaris, et zonæ, quæ tunicam stringant. Et isti ergo accipiunt sacerdotii gratiam, et isti funguntur officio, sed non ut ille qui et humerali et rationali ornatus est, qui manifestatione et veritate resplendet, qui aureæ laminæ ornamento decoratur. Unde arbitror aliud esse in sacerdotibus officio fungi, aliud instructum esse in omnibus et ornatum. Quivis enim potest solemni ministerio fungi ad populum, pauci autem sunt qui ornati moribus, instructi doctrina, sapientia eruditi, ad manifestandam veritatem rerum peridonei, et qui scientiam fidei non sine ornamento sensuum et assertionum fulgore depromant, quod aureæ laminæ capiti impositus designat ornatus. Unum igitur est sacerdotii nomen, sed non una, vel pro vitæ merito, vel pro animi virtutibus, dignitas. Et ideo in his quæ Lex divina describit, veluti in speculo inspicere se debet unusquisque sacerdotum, et gradus meriti sui inde colligere : si se videat in his omnibus quæ supra exposuimus positum, pontificalibus ornatum ornamentis; si conscius sibi sit quod vel in scientia, vel in actibus, vel in doctrina, tantus ac talis sit; sciat se summum sacerdotium non solum nomine, sed et meritis obtinere. Alioquin inferiorem sibi gradum positum noverit etiamsi primi nomen acceperit....... Propterea ergo si quis vult pontifex non tam vocabulo esse quam merito, imitetur Moysen, imitetur Aaron. Quid enim dicitur de eis ? quia non discedunt de tabernaculo Domini. Erat ergo Moyses indesinenter in tabernaculo Domini. Quod autem opus ejus erat ? ut aut a Deo aliquid disceret, aut ipse populum doceret. Hæc duo sunt pontificis opera : ut aut a Deo discat legendo Scripturas divinas, et sæpius meditando; aut populum doceat. Sed illa doceat quæ ipse a Deo didi-

cerit, non ex proprio corde, vel ex humano sensu, sed quæ Spiritus sanctus docet. Est et illud opus quod facit Moyses: ad bella non vadit, non pugnat contra inimicos. Sed quid facit? Orat: et donec ille orat, vincit populus ejus. Si relaxaverit et dimiserit manus, populus ejus vinciter et fugatur. Oret ergo et sacerdos Ecclesiæ indesinenter, ut vincat populus qui sub ipso et hostes invisibiles Amalechitas, qui sunt dæmones, impugnantes eos qui volunt pie vivere in Christo. Et ideo nos meditantes in his, et hæc die ac nocte ad memoriam revocantes, et orationi instantes ac vigilantes in ea, deprecemur Dominum ut nobis ipse horum quæ legimus scientiam revelare dignetur, et ostendere quomodo spiritualem legem non solum in intelligentia, sed et in actibus observemus, ut spiritualem gratiam consequi mereamur illuminati per legem Spiritus sancti, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII[1].

De vino a sacerdotibus non bibendo, et de animalibus mundis et immundis.

...... Ex his[2] quæ nunc lecta sunt, quoniam cuncta non possumus, aliqua tamen, quæ ædificent auditores, velut agri pleni quem benedixit Dominus, flosculos colligemus. Quid ergo sit quod nobis nunc lectum est, videamus. « Et locutus est Dominus Aaron dicens: Vinum et siceram non bibetis tu et filii tecum, cum intrabitis in tabernaculum testimonii, aut cum acceditis ad altare, et non moriemini.

[1] Tom. II, p. 219 et seqq. — [2] N. 1.

» Legitimum æternum in progenies vestras, discernere in-
» ter medium sanctorum et contaminatorum, et inter me-
» dium immundorum et inter medium mundorum, et in-
» struere filios Israël omnia legitima quæ locutus est Dominus
» ad eos per manum Moysi [1]. » Lex evidens datur, et sacerdotibus et principi sacerdotum, ut cum accedunt ad altare vino abstineant, et omni potu quod inebriare potest, quod Scripturæ divinæ appellatione vernacula, siceram moris est nominare. Vult ergo sermo divinus sobrios in omnibus esse Domini sacerdotes, utpote qui, accedentes ad altare Dei, orare pro populo debeant, et pro alienis intervenire delictis; qui portionem in terra non habeant, sed ipse Dominus portio eorum sit : sic enim dicit de his Scriptura : « Filiis,
» *inquit*, Levi non dabitis partem in medio fratrum suo-
» rum, quia ego portio eorum Dominus Deus ipsorum [2]. »
Vult ergo istos, quibus ipse Dominus portio est, sobrios esse, jejunos, vigilantes in omni tempore, maxime autem cum ad exorandum Dominum et sacrificandum in conspectu ejus altaribus præsto sunt. Quæ mandata intantum vim sui servant, et omni observantia custodienda sunt, ut et Apostolus hæc eadem novi Testamenti legibus firmet [3]. In quo similiter etiam ipse sacerdotibus, vel principibus sacerdotum vitæ regulas ponens, dicit eos non debere esse vino multo servientes, sed sobrios esse. Sobrietas enim omnium virtutum mater est, sicut e contrario ebrietas omnium vitiorum [4]. Aperte enim pronuntiavit Apostolus dicens : « Vinum, in quo est luxuria [5]; » ut ostenderet ex ebrietate, veluti primogenitam filiam, generari luxuriam. Tum præterea et Salvator, Domini et regis auctoritate sacerdotibus simul et populis leges ac jura constituens : « Attendite, *inquit*, ne forte graventur corda vestra in

[1] Levit. x, 8 et seqq. — [2] Num. xviii, 20; et Jos. xiii, 14. — [3] 1 Tim. v. — [4] Tit. i. — [5] Ephes. v, 18.

» ebrietate, et crapula, et in sollicitudinibus sæculi, et veniat super vos subitaneus interitus [1]. » Audistis edictum Regis æterni, et lamentabilem finem ebrietatis vel crapulæ didicistis. Si quis vobis peritus et sapiens medicus his ipsis verbis præciperet, et diceret : Attendite vobis ne quis (verbi gratia) de illius vel illius herbæ succo avidius sumat, quod si fecerit subitus ei veniet interitus; non dubito quin unusquisque propriæ salutis intuitu præmonentis medici præcepta servaret. Nunc vero animarum et corporum medicus, simulque et Dominus, jubet ebrietatis herbam et crapulæ vitandam, similiter et sollicitudinem sæcularium velut mortiferos succos cavendos. Et nescio si quis nostrum non in his consumitur, uti ne dixerim sauciatur. Est ergo ebrietas vini perniciosa in omnibus, sola namque est quæ simul cum corpore et animam debilem reddat. In cæteris etenim potest fieri ut, secundum Apostolum, cum infirmatur corpus, tunc magis potens sit spiritus, et ubi is qui deforis est homo corrumpitur, ille qui intus est [2] renovetur. In ebrietatis vero ægritudine, corpus simul et anima corrumpitur, spiritus pariter cum carne vitiatur. Omnia membra debilitat, pedem, manum, linguam resolvit, oculos tenebrat, mentem velat oblivio, ita ut hominem se nesciat esse nec sentiat. Habet ergo istud primo dedecoris corporalis ebrietas; jam vero si discutiamus quot modis mens inebriatur humana, inveniemus ebrios etiam eos qui sibi sobrii videntur. Iracundia inebriat animam, furor vero eam plusquam ebriam facit, si quid tamen esse ebrietate amplius potest. Cupiditas et avaritia non solum ebrium, sed et rabidum hominem reddunt. Et obscœnæ concupiscentiæ inebriant animam, sicut e contrario et sanctæ concupiscentiæ inebriant eam, sed ebrietate sancta illa de qua dicebat qui-

[1] Luc. XXI, 34. — [2] 2 Cor. IV, 16.

dam sanctorum : « Et poculum tuum inebrians quam præ» clarum est[1] ! ».....

Si ergo[2] intelleximus sanctorum quæ sit ebrietas, et quomodo hæc pro lætitia sanctis in promissionibus datur, videamus nunc quomodo Salvator noster non bibit vinum, usquequo bibat illud cum sanctis novum in regno Dei. Salvator meus luget etiam nunc peccata mea ; Salvator meus lætari non potest donec ego in iniquitate permaneo. Quare non potest ? quia ipse est advocatus pro peccatis nostris apud Patrem, sicut Joannes symmysta ejus prænuntiat dicens, quia « et si quis peccaverit, advocatum habemus apud » Patrem Jesum Christum justum, et ipse est repropitiatio » pro peccatis nostris[3]. » Quomodo ergo potest ille qui advocatus est pro peccatis meis, bibere vinum lætitiæ, quem ego peccando contristo ? Quomodo potest iste qui accedit ad altare ut repropitiet me peccatorem, esse in lætitia, ad quem peccatorum meorum mœror semper ascendit ? Vobiscum, inquit, illud bibam in regno Patris mei. Quamdiu nos non ita agimus ut ascendamus ad regnum, non potest illud vinum bibere solus, quod nobiscum se bibere promisit. Est ergo tamdiu in mœrore, quamdiu nos persistimus in errore. Si enim Apostolus ipsius luget quosdam qui ante peccaverunt et non egerunt pœnitentiam in his quæ gesserunt[4], quid dicam de ipso, qui filius dicitur charitatis ? qui semetipsum exinanivit propter charitatem quam habebat erga nos, et non quæsivit quæ sua sunt, cum esset æqualis Deo, sed quæsivit quæ nostra sunt, et propter hoc evacuavit se[5] ? Cum ergo ista quæ nostra sunt quæsierit, nunc jam nos non quærit, nec quæ nostra sunt cogitat, nec de erroribus nostris mœret, nec perditiones nostras et contritiones deflet,

[1] Psal. XXIII, 5.
[2] N. 2. p. 221.
[3] 1 Joan. II, 1, 2. — [4] 2 Cor. XII, 21. — [5] Phil. II.

qui flevit super Jerusalem, et dixit ad eam : « Quoties volui » congregare filios tuos, sicut gallina congregat pullos suos, » et noluisti[1] ? » Qui ergo vulnera nostra suscepit, et propter nos doluit tanquam animarum nostrarum et corporum medicus, modo vulnerum nostrorum putredines negligit? « Computruerunt *enim* (*ut ait Propheta*) et corruptæ sunt » cicatrices *nostræ* a facie insipientiæ[2] » nostræ. Pro his ergo omnibus assistit nunc vultui Dei, interpellans pro nobis ; assistit altari, ut repropitiationem pro nobis offerat Deo : et ideo dicebat tanquam accessurus ad istud altare, quia Jam « non bibam de generatione vitis hujus, donec bibam illud » vobiscum novum. » Expectat ergo ut convertamur, ut ipsius imitemur exemplum, ut sequamur vestigia ejus, et lætetur nobiscum, et bibat vinum nobiscum in regno Patris sui. Nunc enim quia misericors est et miserator Dominus, majore affectu ipse quam Apostolus suus flet cum flentibus, cupit gaudere cum gaudentibus[3] ; et multo magis luget ipse eos qui ante peccaverunt et non egerunt pœnitentiam[4]. Neque enim putandum est, quod Paulus quidem lugeat pro peccatoribus, et fleat pro delinquentibus ; Dominus autem meus Jesus abstineat a fletu cum accedit ad Patrem, cum assistit altari, et repropitiationem pro nobis offert : et hoc est accedentem ad altare non bibere vinum lætitiæ, quia adhuc peccatorum nostrorum amaritudines patitur. Non vult ergo solus in regno Dei bibere vinum, nos expectat. Sic enim dixit : « Donec bibam illud vobiscum[5]. » Nos sumus igitur qui, vitam nostram negligentes, lætitiam illius demoramur. Expectat nos ut bibat de generatione vitis hujus. Cujus vitis? Illius utique cujus ipse erat figura dicens : « Ego sum vitis, vos palmites[6] : » unde iterum dicit, quia « Sanguis meus vere est potus, et caro mea vere est cibus[7]. »

[1] Matth. XXIII, 37. — [2] Psalm. XXXVIII, 5. — [3] Rom. XII, 15. — [4] 2 Cor. XII, 21. — [5] Matth. XXVI, 29. — [6] Joan. XV, 5. — [7] Id. VI, 56.

Vere enim in sanguine uvæ lavit stolam suam. Quid ergo est? Expectat lætitiam. Quando expectat? Cum consummavero, inquit, opus meum. Quando consummat hoc opus? Quando me, qui sum ultimus et nequior omnium peccatorum, consummatum fecerit et perfectum, tunc consummat opus suum. Nunc enim adhuc imperfectum est opus ejus, donec ego maneo imperfectus.

........[1] Nunc autem spirituali intelligentia de mundis et immundis animalibus aliqua perstringamus.

« Omne, *inquit,* pecus quod ungulam dividit, et ungulas » habet, et reducit ruminationem in pecoribus, hæc man- » ducabitis. Præterea ab his non manducabitis quæ redu- » cunt ruminationem, et non dividunt ungulas, et habent » ungulas. Camelus, quoniam reducit ruminationem, et un- » gulam non dividit, immundum erit hoc vobis. Et lepus, » quoniam reducit ruminationem, et ungulam non dividit, » immundum hoc erit vobis : et erinacius, quia reducit ru- » minationem, et ungulam non dividit, immundum hoc vo- » bis ; et sues, etc. [2] » Decernit ergo ne manducentur hujusmodi animalia quæ ex parte videntur esse munda, et ex parte immunda : sicut camelus ex eo quod ruminat mundus videtur, ex eo autem quod ungulas divisas non habet, immundus dicitur. Post hæc jam nominat et leporem et erinacium, sed et ipsos dicit ruminare quidem, sed ungulas non dividere. Alium vero ordinem facit eorum qui e contrario ungulam quidem dividunt, sed non ruminant. Primum ergo videamus qui sunt isti, qui ruminant et ungulam dividunt, quos mundos appellat. Ego arbitror illum dici ruminare qui operam dat scientiæ, et in lege Domini meditatur die ac nocte. Sed audi quomodo dictum est : « Qui » dividit, *inquit,* ungulam, et revocat ruminationem[3]. » Re-

[1] N. 5, 6. p. 226.
[2] Levit. xi, 3 et seqq. — [3] Ibid.

vocat ergo ruminationem, qui ea quæ secundum litteram legit revocat ad sensum spiritualem, et ab infimis et visibilibus ad invisibilia et altiora conscendit. Sed si mediteris legem divinam, et ea quæ legis ad subtilem et ad spiritualem intelligentiam revoces, vita autem tua et actus tui non sint tales ut habeant discretionem vitæ præsentis et futuræ, hujus sæculi et sæculi superventuri; si non ista competenti ratione discernas et dividas, camelus es tortuosus : qui cum intellectum acceperis ex meditatione hujus divinæ legis, non dividis neque segregas præsentia et futura, nec angustam viam a via spatiosa secernis. Sed adhuc manifestius quod dicitur explanemus. Sunt qui assumunt testamentum Dei per os suum, et cum legem Dei in ore habeant, vita et actus sui longe a verbis eorum et sermonibus discrepant. Dicunt enim, et non faciunt : de quibus et Propheta dicit : « Peccatori autem dixit Deus : Quare tu enarras justitias » meas, et assumis testamentum meum per os tuum[1]? » Vides ergo quomodo iste ruminat, qui testamentum Dei habet in ore suo. Sed quid in sequentibus ad eum dicitur? « Tu » autem odisti disciplinam, et abjecisti sermones meos post » te[2]. » In quo evidenter ostendit istum ruminantem quidem, sed ungulam non dividentem : et ideo immundus est quicumque est talis..........

Hæc quidem[3] generaliter dicta sint de animalibus : illa vero quæ in aquis sunt, quia dicuntur, si quidem habeant pinnas et squamas, munda esse; si vero non habeant, immunda, nec edi debere : illud in his ostenditur, ut si quis est in aquis istis et in mari vitæ hujus atque in fluctibus sæculi positus, tamen debeat satis agere ut non in profundis jaceat aquarum, sicut sunt isti pisces qui dicuntur non habere pinnas neque squamas. Hæc namque eorum natura

[1] Psal. XLIX, 16. — [2] Ibid. 17.
[3] N. 7. p. 227.

perhibetur, ut in imis semper et circa ipsum cœnum demorentur : sicut sunt anguillæ, et huic similia, quæ non possunt ascendere ad aquæ summitatem, neque ad ejus superiora pervenire. Illi vero pisces qui pinnulis juvantur, ac squamis muniuntur, ascendunt magis ad superiora, et aëri huic viciniores fiunt, velut qui libertatem spiritus quærant. Talis est ergo sanctus quisque, quia intra retia fidei conclusus, bonus piscis a Salvatore nominatur : qui etiam mittitur in vas, veluti pinnas habens et squamas. Non enim habuisset pinnas, non resurrexisset de cœno incredulitatis, nec ad rete fidei pervenisset, nisi pinnis adjutus ad superiora venisset. Quid est autem quod et squamas habere dicitur? tanquam qui paratus sit vetera indumenta deponere. Hi enim qui squamas non habent, velut ex integro carnei sunt et toti carnales, qui deponere nihil possunt. Si quis ergo habet pinnas, quibus ad superiora nitatur, mundus est. Qui vero non habet pinnas, sed in inferioribus permanet, et in cœno semper versatur, immundus est...........

HOMILIA VIII[1].

De purificatione a partu et a lepra.

In hac longiore et subtiliore homilia quatuor tantum notanda occurrunt :

1° Bonitas Christi vulneribus animæ remedia afferentis, quam ita depingere nititur[2] :

Medicum dici in Scripturis divinis Dominum nostrum Jesum Christum, etiam ipsius Domini sententia perdocemur,

[1] Tom. II, p. 228 et seqq. — [2] N. 1.

sicut dicit in Evangeliis : « Non indigent sani medico, sed » qui male habent. Non enim veni vocare justos, sed pecca- » tores in pœnitentiam[1]. » Omnis autem medicus ex herbarum succis vel arborum, vel etiam metallorum venis, vel animantium naturis, profutura corporibus medicamenta componit. Sed herbas istas si quis forte antequam pro ratione artis componantur aspiciat si quidem in agris aut montibus, velut fœnum vile conculcat et præterit; si vero eas intra medici scholam dispositas per ordinem viderit, licet odorem tristem, fortem et austerum reddant, tamen suspicabitur eas curæ vel remedii aliquid continere, etiamsi nondum quæ, vel qualis sit sanitatis ac remedii virtus, agnoverit. Hæc de communibus medicis diximus. Veni nunc ad Jesum, cœlestem medicum; intra ad hanc stationem medicinæ ejus Ecclesiam, vide ibi languentium jacere multitudinem. Venit mulier quæ ex partu immunda effecta est, venit leprosus qui extra castra separatus est pro immunditia lepræ, quærunt a medico remedium quomodo sanentur, quomodo mundentur : et quia Jesus hic, qui medicus est, ipse est et Verbum Dei, ægris suis non herbarum succis, sed verborum sacramentis medicamenta conquirit. Quæ verborum medicamenta si quis incultius per libros tanquam per agros videat esse dispersa, ignorans singulorum dictorum virtutem, ut vilia hæc, et nullum sermonis cultum habentia, præteribit. Qui vero ex aliqua parte didicerit animarum apud Christum esse medicinam, intelliget profecto ex his libris qui in Ecclesia recitantur, tanquam ex agris et montibus, salutares herbas assumere unumquemque debere, sermonum duntaxat vim : ut si quis illi est in anima languor, non tam exterioris frondis et corticis, quam succi interioris hausta virtute sanetur. Videamus ergo adversum immunditiam partus, et contagionem lepræ, præsens hæc lectio

[1] Matth. IX, 12, 13.

quam diversa et quam varia purificationum medicamenta conficiat.

2° Perpetua Mariæ virginitas, quam his verbis asserit[1] :

« Et locutus est, *inquit,* Dominus ad Moysen dicens :
» Loquere filiis Israël, et dices ad eos : Mulier quæcumque
» conceperit semen, et pepererit masculum, immunda erit
» septem diebus[2]. » [Illud « si conceperit semen, » quod præponitur his verbis, « et pepererit masculum, » videbitur esse superfluum. Sed vide ne forte omnino hæc simul dicta sint, ne Maria, quæ juxta Prophetas semine non suscepto peperit masculum, putaretur immunda esse genito Salvatore. Sed absque harum vocum adjectione, « si conceperit semen, » poterat etiam Maria intelligi non esse immunda. Non enim simpliciter erat mulier, sed virgo[3].] Sic enim dicit Apostolus : « Ubi autem venit plenitudo temporum, misit Deus Fi-
» lium suum, factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui
» sub Lege erant redimeret[4] : » respondebimus ei, quia in hoc Apostolus mulierem non pro corruptela integritatis, sed pro sexus indicio nominavit : ut quia dicebat Filium Dei missum, simul et illud, quod communi omnium ingressu in hunc mundum venisset, exponeret..........Hæc ergo dicta sint nobis de eo quod observavimus scriptum, quia non superfluo addidit Legislator : « Mulier si conceperit semen, et
» pepererit filium[5]; » sed esse exceptionem mysticam, quæ solam Mariam a reliquis mulieribus segregaret, cujus partus non ex conceptione seminis, sed ex præsentia sancti Spiritus et virtute Altissimi fuerit.

[1] N. 2. p. 288, 289.
[2] Levit. XII, 2.
[3] Versio Benedictinorum.
[4] Galat. IV, 4. — [5] Levit. XII, 2.

3° Dogma peccati originalis, quod ita exponit[1] :

.... Ille ipse qui nascitur, sive virilis sive fœminei sexus sit, pronuntiat de eo Scriptura quia non sit « mundus a sorde, etiamsi unius diei sit vita ejus[2]. » Et ut scias esse in hoc grande nescio quid, et tale quod nulli sanctorum ex sententia venerit, nemo ex omnibus sanctis invenitur diem festum vel convivium magnum egisse in die natalis sui, nemo invenitur habuisse lætitiam in die natalis filii vel filiæ suæ. Soli peccatores super hujusmodi nativitate lætantur. Invenimus etenim in veteri quidem Testamento Pharaonem, regem Ægypti, diem natalis sui cum festivitate celebrantem[3]; in novo vero Testamento Herodem[4]. Uterque tamen eorum ipsam festivitatem natalis sui profusione humani sanguinis cruentavit; ille enim præpositum pistorum, hic sanctum prophetam Joannem obtruncavit in carcere. Sancti vero non solum non agunt festivitatem in die natalis sui, sed et Spiritu sancto repleti execrantur hunc diem. Neque enim tantus ac talis Propheta (Jeremiam dico, qui in utero matris sanctificatus est, et propheta in gentibus consecratus[5]) libris in æternum mansuris aliquid inaniter condidisset, nisi secretum quid contineret et ingentibus mysteriis plenum, ubi dicit : « Maledictus dies in quo natus sum, et » nox in qua dixerunt, Ecce masculus : maledictus qui an- » nuntiavit patri meo, dicens : Natus est tibi masculus. Læ- » tetur homo ille sicut civitates quas Dominus destruxit in » furore, et non pœnituit[6]. » Videturne tibi hæc tam gravia et tam onerosa imprecari Propheta potuisse, nisi sciret esse aliquid in ista nativitate corporea, quod et hujusmodi dignum maledictionibus videretur, et pro quo Legislator tot immunditias accusaret, quibus congruas purificationes conse-

[1] N. 3. p. 229, 230.

[2] Job, XIV, 4. — [3] Gen. XL, 20. — [4] Marc. VI, 21. — [5] Jer. I. — [6] Idem, XX, 14.

quenter imponeret? Longum est autem, et alterius temporis, ut testimonia quæ de Propheta sumpsimus explanemus : quia nunc non Jeremiæ, sed Levitici nobis propositum est disserere lectionem. Sed et Job non sine Spiritu sancto loquens, maledicebat diem nativitatis suæ, dicens : « Maledicta dies in qua natus sum, et nox in qua dixerunt, Ecce » musculus ! nox illa sit tenebræ et non requirat eam Dominus denuo, neque veniat in dies anni, nec numeretur inter dies mensium[1]. » ....Quod si placet audire quid etiam alii sancti de ista nativitate senserint, audi David dicentem : « In iniquitatibus, *inquit,* conceptus sum, et in » peccatis peperit me mater mea[2]; » ostendens quod quæcumque anima in carne nascitur, iniquitatis et peccati sorde polluitur : et propterea dictum esse illud, quod jam superius memoravimus, quia « Nemo mundus a sorde, nec si » unius diei sit vita ejus[3]. » Addi his etiam illud potest, ut requiratur quid causæ sit, cum baptisma Ecclesiæ pro remissione peccatorum detur, secundum Ecclesiæ observantiam etiam parvulis baptismum dari; cum utique si nihil esset in parvulis quod ad remissionem deberet et indulgentiam pertinere, gratia baptismi superflua videretur.........

4° Inferni et purgatorii fides, cum dicit[4] :

.... Peccata esse quæ post hanc vitam nobiscum transeunt, ita animabus infixa ut nequeat aboleri : alia vero esse quæ purgationem possint recipere secundum inspectionem et judicium Pontificis illius quem occulta latere non possunt, quique dispensabit animas singulorum secundum hoc quod in eis maculas lepræ, aut expiabiles, aut inexpiabiles viderit........

[1] Job, III, 3. — [2] Psalm. L, 7. — [3] Job, XIV, 4.
[4] N. 5. p. 231.

HOMILIA IX[1].

De sacrificiis repropitiationis, et de duobus hircis, ac de ingressu pontificis in sancta sanctorum.

Tota mystica hæc homilia integre omittenda videtur exceptis sequentibus.

1° Festi Propitiationis encomium[2] :

Die propitiationis indigent omnes qui peccaverunt, et ideo inter solemnitates Legis, quæ figuras continent cœlestium mysteriorum, una quædam solemnitas habetur, quæ dies Propitiationis appellatur. Hæc ergo quæ nunc recitata sunt legislatio est solemnitatis ipsius quæ dies, ut diximus, Propitiationis vocitata est.........

.... Hac sola die[3] pontifex induitur omnibus pontificalibus indumentis, tunc induitur manifestationem et veritatem, tunc ingreditur ad illa inaccessibilia quo semel in anno accedi tantummodo licet, id est, in sancta sanctorum. Semel enim in anno pontifex, populum derelinquens, ingreditur ad illum locum ubi est repropitiatorium, et super repropitiatorium Cherubim, ubi est et arca testamenti, et altare incensi, quo nulli introire fas est, nisi pontifici soli. Si ergo considerem verum pontificem meum Dominum Jesum Christum, quomodo, in carne quidem positus, per totum annum erat cum populo, annum illum de quo ipse dicit : « Evangelizare pauperibus » misit me, et vocare annum Domini acceptum, et diem » remissionis[4]; » adverte quomodo semel in anno isto, in

[1] Tom. II, p. 236 et seqq. — [2] N. 1. — [3] N. 5. p. 239.
[4] Isai. LXI, 1 et 2.

die repropitiationis intrat in sancta sanctorum, hoc est, cum impleta dispensatione penetrat cœlos et intrat ad Patrem, ut eum propitium humano generi faciat, et exoret pro omnibus credentibus in se. Hanc repropitiationem ejus, qua hominibus repropitiat Patrem, sciens Joannes Apostolus dicit : « Hæc dico, filioli, ut non peccemus. Quod et si » peccaverimus, advocatum habemus apud Patrem Jesum » Christum justum, et ipse est repropitiatio pro peccatis » nostris [1]. » Sed et Paulus similiter de hac repropitiatione commemorat, cum dicit de Christo : « Quem posuit Deus » propitiatorem in sanguine ipsius per fidem [2]. » Igitur dies propitiationis manet nobis usquequo occidat sol, id est, usquequo finem mundus accipiat. Stamus enim nos pro foribus, operientes Pontificem nostrum commorantem intra sancta sanctorum, id est apud Patrem, et exorantem pro peccatis eorum qui se expectant, non pro omnium peccatis exorantem. Non enim exorat pro his qui in sortem veniunt ejus hirci qui emittitur in desertum. Pro illis exorat tantum qui sunt sors Domini, qui eum pro foribus expectant, qui non recedunt a templo, jejuniis et orationibus vacantes. An tu putas, qui vix diebus festis ad ecclesiam venis, nec intentus es ad audienda verba divina, nec das operam ad implenda mandata, quod possit sors Domini venire super te ? Optamus tamen ut vel his auditis operam detis, non solum in ecclesia audire verba Dei, sed et in domibus vestris exerceri et meditari in lege Domini die ac nocte ; et ibi enim Christus est, et ubique adest quærentibus se. Propterea namque mandatur in Lege, ut meditemur eam cum imus in via, et cum sedemus in domo et jacemus in cubili, et cum exurgimus : et hoc est vere pro foribus expectare pontificem morantem intra sancta sanctorum, et effici in sortem Domini.

[1] 1 Joan. II, 1, 2. — [2] Rom. III, 25.

2° Invectiva quædam contra pigritantes, occasione accepta ab hoc Levitici textu : *Sumet* (sacerdos) *plenum batillum carbonibus ignis de altari*[1] :

.... Legimus et in Esaia, quia igni purgatur Propheta per unum ex Seraphim, quod missum est ad eum, cum accepit forcipe carbonem unum ex his qui erant super altare, et contigit labia Prophetæ, et dixit : « Ecce abstuli » iniquitates tuas[2]. » Mihi videntur mystica hæc esse, et hoc indicare, quod unicuique secundum id quod peccat, si dignum fuerit purificari eum, inferantur carbones membris ejus. Nam quoniam dicit Propheta hic : « Immunda labia » habeo, in medio quoque populi immunda labia habentis » habito[3], » idcirco carbo forcipe assumptus a Seraphim, labia ejus mundat, quibus solis se mundum non esse profitetur. Ex quo ostenditur quod usque ad verbum tantum modo peccatum ejus inveniretur, in facto vero vel opere nullo peccaverit : alioquin dixisset, quoniam Immundum corpus habeo, vel immundos oculos habeo, si peccasset in concupiscendo aliena ; et dixisset, Immundas manus habeo, si eas polluisset operibus iniquis. Nunc autem quoniam in solo fortasse sermone conscius sibi erat delicti illius de quo dicit Dominus : « Quia etiam de verbo otioso reddetis » rationem in die judicii[4], » pro eo quod difficile est etiam perfectis culpam vitare sermonis, idcirco indigebat etiam Propheta sola purgatione labiorum. Nos autem, si redeat unusquisque ad conscientiam suam, nescio si possumus aliquod membrum corporis excusare, quod non igni indigeat. Et Propheta quidem quoniam ab omnibus mundus erat, idcirco meruit ut unus de Seraphim mitteretur ad eum, qui ejus sola labia purgaret. Nos vero vereor ne ignem non membris singulis, sed toto corpore mereamur. Cum enim

[1] N. 7. p. 240, 241.
[2] Isai. vi, 7. — [3] Ibid. 5. — [4] Matth. xii, 36.

lasciviunt oculi, vel per illicitas concupiscentias, vel per spectacula diabolica, quid aliud nisi ignem sibi congregant? Cum aures non avertuntur ab auditu vano ac derogationibus proximorum, cum manus a cæde nequaquam, nec a rapinis ac deprædationibus continentur, cum pedes veloces sunt ad effundendum sanguinem, cumque corpus non Domino, sed fornicationi tradimus; quid aliud nisi totum corpus tradimus in gehennam? At hæc cum dicuntur, contemptui habentur. Quare? quia fides deest. Alioquin si tibi hodie diceretur, quia judex sæculi vult te crastino vivum exurere, et his auditis si esset tibi unius diei spatium liberum, quanta faceres? quomodo et per quos discurreres? quam humilis, quam lugens et sordidus oberrares! Nonne effunderes omnem pecuniam tuam in eos quorum intercessione evadere posse te crederes? Nonne omnia quæ possides redemptionem faceres animæ tuæ? Quod si etiam aliquis te retardare aut impedire tentaret, nonne diceres : Pereant omnia pro salute mea, nec quidquam remaneat, tantum ut ego vivam? Hoc quare faceres? quia inde non dubitares, hinc dubitas. Et ideo bene Dominus dicit : « Pu» tas veniens Filius hominis, inveniet fidem super terram[1]?» Et quid ego dico de certis indubitatisque periculis? Tantummodo si causa dicenda sit apud judicem terrenum, quæ aliquem metum ex legibus habere videatur, nonne omnibus vigiliis excubatur, advocato patrono munera præparantur, etiamsi anceps periculum sit, aut etiam solius notæ metus, vel damni ratio? Nos quare non credimus quod omnes astabimus « ante tribunal Christi, ut reportet unusquis» que propria corporis prout gessit, sive bona sive mala[2]?» Hæc si integre crederemus, esset nobis secundum quod scriptum est : « Redemptio animæ viri, divitiæ ejus[3]. » Sed unde possumus hæc vel sentire, vel credere, vel intelli-

[1] Luc. XVIII, 8. — [2] 2 Cor. V, 10. — [3] Prov. XIII, 8.

gere, cum ne ad hæc ipsa quidem audienda conveniamus? Quis enim vestrum cum recitantur Scripturæ præbet auditum? Deus per Prophetam comminatur, et quidem in ira magna: « Et mittam famem super terram, non famem pa-» nis, neque sitim aquæ, sed famem audiendi verba Dei[1]. » Sed nunc famem non misit Deus super Ecclesiam suam, neque sitim ad audiendum verbum Dei. Habemus enim panem vivum, qui de cœlo descendit; habemus aquam vivam salientem in vitam æternam. Cur nos ipsos fœcunditatis tempore fame necamus ac siti? Pigræ et desidis animæ est, in abundantia omnium penuriam pati. Non audistis ex divinis Scripturis, quia certamen est inter homines carni adversum spiritum, et spiritui adversus carnem[2]? Et nescitis quod si carnem solam nutriatis, et ipsam frequenti mollitie ac jugi deliciarum fluxu foveatis, insolescet necessario adversum spiritum, et fortior illo efficietur? Quod si fiat, eum sine dubio in ditionem suam redactum, suis coget legibus ac vitiis obedire. Si vero ad Ecclesiam frequenter venias, aurem litteris divinis admoveas, explanationem mandatorum cœlestium capias, sicut cibis et deliciis caro, ita spiritus verbis divinis convalescet, ac sensibus, et robustior effectus, carnem sibi parere coget, ac suis legibus obsequi. Nutrimenta igitur spiritus sunt, divina lectio, orationes assiduæ, sermo doctrinæ. His alitur cibis, his convalescit, his victor efficitur. Quod quia non facitis, nolite conqueri de infirmitate carnis, nolite dicere quia Volumus, sed non possumus; volumus continenter vivere, sed carnis fragilitate decipimur, et impugnamur stimulis ejus. Tu das stimulos carnis tuæ, tu eam adversus spiritum tuum armas, et potentem facis, cum eam carnibus satias, vino nimio inundas, omni mollitie palpas, et ad illecebras nutris. An nescitis quia non potest ædificium istud Ecclesiæ ex leprosis lapidi-

[1] Amos. VIII, 11. — [2] Galat. 5.

bus construi? Audi quid dicit Apostolus : « Modicum fermentum totam massam corrumpit. Expurgate ergo vetus » fermentum, ut sitis nova conspersio[1]. » Sed ad propositum redeamus.

3° Breve hoc de sancta eucharistia testimonium[2] :

..... Tu qui ad Christum venisti, pontificem verum, qui sanguine suo Deum tibi propitium fecit, et reconciliavit te Patri, non hæreas in sanguine carnis : sed disce potius sanguinem Verbi, et audi ipsum tibi dicentem, quia « Hic sanguis » meus est, qui pro vobis effundetur in remissionem pec- » catorum[3]. » Novit qui mysteriis imbutus est, et carnem et sanguinem Verbi Dei. Non ergo immoremur in his quæ et scientibus nota sunt, et ignorantibus patere non possunt...

HOMILIA X[4].

De jejunio quod in die Propitiationis fit, et rursum de hirco qui in eremum mittitur.

.... Est Lex[5], et omnia quæ in Lege sunt, secundum Apostoli sententiam, usque ad tempus correctionis imposita[6]; et sicut hi quibus artificium est signa ex ære facere, et statuas fundere, antequam verum opus æris producant, aut argenti, vel auri, figmentum prius luti ad similitudinem futuræ imaginis formant; quod figmentum necessarium quidem est, sed usquequo opus quod principale est expleatur; cum autem fuerit effectum opus illud propter quod figmentum luti fuerat formatum, usus ejus ultra non quæritur : tale aliquid intellige etiam in his quæ in typo et fi-

[1] 1 Corinth. v, 6, 7. [2] N. 10. p. 243, 244.
[3] Matth. xxvi, 28.
[4] Tom. II, p. 244 et seqq. — [5] N. 1, 2. p. 244 — 246.
[6] Heb. ix.

gura futurorum in Lege et Prophetis, vel scripta, vel gesta sunt. Venit enim ipse Artifex et auctor omnium, et Legem, quæ umbram habebat futurorum bonorum, transtulit ad ipsam imaginem rerum[1]. Sed ne forte difficile tibi probari posse quæ dicimus videantur, recognosce per singula. Erat prius Jerusalem urbs illa magna regalis, ubi templum famosissimum Deo fuerat extructum : posteaquam vero venit ille qui erat verum templum Dei, et dicebat de templo corporis sui, « Solvite templum hoc[2] » et quia cœlestis Jerusalem cœpit aperire mysteria, deleta est illa terrena, ubi cœlestis apparuit : in templo illo non remansit lapis super lapidem, ex quo verum templum Dei facta est caro Christi. Erat prius pontifex sanguine taurorum et hircorum purificans populum : sed ex quo venit verus Pontifex, qui sanguine suo sanctificaret credentes, nusquam est ille pontifex prior, nec ullus ei relictus est locus. Altare fuit prius, et sacrificia celebrabantur : sed ut venit verus Agnus qui seipsum hostiam obtulit Deo, cuncta illa velut pro tempore posita cessaverunt. Non tibi ergo videtur quod, secundum figuram quam supra posuimus, veluti formæ fuerint quædam e luto fictæ, per quas veritatis exprimerentur imagines? Propterea denique divina dispensatio procuravit ut et civitas ipsa, et templum, et omnia illa pariter subverterentur : ne qui forte adhuc parvulus et lactens in fide si videret illa constare, dum sacrificiorum ritum, dum ministeriorum ordinem attonitus stuperet, ipso diversarum formarum raperetur intuitu. Sed providens Deus infirmitati nostræ, et volens multiplicari Ecclesiam suam, omnia illa subverti fecit et penitus auferri, ut sine ulla cunctatione illis cessantibus hæc vera esse, pro quibus in illis typus præcesserat, crederemus.

Unde et nunc dicenda nobis sunt aliqua etiam ad eos

[1] Heb. x. — [2] Joan. II, 19.

qui putant pro mandato Legis sibi quoque Judæorum jejunium jejunandum, et primo omnium sermonibus utar Pauli dicentis, quia si quis vult unum aliquid custodire de observationibus Legis, « obnoxius est universæ Legis faciendæ[1]. » Qui ergo observat ista jejunia, ascendat et ter in anno in Jerusalem, ut appareat ante templum Domini, ut offerat se sacerdoti : requirat altare quod in pulverem versum est, offerat hostias nullo astante pontifice. Scriptum est enim, ut duos hircos jejunans populus offerat in sacrificium, super quos sortes mitti debeant, ut unus ex his fiat Domini sors, et hostia Domino offeratur; alterius vero sors fiat, ut dimittatur in eremum vivus, qui et habeat in se peccata populi[2]. Hæc tibi omnia consequenter explenda sunt, qui vis secundum præceptum Legis observare jejunium : de quibus a nobis quidem (prout potuimus) superiori disputatione dissertum est. Tamen quoniam dives est sermo Dei, et secundum sententiam Salomonis non simpliciter, sed et dupliciter et tripliciter describendus in corde est[3], tentemus etiam nunc addere aliqua ad ea quæ dudum pro viribus dicta sunt, ut ostendamus quomodo in typo futurorum etiam hic unus hircus Domino oblatus est hostia, et alius vivus dimissus. Audi in Evangeliis Pilatum dicentem ad sacerdotes et populum Judæorum : « Quem vultis de duobus dimittam » vobis, Jesum qui dicitur Christus, an Barrabbam[4] ? » Tunc clamavit omnis populus, ut Barrabbam dimitteret, Jesum vero morti traderet. Ecce habes hircum qui dimissus est vivus in eremum, peccata secum populi ferens clamantis et dicentis : « Crucifige, crucifige[5]. » Iste est ergo hircus vivus dimissus in eremum : et ille est hircus qui Domino oblatus est hostia ad repropitianda peccata, et veram propitiationem in se credentibus populis fecit. Quod si et hoc

[1] Galat. v, 3. — [2] Levitic. xvi. — [3] Prov. iii. — [4] Matth. xxvii, 17. — [5] Luc. xxii, 21.

requiras, quis sit qui hunc hircum perduxit in eremum, ut probetur in eo etiam quod lotus sit et mundus effectus; potest Pilatus ipse accipi homo paratus. Judex quippe gentis ipsius erat, qui eum per sententiam suam emisit in eremum. Audi autem quomodo lotus sit et mundus effectus. Cum ad populum diceret : « Vultis dimittam vobis Jesum, qui dici» tur Christus [1] ? » et acclamasset omnis populus, dicens : « Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris [2] : » tunc poposcit, inquit, Pilatus aquam, et lavit manus suas coram populo, dicens : « Mundus ego sum a sanguine ejus, vos vi» deritis [3]. » Sic ergo videbitur lotis manibus suis mundus effectus. Nostra igitur, id est, qui non umbræ et exemplari servimus, sed veritati, hæc est propitiationis dies, in qua data est nobis remissio peccatorum, cum pascha nostrum immolatus est Christus [4]. Quomodo ergo cognita veritate convertimur iterum ad infirma et egena elementa hujus mundi, quibus rursus a capite servire vultis, dies observantes, et menses, et tempora, et annos? Audi quomodo etiam Propheta hujusmodi jejunium respuit, et dicit : « Non » hoc jejunium elegi, dicit Dominus, neque diem ut humi» liet homo animam suam [5]. » Tu si vis jejunare secundum Christum et humiliare animam tuam, omne tibi tempus aptum est totius anni : imo totius vitæ tuæ dies habeto ad humiliandam animam tuam, si tamen didicisti a Domino Salvatore nostro, quia mitis est et humilis corde [6]. Quando ergo non est tibi humiliationis dies, qui Christum sequeris, qui est humilis corde, et humilitatis magister? Tu itaque si vis jejunare, jejuna secundum præceptum Evangelii, et observa in jejuniis Evangelicas leges, in quibus hoc modo Salvator de jejuniis mandat : « Tu autem si jejunas, unge » caput tuum, et faciem tuam lava [7]. » Quod si requiris quo-

[1] Marc. xv, 9. — [2] Joan. xix, 12. — [3] Matth. xxvii, 24. — [4] 1 Cor. v, 7. — [5] Isai. lviii, 5. — [6] Matth. xi, 29. — [7] Idem, vi, 17.

modo laves faciem tuam, Paulus Apostolus docet quemadmodum « revelata facie gloriam Domini *contempleris*, ad » eamdem imaginem *formatus* a gloria in gloriam, tanquam » a Domini spiritu[1]. » Unge etiam caput tuum, sed observa ne oleo peccati : « Oleum enim peccatoris non impinguet » caput[2] » tuum. Sed unge caput oleo exultationis, oleo lætitiæ, oleo misericordiæ, ita ut, secundum mandatum Sapientiæ, misericordia et fides non deserant te. Propterea enim et Apostolus, volens abstrahere nos ab his visibilibus et terrenis, et erigere animos sensusque nostros ad cœlestia, clamat et dicit : « Si resurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram[3]. » Nonne aperte tibi dicit : Noli quærere in terris Jerusalem, nec observantias Legis, nec jejunium Judæorum, sed jejunium Christi? Jejunans enim debes adire pontificem tuum Christum, qui utique non in terris requirendus est, sed in cœlis; et per ipsum debes offerre hostiam Deo. Vis tibi adhuc ostendam quale te oportet jejunare jejunium? Jejuna ab omni peccato, nullum cibum sumas malitiæ, nullas capias epulas voluptatis, nullo vino luxuriæ concalescas. Jejuna a malis actibus, abstine a malis sermonibus, contine te a cogitationibus pessimis. Noli contingere panes furtivos perversæ doctrinæ; non concupiscas fallaces philosophiæ cibos, qui te a veritate seducant. Tale jejunium Deo placet. Abstinere vero a cibis, quos Deus creavit, ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus, et hoc facere cum his qui Christum crucifixerunt, acceptum esse non potest Deo. Indignati sunt aliquando et Pharisæi Domino, cur Non jejunarent discipuli ejus. Quibus ille respondit, quia non possunt filii sponsi jejunare quamdiu cum ipsis est sponsus[4]. Illi ergo jejunent qui perdiderunt sponsum, nos habentes nobiscum sponsum jejunare non possumus. Nec hoc tamen ideo dicimus ut

[1] 2 Cor. III, 18. — [2] Psalm. CXLI, 5. — [3] Col. III, 1. — [4] Matth. IX, 15.

abstinentiæ Christianæ frena laxemus. Habemus enim quadragesimæ dies jejuniis consecratos. Habemus quartam et sextam septimanæ dies, quibus solemniter jejunamus. Est certe libertas Christiano per omne tempus jejunandi, non observantiæ superstitione, sed virtute continentiæ. Nam quomodo apud eos castitas incorrupta servatur, nisi arctioribus continentiæ fulta subsidiis? Quomodo Scripturis operam dabunt? quomodo scientiæ et sapientiæ studebunt? Nonne per continentiam ventris et gutturis? Quomodo quis seipsum castrat propter regnum cœlorum, nisi ciborum affluentiam resecet, nisi abstinentia utatur ministra? Hæc ergo Christianis jejunandi ratio est. Sed est et alia adhuc religiosa, cujus laus quorumdam Apostolorum Litteris prædicatur. Invenimus enim in quodam libello ab Apostolis dictum : « Beatus est qui etiam jejunat pro eo ut alat » pauperem. » Hujus jejunium valde acceptum est apud Deum, et revera digne satis; imitatur enim illum qui animam suam posuit pro fratribus suis. Quid ergo veteribus pannis nova indumenta miscemus? quid in utres veteres mittimus vinum novum? « Vetera transierunt, ecce facta » sunt omnia nova[1], » per Christum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XI[2].

De eo quod scriptum est : Sancti estote quia ego sanctus sum, Dominus Deus vester.

Nuper in auribus[3] Ecclesiæ recitatus est sermo Dei, di-

[1] 2 Cor. v, 17.
[2] Tom. II, p. 246 et seqq.
[3] N. 1. p. 246, 247.

cens : « Estote sancti quia et ego sanctus sum, Dominus Deus » vester[1]. » Nomen hoc *sanctus,* quid sibi velit, quidve significet in Scripturis divinis, diligentius requirendum est, ut cum vim verbi didicerimus, etiam opus ejus possimus implere. Congregemus ergo de Scripturis divinis, super quibus sanctum dici invenimus, et deprehendemus non solum homines, sed etiam muta animalia sancta appellata; invenimus et vasa ministerii sancta vocitata, et vestimenta sancta dici, et loca nihilominus quæ in urbibus vel suburbibus posita sunt, et sacerdotibus deputata; ex mutis quidem animalibus primogenita boum vel pecorum sanctificari per Legem Domino jubentur, et dicitur, Ne facias in eis opus ullum, quia Domino sanctificata sunt; super vasis vero, cum in tabernaculo testimonii vasa ministerii, thuribula, vel phialæ, vel cætera hujusmodi vasa, sancta appellantur; super vestimentis, etiam stola pontificis Aaron et tunica linea, et cætera hujusmodi vestimenta, sancta dicuntur. Si ergo intueamur quo sensu hæc omnia sancta vocata sunt, advertemus quomodo etiam nos dare operam debeamus ut sancti esse possimus. Natus est mihi primogenitus bos, non mihi licet occupare eum ad opus commune : est enim Domino consecratus, et ideo dicitur sanctus. Intelligimus ergo ex hoc muto animali, quomodo Lex quod sanctum vult esse, nulli alii id deservire jubet, nisi Domino soli. Iterum pateras vel phialas quas dicit sanctas, illæ sunt quæ nunquam jubentur exire de templo, sed esse semper in sanctis, nec ullis penitus humanis usibus ministrare. Similiter et vestimenta quæ sancta nominantur, non jubentur intra domum usui deservire pontificis, sed in templo esse, et inde omnino nunquam efferri, sed ad hoc tantum consecrata esse, ut eis Deo ministrans pontifex induatur, et sint semper in templo, ad cæteros vero usus communes utatur communibus indu-

[1] Levit. xx, 26.

mentis. Similiter et pateris, ac phialis his quæ sanctæ appellantur, ad humanos et communes usus uti non licet, sed tantum ad divina ministeria. Quod si intellexisti quomodo vel animal, vel vas, vel vestimentum sanctum appellatur, consequenter intellige quod his observationibus et legibus etiam homo sanctus appelletur. Si quis enim seipsum devoverit Deo; si quis nullis se negotiis sæcularibus implicaverit, ut ei placeat cui se probavit; si quis separatus est et segregatus a reliquis hominibus carnaliter viventibus, et mundanis negotiis obligatis, non quærens ea quæ super terram, sed quæ in cœlis sunt : iste merito sanctus appellatur. Donec enim permixtus est turbis, et in multitudine fluctuantium volutatur, nec vacat soli Deo, neque segregatus a vulgo est, non potest esse sanctus. Nam de eis quid dicemus qui cum gentilium turbis ad spectacula maturant, et conspectus suos atque auditus impudicis et verbis et actibus fœdant? Non est nostrum pronuntiare de talibus; ipsi enim sentire et videre possunt quam sibi delegerint partem. Tu ergo qui hæc audis, cui lex divina recitatur, quem ipsius etiam Dei sermo convenit dicens : « Sancti estote, quia » et ego sanctus sum, Dominus Deus vester[1], » sapienter intellige quæ dicuntur, ut sis beatus cum feceris ea. Hoc est enim quod dicitur tibi : Separa te ab omni non solum homine, sed et fratre inquiete ambulante, et non secundum traditiones Apostolicas : « Separamini *etenim* qui portatis, » *inquit,* vasa Domini, et exite de medio eorum[2], » dicit Dominus. Separa te a terrenis actibus, separa te a concupiscentia mundi : « Omne *enim* quod in mundo est, *secun-* » *dum Apostolum,* concupiscentia carnis est, et concu- » piscentia oculorum, quæ non est a Deo[3]. » Cum ergo separaveris te ab his omnibus, devove te Deo tanquam primogenitum vitulum : non operetur per te peccatum, nec

[1] Levit. xx, 26. — [2] Isai. LII, 11. — [3] I Joan. II, 16.

jugum tibi imponat malitia : sed esto semotus et segregatus, usibus tantum sacerdotalibus, tanquam primogenitum animal mancipatus. Segrega te et secerne, tanquam phialæ sanctæ, et sancta thuribula, solius templi usibus et Dei ministerio vacans. Separa te et semove ab omni pollutione peccati, et esto semotus et segregatus intra templum Dei, tanquam sancta indumenta pontificis. In templo namque Dei est segregatus et separatus ille qui in lege Dei meditatur die ac nocte, et qui in mandatis ejus cupit nimis : « Sancti » *ergo* estote *dicit Dominus,* quia et ego sanctus sum[1]. » Quid est, « quia et ego sanctus sum? » Sicut ego, inquit, segregatus sum, et longe separatus ab omnibus quæ adorantur, vel coluntur, sive in terra sive in cœlo; sicut ego excedo omnem creaturam, atque ab universis quæ a me facta sunt segregor : ita et vos segregati estote ab omnibus qui non sunt sancti, nec Deo dicati. Segregari autem dicimus non locis sed actibus, nec regionibus, sed conversationibus. Denique et ipse sermo in græca lingua, quod dicitur ἅγιος, quasi extra terram esse significat. Quicumque enim se consecraverit Deo, merito extra terram, extra mundum videbitur; potest enim et ipse dicere : Super terram ambulantes, conversationem in cœlis habemus[2].......

Post hæc scriptum est[3] : « Servate, *inquit,* præcepta » mea et facite ea : ego Dominus[4] : » et iis addit : « Homo » si maledixerit patrem aut matrem suam, moriatur : » et post multa quæ præcepit, quibus etiam pœnas prævaricationis adscripsit, addit in clausula : « Et servate omnia » præcepta mea, et justificationes meas, et judicia mea[5]. » Unde et consequens mihi videtur requirere quid in his singulis indicetur. Equidem, secundum quod observare potui,

[1] Levit. xx, 26. — [2] Philip. III, 20.
[3] N. 2. p. 247, 248.
[4] Levit. xx, 8, 9. — [5] Ibid. 22.

præceptum est, sive mandatum illud quod, verbi gratia, in Decalogo dicitur : « Non occides, non adulterabis[1] : » hoc enim solum præcipitur, et non ascribitur pœna commissi. Nunc autem iterantur quidem eadem, additis his pœnas : dicitur enim : « Homo homo quicumque adulteraverit uxo- » rem viri, et uxorem proximi sui, morte moriatur is qui » adulterat et quæ adulteratur[2]...... » Quo in loco recordor sermonis illius quem beatus Apostolus Paulus ad Hebræos scribens ait : « Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla » miseratione duobus aut tribus testibus moritur : quanto » majoribus suppliciis dignus putabitur qui Filium Dei con- » culcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit in » quo sanctificatus est, et spiritui gratiæ contumeliam fece- » rit[3] ? » Sed quam ob causam mentionem fecerim Scripturæ hujus, ausculta. Secundum Legem adulter et adultera morte moriebantur, nec poterant dicere, Pœnitentiam petimus, et veniam deprecamur. Non erat lacrymis locus, nec emendationi ulla concedebatur facultas, sed omnimode punire necesse erat qui incurrisset in Legem. Hoc autem servabatur et in singulis quibusque criminibus quibus erat pœna mortis ascripta. Apud Christianos vero si adulterium fuerit admissum, non est præceptum ut adulter vel adultera corporali interitu puniantur : nec potestas data est episcopo Ecclesiæ adulterum præsenti morte damnare, sicut tunc secundum Legem fiebat a presbyteris populi. Quid igitur? dicemus quod lex Moysi crudelis sit, quæ jubet puniri adulterum, vel adulteram; et Evangelium Christi per indulgentiam resolvit auditores in deterius? Non ita est. Propterea enim sermonem Pauli protulimus in superioribus dicentis : « Quanto magis deterioribus suppliciis dignus est qui Filium » Dei conculcaverit, etc. » Audi ergo quomodo neque tunc crudelis fuerit Lex, neque nunc dissolutum videatur Evan-

[1] Deut. v, 18. — [2] Levit. xx, 10. — [3] Heb. x, 28, 29.

gelium propter veniæ largitatem, sed in utroque Dei benignitas diversa dispensatione teneatur : hoc quod secundum Legem (verbi causa) adulter vel adultera præsenti morte puniebatur, propter hoc ipsum quod peccati sui pertulit pœnam, et commissi sceleris exsolvit digna supplicia. Quid erit post hæc, quod animabus eorum ultionis immineat, si nihil aliud deliquerunt? si aliud peccatum non est quod condemnet eos, sed hoc solum commiserunt, et tunc tantum cum puniti sunt, et legis pro hoc supplicium pertulerunt? Non vindicabit Dominus bis in idipsum, receperunt enim peccatum suum, et consumpta est criminis pœna. Et ideo invenitur hoc genus præcepti non crudele, sicut hæretici asserunt accusantes Legem Dei, et negantes in ea humanitatis aliquid contineri; sed plenum misericordia, idcirco quod per hoc purgaretur ex peccatis populus magis quam condemnaretur. Nunc vero non infertur pœna corpori, nec purgatio peccati per corporale supplicium constat, sed per pœnitentiam : quam utrum quis digne gerat, ita ut mereri pro ea veniam possit, videto. Multi sunt enim qui nec ad hoc inclinantur, nec pœnitentiæ refugium quærunt; sed cum ciderint, surgere ultra nolunt, delectantur in eo luto quo hæserint volutari.....

Inter cætera [1] ergo peccata quæ morte puniuntur, refert divina Lex quod et « qui maledixerit patri aut matri, morte » moriatur [2]. » Nomen patris grande mysterium est, et nomen matris arcana reverentia est. Pater tibi secundum spiritum Deus est; mater Jerusalem cœlestis est. Propheticis hæc et Apostolicis testimoniis disce. Hic ipse Moses scribit in cantico : « Nonne hic ipse pater tuus acquisivit te [3] ? » Apostolus vero dicit de Jerusalem cœlesti, quia « libera est, quæ » est, *inquit,* mater omnium nostrum [4]. » Primo ergo tibi

[1] N. 3. p. 249.
[2] Levit. xx, 9. — [3] Deut. xxxii, 6. — [4] Gal. iv, 26.

pater Deus est, qui genuit spiritum tuum, qui et dicit : « Filios genui et exaltavi [1]. » Sed et Paulus Apostolus dicit : « Obtemperemus Patri spirituum, et vivemus [2]. » Secundo tibi pater est carnis pater cujus ministerio in carne natus es, atque in hunc mundum venisti, qui te portavit in lumbis : sicut dicitur de Levi [3], quia in lumbis erat adhuc Abrahæ quando occurrit ei Melchisedech, « regresso a cæde regum, et benedixit eum [4], » et decimas accepit ab eo. Quia igitur tam sacratum nomen est patris, et tam venerabile, idcirco qui maledixerit patri aut matri, morte morietur. Similia etiam de matre existimanda sunt, cujus labore, cujus cura cujus ministerio et natus et nutritus es. Et ideo oportet te secundum Apostolum parem gratiam referre parentibus. Si enim dehonoraveris patrem carnalem, hujus contumelia ad Patrem spirituum redit : et si injuriam feceris matri carnali, ad illam matrem Jerusalem cœlestem redundat injuria. Sic et servus si domino irreverens sit, per hunc corporalem dominum, in Dominum majestatis contumeliam jactat : ille enim huic carnali domino suum nomen imposuit. Et ideo nullo genere adversum patrem aut matrem, ne verbo quidem, habendum certamen est, aut movenda contradictio. Pater est, mater est ; ut ipsis videtur agant, faciant, dicant : ipsi noverint. Quantumcumque detulerimus obsequii, nondum reddimus vicem gratiæ qua geniti sumus, qua portati, qua hausimus lucem, qua nutriti sumus, fortassis et eruditi, et honestis artibus instituti. Et ipsis fortasse auctoribus agnovimus Deum, et ad Ecclesiam Dei venimus, et sermonem divinæ legis audivimus. Propter hæc ergo omnia, quicumque maledixerit patri aut matri, morte morietur. Quod si hæc de corporalibus parentibus decernuntur, quid illi facient qui Deum Patrem maledicis vocibus lacessunt ? qui eum negant conditorem esse mundi ?

[1] Isai. I, 2. — [2] Heb. XII, 9. — [3] Gen. XIV. — [4] Heb. VII, 1.

aut qui cœlestem Jerusalem, quæ est mater omnium nostrum, indignis sensibus intelligentes dicta prophetica, ad conditionem terrenæ alicujus urbis adducunt? Bonum ergo est observare, nequando aut carnalem patrem aut cœlestem minus digna honorificentia veneremur, similiter et matrem; observare etiam omne mandatum quod nobis pudicitiam castitatemque commendat, ut neque in præsenti vita secundum Legem obnoxii simus morti, neque secundum spiritualem legem futura nos pœna maneat ignis æterni : ex quo effugere et evadere omnibus nobis concedat Dominus noster Jesus Christus, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII[1].

De magno sacerdote.

Omnis qui inter homines[2] sacerdos est, ad illum sacerdotem de quo dixit Deus : « Tu es sacerdos in æternum se» cundum ordinem Melchisedech[3], » parvus est et exiguus. Ille est autem magnus Sacerdos, qui potest penetrare cœlos, et universam supergredi creaturam, et ascendere ad eum qui « lucem habitat inaccessibilem[4], » Deum et patrem universitatis. Propter quod et ille qui apud Judæos magnus dicebatur sacerdos, introibat quidem in sancta, sed manu facta, sed lapidibus extructa : non ascendebat in cœlum, nec astare poterat apud Patrem luminum. Sed quia horum umbram implebat et imaginem, idcirco etiam magni sacer-

[1] Tom. II, p. 249 et seqq.
[2] N. 1, 2, 3, 4. p. 249 — 252.
[3] Psal. cx, 4. — [4] I Tim. vi, 16.

dotis nomen per umbram gerebat et imaginem. Unde et Judæi per hoc quod ad fidem proximi esse debuissent, quia apud ipsos adumbratio quædam et imago præluxerat veritatis, dum typos veritatem putant, veritatem ipsam tanquam mendacium respuerunt. Nos autem qui recipimus magnum Sacerdotem, intelligere debemus quomodo vere ipse sit magnus sacerdos. Vere magnus sacerdos est qui peccata dimittit, non per sanguinem taurorum et hircorum, sed per sanguinem suum. Quia ergo cognovimus qui sit magnus sacerdos, et confitemur ea quæ in Lege scripta sunt de magno sacerdote scripta esse, id est, de Salvatore, quem vere magnum sacerdotem esse superior tractatus ostendit : videamus nunc quæ sint quæ de eo Lex prophetico spiritu scribit.

« Et sacerdos, *inquit,* magnus ex fratribus suis, cui infusum est super caput ejus oleum chrismatis, et perfectas » habet manus suas, ut induat sancta vestimenta de capite » cidarim non deponet, vestimenta sua non disrumpet, et » ad omnem animam mortuam non intrabit : in patre suo » vel matre sua non contaminabitur : et de sanctis non exibit, et non coinquinabit nomen quod est sanctificatum » Dei sui super se, quia sanctum oleum chrismatis Dei sui » in ipso est : ego Dominus. Hic uxorem virginem de genere » suo accipiet. Viduam autem et ejectam, et pollutam, et » meretricem, has non accipiet; sed virginem ex genere » suo accipiet uxorem, et non maculabit semen suum in » populo suo : ego Dominus qui sanctifico eum [1]. » Fuerit quidem etiam apud Judæos imago hujus observantiæ, et custodita sint quæ Lex statuit a pontificibus Judæorum : sed et si diligenter cuncta servata sint, et si omnia quæ Lex præcepit impleta sint, nec sic quidem omnis hæc observatio magnum potuit facere sacerdotem. Quomodo etenim magnus dici potest sacerdos, qui peccare potest? Quod autem

[1] Levit. xxi, 10.

sub peccato fuerint omnes etiam magni sacerdotes, et ex hoc ipso facile advertimus quod Lex præcipit, ut prius pro suis, post etiam pro populi peccatis offerat hostiam sacerdos. Quomodo ergo magnus est sub peccato positus? Meus autem sacerdos magnus Jesus idcirco magnus est, quia « peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus[1], » et quia « venit *ad eum* princeps hujus mundi, et non inve- » nit *in eo* quidquam[2]. » Ideo ergo et Gabriel archangelus nativitatem ejus annuntiat, et dicit : « Hic erit magnus, et » filius Altissimi vocabitur[3]. » Peccatum hominem parvum facit et exiguum, virtus eminentem præstat et magnum. Sicut enim ægritudo corporis exile et exiguum facit corpus hominis, sanitas vero lætum reddit et validum : ita intellige quia et animam ægritudo quidem peccati humilem facit et parvam, sanitas vero interioris hominis, et virtutis opera, magnam faciunt eam et eminentem; et quantum in virtutibus crescit, tanto prolixiorem reddit magnitudinem sui..... Ostende mihi de Scripturis, ubi aliquis peccator, aut parvi meriti, magnus appellatus sit. Nusquam (ut opinor) invenies. Audi vero qui sunt qui magni appellantur. De Isaac dicitur, quia proficiebat valde, usquequo factus est magnus valde[4]. Moyses magnus dictus est, et Joannes Baptista magnus dictus est; nunc autem Jesus magnus dictus est, et post hunc jam nullus appellatus est magnus. Prius enim quam adesset qui vere magnus est, ad comparationem reliquorum hominum magni appellati sunt sancti, quorum superius fecimus mentionem. Ubi vero advenit ipse, qui non ex comparatione cæterorum, sed sui magnitudine vere magnus erat, de quo etiam scriptum est, quia « exultavit ut » gigas ad currendam viam[5], » ultra jam nullus magnus appellatus est. Hic est ergo de quo scribitur : « Magnus sacer-

[1] Isai. LIII, 9. — [2] Joan. XIV, 30. — [3] Luc. I, 32. — [4] Genes. XXV. — [5] Psal. XIX, 6.

» dos ex fratribus suis [1]. » Quibus fratribus? De quibus dixit cum resurrexisset a mortuis : « Vade ad fratres meos, et dic » eis : Ascendo ad Patrem meum et ad patrem vestrum, ad » Deum meum et Deum vestrum [2]. » Si autem vis ex antiquis litteris discere fratres Jesu, lege vicesimum primum psalmum, ubi ex persona Christi dicitur : « Narrabo nomen » tuum fratribus meis, in medio Ecclesiæ laudabo te [3]. » Ex fratribus ergo suis magnus est Jesus, ex his qui prius magni fuerant appellati : et sicut pastorum pastor est, et pontificum pontifex, et dominantium dominus, et regum rex; ita et magnorum magnus est : et ideo addit, *magnus ex fratribus suis.*

Post hæc vero, « cui, *inquit,* infusum est oleum chris- » matis super caput ejus [4]. » Istud oleum noli requirere in terris, quod super caput infunditur magni sacerdotis, ut fiat Christus : sed si videtur, disce a propheta David istud oleum quale sit : « Dilexisti, *inquit,* justitiam, et odisti ini- » quitatem, propterea unxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ » præ participibus tuis [5]. » Istud est ergo oleum lætitiæ, quod capiti ejus infusum fecit eum Christum. Sed addit adhuc ad laudes ejus : « Qui consummatas, *inquit,* habet » manus [6]. » Cuinam (quæso) hominum hoc convenit dici? In quo mortalium perfectas invenire possumus manus? Etiamsi Aaron iste sit cujus mentio fieri videtur, quomodo consummatas putabitur habuisse manus, quibus vitulum fabricavit, quibus idolum sculpsit? Etiamsi ipsum Moysen proferas, quomodo consummatas habuisse videtur manus, qui non glorificavit Dominum ad aquam contradictionis? Pro quo delicto etiam vita jubetur excedere. Quod si et aliam quemquam sanctorum memorare velis, occurrit tibi sermo Scripturæ qui dicit, quia « Non est homo super ter-

[1] Levit. XXI, 10. — [2] Joan. XX, 17. — [3] Psal. XXI, 23. — [4] Levit. XXI, 10. — [5] Psal. XLIV, 8. — [6] Levit. XXI, 10.

16.

» ram qui faciat bonum, et non peccet[1]. » Merito ergo solus Jesus consummatas habet manus, qui solus peccatum non fecit, hoc est, qui perfecta et integra opera manuum habet. Et ideo de ipso recte dicitur : « Qui consummatas » habet manus, ut induatur sancta[2]. » Hic enim est qui vere indutus est sancta, non illa quæ in typo erant, sed ipsa quæ vere sancta sunt. Quod si vis audire de excelsioribus indumentis ejus, accipe verba prophetica : « Amic» tus, *inquit,* lumine sicut vestimento, abyssus sicut amic» tus vestimentum ejus[3]. » Hic est mei magni Pontificis habitus, quo indicatur profunda scientia et sapientiæ luce vestitus, quæ vere sancta sunt indumenta. « Non, *inquit,* » auferet de capite suo cidarim[4]. » Jam et prius diximus cidarim genus esse operimenti, quod capiti superpositum pontifici præstat ornatum. Hic ergo magnus Pontifex meus nunquam deponit sacri capitis ornatum. Quod sit autem caput Christi, ab Apostolo disce qui dicit : « Caput autem » Christi Deus[5]. » Merito igitur istum capitis sui, qui Deus est, nunquam deponit ornatum, quia semper est Pater in Filio, sicut Filius semper in Patre. « Et vestimenta sua non » disrumpet[6]. » Vere hic est qui vestimenta sua non disrumpit, sed semper ea munda, semper integra, semper casta servavit. « Et ad omnem animam defunctam non in» trabit[7]. » Quæ est anima defuncta? Quam mortuam Propheta dicit : « Anima quæ peccat, ipsa morietur[8]. » Super hanc ergo animam mortuam Christus non supervenit, quia sapientia est, et sapientia non intrat in animam malevolam Ipsa est enim mortua, quia cui inest malitia inest et peccatum. « Peccatum autem cum consummatum, *inquit,* fue» rit, generat mortem[9]. » Et propter hoc Jesus non intrat ad animam mortuam. Si autem vivat anima, hoc est, si non

[1] Eccl. I, 21. — [2] Lev. XXI, 10. — [3] Ps. CIV, 2 et 6. — [4] Lev. XXI, 10. — [5] I Cor. XI, 3. — [6] Lev. XXI, 10. — [7] Ib. 11. — [8] Ezech. XVIII, 4. — [9] Jac. I, 15.

habet in se mortale peccatum, tunc Christus, qui est vita, venit ad animam viventem. Quia sicut lux non potest esse cum tenebris, nec cum iniquitate justitia ; ita nec vita potest esse cum morte. Et ideo si quis sibi conscius est quod habeat intra se mortale peccatum, neque id a se per pœnitentiam plenissimæ satisfactionis abjecit, non speret quod intret Christus ad animam ejus, qui ad omnem animam defunctam non intrat, quia magnus Sacerdos est.

« In patre suo et matre sua non contaminabitur[1]. » Hic Scripturæ locus difficillimus est ad explanandum, sed si orationibus vestris Deum patrem Verbi deprecemini ut nos illuminare dignetur, ipso donante poterit explanari. Omnis qui ingreditur hunc mundum, in quadam contaminatione effici dicitur. Propter quod et Scriptura dicit : « Nemo mundus a sorde, nec si unius diei fuerit vita ejus[2]. » Hoc ipso ergo quod in vulva matris est positus, et quod materiam corporis ab origine paterni seminis sumit, in patre et in matre contaminatus dici potest. Aut nescis quia, cum quadraginta dierum factus fuerit puer masculus, offertur ad altare, ut ubi purificetur, tanquam qui pollutus fuerit in ipsa conceptione, vel paterni seminis, vel uteri materni? Omnis ergo homo in patre et in matre pollutus est, solus vero Jesus Dominus meus in hanc generationem mundus ingressus est, in matre non est pollutus. Ingressus est enim corpus incontaminatum. Ipse enim erat qui et dudum per Salomonem dixerat : « Magis autem cum essem bonus, veni » ad corpus incoinquinatum[3]. » Non est ergo contaminatus in matre, sed ne in patre quidem. Nihil enim Joseph in generatione ejus præter ministerium præstitit et affectum. Unde et pro fideli ministerio, patris ei vocabulum Scriptura concessit. Sic enim Maria ipsa dicit in Evangelio : « Ecce » ego et pater tuus dolentes quærebamus te[4]. » Sic ergo so-

[1] Levit. XXI, 11. — [2] Job, XIV, 4, 5. — [3] Sap. VIII, 20. — [4] Luc. II, 48.

lus est hic Sacerdos magnus, qui neque in patre pollutus sit, neque in matre. Videamus autem si adhuc possumus aliquid sublimius, et pro dignitate tanti pontificis invenire. Pater omnium verus dicitur Deus. Matrem autem, Apostolus Jerusalem dicit esse cœlestem[1]. Omnes ergo qui peccant, contaminantur in patre a quo creati sunt. Sive enim egimus aliquid impium, sive locuti sumus, sive cogitavimus contra Deum, cum non credidimus Deo contaminati sumus in patre. Atque utinam tunc solum per incredulitatem factum sit, cessatum sit vero postquam credidimus! Sic ergo etiam contaminamur in matre, si credentes Deo vel Ecclesiam lædimus, vel libertatem matris cœlestis indigna peccati servitute fœdamus. Solus vero Dominus noster Jesus Christus, qui peccatum nescit, neque in patre neque in matre contaminatus est, et de sanctis non exivit...... Semper in sanctis est, et manet semper sanctus in verbis suis, sanctus in actibus suis, sanctus in omnibus voluntatibus suis, et solus est qui nunquam inveniatur extra sancta. Qui enim peccat, exit de sanctis : et quotiescumque quis peccat, toties efficitur extra sancta. Christus autem, qui nunquam peccavit, nunquam exiit de sanctis. Sed et tu qui sequeris Christum, et imitator ejus es, si permaneas in verbo Dei, si in lege ejus mediteris die ac nocte, si in mandatis ejus exercearis, semper in sanctis es, nec unquam inde discedis. Neque enim in loco sancta quærenda sunt, sed in actibus, et vita, ac moribus. Quæ si secundum Deum sint, et secundum præceptum Dei habeantur, etiamsi in domo sis, etiamsi in foro; et quid dico in foro? etiamsi in theatro inveniaris verbo Dei deserviens, in sanctis te esse non dubites. Aut non tibi videtur Paulus cum ingressus est theatrum, vel cum ingressus est Areopagum, et prædicavit Atheniensibus Christum, in sanctis fuisse? Sed et cum per-

[1] Gal. IV.

ambulasset aras et idola Atheniensium, ubi invenit Scriptum : *Ignoto Deo*[1], et ex hoc verbo sumpsit Christi prædicationis exordium, etiam ibi aras gentilium lustrans in sanctis positus erat, quia sancta cogitabat. Sed et quicumque custodit se post acceptam gratiam Dei ne incidat in homicidium, in adulterium, in furtum, in falsum testimonium, et alia similia; sed permanet mundus ab omni contagione peccati, non exivit iste de sanctis, et non contaminavit sanctificationem Dei sui in semetipso, quia sanctum oleum chrismatis Dei sui super ipsum est......

Sed quid additur[2] post hæc? « Hic uxorem virginem de » genere suo accipiet : viduam autem, et ejectam, et me- » retricem non accipiet, sed virginem de genere suo, et non » contaminabit semen suum in populo suo : ego Dominus » qui sanctifico eum[3]. » Quia ergo totius expositionis ordo ad verum Sacerdotem magnum revocatus est Christum, videamus nunc et quid de nuptiis ejus intelligi debeat. Paulus Apostolus dicit : « Volo autem vos omnes uni viro virginem » castam exhibere Christo[4]. » Timeo autem ne, sicut serpens seduxit Evam astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri a simplicitate, quæ in Christo est. Vult ergo Paulus omnes Corinthios virginem castam exhibere Christo : quod utique nunquam vellet, nisi id possibile videret. Unde et mirum fortasse videatur, quomodo hi qui diversis peccatis corrupti ad fidem Christi venerunt, omnes simul virgo casta dicantur; quæ virgo tam sancta, tam casta sit, ut mereatur etiam Christi nuptiis copulari. Verum quoniam hæc ad carnis integritatem referre non possumus, certum est quod ad integritatem animæ spectent, cujus, secundum ipsius Pauli sententiam, simplicitas fidei quæ in Christo est, virginitas

[1] Act. XVII, 23.
[2] N. 5. p. 252, 253.
[3] Levit. XXI, 14. — [4] 2 Cor. XI, 2.

ejus appellata est; et per hoc quoniam, cessantibus vel philosophorum sophismatibus, vel superstitionibus Judaïcis, in fide simplici Christus sibi assumpsit Ecclesiam, virginem de genere suo accepit uxorem. Hujus namque fidem non corrumpit philosophicus sensus, nec circumcisionis ambitio; sed in simplicitate confessionis tanquam in virginali integritate permansit. Sic enim et dudum promiserat per Prophetam dicens : «Desponsabo te mihi in fide[1]. » Omnis ergo, secundum Apostolum, qui in Christo est, nova creatura est. Et sicut idem Apostolus dicit : « Ut exhibeat ipse » sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam, aut » rugam, aut aliquid ejusmodi, sed ut sit sancta et imma- » culata[2]. » Quomodo ergo eam quæ rugosa est facit esse sine ruga, nisi quia renovat eam? secundum quod scriptum est : nam « etsi is qui deforis est homo noster corrumpitur, » sed qui intus est renovatur de die in diem[3]. » Viduam sane, et meretricem, et ejectam non accipiet Christus, nec intrat talis anima thalamum sponsi. Qui enim ingressus fuerit illuc non habens indumenta nuptialia, perferet illud quod scriptum esse nostis in Evangelio. Virginem ergo accipiet, viduam non accipiet, neque meretricem, neque ejectam, aut contaminatam......... Hic ergo Sacerdos magnus uxorem virginem accipiet de genere suo. Potest et propter hoc dictum videri de genere suo, quod anima Christi ex genere et ex substantia fuerit humanarum omnium animarum. Potest et secundum hoc, quod fratres vocat credentes in se, de genere suo dici anima quæ in fide tanquam nuptiis sociatur. Illud tamen nolo vos lateat, quod Hebræi negant se scriptum habere quod nos apud Septuaginta interpretes invenimus, *de genere suo*. Et recte illi non habent scriptum : ablata est enim ab illis propinquitas Dei, ablata est adoptio filiorum, et translata est ad Ecclesiam Christi.

[1] Osee II, 20. — [2] Ephes. V, 27. — [3] 2 Cor. IV, 16.

Illi ergo non habent scriptum quia de genere Christi sint, sicut nec esse meruerunt. Nos autem qui hoc scriptum habemus, et legimus, gaudeamus quidem de dignatione Dei, sed caute et sollicite curemus ne nos vita nostra et actus ac mores faciant aliquando degeneres, ne et hoc ipsum nobis ad condemnationem ducatur, quod cum genus simus Christi, indignis, et fœdis, ac diabolicis actibus serviamus. Qui habet ergo sponsam, sponsus est. Audis quomodo sponsus dicitur Christus, sponsa vero ejus anima dicitur, quæ fidei simplicitate et actuum puritate incorrupta probatur et virgo. Dicit enim Dominus et per Jeremiam prophetam : « Nonne sicut dominum me et patrem vocasti, et » principem virginitatis tuæ [1] ? »

HOMILIA XIII [2].

De diebus festis, et lucerna, et candelabro, et oleo ad lumen, et de mensa et panibus propositionis [3].

.... « Præcipe [4], *inquit,* filiis Israël, ut deferant tibi oleum » de olivis mundum expressum ad lumen, ut ardeat lucerna » semper extra velum in tabernaculo testimonii ; et accen- » dent illam Aaron et filii ejus a vespere usque in mane » contra Dominum indesinenter, legitimum æternale in » progenies vestras. In candelabro mundo accendetis lu- » cernas contra Dominum usque mane [5]. » Candelabrum mundum nominat, lucernas accendi per pontificem jubet, et earum lumen ministrari ex oleo quod datur a populo præcepit. Itaque nisi dederit oleum populus, sine dubio ex-

[1] Jerem. III, 4.
[2] Tom. II, p. 254 et seqq.
[3] Levit. XXIII et XXIV.
[4] N. 1, 2, 3. p. 254, 255.
[5] Levit. XXIV, 1 et seqq.

tinguetur lucerna, et non erit lumen in sanctis. Secundum litteram ergo hæc erat consequentia, ut conferret populus oleum mundum de olivis expressum, ut ex eo ministraretur lumen lucernæ : et Aaron accendebat lucernas a vespera usque mane, fomentis olei quod contulerat populus lumini pabulum præbens.

Verum quoniam lex spiritualis est, petamus a Domino (si tamen conversi sumus ad Dominum) auferri nobis velamen de lectione veteris Testamenti, ut possimus advertere quæ ratio sit candelabri vel lucernarum ejus secundum intelligentiam spiritualem. Ante adventum Domini mei Jesu Christi, sol non oriebatur populo Israël, sed lucernæ lumine utebatur. Lucerna enim erat apud eos sermo Legis et sermo Propheticus, intra angustos conclusa parietes, quæ non poterat in orbem terræ lumen effundere. Intra Judæam namque concludebatur scientia Dei, sicut et Propheta dicit : « Notus in Judæa Deus[1]. » Ubi vero exortus est sol justitiæ Dominus et Salvator noster, et natus est vir de quo scriptum est : « Ecce vir, Oriens nomen est ei[2] : » per universum mundum scientiæ Dei lumen effusum est. Sermo ergo Legis et sermo Propheticus erat lucerna ardens, sed ardebat intra ædem, nec ultra poterat emittere splendorem suum. Quod autem sermo Legis et Prophetarum lucerna dicatur, Dominus ipse nos docuit dicens de Joanne Baptista : « Ille erat lucerna ardens et lucens, et vos voluis» tis ad horam exultare in lumine ejus[3]. » Et alibi dicit, quia « Lex et Prophetæ usque ad Joannem[4]. » Lucerna itaque ardens est Joannes, in quo Lex concluditur et Prophetæ. Donec ergo populus ille habebat oleum quod conferret ad lumen, lucerna non est extincta : ubi vero defecit in eis oleum misericordiæ, oleum operum bonorum, nec inventa est apud eos puritas, purum namque oleum quærebatur ad

[1] Psal. LXXVI, 1. — [2] Zach. VI, 12. — [3] Joan. V, 35. — [4] Luc. XVI, 16.

lumen, et quia defecit in eis oleum misericordiæ, necessario extincta lucerna est. Sed quid dicemus quia illis hæc evenerunt, a nobis vero aliena sunt ista? Imo major cura est Christiano olei conquirendi. Vide enim quomodo Dominus in Evangeliis per parabolam stultas virgines nominat, quæ oleum non portabant in vasculis suis, et intantum stultas, ut quoniam defuit eis oleum ad succendendas lampades suas, thalamis exclusæ sint nuptiarum, nec pulsantibus quæ olei curam neglexerant, ultra aperiri jusserit sponsus[1]...... .... Splendet ergo unicuique nostrum lucerna hæc, inquantum oleo bonorum operum fuerit accensa. Si autem male agamus, et opera nostra mala sint, non solum non accendimus, sed extinguimus nobis istam lucernam : et completur in nobis illud quod Scriptura dicit, quia « Qui male » agit in tenebris est, et qui odit fratrem suum in tenebris » ambulat[2]. « Extinxit enim lucernam charitatis, et ideo in tenebris ambulat. Annon tibi videtur extinxisse lucernam, qui lumen charitatis extinxit? Qui autem diligit fratrem, in charitatis luce perdurat, et cum fiducia potest dicere : « Ego » autem sicut oliva fructifera in domo Dei[3], » et, « filii ejus » sicut novellæ olivarum in circuitu mensæ[4] » ejus. Oleum ergo offerri jubetur a populo, et oleum non qualecumque, sed mundum, et non ex quibuscumque seminibus (ut fieri diversis in regionibus mos est), sed de olivis expressum, in quibus indicium pacis ostenditur. Neque enim accepta possunt esse Deo opera tua, nisi in pace peragantur : sicut et Jacobus Apostolus dicit : « Fructus autem justitiæ in pace » seminatur[5]. » Et idcirco, credo, etiam Dominus discipulis suis tradebat fidele depositum dicens : « Pacem meam do » vobis, pacem meam relinquo vobis[6]. » De hac ergo oliva oleum premamus operum nostrorum, ex quo lucerna Do-

[1] Matth. xxv. — [2] 1 Joan. ii, 11. — [3] Psal. lii, 8. — [4] Psal. cxxvii, 3. — [5] Jac. iii, 18. — [6] Joan. xiv, 27.

mino possit accendi, ut non in tenebris ambulemus. Hæc quidem a nobis dicta sunt, quantum ad lucernam candelabri et oleum ejus spectat.

Nunc vero videamus quid etiam in consequentibus de panibus propositionis scriptum sit. « Et sumetis, *inquit,* similaginem, et facietis de ea duodecim panes. De duabus decimis erit unus panis, et imponetis eos duas positiones, sex panes una positio super mensam mundam contra Dominum. Et imponetis super positionem thus mundum, et salem, et erunt panes in commemorationem appositi Domino : die sabbatorum proponentur contra Dominum semper a filiis Israël, in testamentum æternum. Et erunt Aaron, et filiorum ejus, et edent ea in loco sancto : sunt enim sancta sanctorum. Hoc erit illis de eis quæ offeruntur Domino legitimum æternum [1]. » Secundum ea quæ scripta sunt, in duodecim panibus duodecim tribuum Israël videtur commemoratio ante Dominum fieri, et præceptum dari, ut sine cessatione isti duodecim panes in conspectu Domini proponantur : ut et memoria duodecim tribuum apud eum semper habeatur, quo veluti exoratio quædam et supplicatio per hæc pro singulis fieri videatur. Sed parva satis et tenuis est hujuscemodi intercessio. Quantum enim profecit ad repropitiandum, ubi uniuscujusque tribus per panem fructus, per fructus opera consideranda sunt? Sed si referantur hæc ad mysterii magnitudinem, invenies commemorationem istam habere ingentis repropitiationis effectum. Si redeas ad illum panem qui de cœlo descendit, et dat huic mundo vitam; illum panem propositionis quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ejus; et si respicias ad illam commemorationem de qua dicit Dominus : « Hoc facite in meam commemorationem [2] : » invenies quod ista est commemoratio sola quæ propitium facit

[1] Levit. xxiv, 5 et seqq. — [2] i Cor. xi, 25

hominibus Deum. Si ergo intentius Ecclesiastica mysteria recorderis, in his quæ Lex scribit futuræ veritatis invenies imaginem præformatam.....

... « Et superponitur[1], *inquit*, super positionem thus mundum[2]. » Thuris species formam tenet orationum. Oportet ergo panibus fidei orationum vigilantiam puritatemque conjungere. Pura autem oratio est, sicut Apostolus dicit : « Levantes puras manus sine ira et disceptatione[3]. » Simul et odoris suavitas impleri facit illud quod scriptum est : « Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo[4]. » Si quis ergo orationes quidem offerat Deo, non tamen habeat mundam conscientiam ab operibus malis; hic thus quidem videtur panibus superponere, sed non penitus mundum : nam si omne thus mundum esset, non utique addidisset Scriptura, thus mundum super panes propositionis ponendum ante Dominum. Nec enim putes quod omnipotens Deus hoc mandabat, et hoc lege sanciebat, ut thus ei ex Arabia deferretur. Sed hoc est thus quod Deus ab hominibus sibi quærit offerri, ex quo capit odorem suavitatis : orationes ex corde puro, et conscientia bona, in quibus vere Deus suscipit fragrantiam suavitatis.......... « Testamentum, *inquit*, » æternum erit Aaron et filiis ejus, et manducabunt ea in » loco sancto[5]. » Aaron et filii ejus genus est electum, genus sacerdotale, quibus hæc portio sanctorum donatur a Deo; quod sumus omnes qui credimus in Christo. Locum autem sanctum ego in terris non requiro positum, sed in corde. Locus enim dicitur sanctus, rationalis anima, propter quod et Apostolus dicit : « Nolite locum dare diabolo[6]. » Anima ergo mea locus est, si male ago, diaboli; si bene, Dei. Denique et spiritus malignus « cum, *inquit*, exierit ab

[1] N. 5, 6. p. 257.

[2] Levit. XXIV, 7. — [3] I Tim. II, 8. — [4] Psal. CXLI, 2. — [5] Levit. XXIV, 8. 9. — [6] Ephes. IV, 27.

» homine, et circuierit loca arida, et requiem non invene-
» rit, tunc dicit : Revertar ad locum meum unde exivi[1]. » Locus ergo sanctus anima est pura. In quo loco edere nobis mandatur cibum verbi Dei. Neque enim convenit ut sancta verba anima non sancta suscipiat : sed cum purificaverit se ab omni inquinamento carnis et morum, tunc locus sanctus effecta, cibum capiat panis illius qui de cœlo descendit. Nonne melius sic intelligitur locus sanctus, quam si putemus structuram lapidum insensibilium locum sanctum nominari? Unde simili modo etiam tibi lex ista proponitur, ut cum acceperis panem mysticum, in loco mundo manduces eum : hoc est, ne in anima contaminata et peccatis polluta Dominici corporis sacramenta percipias : « Quicum-
» que *enim* manducaverit, *inquit*, panem, et biberit calicem
» Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini.
» Probet autem se unusquisque, et tunc de pane manducet
» et de calice bibat[2]. »

« Sancta enim sanctorum sunt[3]. » Vides quomodo non dixit sancta tantummodo, sed sancta sanctorum; ut si diceret : Cibus iste sanctus non est communis omnium nec cujuscumque indigni, sed sanctorum est..........

HOMILIA XIV[4].

De filio mulieris Israëlitidis et Ægyptii patris, qui nominans nomen maledixit; et de sententia Dei lata in eum[5].

Historia[6] nobis recitata est, cujus quamvis videatur aperta narratio, tamen nisi diligentius continentiam ejus quæ est

1 Matth. XII, 43, 44. — 2 I Cor. XI, 27. — 3 Levit. XXIV, 9.
4 Tom. II, p. 258 et seqq.
5 Levit. XXIV.
6 N. 1, 2, p. 258, 259.

secundum litteram consequamur, interior nobis sensus haud facile patebit. Est ergo Scripturæ sermo de quo disserendum est hic : « Et exiit, *inquit*, filius mulieris Israëlitidis, » et hic erat filius Ægyptii inter filios Israël : et litigaverunt in castris, is qui erat ex Israëlitide, et homo Israëlita. Et nominans filius mulieris Israëlitidis nomen, maledixit ; et adduxerunt eum ad Moysen : et nomen matris » ejus Salomith filia Dabri, ex tribu Dan : et miserunt eum » in carcerem, ut judicarent de illo per præceptum Domini. » Et locutus est Dominus ad Moysen dicens : Ejice illum » qui maledixit extra castra, et imponent omnes qui audierunt manus suas super caput ejus, et lapidabunt eum omnis synagoga[1]. » Videamus ergo primo quid sibi velit historia quam proposuimus ; et quamvis plana videatur, tamen adhuc evidentius eam tentemus sub oculis ponere. Ponamus ergo unum ex patre et matre Israëlitici nominis generositate gaudentem ; alium ex matre tantum, non etiam ex patre, et velut ex parte nobilem, et ex parte non patris, quæ utique melior videtur, sed matris, quæ inferior est. Si enim pater fuisset Israëlita, et mater Ægyptia, esset aliquid amplius ; hoc enim fuerant Manasses et Effrem. Nunc vero scriptum est, quia filius sit mulieris Israëlitidis et Ægyptii patris. Si ergo diligenter secutus es duos istos viros, unum ex integro nobilem, alium ex parte, intuere nunc eos litigantes adinvicem : in qua lite is qui patre Ægyptio et matre sola Israëlitide genitus videtur, nominans maledixerit ; et ob hoc perductus sit is qui maledixerat ad Moysen. Moyses vero neque absolvere eum ausus est, neque condemnare sine Deo. Tradidit enim eum custodiæ usquequo a Deo acciperet responsum quid velit fieri de eo. Hæc est historiæ continentia, nunc autem videamus quæ sit in ea spiritualis ratio quæ ædificare debet Ecclesiam.

[1] Levit. xxiv, 10 et seqq.

Primo omnium sermo dicit, quia exiit filius mulieris Israëlitidis et Ægyptii patris, et unde vel quo exierit non refert. Inveniuntur enim ambo in castris positi, sicut indicat sermo Domini dicens : « Educ hominem qui maledixit foras » extra castra[1]. » Si ergo de castris educitur, necessario in castris erat. Quid ergo est cum nondum exisset de castris, dicit de eo Scriptura divina : « Et exiit filius mulieris Israëlitidis[2] ? » Ego puto quia docere nos vult sermo divinus, quod qui peccat, dupliciter exire dicitur. Primo enim exit a proposito bono et recta sententia, exit a via justitiæ, exit a lege Dei. Postmodum vero cum confutatus fuerit pro peccato, exit etiam de cœtu et congregatione sanctorum. Ut si, verbi causa, dicamus : Peccavit aliquis fidelium; iste etiamsi nondum abjiciatur per episcopi sententiam, jam tamen per ipsum peccatum quod admisit ejectus est : et quamvis intret ecclesiam, tamen ejectus est, et foris est segregatus a consortio et unanimitate fidelium. Exiit ergo filius patris Ægyptii et matris Israëlitidis. Qui penitus extra fidem est, totus Ægyptius est. Qui autem inter nos est, et peccat, ex una quidem parte qua Deo credit, Israëliticæ videtur originis; ex ea vero parte qua peccat, de Ægyptio genus ducit. Duos ergo Scriptura proposuit litigantes, unum ex integro Israëlitam, qui litigavit quidem, sed non peccavit : istum vero cujus peccatum designat, maxima ex parte mixtum esse Ægyptio generi indicat adversum quem litigat Israëlita, et forte competenter et rationabiliter litigat. Nam et in Exodo Israëlita et Ægyptius litigant, ubi Israëlita superat, Ægyptius cadit[3]. Igitur et ego hodie si veritatem defendam, si pugnem pro Ecclesiastica fide adversum eum qui ex parte quidem credit Christo et recipit Scripturas, sed non integre sensum earum nec fideliter recipit : litigo adversum eum qui ex matre quidem Israëlita est, ex patre

[1] Levit. xxiv, 14. — [2] Ibid. 10. — [3] Exod. xx.

vero Ægyptius. Si quis ergo et fidei credulitate et nominis professione Christianus est et Catholicus, iste ex utraque parte Israëlita est. Qui vero professione quidem Christianus est, intellectu autem fidei hæreticus et perversus est, iste matrem quidem Israëlitidem, patrem vero Ægyptium habet.... Quid ergo est utrisque litigantibus? Necessario ille qui carnalem sequitur sensum, tanquam de Ægyptio genus ducens nomen nominat, et maledicit. Nominat enim nomen Dei, et cum maledicto nominat : negat enim eum creatorem esse mundi, negat esse patrem Christi. Nos vero qui ex utroque genere Israëlitæ sumus, et litteram et spiritum in Scripturis sanctis defendimus, et litigamus adversum eos qui ex media parte Israëlitæ videntur, et dicimus quia neque secundum litteram maledici oportet, neque secundum spiritualem intelligentiam blasphemari. Maledicus enim non solum in Deum, sed etiam in proximum, Apostoli Pauli sententia a regno Dei excluditur. Vide enim quomodo dicit Apostolus : « Nolite errare : neque fornicarii, neque adulteri, neque » molles, neque masculorum concubitores, neque fures, ne- » que avari, neque maledici regnum Dei possidebunt[1]. » Videte inter quæ crimina, inter adulteros, inter masculorum concubitores, inter avaros, quos alibi dicit idolis servientes, etiam maledicos posuit, et a regno Dei pariter cum illis exclusit. Videant ergo si qui os suum quotidiana pene consuetudine hoc vitio insuescunt, quid eis periculi immineat. Putantes enim leve et facile hoc esse peccatum non facile cavent, sed considerent Apostolum quomodo maledicum a regno Dei excludit, et Deus per Moysen quomodo maledicum puniri jubet. Unde et ego valde admiratus sum, quod in hoc loco quem habemus in manibus, Scriptura non aperte designavit, quia iste qui ex Ægyptio genus ducit maledixerit Deum, sed tantum posuit quia nominans male-

[1] I Cor. VI, 9, 10.

dixerit, et reliquit in medio vel de Deo vel de homine suspicandum. Unde mihi videtur idcirco noluisse aperte de Deo pronuntiare, ne de hominibus videretur dedisse licentiam; et ideo vel de Deo vel de homine siluisse, ut de utroque caveretur.

..... Hæc nobis dicta sint pro his [1] qui negligunt oris maledici consuetudinem resecare : qui etiamsi non ex corde maledicant, etiamsi non voto et animo iniquo proferant maledicta, tamen immunditiam labiorum, secundum Esaiæ verbum [2], et inquinamenta oris incurrunt. Iste tamen qui licet matre Israëlitide, Ægyptio tamen patre progenitus est, exiit et nominans nomen maledixit. De quo ego puto quod nisi exisset, nec litigasset adversum verum Israëlitam, nec nominans maledixisset. Exiit enim a veritate, exiit a timore Dei, a fide, a charitate, sicut superius diximus quomodo per hæc quis exeat de castris Ecclesiæ, etiamsi per episcopi vocem minime abjiciatur. Sicut e contrario interdum fit ut aliquis non recto judicio eorum qui præsunt Ecclesiæ depellatur, et foras mittatur. Sed ipse non ante exiit, hoc est, si non ita egit ut mereretur exire, nihil læditur in eo quod non recto judicio ab hominibus videtur expulsus. Et ita fit ut interdum ille qui foras mittitur intus sit, et ille foris qui intus retineri videtur. Vis tibi ostendam et alium qui a nullo ejectus exisse dicitur? Scriptum est de Caïn, quia « exiit a facie Dei [3]. » Quo exiit a facie Dei? Ubi enim non erat facies Dei? Sed exiisse dicitur, pro eo quod legem naturæ egressus est, et ignaram tanti sceleris terram fraterno sanguine primus infecit. Sunt tamen et qui bene exeunt, et beati sunt qui exeunt. Ostendam etiam hoc de Scripturis. In Exodo scriptum est : « Omnes, *inquit,* qui quærebant » nomen Domini, exierunt foras ad Moysen extra castra [4]. »

[1] N. 3, 4. p. 260, 261.
[2] Isai. VI. — [3] Gen. IV, 16. — [4] Exod. XXXIII, 7.

Isti bene exierunt extra castra, qui sequebantur Moysen, id est, legem Dei. Et de aliis dicitur : « Exite populus meus » de medio eorum, et immundum nolite contingere [1]. » Exit ergo, inquit, filius mulieris Israëlitidis, et hic erat filius Ægyptii, inter filios Israël, et litigaverunt in castris, ille qui erat ex Israëlitide muliere et homo Israëlita. Vide quanta cautela Scripturæ divinæ, si tamen intendas, si diligenter inspicias : illum qui de Israëlitide matre et de Ægyptio patre natus est, non dixit hominem; illum vero qui ex utroque genere Israëlita erat hominem nominavit. Putamus hæc fortuita scripta? Putamus casu adjectum, ut ille non diceretur homo, et hic diceretur? Non sunt ista fortuita, ratio est. Nihil enim in verbis Dei absque profunda ratione conscriptum est. Ille namque qui ex parte Ægyptius, ex parte Israëlita erat, nondum merebatur homo nominari. Iste vero qui ex integro Israëlita erat, hoc est, qui mente Deum videbat, iste homo appellatur, ille homo interior, qui ad imaginem Dei factus est, et potest videre Deum.

Post hæc jam quæ in posterioribus referuntur non absque quadam quæstione sunt, de qua multi quærentes, non multa explicare potuerunt. Sed si vestris me orationibus juveritis, tentabimus etiam nos in medium proferre quæ Dominus dederit. « Homo, *inquit*, si maledixerit Deum, » peccatum accipiet. Qui autem nominat nomen Domini, » morte moriatur [2]. » Quid est hoc? Qui maledixerit Deum non habet pœnam mortis, sed qui nominaverit nomen Domini? Nonne multo gravius est maledicere Deum, quam nominare, quamvis in vanum nominasse dicatur? Et quomodo qui maledicit peccatum suscipit tantum, qui autem nominat morte mulctatur? Hæc ergo sunt quæ in hoc loco solent quæstionem movere, quæ ignorantibus sensum Scri-

[1] Isai. LII, 11. — [2] Levit. XXIV, 15.

pturarum inconsequenter dicta videntur et incongrue. Putant enim quod ille qui nomen Dei maledicit, statim puniri debeat; ille vero qui nominaverit nomen Domini, hoc est, superflue et in vanum nominaverit, sufficiat accepisse peccatum. Sed nos consequentiam sermonis tali quodam sensu tentemus aperire. Majus esse peccatum in quo maledicitur Deus, quam in quo nominatur, dubitare non possumus. Restat ut ostendamus multo esse gravius accipere peccatum, et habere secum, quam morte mulctari. Mors quæ pœnæ causa infertur pro peccato, purgatio est peccati ipsius pro quo jubetur inferri. Absolvitur ergo peccatum per pœnam mortis, nec superest aliquid quod pro hoc crimine judicii dies et pœna æterni ignis inveniat. Ubi vero quis accipit peccatum habet illud secum, ac permanet cum ipso, nec aliquo supplicio pœna quæ diluitur transit, cum ipso est etiam post mortem : et quia temporalia hic non persolvit, ibi expendit æterna supplicia. Vides ergo quanto gravius sit accipere peccatum, quam morte mulctari. Hic enim mors pro vindicta datur, et apud justum judicem Dominum non vindicatur bis in idipsum, sicut Propheta dixit [1]. Ubi autem non est soluta vindicta, peccatum manet illis æternis ignibus extinguendum. Quod autem hæc ita se habeant, possum tibi testes ex divinis voluminibus adhibere Ruben et Judam patriarchas loquentes ad patrem suum Jacob, cum vellent assumere secum Benjamin, et ducere ad Ægyptum, propter sponsionem quam cum Joseph fratre pepigerant. Ibi ergo Ruben ita dicit ad patrem : « Ambos filios meos occide, nisi » reduxero ad te Benjamin [2]. » Judas vero ait : « Peccator » ero in te nisi reduxero eum tibi [3]. » Jacob ergo pater ipsorum, sciens multo esse gravius quod promiserat Judas, qui dixerat, « Peccator ero in te, » ab eo qui dixerat, « Occide » filios meos, » Ruben quidem non credidit filium tanquam

[1] Nahum, I, 9. — [2] Gen. XLII, 37. — [3] Id. XLIII, 9.

qui leviorem elegerit pœnam; Judæ vero tradidit sciens gravius esse quod elegerat. Hoc ergo modo convenienter aptavit Scriptura divina ei qui maledixit Deum, ut peccatum sumat; ei vero qui levius deliquit, quod morte moriatur. Vis autem et de Evangeliis noscere quod qui receperit in hac vita mala sua, ibi jam non recipiat; qui autem hic non receperit, ibi serventur ei omnia? Docet nos exemplum Lazari pauperis, et illius divitis ad quem dicitur in infernis a patriarcha Abraham : « Memento, fili, quoniam tu recepisti » bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. Nunc autem » tu quidem cruciaris, hic vero requiescit[1]. » Et solent homines ignorantes judicia Dei, quæ sunt abyssus multa, conqueri adversum Deum, et dicere : Cur homines iniqui, et injusti raptores, impii, scelesti, in hac vita nihil patiuntur adversi, sed cuncta eis prosperis successibus cedunt, honores, divitiæ, potentia, sanitas quoque eis ipsa et corporis habitudo famulantur? e contra innocentibus, ac piis, et colentibus Deum innumerabiles ærumnæ superveniunt, abjecti et humiles, contempti et sub colaphis potentium vivunt, nonnunquam etiam sævius eis morbi quoque ipsius corporis dominantur? Sed hæc, ut dixi, conqueruntur ignorantes qui sit ordo in divinis judiciis. Quanto enim gravius eos puniri volunt de quorum potentia et iniquitatibus ingemiscunt, tanto necessarium est differri pœnas, quæ si non differrentur, temporales utique et leviores essent, quia finem cum morte reciperent, nunc vero quia differuntur, certum est quod æternæ erunt et cum sæculis extendentur. E contra igitur si velint justis et innocentibus in præsenti sæculo bona reddi, essent etiam ipsa bona temporalia et celeri termino concludenda. Quanto autem magis differuntur in futurum, tanto magis erunt perpetua et nescient finem. Hoc est ergo quod nos Scripturæ hujus locus paucis sermo-

[1] Luc. XVI, 25.

nibus comprehensus edocuit, ut sciamus multo esse gravius accipere peccatum, et habere, ac secum ad inferna deferre, quam in præsenti pœnam dare commissi. Et ideo hæc sciens expedire fidelibus Apostolus Paulus dicit de eo qui peccaverat : Quem tradidi, inquit, « Satanæ in interitum » carnis [1], » hoc est morte mulctasse. Qui autem sit fructus mortis hujus, ostendit in sequentibus dicens : « Ut spiritus » salvus fiat in die Domini nostri Jesu Christi. » Vides ergo quomodo aperte Apostolus utilitatem mortis hujus exposuit. Quod enim dicit, Tradidi in interitum carnis, hoc est, in afflictionem corporis, quæ solet a pœnitentibus expendi ; eumque carnis interitum nominavit, qui tamen carnis interitus vitam spiritui conferat. Unde et nunc si quis forte nostrum recordatur in semetipso alicujus peccati conscientiam, si quis se obnoxium novit esse delicto, confugiat ad pœnitentiam, et spontaneum suscipiat carnis interitum, ut expurgatus in præsenti vita spiritus noster, mundus et purus pergat ad Christum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI [2].

De benedictionibus Levitici.

In agonibus corporalibus gradus [3] quidam et differentiæ singulorum quorumque observari ordinum solent, ut pro qualitate certaminum, præmio remuneretur unusquisque victoriæ. Verbi gratia, si inter pueros quis habeat agonem, si inter juvenes, si inter viros, quæ per singulos ordines observatio haberi debeat, quid fieri liceat quidve non liceat,

[1] 1 Cor. v, 5.
[2] Tom. II, p. 263 et seqq.
[3] Levit. xxvi.
[4] N. 1.

et quæ certaminis regula custodiri, quid etiam post hæc remunerationis mereatur palma vincentis, ipsis nihilominus agonicis legibus cautum est. Ita et nunc omnipotens Deus observandæ legis suæ in hoc mundo agonem mortalibus ponens, posteaquam tradidit observanda quamplurima, et quid fieri quidve non fieri debeat, ascripsit : convenienter ad ultimum jam Levitici librum, in quo de singulis quibusque observationibus constitutum est, quid muneris reportet qui impleverit, et quid pœnæ subeat qui non observaverit, enuntiat. Sed si lex, secundum quod Judæi volunt et hi qui eorum sensu Scripturas intelligendas putant, non est spiritualis, sed carnalis, dubium non est quin observata carnaliter benedictiones quoque carnales observantibus tribuat. Si vero (ut Paulo videtur Apostolo) lex spiritualis est, sine dubio et spiritualiter observanda est, et spiritualis ex ea benedictionum speranda remuneratio......

Sed videamus nunc [1] in Levitico benedictionum quod sit exordium : « Si, *inquit,* in præceptis meis ambulaveritis, » et mandata mea custodieritis et feceritis ea [2]. » Tria sunt quæ dicit : in præceptis ambulandum, mandata custodienda, et facienda quæ mandata sunt. Unde videtur mihi præceptum esse, verbi gratia, cum jubetur ut ille qui sabbatum non servavit ab omni synagoga lapidetur, aut qui maledixit Dominum ut lapidibus perimatur, et si qua jubentur hujusmodi ; mandata vero esse, quibus jubetur, verbi causa, decimas offerri Levitis, vel ter in anno apparere Domino, vel non apparere vacuum in conspectu Domini. Custodire est ergo mandatum, intelligere vel advertere quæ jubentur. Facere autem mandatum, est implere quæ jubentur. Sic ergo intelligendum puto quod dixit : « Si in præceptis meis » ambulaveritis, et mandata mea custodieritis, et feceritis

[1] N. 2, 3, 4, 5, 6, 7. p. 264 ad 269.
[2] Levit. xxvi, 3.

» ea. » Sed videamus quæ sit prima benedictio iis qui ea quæ mandantur impleverint : « Dabo, *inquit,* pluviam vobis in » tempore suo[1]. » Igitur primo ad Judæos dicamus, et eos qui simpliciter vel corporaliter hæc intelligenda opinantur : Si pluvia hæc tanquam remuneratio pro laboribus datur iis qui mandata custodiunt, quomodo et iis qui mandata non servant, una atque eadem datur pluvia temporibus suis, et universus mundus communibus utitur pluviis a Deo datis? Pluit enim super justos et injustos[2]. Quod si justis et injustis datur pluvia, non erit eximia remuneratio iis qui mandata servaverint. Vide ergo quia etiamsi Judæi non acquiescunt verbis Jesu Domini nostri, tu tamen qui nomine ejus censeris, et Christianus appellaris, debes ei credere dicenti quia Pater suus cœlestis communem hanc pluviam pluit super justos et injustos, et non debes putare quia justis eximiam separaverit portionem hanc quam communem posuit etiam cum injustis. Quæramus ergo in Scripturis quæ sit pluvia quæ sanctis tantummodo datur, et de qua mandatur nubibus ne pluant pluviam istam super injustos. Quæ ergo sit ista pluvia, ipse nos Moyses horum legislator edoceat. Ipse enim dicit in Deuteronomio : « Attende cœlum, » et loquar, et audiat terra verba ex ore meo, expectetur » sicut pluvia eloquium meum[3]. » Numquid mea verba sunt ista? numquid rhetoricis argumentis sensum divinæ legis violenter inflectimus? Nonne Moyses est qui dicit pluviam esse quod loquitur? « Expectetur, *inquit,* sicut pluvia elo» quium meum, et descendant sicut ros verba mea, sicut » imber super gramen, et sicut nix super fœnum[4]. » Intende diligenter, auditor, ne putes nos vim facere Scripturæ divinæ cum docentes Ecclesiam dicimus vel aquas, vel imbres, vel alia quæ corporaliter dici videntur, spiritualiter sentienda. Audi Moysen quomodo verbum Legis nunc pluviam nomi-

[1] Levit. xxvi, 4. — [2] Matth. v, 45. — [3] Deut. xxxii, 1, 2. — [4] Ibid.

nat, nunc rorem vocat, nunc imbrem, nunc etiam nivem dicit. Et sicut Moyses varia et diversa proloquitur tanquam ex gratia multiformis Dei sapientiæ proloquens, ita et Esaias cum dicit : « Audi cœlum, et percipe auribus terra, quo- » niam Dominus locutus est[1]. » Sed et unusquisque Prophetarum cum aperuerit os imbres deducit super faciem terræ, hoc est auribus et cordibus auditorum. Hoc sciens et Apostolus Paulus dicebat : « Terra enim venientem sæpius » super se bibens imbrem, et germinans herbam opportu- » nam iis a quibus colitur, accipit benedictiones a Deo : » quæ autem protulerit spinas et tribulos, reproba est, et » maledicto proxima, cujus finis ad exustionem[2]. » Numquid hæc Apostolus de terra hac dixit? Sed nec accipit terra hæc benedictiones a Deo, cum imbres biberit et fructum produxerit. Sed neque si spinas ac tribulos post pluviam protulerit, consequetur maledictionem a Deo. Sed nostra terra, id est, nostrum cor, si suscipiat frequenter venientem super se pluviam doctrinæ legis, et attulerit fructum operum, accipit benedictiones a Deo. Si vero non opus spirituale, sed spinas et tribulos, id est, sollicitudines sæculi habeat, aut voluptates, et divitiarum cupiditates; reproba est, et maledicto proxima, cujus finis erit ad exustionem. Propterea unusquisque auditorum cum convenit ad audiendum, suscipit imbrem verbi Dei : et siquidem fructum attulerit operis boni, benedictionem consequetur. Si vero susceptum verbum Dei contempserit, et frequenter audita neglexerit, ac sollicitudini se rerum sæcularium libidinique subjecerit, tanquam qui spinis suffocaverit verbum, maledictionem pro benedictione conquirit, et pro beatitudinis fine finem exustionis inveniet : « Dabo ergo, *inquit,* vobis pluviam in tem- » pore[3]. » Necessario addidit et *in tempore.* Sicut enim imber iste terrenus si importune veniat, id est, cum messis

[1] Isai. I, 2. — [2] Heb. VI, 7. — [3] Levit. XXVI, 4.

colligitur, cum frumenta teruntur in areis, obesse magis quam prodesse videbitur : ita et ii quibus pluvia verbi Dei ministranda committitur, observare debent hoc quod dicit Scriptura, ut in tempore præbeant, id est, ne crapulato et ebrio verbum Dei ingerant, nec occupato in aliis animo, cum attentus esse non potest; vel cum alicujus vitii languore constrictus est, et non doctori, sed morbo proprio interior præstatur auditus. Prudenter ergo conjiciat ubi potest vacare mens, ubi sobrius, ubi vigilans, ubi intentus auditor est, et ibi pluviam ministret in tempore : sicut et tritici mensuram servus fidelis et prudens in Evangelio conservis dare jubetur in tempore. Sed et alio modo possumus intelligere hoc quod mandatur imber dandus in tempore. Puer est aliquis, et parvulus in fide, indiget pluvia, sed lactis pluvia. Sic enim dicit ille qui sciebat pluvias in tempore dispensare : « Lac vobis potum dedi, non escam, nondum » enim poteratis[1]. » Profecit post hæc in fide, crevit ætate et sapientia. Aptus sine dubio factus est, qui solidiorem percipiat cibum. Infirmatur aliquis, et non pro tempore, sed pro infirmitate capere non potest quæ robusta sunt : verbi causa non potest plene de castitate capere sermonem, oportet compati, et metiri doctrinam pro virium qualitate, et concedi talibus nuptias. Hoc est oleribus pascere infirmum, et ad hujusmodi mensuras animæ aptare velut tenuem et rori similem pluviam verbi. Est autem alia terra, quæ potest suscipere validos imbres, ferre etiam flumina verbi Dei, rapidos portare torrentes. De iis enim talibus Propheta dicit in Psalmis : « Et torrentem voluptatis tuæ » potum dabis illis[2]. »

« Dabo ego, *inquit,* vobis pluviam in tempore suo, et » dabit terra nativitates suas[3]. » Post primam benedictionem pluviæ, ista secunda est qua dicitur terra suscepta pluvia

[1] 2 Cor. III, 2. — [2] Psal. XXXVI, 8. — [3] Levit. XXVI, 4.

dare nativitates suas. Invenimus quia et Isaac benedicens Jabod dixerit : « Det tibi Dominus a rore cœli, et ab ubertate terræ plenitudinem frumenti et vini[1]. » Putasne tale frumentum in benedictione dabat Isaac filio suo Jacob, quale habent et peccatores homines, et quali abundabat etiam impius Pharao? Hæccine erat tanti patriarchæ benedictio? Vis tibi adhuc ostendam quomodo et alii iniqui habeant multitudinem frumenti? Intuere illum in Evangelio, cujus ager multos attulit fructus, qui dixit : « Destruam » horrea mea, et majora reædificabo, et dicam animæ meæ : » Anima, habes multa bona reposita in annos multos; man» duca, bibe, et lætare[2]. » Talia ergo credimus esse bona, quæ divinis benedictionibus sanctis quibusque et fidelibus tradebantur? Alios ergo terræ fructus aspicio, et aliter multitudinem nativitatis intueor. Si enim terra mea afferat fructum, si nativitates suas ex Domini benedictione producat, intelliget sensus meus et explicare poterit, quæ qualisque sit ista terra, quæ accepta cœlesti pluvia nativitates proferat rationabilium frugum. Testimonium de Evangeliis sume, quomodo exiit qui seminat seminare, et aliud quidem cecidit secus viam, aliud autem super petram, aliud super spinas, aliud autem super terram bonam[3]. Si ergo ea quæ ceciderint super terram bonum attulerint fructum, dedit terra fructum suum, et nativitates suas produxit centesimum, et sexagesimum et tricesimum.

« Sed et ligna, *inquit,* camporum dabunt fructum suum[4]. » Habemus intra nosmetipsos et ligna camporum, quæ fructum suum producunt. Quæ sunt ista ligna camporum, quæ fructum suum producunt? quæ sunt ista ligna camporum? Dicet fortassis auditor : Quid iterum hic eurisilogus agit? quid undecumque verba conquirit, ut explanationem lectionis effugiat? quomodo intra nos esse ligna docebit, et ar-

[1] Gen. XVII, 28. — [2] Luc. XII, 18. — [3] Matth. XIII. — [4] Levit. XXVI, 4.

bores? Si non temere obtrectes, jam nunc audies quia « non » potest arbor bona malos fructus facere, neque arbor mala » fructus bonos facere[1]. » Habemus ergo arbores intra nos, sive bonas, sive malas; et quæ bonæ sunt fructus malos afferre non possunt, sicut quæ malæ sunt fructus non afferent bonos. Vis tibi et arborum ipsarum quæ intra nos sunt vocabula et appellationes expediam? Non est ficus, neque malus, nec vitis; sed una arbor justitia vocatur, alia prudentia, alia fortitudo, alia temperantia nominatur. Et si vis, majorem adhuc arborum multitudinem disce, quibus fortassis dignius putabitur consitus etiam paradisus Dei. Est enim ibi arbor pietatis, est et alia arbor sapientiæ, est et alia disciplinæ, est et alia scientiæ boni et mali. Super omnia vero est arbor vitæ. Non tibi magis videtur quod Pater cœlestis agricola hujusmodi arbores in anima tua excolat, et hujusmodi plantaria in tua mente constituat? Sic ergo dicit Salvator : « Non potest arbor mala bonos fructus fa» cere, neque bona fructus malos facere[2]. » Hoc est quod docet. Arbor pudicitiæ bona est, non potest afferre fructus impudicitiæ. Arbor justitiæ bona est, et afferre fructus injustitiæ non potest. Sic et e contrario si habeas malæ arboris radicem in tua mente plantatam, bonos reddere non potest fructus. Si enim sit in te radix malitiæ, fructus non dabit bonos. Si sit intra cor tuum stultitiæ planta, nunquam proferet sapientiæ florem. Si injustitiæ, si iniquitatis arbor sit, nunquam hujusmodi ligna gaudere bonis fructibus possunt. Si ergo servemus mandata Dei, suscepta pluvia verbi Dei, de qua superius diximus, etiam arbores quæ in campis animæ nostræ et cordis nostri latitudine plantatæ sunt, lætum et bonæ suavitatis afferent fructum. Vis autem tibi de Scripturis ostendam arbores vel ligna appellari has singulas quasque virtutes, quas superius memoravimus? Adhi-

[1] Matth. VII, 18. — [2] Ibid.

beo testem sapientissimum Salomonem dicentem de sapientia : « Lignum vitæ est, *inquit,* omnibus qui amplectuntur » eam [1]. » Si ergo sapientia lignum vitæ est, sine dubio et aliud lignum est prudentiæ, et aliud scientiæ, et aliud justitiæ. Neque enim consequenter dicitur ex omnibus virtutibus solam sapientiam meruisse quæ lignum vitæ dicatur, cæteras autem virtutes nequaquam similis sortis suscepisse vocabula. « Ligna *ergo* campi dabunt fructum suum [2]. » Hoc credo de se sentiebat et beatus David cum dicebat : « Ego au» tem sicut oliva fructifera in domo Dei [3]. » Ex quo manifeste ostendit lignum olivæ justum hominem dici et sanctum.

« Et comprehendet vobis trituratio vindemiam [4]. » Si seminatum est in anima semen bonum, et suscepta a Deo pluvia crevit, et venit ad spicam, necessario consequetur et messis; et si messis, consequetur etiam trituratio, in qua frumenta purgentur. Etenim anima quæ germinat, ex verbo Dei et cœlesti pluvia rigata germen producit ad messem, necesse est ut ipsa messis quam profert purgetur in area, id est, ut sensus quos genuerit anima in medium proferat, et sive cum cæteris doctoribus, sive etiam cum ipsis quæ sentit divinis voluminibus conferat : ut si quid in eis inane et superfluum, si quid paleæ simile fuerit aut aristis, flante in se spiritu discretionis excutiat, et purum frumentum quo solo queat nutrire conservos, et mensuram tritici in tempore dispensare retineat. « Et consequetur, *inquit,* tritura» tio vindemiam [5]. » Quia panis (ut Scriptura dicit [6]) confortat cor hominis, et vinum lætificat, quæcumque de continentia, de observantiis et custodia mandatorum Dei dicuntur, hæc possunt videri frumentum ex quo panis efficitur, et auditorum corda confortat. Ea vero quæ ad scientiam pertinent, et occultorum explanatione mentes lætificant audien-

[1] Prov. III, 18. — [2] Lev. XXVI, 4. — [3] Psal. LII, 10. — [4] Levit. XXVI, 5. — [5] Ibid. — [6] Psal. CIV, 15.

tium, vino ac vindemiæ videbuntur aptanda. Cordi etenim lætitia tribuitur, cum ea quæ occulta et obscura sunt explicantur. « Et vindemia, *inquit,* comprehendet sationem [1]. » Ut si dicamus : Primo seminavi quæ legis sunt, et posteaquam seminatum est, oravi ut daret Dominus pluviam in tempore, et facta est messis. Post hæc non maneo otiosus, sed iterum semino, accipio scripturam Propheticam, et ex ea semino terras et novalia auditorum. Post hæc semino et alia de Evangelicis sermonibus. Diversa sunt quæ seminantur, per totum annum possumus seminare. Possumus enim et de Apostolicis Litteris multa semina jacere. Semper est quod seminetur, in omni vita nostra otii nullum tempus est : quamdiu respiramus, seminemus. Tantum est, ut in spiritu seminemus, ut de spiritu metamus vitam æternam. « Et manducabitis panem vestrum in saturitate [2]. » Nec hoc ego corporalis esse benedictionis accipio, quasi qui custodiat legem Dei, panem istum communem in abundantia consequatur. Quid enim ? Nonne impii et scelesti panem non solum in abundantia, sed et in deliciis comedunt ? Magis ergo si respiciamus ad eum qui dixit : « Ego sum panis » vivus qui de cœlo descendi, et qui manducaverit hunc » panem vivet in æternum [3], » et advertamus quia qui hæc dicebat, verbum erat quo animæ pascuntur : intelligimus de quo pane dictum sit in benedictionibus a Deo, « Et man» ducabitis panem vestrum in saturitate [4]. » Similia iis etiam Salomon in Proverbiis pronuntiat de justo dicens : « Justus » manducans replebit animam suam : animæ autem impio» rum in egestate erunt [5]. » Hoc si secundum litteram accipias, quia « justus manducans replet animam suam, animæ » vero impiorum in egestate erunt, » falsum videbitur. Matis enim animæ impiorum cum aviditate cibum sumunt, et

[1] Levitic. xxvi, 5. — [2] Ibidem. — [3] Joan. vi, 51. — [4] Levitic. xxvi, 5. — [5] Prov. xiii, 25.

saturitati student. Justi autem interdum et esuriunt. Denique Paulus justus erat, et dicebat : « Usque ad hanc horam » esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cædi» mur[1]. » Et iterum dicit : « In fame et siti, in jejuniis mul» tis[2]. » Et quomodo dicit Salomon, quia « justus manducans » satiat animam suam[3] ? » Sed si intuearis quomodo justus semper et sine intermissione manducet de pane vivo, et repleat animam suam, ac satiet eam cibo cœlesti, qui est verbum Dei, et sapientia ejus : invenies quomodo ex benedictione Dei manducet justus panem suum in satietate. « Et » habitabitis tuti super terram vestram[4]. » Iniquus nunquam tutus est, sed semper movetur et fluctuat, et circumfertur omni vento doctrinæ in fallacia hominum ad deceptionem erroris. Justus vero, qui legem Dei custodit, tutus habitat super terram suam. Sensus enim ejus firmus est dicentis ad Deum : « Confirma me, Domine, in verbis tuis[5]. » Confirmatus ergo et tutus et radicatus habitat super terram, fundatus in fide, quia ædificium ejus non est super arenam positum, neque radix ejus super petram est : sed domus quidem ejus fundata super terram, planta vero ejus radicata est in profundo terræ, hoc est, in interioribus animæ ejus. Recte ergo ad hujuscemodi animam dicitur in benedictionibus : « Et habitabitis tuti super terram vestram, et dabo pacem » super terram[6]. » Quam pacem dat Deus? istam quam habet mundus? Negat se istam dare Christus. Dicit enim : « Meam pacem do vobis, meam pacem relinquo vobis : non » sicut hic mundus dat pacem, ego do vobis[7]. » Negat ergo se pacem mundi dare discipulis suis, quia et alibi dicit : « Quid putatis quia pacem veni mittere in terram? non veni » pacem mittere, sed gladium[8]. » Vis ergo videre quam pa-

[1] I Cor. IV, 11. — [2] 2 Cor. XI, 27. — [3] Prov. XIII, 25. — [4] Levit. XXVI, 5. — [5] Psal. CXIX, 28. — [6] Levit. XXVI, 5, 6. — [7] Joan. XIV, 27. — [8] Luc. XII, 51, et Matth. X, 34.

cem dat Deus super terram nostram? Si terra sit bona, illa quæ affert fructum centesimum, aut sexagesimum, aut tricesimum, illam pacem suscipiet a Deo quam dicit Apostolus : « Pax autem Dei, quæ superat omnem mentem, custo» diat corda vestra et sensus vestros [1]. » Hæc est ergo pax quam dat Deus super terram nostram.

« Et dormietis, et non erit qui vos exterreat [2]. » Et Salomon in Proverbiis dixit : « Si enim sederis, sine timore eris : » et si dormieris, libenter somnum capies, et non timebis » terrorem supervenientem tibi, neque impetus impiorum » supervenientes [3]. » Hæc ille dixit de justo et sapiente viro, et hæc in benedictione dicuntur : « Dormietis, et non erit » qui vos exterreat. » Si enim justus efficiar, nemo me exterrere poterit : nihil timeo aliud, si Deum timeam : « Jus» tus *enim, inquit,* confidit ut leo [4], » et ideo non timet leonem diabolum, nec draconem Satanam, nec angelos ejus; sed dicit secundum David : « Non timebo a timore » nocturno, a jaculo volante per diem, a negotio perambu» lante in tenebris, a ruina, et dæmonio meridiano [5]. » Addit et illud : « Dominus illuminatio mea, et Salvator meus, » quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, a quo trepi» dabo [6]? » Et iterum : « Si consistant adversum me castra, » non timebit cor meum [7]. » Vides constantiam et virtutem animæ custodientis mandata Dei, et habentis fiduciam libertatis ingenuæ. Post hæc, « Exterminabo, *inquit,* bestias ma» las de terra vestra [8]. » Bestiæ, inquit, istæ corporales, non sunt malæ neque bonæ, sed medium quiddam. Sunt enim muta animalia. Sed illæ bestiæ malæ sunt spirituales, quas Apostolus dicit « spirituales nequitias in cœlestibus [9]. » Et illa est mala bestia, de qua dicit Scriptura : « Serpens autem

[1] Phil. IV, 7. — [2] Lev. XXVI, 6. — [3] Prov. III, 24, 25. — [4] Id. XXVIII, 1. — [5] Psal. XCI, 5, 6. — [6] Psal. XXVII, 1. — [7] Ibid. 3. — [8] Levit. XXVI, 6. — [9] Ephes. VI, 12.

» erat sapientior omnium bestiarum quæ sunt super ter-» ram[1]. » Ipsa ergo est hæc mala bestia, quam promittit Deus exterminaturum se de terra nostra, si ejus mandata servemus. Vis videre et aliam bestiam malam? « Adversarius » vester, *inquit*, diabolus sicut leo rugiens circuit quærens » quem transvoret, cui resistite fortes in fide[2]. » Quod si adhuc plures bestias vis discere, docebit te Esaias propheta, qui sub visione quam attitulavit quadrupedum in deserto, talia quædam prophetico spiritu de bestiis loquitur : « In » tribulatione, *inquit*, et angustia leo, et catulus leonis : » inde et nati aspidum volantium, qui portabant super asi-» nos et camelos divitias suas ad gentem quæ non proderit » eis[3]. » Numquid ullo modo videri possunt hæc de corporalibus bestiis dicta, etiam iis qui valde amici sunt litteræ? Quomodo enim leo, et catulus leonis, vel aspides volantes possunt super camelos et asinos portare divitias suas? Sed evidenter contrarias potestates dæmonum pessimorum Propheta Spiritu sancto repletus enumerat, eosque collocare divitias deceptionum suarum super animas stolidas perversasque, quas camelis et asinis per figuram comparat, designavit. Et iis bestiis ne traderetur anima Deum timens orabat propheta David dicens : « Non tradas bestiis animam » confitentem tibi[4]. » « Et exterminabo, *inquit*, bestias ma-» lignas de terra vestra, et pugna non transibit per terram » vestram[5]. » Multæ sunt pugnæ quæ transeunt per terram nostram si legem Dei non custodimus, nec præcepta ejus servamus. Redeat unusquisque ad animam suam, et ipse se interna recordatione discutiat, et videat quomodo terra nostra, id est, caro nostra, nunc spiritu fornicationis, nunc iræ et furoris urgetur, nunc avaritiæ jaculis agitatur, nunc

[1] Gen. III, 1. — [2] I Pet. V, 8. — [3] Isai. XXX, 6. — [4] Psalm. LXXIV, 19. — [5] Levit. XXVI, 5, 6.

telis pulsatur invidiæ, nunc spiculis libidinis terebratur, et in quibuscumque concupiscit caro adversum spiritum, et spiritus adversus carnem, internis præliis semper agitatur. Quid autem dicam de cogitationum pugnis, quas cordi nostro suggerit inimicus, ut nos exuat a fide Christi et ab spe vocationis nostræ? Cum enim afflictiones tentationum et molestias sæculi suscitaverit nobis, consequenter jam suggerit cogitationi, superfluum et ineptum esse hæc tolerare pro Christo, multo esse melius securam et sine persecutionibus vitam ducere. Hæc sciens et Apostolus Paulus dicebat : « Cogitationes destruentes, et omnem altitudinem ex» tollentem se adversum scientiam Christi [1]. » Qui ergo divina præcepta servaverit, et mandata ejus custodierit, et fecerit ea, hanc pugnam et hæc bella non patitur, sed Deus aufert ea de terra ejus, et non sinit ea transire per animam justi. « Et persequemini inimicos vestros [2]. » Quos inimicos, nisi ipsum diabolum et angelos ejus, et spiritus malignos, et dæmonia immunda? Persequemur ea non solum ut a nobis ipsis effugemus, sed et ab aliis quos incursant, si divina præcepta servemus. « Persequemini, *inquit,* » inimicos vestros, et cadent in conspectu vestro morte [3]. » Si conterat Satanam sub pedibus nostris velociter Deus, cadent inimici in conspectu nostro morte. Cujus morte? Ego arbitror quod nostra : si enim nos mortificemus membra nostra quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, si hanc mortem inferamus membris nostris, illi cadent in conspectu nostro. Quomodo cadent in conspectu nostro? Si tu justus sis, cecidit injustitia in conspectu tuo; si castus, cecidit libido ; si pius, etiam ipsa impietas corruit ante te.

« Et persequentur ex vobis quinque centum, et centum

[1] 2 Cor. x, 5. — [2] Levit. xxvi, 7. — [3] Ibid.

» ex vobis persequentur multa millia [1]. » Qui sunt isti quinque qui possunt persequi centum? Quinque numerus et in laudabilibus ponitur et in culpabilibus. Quinque sunt sapientes virgines, et quinque insipientes[2]. Sic ergo et centenarius numerus ad utramque partem accipi potest. Si itaque nos simus ex quinque laudabilibus, id est, ex quinque sapientibus, persequemur insipientes centum. Si enim sapienter et probabiliter pugnemus in verbo Dei, si prudenter de lege Domini disseramus, convincimus et fugamus infidelium multitudinem. Sicut enim quinque numerus et sapientes indicat et insipientes, ita et centenus numerus et fideles indicat et infideles. Nam et sub centenario annorum numero Abraham Deo credidisse, et justificatus esse describitur, et « peccator qui moritur centum annorum maledic- » tus erit [3]. » Et hic centum infideles a quinque sapientibus effugantur, et rursum centum fideles, non tam numero centum quam perfectione signati, multa millia infidelium persequentur. Fugant enim fideles doctores innumeros dæmones, ne animas credentium antiqua fraude decipiant. « Et » cadent inimici vestri in conspectu vestro gladio [4]. » Qui sint inimici supra diximus, quo autem gladio dicantur cadere, requiramus. Apostolus Paulus nos docet quis sit hic gladius, cum dicit : « Vivus enim est sermo Dei, et efficax, » et penetrabilior omni gladio utrinque acuto, pertingens » quoque usque ad compagem animæ ac spiritus, membro- » rum quoque et medullarum, et est discretor cogitatio- » num et intentionum cordis [5]. » Hic est gladius cujus acie cadunt inimici nostri. Sermo namque Dei est qui prosternit omnes inimicos, et ponit eos sub pedibus suis, ut subditus fiat omnis mundus Deo. Vis adhuc et de alia epistola

[1] Levit. XXVI, 8. — [2] Matth. XXV, 2. — [3] Isai. LXV, 20. — [4] Levit. XXVI, 8. — [5] Heb. IV, 12.

Pauli discere, quia gladius sermo Dei sit? Audi eum cum arma præparat militibus Christi, quomodo dicit : « Et galeam salutis accipite, et gladium spiritus quod est verbum » Dei, per omnem orationem et obsecrationem [1]; » evidentissime per hæc pronuntians, quia per verbum Dei, quod est gladius utrinque acutus, cadent inimici nostri in conspectu nostro. « Et respiciam super vos, et augebo vos [2]. » Plenum beatitudinis est hoc ipsum, si quem respiciat Deus. Vis videre si respiciat Deus ad hominem, quanta sit salus? Petrus aliquando pene perierat, et ex consecratione Apostolici numeri diabolo per os ancillæ pontificis inspirante fuerat ereptus : sed ubi respexit ad eum Jesus tantum, ubi ad eum placidi vultus ora convertit, statim reversus in semetipsum, et prolapsum de præcipitio revocans pedem, « flevit, » *inquit,* amarissime [3], » atque ita respectus a Deo, locum suum flendo recepit, quem negando perdiderat. « Respiciam » ergo, *inquit,* super vos, et augebo vos [4]. » Tanquam si sol respiciat segetem et afferat fructus, quam utique si non respexisset, infructuosa mansisset : ita Deus segetem cordis nostri respiciens, et radiis nos Verbi sui illuminans, auget nos et multiplicat, ut ultra jam non simus parvuli, sed magni efficiamur, sicut magnus factus est Isaac, et magnus factus est Moyses, et magnus Joannes. « Et statuam testa» mentum meum vobiscum [5]. » Vide quantæ promissiones promittantur, si mandata servemus. « Statuam, *inquit,* tes» tamentum meum vobiscum, et manducabitis vetera, et ve» tera veterum, et ejicietis vetera a conspectu novorum [6]. » Quomodo ejicimus vetera a conspectu novorum? Vetera habuimus Legem et Prophetas, vetera autem veterum, ea quæ ante Legem fuerunt ab initio, cum mundus factus est.

[1] Ephes. VI, 17. — [2] Levit. XXVI, 9. — [3] Matth. XXVI, 75. — [4] Levit. XXVI, 9. — [5] Ibid. — [6] Ibid. 10.

Venerunt Evangelia nova, venerunt et Apostoli. A conspectu horum ejicimus vetera? Quomodo ea ejicimus? Legem secundum litteram ejicimus, ut statuamus legem secundum spiritum. Possumus et hoc modo dicere : Antequam veniret homo de cœlo, et nasceretur homo cœlestis, eramus omnes terreni, et portabamus imaginem terreni; sed ubi venit homo novus, qui secundum Deum creatus est, ejicimus a conspectu ejus vetera, deponentes veterem hominem, et induentes novum, qui secundum interiorem hominem renovatur de die in diem. « Et ponam tabernaculum meum in » vobis [1]. » Si hæc habemus in nobis quæ supra dicta sunt, si abjecto vetere homine innovatum est cor nostrum, venit ad nos Deus, et habitat in nobis, qui dixit : « Et ponam ta» bernaculum meum in vobis, et non abominabitur vos ani» ma mea [2]. » Non nos abominabitur anima Dei, si observemus ea quæ scripta sunt. Verumtamen velim requirere quid est anima Dei. Numquidnam putabimus quia Deus habeat animam sicut homo? Absurdum est hoc sentire de Deo. Ego autem audeo et dico quia anima Dei Christus est. Sicut enim verbum Dei est Christus, et sapientia Dei, et virtus Dei; ita et anima Dei est. Et hoc modo dicitur, quia « non vos abo» minabitur anima mea, *id est Filius meus, sed* ambulabo » inter vos [3]. » Non mihi videtur quod hoc promittat Deus, quia in terra Judæorum ambulaturus sit; sed quia si quis meruerit ita puri esse cordis ut Dei capax sit, in eo se dicit ambulare Deus. « Et vos eritis mihi populus, et ego Dominus » Deus vester, qui eduxi vos de terra Ægypti, cum essetis » servi, et contrivi jugum vinculi vestri [4]. » Vere eduxit nos Deus de domo servitutis; servi enim eramus peccati, quia « omnis qui peccat servus est peccati [5] : » Et contrivit vinculum jugi nostri, jugi quod imposuerat supra cervices nostras

[1] Lev. XXVI, 11. — [2] Ib. — [3] Ib. 12. — [4] Ib. 12, 13. — [5] Joan. VIII, 34.

ille qui nos in captivitatem duxerat, et peccatorum vinculis colligarat. Contrivit ergo peccati vinculum, et jugum nostræ captivitatis excussit Dominus noster Jesus Christus, et suum nobis suave jugum fidei et charitatis, et spei, ac totius sanctitatis imposuit. Ipsi gloria in æterna sæcula sæculorum. Amen.

ORIGENIS
IN NUMEROS
HOMILIÆ.

PROLOGUS RUFINI INTERPRETIS
AD URSACIUM [1].

Ut verbis tibi, frater, beati martyris loquar, *bene admones, Donate charissime*. Nam et promisisse me memini, ut, si quæ sint Adamantii senis in legem Moysi dicta colligerem, atque ea latino sermone nostris legenda transferrem. Sed reddenda pollicitationi non tempestivum, ut ille ait, sed tempestuosum nobis tempus ac turbidum fuit. Quis enim ibi stylo locus est, ubi hostilia tela metuuntur, ubi in oculis est urbium agrorumque vastatio, ubi fugitur per marina discrimina, et ne ipsa quidem absque metu habentur exilia? In conspectu etenim, ut videbas etiam ipse, nostro Barbarus, qui Regino oppido miscebat incendia, angustissimo a nobis freto, ubi Italiæ solum Siculo dirimitur, arcebatur. In his ergo posito, quæ esse ad scribendum securitas potuit, et præcipue ad interpretandum, ubi non ita proprios expedire sensus, ut alienos aptare proponitur? Tamen si quæ nox animos minore metu hostilis concussit excidii, et breve saltem lucubrandi otium dedit, quasi ad solamen malorum, levandæque peregrinationis gratia, quæcumque in Numerorum libro, sive homiletico stylo, sive etiam ex his quæ Excerpta appellantur scripta reperimus, hæc, perurgente te, Romana, ut potuimus, voce ex diversis in unum ordinem collecta digessimus, te quoque ipso in quamplurimis juvante, Ursaci, nostrum laborem, dum nimis cupidus, pueruli notarii tardum putas esse mi-

[1] Tom. II. p. 275 et seqq.

nisterium. Scire tamen te volo, frater, quod hæc lectio vias quidem aperiat intelligentiæ, non tamen singillatim cuncta quæ scripta sunt discerat, ut in explicationum libris legisti; quo scilicet etiam lector non reddatur otiosus, sed pungat cor suum, sicut scriptum est, et producat sensum, et audito verbo bono, ut sapiens adjiciat ad illud. Igitur, ut possum, quæ injunxisti explicare contendo. Jam enim ex omnibus quæ in Lege scripta reperi, solæ, ut puto, in Deuteronomium desunt oratiunculæ, quas, si Dominus juverit et sanitatem dederit oculis, cupimus reliquo corpori sociare: quamvis amantissimus filius noster Pinianus, cujus religiosum cœtum pro amore pudicitiæ profugum comitamur, injungat et alia. Sed orate communiter ut adsit Dominus, et temporibus pacem tribuat, gratiam laborantibus donet, et fructum operis nostri in profectum legentium promat.

HOMILIA I[1].

Introductio generalis.

Divinis numeris[2] non omnes digni sunt; sed certis quibusque prærogativis designantur hi qui intra numerum Dei debeant comprehendi. Hujus autem rei evidens indicium continet liber hic, qui scribitur Numerorum. In quo refertur quod ex præcepto Dei neque mulieres deducantur ad numerum, fœmineæ sine dubio infirmitatis obstaculo; neque servorum quisquam, utpote vita moribusque degeneres. Sed ne Ægyptiorum quidem ullus ex iis qui erant admixti numeratur, profecto ut alienigenæ et barbari: sed soli numerantur Israëlitæ, et isti non omnes, sed a viginti annis et supra. Nec sola ætatis habetur observatio, sed quæritur si et aptum bellis robur ostendat: designatur enim per verbum Dei, ut numeretur omnis qui procedit in virtute Israël. Non ergo sola ætas, sed et virtus in Israëlita re-

[1] Tom. II, p. 275 et seqq. — [2] N. 1.

quiritur. Puerilis ætas non numeratur, nec apta divinis calculis ducitur, nisi forte primogeniti sint, aut sacerdotali vel Levitica stirpe descendant. Isti soli in pueris adducuntur ad numerum. Fœminarum vero nulla prorsus adducitur. Et quid videtur? Possunt hæc vacua esse mysteriis?.... Docet me præsens lectio, quod si transcendero puerilis ætatis insipientiam, si desiero parvulus esse sensibus, et vir effectus deposuero quæ sunt parvuli; si, inquam, effectus fuero juvenis, et talis juvenis qui vincam malignum : aptus videbor iis de quibus scriptum est, « omnes qui procedunt » in virtute Israël[1], » et dignus divinis numeris computabor. Donec autem inest alicui nostrum, vel puerilis et lubricus sensus, vel fœminea et soluta segnities, vel Ægyptios gerimus et barbaros mores, haberi apud Deum in sancto et consecrato numero non meremur. Innumeri enim apud Salomonem dicuntur esse qui pereunt, numerati autem omnes illi qui salvantur. Et vis tibi ostendam quia sanctorum numerus habetur apud Deum? Audi quomodo de astris quidem cœlestibus dicit David : « Qui numerat multitudinem » stellarum, et omnibus eis nomina vocat[2]. » Salvator vero non solum discipulos suos electos sub numero statuit, verum et capillos capitis eorum dicit esse numeratos, ait enim : « Vestri autem etiam capilli capitis numerati sunt[3]. » ......

« Et locutus est[4], *inquit,* Dominus ad Moysen in deserto » Sina[5] : » illa scilicet omnia quæ superius compendiosa narratione comprehendimus, ubi præcipitur numerari a viginti annis et supra omnis qui procedit in virtute Israël. Si quis ergo procedit in virtute, ipse numeratur, et non in qualicumque virtute, id est, non in Ægyptiorum virtute, neque in Assyriorum neque in Græcorum, sed in virtute Israël,

[1] Num. I, 3. — [2] Psal. CXLVII, 4. — [3] Matth. X, 30.
[4] V. 2, 3. p. 276, 277.
[5] Num. I, 1.

ipse numeratur apud Deum. Est enim virtus animi, quam Græcorum philosophi docent; sed hæc non pertinet ad numerum Dei : non enim pro Deo, sed pro gloria exercetur humana. Est et Assyriorum virtus, est Chaldæorum, quæ in astrologiæ studiis prædicatur; sed non est ista virtus Israëlitica, et ideo non pertinet ad Deum. Est et Ægyptiorum virtus in ea quam dicunt secreta sapientia, sed hæc non adjungitur ad calculum Dei. Sola apud Deum virtus Israëlitica numeratur. Hæc est illa virtus quæ a Deo docetur, quæ per Scripturas divinas discitur, quæ per fidem Evangelicam et Apostolicam traditur. Et ideo dicit ut illi soli numerentur, qui progrediuntur in virtute Israël. Sed et illud consideremus, quid est quod non statim ut egressus est de Ægypto populus numeratur; adhuc enim persequebatur Pharao. Sed nec cum mare Rubrum quidem transiens venit in desertum dicitur numerari; nondum enim tentati, nondum ab hoste fuerant impugnati. Confligunt adversum Amalech, et vincunt : sed nec tunc quidem numerantur. Non enim sufficit ad perfectionem tendenti una victoria. Mannæ accipiunt cibum, et aquæ poculum de sequenti hauriunt petra : sed neque tunc numerantur. Nondum enim in his ea quæ numeris apta ducuntur adoleverant. Tabernaculum testimonii construitur, sed nec in hoc quidem numerandi populi tempus advenit. Lex per Moysen datur, sacrificiorum mos traditur, purificationum ritus docetur, sanctificationum leges et sacramenta conduntur; et tunc ad numerum ex præcepto Dei populus adducitur. Describe hæc, o auditor, in corde tuo dupliciter, et tripliciter. Vide quanta tibi transeunda sunt, quanta toleranda, quot profectibus, quot tentationibus, quot præliis pugnandum tibi est et vincendum, ut possis ad divinum numerum pertinere, ut in computo aliquo habearis apud Deum, ut inter sanctas tribus annumerari dignus habearis, ut visitari possis, et per

Dei sacerdotes Aaron et Moysen numerorum censibus ascribi. Suscipienda tibi est primo lex Dei, lex Spiritus sancti, offerenda sacrificia, explendæ purificationes, peragenda cuncta quæ lex Spiritus docet, ut possis aliquando ad Israëliticum numerum pertinere.

Ego adhuc amplius aliquid intueor in hoc Numerorum libro mysterii. Ratio enim tribuum, et distinctio ordinum, societas familiarum, atque ordinatio cuncta castrorum, ingentium mihi sacramentorum prodit indicia : Apostolo nobis Paulo spiritualis intelligentiæ semina respergente. Et age, jam quid omnis hæc numerorum ratio, quid ordinum diversitas intelligentiæ mysticæ contineat, videamus. Expectatio certa nobis est resurrectionis mortuorum, cum hi qui vivunt, qui reliqui sunt, non prævenient in adventu Christi eos qui dormierunt, sed simul cum eis juncti et sociati rapientur in nubibus obviam Christo in aëra, terreni scilicet hujus loci corruptelam et mortis habitacula deserentes, sive omnes in aëre, ut Paulus pronuntiat[1], permansuri, sive etiam aliqui ad paradisum aut alia quælibet ex multis mansionibus quæ apud Patrem sunt transferendi loca. Diversitas autem translationis, et gloria ex meritis sine dubio et actibus uniuscujusque præstabitur, et erit unusquisque in eo ordine quem sibi gestorum merita contulerint : sicut et idem Paulus protestatur dicens de resurgentibus : « Unusquisque autem in suo ordine[2]. » Hinc ergo accidet in resurrectione, ut unusquisque aut in tribu Ruben spiritualibus indiciis ascribatur, ob hoc profecto quod aliquid in moribus, actibus aut vita ipsi Ruben simile et consanguineum habuit. Alius autem in tribu Symeon, fortassis pro obedientia. Alius in tribu Levi, credo qui bene præfuit sacerdotio, vel qui bene ministrans gradum sibi bonum acquisivit. Alius in tribu Juda, non dubito quod is qui regios

[1] 1 Thess. IV. — [2] 1 Cor. XV, 23.

spiritus gessit, et bene rexit populum qui intra se est, sensuum scilicet mentis et cogitationum cordis. Sed et singulis quibusque tribubus unusquisque sociabitur pro his quæ ad unamquamque earum, vel in actibus cognata vel in moribus habuit. Erunt ergo hujusmodi quidam ordines in resurrectione mortuorum, sicut designat Apostolus : quorum ordinum typus in hoc libro et figura præformari mihi videtur. Sed et illud quod consociatione quadam tribuum et connexione, castrorum positio et metationis ordo describitur, pertinet sine dubio ad aliquem in resurrectione mortuorum statum. Quod tres ad orientem collocatæ dicuntur tribus, tres ad occidentem, tres etiam ad meridiem, et tres ultimæ ad aquilonem, qui durus dicitur ventus; sed et quod tribus Juda, quæ regalis est, ad orientem statuitur, ex qua ortus est Dominus noster, non puto otiosum; et quod Isachar huic jungitur, et Zabulon, et quod in quatuor partes trinus iste numerus ordinatur. Quæ quamvis positionum suarum diversas habeant qualitates, omnes tamen intra trinitatis numerum continentur. Et quod per totas has quatuor partes in unum numerum colligitur eadem trinitas semper, pro eo sine dubio quod sub uno nomine Patris et Filii et Spiritus sancti censentur omnes qui ex quatuor orbis partibus venientes invocant nomen Domini, recumbentes cum Abraham et Isaac et Jacob in regno Dei. Hæc a nobis generaliter indicata sint volentibus totius sacri hujus voluminis continentiam mysticam breviter comprehendere, ut ex his intelligentiæ spiritualis occasione suscepta unusquisque et in reliquis similem, aut etiam si cui amplius Deus revelat, superiorem et excelsiorem persequatur indaginem. Ego enim vere imparem me judico ad enarranda mysteria quæ liber hic continet Numerorum, multo autem inferiorem ad illa quæ Deuteronomii volumen includit. Et ideo festinandum nobis est pervenire ad Jesum, non illum fi-

lium Nave, sed ad Jesum Christum. Prius tamen pædagogo utentes Moyse, et apud eum rudimenta infantiæ deponentes, sic tendamus ad perfectionem Christi. Moyses enim non multa bella compressit. Jesus autem bella quidem universa compescuit, pacem vero omnibus dedit, ita ut scriptum sit, quia « cessavit terra a bellis[1]. » Terra repromissionis, terra hæreditatis, terra quæ fluit lac et mel, ab Jesu distribuitur. « Beati *enim* mites, quia ipsi *per Jesum* hæreditabunt terram[2]. » Sed et ipsius distributionis invenies typos et imagines præcessisse. Non enim otiosum est quod aliis ultra Jordanem terra dividitur, aliis intra Jordanem, et aliis primis, aliis vero secundis, nonnullis etiam tertiis; et sic per ordinem hæreditas terræ dividitur : ubi unusquisque requiescat sub ficu sua et sub vite sua, et non sit ultra qui exterreat[3]. Quæ cuncta magnificis præsignata mysteriis, ipse Dominus Jesus in die adventus sui non jam per speculum et in ænigmate, sed facie ad faciem in veritate complebit unicuique, secundum quod ipse noverit merita singulorum, qui cognitor cordis est, cui gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA II[4].

De ordine et collatione castrorum[5].

I. Prima Numerorum lectio docuit, quod exercitus Dei qui exivit de terra Ægypti, et iter egit per desertum, visitatus sit, hoc est, numeratus per Moysen et Aaron, ac per singulas quasque tribus sequestratus, certo sub numero re-

[1] Jos. xiv, 15. — [2] Matth. v, 4. — [3] Zach. iii, 10.
[4] Tom. II, p. 277 et seqq.
[5] Num. ii.

censitus sit : quod nos velut cum tota simul libelli continentia exponentes, formam diximus esse perscriptam quomodo populus Dei egrediens de mundi hujus Ægypto, et ad terram repromissionis, id est, vel ad virtutum locum, vel ad regni cœlorum gloriam hæreditatemque festinans, ordinibus quibusdam, et meritorum gradibus deducatur. Et per hæc ostendimus futurorum bonorum magnificentiam in Legis imaginibus adumbratam. Nunc vero lectionis hujus initium quæ hodie recitata est, edocet nos qualiter ab his qui Deo mancipati sunt, nec implicant se negotiis secularibus, componatur ordo castrorum. Ait enim : « Et locutus est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens : Homo » secundum ordinem suum, et secundum signa sua, et se» cundum domus familiarum suarum castra collocet; filii » Israël ex adverso in circuitu tabernaculi testimonii con» fidant[1]. » Moyses dicit : Homo secundum ordinem suum, et secundum signa sua, et secundum domos familiarum suarum incedat in castris; et Paulus dicit : « Omnia ho» neste et secundum ordinem fiant[2]. » Et non tibi videtur unus esse spiritus Dei, qui et in Moyse loquitur et in Paulo? Secundum ordinem Moyses incedi mandat in castris : secundum ordinem cuncta geri in Ecclesia præcipit Paulus. Et Moyses quidem, qui Legi ministrabat, in castris custodiri ordinem jubet : Paulus vero, tanquam Evangelii minister, non solum in actibus, sed in ipso habitu, ordinatum vult esse Christianum; et ideo dicit : « Mulieres simi» liter in habitu ornato[3]. » Unde ego arbitror quod non solum in officiis et habitu servari ordinem volunt, sed dant intelligi quod sit aliquis etiam in anima ordo, de quo dicatur quod unusquisque incedere debeat secundum ordinem suum. Qui ordo præcipue quidem ex operum fructu indicatur; nihilominus autem et ex magnificentia sensuum.

[1] Num. II, 1, 2. — [2] I Cor. XIV, 40. — [3] Tit. II, 3.

Nam sæpe accidit ut is qui humilem sensum gerit et abjectum, et qui terrena sapit, excelsum sacerdotii gradum, vel cathedram doctoris insideat; et ille qui spiritualis est et a terrena conversatione tam liber ut possit examinare omnia, et ipse a nemine judicari, vel inferioris ministerii ordinem teneat, vel etiam in plebeia multitudine relinquatur. Sed hoc est et Legis et Evangelii statuta contemnere, et nihil secundum ordinem gerere. Sed et unusquisque nostrum si de cibo et potu sollicitus sit, et omnem curam in rebus sæcularibus gerat, unam vero aut duas horas ex integro die etiam Deo deputet, et ad orationem veniat in ecclesiam, vel in transitu verbum Dei audiat, præcipuam vero curam erga sollicitudinem sæculi et ventris expendat : iste non complet mandatum quod dicit, ut homo secundum ordinem suum incedat, vel quod dicit, ut omnia secundum ordinem fiant. Ordo est enim statutus a Christo, quærere prius regnum Dei et justitiam ejus[1], et credere quod secundo loco hæc nobis apponantur. Homo ergo secundum ordinem suum incedat. Putasne qui sacerdotio funguntur, et in sacerdotali ordine gloriantur, secundu mordinem suum incedunt, et agunt omnia quæ illo ordine digna sunt? Similiter autem et diaconi putas secundum ordinem ministerii sui incedunt? Et unde est quod sæpe audimus blasphemare homines, et dicere : Ecce qualis episcopus, aut, Qualis presbyter, vel, Qualis diaconus? Nonne hæc dicuntur ubi vel sacerdos vel minister Dei ausus fuerit in aliquo contra ordinem suum venire, et aliquid contra sacerdotalem vel Leviticum ordinem gerere? Quid autem et de virginibus dicam, aut de continentibus vel omnibus qui in professione religionis videntur? Nonne si quid inverecundum vel petulans, si quid protervum gesserint, arguit eos continuo Moyses et dicit : « Homo secundum ordinem suum incedat? » Ag-

[1] Matth. vi, 23.

noscat igitur unusquisque ordinem suum, et quid dignum sit eo ordine quem suscepit intelligat, et ita libret actus suos, ita etiam sermonem, incessum quoque ipsum et habitum moderetur, ut cum ordinis sui professione conveniat, ne audiat dici ad se a Deo, quia « Propter vos nomen meum » blasphematur inter gentes[1]. »

II. Quid autem sit quod dicit, *et secundum signa sua,* videamus. Ego puto signa esse ea, quibus uniuscujusque proprietas designatur : verbi gratia, omnes quidem homines similes sumus, sed est propria quædam uniuscujusque distinctio, vel in ipso vultu, vel in statura, vel in positione, vel in habitu, per quæ (verbi gratia) Paulus quia Paulus sit designetur, et Petrus quia Petrus sit et non sit Paulus. Interdum autem etiam non videntibus uniuscujusque signi diversitas datur, ut ex voce et loquela agnoscat illum esse vel illum qui loquitur; et secundum suæ proprietatis signum unusquisque etiam sine corporali visione cognoscitur. Hoc modo arbitror esse etiam in animis signa diversa. Et alterius quidem animi motus lenior est, mitis, placidus, tranquillus, æqualis; alterius turbidus, elatus, asperior, incitatior, petulantior : alius circumspectus, cautus, providus, sollicitus, impiger; alius desidiosus, remissus, negligens, incautus. Et in his alius plus, alius minus. Et audeo pronuntiare, quia fortassis quanta in specie vultus inest diversitas hominibus, tanta et in animis invenitur esse differentia. Sicut et sapientissimum Salomonem memini quodam loco dicentem : « Sicut diversi sunt vultus vultibus, ita et diversa sunt » corda hominum. » Sed unusquisque (ut ait Moyses) secundum signa sua incedat; id est, ne his cujus humilia et despecta sunt signa, elatior incedat, vel altior quam animorum suorum signa deposcunt. Et ut adhuc amplius diversitatis signorum ratio clarescat, addemus etiam hæc.

[1] Rom. II, 24.

Omnes qui litteras norunt, certum est quod viginti quatuor si græca, viginti tria si latina litterarum elementa didicerint, et ex his omnia quæcumque scribenda sunt, scribunt. Aliud tamen signum (verbi gratia) alpha quod Paulus scripserit, habet, et aliud quod Petrus : et sic per singulos homines qui litteras norunt, diversa scribendi per singulas quasque litteras signa reperies. Unde et chirographa singulorum manibus scripta, propriis quibusdam signis et indiciis agnoscuntur : et cum sint elementa eadem, est tamen in ipsa similitudine litterarum multa dissimilitudo signorum. Igitur si integre tibi propositæ rei patuit exemplum, veni nunc ad motus mentis et animorum, quibus ad aliquid concitantur gerendum. Intuere singulorum virorum chirographa et vide quomodo (verbi gratia) animus Pauli proposuit castitatem, et animus nihilominus Petri; sed est propria quædam castitas Petri, et alia castitas Pauli, etiamsi una eademque videatur. Denique alterius ipsorum talis castitas est, quæ requirat macerari corpus suum, et subjici servituti, et quæ adhuc dicat : « Castigo corpus meum, ne forte » aliis prædicans ipse reprobus inveniar[1] : » alterius autem castitas talis est, quæ istud forte non timeat. Similiter et justitia habet aliquid proprietatis in Paulo, habet et in Petro. Eodem modo et sapientia cæteræque virtutes. Quod si etiam in his nominibus quæ exempli causa posuimus, potest fieri ut cum unum sint per spiritum Dei, sit tamen aliqua diversitas in ipsarum proprietate virtutum, quanto magis reliqui omnes homines propria quædam signa in motibus animorum, et animæ virtutibus gerunt? Quæ Moyses mystica ratione perspiciens, scribit in Lege, ut unusquisque secundum signa sua incedat in castris. Potest autem fieri ut æmulatione operum bonorum ab inferioribus signis, ad meliora et magnificentiora veniamus. Si enim recte a nobis in-

[1] 1 Cor. IX, 27.

tellectum est, hæc omnia quæ in Lege scripta sunt, formas esse futurorum bonorum, et illius sæculi quod ex resurrectione mortuorum speramus[1], certum est utique quod si in præsenti vita habuerimus studium meliorum, et secundum Apostoli exemplum posteriora obliviscentes ad ea quæ in ante sunt extendamur[2]: in resurrectione mortuorum, ubi sicut stella ab stella differt in gloria, ita et uniuscujusque merita refulgebunt, poterimus utique ab inferioribus ad meliora signa et fulgentiora transferri, et splendidioribus sideribus exæquari. Atque intantum potest natura humana in hac vita proficere, ut in resurrectione mortuorum non solum stellarum gloriæ, sed et solis splendori valeat exæquari, secundum quod scriptum est, quia « justi fulge» bunt in regno Dei sicut sol[3]. » Hinc ergo est, quod et in inferioribus dicit : « Secundum signa sua, per domos fami» liarum suarum[4]. » Quod dicit, « per domos familiarum » suarum, » in græco idem sermo positus est, quem et ibi Apostolus dicit, ubi ait : « Hujus rei gratia curvo genua » mea ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, ex quo omnis » paternitas in cœlo et in terra nominatur[5]. » Quas ergo hic Paulus paternitates dicit, ibi familias posuit latinus interpres ; sed unus atque idem sermo habetur in græco. Istæ sunt ergo paternitates vel familiæ quas Paulus quidem jam ostendit in cœlis, Moyses autem sub figuris adhuc legalibus describit in terris : secundum quas incedere nos monet, ut possimus cœlestibus paternitatibus sociari. Sunt enim (ut Paulus superius pronuntiavit) sive familiæ istæ dicendæ sunt, sive paternitates in cœlo, ex quibus forte est et illa quam in alio loco nominat idem Paulus Ecclesiam primitivorum ascriptam in cœlis[6] : cui nos eveniet sociari, si secundum ordinem incedamus, et omnia secundum ordinem

[1] Hebr. x. — [2] 1 Cor. xv. — [3] Matth. xiii, 43. — [4] Num. ii, 2. — [5] Ephes. iii, 14. — [6] Hebr. xvi.

geramus. Si nihil inordinatum, nihil inquietum, nihil inhonestum inveniatur in nobis, tunc et sicut firmamentum resplendebimus, et sicut stellæ et sol ipse refulgebimus in regno Dei, per Christum Dominum nostrum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA III[1].

De assumptione Levitarum[2].

I. Scriptum est de manna, quia secundum tempus illud si quis id ita assumpsisset ut præceperat Deus, nutriretur ex eo; si quis vero contra præceptum Dei, et contra statutum divinitus modum voluisset assumere, non frueretur eo ut vitali cibo, sed vermes ebullirent ex eo. Et ita fiebat, ut una atque eadem species mannæ aliis quidem vermes et putredines generaret, aliis vero salubrem cibum conferret, et vitæ necessarium. Igitur et nostrum manna verbum Dei est, et apud nos ergo sermo Dei aliis efficitur ad salutem, aliis cedit ad pœnam. Et propter hoc arbitror quod ipse Dominus et Salvator, qui est vivum Dei verbum, dicebat : « In judicium ego veni in hunc mundum, ut non videntes videant, » et videntes cæci fiant[3]. » Quanto melius esset nonnullis omnino nec audire verbum Dei, quam audire cum malitia, vel audire cum hypocrisi. Melius autem dicimus ad comparationem malorum. Vere autem melius, et vere rectius ac perfectius est, ut qui audit verbum Dei, audiat corde bono et simplici, audiat corde recto et parato, ut quasi in terra bona fructificet et crescat. Hæc in præfatione diximus pro-

[1] Tom. II, p. 279 et seqq.
[2] Num. III. — [3] Joan. IX, 39.

pter nonnullos eorum qui ad audiendum non simplici nec fideli mente conveniunt. De quibusdam dico catechumenis, quibus fortasse nonnulli etiam eorum qui jam baptismum consecuti sunt, sociantur. « Non enim omnes qui ex » Israël, ii sunt Israëlitæ [1] : » neque omnes qui loti sunt aqua, continuo etiam sancto Spiritu loti sunt : sicut e contrario non omnes qui in catechumenis numerantur, alieni sunt et expertes Spiritus sancti. Invenio enim in Scripturis divinis nonnullos cathecumenorum dignos habitos Spiritu sancto, et alios accepto baptismo indignos fuisse sancti Spiritus gratia. Cornelius catechumenus erat, et antequam ad aquam veniret meruit accipere Spiritum sanctum [2]. Simon baptismum acceperat, sed quoniam cum hypocrisi accessit ad gratiam, repudiatur a dono Spiritus sancti. Nolo dubites et nunc esse in populo catechumenorum aliquos Cornelios, ad quos dici possit, quia misericordiæ et orationes tuæ ascenderunt in cœlum; et rursum in populo fidelium esse aliquos Simones, quibus confidenter dicendum sit : « O plene » omni dolo et fallacia, fili diaboli, inimice omnis justi» tiæ [3]. » Hæc ego ad correptionem mei ipsius loquor, non solum auditorum. Unus enim et ego sum ex iis qui audiunt verbum Dei.

II. Sed audiamus jam quid sermo divinus loquatur ad Moysen. « Et locutus est, *inquit,* Dominus ad Moysen, di» cens : Ecce ego assumpsi Levitas de medio filiorum Israël, » pro omni primogenito qui adaperit vulvam ex filiis Israël, » redemptiones eorum erunt, et erunt mihi Levitæ. Meum » est enim omne primogenitum. Ex die qua percussi omne » primogenitum in terra Ægypti, sanctificavi mihi omne pri» mogenitum Israël : ab homine usque ad pecus, meum erit; » ego Dominus [4]. » Levitæ assumuntur pro primogenitis, cum utique non sint primogeniti. Levi enim tertius nasci-

[1] Rom. IX, 6. — [2] Act. X. — [3] Id. XIII, 10. — [4] Num. III, 11 et seqq.

tur ex Lia; primus namque est Ruben, Symeon secundus, tertius Levi : et assumuntur in primogenitos ii qui natura non sunt primogeniti. Numquid hæc in Lege Dei otiose scripta esse credendum est? An illud edocet nos, quod apud Deum non illi primogeniti habeantur, qui corporea nativitate præcedunt, sed ii quos proposito mentis inspecto, Deus ipse in ordinem primitivorum judicat assumendos? Sic enim apud Deum Jacob posterior natu primogenitus judicatus est, et benedictiones primitivatus procurata divinitus parentis cæcitate suscepit[1]. Ex proposito etenim cordis quod Deo patuit etiam priusquam in hoc mundo nascerentur, aut aliquid agerent boni vel mali, pronuntiat Dominus de eis, quia « Jacob dilexi, Esaü autem odio habui[2]. » Filii ergo Levi primogeniti quidem non sunt secundum carnem, sed primogenitis assumuntur : ut sit amplius aliquid pro primogenito assumi, quam primogenitum nasci. « Ecce, » *inquit,* assumpsi Levitas ex medio filiorum Israël. » Dic simpliciter, Assumpsi Levitas ex filiis Israël. Quid est quod addis, et de medio filiorum Israël? de quo medio? Tertius est Levi (ut supra diximus) inter filios Israël. De quo ergo medio assumantur Levitæ cuperem scire. Invenio in Scripturis beatam illam Sunamitidem, quæ aluerat aliquando Prophetam, respondentem cum fiducia regi Israël volenti sibi aliquid conferre beneficii, et dicentem : « In medio populi mei ego habito[3]. » Amplius autem, et magnificentius in Evangelio video scriptum de Domino et Salvatore nostro, dicente Joanne : « Medius vestrum stat, » quem vos nescitis[4]. » Puto ergo eum qui nunquam declinaverit ad dextram, neque ad sinistram, dici posse medium stare, « qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in » ore ejus[5]. » Et ideo ille quidem, quia semper stat, medius

[1] Gen. XXVI. — [2] Malach. I, 2, 3. — [3] 4 Reg. IV, 13. — [4] Joan. I, 26. — [5] 1 Pet. II, 22.

stare dicitur. Si quis vero imitator ejus est, sicut omnes sancti, et illa beata mulier cujus superius fecimus mentionem, stare quidem non dicitur. Non enim potest fieri ut non aliquando aut ad dextram quis inclinatus sit, aut ad sinistram : « Nemo *enim* mundus a sorde, nec si unius diei » fuerit vita ejus [1]. » Habitare tamen dicitur in medio populi : et Levitæ ergo assumuntur de medio filiorum Israël. Levitæ sunt enim qui non cognoverunt dextram et sinistram suam, sed sequentes Moysen, id est, legem Dei, non pepercerunt patri nec matri. Et tu ergo si veniente tentatione, si veniente ira peccati non inclineris ad dexteram neque ad sinistram, nec prævaricatus fueris legem Dei, sed stes in medio fixus et stabilis, et non inclineris, neque curves genua tua peccato, nec pecudis caput, id est, stultitiæ sequaris imaginem, assumeris de medio filiorum Israël, et in primitivorum numero collocaberis. Hæc pro eo quod scriptum est, « et as» sumam Levitas de medio filiorum Israël. »

III. Verum, si videtur, recurramus adhuc ad ipsum ordinem historiæ, qui refertur in Numeris, et ex ipso mysterium primitivorum, ubi vel quomodo requiri debeat contemplemur. Igitur recenseamus attentius quomodo distribuuntur duodecim tribus per ternas in quatuor partes, et per singulas quasque cœli plagas certa statione considunt : et inveniemus Judam quidem ab oriente statui cum Isachar et Zabulon; Ruben vero ab occidente, cum Symeon et Gad; in meridie Effrem cum Benjamin et Manasse; in aquilone vero Dan cum Neptalim et Aser. Ex his omnibus quasi per quatuor terræ cardines in circuitu collocatis, in medio eorum utpote Deo proximi circa ipsum tabernaculum Dei constituuntur Levitæ : in castris quidem Juda quæ sunt ab oriente, Moyses et Aaron; in castris vero Ruben, Gerson; in castris autem Benjamin, Caath : ubi vero Dan castra con-

[1] Job, XIV, 4, 5.

stituit, Merari scribitur collocatus : et ita in medio filiorum Israël ex omni parte, et per circuitum, quasi inserti cæteris et innexi videntur esse filii Levi. Hæc sunt quæ nobis littera Legis exponit, ut ex his sacramentorum semina colligentes, tanquam gradibus quibusdam ab humilibus ad excelsa, et a terrenis ad cœlestia conscendamus. Ascende ergo nunc, o auditor, si potes, et a terrenis sensibus intuitu mentis et perspicacia cordis elevare. Obliviscere paulisper terrena, supra nubes et supra ipsum cœlum gressu mentis incede. Ibi require tabernaculum Dei, ubi præcursor pro nobis introivit Jesus, et assistit nunc vultui Dei interpellans pro nobis. Ibi, inquam, require quaternos istos ordines, stationesque castrorum. Ibi Israëlitica agmina et excubias cerne sanctorum, et ibi illa quæ hic nunc quærimus primitivorum sacramenta rimare. Sed ego non audeo illuc solus ascendere, non audeo me in hos tam secretos mysteriorum secessus sine auctoritate magni alicujus doctoris immergere. Non possum illuc ascendere, nisi præcedat me Paulus, et ipse mihi viam novi hujus et ardui itineris ostendat. Ipse ergo Apostolorum maximus, qui sciret multas esse non solum in terris, sed et in cœlis Ecclesias, ex quibus et septem quasdam Joannes enumerat [1]; ipse tamen Paulus ostendere volens esse quamdam præter eas etiam primitivorum Ecclesiam, dicit, ad Hebræos scribens : « Non enim accessistis » ad ardentem et tractabilem ignem, sed accessistis ad mon- » tem Sion, et civitatem Dei viventis Jerusalem cælestem, » et multitudinem Angelorum collaudantium, et Ecclesiam » primitivorum ascriptam in cœlis [2]. » Igitur Moyses per quatuor castra populum Dei divisum describit in terris : et Apostolus quatuor ordines sanctorum describit in cœlis, ad quorum singulos unumquemque nostrum dicit accedere. Non enim omnes ad omnes accedunt, sed et alii quidem accedunt

[1] Apoc. 1. — [2] Heb. XII, 18, 22, 23.

ad montem Sion, horum autem paulo meliores accedunt ad civitatem Dei viventis Jerusalem cœlestem : qui autem et iis eminentiores sunt, accedunt ad multitudinem Angelorum collaudantium : qui autem super istos omnes sunt, accedunt ad Ecclesiam primitivorum ascriptam in cœlis. Si ergo ex iis intellexisti quis sit ordo primitivorum, et quod sit nominis istius sacramentum, præpara te, et enitere quantum vales, si forte actibus, vita, moribus, fide, institutisque proficias, ut possis accedere ad Ecclesiam primitivorum, quæ ascripta est in cœlis. Quod si non tantum vales, sed es paulo inferior, accede ad multitudinem Angelorum collaudantium. Quod si nec ad istum ordinem potes ascendere, ad civitatem saltem Dei viventis Jerusalem cœlestem properare contende. Si vero nec ad hoc aptus es, saltem ad montem contende Sion, ut in monte salveris. Tantum ne in terra resideas, ne in vallibus maneas, ne in demersis et humilibus perseveres. Mihi ita intelligendum videtur assumi primogenitos filios Levi, qui ministrant Deo, et altari ejus tabernaculoque deserviunt, excubiisque perpetuis ministeria divina concelebrant.

IV. Sed et quod ait, « pro omni primogenito qui adaperit » vulvam, » non mihi facile videtur disseri posse et explanari. Neque enim quicumque adaperit vulvam continuo dignus sanctificatione primitivatus habendus est, quia et in Psalmis legimus, quod « alienati sunt peccatores a vulva, erra» verunt a ventre, locuti sunt falsa[1]. » Quod utique stare secundum litteram nullo modo potest. Quomodo etiam quis errare a via Dei potuit statim ut de ventre matris exivit ? Aut quomodo potuit falsa loqui nuper editus puer, vel qualemcumque proferre sermonem ? Cum ergo impossibile sit vel errare aliquem a ventre, vel loqui falsa, necessarium erit et ventrem et vulvam talem requiri cui convenire pos-

[1] Psal. LVII, 4.

sit hoc dictum, quod « alienati sunt peccatores ab utero, » erraverunt a ventre, locuti sunt falsa. » Et illa erit vulva quam adaperit omnis primitivus, qui sanctificatur Deo. Ad aperuit aliquando Deus vulvam Liæ, quæ erat clausa, et peperit patriarchas; similiter et Rachel, ut pareret etiam ipsa cujus visus erat perspicax et decorus aspectus[1]. Sed et in multis aliis Scripturæ locis invenies adaperiri vulvas. Quarum si singula pro locis consideres, invenies quomodo et errent peccatores a vulva, et illi adaperientes vulvam sanctificentur in ordine primitivorum : « Et erunt mihi, *in-* » *quit,* Levitæ : meum est enim omne primitivum : ex qua » die percussi omne primogenitum in terra Ægypti, mihi » sanctificavi omne primogenitum [2]. » Notum est quid de iis historia contineat, quomodo percussa sint primogenita Ægyptiorum, cum populus Israël educeretur ex Ægypto. Hoc est ergo quod in loco indicatur, quia non prius sanctificati sunt primogeniti Israël quam percuterentur Ægyptiorum primogeniti : et quasi causam sanctificationis horum, interitum et necem ponit illorum. Unde et hic intelligendum est, esse quosdam primogenitos etiam in Ægyptiis, id est, in contrariis potestatibus, quasi electos in malitia et primos inter dæmonas, qui nisi percussi fuerint et extincti, sanctificationem percipere Israëlitarum primogeniti omnino non possunt. Quis ergo est iste qui primogenitos Ægyptiorum, id est, principatus et potestates dæmonum percussit? Nonne Dominus meus Jesus Christus, qui est primogenitus omnis creaturæ, qui principatus et potestates adversas traduxit, triumphans eos in cruce? Quos utique nisi ille percussisset, et triumphasset, sanctificatio ad nos primitivalis venire nullatenus potuisset. Ut autem nobis primogenitorum benedictiones donaret, efficitur prius ipse primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primatum tenens, et nos credentes

[1] Genes. xxx. — [2] Num. III, 12, 13. — [3] Exod. II.

resurrectioni suæ assumeret pro primitivis, et in primitivorum ordine collocaret, si tamen benedictionum gratiam usque ad finem firmam retineamus, adjuti misericordia ipsius Domini nostri Jesu Christi, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IV[1].

De numero et officiis Levitarum.

Numerorum liber est[2] qui legitur nobis, in quo multæ sunt numerorum differentiæ, quæ conscribuntur de filiis Israël. Sed post filios Israël numerantur etiam Levitæ seorsum. Non enim fuerant recensiti cum filiis Israël, et habetur eorum segregatus quidam, ac præcipuus præ cæteris numerus, quo referuntur omnes simul viginti duo millia reperti, ita ut neque amplius aliquid neque minus hoc numero inventum sit. Post hoc præcepit Dominus numerari etiam primogenitos filiorum Israël eodem ordine quo Levitæ fuerant numerati, id est, ab uno mense et supra ; et inveniuntur primogeniti filiorum Israël viginti duo millia, et ducenti septuaginta tres. Putasne per hæc solam Numeri historiam docere nos voluit Moyses, et nullum in iis diversitatibus numerorum conclusit solito sibi more mysterium ? Nihilne videbitur esse rationis quod ducenti septuaginta tres tantum abundare dicuntur in primogenitis Israël, et in Levitis ad viginti duo millia, neque abundare quidquam neque deesse describitur ?.....

Sed redeamus[3] aliquando ad apostolum Paulum, qui hæc omnia libero jam et revelato oculo mentis aspiciens, et veteris testamenti velamen abjiciens, ait, quia prior populus

[1] Tom. II, p. 282 et seqq. — [2] N. 1. — [3] N. 2, 3. p. 282-284.

in hujusmodi constructionibus exemplari et umbræ cœlestium deservierit[1]. Et hæc audiens, considera ne forte isti quatuor ordines castrorum exemplum sint et umbra illorum quatuor ordinum quos ad Hebræos scribens Paulus enumeravit in cœlis. Et rursus Israëliticis quatuor ordinibus castrorum, quaternos adjice Levitarum; quæ nos non tam explanare et aperire, quam contigisse tantummodo, et purioribus sensibus (si qui tamen sunt qui puros huc et liberos a sæcularibus cogitationibus sensus detulerint) indicasse, et leviter perstrinxisse sufficiat: « Accipe, *inquit,* numerum » filiorum Caath[2]. » Ecce iterum alius introducitur ordo numerorum. Numerati sunt jam filii Levi ab uno mense et supra, nunc numerantur filii Levi a vicesimo quinto anno, sed non ut in cæteris supra, sed usque ad quinquagesimum annum, et fit iste præcipuus numerus et electus. Additur enim iis: « Omnis, *inquit,* qui procedit ad ministrandum ad opera » tabernaculi testimonii[3]. » Isti sunt qui numerantur meliore quodam et præcipuo numero. Sicut enim in filiis Israël dicebatur: « Omnis qui procedit ad prælium in filiis Israël: » ita et hic dicitur: « Omnis qui procedit ad ministerium, ut » faciat opera in tabernaculo testimonii. » Post hæc dicitur quæ sint opera filiorum Caath in medio filiorum Levi secundum plebes suas in tabernaculo testimonii. « Introibit, » *inquit,* Aaron et filii ejus, cum elevata fuerint castra, et » deponent velum quo teguntur sancta, et operient ex ipso » velo arcam testamenti[4]. » Et post hæc septem quædam species enumerantur, quæ præcipiuntur operiri. Primo in loco, ut omnium pretiosior, ipsa arca testamenti operiatur velo quo prius velabatur, sed et pelle desuper hyacinthina tegatur. Additur etiam aliud velamen desuper hyacinthinum. Secundo in loco mensa operitur, tertio, candelabrum, quarto, altare aureum, quinto, vasa ministerii. Sexto operi-

[1] Heb. IX et X. — [2] Num. IV, 2. — [3] Ibid. 3. — [4] Ibid. 5.

mentum altaris cum quibusbam velamentis apponitur. Septimo in loco operitur et labrum, et nihil horum omnium nudum relinquitur aut revelatum. Denique additur etiam præceptum hujusmodi : « Nolite, *inquit*, exterminare de » tribu sua plebem Caath[1]. » Quo scilicet exterminandos esse se scirent, si forte ad hæc movenda manus suas mitterent, nisi unumquodque eorum prius a sacerdotibus fuisset obtectum.

Nunc ergo redeamus ad istud tabernaculum Ecclesiæ Dei viventis, et videamus quomodo hæc singula observari oporteat in Ecclesia Dei a sacerdotibus Christi. Si quis vero sacerdos est cui vasa sacra, id est, mysteriorum sapientiæ secreta commissa sunt; discat ex iis, et observet, quomodo hæc oporteat intra velamen conscientiæ custodire, nec facile proferre ad publicum. Aut si res poscit proferre, et inferioribus, id est, imperitioribus tradere, ne nuda proferat, ne aperta ostendat, et penitus patentia; alioquin homicidium facit, et exterminat plebem. Exterminatur enim omnis qui secreta et ineffabilia sacramenta contigerit, nondum meritis et scientia in sacerdotii ordinem gradumque translatus. Solis enim filiis Aaron, sacerdotibus scilicet, ipsam arcam testamenti, et mensam, et candelabrum, et si quid est eorum quæ supra comprehendimus, nuda ac revelata videre concessum est. Alii autem operta hæc videant, imo potius velata hæc in humeris suis portent. Et filii quidem Caath, quoniam ipsi, licet non sint sacerdotes, sunt proximi sacerdotibus, in humeris suis possunt ista portare : alii vero sarcinas suas et ministeria nec in humeris, sed in plaustris ponunt. Ut enim prævenientes lectionem dicamus aliqua etiam de iis quæ locus admonuit, cum offerrentur a singulis quibusque tribubus plaustra, quatuor ex iis acceperunt filii Merari, duo autem Gerson filii. Illi vero qui horum me-

[1] Num. IV, 18.

liores sunt, plaustra non accipiunt. Intuere ergo nunc cujusmodi divisio efficitur in officiis ministerii divini, et quomodo illa quidem quæ sancta sunt non imponuntur portanda animalibus mutis, sed rationabiles esse debent homines, et in humeris suis portare vasa quibus ministrantur sancta sanctorum. Ea vero quæ graviora sunt et duriora, non tam rationabilibus quam mutis portanda animalibus imponuntur. Sed et in ipsis est aliqua differentia. Nam illi qui graviora et duriora observant ministeria, plura habent animalia. Quatuor enim plaustra dantur filiis Merari. Filiis autem Gerson, quia erant prope filios Caath, duo tantum plaustra sufficiunt. Ex quibus ostenditur quod operibus quidem durioribus et (ut ita dicam) crassioribus, plures sunt qui velut animalia inserviunt; ad ea vero quæ rationabilibus procurantur, pauci ex iis qui in his instructi aut eruditi videntur, accedunt. Nam ad illa quæ mystica sunt et in secretis recondita, et solis sacerdotibus patent, non solum nullus animalis homo accedit, sed ne ipsi quidem qui habere aliquid exercitii et eruditionis videntur, nondum tamen meritis et vita ad sacerdotalem gratiam conscenderunt. Non solum per speculum ea et in ænigmate vident, sed et operta et velata suscipiunt, et in humeris portant, quo scilicet magis ea actu operum quam scientiæ revelatione cognoscant. Quia igitur hujusmodi dispensatio est mysteriorum Dei et ministerii quod habetur in sanctis, tales nos exhibere debemus, ut digni efficiamur ordine sacerdotii, ne velut irrationabilibus nobis onera gravia imponantur, sed tanquam rationabiles et sancti sacerdotalibus officiis deputemur. Gens enim sancta, regale sacerdotium sumus, et populus in acquisitionem, tantum ut acceptam gratiam vitæ meritis exequentes, digni habeamur sancto ministerio[1]: ut cum discesserimus de hac vita, mereamur assumi (ut supra

[1] 1 Pet. II, 9.

diximus) inter sacerdotes Dei, et ministrantes arcæ testamenti, in arcanis scilicet et reconditis mysteriis, revelata facie gloriam Domini speculemur, et ingrediamur terram sanctam, cujus hæreditatem nobis præstabit Dominus noster Jesus Christus, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA V[1].

De eo quod scriptum est : *Nolite exterminare de tribu sua plebem Caath*[2].

Responsa dans Dominus ad Moysen et Aaron[3], dicit : « Nolite exterminare de tribu sua plebem Caath de medio filiorum Levi, sed hoc facite eis, et vivent, et non morientur cum accedent ad sancta sanctorum[4], » et reliqua. Primo intelligamus ea quæ secundum litteram referuntur, et ita præstante Domino ab intellectu litteræ ascendemus ad intelligentiam spiritualem. Intellige ergo prius ipsam collocationem tabernaculi testimonii, intellige et sancta sanctorum, quæ interjecto a sanctis velamine dirimuntur, quæ inspici non licet ab ullo hominum, nisi a sacerdotibus solis. Post hæc intellige quomodo ubi ventum fuerit ut castra moveant filii Israël, solvitur tabernaculum, et Aaron ac filii ejus sacerdotes intra sancta sanctorum operiunt singula quæque operimentis ac velaminibus suis, et obtecta ea relinquentes in eodem quo fuerant loco, introducunt filios Caath, qui ad istud officium deputati sunt, et faciunt eos elevare humeris suis omnia illa quæ manus sacerdotalis obtexerat. Et propter hoc dicitur a Domino : « Ne exterminetis de tribu

[1] Tom. II, p. 284 et seqq.
[2] Num. IV.
[3] N. 1, 2. p. 284, 285.
[4] Num. IV, 18.

» sua plebem Caath : » quasi in eo exterminandi essent, si sancta sanctorum nuda et patentia contigissent, quæ non solum non contingere, sed ne intueri quidem fas erat non velata. Si intellexisti quid historiæ ordo contineat, ascende nunc ad splendorem mysterii; et legis spiritualis lumen, si purus tibi est mentis oculus, contuere. Si quis dignus ex iis qui Deo ministrant, divina capere et videre mysteria, ad quæ contuenda cæteri minus capaces sunt, hic Aaron vel filius Aaron esse intelligitur, qui ingredi potest ad ea quæ adire aliis fas non est. Si quis ergo talis est, huic soli revelata patet arca testamenti, hic videt urnam intra se habentem manna, hic considerat et intelligit propitiatorium; hic intuetur et Cherubim utrumque, et mensam sanctam, et candelabrum luminis, et altare incensi. Iste hæc considerat, et intelligit spiritualiter, id est, qui verbo Dei et sapientiæ mysteriis operam dat, et Deo soli in sanctis vacat. Sciat sane cui hæc revelantur, et spiritualiter inspicienda creduntur, non sibi tutum esse aperire ea, et pandere quibus non licet pandi; sed operire debet singula, et operta cæteris minus capacibus tradere portanda in humeris, et cervicibus imponenda. Cum enim ex verbis mysticis eruditi, et perfecti quoque doctores opera populis injungunt, et plebs agit quidem et implet quæ mandantur, non tamen eorum quæ geruntur intelligit rationem : quid aliud geritur, nisi operta et velata sancta sanctorum super humeros portantur? Et ut adhuc manifestius quæ dicuntur advertas, exemplis te ex divinis voluminibus adhibitis informabimus. Moyses intelligebat sine dubio quæ esset vera circumcisio, intelligebat quod esset verum pascha, sciebat quæ essent veræ neomeniæ, et quæ vera sabbata : et cum hæc omnia intellexisset in spiritu, verbis tamen ea per rerum corporalium species adumbrationesque velabat : et cum sciret verum pascha immolandum esse Christum, ovem corporalem

immolare mandat in pascha. Cumque sciret diem festum agi debere in azymis sinceritatis et veritatis, tamen de farinæ azymis præcipiebat agi diem festum. Hæc ergo et hujusmodi erant sancta sanctorum, quæ cum Moyses portanda cæteris traderet, id est, rebus et operibus implenda, cooperta tamen ea et velata communi sermonum tradebat eloquio. Humeri autem quod operum indicium teneant, in multis Scripturæ sæpe locis ostendimus. Sed et in Ecclesiasticis observationibus sunt nonnulla hujusmodi, quæ omnibus quidem facere necesse est, nec tamen ratio eorum omnibus patet. Nam quod, verbi gratia, genua flectimus orantes, et quod ex omnibus cœli plagis ad solam orientis partem conversi orationem fundimus (1), non facile cuiquam puto ratione compertum. Sed et Eucharistiæ sive percipiendæ, sive eo ritu quo geritur explicandæ, vel eorum quæ geruntur in baptismo verborum, gestorumque et ordinum atque interrogationum ac responsionum quis facile explicet rationem? Et tamen omnia hæc operta et velata portamus super humeros nostros, cum ita implemus ea et exequimur ut a magno pontifice atque ejus filiis tradita et commendata suscepimus. Cuncta hæc ergo et horum similia cum gerimus, nec tamen eorum assequimur rationem, levamus humeris nostris et portamus adoperta et obtecta divina mysteria, nisi quis sit inter nos Aaron aut filius Aaron, quibus ista conceditur nuda et revelata perspicere. Ita tamen conceditur ut sciant sibi velanda hæc et operienda, ubi cæteris dari ea et in opus proferri ratio poposcerit.

Post hæc dicitur de Levitis : Qui operentur a vicesimo quinto anno et supra usque ad quinquagesimum annum. « Omnis, *inquit,* qui procedit ad opus operum et ad opera » quæ portantur tabernaculi testimonii[1]. » Observa in his distinctionem sermonum divinæ Scripturæ. Ubi de operibus

[1] Num. IV, 47.

filiorum Israël loquitur, non dicit opera operum, sed sola opera. Ubi vero de officiis Levitarum, non dicit sola opera, sed opera operum. Sicut enim sunt quædam sancta, sunt autem et alia sancta sanctorum : ita sunt quædam opera, et alia opera operum. Unde videtur mihi quia Moyses ubi sensit esse quædam opera visibilia quidem, sed quibus inesset interior alia mystica et occulta intelligentia, hæc non solum opera, sed opera operum dixerit; quæ vero communia, et præsentis solum temporis opera intellexit, hæc solum opera nominaverit. Sunt ergo quædam opera operum quæ ego puto esse omnia hæc, de quibus vel in præsenti lectione, vel in Exodo et cæteris locis sub occultis præcipitur mysteriis, et pro parte in præsenti, pro parte vero explendis in futurum. Quæ tamen (ut diximus) opera operum, non cuilibet, sed Levitis solis tradenda mandantur. Et inter Levitas ipsos non prius ad hæc opera quisquam vocatur, nisi a vicesimo demum et quinto anno vitæ suæ usque ad quinquagesimum.......

...... Oportet[1] ergo operari Levitas in sanctis usque ad quinquaginta annos, inferiores quidem opera, meliores vero opera operum ; horum autem superiores, spiritualibus officiis deservire, et introire in sancta sanctorum, ibique operire quæ operienda sunt, et tradere filiis Caath portanda humeris, et manibus evehenda. Sed et reliquis unicuique secundum ea quæ jam superius sæpe disserta sunt ordinantur. Verum ne nimia hæc operimentorum velamentorumque cautela desperationem quamdam et mœstitiam generet auditoribus, pauca aliqua quæ et nobis pandere tutum sit, et vobis fas sit aspicere, quoniam quidem (ut prius diximus) genus regale et sacerdotium, gens sancta et populus in aquisitione dicti sumus[2], aperire tentabimus. Intelliga-

[1] N. 5. p. 285, 286.   [2] 1 Pet. II, 5.

mus ergo tabernaculum testimonii omnes sanctos qui sub testamento Dei censentur; et in hoc tabernaculo esse quosdam celsiores meritis et gratia superiores; et ex iis aliquos quidem candelabrum dici, ipsos forte Apostolos, qui illuminant accedentes ad Deum. Sed et si qui alii sunt qui in hoc tabernaculo Dei omnibus ingredientibus scientiæ et doctrinæ lumen ostendunt, omnes isti candelabrum mysticum nominentur. Alii sint mensa sacra, scilicet quicumque habent panes Dei, et reficiunt ac pascunt animas esurientes justitiam. Alii sint altare incensi, quicumque orationibus et jejuniis die ac nocte vacant in templo Dei, orantes non solum pro semetipsis, sed et pro universo populo. Ii vero quibus arcana mysteria credidit Deus, et occultorum providentiæ suæ judiciorum secreta commisit, arca testamenti Dei appellentur. Porro qui cum omni fiducia per hostias precum, supplicationumque victimas Deum hominibus repropitiant, et pro delictis populi interveniunt, propitiatorium nominentur. At qui meruerint multitudinem scientiæ, et abundantes divitias in agnitione Dei, Cherubim intelligi possunt : Cherubim namque in nostra lingua multitudo scientiæ interpretatur. Sed hos omnes qui per hæc singula quæ supra enumerata sunt designantur, portari necesse est, et portari in humeris. Unde fortassis (ut ego opinor) Angeli, qui ordinati sunt propter eos qui hæreditatem capiunt salutis[1], ipsi sint qui singulos eorum quos supra diximus portant. Cum enim solutum fuerit tabernaculum hoc, et cœperimus ingredi ad illa sancta, et pergere ad locum repromissionis, ii qui vere sancti sunt, et in sanctis sanctorum habentur, Angelis sine dubio subvectantibus incedunt, et usquequo requiescat tabernaculum Dei, portantur in humeris, et extolluntur in manibus. Quod prospiciens in spiritu Propheta dicebat : « Quoniam Angelis suis mandavit de te, ut in mani-

[1] Hebr. I, 14.

» bus tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum[1].» Quod quidem dictum putavit diabolus de Salvatore accipiendum; sed cæcatus malitia, non intellexit eloquia Domini mystica. Neque enim Salvator meus Angelis indigebat ut non offenderet ad lapidem pedem suum. Namque calumniatur diabolus Scripturam divinam, qui hæc de Salvatore dicta protulerit: non de illo, sed de omnibus sanctis hoc dicitur, quia Angelis suis mandavit Deus pro populo suo, ut non offendat ad lapidem pedem suum. Sed et omnia quæ in hoc psalmo scripta sunt, justis quibusque magis quam Salvatori conveniunt. Liberat enim Dominus a ruina et dæmonio meridiano non Salvatorem, quod absit a nobis ita intelligere! sed omnem justum. Justi enim sunt qui indigent adjutorio Angelorum Dei, uti ne a dæmonibus subruantur, et ne corda eorum sagitta volante in tenebris terebrentur. Per ipsos Angelos sub eodem mysterio Paulus portandos esse quosdam confirmat in nubibus, cum dicit : « Sed et nos » qui vivimus, qui reliqui sumus, simul cum illis rapiemur » in nubibus obviam Christo in aëra[2]. » Rapiuntur ergo ab Angelis ii qui penitus purgati et leves effecti sunt a delictis. Portantur vero ii qui aliquibus adhuc reliquiis prægravantur. Portantur vero et columnæ tabernaculi a quibusdam, et atria, et cætera quæ a Scriptura referuntur. Portantur autem non ab Israëlitis, sed a Levitis, secundum hunc sensum quem in transcursu videmur brevi contigisse, relinquentes sensibus auditorum, ut si quis de iis majore desiderio flagraverit, accendat sibi lumen scientiæ, et majora horum oculo perspicaciore conjiciat. Nobis autem concedat Dominus, ut a talibus operariis portati et sublevati, liberemur et defendamur a sagitta volante in tenebris, et a ruina et dæmonio meridiano, ne forte offendamus ad lapidem pedem nostrum, usquequo perveniamus ad locum repromis-

[1] Psalm. XCI, 11. — [2] 1 Thess. IV, 16.

sionis sanctorum, per Christum Dominum nostrum, cui est honor et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VI[1].

De eo quod scriptum est : Exiit Moyses ad populum, et *de septuaginta presbyteris, et de Æthiopissa quam Moyses accepit uxorem*[2].

Plura nobis[3] simul recitata sunt, et de omnibus iis dicere, nec temporis brevitas, nec mysteriorum magnitudo permittit. Licebit tamen ex ingentibus campis paucos flosculos legere, et non quantum ager exuberat, sed quantum odoratui sufficiat carpere. Sicut et cum quis accedit ad fontem, non ei tantum haurire necesse est, quantum vena dives effuderit, sed quantum arentes siti mitiget fauces, ne forte plus justo sumpta, fiat potanti salubris unda pernicies. « Et exiit, *inquit,* Moyses ad populum, et locutus est ad » eum verba Domini[4]. » Donec verba Domini audit Moyses et ab ipso docetur, intus est, et in interioribus consistit atque in intimis secretis habetur. Ubi vero turbis loquitur et populis, ministrat ei qui intus non potest stare, exire dicitur foras. Quid ergo formæ talis continet sermo? Quod omnis doctor et magister Ecclesiæ si de profundioribus mysteriis aliquid moveat, si arcanum quid et reconditum de Dei sapientia proferat inter perfectos, donec in profundis sensibus versatur, intus esse, et in interioribus consistere dicendus est. Cum vero loquitur ad turbas, et ea profert quæ suffi-

[1] Tom. II, p. 286 et seqq.
[2] Num. XI.
[3] N. 1, 2, 3, p. 286-288.
[4] Num. XI, 24.

ciant iis qui foris sunt, et quæ potest vulgus audire, foras dicitur exisse, et loqui ad populum verba Domini. Hoc video et Paulum fecisse, et intus quidem fuisse, cum diceret: « Sapientiam autem loquimur inter perfectos, sapientiam » autem non hujus mundi, neque principum hujus mundi, » qui destruentur. Sed loquimur Dei sapientiam in mysterio » absconditam, quam nemo principum hujus mundi cogno» vit[1]. » Vides quomodo intus est, et interna atque arcana divinæ sapientiæ penetrat Paulus, cum hæc loquitur. Cum autem procedit ad populum, audi quid loquitur : « Omnis » sermo malus de ore vestro non procedat[2]; *et:* Qui furaba» tur, jam non furetur[3]; *et :* Unusquisque vir uxorem suam » habeat[4]; *et :* Unusquisque proximum suum sicut seipsum » diligat[5]; *et :* Unaquæque mulier virum suum habeat[6]. » Hæc et si qua hujusmodi sunt, Paulus, secundum Moysis formam foras exiens, ad populum loquitur.

Sed videamus et aliud caput, in quo refertur quod septuaginta viros elegerit Moyses ex senioribus populi et habuerit eos ante tabernaculum testimonii, et de spiritu Moysi accipiens Deus dederit septuaginta senioribus, « et » cum requievisset, *inquit,* super eos spiritus, prophetave» runt omnes[7]. » Quod dixit, quia assumens de spiritu Moysi dedit septuaginta senioribus spiritum, non ita intelligas quasi materialem aliquam corporeamque substantiam auferens Deus a Moyse, in septuaginta secuerit portiones, et ita unicuique seniorum exiguam particulam dederit. Impium est ita intelligere naturam Spiritus sancti. Sed hoc modo figuram mystici hujus sermonis adverte, quasi Moyses, et spiritus qui erat in Moyse, clarissimi cujusdam luminis fuerit lucerna, ex qua alias septuaginta lucernas accenderit Deus, ad quas ita principalis illius luminis splendor pervenerit, ut

[1] I Cor. II, 6 et seqq. — [2] Ephes. IV, 29. — [3] Ibid. 28. — [4] I Cor. VII, 2. — [5] Eph. V, 33. — [6] I Cor. VII, 2. — [7] Num. XI, 25.

origo ipsa luminis nihil damni ex commercio derivationis acceperit. Et hoc modo pie intelligitur quod scriptum est, « quia abstulit Dominus de spiritu Moysi, et dedit septua- » ginta senioribus[1]. »

Sed videamus quid est quod ait in consequentibus. « Et requievit, *inquit,* super eos spiritus, et prophetarunt » omnes[2]. » Requiescere spiritum non in quibuscumque hominibus legimus, sed in sanctis et beatis. Requiescit enim spiritus Dei in iis qui mundo sunt corde, et in iis qui purificant animas suas a peccato : sicut e contrario non inhabitat in corpore subdito peccatis, etiamsi habitavit aliquando in eo. Non enim potest Spiritus sanctus consortium pati et societatem spiritus mali. Certum est enim peccati tempore adesse in corde uniuscujusque spiritum malum, et agere partes suas. Cui utique cum locus datur, et recipitur a nobis per cogitationes malas, et concupiscentias pessimas, contristatus et (ut ita dicam) coangustatus fugatur de nobis Spiritus sanctus. Propter quod et Apostolus sciens hæc ita accidere, monebat dicens : « Nolite contristare Spiritum » sanctum, in quo signati estis in die redemptionis. » Igitur peccantes contristamus Spiritum sanctum : juste vero agentes, et sancte, requiem ei paramus in nobis. Unde et quod nunc ait de septuaginta presbyteris, quia requievit in eis Spiritus, laudem vitæ eorum et virtutes exposuit. Denique quia puritate cordis eorum et sinceritate mentis, atque intelligentiæ capacitate requievit Spiritus sanctus continuo et operatur in eis, nec otium patitur, ubi operandi materia digna suppeditat. Ait enim Scriptura : « Et requievit in eis » Spiritus et prophetaverunt. » In omnibus ergo qui prophetaverunt requievit Spiritus sanctus, nec tamen in aliquo ipsorum ita requievit sicut in Salvatore. Propter quod et scriptum est de eo, quia « Exibit virga de radice Jesse et flos de

[1] Num. xi, 25. — [2] Ibid.

» radice ejus ascendet, et requiescet super eum spiritus Dei, » spiritus sapientiæ et intellectus, spiritus consilii et virtutis, » spiritus scientiæ et pietatis, et replebit eum spiritus timo» ris Domini[1]. » Sed fortasse dicit aliquis : Nihil amplius ostendisti scriptum de Christo, quam de reliquis hominibus. Sicut enim de cæteris dictum est, quia requievit super eos, ita et de Salvatore dictum est, « requiescit super eum spi» ritus Dei. » Sed vide quia supra nullum alium spiritus Dei requievisse septemplici hac virtute describitur, per quod sine dubio ipsa illa divini Spiritus substantia, quæ quia uno nomine non poterat, diversis vocabulis explanatur, requiescere super virgam quæ de stirpe Jesse procederet, prophetatur. Habeo et aliud testimonium quo docere possum in Domino et Salvatore meo Spiritum sanctum eximio quodam genere, et longe aliter requievisse, quam refertur in cæteris. Dicit enim Joannes Baptista de eo : « Qui misit me » baptizare in aqua, ille mihi dixit : Super quem videris » Spiritum descendentem, et manentem in eo[2], » ipse est. Si dixisset *Spiritum descendentem,* et non addidisset *manentem in eo,* nihil præcipuum præ cæteris habere videretur. Nunc autem addidit, *et manentem in eo,* ut esset hoc signum in Salvatore, quod in nullo alio posset ostendi. De nullo enim scriptum est, quia manserit in eo Spiritus sanctus. Et ne quis me putet in hoc derogare Prophetis, sciunt ipsi quia non eis derogo, præferens eis Dominum meum Jesum Christum. Recolunt enim singuli dicta sua, et inveniunt quod de nullo alio dictum est, quia « peccatum non » fecit, nec inventus est dolus in ore ejus[3]. » Quia enim solus est sine peccato qui peccatum non fecit, idcirco in ipso solo mansit et permansit Spiritus. Si enim ipse est de quo singulare aliquid et eximium dicitur, hoc quod supra diximus quia peccatum non fecit, constat reliquos omnes fuisse

[1] Isai. xi, 1. — [2] Joan. i, 33. — [3] Isai. liii, 9.

sub peccato; si omnes, necessario et Prophetas. Et quomodo conveniet ut tempore peccati mansisse in eis dicamus Spiritum sanctum? aut si tibi incredibile videtur Prophetas postquam acceperant Spiritum potuisse peccare, ad hunc ipsum Moysen quem habemus in manibus revertamur, qui utique maximus est et eximius Prophetarum. Ipse de se scribit, et testimonium dat de semetipso, quia peccaverit in eo quo dixit: « Audite me increduli. Numquid de petra ista » producere vobis poterimus aquam[1]? » In iis enim dictis non sanctificavit Dominum in aqua contradictionis: id est, non est fisus in virtute Dei, et non dixit, quia Potens est Deus de petra hac educere vobis aquam; sed quasi ex diffidentiæ cujusdam fragilitate respondit, dicens: « Numquid » poterimus vobis de petra hac educere aquam? » Quia ergo peccatum ei in iis verbis reputatur a Deo, certum est quod hæc cum loqueretur, non de Spiritu sancto locutus sit, sed de spiritu peccati. Quod si Scripturæ testimonio tantus propheta Moyses ostenditur aliquando habuisse in se spiritum Dei, aliquando vero non habuisse, peccati scilicet tempore; certum est quia et de reliquis Prophetis similis forma tenenda sit. Quid autem et de David dicam? qui pro Spiritu sancto, tanquam qui a se possit auferri, orat ne auferatur, et dicit: « Ne projicias me a facie tua, et Spiritum sanctum » tuum ne auferas a me[2]. » In sequentibus vero tanquam pro culpa ablatum a se munus reposcit, et dicit: « Redde » mihi lætitiam salutaris tui, et spiritu principali confirma » me. » Quid vero etiam de Salomone commemorem? quem utique nemo dicet, aut sine Spiritu sancto judicasse judicia vel templum Domino construxisse, aut rursus in sancto Spiritu dæmonibus templa fecisse, aut impiis mulieribus flexisse latera sua. Etiam ille Propheta qui in tertio Regnorum libro in Bethel mittebatur a Domino, in spiritu uti-

[1] Num. xx, 10. — [2] Psal. li, 13.

que Dei verba Dei locutus est[1]; non tamen in spiritu Dei prævaricatus esse præceptum Domini credendus est, quo jussus fuerat non manducare panem in Bethel, propter quod et a leone perimitur[2].....

Sed et in consequentibus continet lectio[3] quæ recitata est, quod Moyses Æthiopissam duxerit uxorem, et Maria atque Aaron detraxerint de Moyse cur Æthiopissam duxerit, et aiunt: « Numquid soli Moysi locutus est Dominus? » nonne et nobis locutus est? Et audivit, *inquit,* Dominus[4]. » Et post hæc jubet eos exire ad tabernaculum testimonii, atque ibi judicio quodam habito leprosa efficitur Maria usque ad certum tempus, et sic revocatur ad castra. Quod ut compendiosius explicemus, Mariam dicimus formam habuisse plebis prioris; Moysen, id est, legem Domini transisse ad connubium Æthiopissæ hujus quæ ex gentibus congregata est. Hanc ergo Moyses, id est, lex spiritualis accepit uxorem : et pro hoc facto Maria, quæ nunc Synagoga est, indignatur et detrahit, una cum Aaron, cum sacerdotibus scilicet et Pharisæis. Derogat ergo usque in hodiernum Moysi nobiscum posito plebs illa, et turpe ei videtur, quia circumcisionem carnis non docet apud nos, nec observationem sabbati, nec neomeniæ, nec sacrificia sanguinis, sed circumcisionem cordis, et peccandi otium, diesque festos in azymis sinceritatis, et veritatis, et sacrificia laudis, et non jam peducum, sed vitiorum cædi victimas monet. Judicat ergo de iis Deus, et nuptias Æthiopissæ confirmat; et Moysen quidem libenter cum ea habitare sinit ac requiescere : Mariam vero ejicit extra castra, et porro facit a tabernaculo testimonii; cum qua ejicitur etiam Aaron. Insuper autem et leprosa efficitur Maria. Aspice nunc ad illam plebem, et

[1] 3 Reg. XIII. — [2] Ibid.
[3] N. 4. p. 288.
[4] Num. XII, 2.

vide quanta in illa est lepra peccati, quanta intelligentiæ caligo, quanta observantiæ fœditas, quanta turpitudo conspectus. Verumtamen hæc lepra non perpetuo permanet, sed ubi septimana compleri cœperit mundi, revocabitur ad castra. In fine enim mundi cum plenitudo gentium introierit [1], tunc etiam omnis Israël salvabitur, et tunc est cum cessabit lepra de facie Mariæ : recipiet enim decus fidei, et splendorem Christi agnitionis accipiet, et restituetur vultus ejus, cum fiet uterque unus grex, et unus pastor. In quo vere dicendum est : « O altitudo divitiarum sapientiæ » et scientiæ Dei [2] ! » qui ita conclusit omnes sub peccato, ut omnibus misereatur in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA VII [3].

Rursum de Æthiopissa, et de lepra Mariæ quæ superfuerat [4].

I. Sicut Apostolus dicit, « hæc omnia in figura contingebant illis, scripta sunt autem propter commonitionem nostram [5] : » quæro quid commonitionis accipiamus ex eo quod lectum est nobis, quia detraxerunt Aaron et Maria de Moyse, et propter hoc correpti sunt, Maria vero etiam leprosa efficitur. Tanta autem fuit cura correptionis hujus, ut dum Maria septimanæ tempus expleret in lepra, populus Dei non ageret iter ad terram repromissionis, ne tabernaculum testimonii moveretur. Primo interim moneor, et utiliter ac necessario moneor ex hoc facto ne detraham fratri,

[1] Rom. xi, 25. — [2] Ibid. 33.
[3] Tom. II, p. 289 et seqq.
[4] Num. xii. — [5] 1 Cor. x, 11.

ne male loquar de proximo meo, ne aperiam os meum ad derogandum non solum sanctis, sed et quibuslibet proximis meis. Vides quanta ex hoc indignatio Dei fuerit, quanta vindicta processerit. Denique adversum peccatum istud simili indignatione etiam in Psalmis Deum commoveri videmus, et dicere : « Sedens adversus fratrem tuum detrahe- » bas, et adversus filium matris tuæ ponebas scandalum[1].» Similiter autem et in alio psalmo ex persona justi scientis hoc Deo quam maxime displicere dicitur : « Detrahentem » occulte adversus proximum suum persequebar[2]. » Ex iis igitur omnibus divinæ Scripturæ sermonibus, velut gladiis quibusdam utrinque acutis, obtrectandi fratribus, et derogandi sanctis vitium resecemus. Lepra enim consequitur derogantes et cacologos, id est, maleloquos. Post hæc autem a moralibus ad intelligentiam mysticam transeamus. Quamvis et in superiore tractatu pauca jam dicta sint, tamen quæ defuisse videntur addemus. Videamus ergo quis est qui derogat Moysi, quis de eo male loquitur. Non solum Judæi, sed et hæretici, qui non recipiunt Legem et Prophetas, etiam ipsi detrahunt de Moyse. Denique solent ei etiam crimen impingere, dicentes, quia homicida fuit Moyses, interfecit enim Ægyptium : et alia multa, vel in ipsum, vel in Prophetas blasphemo ore concinnant. Isti ergo quia detrahunt Moysi, habent lepram in anima sua, et sunt in homine interiore leprosi, et ideo habentur extra castra Ecclesiæ Dei. Sive ergo hæretici sint qui derogant Moysi, sive de Ecclesia sint qui detrahunt fratribus, et male loquuntur de proximis suis, omnes qui hoc vitio aguntur, dubitandum non est quin leprosi sint in anima sua. Et Maria quidem interveniente Aaron pontifice septima die curatur : nos vero si obtrectationis vitio inciderimus in animæ lepram, usque ad finem septimanæ mundi, id est, usque ad resurrectionis

[1] Psal. XLIX, 20. — [2] Psal. CI, 5.

tempus leprosi in anima permanebimus, et immundi : nisi dum pœnitendi tempus est, corrigamur, et conversi ad Dominum Jesum, ac supplicantes ei per pœnitentiam purgemur ab immunditia lepræ nostræ. Ego autem puto quod non solus ille populus prior, neque soli hæretici, de quibus supra memoravimus, detrahunt de Moyse; sed et omnis qui scripta ejus male intelligit, et qui spiritualem legem carnaliter suscipit, Moysi derogat, quia de verbis spiritus carnaliter homines docet. Audistis quid sibi judicii obtrectatores et maleloqui, et quid damnationis acquirant : audite nunc et quantum beneficii conferant iis quibus obtrectant. Nunquam invenimus tantas laudes Deum dixisse de Moyse famulo suo, quantas nunc dici videmus, quando ab hominibus ei derogatum est.

Audi ergo in consequentibus quid referat, et quibus Moysen laudibus efferat Spiritus sanctus. « Et descendit, *inquit,* » Dominus in columna nubis, et stetit ad ostium tabernaculi » testimonii. Et vocati sunt Aaron et Maria et steterunt » ambo, et dixit ad eos : Audite verba mea. Si fuerit pro» pheta quis vestrum Domini, in visionibus ei agnoscar, et » in somnis loquar ei, non sicut famulo meo Moysi, qui in » tota domo mea fidelis est, os ad os loquor ad eum, in » specie, et non in ænigmate, et gloriam Domini vidit. Et » quare non timuistis detrahere famulo meo Moysi ? Et ira » furoris Domini facta est super illos, discesserunt, et nubes » discessit a tabernaculo, et ecce Maria facta est leprosa si» cut nix [1]. » Videte quid sibi pœnæ contulerint obtrectatores, quid vero illi cui obtrectaverant quæsiverint laudis. Sibi turpitudinem, illi splendorem; sibi lepram, illi gloriam; sibi opprobrium, illi magnificentiam quæsiverunt. Verumtamen Moyses priusquam acciperet Æthiopissam, non est scriptum quia in specie locutus sit ei Deus, et non in

[1] Num. XII, 5 et seqq.

ænigmate : sed ubi accepit Æthiopissam, tunc dicit de eo Deus, quia « os ad os loquar ad eum, in specie, et non in » ænigmate. » Modo enim cum Moyses venit ad nos, et conjunctus est huic nostræ Æthiopissæ, lex Dei jam non in figuris et in imaginibus sicut prius, sed in ipsa specie veritatis agnoscitur : et quæ prius in ænigmate designabantur, nunc in specie et veritate complentur. Et ideo ille qui species figurarum et ænigmatum disserebat, dicit : « Scimus autem quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari, » et omnes eamdem escam spiritualem manducaverunt, et » omnes eumdem potum spiritualem biberunt. Bibebant » autem de spirituali consequente eos petra. Petra autem » erat Christus[1]. » Vides quomodo ænigmata legis Paulus absolvit, et species ænigmatum docet, et dicit quia petra in ænigmate erat apud Moysem, antequam jungeretur huic nostræ Æthiopissæ. Nunc in specie petra Christus est. Nunc enim os ad os loquitur per Legem Deus. Antea in ænigmate fuit baptismus in nube et in mari, nunc autem in specie regeneratio est in aqua et in Spiritu sancto. Tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in specie caro Verbi Dei est verus cibus, sicut et ipse dicit, quia « caro » mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus[2]. » Sic ergo jam nunc Moyses apud nos positus, et huic Æthiopissæ conjunctus, vel ipse ad nos, vel Deus ad ipsum non loquitur in ænigmate, sed in specie. His autem additur : « Et gloriam, *inquit*, Domini vidit[3]. » Quando vidit Moyses gloriam Domini ? Ego tunc dico, quando transformatus est Dominus in monte, et aderat ei Moyses cum Elia, et colloquebantur ei. Et ideo recte in consequentibus adjungit : « Et quare non timuistis detrahere famulo meo Moysi[4] ? » Quod evidenter utique ad eos dictum dirigitur qui Evan-

[1] I Cor. x, 1 et seqq. — [2] Joan. vi, 56. — [3] Num. xii, 8. — [4] Ibid.

gelia quidem suscipere videntur, derogant autem Moysi, et merito arguuntur, quia cum discant per Evangelium quod Moyses una cum Elia vidit gloriam Domini, Legi et Prophetis ausi sunt derogare. Et ideo nos non detrahamus Moysi, nec derogemus Legi, sed simus non solum auditores Legis, sed et factores, ut cum ipso Moyse conglorificari mereamur. Ego autem puto quod et illi materiam præstant ad derogandum Moysi, qui, verbi causa, cum legitur liber Levitici, vel lectio Numerorum, non ostendunt quomodo hæc quæ in ænigmate scripta sunt intelligi per speciem debeant, id est, qui non spiritualiter ea quæ in Lege leguntur exponunt. Necessario enim qui audiunt ritum sacrificiorum, vel sabbatorum observantiam, vel cæterorum similium in ecclesia recitari, offenduntur, et dicunt : Quid hoc necesse est in ecclesia legi? Quo nobis prosunt præcepta Judaïca, et spreti populi observantiæ? Hæc Judæorum sunt, et Judæi de iis viderint. Ne ergo hujusmodi offendicula auditoribus accidant, danda opera est ad scientiam Legis, et secundum hoc quod spiritualis est Lex, intelligenda et explananda sunt omnia quæ leguntur, ne doctorum causa, imo desidia et negligentia, ab imperitis et indoctis derogetur Moysi : sed convertamur ad Dominum, ut auferat a nobis velamen litteræ; ut non nobis deformis vultus Moysi, sed gloriosus ac decorus appareat, ita ut non solum non obtrectemus, sed et pro magnitudine sensuum, laudem ei et gloriam conferamus. « Et ira furoris Domini facta est super illos, et dis» cesserunt, et nubes recessit a tabernaculo, et ecce Maria » facta est leprosa sicut nix[1]. » Ira furoris Domini efficitur super eos qui male loquuntur et detrahunt. Verumtamen quod dicit : « Et nubes recessit a tabernaculo, et ecce Maria » facta est leprosa sicut nix, » considerandum diligentius est, quod prius recedit nubes, et ita lepra repletur : ut os-

[1] Num. XII, 9, 10.

tendatur quia etiam si est in aliquo gratia sancti Spiritus, et obtrectat, et detrahit, recedit ab eo post obtrectationem, et sic lepra repletur anima ejus. Nam et populus ille prior habuit in se gratiam Dei, sed postquam in verum Moysen Dominum nostrum Jesum Christum extenderunt linguas blasphemiæ suæ, discessit ab illis nubes, et transivit ad nos in montem excelsum, cum Salvator noster transformatus est, et nubes refulgens obumbravit discipulos ejus, et venit vox de nube, dicens : « Hic est Filius meus dilectissimus, » in quo mihi bene complacui [1]. » Post hoc ergo Maria facta est leprosa sicut nix. Donec aderat nubes, Maria non erat leprosa, sed cum discessit. Donec enim visitatio Dei erat in populo illo, non erat leprosus : ubi vero discessit, ignominia vultus sui contexit eum. Sed et nos timeamus ne forte effugemus a nobis hanc nubem male loquendo, male agendo, male cogitando : et tunc apparebit in nobis lepra peccati, cum deseruerit nos gratia Dei.

III. « Et respexit Aaron ad Mariam, et ecce erat leprosa. » Et dixit Aaron ad Moysen : Precor, Domine, ne contuleris » in nos peccatum, quoniam ignoravimus quod peccavimus. » Ne fiat simile morti, et ut aborsus ejectus de vulva ma- » tris, et comedit dimidium carnis ejus [2]. » Vult in hoc ostendere quod populus ille formatus quidem fuerit in vulva matris suæ Synagogæ, non tamen pervenire potuerit ad perfectum et integrum partum. Sicut enim aborsus imperfectus et incompositus est partus, ita et ille populus aliquanto quidem tempore intra vulvam matris, hoc est, intra Synagogæ institutionem positus fuit ; sed peccatis intercedentibus, formari ad integrum vivificarique non potuit : et ideo abjecti sunt velut aborsus imperfectus et immaturus, peccato scilicet consumente dimidium, ut ait, carnis ejus. Est tamen interdum et aborsus bonus. Bonus autem aborsus di-

[1] Matth. xvii, 5. — [2] Num. xii, 10 et seqq.

citur cum aliis comparatur, sicut et Ecclesiastes ait : « Et » dixi : Bonus est aborsus magis quam ille[1]. » Qui ille ? « Qui » in vanitate, *inquit,* incedit et in tenebris ambulat[2]. » Non ergo absolute bonum dicit aborsum, sed bonum magis quam vitam quæ in vanitate ducitur et in tenebris ignorantiæ. Et fit apud eum quædam comparatio singulorum. Dicit enim et alibi ipse Ecclesiastes, bonos esse mortuos magis quam viventes[3]. Quibus rursus si compares aborsum, bonum esse dicas super utrumque. Si ergo consideres qui sunt vivi, et qui sunt mortui, quibus aborsus melior sit pro eo quod ne gustaverit quidem vitæ mundi hujus auspicia, invenies quæ sint in comparatione ista differentiæ. Considera ergo quia non alios ibi nominat viventes, nisi de quibus dicitur in Psalmis : « Verumtamen vanitas omnis homo » vivens[4]. » Omni ergo homine qui in vanitate vivit. Non enim omnis vita in vanitate est, sed illa vita quæ secundum carnem est, et secundum errores ac voluptates sæculi, hæc est vita vanitatis, et super hanc est omnis qui huic vitæ mortuus est, et qui dicit : « Mihi autem mundus crucifixus est, » et ego mundo[5] ; » et de quo dicitur : « Mortui *ergo* estis » cum Christo[6]. » Isti ergo meliores sunt, quam illi viventes. Sed super hos esse dicitur aborsus, quia licet venisse videatur in carne, nulla tamen vanitatis vitæ hujus sumpsit initia. Introducit tamen Ecclesiastes et alium quemdam, ut videtur, etiam isto meliorem, de quo dicit : « Et optimus » est super hos duos qui nondum natus est[7] : » hoc est, qui ne ad conclusionem quidem vulvæ carnalis, et corporeæ nativitatis venit injuriam. Sed et hoc ipsum quod dicit Ecclesiastes : « Laudavi omnes mortuos magis quam vivos, » et eos qui vivunt usque nunc[8], » quomodo non evidenter ostendit quod eos dicat meliores qui mortui sunt mundo,

[1] Eccl. vi, 3. — [2] Ibid. 4. — [3] Ibid 5. — [4] Psal. xxxviii, 6. — [5] Galat. vi, 14. — [6] Coloss. iii, 3. — [7] Eccl. iv, 3. — [8] Ibid. 2.

et eos pronuntiet inferiores qui vivunt mundo? Nam si secundum litteram velis intelligere, quomodo laudandi sunt mortui magis quam viventes? Laudari enim solet quis in eo quod voluntate bona et proposito egerit. Mors autem ista communis, nulli ex voluntate nec ex proposito venit. Quomodo ergo dignus laude videbitur in eo quis quod contra propositum patitur? Alioquin laudabitur et Pharao rex Ægypti, qui submersus est in mare, super Moysen, qui de mari vivus evasit. Laudabuntur et Ægyptii qui mortui sunt in aquis, magis quam populus Dei, qui transivit per siccum in medio mari [1]. Non ergo ita intelligas, sed scito te laudandum esse mortuum cum potueris dicere : « Christo concru» cifixus sum. Vivo autem jam non ego, vivit autem in me » Christus [2]. » Si renuntiasti sæculo, si abjecisti vitia, si jam non moveris ad peccatum, sed mortuus es peccato, melior es quam ille qui vivit peccato, et erit in te mors ista laudabilis. Nam pro morte hac communi, quæ lege naturæ unicuique venit, nemo laudatur. Hæc licet per excessum, commemorari tamen oportuit in eo loco ubi sermo Dei Mariam pro culpa obtrectationis, et pro plaga correptionis aborsum dicit effectam, ut ostenderemus quia est et vituperabilis, est et laudabilis aborsus. Denique etiam Apostolus sciens in istis quibus supra diximus ordinibus esse aliquem laudabilem aborsus ordinem, etiam de semetipso dicit : « Novissime autem omnium tanquam abortivo visus » est et mihi [3] : » super viventes se quidem et super mortuos, post eos tamen qui necdum nati sunt, numerans. Fit ergo sicut aborsus Maria. Non enim potuit populus ille ad perfectum formari in lege, sicut et Paulus pronuntiat dicens : « Neminem enim ad perfectum adduxit Lex [4]. » Denique et idem Apostolus de quibusdam quos a fide delapsos et velut in aborsum conversos ad perfectæ rursum nativi-

[1] Exod. xiv. — [2] Galat. ii, 19, 20. — [3] i Cor. xv, 8. — [4] Hebr. vii, 19.

tatis instituta reparabat, ait : « Filioli mei, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis [1]. »

IV. « Et proclamavit Moyses ad Dominum dicens : Deus, » precor te, sana eam [2]. » Et quem oportebat orare ad Dominum pro sanitate populi illius, nisi Moysen ? Moyses orat pro illis. Et forte hoc erat quod cum Domino Jesu Christo colloquebatur, cum in monte transformatus est, petens ab eo ut, cum plenitudo gentium introisset, tunc omnis Israël salvus fieret. « Et dixit Dominus ad Moysen : Si pater ejus » expuisset in faciem ejus, nonne erubesceret septem die» bus ? Separetur septem diebus extra castra, et post hæc » introibit [3]. » Quid est : Si pater ejus expuisset in faciem ejus, erubesceret septem diebus ? Mariam loco Synagogæ posuimus, huic expuit pater ejus in faciem. Signum repudii est in faciem conspui. Denique in Lege scriptum est, ubi jubetur ut relictæ proximi proximus nubat, si voluerit proximus repudiare conjugium, ut discalceatus in faciem conspuatur, et hoc datum est velut signum repudii. Hinc ergo Maria, id est, populus ille cum repudiatur, a Deo conspui in faciem dicitur. Habemus et in alio loco significantiam sputi, cum dicit Esaias : « Omnes gentes sicut guttæ situlæ, » et sicut sputum reputatæ sunt [4]. » Ostenditur ergo in hoc, quod etiam populus ille sicut gentes cæteræ, quæ ut sputum reputantur, abjectus est. Et revera si consideres honorem illum priorem, cum pontificalis apud eos ordo florebat, cum insignia sacerdotum, cum Levitica ministeria, cum majestas templi, cum prophetalis splendor, et cum cœlestibus super terram consortiis utebantur, quis honor fuit ille ? quæ gloria ? Et rursum si nunc aspicias quanto dedecore horrescant, sine templo, sine altari, sine sacrificio, sine propheta, sine sacerdotio, sine ulla cœlesti visitatione, dispersi per omnem terram profugique viventes : quis non

[1] Gal. IV, 19. — [2] Num. XII, 13. — [3] Ibid. 14. — [4] Isai. XL, 15.

evidenter agnoscat quod conspuit pater illius in faciem ejus, et perfudit vultum eorum ignominia? Septem ergo diebus separatur extra castra. Diximus etiam in superioribus, quod septem dies isti septimanam mundi istius designent. In septimana enim dierum, creaturæ totius visibilis substantiæ videntur esse productæ [1]; tunc enim quæ non erant, facta sunt. In septimana vero totius mundi, secreta quadam et Deo soli cognita dispensatione, quæ tunc producta sunt explicantur. Interim in hac septimana qua sequestrata est Maria, non moventur castra filiorum Israël, sed stant uno in loco conclusi, et nullus est eis omnino profectus, donec mundetur Maria a lepra sua.

V. « Et post hæc, *inquit,* promovit populus ex Aseroth, et » consederunt in deserto Pharan [2]. » Aseroth interpretatur domus perfecta. Proficiscitur ergo populus postquam Maria purgata est, a domibus perfectis, et venit in Pharan, quod interpretatur os visibile. Mihi videtur os visibile posse intelligi, quod Verbum caro factum est, et invisibilis visibilis effectus; et hoc significari, quod posteaquam finis et perfectio omnium quæ erga illum populum gerenda fuerant, venit, tunc transit, et venit ad eum quem Verbum carnem factum ante non credidit. « Et locutus est Dominus ad Moy- » sen, dicens : Mitte viros, et considerent terram Chana- » næorum, quam ego do filiis Israël in possessionem [3], » et reliqua, in quibus de exploratoribus terræ narratur, qui missi renuntiant quod terra quidem sit bona et admirabilis; habitant autem in ea filii gigantum, in quorum conspectibus populus Dei quasi locustæ videantur. Et plures quidem desperant se posse salvari a filiis gigantum : Jesus tamen non desperat, sed confirmat populi fidem cum Caleb, qui est de tribu Juda, et dicunt : « Si diligit nos Deus, introdu- » cet nos in terram hanc [4]. » Quæ est ergo terra ista secun-

[1] Gen. I et II. — [2] Num. XII, 16. — [3] Id. XIII, 1, 2. — [4] Idem, XIV, 8.

dum spiritualem intellectum, quæ terra quidem sancta est, et terra bona, sed ab impiis habitatur? Qui sunt ergo isti hostes, qui habitant in terra sanctorum? et quomodo ejiciendi sunt, ut illis ejectis sancti succedant in locum eorum? Redeamus ad Evangelia, redeamus ad Apostolum. Evangelia sanctis promittunt regna cœlorum. Apostolus dicit : « Nostra autem conversatio in cœlis est[1]. » In cœlis ergo est locus hæreditatis, qui promittitur sanctis. Et quid putamus quod nullus nunc adversarius sit in his locis quæ tibi promittuntur, quem tu inde debeas pugnando depellere, ut liber ad ea quæ tibi promittuntur loca evolare possis? Et quomodo dicit Dominus « a diebus Joannis Baptistæ, » *quia* regnum cœlorum vim patitur, et vim inferentes rapiunt illud[2]? » Nisi enim essent quibus vis fieret, nunquam essent qui inde depelli et extrudi deberent, nunquam diceretur per vim diripiendum esse regnum cœlorum. Et nisi essent cum quibus certamen nobis esset ac prælium, nunquam diceret Apostolus : « Non est nobis colluctatio » adversus carnem et sanguinem, sed adversus principa» tus et potestates, adversus mundi hujus rectores, tene» brarum harum, adversus spiritualia nequitiæ in cœlesti» bus[3]. » De quibus etiam illud Dei dictum divinitus per Prophetam intelligendum videtur, ubi ait : « Et inebriatus » est gladius meus in cœlo[4]. » Necesse est ergo spirituales nequitias quæ in cœlestibus esse dicuntur, qui sunt veri Chananæi, vinci abs te, ut expeditus ad cœlestia regna transire possis, ut tu pro illis habites ibi. Scito tamen gigantes eos esse. Gigas dicitur omnis qui adversus Deum resistit. Quicumque ergo adversatur Deo, et contrarius est veritati, quod illi principaliter faciunt, merito gigas appellatur. Tibi ergo præstatur ut devictis gigantibus intres in regnum quod illi perdiderunt, ut impleatur quod scriptum est : « Quis

[1] Phil. III, 20. — [2] Matth. XI, 12. — [3] Ephes. VI, 12. — [4] Isai. XXXIV, 5.

» accipiet a gigante spolia? » unde et Dominus dicebat in Evangelio : « Nemo potest introire in domum fortis, et di» ripere vasa ejus, nisi prius alligaverit fortem[1] ; » qui licet propter superbiam suam a domo cœlesti jam sit ejectus, tu tamen nisi viceris illum, non introibis in domum fortis. Nec vinci solum, verum et alligari illum oportet. Nisi enim alligetur, haudquaquam tutum esse poterit iter nostrum. Nunc ergo, quantum ad comparationem humanæ et dæmonicæ naturæ, nos locustæ sumus, et illi gigantes : et præcipue si dubia sit fides nostra, et si nos perterreat infidelitas, illi vere gigantes erunt et nos locustæ. Si vero sequamur Jesum, et credamus verbis ejus, ac fide ejus repleamur, tanquam nihil erunt in conspectu nostro. Audi enim quomodo nos hortatur, et dicit : « Si amat nos Deus, introdu» cet nos in terram hanc[2], » quoniam bona est, et fructus ejus mirabilis. Typus ergo, et figura quæ præcessit in patribus, completur in nobis. Ejecerunt illi gentes, et consecuti sunt hæreditatem eorum. Consecuti sunt enim omnem terram Judææ, et Jerusalem civitatem, et montem Sion. Hæc in illis impleta sunt; ad te autem quid dicitur? Non, inquit, accessistis ad ea quæ visibilia sunt, sed ad invisibilia. « Accessistis *enim, inquit,* ad montem Dei viventis, » et ad civitatem cœlestem Jerusalem, et ad multitudinem » Angelorum[3]. » Sed et alibi idem Apostolus dicit : « Je» rusalem autem quæ sursum est, quæ est mater omnium » nostrum[4]. » Si quis verbis Apostoli dicentis Jerusalem esse cœlestem, non accommodat fidem, potest et hæc verba nostra recusare. Si vero verbis Pauli fides adhibenda est, sicut et certe adhibenda est, et Jerusalem cœlestem esse credimus ad typum terrenæ hujus, et quæ scripta videntur de hac terrena, ad illam cœlestem rectius spirituali intelligentia conferemus. Accessimus ergo (sicut Paulus dicit) ad

[1] Matth. XII, 29. — [2] Num. XIV, 8. — [3] Hebr. XII, 22. — [4] Gal. IV, 26.

cœlestem Jerusalem, sine dubio et ad cœlestem Judæam : et sicut illi de terrestri Judæa ejecerunt Chananæos, et Pherezæos, et Evæos, reliquasque gentes ; ita et nos qui accessimus ad montem Dei et ad regna cœlestia, necesse est ut debellemus contrarias potestates, et spiritualia nequitiæ in cœlestibus : et sicut illi ejecerunt Jebusæum de Jerusalem, et quæ prius Jebus vocata fuerat postmodum appellata est Jerusalem ; ita et nos oportet (ut ita dicam) expellere prius Jebusæum de Jerusalem, et sic hæreditatem ejus consequi. Sed illi quidem hæc faciebant armis visibilibus, nos vero invisibilibus ; illi vincebant corporalibus præliis, nos autem spirituali certamine superamus.

VI. Quod si vis audire, Paulus, qui non solum magister gentium, sed et militiæ hujus magister est, quomodo pugnaverit prior, audi quid ipse de se scribat, sicut etiam et supra memoravimus. « Non est, *inquit*, nobis colluctatio » adversum carnem et sanguinem, sed adversum principa» tus et potestates, adversus rectores mundi hujus, tene» brarum harum, adversus spiritualia nequitiæ in cœles» tibus [1]. » Propterea et hanc pugnam spiritualem atque invisibilem pugnaturis, spiritualia arma et invisibilia tela componit, et dicit : « Induite vos loricam charitatis, et ga» leam salutis, et assumite scutum fidei, in quo possitis » omnia tela Maligni ignita extinguere. Sed et gladium spi» ritus, *inquit*, assumite, quod est verbum Dei [2]. » Cum ergo talibus te armaveris telis, sequens Jesum ducem, non verearis gigantes illos ; videbis enim quomodo eos tibi subjiciet Dominus Jesus : et sicut patres calcaverunt cervices gentium, ita et tu calcabis super cervices dæmonum. Ipse enim dicit iis qui eum fideliter sequuntur : « Ecce dedi » vobis potestatem calcandi super serpentes et scorpiones, » et super omnem virtutem inimici [3]. » Vult enim semper

[1] Ephes. VI, 12. — [2] Ibid. 14, 15, 16, 17. — [3] Luc. X, 19.

Jesus res mirabiles facere, vult de locustis vincere gigantes, et de iis quæ in terris sunt cœlestes superare nequitias. Et fortasse hoc est quod dicebat in Evangeliis, quia qui credit in eum non solum faciet illa quæ ipse fecit, « sed » majora, *inquit,* horum faciet [2]. » Vere enim majus mihi videtur quod homo in carne positus, fragilis, et caducus, fide tantum Christi et verbo ejus armatus, superet gigantes, dæmonum legiones. Quamvis ipse sit qui vincit in nobis, plus tamen esse dicit quod per nos vincit, quam quod per se vincit. Tantum est ut nos armis istis semper simus armati, et conversatio nostra semper in cœlis sit. Omnis motus noster, omnis actus, omnis cogitatio, omnis sermo cœlestis sit. Quanto enim nos illuc ardentius ascendimus, tanto illi præcipitantius ruent : et quanto nos magis augemur, tanto illi inferiores fient. Vita nostra si sancta sit, si secundum Deum sit, illis conferet mortem : si segnis et luxuriosa sit, potentes eos adversum nos et gigantes faciet. Quanto ergo nos virtutibus crescimus, tanto illi inferiores efficiuntur et fragiles. Sicut e contrario si nos infirmemur, et terrena requiramus, illi fortiores fiunt. Et quanto nos dilatamur in terris, tanto illis spatia in cœlestibus largiora concedimus. Unde hoc magis agamus, ut nobis augescentibus illi minuantur, nobis ingredientibus illi pellantur, nobis ascendentibus illi cadant : sicut et ille cecidit de quo dicit Dominus in Evangelio : « Ecce vidi Satanam sicut » fulgur cadentem de cœlo [3] : » ut illis projectis, introducat nos illuc Dominus noster Jesus, et percipere regnum suum cœleste concedat. Ipsi gloria in æterna sæcula sæculorum. Amen.

[1] Joan. XIV, 12. — [2] Luc. X, 18.

HOMILIA VIII[1].

De iis quæ ab exploratoribus renuntiantur, et de indignatione Domini, ac supplicatione Moysi et Aaron[2].

I. Duodecim missi sunt inspectores ex filiis Israël ad considerandam terram quæ eis fuerat repromissa, iique post quadraginta dies regressi, diversa renuntiant. Nam decem ex iis in desperationem populum mittunt, ita ut velint abjecto Moyse eligere alium ducem, et reverti in Ægyptum. Alii vero duo bona nuntiant, et cohortantur populum permanere in fide, dicentes : « Si diligit nos Dominus, introdu» cet nos in terram hanc[3]. » Sed populus infidelitatis desperatione præceps agitur, et ad lapidandos eos qui bona nuntiant prosiliit. Majestas vero Domini protegi teos in nubibus. « Et dicit Dominus ad Moysen : Feriam eos morte, » et interimam eos, et faciam te et domum patris tui in » nationem magnam, et multo magis quam hæc est[4]. » Fit ergo tanta hæc comminatio a Domino, non ut passibilis et iracundiæ vitio subjacens ostendatur divina natura, sed ut per hæc et Moysi charitas, quam erga populum habebat, et Dei bonitas, quæ super omnem malum agentem est, innotesceret. Scribitur enim irasci Deus, et comminari interitum populo, quo doceatur homo tantum sibi esse apud Deum loci, tantumque fiduciæ, ut etiamsi sit aliqua in Deo indignatio, obsecrationibus mitigetur humanis; tantumque de eo impetrare posse hominem, ut et propria statuta convertat. Bonitas enim quæ subsequitur iracundiam, et Mosei fiduciam ostendit apud Deum, et alienam ab iracundiæ vi-

[1] Tom. II, p. 293 et seqq.
[2] Num. XIII et XIV. — [3] Id. XIV, 8. — [3] Ibid. 11 et 12.

tio divinam docet esse naturam. Simul et mysterium in sæculis futuris explendum continet sermo, per quem promittit Deus quod alium populum hoc abjecto resuscitet. Ait enim : « Percutiam eos morte, et perdam eos, et faciam te » et domum patris tui in nationem magnam, multo magis » quam hæc est. » Comminatio ergo hæc non est iracundia, sed prophetia. Assumenda namque erat alia natio, id est, populus iste nationum, sed non per Moysen. Excusavit namque se Moyses. Sciebat enim quia gens illa magna quæ repromittitur, non per Moysen vocanda erat, sed per Jesum Christum, et non Mosaicus, sed Christianus erat populus appellandus. Idcirco igitur plurimum exorat Moyses pro populo illo. Dominus vero modum correptionis librata moderatione dispensat, et dicit, quia Viri quidem qui exierunt de Ægypto, et tentaverunt me, atque increduli permanserunt, cadent in deserto hoc, « et non videbunt, *inquit,* terram quam juravi patribus eorum ; sed filii ipsorum, qui » sunt mecum hic, quicumque ignorant bonum vel ma» lum[1]. » Sit fortassis aliquid etiam secretioris mysterii in verbis Domini dicentis : « Filii eorum, qui sunt mecum » hic. » Ubi hic ? aut quomodo mecum ? Qui habet aures audiendi, audiat. Nos interim dicimus quia patres nostri fuerunt ille populus prior, nos autem filii ipsorum sumus. Illi ergo quoniam peccaverunt, abjecti sunt et ceciderunt : nos autem filii ipsorum pro ipsis surreximus, et erecti sumus, qui nesciebamus bonum vel malum. Ex gentibus enim sumus, qui neque bona, quæ ex Deo veniunt, noveramus, neque mala, quæ ex peccato generantur : si tamen succedentes in locum eorum qui abjecti sunt, tanti lapsus timeamus exemplum, audientes commonitionem Pauli dicentem : « Vide autem severitatem et bonitatem Dei, in eos quidem » qui ceciderunt severitatem, in te autem bonitatem, si ta-

[1] Num. XIV, 22.

» men permanseris in bonitate. Alioquin et tu excideris, et » illi si non permanserint in incredulitate, inserentur[1]. » Addit autem post hæc Dominus, et dicit : « Filii vero ves» tri erunt incolæ in deserto quadraginta annis[2]. » Et quid haberet mysterii numerus iste, declarat dicens : « Secun» dum numerum, *inquit*, dierum quibus considerastis ter» ram quadraginta diebus, pro die per annum, recipietis » peccata vestra quadraginta annis[3]. » Timeo ego mysterii hujus secreta discutere. Video enim quod peccatorum in hoc ratio comprehenditur et pœnarum. Si enim unicuique peccatori annus ascribitur ad pœnam pro unius diei peccato, et secundum rationem dierum quibus peccatur, annorum totidem numerus in suppliciis consumendus est : vereor ne forte nobis, qui quotidie peccamus, et nullum forte vitæ nostræ diem absque peccato transigimus, ne ipsa forte sæcula, aut etiam sæcula sæculorum, sufficere possint ad pœnas luendas. In eo enim quod populus ille prior pro quadraginta dierum delicto quadraginta annis cruciatur in deserto, nec terram sanctam introire permittitur, similitudo quædam futuri judicii videtur ostendi, ubi peccatorum ratio discutienda est : nisi erit aliqua fortasse etiam bonorum operum compensatio, vel etiam eorum quæ in vita sua unusquisque mala recipit, ut Abraham de Lazaro docuit[4]. Sed hæc nullius est ad integrum nosse, nisi illius cui omne judicium tradidit Pater. Quod autem dies peccati in annum pœnæ reputetur, non solum in hoc libro, in quo nihil omnino est quod dubitari possit, ostenditur, sed et in libello Pastoris, si cui tamen scriptura illa recipienda videtur, similia designantur. Sed fortasse aliquis neget bonitati Dei convenire, ut pro unius diei peccato annum suppliciorum rependat ; quinimo dicet, etiamsi diem pro die reddat, quamvis justus, non tamen clemens videtur

[1] Rom. XI, 22. — [2] Num. XIV, 33. — [3] Ibid. 34. — [4] Luc. XVI.

aut esse benignus. Audi ergo ad hæc, si forte possimus difficultatem rei exemplis lucidioribus explanare. Si vulnus corpori infligatur, aut os confringatur, aut nervorum junctura resolvatur, sub unius horæ spatio hujusmodi vulnera solent corporibus accidere, et plurimis postmodum cruciatibus ac doloribus exactis, multo vix tempore sanari; quanti enim tumores in loco, quanta tormenta generantur! Jam vero si accidat ut in eodem vulnere vel in eadem fractura iterum et sæpius quis vulneretur, frequentiusque frangatur, quantis hoc pœnis curari, et quantis potest cruciatibus medicari? Quanto autem tempore, si tamen potuerit, ad sanitatem perducitur! et vix aliquando ita curabitur, ut vel debilitatem corporis vel fœditatem cicatricis effugiat. Transi nunc ab exemplo corporis ad animæ vulnera. Anima quoties peccat, toties vulneratur. Et ne dubites peccatis eam velut telis et gladiis vulnerari, audi Apostolum monentem ut assumanus « scutum fidei, in quo possitis, *in-» quit*, omnia jacula Maligni ignita extinguere [1]. » Vides ergo peccata, Maligni esse jacula, quæ in animam diriguntur. Patitur autem et anima non solum vulnera jaculorum, sed et fracturas pedum, cum laquei parantur pedibus ejus, et supplantantur gressus ejus. Hæc ergo et hujusmodi vulnera quanto tempore putas posse curari? Oh! si possemus per unumquodque peccatum videre quomodo homo noster interior assiduo vulneratur, quomodo sermo malus vulnus infligit! Non legisti: « Dicunt quia vulnerant gladii, sed non » ita ut lingua [2]? » Vulneratur ergo per linguam anima, vulneratur et per cogitationes et concupiscentias malas, frangitur autem et conteritur per opera peccati. Quæ si omnia videre possemus, et vulneratæ animæ sentire cicatrices, certum est quod usque ad mortem resisteremus adversum peccatum. Sed nunc sicut ii qui vel dæmone repleti, vel

[1] Ephes. VI, 16. — [2] Eccli. XXVIII, 22.

mente alienati sunt, non sentiunt si vulnerentur, quia naturalibus sensibus carent : ita et nos vel cupiditatibus sæculi amentes effecti, vel vitiis inebriati, sentire non possumus quanta vulnera, quantas contritiones animæ peccando conquirimus. Et ideo consequentissima ratio est pœnæ, id est, curæ ac medicationis tempus extendi, et per unumquodque vulnus pro qualitate plagæ medendi quoque spatia propagari. Sic ergo et Dei æquitas ac benignitas etiam in ipsis animæ suppliciis evidens fiet : et hæc audiens, qui peccavit, resipiscat, et ultra non peccet. Conversio enim in præsenti vita, et pœnitentia fructuose gesta, celerem confert hujusmodi vulneribus medicinam, quia pœnitentia non solum vulnus præteritum sanat, sed et ultra animam peccato non sinit vulnerari. Imo et illud adjiciam : verbi causa, si peccator sum, numquid eadem mihi erit pœna si semel peccavi, quæ et si secundo et tertio, et si frequentius peccem? non ita erit : sed pro modo et numero et mensura peccati, etiam pœnæ quantitas metienda est. Deus enim dabit « nobis panem lacrymarum, et *potabit* nos in lacry» mis, *sed* in mensura[1]. » Mensura autem hæc erit, quam sibi in hac vita unusquisque vel minus vel amplius peccando quæsierit. Sed et « calix in manu Domini vini meri » plenus *esse dicitur* mixto[2]. » Miscebitur ergo sine dubio unicuique, et fiet judicium ejus non solum ex malis quæ gessit, sed etiam ex bonis. Et tamen cum utraque misceantur, fæx ejus, quam ego puto malorum partem dici, non ad integrum exinanietur. Sed hæc (ut diximus) in manu Dei sunt, nostrum autem est ad emendationem citius festinare, ad pœnitentiam sine dissimulatione converti, lugere præterita, cavere futura, invocare auxilium Dei : statim enim ut conversus ingemueris, salvus eris. Invenies enim advocatum, qui pro te interpellat Patrem, Dominum Jesum Chri-

[1] Psal. LXXX, 6. — [2] Psal. LXXIV, 9.

stum, multo præstantiorem quam fuit Moyses, qui tamen oravit pro populo illo et exauditus est. Et fortasse propterea Moyses scribitur intervenisse pro peccatis populi prioris, et impetrasse veniam, ut multo magis nos confidamus quod advocatus noster Jesus indubitatam nobis veniam impetrabit a Patre : si tamen convertamur ad eum, et non recedat retro cor nostrum, sicut et Joannes in epistola sua dicit : « Hæc autem dico, filioli, ut non peccetis. Quod et si » peccaverit aliquis vestrum, habemus advocatum apud Pa- » trem, Jesum justum, qui interpellat pro peccatis nos- » tris[1]. » Ipsi gloria in æterna sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA IX[2].

De batillis Chore et seditione populi adversum Moysen[3].

Apud Deum[4], ut intelligi datur, nihil est inutile, nihil otiosum; sed et ea quæ hominibus alienanda videntur et abjicienda, aliquid operis necessarii habere inveniuntur. Hunc autem nobis intellectum suggerit præsens lectio, quæ de batillis Chore, et reliquorum qui cum ipso peccaverunt, commemorat, quod ne hæc quidem jubet abjici Deus, sed fieri ex eis laminas ductiles atque ex iis altare circumdari. Refert ergo Scriptura, quia ex præcepto Dei : « Accepit, » *inquit,* Eleazar filius Aaron sacerdotis batilla ærea, quæ » obtulerunt ii qui exusti sunt, et fecerunt ex eis circulos, » et apposuerunt eos altari, ad commemorationem filiorum » Israël, ut non accedat quisquam alienigena, qui non est

[1] 1 Joan. II, 1, 2.
[2] Tom. II, p. 295 et seqq.
[3] Num. XVI et XVII.
[3] N. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. p. 295—300.

» ex semine Aaron, imponere incensum coram Domino, ne » fiat sicut Chore, et conspiratio ejus sicut locutus est Do» minus in manu Moysi [1]. » Manifeste quodam in loco Dominus per Prophetam dicit : « Non sunt consilia mea sicut » consilia vestra, nec cogitationes meæ sicut cogitationes » vestræ [2]. » Si apud homines hodie judicaretur hæc causa, et apud Ecclesiarum principes haberetur examen de iis (verbi causa) qui diversa ab Ecclesiis docentes divinæ vindictæ pertulerint ultionem, nonne judicarent ut, si quid locuti sunt, si quid docuerunt, si quid etiam scriptum reliquerunt, universa pariter cum ipsorum cineribus deperirent? Sed non sunt judicia Dei sicut judicia nostra. Audi enim quomodo de batillis eorum qui contra prophetam Dei insurrexerant, jubentur fieri laminæ, et in circuitu altaris affigi. Chore figuram tenet eorum qui contra Ecclesiasticam fidem et doctrinam veritatis insurgunt. Scriptum est ergo de Chore, et de cœtu ejus, quod in batillis æreis incensum obtulerint ignis alieni. Et jubetur quidem a Deo ignis alienus dispergi et effundi : « Batilla vero, *inquit,* » quia sanctificata sunt, facito ea laminas ductiles, et cir» cumda ex eis altare, quia oblata sunt coram Domino, et » sanctificata sunt [3]. » Hoc ergo mihi per hanc figuram videtur ostendi, quod batilla ista, quæ Scriptura nominat ærea, figuram teneant Scripturæ divinæ. Cui Scripturæ hæretici ignem alienum imponentes, hoc est, sensum et intelligentiam alienam a Deo, et veritati contrariam introducentes, incensum Domino non suave, sed execrabile offerunt. Et ideo forma Ecclesiarum sacerdotibus datur, ut si quando tale aliquid fuerit exortum, ea quidem quæ a veritate aliena sunt, ab Ecclesia Dei penitus abstrudantur; si qua autem etiam in ipsis hæreticorum verbis Scripturæ divinæ sensibus inveniuntur inserta, ne pariter cum

[1] Num. XVI, 39, 40. — [2] Isai. LV, 8. — [3] Num. XVI, 38.

illis quæ fidei et veritati sunt contraria respuantur : sanctificata sunt enim quæ de Scriptura divina proferuntur, et Domino oblata. Potest autem et alio adhuc modo intelligi quod de batillis præcipitur peccatorum, ut jungantur et socientur altari. Et primo hoc ipsum quod ærea dicuntur, non otiosum videbitur. Ubi enim vera fides est, et integra verbi Dei prædicatio, aut argentea dicuntur aut aurea : ut fulgor auri declaret fidei puritatem, et argentum igne probatum eloquia examinata significet. Ista ergo quæ dicuntur ærea, in sono tantum vocis consistunt, non in virtute spiritus, et sunt, ut Apostolus dicit, « ut æramentum » sonans, aut cymbalum tinniens [1]. » Ista ergo batilla ærea, id est, hæreticorum voces, si adhibeamus ad altare Dei, ubi divinus ignis est, ubi vera Dei prædicatio, melius ipsa veritas ex falsorum comparatione fulgebit. Si enim, ut verbi gratia dicam, ponam dicta Marcionis, aut Basilidis, aut alterius cujuslibet hæretici, et hæc sermonibus veritatis, ac Scripturarum divinarum testimoniis, velut divini altaris igne confutem, nonne evidentior eorum ex ipsa comparatione apparebit impietas? Nam si doctrina Ecclesiastica simplex esset, et nullis intrinsecus hæreticorum dogmatum assertionibus cingeretur, non poterat tam clara et tam examinata videri fides nostra. Sed idcirco doctrinam catholicam contradicentium obsidet oppugnatio, ut fides nostra non otio torpescat, sed exercitiis elimetur. Propter hoc denique et Apostolus dicebat : « Oportet autem et hæreses » esse, ut probati quique manifesti fiant inter vos [2]. » Hoc est dicere, Oportet hæreticorum batillis altare circumdari, ut certa et manifesta omnibus fiat fidelium atque infidelium differentia. Cum enim fides Ecclesiastica velut aurum cœperit refulgere, et prædicatio ejus ut argentum igne probatum intuentibus resplenduerit; tunc majore cum turpi-

[1] I Cor. XIII, 1. — [2] Id. XI, 19.

tudine et dedecore hæreticorum voces obscuri æris vilitate sordebunt. Vis autem scire quod quæ bona sunt, bona esse ex deteriorum magis comparatione noscuntur? Quis sciret bonam esse lucem, nisi noctis tenebras sentiremus? quis dulcedinem nosceret mellis, nisi gustum amaritudinis accepisset? Ipsum denique diabolum et obluctantes adversum nos contrarias potestates si auferas, virtutes animi sine obluctante non poterunt enitescere. Sic ergo et sacerdotum fidelium gloria non poterit resplendescere, nisi eam infidelium reprobatio et pœna commendet. Sed ex iis quæ legimus, singuli quique justorum magis ex comparatione cæterorum clari videntur habiti apud Deum. Denique de Noë scriptum est, quod esset justus et perfectus in generatione sua[1]. In quo ostenditur quod non ex integro perfectus, sed in generatione sua perfectus fuerit, et ad comparationem cæterorum justus pronuntiatus sit. Simili modo puto etiam de Loth habendum. Quanto enim deteriores quotidie fiebant Sodomitæ, tanto ille justior apparebat. Sed et in hoc ipso libro quem habemus in manibus, cum ingressi essent ii qui inspexerant terram, et decem ex iis meticulosis sermonibus desperationem populi incussissent, duo vero reliqui, id est, Caleb et Josue, bona nuntiarent, et hortarentur populum permanere in proposito, immortale eis a Domino meritum contulit non tantum sua confessio, quantum formido sodalium. Neque enim tam magnifice in eis virtus animi claruisset, nisi reliquorum decem turpis ignaviæ formido patuisset. Hæc autem diximus de batillis eorum qui condemnati sunt, quæ altari jubentur affigi, quod ex comparatione inferiorum justi appareant clariores, simul ut et posteris daretur exemplum, ne qui præsumptione superbi spiritus non sibi a Deo datum munus pontificatus invaderet, sed ut illi cedat quem non am-

[1] Genes. VI. — [2] Num. XVI.

bitio humana, non favor corruptus asciverit, nec largitio condemnanda subrogaverit, sed meritorum conscientia et Dei voluntas assumpserit.

Post hæc refertur : « Et murmuraverunt, *inquit,* filii » Israël adversum Moysen et Aaron, dicentes : Vos occi- » distis populum Domini. Et factum est cum irrueret syn- » agoga super Moysen et Aaron, in impetu fugerunt ad » tabernaculum testimonii. Illud vero obtexit nubes, et ap- » paruit majestas Domini, et introivit Moyses et Aaron ad » faciem tabernaculi testimonii[1]. » Non legimus antea quia obtexerit nubes tabernaculum, et apparuerit majestas Domini, et receperit intra nubem Moysen et Aaron, nisi nunc cum insurrexit in eos populus, et lapidare eos voluit. Discamus ex hoc quanta sit utilitas in persecutionibus Christianis, quantum gratiæ conferatur, quomodo propugnator eis fiat Deus, quomodo abundanter sanctus Spiritus infundatur. Tunc enim maxime gratia Dei adest, cum hominum sævitia concitatur; et tunc pacem habemus apud Deum, cum ab hominibus propter justitiam bella perpetimur. « Ubi » enim abundavit peccatum, superabundavit et gratia[2]. » Adoperuit ergo eos nubes tabernaculi, et irruit synagoga super Moysen et Aaron, et apparuit gloria Domini. Quamvis magni sint vitæ merito Moyses et Aaron, quamvis animi virtutibus polleant, apparere tamen eis Dei gloria non potuisset, nisi in persecutionibus, in tribulationibus, in periculis, atque in ipsa pene morte jam positis. Et tu ergo non putes tibi dormienti et otioso apparere posse gloriam Dei. Aut non et Paulus apostolus in iis Dei gloriam consequi meruit? Nonne super omnes cæteros enumerat se in tribulationibus, in necessitatibus, in carceribus fuisse, ter virgis cæsum, semel lapidatum esse, naufragia pertulisse, pericula maris, pericula fluminum, pericula latronum, peri-

[1] Num. xvi, 41, 42, 43. — [2] Rom. v, 20.

cula a falsis fratribus [1] ? Quæ quanto magis abundant, tanto amplius iis qui patienter tulerint conferunt gloriam Dei.

« Et locutus est Dominus ad Moysen et Aaron, dicens : » Discedite de medio synagogæ hujus, et interimam eos se» mel : et ceciderunt Moyses et Aaron in faciem suam [2]. » In Sodomis quidem quando ad minimum decem requirebantur, per quos, vix si forte reperti essent, salvari possent ii qui habitabant pentapolim Sodomorum [3] : nunc autem etiam duo, si tamen inveniantur tales qualis Moyses fuit et Aaron, sufficere possunt ut gens Israëlitarum tota salvetur. Quid ergo dicemus amplius esse in iis duobus? quæ tanta virtus, quod meritum, quo sexcenta millia et eo amplius liberentur ab interitu vastatoris? Ego arbitror quod in Moyse lex significetur, quæ docet homines scientiam et amorem Dei; in Aaron supplicandi Deo et obsecrandi eum forma consistat. Si ergo accidat aliquando indignari nobis vel universo populo Deum, et si jam sententia ultionis procedat a Domino, redeat autem lex Dei in cor nostrum commonens nos, et docens converti ad pœnitentiam, satisfacere pro delictis, supplicare pro culpis; cessabit continuo iracundia, indignatio conquiescet, propitiabitur Dominus, quasi Moyse et Aaron intercedentibus pro nobis, et pro universo populo supplicantibus. Si vero aliquando oriatur indignatio Dei, et veniat pro peccatis nostris sæva correptio; indurentur autem corda nostra ne convertamur ad Dominum, neve humiliemur in conspectu ejus, ut in confessione supplicationum motus ejus et iracundiam mitigemus; sed e contrario dicamus, Non est cura Deo de vita mortalium, nec pertinent hæc ad Deum, reliquit nos olim, nec ad notitiam ejus ista perveniunt : si talia cogitemus in cordibus nostris, et hæc de ore nostro procedant, certum est non esse in nobis Moysen et Aaron, legis scilicet scien-

[1] 2 Cor. xi. — [2] Num. xvi, 44, 45. — [3] Gen. xviii.

tiam et fructus pœnitentiæ, per quos interitum imminentis exitii possimus evadere. Hoc puto accidisse etiam populo illi qui fuit ante nos, quando omnes declinaverunt, omnes simul inutiles facti sunt, et non fuit qui faceret bonitatem, non fuit usque ad unum [1]. Si enim fuisset, nunquam utique dereliquisset eos Deus. Sed et nos timeamus ne forte simile aliquid inveniatur in nobis. Timeo enim illam sententiam, in qua Dominus et Salvator noster, qui cuncta prænoscit, quasi dubitans dicit : « Putas veniens Filius hominis inve» niet fidem super terram [2] ? » Jubentur ergo Moyses et Aaron exire de medio synagogæ, ut interimatur synagoga de semel. Sed videamus quid isti faciunt, sancti sunt, perfecti sunt, et plus magis Evangelii discipuli quam Legis, et ideo diligunt etiam inimicos suos, atque orant pro persecutoribus suis. Illis enim sævientibus ut interficerent eos, isti procidunt in faciem suam super terram.

« Et ait Moyses ad Aaron : Assume batillum, et impone » super illud ignem ab altari, et injice illi incensum, et ef» fer velociter in castra, et exora pro ipsis : exiit enim ira a » conspectu Domini, et jam cœpit vastare populum [3]. » Verum quoniam in hos pervenimus locos, volo de bonitate Dei admonere discipulos Christi, ne quis forte vestrum ab hæreticis conturbetur si quando certamen inciderit, illis dicentibus quoniam Deus Legis non est bonus, sed justus, et Moysis lex non bonitatem continet, sed justitiam. Videant ergo qui Deum pariter criminantur et Legem, quomodo Moyses ipse et Aaron priores fecerunt hoc quod postmodum Evangelium docuit. Ecce diligit Moyses inimicos, et orat pro persecutoribus suis, quod utique Christus fieri in Evangeliis docet. Audite enim quomodo cadentes in faciem super terram orant pro illis qui ad interficiendos eos insurrexerant. Sic ergo invenitur et Evangelii virtus in Lege, et

[1] Psalm. XIII, 3. — [2] Luc. XVIII, 8. — [3] Num. XVI, 46.

fundamento Legis subnixa intelliguntur Evangelia. Nec vetus Testamentum nomino ego Legem, si eam spiritualiter intelligam. Illis tantummodo Lex vetus efficitur Testamentum, qui eam carnaliter intelligere volunt. Et necessario illis vetus effecta est, et senuit, quia vires suas non potest obtinere. Nobis autem, qui eam spiritualiter et Evangelico sensu intelligimus et exponimus, semper nova est : et utrumque nobis novum testamentum est, non temporis ætate, sed intelligentiæ novitate. An non et apostolus Joannes in epistola sua eadem sentit, cum dicit : « Filioli, mandatum no» vum do vobis, ut invicem diligatis[1] ? » cum utique sciret olim datum esse mandatum dilectionis in Lege. Sed quoniam charitas nunquam cadit, nec mandatum charitatis aliquando veterascit, hoc quod nunquam veterascit, semper novum esse pronuntiat. Semper enim observantes et custodientes in se charitatis mandatum novos reddit in spiritu. Peccatori autem et charitatis fœdera non servanti, etiam Evangelia veterascunt. Nec potest ei novum esse testamentum, qui non deponit veterem hominem, et induitur novum, ac secundum Deum creatum. Hortatur ergo Moyses pontificem magnum, ut offerat incensum in castris, et exoret pro populo; Jam enim inquit, vastari populus cœpit. In spiritu videbat Moyses quæ gerebantur. Vidit virtutem exisse ad castra, et vastare ac perimere peccatores : et propter hoc hortatur pontificem assumere batillum, ignem de altari imponere, atque incenso superjecto exire et stare inter medium mortuorum et vivorum, ne ultra procedat vastatio, vel certe, ut verius habet se Scripturæ sermo, confractio (2).

Sed primo (si videtur) historiæ ipsius imaginem describamus, ut cum rei gestæ species apparuerit, tunc demum etiam si quid est in hoc loco mysticum requiramus. Intellige ergo populum illum Israël in castris per ordines tribuum

[1] I Joan. II, 8.

familiarumque dispositum, virtutem vero quamdam a Deo missam, non sparsim, sed ex prima aliqua parte cœpisse populum morte vastare, et procedentem per ordinem mortis stragem considera; post hæc pontificem indutum veste pontificali procedere, et portantem batillum atque ignem cum incenso, tendere ad illum locum quo per Angelum vastantem mors illata pervenerat, et stantem in eo loco, ubi mors finem dederat primis, et erat vicina postremis. Intuere stantem pontificem, et objectione quadam sui viventes a mortuis dirimentem; virtutem vero repropitiationis ejus, et incensi mysterium erubuisse Angelum vastatorem, et in hoc mortem quidem finitam, vitam vero reparatam. Si intellexisti historiæ ordinem, et oculis (ut ita dicam) cernere potuisti pontificem stantem medium inter vivos et mortuos: ascende nunc ad verbi hujus celsiora fastigia, et vide quomodo verus pontifex Jesus Christus assumpto batillo carnis humanæ, et superposito igni altaris, anima sine dubio illa magnifica cum qua natus est in carne, adjecto etiam incenso, qui est spiritus immaculatus, medius inter vivos et mortuos stetit, et mortem non fecit ultra grassari; sed, sicut Apostolus dicit, destruxit « eum qui habebat mortis » imperium, id est, diabolum, ut qui credit in eum jam non » moriatur[1], sed vivat in æternum[2]. » Hoc fuit ergo mysterium quod postea futurum, jam tunc ille qui populum vastabat, expavit. Agnoscebat enim figuram batilli, et ignis, et incensi : et qualis offerenda esset Deo hostia ab eo qui medius mortuorum vivorumque constiterat, prævidebat. Et illos quidem tunc imago præfigurata salvavit, ad nos autem salutis veritas ipsa pervenit. Neque enim indumenta pontificis purpura ac lana byssoque contexta erubuisset Angelus ille vastator, sed ista quæ futura erant indumenta magni Pontificis intellexit, et iis cessit, quibus utique universa crea-

[1] Heb. II, 14. — [2] Joan. III, 15.

tura inferior erat. Puto autem quod non solum primo adventu Domini et Salvatoris nostri forma ista completa sit, sed eadem fortassis servabitur in secundo. Veniet enim iterum Filius hominis; et cum venerit, sine dubio inveniet quosdam quidem mortuos, quosdam autem viventes. Quod possumus quidem et sic intelligere : quia nonnulli adhuc in hoc vitæ statu quo nunc sumus inveniantur, cum multi jam præcesserint mortui. Potest autem et aliter accipi : ut mortuos corpora intelligamus; viventes autem, animas. Quidam tamen ex iis qui ante nos interpretati sunt locum hunc, memini quod mortuos dixerunt eos qui nimietate scelerum in peccatis suis mortui intelliguntur; viventes autem, eos qui in operibus vitæ permanserint. Verumtamen utrolibet modo stabit etiam in futuro magnus hic Pontifex et Salvator noster medius vivorum et mortuorum. Sed et tunc forte medius vivorum et mortuorum stare dicendus est, cum statuet oves quidem a dextris suis, hædos autem a sinistris, et dicet iis qui a dextris sunt : « Venite, benedicti » Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est a » constitutione mundi, etc.[1] » Iis autem qui a sinistris sunt dicet : « Ite in ignem æternum, operarii iniquitatis, quem » præparavit Pater meus diabolo et angelis ejus; quoniam » non novi vos[2]. » Et sunt utique mortui ii qui in ignem mittuntur æternum; sunt autem vivi illi qui mittuntur ad regnum.

Et cessavit, inquit, *vastatio,* vel, ut in aliis exemplaribus legi diximus, *confractio*[3] : quod et magis interpretationis convenit veritati. Confractio namque est, quæ velut in vasis fictilibus efficitur. Peccatores ergo vasa fictilia fiunt : sicut Jeremias propheta designat in Lamentationibus, dicens : « Filii Sion, qui erant honorabiles et in auro elati, » quomodo reputati sunt in vasa fictilia, opera manuum fi-

[1] Matth. xxv, 34. — [2] Ibid. 41, et Luc. xIII, 27. — [3] Num. xvi, 50.

» guli[1] ? » Et : « In domo magna non sunt (*inquit Apostolus*) » tantummodo vasa aurea et argentea, sed et lignea et fictilia ; et alia quidem ad honorem, alia autem ad contumeliam[2]. » Sunt ergo vasa fictilia ad contumeliam, quæ et confringi possunt. Sed consideremus diligentius quid in consequentibus Apostolus de ipsis vasis fictilibus dicat : « Si » quis, *inquit,* emundaverit semetipsum ab iis, erit vas ad » honorem sanctificatum, et utile Domino ad omne opus » bonum paratum[3]. » In quo ostendere videtur, quod et vas ipsum quod fit, et per quem fit, unus atque idem homo sit. Intellige ergo propositum quidem hominis esse quod operatur, reliquam autem partem hominis ipsum esse vas, quod fit vel ad honorem vel contumeliam. Cum ergo sensus noster quæ bona sunt eligit, et ad bonam nos conversationem trahit, facit nos vas utile. Cum autem neglexerit, et deciderit propositum nostrum a bonis, efficimur vas ad contumeliam. Si ergo intellectus noster luteus sit, et de luto semper ac de terrenis cogitet, efficimur vas fictile, et opus manuum figuli. Et forte propter hoc iste qui talis est increpatur ab Apostolo, quasi qui sensum habens luteum et terrenum, de magnis et iis quæ capere non potest, quærat et dicat : « Quid ergo adhuc conqueritur ? Voluntati enim ejus » quis resistit[4] ? » Cui Apostolus quasi luteo respondit : « Tu » quis es, o homo, qui contra respondas Deo ? Numquid dicit » figmentum ei qui se finxit, Quid me fecisti sic ? » Dicitur præterea corpus nostrum vas fictile, sive etiam legis littera, in eo quod ait Apostolus : « Habentes autem thesaurum hunc » in vasis fictilibus[5]. » Utrumque enim in hoc sermone accipi potest, et quod in corpore nobis positis thesaurum gratiæ per Spiritum sanctum Dominus largiatur, et quod in sermonibus Legis, qui viles et in contemptu habentur pro

[1] Thren. IV, 2. — [2] 2 Tim. II, 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Rom. IX, 19 et 20. — [5] 2 Cor. IV, 7.

eo quod nulla arte grammatica expoliti videntur, reconditus sit thesaurus sapientiæ et scientiæ Dei : ita ut merito dici possit, quod in ipsis sint thesauri sapientiæ et scientiæ Dei absconditi. Hæc nobis dicta sint de confractione quæ cessasse memoratur : nunc autem pauca etiam de sequenti historia disseramus, in qua virgarum commemoratio introducitur.

« Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens : Loquere » filiis Israel : et accipe ab eis virgam per domos familiarum » ipsorum, ab omnibus principibus ipsorum duodecim vir» gas : et uniuscujusque eorum nomen scribe in virga sua : » et nomen Aaron scribe in virga Levi : est enim virga una, » per tribum, per domos familiarum suarum dabunt tibi. Et » pones eas in tabernaculum testimonii contra arcam, ex » quibus agnoscar tibi inde. Et erit homo quemcumque ele» gero, virga ejus germinabit, et auferam a te murmuratio» nem filiorum Israël : in quibuscumque murmurant ipsi » de vobis [1]. » Omnis princeps tribus et populi habet virgam. Non enim potest quis regere populum, nisi habeat virgam. Unde et Paulus apostolus, quia princeps erat populi, idcirco dicebat : « Quid vultis ? In virga veniam ad » vos, aut in charitate spirituque mansuetudinis [2] ? » Omnis ergo princeps tribuum habeat necesse est virgam suam, sed unus solus est (sicut Scriptura refert) pontifex Aaron cujus virga germinavit. Verum quoniam (ut sæpe ostendimus) verus pontifex Christus est, ipse solus est cujus virga crucis non solum germinavit, sed et floruit, et omnes hos credentium populorum attulit fructus. Quis autem iste est fructus quem attulit ? Nuces, inquit, qui fructus primo quidem indumento amarus est, sequenti munitur et tegitur, tertio sumentem pascit ac nutrit. Talis ergo est in auditorio Christi doctrina Legis et Prophetarum. Prima litteræ

[1] Num. XVII, 1. — [2] I Cor. IV, 21.

facies satis amara est, quæ circumcisionem carnis præcipit, quæ de sacrificiis mandat, et cætera quæ per occidentem litteram designantur. Hæc omnia tanquam amarum nucis corticem projice. Secundo in loco ad munimenta testæ pervenies, in quo vel moralis doctrina vel ratio continentiæ designatur. Quæ necessaria quidem sunt ad custodiam eorum quæ servantur intrinsecus, frangenda quandoque tamen et sine dubio dissolvenda sunt. Ut si, verbi gratia, dicamus : Abstinentia ciborum et castigatio corporis, donec sumus in corpore isto corruptibili et passibili, sine dubio necessaria est; cum autem confractum fuerit ac resolutum, et resurrectionis tempore incorruptibile ex corruptibili redditum, atque ex animali spirituale, non jam labore afflictionis, nec abstinentiæ castigatione, sed qualitate, nulla jam corpori corruptela dominabitur. Sic ergo et nunc necessaria abstinentiæ ratio videtur, et postmodum non quærenda. Tertio autem loco reconditum in iis invenies et secretum mysteriorum sapientiæ et scientiæ Dei sensum, quo nutriantur et pascantur animæ sanctorum non solum in præsenti vita, sed etiam in futura. Iste enim est pontificalis fructus, de quo promittitur iis qui esuriunt et sitiunt justitiam, quoniam saturabuntur [1]...... Quia autem sacramentum sacerdotale est virga nucis, idcirco arbitror etiam Jeremiam, qui erat unus de sacerdotibus ex Anathoh, vidisse virgam nuceam, et prophetasse de ea illa quæ scripta sunt vel de virga nucea, vel de lebete, sive de olla succensa [2] : quasi si ostenderet per hæc in virga nucea esse vitam, et in lebete succenso esse mortem. Vita enim et mors ponitur ante faciem nostram. Et est vita quidem Christus in sacramento nucis; mors autem diabolus in figura lebetis succensi. Si ergo peccaveris, portionem tuam pones cum lebete succenso; si autem juste egeris, efficietur portio tua

[1] Matth. v. — [2] Jerem. I.

in virga nucea cum magno pontifice. Sed et in Canticis Canticorum sponsa descendere dicitur in hortum nucis, ubi etiam pariter cum nucibus sacerdotalium quodammodo pomorum copiam perscribitur invenisse [1]. Verumtamen de virgis (ut dicere cœperamus) unum promisit Deus fructum in virga, et plures dedit. Sed attendite diligentius, si forte possimus liberalitatem Dei largiorem etiam ipsis suis promissionibus edocere; si forte et ex iis illam ineffabilem bonitatem Dei quæ in Scripturæ littera semper tegitur, rimari atque investigare poterimus : cum largiorem in præstando quam in promittendo videamus.

Igitur sermo Scripturæ de qua nunc loquimur ita habet : « Et erit, *inquit,* homo quemcumque elegero, virga ejus » germinabit [2]. » Hoc est solum quod promisit Deus, ut virga ejus quem elegerit germinet. Ubi vero ad rem venitur ut quod promissum est ostendatur impletum, non unum illud quod promissum fuerat effectum dicitur, sed vide quanta addantur. Ait enim : « Et ecce germinavit virga Aaron in » domo Levi [3]. » Est hoc unum illud sine dubio quod fuerat repromissum : sed adduntur et alia, et dicitur : « Et produ» xit frondes et protulit flores, et germinavit nuces [4]. » Cum ergo de solo germine fuisset promissum, vide quanta largitur Deus, ut non solum germen produxerit, sed et frondes; et non solum frondes, sed et flores; et germinaverit non solum flores, sed et fructus. Quid igitur est quod ex iis colligere et contemplari debeamus? primo omnium resurrectionis ex mortuis sacramentum. Virga enim arida germinat, cum corpus extinctum cœperit reviviscere. Quæ sunt autem quatuor ista quæ resurgenti corpori præstabuntur? ut seminatum in corruptione, surgat in incorruptione; et seminatum in infirmitate, surgat in virtute; et seminatum in ignominia, surgat in gloria ; et seminatum corpus animale,

[1] Cant. vi. — [2] Num. xvii, 5. — [3] Ibid. 8. — [4] Ibid.

surgat corpus spirituale[1]. Ista sunt quatuor quæ virga aridi corporis nostri in resurrectione germinabit. Sed et illud secundo in loco dicemus : quia sicut in iis promissionem suam Deus in quadruplum dedit, et multo plura et pretiosiora largitus est quam promisit; ita multo magis in omnibus Scripturæ locis ubi aliqua Dei promissio continetur, si quis tamen ad eam pervenire mereatur, in futuro multipliciter præparabitur : et sic vere complebitur illud quod Apostolus dicit, quia « oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor » hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt » eum[2]. » Vide ergo quanta sint, et qualia, quæ non solum videre et audire nemini licuit, sed ne in cor quidem, id est, ad cogitationem humanam potuit ascendere. Sive ergo terram, sive cælum dixeris, sive solem hunc et fulgorem visibilis luminis, omnia hæc oculus vidit, et auris audivit; et non possunt esse ex illis quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Transgredere ergo hæc omnia, et transcende omne quidquid vides, quidquid audis, quidquid etiam cogitare potes, et illud scito esse repositum iis qui diligunt Deum, quod nec ad cogitationem cordis tui quivit ascendere. Unde ego arbitror nihil in hujusmodi repromissionibus de rebus corporalibus cogitandum. Ratio enim materiæ corporalis non usquequaque sensum humanæ cogitationis effugere potest : sed illa sunt quæ ad nullius sensum, nullius cor possunt ascendere quæ in sola Dei sapientia continentur. Etenim videbitur hac ratione quod promissionum bona majori modo quam promissa sunt dantur; similiter et pœnæ quæ peccatoribus comminantur, multiplicatis cruciatibus inferendæ sunt............

Sed redeamus[3] ad ea quæ de virgis dicere cœperamus. Possumus adhuc etiam sic intelligere eorum quæ in virga

[1] 1 Cor. xv, 42, 43. — [2] Idem, II, 9.
[3] N. 9. p. 300, 301.

germinaverant, differentias. Omnis qui in Christo credit, primo moritur, et post hoc renascitur : et est etiam hæc figura, quod virga arida postmodum germinat. Est ergo primum germen prima hominis in Christo confessio. Secundo frondescit, ubi renatus donum gratiæ Dei ex Spiritus sancti purificatione susceperit. Inde affert flores, ubi proficere cœperit, et morum suavitate decorari, ac fragrantiam misericordiæ et benignitatis effundere. Ad ultimum quoque affert etiam fructus justitiæ, quibus non solum ipse vivat, sed et aliis præbeat vitam. Cum enim ad perfectum venerit, et protulerit ex se verbum fidei, verbum scientiæ Dei, et alios lucrifecerit, hoc est attulisse fructus quibus alii nutriantur. Sic ergo singuli quique credentium de virga Aaron, qui Christus est, germinantur : quorum quatuor istæ differentiæ in aliis Scripturæ locis velut ætates quatuor designantur : quas Joannes apostolus in Epistola sua distinctione mystica comprehendit, ait enim : « Scribo vobis, pueri; *et,* » Scribo vobis, adolescentes; *et,* Scribo vobis, patres[1]. » In quibus utique non corporales ætates, sed animæ profectuum differentias ponit, ut etiam in hoc sacerdotalis virgæ germine observavimus designari. Habentur ergo hæc omnia non tam in virga Aaron, quam in ea virga quæ exiit de radice Jesse : et flos de radice ejus ascendit, super quem requievit spiritus Dei[2]. In quo nec hoc ipsum videtur otiosum quod exire dicitur virga, et flos ascendere. Quamvis enim unus sit Christus per substantiam, singulis tamen diversus efficitur, prout indigetis in quo operatur. Qui ergo segnior est et negligentior, pro disciplina fit ei Christus virga, et in virga non ascendere dicitur, sed exire. Exeundum namque est ei qui iners et segnis est de eo statu in quo non recte consistit, et transeundum ad alium statum, tanquam virga compulso, id est severitate doctrinæ rigidioris

[1] 1 Joan. II, 13, 14. — [2] Isai. XI, 1.

admonito. Qui vero justus est, quia justus sicut palma florет, in hoc ascendere dicitur Christus[1]. Sic ergo qui verberibus indiget, exit ad eum virga; qui autem proficit ad justitiam, ascendit in florem. Ascendet autem usquequo afferat fructus spiritus, qui sunt charitas, gaudium, pax, patientia[2], et reliquæ virtutes in Christo Jesu Domino nostro, cui est honor, et gloria, et imperium, in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA X[3].

De eo quod scriptum est : Et dixit Dominus ad Aaron : Tu et filii tui, et domus patris tui, tecum sumetis peccata sanctorum[4].

I. Qui meliores sunt, inferiorum semper culpas et peccata suscipiunt. Sic enim et Apostolus dicit : « Vos qui firmio» res estis, imbecillitates infirmorum sustinete[5]. » Israëlita si peccet, id est, laïcus, ipse suum non potest auferre peccatum ; sed requirit levitam, indiget sacerdote ; imo potius et adhuc horum aliquid eminentius quærit : pontifice opus est, ut peccatorum remissionem possit accipere............
...... « Et dixit, *inquit,* Dominus ad Aaron dicens : Tu et » filii tui, et domus patris tui, tecum sumetis peccata sanc» torum[6]. » Potest quidem ita exponi locus iste : ut per ea quæ offert pontifex pro peccato uniuscujusque, et purificat eum pro quo obtulerit, scriptum sit : « Tu et filii tui te» cum sumetis peccata sanctorum. » Mihi autem non videtur otiosum quod sanctorum peccata commemorat. In multis etenim Scripturæ locis sermo iste repetitur. Unde

[1] Psal. xci, 11. — [2] Galat. v, 22.
[3] Tom. II, p. 301 et seqq.
[4] Num. xviii. — [5] Rom. xv, 1. — [6] Num. xviii, 1.

requirendum est, quomodo et sancti dicantur aliqui, et de peccatis eorum scribatur. Non enim (ut putant quidam) statim ut quis sanctus esse cœperit, peccare jam non potest, et continuo sine peccato putandus est. Si enim sanctus non peccaret, non utique scriptum esset : « Sumetis » peccata sanctorum. » Si sanctus sine peccato esset, non diceret Dominus per Ezechielem prophetam ad Angelos, quos mittebat peccatores punire : « Et a sanctis meis in» cipietis [1]. » Si enim sancti sine peccato sunt, quomodo ipsi primi succumbunt suppliciis peccatorum? Si sancti sine peccato essent, nunquam diceret Scriptura, quia « Jus» tus in principio sermonis sui ipse sui accusator fit [2]. » Si sancti sine peccato essent, nunquam Paulus apostolus diceret, Romanis scribens : « Nolite propter cibum solvere opus » Dei [3] : » quibus in principio Epistolæ scripserat : « Om» nibus qui sunt Romæ dilectis Dei, vocatis sanctis [4]. » Et iterum idem Apostolus ad Corinthios scribens dicit : « Pau» lus vocatus apostolus Jesu Christi [5]. » Et post pauca : « Ecclesiæ Dei quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo » Jesu, vocatis sanctis. » Istos ergo quos sanctificatos et sanctos appellat, audi quanta in eis peccata reprehendat. Ait enim in sequentibus : « Cum enim sint inter vos æmu» lationes et contentiones, nonne carnales estis, et secun» dum hominem ambulatis [6]? » Et iterum : « Jam divites » facti estis, sine nobis regnatis, et utinam regnaretis [7]. » Et iterum : « Tanquam autem non venturo me ad vos inflati » sunt quidam [8]. » Et paulopost : « Omnino auditur inter vos » fornicatio, et talis fornicatio qualis nec inter gentes [9]. » In consequentibus vero : « Et vos, *inquit,* inflati estis, et » non potius luctum habuistis [10]. » In quo utique nullum re-

[1] Ezech. IX, 6. — [2] Prov. XVIII, 17. — [3] Rom. XIV, 20. — [4] Idem, I, 7. — [5] I Cor. I, I et 2. — [6] Id. III, 3. — [7] Id. IV, 8. — [8] Ibid. 18. — [9] Id. V, I. — [10] Ibid. 2.

liquit immunem, dum aliis fornicationis, aliis inflationis et superbiæ crimen ascribit. Notat eos et in consequentibus etiam de judiciis, et dicit : « Jam quidem omnino de» lictum est in vobis : quia judicia habetis inter vos[1]. » Arguit eos quos sanctos dixerat, et pro eo quod idolis immolata manducent, et quasi sententiam inter eos proferens dicit : « Sic autem peccantes inter fratres, et percutientes » conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis[2]. » Sed et de eo nihilominus confutat eos, quod non solum immolatitium cibum, sed et calicem dæmoniorum præsumant, et dicit : « Non potestis calicem Domini bibere, et calicem » dæmoniorum : non potestis mensæ Domini participes esse, » et mensæ dæmoniorum[3]. » Ipsis etiam illud dicit : « Quod » convenientibus vobis in Ecclesia, audio schismata esse[4]. » Et iterum : « Unusquisque enim suam cœnam præsumit ad » manducandum : et alius quidem esurit, alius autem ebrius » est[5]. » Et pro iis delictis dicit : « Propterea inter vos multi » infirmi, et ægri, et dormiunt multi. Quod si nos ipsos di» judicaremus, non utique judicaremur[6]. » Post hæc autem non jam delicta moralia, sed fidei in eis crimen exaggerat. Ait enim : « Quomodo dicunt inter vos quidam quod re» surrectio mortuorum non sit[7]? » Et iterum : « Si autem » Christus non resurrexit, vana est fides vestra. Adhuc enim » estis in peccatis vestris[8]. » Longum porro est, nec præsenti conveniens tempori, ut plurima de iis testimonia proferamus, quibus probetur quod ii qui sancti dicuntur, non continuo etiam sine peccato esse intelligantur : sed hæc opinentur illi qui Scripturis divinis non sollicite, nec diligenter intendunt : in quibus multæ esse differentiæ sanctorum docentur, sicut a nobis et in aliis tractatibus plenius dictum est. Sed et nunc quantum locus requirit, dicemus.

[1] I Cor. VI, 7. — [2] Id. VIII, 12. — [3] Id. X, 20 et 21. — [4] Id. XI, 18. — [5] Ibid. 21. — [6] Ibid. 30 et 31. — [7] Idem, XV, 12. — [8] Ibid. 17.

Sancti dicuntur iidemque et peccatores illi qui se voverunt quidem Deo et sequestraverunt a vulgi conversatione vitam suam ad hoc ut Domino serviant. Hujusmodi ergo homo, secundum hoc quod se cæteris actibus circumcisis Domino mancipavit, sanctus dicitur. Potest autem fieri ut, in hoc ipso quod Domino deservit, non ita omnia gerat ut geri competit, sed delinquat in nonnullis, et peccet. Sicut enim is qui sequestrat se et segregat ab omnibus actibus, ut disciplinam, verbi gratia, medicinæ aut philosophiæ consequatur, non utique continuo ut se hujusmodi tradiderit disciplinis, ita perfectus erit ut non inveniatur in aliquo peccare; imo potius plurima delinquendo vix ad perfectionem aliquando perveniet : et tamen statim ut se ad hujusmodi scholas tradidit, certum est eum vel inter medicos vel inter philosophos numerari : ita et de sanctis accipiendum est, quod statim quidem ut mancipat se quis studiis sanctitatis, secundum hoc quod proposuit, sanctus appelletur; secundum hoc vero quod necesse est eum in multis delinquere, donec usu et disciplina ac diligentia abscindatur ab eo consuetudo peccandi, etiam peccator, ut supra diximus, appellabitur. Ego autem et amplius addo aliquid, quod nisi sanctum propositum aliquis habeat, et sanctitatis studium gerat, cum peccaverit, nescit peccati pœnitudinem gerere, nescit delicti remedium quærere. Qui non sunt sancti, in peccatis suis moriuntur : qui sancti sunt, pro peccatis pœnitudinem gerunt, vulnera sua sentiunt, intelligunt lapsus, requirunt sacerdotem, sanitatem deposcunt, purificationem per pontificem quærunt. Idcirco ergo caute et significanter sermo Legis designat, quia pontifices et sacerdotes, non quorumcumque, sed sanctorum tantummodo sumant peccata : sanctus enim est qui peccatum suum per pontificem curat.

II. Sed redeamus ad pontificem nostrum, pontificem

magnum qui penetravit cœlos, Jesum Dominum nostrum; et videamus quomodo ipse cum filiis suis, Apostolis scilicet et martyribus, sumit peccata sanctorum. Et quidem quod Dominus noster Jesus Christus venerit ut tolleret peccatum mundi, et morte sua peccata nostra deleverit, nullus qui Christo credit ignorat. Quomodo autem et filii ejus auferant peccata sanctorum, id est, Apostoli et martyres, si poterimus, ex Scripturis divinis probare tentabimus. Audi primo Paulum dicentem : « Libenter enim, *inquit*, expendam, et expendar pro animabus vestris [1] ; » et in alio loco : « Ego enim jam immolor, *inquit*, et tempus regressionis, » *sive* resolutionis meæ instat [2]. » Pro iis ergo quibus scribebat, expendi se et immolari dicit Apostolus. Hostia autem cum immolatur, ad hoc immolatur, ut eorum pro quibus jugulatur peccata purgentur. De martyribus autem scribit Joannes apostolus in Apocalypsi, quia animæ eorum qui jugulati sunt propter nomen Domini Jesu, assistant altari [3] : qui autem assistit altari, ostenditur fungi sacerdotis officio. Sacerdotis autem officium est, pro populi supplicare peccatis. Unde ego vereor ne forte ex quo martyres non fiunt, et hostiæ sanctorum non offeruntur pro peccatis nostris, peccatorum nostrorum remissionem non mereamur. Et ideo vereor ne, permanentibus in nobis peccatis nostris, accidat nobis illud quod de semetipsis dicunt Judæi, quia non habentes altare, neque templum, neque sacerdotium, et ob hoc nec hostias offerentes, peccata, inquit, nostra manent in nobis : et ideo venia nulla subsequitur. Et contra, nos dicere debemus : Quia hostiæ martyrum non offeruntur pro nobis, idcirco manent in nobis peccata nostra ; non enim meremur persecutionem pati propter Christum, nec mori propter nomen Filii Dei. Et ideo etiam diabolus, sciens per passionem martyrii remissionem fieri peccato-

[1] 2 Cor. XII, 15. — [2] 2 Tim. IV, 6. — [3] Apoc. VI.

rum, non vult nobis publicas Gentilium persecutiones movere : scit enim quia, si ad reges et præsides adducamur propter nomen Christi, ad testimonium Judæis et gentibus, gaudium nobis et exultatio sit, quia merces nostra multa in cœlis est. Hæc non facit inimicus, vel quod ipse gloriæ nostræ invidet, vel fortassis quod ille qui omnia prævidet prænoscit nos non esse idoneos ad martyrium tolerandum. Scit tamen Dominus qui sunt ejus, et in quibus non speratur, habet ille thesauros suos : « Non *enim* sicut » homo videt, ita et Deus[1]. » Ego non dubito et in hoc conventu esse aliquos ipsi soli cognitos, qui jam apud eum martyres sint testimonio conscientiæ, parati, si quis exposcat, effundere sanguinem suum pro nomine Domini Jesu Christi : non dubito esse aliquos qui tulerint crucem suam, et sequantur eum. Hæc licet per excessum quemdam, necessario tamen videntur dicta, ut intelligeremus quomodo per pontificem et filios pontificis fiat in sanctis remissio peccatorum.

III. Sequitur post hæc : « Et tu, *inquit,* et filii tui accipie-» tis peccata sacerdotii vestri : et fratres tuos tribuum Levi, » plebem patris tui assume ad te, et adjungantur tibi, et » ministrent tibi : et tu et filii tui tecum in conspectu ta-» bernaculi testimonii observabunt custodias tuas taberna-» culi[2]. » Observare diligentius, et intendere iis quæ scripta sunt, convenit eos præcipue qui in ordine sacerdotali gloriantur : ut sciant quid est quod eis Lex divina præcepit observandum. Tu, inquit, et filii tui tecum in conspectu tabernaculi observate custodias vestras, et altare, et custodias tabernaculi. Mandata quidem certa sunt et evidentia, ut observare debeamus custodias tabernaculi, et altaris, et sacerdotii : quis sane sit qui observet et faciat ea quæ sacerdotibus mandata sunt, et quis sit qui utatur quidem or-

[1] 1 Reg. XVI, 7. — [2] Num. XVIII, 1, 2 et 3.

dine et honore sacerdotii, opera vero et ministerium sacerdotii non observet; ille solus nosse potest qui scrutatur corda et renes. Mandantur observari non solum ea quæ foris sunt : « Sed et ea, *inquit,* ut curent sacerdotes præ» cipue quæ intra velamen sunt [1]; » velut si diceret : Cura sit sacerdotibus, evidentia ac manifesta mandata divinæ Legis implere, et mysteria ejus abscondita et velata omni perspicacia contueri. Si vero ad hominem velis referre tabernaculum testimonii; quoniam quidem corpus hominis tabernaculum Paulus appellat, dicens : « Qui enim sumus » in tabernaculo hoc, gemimus aggravati : in quo nolumus » expoliari, sed supervestiri [2] : » si ergo ad hominem tabernaculum referamus, interiora velaminis, ubi inaccessibilia conteguntur, principale cordis dicemus, quod solum recipere potest mysteria veritatis, et capax esse arcanorum Dei. Altaria vero duo, id est interius et exterius, quoniam altare orationis indicium est, illud puto significare quod dicit Apostolus : « Orabo spiritu, orabo et mente [3]. » Cum enim corde oravero, ad altare interius ingredior. Et hoc puto esse quod etiam Dominus in Evangeliis dicit : « Tu autem » cum oras, intra in cubiculum tuum, et claude ostium » tuum, et ora Patrem tuum in abscondito [4]. » Qui ergo ita orat ut dixi, ingreditur ad altare incensi quod est interius. Cum autem quis clara voce et verbis cum sono prolatis, quasi ut ædificet audientes, orationem fundit ad Deum, hic spiritu orat, et offerre videtur hostiam in altari quod foris est ad holocaustomata populi constitutum. Oportet ergo sacerdotes ea curare præcipue et custodire, quæ intra velamen interius conteguntur, ne quid ibi pollutum, ne quid inveniatur immundum : hoc est interiorem hominem et cordis secreta curare, ut ibi immaculata permaneant. Cherubim et propitiatorium, scientia intelligenda est Trinitatis :

[1] Num. XVIII, 7. — [2] 2 Cor. V, 4. — [3] 1 Cor. XIV, 15. — [4] Matth. VI, 6.

interpretatio enim Cherubim multitudinem (3), id est perfectionem scientiæ indicat : et quæ est alia perfectio, nisi agnovisse Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum? Hæc ergo curanda sunt ita a sacerdotibus, ut incontaminata et illæsa serventur. Sed et urna habens cœlestem cibum mannæ, thesaurus utique est verbi divini. Et arca aurea in qua sunt tabulæ Testamenti, ut opinor, non aliud quam mens nostra esse declaratur, in qua legem Dei debemus habere descriptam. Hæc autem mens aurea debet esse, hoc est pura, et pretiosa, in qua legem Dei descriptam semper habeamus, sicut Apostolus dicit : « scriptam non atramento, sed spi» ritu Dei vivi ; non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis » carnalibus [1]. » Hoc est enim quod et de quibusdam dicitur : « Qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis[2]. » Quis autem scripsit in cordibus eorum, nisi Deus digito suo? Legem utique naturalem quam dedit Deus humano generi, et in cunctorum mentibus scripsit : unde et initia sumimus, ac semina quædam ad perscrutandam capimus veritatem : quæ semina si bene excolamus, fructum vitæ afferent in nobis in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum, Amen.

[1] 2 Cor. III, 3. — [2] Rom. II, 15.

HOMILIA XI [1].

De primitiis offerendis [2].

Primitias omnium frugum [3], omniumque pecudum, sacerdotibus lex mandat offerri : ita ut omnis qui possidet agrum, vel vineam, vel olivetum, vel etiam hortum, et si quid est quod exercetur in terris, sed et si quis peculia cujuscumque pecoris nutriat, offerat ex iis Deo omne quod primum est, id est, ad sacerdotes deferat. Deo enim offerri dicit quod sacerdotibus datur. Et hoc est quod docemur ex lege, quia nemo licite nec legitime utatur fructibus quos terra produxit, nec animantibus quæ pecudum protulit partus, nisi ex singulis quibusque Deo primitiæ, id est, sacerdotibus offerantur. Hanc ergo legem observari etiam secundum litteram, sicut et alia nonnulla, necessarium puto (4). Sunt enim aliquanta Legis mandata quæ etiam novi Testamenti discipuli necessaria observatione custodiunt. Et si videtur, prius de iis ipsis quæ in Lege quidem scripta, sed tamen in Evangeliis observanda sint, sermo moveatur : et cum hæc patuerint, tunc jam quid in iis etiam spiritualiter sentiri debeat, requiremus. Sunt enim qui ita dicant, quia Si aliquid omnino observandum est secundum litteram, cur non et cuncta serventur? Si vero ad spiritualem intelligentiam quæ lex continet referenda sunt, nihil omnino secundum litteram, sed spiritualiter debent universa discerni. Nos autem utriusque assertionis insolentiam temperantes,

[1] Tom. II, p. 303 et seqq.
[2] Num. XVIII.
[3] N. 1, 2, 3, p. 303—306.

qualis regula in hujuscemodi Legis sermonibus observanda sit, ex auctoritate divinarum Scripturarum proferre tentabimus. Scriptum est in octavo decimo Psalmo : « Lex Domini irreprehensibilis, convertens animas; testimonium » Domini fidele, sapientiam præstans parvulis. Præceptum » Domini lucidum, illuminans oculos. Timor Domini castus, » permanens in sæculum sæculi. Justitiæ Domini rectæ, » lætificantes corda; judicia Domini vera, justificata in semetipsa, desiderabilia super aurum et lapidem pretiosum » multum, et dulciora super mel et favum[1]. » Nisi ergo essent singula ista a semetipsis diversa, nunquam utique proprias unicuique Scriptura divina differentias indidisset, ut aliud de lege Domini diceret, aliud de mandato, aliud de justificationibus, aliud de judiciis. Est ergo, ut ex his ostendimus, aliud lex, aliud præceptum, aliud testimonium, aliud justificatio, aliud judicium. Sed et in ipsa lege evidentior horum differentia designatur, ubi dicitur : Hæc est lex, et mandata, et justificationes, et præcepta, et testimonia, et judicia, quæ præcepit Dominus Moysi. Cum ergo hæc ita se habere, et his a se invicem differre distinctionibus legis ipsius testimoniis approbentur, diligentius debemus intendere iis quæ recitantur in lege, quia sicubi scribitur, verbi gratia, hoc esse mandatum, non continuo mandatum lex accipienda est; vel sicubi scriptum est, Istæ sunt justificationes, non continuo justificationes, aut lex, aut mandatum putandæ sunt. Similiter autem et sicubi scriptum est testimonium, aut judicia, non confuse unum ex cæteris, sed diversum ab aliis unumquodque sentiendum est. Si ergo scriptum legimus, quia Lex umbram habeat futurorum bonorum[2], non continuo etiam mandatum, vel justitiæ, vel judicia, de quibus hoc non est scriptum, umbræ esse credendæ sunt futurorum bonorum. Denique, ut exem-

[1] Psal. XVIII, 8, 9, 10, 11. — [2] Hebr. X, 1.

pli gratia unum ponamus ex multis, non est scriptum, Hoc est mandatum paschæ, sed, « Hæc est lex paschæ[1]. » Et quia lex umbra est futurorum bonorum, lex sine dubio paschæ umbra est futurorum bonorum. Cum ergo venio ad locum illum qui de pascha scriptus est, in agno illo corporali debeo intelligere umbram esse futuri boni, et hoc sentire quod « pascha nostrum immolatus est Christus[2]. » Simili modo invenies etiam de azymis, et de cæteris festorum dierum observantiis scriptum. Quia ergo hæc omnia sub legis titulo scribuntur in lege necessaria, quia lex per præsentem umbram futura bona designat, requirere debeo quæ sint azyma futurorum bonorum : et invenio dicentem mihi Apostolum, ut diem festum agamus, « non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ et nequitiæ, sed in azymis sinceritatis et veritatis[3]. » Sed et de circumcisione scriptum est : Hæc est lex circumcisionis. Quia ergo et circumcisio sub legis titulo censetur, lex autem umbra est, quæro quid circumcisionis umbra bonorum contineat futurorum, ne forte dicat mihi in umbra circumcisionis posito Paulus : « Quia si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit[4] ; » et illud : « Non enim quæ in manifesto in carne est circumcisio, illa circumcisio est; neque qui in manifesto in carne Judæus est, sed qui in occulto, Judæus est : et circumcisio cordis in spiritu, non littera, cujus laus non ex hominibus, sed ex Deo est[5]. » Hæc ergo singula quæ nequaquam penitus secundum litteram observanda dicit Apostolus, invenies omnia fere apud Moysen sub legis titulo designari. Jam vero in eo ubi dicit : « Non occides, non adulterium facies, non furaberis[6], » et reliqua hujusmodi, non invenies quoniam legis in iis titulum præmiserit, sed magis hæc mandata videntur, et ideo non exinanitur apud discipulos Evangelii

[1] Exod. XII, 43. — [2] I Cor. V, 7. — [3] Ibid. 8. — [4] Gal. V, 2. — [5] Rom. II, 28, 29. — [6] Id. XIII, 9.

scriptura ista, sed adimpletur : quia, ut dixi, non mandatum, sed lex habere dicitur umbram futurorum bonorum; et ideo hæc nobis secundum litteram custodienda sunt. Item alibi : « Juste, *inquit,* sectare quod justum est[1]. » Quid opus est in his allegoriam quærere, cum ædificet etiam littera? Ostendimus ergo esse quædam quæ omnino non sunt servanda secundum litteram legis, et esse quædam quæ allegoria penitus immutare non debet, sed omnimode ita ut Scripturæ de iis continent observanda sunt : nunc requiro si sunt aliqua quæ et secundum litteram quidem stare possint, necessario tamen in eis etiam allegoriam requirendam. Et vide si possumus hæc Apostolica et Evangelica auctoritate munire. Scriptum est in Lege : « Propter hoc re» linquet homo patrem et matrem, et adhærebit uxori suæ, » et erunt duo in carne una[2]. » Hæc quod allegorica mysteria contineant, Paulus, cum in epistola sua hoc ipsum posuisset exemplum, pronuntiat dicens : « Mysterium hoc » magnum est, ego autem dico in Christo et in Ecclesia[3]. » Quod autem oporteat hoc etiam secundum litteram custodiri, ipse Dominus et Salvator docet, dicens : « Scriptum » est : Propter hoc relinquet homo patrem et matrem, et » adhærebit uxori suæ, et erunt duo in carne una. Quod » ergo Deus conjunxit, homo non separet[4]. » Et ostendit utique observanda esse hæc etiam secundum litteram, cum adjicit : « Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet. » Sed et in aliis Apostolus ubi dicit, « quia Abraham duos » filios habuit, unum de ancilla, et unum de libera[5], » quis dubitat hæc secundum litteram stare debere? Certum est enim quia et Isaac de Sara, et Ismaël de Agar filii fuerint Abrahæ. Addit tamen iis Apostolus, et dicit : « Hæc autem » sunt allegorica, » quæ in duo testamenta convertit : et

[1] I Tim. VI, 11. — [2] Gen. II, 24. — [3] Ephes. V, 32. — [4] Matth. XIX, 5 et 6. — [5] Galat. IV, 22.

Saræ quidem sobolem tanquam in libertatem gignentis novi testamenti liberos dicit; Agar autem tanquam in servitutem generantis terrenæ Jerusalem filios nominavit. Ostendimus, ut opinor, auctoritate Scripturæ divinæ, ex iis quæ in Lege scripta sunt, aliqua penitus refugienda esse et cavenda, ne secundum litteram ab Evangelii discipulis observentur; quædam vero omnimode ut scripta sunt obtinenda; alia autem habere quidem secundum litteram veritatem sui, recipere tamen utiliter et necessario etiam allegoricum sensum.

Erit ergo jam sapientis scribæ et edocti de regno Dei, qui sciat de thesauris his proferre nova et vetera, scire quomodo in uno quoque loco Scripturæ, aut abjiciat penitus occidentem litteram, et spiritum vivificantem requirat; aut confirmet omnimode, et utilem ac necessariam probet litteræ doctrinam; aut manente historia, opportune et decenter introducat etiam mysticum sensum. Sicut et in hoc sermone quem habemus in manibus arbitror convenire : decet enim et utile est etiam sacerdotibus Evangelii offerri primitias. Ita enim et Dominus disposuit, ut qui Evangelium annuntiant de Evangelio vivant, et qui altari deserviunt de altari participent[1]. Et sicut hoc dignum et decens est, sic e contrario et indecens et indignum existimo et impium ut is qui Deum colit et ingreditur ecclesiam Dei, qui scit sacerdotes et ministros assistere altari, et aut verbo Dei aut ministerio Ecclesiæ deservire, de fructibus terræ quos dat Deus solem suum producendo, et pluvias suas ministrando, non offerat primitias sacerdotibus. Non mihi videtur hujusmodi anima habere memoriam Dei, nec cogitare, nec credere quia Deus dederit fructus quos cepit, quos ita recondit quasi alienos a Deo. Si enim a Deo sibi datos crederet, sciret utique munerando sacerdotes ho-

[1] 1 Cor. IX.

norare Deum de datis et muneribus suis. Et adhuc ut amplius hæc observanda etiam secundum litteram ipsius Dei vocibus doceantur, addemus ad hæc. Dominus dicit in Evangeliis : « Væ vobis Scribæ et Pharisæi hypocritæ, qui » decimatis mentham, *hoc est,* decimam datis menthæ, et » cymini, et anethi, et præteritis quæ majora sunt legis : » hypocritæ, hæc oportet fieri, et illa non omitti [1]. » Vide ergo diligentius quomodo sermo Domini vult fieri quidem omnimode quæ majora sunt legis, non tamen omitti et hæc quæ secundum litteram designantur. Quod si dicas, quia hæc ad Pharisæos dicebat, non ad discipulos, audi iterum ipsum dicentem ad discipulos : « Nisi abundaverit justitia vestra plus quam Pharisæorum et Scribarum, non » intrabitis in regnum cœlorum [2]. » Quod ergo vult fieri a Pharisæis, multo magis et majore cum abundantia vult a discipulis impleri : quod autem fieri a discipulis non vult, nec Pharisæis imperat faciendum. Quomodo autem plus velit fieri a discipulis quam faciunt Pharisæi, in eo declarat ubi dicit : « Dictum est antiquis, Non occides [3]. » Hoc observant et Pharisæi. Discipulis autem dicit : « Ego autem » dico vobis, quia si quis iratus fuerit fratri suo, reus erit » judicio [4]. » Similiter et de eo quod scriptum est : « Non » adulterabis [5], » suorum discipulorum in eo vult amplius abundare justitiam, ut ne mulierem quidem videant ad concupiscendum. Igitur ex his quæ protulimus paucis, si qui studiosi sunt in Scripturis divinis, perfacile colligere poterunt etiam cæterorum distinctiones. Sapiens enim si audiat, inquit, verbum non solum laudabit, sed et adjiciet ad illud [6]. Quid adjiciet? ut discutiat et discernat in singulis quibusque capitulis legis, ubi fugienda sit legis littera, ubi amplectenda, ubi etiam narratio historiæ cum mystica exposi-

[1] Matth. XXIII, 23. — [2] Id. V, 20. — [3] Ibid. 21. — [4] Ibid. 22. — [5] Ib. 27. — [6] Prov. I, 5.

tione conveniat. « Christus *enim* nos redemit de maledicto » legis[1] : » non nos redemit de maledicto testimonii, nec de maledicto judiciorum, sed de maledicto legis; id est, ne subjecti essemus circumcisioni carnis nec observationi sabbatorum, aliisque horum similibus, quæ non in mandatis, sed in lege dicenda sunt contineri. Quomodo ergo abundat justitia nostra plus quam Scribarum et Pharisæorum, si illi de fructibus terræ suæ gustare non audent priusquam primitias sacerdotibus offerant, et Levitis decimas separent; et ego nihil horum faciens, fructibus terræ ita abutar, ut sacerdos nesciat, Levites ignoret, divinum altare non sentiat? Illud sane necessario commonendum est, quod lex dupliciter dicitur : nam generaliter omnia ista, hoc est, mandatum, justificationes, præcepta, testimonia, judicia, lex appellantur; specialiter autem pars aliqua ex iis quæ in lege scripta sunt lex dicitur, ut sunt ista de quibus superius disseruimus. Generalis autem lex significatur, verbi gratia, cum de Salvatore dicitur, quia « non *venit* solvere » legem, sed adimplere[2]. » Et item alibi : « Plenitudo ergo » legis est dilectio[3]. » In quo utique omnia simul quæ scripta sunt in lege, legem nominavit. Hæc diximus asserentes mandatum de primitiis frugum, vel pecorum, debere etiam secundum litteram stare.

Nunc autem videamus quomodo et allegoricum, id est, spiritualem recipiat intellectum. Requiramus ergo sicubi in Scripturis, præter hæc de quibus supra dictum est, invenimus primitias nominari; hic enim dixit : « Omnes primitias » olei et vini, et frumenti, horum omnium primitiæ quæ » oblatæ fuerint Deo, tibi dedi ea[4]. » Requiro ergo nunc præter hæc ubi primitiæ nominentur. Si enim omnes primitiæ ad pontificem pertinent, necessario nobis et pontifex requirendus est, ad quem pertinere debeant etiam illæ pri-

[1] Gal. III, 13. — [2] Matth. v, 17. — [3] Rom. XIII, 10. — [4] Num. XVIII, 12.

mitiæ quas in aliis Scripturæ locis inditas invenimus. Et primo quidem omnium de ipso Domino Christo legimus scriptum, quia sit primitiæ mortuorum[1]. Est ergo et ipse aliqua in parte primitiæ. Et iterum invenimus de quibusdam dictum ab Apostolo, quia sunt primitiæ Asiæ, et alii primitiæ Achaiæ[2]. Unde consequens est per singulas Ecclesias aliquos credentium, quos tamen Apostolicus spiritus probaverit, primitias nominari. Ex quibus esse arbitror etiam Cornelium illum qui Cæsariensis Ecclesiæ cum iis cum quibus Spiritum sanctum meruit accipere, primitiæ merito dicitur[3]. Et non solum hujus Ecclesiæ, sed fortassis et omnium gentium primitiæ Cornelius appellandus est : primus enim credidit ex gentibus, et primus sancto Spiritu repletus est. Et ideo recte primitiæ gentium appellabitur. Sed requiris fortasse quis istas offerat primitias Deo, aut quis est pontifex cujus hæc rationibus cedant. Ego arbitror quod secundum Domini verbum ager dicatur hic mundus. Ager autem non terræ solum, sed corda intelliguntur humana, quem agrum Angeli Dei susceperint excolendum. Culturæ ergo suæ fructus ipsi quidem possident, et habent, eos videlicet qui sub procuratoribus agunt, et actoribus, et nondum usque ad summam ætatem perfectionis venerunt. Si quorum vero corda diligenter exculta, et ad perfectum perducta sunt, hos tanquam electos et præcipuos ex cæteris primitias offerunt Pontifici magno. Denique invenimus ipsum Cornelium antequam doctrinam verbi Dei vel gratiam baptismi susciperet a Petro, audisse ab Angelo, quia orationes ejus et eleemosynæ ascendissent ad Deum; unde et per ipsum Angelum videtur Deo primitiæ oblatus esse Cornelius[4]. Possumus autem dicere etiam de Petro et Paulo, cæterisque Apostolis, quod et ipsi credentium per se primitias of-

[1] Coloss. I, 18, et I Cor. xv, 21. — [2] I Cor. xvi, 15. — [3] Act. x. — [4] Id. x, 4.

ferant, sicut dicit Apostolus, quia ab Jerusalem in circuitu usque ad Illyricum repleverit Evangelium Christi, et ita prædicaverit Evangelium non ubi nominatus est Christus, ne super alienum fundamentum ædificaret [1]. Intuere ergo Paulum, omnes eos quos docuit, quibus prædicavit, qui ex ipso profecerunt in fide, tanquam fructus suos offerentem, et quærentem quotidie novos agros quos excolat, et nova rura quæ seminet, et ob hoc dicentem ad quosdam : « Cupio enim venire ad vos, ut aliquem fructum habeam et » in vobis, sicut et in cæteris gentibus [2]. » Intuere, inquam, eum ex iis omnibus fructibus electa quæque signantem, et dicentem de quibusdam (sicut supra diximus) quia sunt primitiæ Asiæ, et alii primitiæ Achaiæ, et singularum quarumque Ecclesiarum eligere primitias et offerre Deo [3]. Habet autem fortassis aliquos et primogenitos. Credo autem quod habeat et aliquos inferiores horum, quos neque pro primogenitis, sed pro decimis possit offerre. Sed et unusquisque doctorum puto quod pro eo quod docet et prædicat et instruit auditores, agrum Ecclesiæ illius quam docet, id est credentium corda videatur excolere. Habet ergo et ipse culturæ suæ fructum, et in iis omnibus fructibus invenit sine dubio electum aliquem et præcipuum quem quasi primitias offerat, invenit et quos pro primogenitis, et alios pro decimis. Quod si non videtur temerarium audere in talibus, possunt fortasse primogeniti vere illi dici, de quibus scriptum est quia cum mulieribus se non inquinaverunt [4], virgines enim permanserunt; aut etiam de martyribus potest dictum videri. Et primitiæ nihilominus possunt intelligi Ecclesiæ virgines. Decimæ quoque ii qui post conjugium continenter et caste vixerint.

Addit post hæc [5] : « Et locutus est Dominus ad Aaron di-

[1] Rom. xv, 19, 20. — [2] Id. 1, 13. — [3] 1 Cor. xvi, 15. — [4] Apoc. xiv, 4.
[5] N. 6, 7, 8, 9. p. 309-311.

» cens : Ecce ego dedi vobis ad conservandum primitias [1]. » Quamvis in nonnullis exemplaribus Latinorum *ad observandum* scriptum sit, verius tamen est *ad conservandum.* Sed requirendum est quomodo secundum legem primitiæ conserventur. Non enim ut servent, sacerdotes accipiunt primitias, sed ut insumant. Quomodo ergo dicit : « Ecce » dedi vobis primitias ad conservandum ? » Unde constat non posse hoc ad legem litteræ, sed ad legem spiritus applicari. Istæ enim primitiæ quas supra spiritualiter exposuimus, conservari possunt, illæ non possunt. Sed et si Christus est secundum Apostolum primitiæ, vere istæ primitiæ ad conservandum datæ sunt nobis. Quid enim tam beatum, quam ut anima quæ suscepit Christum, semper eum conservet, et semper habeat in se manentem ? Et talis anima vere primitias suscipit ad conservandum. Nam illæ primitiæ quæ offerebantur in lege, consumebantur per cibos, et ingressæ in ventrem, dirigebantur, ut Evangelium dicit, in secessum [2]. Istas autem primitias qui manducaverit, et gustaverit panem qui de cœlo descendit, non morietur, sed permanet in vitam æternam. Iste est enim panis qui, cum semper comedatur, semper permanet, imo semper augetur. Est ergo, sicut Apostolus dicit, spiritualis esca, quæ quanto magis insumitur, tanto amplius crescit [3]. Quanto enim amplius verbum Dei sumpseris, quanto instantius cibum istum comederis, tanto in te affluentius abundabit. Hæc dicta sunt pro eo quod scriptum est, *ad conservandum primitias.*

Sequitur autem : « Ex omnibus quæ sanctificantur mihi a » filiis Israël [4]. » Nec hoc sine sacramento dicitur; non vult enim Deus aliunde accipere primitias, nisi a sanctificatis Israël. Poterat enim fieri, ut et apud gentiles invenirentur aliqua opera digna Deo. Excoluerunt enim et inter illos aliqui virtutes animi, et philosophia in nonnullis egit ali-

[1] Num. XVIII, 8. — [2] Matth. XV, 17. — [3] 1 Cor. X. — [4] Num. XVIII, 8.

quantulum; sed non vult ista offerri in primitiis. Ex illis vult Deus benefacta suscipere, quorum mens videt Deum, et qui sanctificati sunt Deo per fidem. Gentilis autem etiamsi aliquid honestum et probabile habere videatur in moribus, hoc ipso quod non Deo ascribit animi virtutem, sed jactantiæ suæ deputat, non est sanctificata hujusmodi probitas, et ideo non recipitur inter primitias. Quantum autem ad definitionem litteræ legis, videtur etiam proselytos excludere ab hujuscemodi munere. Solos enim sanctificatos ex filiis Israël vult offerre primitias. Puto autem Israëlitem dici posse, ex quo licet ei ingredi in Ecclesiam Dei : scriptum est enim : « Non abominaberis Idu» mæum, quia frater tuus est; nec Ægyptium, quoniam » incola fuisti in terra Ægypti. Filii si nati fuerint eis, ge» neratione tertia introibunt in Ecclesiam Dei[1]. » Donec ergo fructum non affert Ægyptius, vel Idumæus, nec fecerit filios primæ et secundæ et tertiæ generationis, non potest introire in Ecclesiam Domini, sed filiorum generatio facit eos introire in Ecclesiam Domini. Observet diligentius qui legit litteras divinas, et non ut libet Scripturæ verba pertranseat; sed aspiciat ad unumquemque sermonem, quomodo non dixit, Si nati fuerint eis filii vel filiæ, sed, « Filii » si nati fuerint eis, tertia generatione introibunt in Eccle» siam Domini. » Et considera si potes secundum mysticum sensum, cur soli filii sint, non etiam filiæ, qui faciunt introire patres in Ecclesiam Domini. Denique invenies etiam sanctos quibus eximium a Deo testimonium datur, difficile filias, sed filios genuisse. Abraham non genuit filias, Isaac nec ipse quidem, solus Jacob unam genuit, et ipsam fratribus ac parentibus gravem. Contaminata enim ab Emor filio Sichem, opprobrium generi, et vindictæ furorem fratribus excitavit. Sed et ter in anno apparere Domino jubetur omne

[1] Deut. XXIII, 7, 8.

masculinum. Fœmina ad apparendum Domino non vocatur. Sic ergo si quis Scripturis divinis diligenter intendat, inveniet non otiosum quod alibi quidem nominat cum filiis etiam filias, alibi autem filiarum non facit mentionem. Et hic ergo primitiæ quæ offeruntur a sanctificatis filiis Israël, non etiam a filiabus jubentur offerri : quæ tamen secundum spiritualem intellectum, non ad sexus, sed animarum discretionem referenda sunt. « Tibi enim, *inquit,* dedi ea in » honorem, et filiis tuis post te legitimum æternum[1]. » Tibi, inquit. Cui? Aaron sine dubio respondebis. Sed sermo qui sequitur, magis de vero pontifice Christo, et filiis ejus Apostolis, et doctoribus Ecclesiarum suadet intelligi. Ait enim : *Legitimum æternum.* Quomodo ergo æternum potest esse quod visibile est? cum Apostolus dicat : « Quæ enim videntur » temporalia sunt, quæ autem non videntur æterna sunt[2]. » Si ergo visibiles sunt primitiæ quæ offeruntur Aaron, quæ visibilia sunt, dici æterna non possunt. Similiter et circumcisio visibilis, et azyma visibile, et pascha visibile necesse est æternum non esse, sed temporale, quia quæ videntur temporalia sunt. Et rursus, si quæ non videntur æterna sunt, ergo et invisibilis circumcisio, quæ est in occulto, æterna est; et azyma sinceritatis et veritatis, et ipsum quia ex iis est quæ non videntur, æternum est[3]. Simili ergo modo et hæc non ei qui in manifesto, sed illi qui in occulto Judæus est, et qui spiritu, non littera legem custodit secundum interiorem hominem, legitima et æterna dicuntur. « Et hoc sit vobis ex iis quæ sanctificantur sanctis[4]. »

De sacrificiis aliquoties apud memetipsum ista percurrens requisivi, quænam essent sanctificata sancta; et videtur mihi quasi ad distinctionem eorum quæ non sanctificata sancta sunt, hic sanctificata sancta dixisse. Puto ergo

[1] Num. XVIII, 8. — [2] 2 Cor. IV, 18. — [3] 1 Cor. V, et Rom. II. — [4] Num. XVIII, 9.

quod sanctus Spiritus ita sanctus sit, ut non sit sanctificatus. Non enim ei extrinsecus et aliunde accessit sanctificatio quæ ante non fuerat, sed semper fuit sanctus, nec initium sanctitas ejus accepit. Similique modo de Patre et Filio intelligendum est. Sola enim Trinitatis substantia est, quæ non extrinsecus accepta sanctificatione, sed sui natura sit sancta. Omnis vero creatura vel dignatione sancti Spiritus, vel meritorum ratione sanctificata sancta dicetur. Sic ergo et scriptum legimus : « Sancti estote, quoniam ego » sanctus sum[1], » dicit Dominus Deus. Non continuo similitudo sanctitatis in Deo atque hominibus ponenda. De Deo enim dicitur quia sanctus est, homines autem quasi qui non semper fuerint jubentur ut fiant sancti. Denique sermo hic in Græco, ubi nos habemus *sancti estote,* hoc magis sonat, *sancti efficimini*. Sed nostri interpretes indifferenter, *estote* pro *efficimini* posuerunt. Unusquisque ergo nostrum ex quo accedit ad timorem Dei, et divinam recipit in se doctrinam, ex quo se mancipavit Deo, si tamen ex animo mancipavit, ex eo sanctus efficitur. Sed hic sanctificatus sanctus dici potest : vere autem et semper sanctus, solus est Deus. Vis autem tibi et de Scripturis divinis hujus apicis aperiam differentiam? Audi quomodo Paulus ad Hebræos scribens dicit : « Qui enim sanctificat et qui sanctificantur, ex uno » omnes[2]. » Quis ergo sanctificat? Christus sine dubio : et qui sanctificantur? credentes in Christo. Manifestum ergo est quod qui sanctificat sanctus est, quia semper sanctus est. Qui autem sanctificantur, non simpliciter sancti, sed sanctificati sancti dicendi sunt. Nec putes huic sensui esse contrarium illud quod de Christo scriptum legimus : « Quem » Pater sanctificavit et misit in hunc mundum[3]. » Hic enim qui sanctificatur, secundum carnem Chritus est, non secundum spiritum. Nam secundum spiritum pariter et secundum

[1] Levit. xx, 7 et 26. — [2] Hebr. ii, 11. — [3] Joan. x, 36.

carnem Christus dixit: « Ego sanctifico meipsum pro eis[1]: » ut qui sanctificat, secundum spiritum intelligatur; qui autem sanctificatur pro discipulis, secundum carnem, unus tamen atque idem Christus sit, qui nunc in spiritu sanctificat, nunc sanctificatur in carne. Ab omnibus ergo fructibus sanctificatæ sanctæ sunt offerendæ primitiæ, sed spirituali Pontifici. Ex quibus ergo fructibus spirituales primitias offeremus? Audi quot fructus enumeret Apostolus: « Fructus » autem spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia[2], » et cætera. Quas igitur primitias ex charitatis fructu, qui primus est fructus spiritus, offeramus vero Pontifici? Illas ego puto esse primitias charitatis, ut diligam Dominum Deum meum ex toto corde meo, et ex tota anima mea, et ex tota mente mea. Istæ sunt primitiæ. Quid autem est quod ex isto charitatis fructu secundo loco habere debeam? Ut diligam proximum meum sicut meipsum. Illæ ergo primitiæ charitatis Deo offeruntur per Pontificem; hæc vero quæ in secundo sunt loco, meis usibus relinquuntur. Puto esse aliquid ex hoc fructu quod tertio loco habendum sit, ut diligam etiam inimicos meos. Vide autem si potes similiter et de cæteris fructibus spiritus similes invenire primitias. Gaudium secundo loco fructus spiritus scribitur. Si ergo in Domino gaudeam, et spe gaudeam, et si gaudeam pro nomine Domini passus injuriam, in his omnibus, aliisque horum similibus, primitias gaudii per Pontificem verum Deo obtuli. Sed et si rapinam bonorum meorum cum gaudio sustineam, et tribulationes[3], si paupertatem, si qualemcumque contumeliam gaudens tolerem, est mihi et iste secundo in loco ex fructibus spiritus, fructus gaudii. Nam si gaudeam de rebus sæculi, de honoribus, de divitiis, falsa sunt gaudia, ex vanitatibus vanitatum. Si vero in malis gaudeam, et exultem de aliorum ruinis, ista jam non solum vana, sed

[1] Joan. XVII, 19. — [2] Gal. V, 22. — [3] Hebr. X.

et diabolica gaudia, imo nec gaudia nominanda sunt. « Non » est gaudere impiis, dicit Dominus[1]. » Volo adhuc et alium fructum gaudii requirere, imo et alias primitias gaudiorum. Si gaudeam in verbo Domini, si gaudeam de scientia mysteriorum Dei, si gaudeam quod dignus habitus sum sapientiæ Dei secreta et arcana cognoscere, si gaudeam quod relictis omnibus quæ sunt in hoc mundo, non solum inutilibus, sed et utilibus, non solum vanis, sed et necessariis, soli me verbo Dei atque ejus sapientiæ manciparim : in iis omnibus satis, ut puto, acceptæ Deo primitiæ gaudii offerentur. Sed et de cæteris fructibus spiritus ex otio unicuique quæ competunt licebit aptare, ne nos sermonem justo longius protrahamus.

« Et ab omnibus, *inquit,* muneribus eorum[2]. » Munus quis obtulit Deo, et rursus ex munere offerendæ sunt primitiæ pontifici. Hoc in expositione allegorica ita arbitror posse constare. Si quis vel egentibus distribuat, vel faciat aliquid boni operis, pro mandato munus obtulit Deo : sed rursus muneris offert primitias, si non solum cibos, verbi gratia, vel pecuniam largiatur, sed et affectum miserendi habeat et compatiendi. Hoc enim est quod requirit ab homine Deus, ut mens ipsa piis et misericordibus repleatur et formetur affectibus. « Et ab omnibus immolationibus eo» rum[3]. » Immolatio spiritualis est illa quam legimus : « Im» mola Deo sacrificium laudis, et redde Altissimo vota tua[4]. » Laudare ergo Deum, et vota orationis offerre, immolare est Deo. Sed hujus immolationis primitiæ ita per pontificem offerentur, si non solum verbis et voce, sed et mente oremus et corde, secundum quod et Apostolus monet : « Orabo » spiritu, orabo et mente : psalmum dicam spiritu, psalmum » dicam et mente[5]. » Assistunt enim et nunc Angeli Dei,

[1] Isai. LVII, 21. — [2] Num. XVIII, 9. — [3] Ibidem. — [4] Psalm. XLIX, 14. — [5] 1 Cor. XIV, 15.

cultores et agricolæ cordis nostri, et requirunt si est in aliquo nostrum hujuscemodi mens tam sollicita, tam intenta, quæ verbum Dei tanquam semen divinum tota aviditate susceperit, si fructum statim ut ad orationem surgimus ostenderit, id est, si collectis et congregatis intra se sensibus oret Deum, si non evagetur mente et cogitationibus evolet, ita ut corpore quidem in oratione curvetur, sensibus autem per diversa discurrat. Si quis, inquam, intentam et directam senserit obsecrationem suam, et ipsis Dei conspectibus atque ineffabili lumini se intellexerit assistentem, ibique orationes et obsecrationes, postulationesque et gratiarum actiones suas profuderit, nullius extrinsecus phantasiæ sollicitatus imagine : hic se noverit per Angelum qui assistit altari obtulisse immolationis suæ primitias Pontifici magno et vero, Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XII[1].

De puteo et transitu per terram Seon regis Amorrhæorum.

I. Lectio nobis putei, et cantici quod apud puteum cecinit Israël, ex Numerorum libro recitata est, quam solitis, imo forte et amplius solito videmus redundare mysteriis. Ait enim : « Et bibit de puteo populus. Hic est puteus quem » dixit Dominus ad Moysen : Congrega populum, et dabo » eis aquam bibere[2]. » Sed in his dictis non multum mihi juris videtur historica littera possidere. Quid est enim quod magnopere præcepit Dominus Moysi populum congregare,

[1] Tom. II, p. 311 et seqq.
[2] Num. xxi, 16.

ıt det eis aquam de puteo bibere? quasi vero non etiam
ponte populus bibendi gratia convenerit ad puteum. Quid
rgo tantopere Prophetæ præcipitur, ut proprio studio et
abore congreget populum ad hauriendam putei aquam?
Jnde vilitas litteræ ad pretiositatem nos spiritualis remittit
ntelligentiæ. Et ideo conveniens puto etiam de aliis Scrip-
uræ locis puteorum congregare mysteria, ut ex compara-
ione plurimorum, si quid præsens sermo obscuritatis con-
inet, elucescat. Ait ergo spiritus Dei per Salomonem in
Proverbiis : « Bibe aquas de tuis vasis et de puteorum tuo-
rum fonte, et non supereffundantur tibi aquæ extra tuum
fontem[1]. » Quamvis in aliis exemplaribus legerimus : « Et
effundantur tibi aquæ extra tuum fontem. » Aquæ tuæ sint
ibi soli, et nemo alienus participet ex eis. Habet ergo (ut
n iis designatur) unusquisque nostrum in semetipso pu-
eum. Imo et aliquid amplius dicemus, unusquisque nos-
rum habet non puteum unum, sed puteos multos, et non
ınum vas aquæ, sed vasa multa. Non enim dixit, *Bibe
ıquas* de tuo vase, sed *de tuis vasis* ; et non dixit, et de
ɔutei tui fonte, sed *de puteorum tuorum fonte.* Legimus
ıabuisse et Patriarchas puteos : habuit Abraham, habuit et
saac[2]. Puto autem habuisse et Jacob. Et ab istis puteis
umpto initio, percurre omnem Scripturam, puteos requi-
ens, et perveni usque ad Evangelia, et ibi invenies puteum
upra quem Salvator noster sedebat requiescens post itine-
is laborem, tunc cum veniente muliere Samaritana, et vo-
ente haurire aquam de puteo, quæ esset in Scrupturis putei
vel puteorum virtus exponitur, et comparatio fit aquarum,
ıbi et divini mysterii panduntur arcana. Dicitur enim quia
i quis bibat ex iis aquis quas continebat puteus ille terre-
nus, sitiet rursum ; qui autem ex illis biberit quas dat Je-
sus, « fiet in eos fons aquæ salientis in vitam æternam[3]. »

[1] Prov. v, 15. — [2] Genes. xIII et xxvi. — [3] Joan. iv, 14.

In alio autem Evangelii loco jam non fons, neque puteus, sed amplius aliquid dicitur : « Qui credit, *inquit, in eum,* » sicut Scriptura dicit, flumina de ventre ejus fluent aquæ » vivæ[1]. » Vides ergo quia qui credit in eum, non solum puteum, sed et puteos, et non solum fontes, sed et flumina habet intra se; fontes autem et flumina, non quæ istam mortalem vitam solentur, sed quæ æternam conferant. Igitur secundum ea quæ in Proverbiis scripta proposuimus, ubi putei simul cum fonte nominantur, accipiendum est verbum Dei; puteus quidem si profundi aliquid mysterii tegit, fons autem si ad populos abundat et effluit. Sed non otiose requirendum est quomodo possimus pluralem numerum de puteis exponere, et singularem de fonte, quia in Proverbiis dicit Sapientia : « Bibe aquas de puteorum tuo- » rum fonte[2]. » Videamus ergo quorum puteorum unum dixerit fontem. Ego puto quod scientia ingeniti Patris, unus possit intelligi puteus; sed et unigeniti Filii ejus agnitio, alius puteus intelligi debeat. Alius enim a Patre Filius, et non idem Filius qui et Pater, sicut ipse in Evangeliis dicit : « Alius est » qui et testimonium de me dicit Pater[3]. » Et rursus tertium puto videri puteum posse, cognitionem Spiritus sancti. Alius enim et ipse est a Patre et Filio, sicut et de ipso nihilominus in Evangelio dicitur : « Mittet vobis Pater alium » Paracletum spiritum veritatis[4]. » Est ergo hæc trium distinctio personarum in Patre et Filio et Spiritu sancto, quæ ad pluralem puteorum numerum revocatur. Sed horum puteorum unus est fons; una enim substantia est et natura Trinitatis. Et hoc modo non otiosa invenietur Scripturæ sanctæ distinctio, quæ dicit, *de puteorum tuorum fonte*. Sed observanter mystica signavit eloquia, ut quod pluraliter dictum est personis, singulariter substantiæ conveniret. Possunt autem et illi putei videri, de quorum scientia dice-

[1] Joan. VII, 38. — [2] Prov. V, 15. — [3] Joan. VIII, 18. — [4] Id. XIV, 16.

bat ille qui repletus est sapientia Dei : « Ipse enim mihi de» dit eorum quæ sunt scientiam veram, ut scirem substan» tiam mundi, et elementorum virtutem, initium et finem » et medietatem, temporum vicissitudinem, permutationes » et commutationes temporum, anni circulos et astrorum » positiones, naturas animalium, et iras bestiarum, spirituum » violentias, et cogitationes hominum, differentias virgulto» rum, et virtutes radicum[1]. » Vides quanti sunt putei in rerum scientia? Puteus est, verbi gratia, scientia virgultorum; et forte uniuscujusque virgulti natura habet proprium puteum. Et iterum puteus est de animalium scientia, et forte unaquæque species animalium proprium habet puteum. Et iterum puteus est de ratione temporum, et vicissitudine, ac permutatione. Et hæc singula quoniam altam profundamque habent scientiam, merito figuraliter putei appellantur. Et donec quidem absconditum fuit mysterium Christi a sæculis et generationibus, recte horum scientia putei appellati sunt : cum autem sicut Paulus dicit, credentibus « manifestavit Deus per Spiritum suum[2], » efficientur hæc omnia fontes et flumina; ut jam non ita habeatur in occulto horum scientia, sed proferatur ad multos, et riget credentes, ac satiet. Et ideo, credo, Salvator dicebat ad discipulos suos, quia qui credit in eum, et aquam doctrinæ ejus biberit, non jam puteus nec fons, sed fient in eo flumina aquæ vivæ[3]. Sicut enim unus iste puteus, qui est sermo Dei, efficitur putei, et fontes, et flumina innumerabilia : ita et anima hominis, quæ ad imaginem Dei facta est, potest in se habere, et producere ex se, et puteos, et fontes, et flumina. Sed et revera putei qui sunt in anima nostra indigent fodiente : debent enim mundari, et omne quod terrenum est ab eis debet auferri, ut venæ illæ rationabilium sensuum, quas ei inseruit Deus, pura ac sincera fluenta producant.

[1] Sap. VII, 17 et seqq. — [2] 1 Cor. II, 10. — [3] Joan. VII, 38.

Donec enim terra contegit aquarum venas, et obturat occultum fluenti, non potest puri laticis unda profluere. Denique propterea scriptum est, quia pueri Abraham fodiebant puteos, sed replebant atque operiebant eos terra Philistiim[1]. Sed et Isaac, qui hæreditatem susceperat patris, rursum fodit puteos, et terram removit Philistinorum, quam per invidiam injecerant aquis. Sed et illud observavimus in Genesi, unde et historia hæc videtur assumpta, quod donec viveret Abraham non fuerunt ausi Philistiim replere puteos, aut injicere eis terram. Sed cum excessit ex hac vita, tunc invaluerunt Philistiim et insidiati sunt puteis ejus. Sed reparantur postmodum per Isaac, et redeunt in statum suum[2]. Præterea et puer Abraham cum pergit uxorem spondere, vel deducere Isaac, apud puteum invenit Rebeccam, quæ interpretatur patientia : hæc efficitur uxor Isaac, non alibi nisi apud puteos[3]. Similiter et Jacob, cum in Mesopotamiam venit, habens præceptum patris ne alieni generis vel extranei sanguinis conjugem sumeret, apud puteos etiam ipse invenit Rachel. Et Moyses Sephoram apud puteos reperit[4]. Si ergo intellexisti quæ qualesque sint uxores sanctorum, etiam tu si vis patientiam in conjugium tibi asciscere, si sapientiam, et si quæ aliæ sunt animæ virtutes, et dicere quod de sapientia dictum est : « Hanc amavi, hanc » quæsivi adducere mihi uxorem[5] : » esto frequens, esto assiduus circa puteos istos, et ibi reperies hujusmodi conjugem. Apud aquas enim vivas, id est, apud viventis Verbi fluenta, certum est omnes animi habitare virtutes. Sunt ergo multi putei, quos diximus esse intra animam. Sunt et alii plurimi, qui in singulis quibusque Scripturarum sermonibus intelliguntur et sensibus. Est tamen eminentior cæteris iste puteus, et eximius, de quo in præsenti loco Scriptura dicit, quia foderint eum non quicumque communes homi-

1 Gen. xxvi. — 2 Ibid. 24. — 3 Ibid. 29. — 4 Exod. ii. — 5 Sap. vii, 10.

nes, sed principes et adhuc horum sublimiores, quos reges appellavit. Propter quod et hymnus canitur Deo apud hunc eumdem puteum. Et ideo scriptum est : « Vade, *inquit,* ad » puteum. » Hic est puteus quem dixit Dominus ad Moysen : « Congrega populum, et dabo eis aquam de puteo[1], » dixit Dominus. Moyses congregare jubetur populum, ut conveniat ad puteum, et bibat aquam. Moysen autem legem accipi debere sæpe ostendimus. Lex ergo Dei est quæ te convocat, ut ad puteum convenias. Quem puteum, nisi illum de quo supra diximus Jesum Christum Filium Dei, propria quidem substantia subsistentem, uno tamen cum Patre et Spiritu sancto Deitatis fonte nominatum? Ad hunc ergo puteum, id est, ad fidem Christi nos convocat Lex. Ipse enim dixit, quia Moyses de me scripsit. Utquid nos convocat? Ut bibamus aquam et cantemus ei canticum ; hoc est, corde credamus ad justitiam, et ore confiteamur ad salutem.

II. « Initiate, *inquit,* illi puteum[2]. » Hic est sensus. Initium, ait, omnium puteum ponite, sicut et Apostolus dicit, quia ipse est « principium *et* primogenitus omnis creaturæ, » et in ipso creata sunt omnia[3]. » Initiate ergo ei puteum, hoc est, initium omnium confitemini esse puteum. Potest autem et hoc modo intelligi, ut verba dirigi videantur ex persona Moysi ad populum, cohortantis et dicentis : Date initium cordi vestro, ut incipiat intelligere quis sit puteus de quo aquæ spirituales hauriendæ sunt, et reficiendus est credentium populus. Initiate ergo ei, hoc est Israëli, hunc puteum ; ut sensum mysticum, si quis est corde Deum videns, de profundis possit haurire. Ad istum ergo puteum ut Moyses, id est, Lex nos congreget, non frustra dictum videtur. Potest enim fieri ut aliquis venire ad istum puteum videatur, sed nisi per Moysen congregetur, non est accep-

[1] Num. xxi, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Coloss. i, 15, 16.

tus Deo. Marcion venisse sibi videtur ad istum puteum, et Basilides, et Valentinus; sed quia non venerunt per Moysen, nec receperunt Legem et Prophetas, non possunt laudare Dominum Deum de fontibus Israël. Non ergo veniunt, qui hujusmodi sunt, ad puteum quem foderunt principes et excuderunt reges. Sed vultis ostendam vobis de Scripturis, ad quos isti puteos veniunt? Est vallis quædam salsa, in qua valle sunt putei bituminis. Omnis ergo hæresis et omne peccatum in valle est, et in valle salsa. Peccatum enim et iniquitas non ascendit sursum, sed semper ad ima et inferna descendit. Est ergo in valle positus et salsus, atque amarus omnis hæreticus sensus, et omnis actus peccati. Quid enim dulce, quid suave potest habere peccatum? Sed et amplius aliquid habet. Si enim veneris ad hæreticam sententiam, si veneris ad amaritudinem peccati, venisti ad puteos bituminis. Bitumen, esca et nutrimentum ignis est. Si ergo et tu gustaveris aquam de istis puteis, si sumpseris hæreticum sensum, si peccati amaritudinem ceperis, fomenta in te ignis et gehennæ incendia præparabis. Et propterea ad eos qui nolunt de illo puteo aquam bibere quem principes foderunt et reges, sed ex istis qui in valle peccati sunt et ignis materias alunt, dicitur : « Incedite in lumine ignis vestri et flammæ quam vobis accendistis[1]. » Quid ergo canitur apud hunc puteum? « Initiate ei, *inquit,* puteum. Foderunt illum principes, excuderunt reges[2]. » Possunt quidem principes et reges iidem videri : si vero distingui necesse est, principes Prophetas intelligamus. Ipsi enim sensum et prophetiam de Christo defossam, et demersam in profundo litteræ collocarunt, et ideo quidam ex ipsis dicebat : « Nisi occulte audieritis, plorabit anima vestra[3]. » Et item alius Propheta dicit ad Dominum : « Quam magna » multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti ti-

[1] Isai. L, 11. — [2] Num. XXI, 17, 18. — [3] Jer. XIII, 17.

» mentibus te [1] ? » Isti ergo sunt principes qui foderunt hunc puteum, reges autem qui excuderunt eum. Quod dixit, *excuderunt,* ab excudendo, non ab excidendo dictum est. Excudi enim dicitur, quod in saxo vel cæditur vel formatur. Principes ergo tanquam aliquantulo inferiores, fodere dicuntur puteum, hoc est quasi in terræ mollitie altitudinem quamdam demergere. Isti vero quos reges appellat, quasi eminentiores ac fortiores, non solum terræ profundum, sed et saxi duritiam penetrant, ut pervenire possint ad profundiores aquas, et ipsas (si dici potest) in eo venas abyssi perscrutentur, scientes judicia Dei esse abyssum multam. Istos ergo reges qui tam profunda possunt et tam abscondita putei perscrutari, merito Apostolos dixerimus, ex quibus aliquis dicebat : « Nobis autem revelavit Deus per » Spiritum sanctum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam » alta Dei [2]. » Quia ergo per Spiritum possunt etiam ipsi perscrutari alta Dei, et alta ac profunda putei penetrare mysteria, idcirco reges esse dicuntur qui puteum etiam istum in petra excuderint, ac dura et difficilia secreta scientiæ penetraverint. Quod autem reges dici possint etiam Apostoli, puto et ex eo facile probari posse, quod de omnibus credentibus dicitur : « Vos autem genus regale, sacer» dotium magnum, gens sancta [3]. » Si ergo illos dicunt reges qui per verbum ipsorum crediderunt, quanto magis ipsi reges habendi sunt qui faciunt reges ? Sed et inde facile colligitur. Si enim reges a regendo dicuntur, omnes utique qui Ecclesias Dei regunt reges merito appellabuntur, multo autem rectius illi qui et illos ipsos dictis atque scriptis suis regunt, a quibus reguntur Ecclesiæ. Et propter hoc merito Dominus Rex regum dicitur [4]. Nisi enim isti, et cæteri qui eos imitantur, reges fuerint, ille non videbitur rex regum.

[1] Psalm. xxxi, 20. — [2] I Corinth. ii, 10. — [3] I Petr. ii, 9. — [4] Apocal xix, 16.

Sed et ipse apostolus Paulus Corinthiis scribens, et velut per quamdam ironiam corripiens eos, ait : « Sine nobis reg- » natis, et utinam regnetis, ut et nos vobiscum regnemus[1]. » In quo utique reges quidem esse debere Corinthios, et semetipsum cum iis regnare velle pronuntiat ; sed elationem nondum pro merito assumpti honoris incusat. Fodiunt ergo ii omnes puteum istum principes, et excudunt eum reges gentium. Apostoli enim præcipue reges sunt gentium, qui gentes ad obedientiam fidei congregarunt, et Christi scientiam omnibus patefecerunt : « In quo sunt thesauri sapien- » tiæ Dei et scientiæ absconditi[2] : » secundum præceptum Domini circumeuntes orbem terræ, et implentes quod mandatum est, ut doceant omnes gentes, baptizantes eas in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti[3] : et per hæc excuderunt, hoc est, patefecerunt scientiam putei, et in notitiam universis gentibus adduxerunt. Sed et quæ nunc habemus in manibus, quæ recitata sunt nobis, puteus est, et omnis simul scriptura Legis et Prophetarum : Evangelica quoque atque Apostolica scripta simul omnia unus est puteus, quem non possunt fodere vel excudere, nisi inveniantur reges et principes. Vere enim reges et vere principes habendi sunt, qui possunt auferre terram de puteo, hoc est, amovere superficiem litteræ, et de interiore petra, ubi Christus est, spirituales sensus velut aquam vivam proferre. Hæc ergo facere decet eos solos qui vel reges sunt vel principes : reges ex eo dicti, quod peccati regnum ex corpore suo depulerint, et justitiæ regnum paraverint in membris suis. Decet enim eum docere cæteros, qui prius fecerit ipsa quæ docet. Sic enim scriptum est, quia « Qui fecerit, et docuerit sic homi- » nes, hic magnus vocabitur in regno cœlorum[4]. » Magnum autem esse in regno, hoc est regem esse : « Excuderunt eum, » *inquit,* reges gentium in regno suo, dum dominarentur

[1] 1 Cor. IV, 8. — [2] Coloss. II, 3. — [3] Matth. XXVIII. — [4] Id. V, 19.

» eis [1]. » Re enim vera non possunt fodere puteum istum, nec latentes aquæ vivæ venas aperire, nisi prius dominatum tenuerint gentium barbararum. Omne enim quidquid in eis ferum fuit in actibus, quidquid in moribus barbarum, si edomuerint, et subjecerint regio sensui, et dominati fuerint eis, ita ut de cætero non gentiliter, sed legitime agant; isti sunt vere reges profunda putei rimantes, et verbi Dei arcana ac mystica perscrutantes.

III. Post hæc, « et a puteo, *inquit,* profecti sunt Mathanaim, et a Mathanaim in Nahaliel, et a Nahaliel in Bamoth, et a Bamoth in nemus quod est in campo Moab, a vertice montis excelsi qui respicit ad faciem deserti [2]. » Nomina hæc quæ videntur locorum esse vocabula, ex significanti issuis quas in lingua propria designant, rerum magis mysticarum consequentiam, quam vocabulorum appellationem videntur ostendere: « Profecti enim, *inquit,* a » puteo, veniunt in Mathanaim. » Interpretatur enim Mathanaim munera ipsorum. Vides ergo quia si quis de puteo hoc biberit quem foderunt reges et principes, statim proficit ad hoc ut habeat munera quæ offerat Deo. Quid autem est quod homo offerat Deo? Hoc ipsum quod in lege scriptum est: « Munera mea [3], » hoc est, data mea. Ex iis ergo quæ Deus dedit, offerunt nihilominus homines Deo. Quid dedit Deus homini? Agnitionem sui. Quid ergò offert Deo? Fidem suam et affectum. Hoc est quod expetit ab homine Deus. Denique ita scriptum est : « Et nunc, Israël, quid est » quod Dominus Deus tuus poscit abs te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, et incedas in viis ejus, et diligas eum, » et custodias omnia mandata ejus, et servias Domino Deo » tuo ex toto corde tuo et ex tota anima tua [4]? » Ista sunt munera, ista dona quæ oportet Domino dari. Damus autem

[1] Num. xxi, 18. — [2] Ibid. 18, 19, 20. — [3] Id. xv. — [4] Deut. x, 12.

hæc Domino cordis nostri munera posteaquam agnoverimus eum, et agnitione bonitatis ejus de putei ejus altitudine biberimus. Observa tamen quomodo dixerit Propheta: « Et nunc, Israël, quid Dominus Deus tuus poscit abs te? » Erubescant illi hæc verba, qui negant in hominis arbitrio esse ut salvetur. Quomodo posceret ab homine Deus, nisi haberet homo in sua potestate quod poscenti Deo deberet offerre? Sunt ergo quæ dantur a Deo, et sunt quæ præbentur ab homine. Verbi gratia, in homine fuit ut una mna faceret decem mnas, aut una mna faceret quinque mnas[1]. Ex Deo autem fuit ut haberet homo mnam, ex qua facere posset decem mnas. Cum autem obtulit ex se decem mnas, accepit rursus a Deo non jam pecuniam, sed potestatem et regnum decem civitatum. Petit iterum Deus ab Abraham ut offerret ei Isaac filium suum in montem quemcumque ostendisset ei. Obtulit Abraham intrepidus unigenitum, imposuit super aram, cultrum eduxit ut jugularet, inhibetur continuo, et aries ei pro filio datur ad victimam[2]. Vides ergo quia quæ Deo offerimus, nobis manent: sed ad hoc expetimur, ut in iis affectus noster erga Deum probetur et fides. Hæc pro eo quod diximus profectos esse filios Israël a puteo, et venisse in Mathanaim, quod interpretantur munera eorum. A Mathanaim autem venimus in Nahaliel, quod interpretatur ex Deo. Quid ex Deo? Posteaquam obtulerimus nos quæ ex nobis sunt, venimus ad hoc ut consequamur ea quæ ex Deo sunt. Cum enim fidem nostram et affectum obtulerimus ei, tunc et ipse largitur nobis diversa dona Spiritus sancti, de quibus dicit Apostolus: « Omnia autem ex Deo sunt[3]. » Et a Nahaliel venimus in Bamoth, quod interpretatur adventus mortis. Cujus mortis hic intelligimus adventum, nisi illius qua

[1] Matth. XXIII. — [2] Gen. XXII. — [3] I Cor. VIII, 6.

Christo commorimur, ut et convivamus ei [1], et qua debemus mortificare membra nostra quæ sunt super terram [2]? Et iterum : « Consepulti enim illi sumus per baptismum in » morte [3]. » Si quis ergo salutaris hujus viæ ordinem tenet, per hæc singula quæ memoravimus iter agere debet, et venire post multa ad hunc locum, quem diximus significare mortis adventum. Ut autem ex Scripturis docemur, est quædam mors inimica Christi, et quædam amica ejus. Non ergo illius mortis dicit inimicæ Christi, de qua dicitur : « Novis» simus inimicus destruetur mors [4], » qui est diabolus; sed hujus mortis qua commorimur ei ut et convivamus ei : secundum quam mortem dicit Deus : « Ego occidam, et vivere » faciam [5]. » Occidit enim ut commoriamur Christo, et vivere facit ut convivamus ei. Optandum ergo nobis est, ut veniamus in Bamoth, et promptissime suscipiamus beatæ hujus mortis adventum, ut et vivificari cum Christo mereamur : « Et ex Bamoth, *inquit,* in nemus quod est in » campo Moab, a vertice montis excelsi qui respicit ad de» sertum. » Si hoc itinere incedamus, quod non tam locorum vocabulis quam animæ profectibus constare ratio explanationis asseruit, post omnia ista venimus in nemus, sive (ut in aliis habetur exemplaribus) in Janam, quod interpretatur ascensus, sive vertex montis. Per hæc ergo venitur ad illud famosissimum divini Paradisi nemus, et amœnas delicias habitationis antiquæ, vel certe ad verticem perfectionis, et beatitudinis summitatem : ita ut possit etiam ipse dicere, quia « ressuscitavit nos cum ipso, et sedere fecit in » cœlestibus in Christo [6]. » Vides quousque pervenitur a puteo? Vides quibus mansionibus, imo quibus profectibus, iter animæ paratur ad cœlum? Quæ si diligenter inspicias, ipse apud temetipsum quotidianos profectus tuos discu-

[1] 1 Thess. v, 10. — [2] Coloss. III, 5. — [3] Rom. VI, 4. — [4] 1 Cor. XV, 26. — [5] Deut. XXXII, 39. — [6] Ephes. II, 6.

tiens, quibus in locis sis, et quam proximus ad regna cœlorum habearis advertes; sicut et ille de quo Dominus dixit, quia « Non longe es a regno Dei[1]. »

IV. Subsequitur post hæc et alia historia. Ait enim : « Et misit Moyses, *aut (ut habetur in nonnullis exem-» plaribus)* : Et misit Israël legatos ad Seon regem Amor-» rhæorum, verbis pacificis dicens : Transibimus per ter-» ram tuam, per viam transibimus, non declinabimus neque » in agrum neque in vineam. Non bibemus aquam de lacu » tuo, via regia incedemus, usquequo transeamus fines tuos. » Et non concessit Seon ut Israël transiret per fines suos. » Et collegit Seon omnem populum suum, et exiit bellige-» rare adversum Israël in deserto; et venit in Assaar, et » congressus est cum Israël; et percussit eum Israël nece » gladii, et dominati sunt terræ ejus[2]. » Historia quidem manifesta est, sed deprecemur Dominum; ut aliquid dignum possimus interioribus ejus sensibus pervidere. Seon duplicem habet interpretationem, sive arbor infructuosa, sive elatus. Mittit igitur Israël legatos ad Seon, mittit ad arborem infructuosam, mittit ad elatum et superbum. Hic autem Seon rex est Amorrhæorum, qui et ipsi interpretantur in amaritudinem adducentes, vel loquentes. Mittit ergo ad Seon regem Amorrhæorum Moyses verbis pacificis dicens : « Transibimus per terram tuam. » Si secundum spiritualem intelligentiam dixerimus Seon regem figuram tenere diaboli, quia ipse est elatus et infructuosus; puto quod non debeas mirari quod eum dixerim regem, cum audias etiam ipsum Dominum et Salvatorem nostrum in Evangeliis de eo dicentem : « Ecce nunc venit princeps hu-» jus mundi, et in me non invenit quidquam[3]. » Et iterum : « Ecce nunc princeps hujus mundi mittetur foras[4]. » Si ergo

[1] Marc. XII, 24. — [2] Numer. XXI, 21, 22, 23, 24. — [3] Joan. XIV, 30. — [4] Id. XII, 31.

totius mundi princeps esse in Evangeliis dicitur, non debet absurdum videri si Seon regi Amorrhæorum, vel etiam aliis quibuslibet gentium regibus comparetur. Princeps autem dicitur mundi, non quia creaverit mundum, sed quia multi sunt in hoc mundo peccatores. Peccati autem quia ipse princeps est, ideo etiam mundi princeps appellatus est; in iis videlicet qui nondum relinquentes mundum convertuntur ad Patrem. Secundum hoc enim etiam illud dicitur, quia « omnis mundus in maligno positus est[1]. » Quid enim nobis prodest dicere quia princeps noster Christus est, si rebus et operibus arguamur, quia diabolus principatum tenet in nobis? Aut non palam est sub quo principe agat impudicus, incestus, et injustus? Numquid potest hujusmodi homo dicere, quia Sub Christo positus hæc ago, etiamsi sub Christi nomine censeri videatur? In quo Christus principatum gerit, nulla ibi immunditia, nulla iniquitas admittitur, nec habere aliquem locum potest injusta cupiditas. Secundum hunc itaque modum recte et Christus virtutum princeps, et diabolus malitiæ ac totius iniquitatis dicetur. Mittit igitur Israël legatos ad regem Amorrhæorum, regem in amaritudine provocantium, regem infructuosum, regem superbum. Quomodo superbus, quomodo elatus docebitur diabolus? Ipse est qui dixit : « Virtute mea faciam, et sapientia » intellectus mei auferam fines gentium, et fortitudinem » eorum deprædabor, et commovebo civitates quæ inhabitantur, et universum orbem terræ capiam manu mea sicut nidum[2]. » Et iterum dicit elatus hic et superbus : « Ascendam in cœlum, supra sidera cœli ponam thronum » meum. Sedebo in monte excelso, supra montes altos qui » sunt ad aquilonem; ascendam supra nubes, et ero similis » Altissimo[3]. » Adhuc requiris si ipse sit elatus et superbus? Imo potius et ipse superbus est et elatus, et ille qui quasi uni-

[1] 1 Joan. v, 19. — [2] Isai. x, 13, 14. — [3] Id. xiv, 13, 14.

genitus ejus est, de quo scriptum est, quia « extollitur super » omne quod dicitur Deus, aut quod colitur : ita ut in tem» plo Dei sedeat, ostentans se tanquam sit Deus[1]. » Omnis ergo qui elatus est et superbus, vel filius est elati hujus, vel discipulus et imitator. Et propterea dicit Apostolus de quodam : « Ne forte elatus incidat in judicium diaboli[2] : » ostendens per hoc, quia omnis elatus simili ut diabolus judicio condemnabitur. Nos ergo sumus qui transire volumus per hunc mundum, ut pervenire possimus ad terram sanctam, quæ repromissa est sanctis : et mittimus verbis pacificis ad Seon, promittentes non nos habitaturos in terra ejus, nec moraturos cum eo, sed transituros tantummodo, et incessuros via regali, nec declinaturos usquam, neque in agrum neque in vineam, sed nec de lacu ejus aquam bibituros. Videamus ergo quando nos ista promisimus, quando hæc verba diabolo denuntiavimus. Recordetur unusquisque fidelium, cum primum venit ad aquas baptismi, cum signacula fidei prima suscepit, et ad fontem salutaris accessit, quibus ibi tunc usus sit verbis, et quid renuntiaverit diabolo : non se usurum pompis ejus, neque operibus ejus, neque ullis omnino servitiis ejus ac voluptatibus pariturum. Et hoc est quod his Legis sermonibus adumbratur, quia non declinet Israël, neque in agrum ejus, neque in vineam ejus. Sed neque aquam de lacu ejus pollicetur se esse potaturum. Non enim ultra disciplinæ diabolicæ, non astrologiæ, non magicæ, non ullius omnino doctrinæ quæ contra Dei pietatem aliquid doceat, poculum sumet fidelis. Habet enim suos fontes, et bibit de fontibus Israël, bibit de fontibus salutaris : non bibit aquam de lacu Seon, nec relinquens fontem aquæ vivæ congregat sibi lacus confractos. Sed et via regali incessurum se profitetur. Quæ est via regalis ? Illa sine dubio quæ dicit : « Ego sum via, veritas, et vita[3]. » Et merito re-

[1] 2 Thess. II, 4. — [2] I Tim. III, 6. — [3] Joan. XIV, 6.

galis; ipse est enim de quo Propheta ait: « Deus, judicium » tuum regi da[1]. » Via ergo regali incedendum est, nec declinandum usquam, neque in agrum ejus neque in vineam ejus: id est, neque ad opera neque ad sensus diabolicos declinare ultra mens fidelium debet. Quomodo ergo volumus fines Amorrhæorum cum pace transire? Amorrhæi, infidelium qui sunt in hoc mundo pax accipi potest: sed isti interpretantur, ut supra diximus, vel in amaritudinem adducentes, vel loquentes. Et quomodo quidem in amaritudinem adducant Deum infideles et increduli, expositione non indiget: quod autem ait *loquentes*, ad illam partem trahi potest qua infideles quique et sub principe diabolo agentes loqui norunt tantummodo, sed loquuntur inania: verbi causa, ut poëtæ eorum, ut astrologi, ut nonnulli etiam philosophorum, qui inania loquuntur et vana. Fidelium autem regnum quod a Deo est, non in sermone est, sed in virtute. Volumus ergo nos pacifice transire per mundum; sed hoc ipsum magis incitat principem mundi, quod dicimus nos nolle permanere cum ipso, nec morari, nec aliquid ejus velle contingere: inde magis exacerbatur, inde extollitur, et irascitur, et commovet nobis persecutiones, pericula suscitat, cruciatus intentat. Et ideo dicit: « Congregavit, » *inquit*, Seon omnem populum suum, et exiit confligere » adversus Israël[2]. » Quis est omnis populus Seon, quem concitat contra Israël? Principes ac judices mundi, cunctique nequitiæ ministri, qui impugnant semper et persequuntur populum Dei. Sed quid facit Israël? « Venit, *in-* » *quit*, in Issaar[3]. » Issaar interpretatur mandati adimpletio. Si ergo veniamus et nos ad locum istum, id est, ad expletionem mandatorum, etiamsi cum omni exercitu veniat adversum nos Seon iste elatus et superbus diabolus, et confligat adversum nos, si omnes suos contra nos dæmones

[1] Psalm. LXXI, 1. — [2] Num. XXI, 23. — [3] Ibid.

concitet, superamus eum si Dei mandata complemus. Complere enim mandata, hoc est diabolum et omnem ejus exercitum superare. Et tunc complebitur in nobis Apostolica oratio qua ait : « Deus autem conteret Satanam sub pedes » nostros velociter[1]; » et illud quod Dominus ait : « Ecce » dedi vobis potestatem calcandi super serpentes et scor» piones, et super omnem virtutem inimici, et nihil vobis » nocebit[2]. » Nihil enim nocere vobis poterunt ista omnia si veniamus in Issaar, id est, si mandata et præcepta Domini nostri Jesu Christi servemus, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIII[3].

De iis quæ superfuerunt priori tractatui, et de Balaam atque asina ejus.

I. Hesterna die dixeramus quomodo Seon rex Amorrhæorum, qui est elatus et arbor infructuosa, congressus cum Israël victus fuerit; de quo et observanter Scriptura dicit quia cecidit in nece gladii, vel, ut alibi legimus, in ore gladii. Sed si vis diligentius scire quo gladio infructuosus iste et elatus sicut cedrus Libani ceciderit, discamus ab apostolo Paulo dicente : « Vivus enim est sermo Dei, et efficax, et » penetrabilior omni gladio[4]. » Et item in aliis : « Et gla» dium, *inquit*, spiritus, quod est verbum Dei[5]. » In hujus ergo gladii nece cecidit spiritualis Seon, qui est diabolus. Additur post hæc : « Et dominati sunt, *inquit*, filii Israël » omni terræ ejus[6]. » Omnis quidem regio hæc terrena,

[1] Rom. xvi, 20. — [2] Luc. x, 19.
[3] Tom. II, p. 316 et seqq.
[4] Hebr. iv, 12. — [5] Ephes. vi, 17. — [6] Num. xxi, 24.

terra dicitur Seon : sed Christus et Ecclesia ejus dominatur in omni terra Seon. « Et dominati sunt ab Arnon usque » Jaboc[1]. » Arnon et Jaboc civitates erant regis Seon, sed initium regni ejus erat Arnon, et finis Jaboc; et ideo dicitur quia dominati sunt ab Arnon usque Jaboc. Interpretatur autem Arnon maledictiones eorum : initium enim regni Seon hujus elati et infructuosi, maledictiones sunt; finis vero est Jaboc, quod interpretatur luctamen. Necesse est enim ut omnis qui vult exire de regno diaboli, et fines ejus evadere, luctamen inveniat, et certamina ei a ministris ejus et satellitibus suscitentur. Sed si luctatus fuerit et vicerit, jam non erit Jaboc civitas Seon, sed erit civitas Israël. Hoc est enim nimirum, quod legimus et de patriarcha Jacob, quoniam cum venisset ad locum quemdam, luctamen ei præparatum est; et ibi tota nocte luctatus cum obtinuisset et invaluisset ad Deum, vocitatum est nomem ejus Israël[2]. « Et accepit, *inquit,* Israël omnes civitates istas, et habi» tavit in omnibus civitatibus Amorrhæorum[3]. » Hic Israël, qui in Christo Israël est, qui non in carne Israël, nec in manifesto Judæus est, ipse habitat in omnibus civitatibus Amorrhæorum, cum in omni orbe terrarum Christi Ecclesiæ propagantur. Sed et unusquisque nostrum prius civitas fuit regis Seon, regis elati; regnabat enim in nobis stultitia, superbia, impietas, et omnia quæ sunt ex parte diaboli : sed ubi expugnatus et devictus est fortis, et vasa ejus direpta sunt, effecti sumus civitas Israël, et hæreditas sanctorum : si tamen penitus excisa est in nobis potestas illa, quæ prius dominabatur nobis, et excisa est arbor infructuosa, et dejectus est rex elatus, et sumus sub eo rege qui dicit : « Discite a me quia mitis sum et humilis corde[4]. » Post hæc sigillatim jam civitates superbi et infructuosi regis enumerat, et dicit : « In Esebon et in omnibus finibus

[1] Num. xxi, 24. — [2] Gen. xxxvii. — [3] Num. xxi, 25. — [4] Matth. xi, 29.

» ejus[1]. » Quid est hoc, quod præcipuam urbem de regno Seon nominavit Esebon? Esebon interpretatur cogitationes. Merito ergo pars maxima regni diabolici, et potestas ejus plurima in cogitationibus regnat. Sic enim dixit et Dominus, quia « De corde procedunt cogitationes malæ, homici- » dia, adulteria, furta, falsa testimonia, blasphemiæ ; et ista » sunt quæ coinquinant hominem[2]. » Et ideo necessario incenditur ista civitas, et igne exuritur. Quo igne? Illo profecto de quo dicit Salvator : « Ignem veni mittere in terram, » et quam volo ut accendatur[3]. »

II. Post pauca autem refertur de ipsa civitate. « Propter » hoc, *inquit*, dicent ænigmatistæ : Venite in Esebon, ut » ædificetur, et construatur civitas Seon : quoniam ignis » processit de Esebon, et flamma de civitate Seon devoravit » usque Moab[4]. » Seon (ut diximus) erat rex, cujus erat civitas Esebon. Sic ergo intelligendus est ordo verborum, quasi dicant isti ænigmatistæ : Venite ut construatur, et ædificetur Esebon, quæ fuit civitas Seon. Sed requiramus nunc qui sint isti ænigmatistæ. Ænigma dicitur sermo figuratus : ænigmatistæ ergo dicuntur, qui figuraliter loquuntur. Et quis est alius qui in figuris locutus sit, nisi Lex et Prophetæ? Audi enim quomodo David dicit : « Aperiam in » parabolis os meum, loquar propositiones ab initio sæculi[5]. » Sed et Esaias, quia ænigmata sint quæ scripsit, hoc modo declarat : « Et erunt, *inquit*, verba libri hujus sicut verba » libri signati; quem si dederint in manus hominis ne- » scientis litteras, et dixerint ei, Lege, dicet, Non novi litte- » ras. Si autem dederint scienti litteras, dicet, Non possum » legere, signatus est enim[6]. » Signatus autem dicitur liber pro eo quod figuris perplexus est et ænigmatibus involutus. Dicunt ergo isti ænigmatistæ : « Venite in Esebon, ut

[1] Num. XXI, 25. — [2] Marc. VII, 21, 22, 23. — [3] Luc. XII, 49. — [4] Num. XXI, 27, 28. — [5] Psal. LXXVIII, 2. — [6] Isai. XXIX, 11, 12.

» ædificetur. » Cecidit illa prima Esebon, imo subversa est et incensa, reædificanda est alia. Sed quomodo hoc fiat, assumpto ostendamus exemplo. Si videas gentilem in dedecore vitæ positum, ac religionis errore, non dubites de eo dicere, quod sit hic Esebon civitas in regno regis Seon; regnat enim in cogitationibus ejus rex infructuosus et elatus. Ad hunc si accedat Israël, hoc est Ecclesiæ filius, et adhibeat jacula verbi Dei, et distringat contra eum gladium spiritus, destruat in eo omnes munitiones gentilium dogmatum, et elationes argumentorum ejus igne veritatis exurat; dicito de hoc, quia subversa est Esebon civitas Seon. Sed non continuo desertus et destitutus relinquitur iste, in quo subversa sunt gentilium dogmata. Non enim disciplina est filiis Israël destructas relinquere quas destruxerint civitates; sed cum subruerint, et everterint in homine malas cogitationes, et impios sensus, reædificabunt rursus in corde ejus quem destruxerint, bonas cogitationes, pios sensus, doctrinam veritatis inserent, religionis ritum tradent, ordinem vivendi docebunt, honestatem morum, observantiæ statuta monstrabunt. Et tunc vere dicent isti ænigmatistæ ad semetipsos invicem : Venite et ædificemus Esebon, quæ fuit civitas Seon. Et ipsi enim, hoc est filii Ecclesiæ, quia figuras Legis et ænigmata spiritualiter intelligunt, ænigmatistæ appellantur. Hoc est quod et Jeremias figurali nihilominus sermone designat, ubi ad eum dicitur a Domino : « Ecce dedi verba mea in os tuum, ecce constitui te hodie super gentes et regna, eradicare, et subvertere, et reædificare, et replantare[1]. » Quid eradicat, et quid subvertit? Civitatem Esebon, quæ erat regis Seon. Quid eradicat in ea, et quid subvertit? Cogitationes impias, et impuras. Quid reædificat in ea, et quid replantat? Cogitationes pias,

[1] Jer. 1, 9, 10.

et castas, ut efficiatur Esebon civitas non Amorrhæorum, sed filiorum Israël.

III. Sed si volumus singula persequi, excludemur a dissertatione eorum quæ nobis recitata sunt de Balaam : cujus lectionis tanta difficultas est, ut vix ad historiæ ipsius rationem, et consequentiam explanandam pervenire possimus. Quanta ergo jam difficultas nobis erit in explanatione spiritualium sensuum, si prima ipsa litteræ facies tantis difficultatibus involuta est ! Sed quamvis rapiat nos desiderium ad ea quæ magis obscura sunt disserenda, tamen non sunt penitus omittenda etiam hæc, quæ media referuntur. Postea enim quam obtinuerunt filii Israël civitates Amorrhæorum, ascenderunt etiam viam quæ ducit in Basan, ubi erat Og rex Basan ; sed ad hunc neque legatos mittere dignantur, neque petere ab eo ut per terram ejus transeant, sed continuo confligunt cum eo et superant tam ipsum quam populum ipsius. Videamus ergo quæ est Basan. Basan interpretatur turpitudo : merito ergo nec legati mittuntur ad istam gentem, nec transitus per terram ejus poscitur. Nullus enim nobis transitus debet esse, nullus accessus ad turpitudinem; sed ab initio statim expugnanda, et omnimode cavenda est. Og autem, qui rex dicitur esse Basan, interclusio interpretatur. Potest hic figuram tenere omnium carnalium et materialium rerum, quarum amore et desiderio detenta anima excluditur, et separatur a Deo. Adversus Og ergo ita præcipitur bellum gerendum, « Ut non » relinquatis, *inquit*, ex eo viventem[1]. » Nullum enim a filiis Israël oportet relinqui in regno turpitudinis et dedecoris, viventem. Sed et decet Israëliticam virtutem excidere et resecare turpia, et pia quæque in anima reædificare, atque honesta ac religiosa plantare. De regno Seon non est scrip-

[1] Num. xxi, 35.

tum, ut nullus vivus relinquatur, nec de regno Moab; forte enim ex illis opus habemus aliquibus, et nonnullis eorum pro vitæ hujus agonibus et exercitiis indigemus : alioquin debuissemus de hoc mundo exisse. De Basan tamen, hoc est, de turpitudine, nullo penitus indigemus, nihil ex ea relinquamus : excidenda omnia, cuncta subvertenda sunt opera turpitudinis. In nullo enim potest honestum esse quod turpe est.

IV. « Et profecti inde filii Israël collocaverunt castra ab » occidente Moab juxta Jordanem contra Jericho. Et ut vi- » dit Balach filius Sephor [1], » et reliqua. Omnia jam quæ de Balaam et asina ejus scribuntur historia plena negotiis : interior vero intellectus multo negotiosior, et nescio an facile sit vel ipsas tantum historicas explanare sententias. Deo tamen donante, breviter quæ possumus perstringemus. Bellum tibi imminet, o rex Balach fili Sephor : sexcenta millia armatorum fines tuos irruunt. Oportebat et te parare arma, exercitum congerere, de constructione prælii cogitare, ut hosti adhuc procul posito armis instructus occurreres. Tu vero mittis ad Balaam divinum, et mittis multa munera, ac majora promittis, et dicis : « Veni, ma- » ledic mihi populum qui exivit de Ægypto [2]. » Sed Balaam (ut Scriptura docet) retulit hæc ad Deum, a quo et venire prohibetur. Sed et iterum rex mittit legatos, et neglectis armis spem omnem ponit in Balaam ut veniat, et verba deferat, atque in populum jaculetur maledicta pro telis, si forte verbis Balaam vincatur populus, quem regis exercitus superare non poterat. Hæc historia quid consequentiæ habet? quid consilii tegit? Ubi vel quando auditum est, quod quis regum imminente sibi prælio, omissis armis exercituque neglecto, ad divini alicujus vel aruspicis verba confugerit? Unde iterum atque iterum Dei nobis ex-

[1] Num. XXII, 1, 2. — [2] Ibid. 6.

oranda est gratia, ut hæc non fabulosis et Judaicis narrationibus, sed rationalibus et dignis divina Lege possimus sensibus explicare. Primo ergo omnium fatendum est in quibusdam plus posse et plus valere verba quam corpora : quia quod exercitus multarum gentium nequiret efficere, quod ferro et armis non posset obtineri, hoc verbis efficitur; et non dico sanctis verbis, vel Dei verbis, sed verbis quibusdam quæ inter homines habentur, quæ quomodo nominem nescio : sunt tamen in utili arte composita, cujus artis vocabulum illud sit quod unicuique appellari libet. Est ergo (ut dixi) apud homines opus aliquod quod verbis efficitur. Quid tamen opus tale est, ut quamvis magnis corporis viribus non possit impleri? Verbi gratia, erant in Ægypto incantatores et magi. Qui potest hominum fortitudine corporis virgam mutare in serpentem, quod ab illis factum refertur? aut quis potest viribus corporis aquam in sanguinem vertere? Fecerunt tamen hoc Ægyptiorum incantatores et magi. Fecerat enim hæc prius Moyses : sed quia sciebat rex Ægypti quod possent hæc arte quadam fieri verborum, quæ habetur inter homines, putavit et Moysen non hæc Dei virtute, sed magica arte fecisse, et quod humana arte fecerat, id Dei factum virtute simulare. Convocat continuo Ægyptiorum incantatores et magos. Inter eum qui virtute Dei operabatur, et eos qui dæmones invocabant, facit esse certamen. Efficit tamen similiter et contraria virtus virgam serpentem sicut fecerat virtus Dei : sed serpens qui per virtutem Dei factus fuerat, absorbuit et devoravit omnes illos serpentes qui arte magica ex virgis versi fuerant in serpentes. Non enim potuit virtus dæmoniaca malum quod ex bono fecerat restituere in bonum. Potuit ex virga facere serpentem, virgam vero reddere ex serpente non potuit : et ideo consumuntur omnes ex ea virga quæ Dei virtute versa fuerat in serpentem. Postea vero per di-

nam virtutem naturæ suæ redditur, ut naturæ Dominum
teretur. Fecerunt incantatores Ægyptiorum, ut et aquæ
rterentur in sanguinem, sed non potuerunt iterum san-
inem vertere in aquam. Dei autem virtus non aquam,
d totum fluvium vertit in sanguinem : et rursum orante
oyse, lympidis eum ac naturalibus reddidit fluentis. Et
erum produxerunt magi Ægyptiorum senipes, sed non
tuerunt repellere eas. Moyses vero produxit senipes, et
pulit. Deus enim noster delere facit, et iterum restituit :
ntraria autem virtus male quidem facere aliquid potest,
d restituere in integrum non potest. Hæc autem omnia
æmisimus, ut opera Balaam vel verba ejus possimus ad-
rtere. Sunt enim et magorum nonnullæ differentiæ : alii
im plus, alii minus valent. Hic Balaam famosissimus erat
arte magica, et in carminibus noxiis præpotens. Non
im habebat potestatem, vel artem verborum ad bene-
cendum, sed habebat ad maledicendum. Dæmones enim
l maledicendum invitantur, non ad benedicendum. Et
eo quasi expertus in talibus in opinione erat omnibus
ui erant in Oriente. Nisi enim experimenta ejus plurima
æcessissent, quod frequenter maledictis hostem vertisset
matum, non utique præsumpsisset rex hoc posse fieri
rmonibus, quod ferro et acie vix posset impleri. Certus
rgo Balach de hoc, et frequenter expertus, omissis om-
ibus instrumentis et auxiliis bellicis, mittit ad eum le-
atos dicens : « Ecce populus exivit de Ægypto et coope-
ruit faciem terræ, et hic sedit juxta me [1]. » Sed et amplius
liquid puto quod moverit regem : videtur enim audisse
uia filii Israël solent hostes vincere oratione, non armis,
ec tam ferro quam precibus. Nulla enim Israël adver-
um Pharaonem arma commovit, sed dictum est ei : « Do-
minus pugnabit pro vobis, et vos tacebitis [2]. » Sed nec

[1] Num. xxii, 5. — [2] Exod. xiv, 14.

contra Amalechitas quidem tantum vis armorum quantum Moysis valuit oratio. Ut enim elevasset Moyses manus ad Deum, vincebatur Amalech; remissæ vero et dejectæ vinci faciebant Israël. Hæc profecto audierat Balach rex Moab. Scriptum est enim : « Audierunt gentes, et iratæ » sunt : dolores comprehenderunt habitantes Philistiim. » Tunc festinaverunt duces Edum et principes Moabita- » rum, apprehendit eos tremor [1]. » Vides pervenisse ad eos quod in Cantico prædixerat Moyses quando transierant mare Rubrum. Audierat ergo rex Moab, quia populus hic orationibus vincit, et pugnat adversum hostes ore, non gladio, et ob hoc sine dubio apud semetipsum cogitavit dicens : Quoniam quidem orationibus populi hujus et precibus nulla possunt arma conferri, ideo etiam mihi tales aliquæ preces et talia requirenda sunt arma verborum, et orationes tales quæ superare possint orationes istorum.

V. Ut autem scias tale aliquid cogitasse regem, ex Scripturæ verbis intellige, quæ ego a magistro quodam, qui ex Hebræis crediderat, exposita didici. Scriptum est ergo : « Et » dixit Moab ad seniores Madiam : Nunc ablinget synagoga » hæc omnes qui in circuitu nostro sunt, sicut ablingit vitu- » lus herbam campi [2]. » Aiebat ergo magister ille, qui ex Hebræis crediderat : Cur, inquit, tali usus est exemplo dicens, « sicut ablingit vitulus herbam campi ? » Ob hoc, sine dubio, quia vitulus ore obrumpit herbam de campo, et lingua tanquam falce quæcumque invenerit secat. Ita ergo et populus hic, quasi vitulus, ore et labiis pugnat, et arma habet in verbis ac precibus. Hæc igitur sciens rex, mittit ad Balaam, ut et ipse deferat verbis verba contraria, et precibus preces. Nec mireris si est in magica arte tale aliquid ; esse enim hanc artem designat etiam Scriptura, sed uti ea prohibet. Nam et dæmones Scriptura esse designat, sed col

[1] Exod. xv, 14, 15. — [2] Num. xxii, 4.

os et exorari vetat. Recte ergo etiam magia uti prohibet, uia magorum ministri Angeli sunt refugæ, et spiritus ma-igni, et dæmonia immunda. Nullus enim sanctorum spiri-uum obtemperat mago. Non potest invocare magus Michaë-em, non potest invocare Raphaëlem, neque Gabrielem : nulto magis magus invocare non potest omnipotentem Deum, nec Filium ejus Dominum nostrum Jesum Chris-um, nec sanctum Spiritum ejus. Nos soli accepimus po-estatem invocandi Deum Patrem ; nos soli habemus potes-atem invocandi unigenitum ejus Christum. Sed illud est uod dico : qui jam potestatem accepit invocandi Christum, ion potest iterum dæmones invocare ; et qui sancti Spiri-us particeps factus est, ad immundos ultra spiritus accedere ion debet. Si enim invocaverit immundos spiritus, sanctus b eo Spiritus refugit. Magi sunt qui invocant Beelzebub. Denique sciebat hoc populus ille, et ideo mentientes contra Dominum meum Jesum, et falsa dicentes, aiebant : « Hic in Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia[1]. » Sal-vator autem sciens quia verum est quidem quod princeps uidem dæmoniorum Beelzebub sit, in hoc eos non arguit nendacii ; sed respondit eis, « Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt[2] ? » Unde constat esse quosdam dæmones malos, qui, invocati a magis, adsunt eis ad malum, non ad bonum. Parati enim sunt ad malefacien-dum, bene autem facere nesciunt. Isti ergo dæmones arte quadam et compositione verborum in amicitias, ut ita di-cam, cesserant Balaam : quorum amicitiis fretus, magnus apud homines videbatur. Ob hoc ergo mittit ad eum rex, et ait : « Veni nunc, et maledic mihi populum hunc, quia for-tior est hic quam nos, si forte possimus percutere aliquos ex eis, et ejicere eos de terra[3]. » Videtur mihi rex hic non ex integro confidere in Balaam divino, ingenti credo de vir-

[1] Luc. XI, 15. — [2] Ibid. 19. — [3] Num. XXII, 6.

tutibus quæ in populo Dei factæ sunt, auditione perterritus: et ideo dicit, si forte vel eousque prævaleant maledictiones Balaam, ut aliquos ex ipsis possit percutere, cæteros vero fugare perterritos, et propria terra depellere.

VI. Addit præterea : « Quia scio, *inquit,* quod quos benedixeris benedicti erunt, et quos maledixeris maledicti » erunt[1]. » Ego non credo quia sciret rex quod quibuscumque benedixisset Balaam, benedicti essent; sed videtur mihi adulandi gratia hæc dicere, ut artem ejus efferens et extollens, promptiorem eum sibi reddat ad facinus. Ars enim magica nescit benedicere, quia nec dæmones sciunt benefacere. Noscit benedicere Isaac et Jacob, et omnes sancti : impiorum nullus scit benedicere. Sed tandem veniunt ad Balaam legati. « Venerunt ergo, *inquit,* seniores Moab » et seniores Madiam, et divinacula in manibus eorum[2]. » In illis divinationis artibus, quas curiositas humana composuit, sunt quædam quæ Scriptura quidem divinacula nominavit; gentilis autem consuetudo, vel tripodas, vel cortinas, vel aliis hujusmodi vocabulis appellat : quæ quasi ad hoc ipsum consecrata, moveri ab eis et contrectari solent. Scriptura sane divina ephod quodam vernaculo sermone nominat in prophetis, quod indumentum tradunt esse prophetantium. Aliud tamen apud Scripturas divina prophetia, aliud divinatio habetur. Ait enim : « Non erit auguratio in » Jacob, neque divinatio in Israël. In tempore dicetur ad » Jacob et Israël, quid facturus sit Deus[3]. » Abdicatur ergo penitus divinatio ; opere enim et ministerio dæmonum (ut supra jam diximus) adimpletur. Igitur Balaam divinaculis acceptis, cum solerent dæmones ad ipsum venire, fugatos quidem dæmones videt, sed adesse Deum. Et ideo dicit interrogare se Deum, quia consuetos sibi parere nusquam dæmones videt. Venit ergo ipse ad Balaam, non quod dig-

[1] Num. xxii, 6. — [2] Ibid. 7. — [3] Id. xxiii, 23.

nus esset ad quem veniret Deus, sed ut fugarentur illi qui ad maledicendum et malefaciendum adesse consueverant. Jam enim hinc providebat Deus populo suo. Adest ergo, et dicit Deus ad eum : « Quid homines isti venerunt ad te ? » Et dixit Balaam ad Deum : Balach filius Sephor rex Moab » misit eos ad me, dicens : Ecce populus exiit de Ægypto, » et cooperuit faciem terræ, et hic sedet juxta me. Veni » ergo nunc, et maledic mihi eum, si forte poterimus per- » cutere eum et ejicere. Et dixit Deus ad Balaam : Non eas » cum eis, neque maledicas populum : est enim benedic- » tus [1]. »

VII. Altior hic exoritur quæstio, et nescio utrum conveniat rem tam profundi mysterii denudare, et proferre ad turbas, et eas turbas quæ ad auditorium verbi Dei non nisi paucis diebus adveniunt, et continuo discedunt, nec in meditatione verbi Dei diutius immorantur : tamen pro iis qui studiosi sunt, et sciunt audire, possuntque capere spiritualem sensum, pauca aliqua dicemus ex multis. Potest ergo objici tale aliquid. Invocet licet dæmones Balaam, maledicat populo, invocati dæmones faciant quod possunt; numquid non potest Deus defendere a dæmonibus populum, vimque eorum in malefaciendo destruere ? Quid ergo opus erat ut ipse veniret ad Balaam, et consuetos dæmones prohiberet accedere, ne vel tentarent aut conarentur lædere populum suum ? Ad hæc ergo licet non omnia quæ possunt occurrere proferenda sunt, tamen dicemus ex parte, quia non vult Deus dæmonum genus ante tempus damnare. Sciunt enim et ipsi dæmones quia tempus eorum præsens hoc sæculum continet. Propterea denique et Dominum rogabant ut non torqueret eos ante tempus, neque in abyssum mitteret. Et ob hoc neque diabolum removit a principatu sæculi hujus, quia adhuc opus est opera ejus ad perfectio-

[1] Num. XXII, 9, 10, 11, 12. — [2] Matth. VIII, 29. Luc. VIII, 31.

nem eorum qui coronandi sunt, opus est adhuc opera ejus ad exercitia certaminum, et victorias beatorum. Sic ergo et reliquos dæmones non vult ante tempus a propositi sui intentione violenter abstrahere : et ideo ex initio non eis indulsit invocari per Balaam, ne forte invocati destruerentur ante tempus, et perimerentur defendente populum suum Deo. Aliud enim est, si expectat dæmon a Deo aliquem ad tentandum sicut Job, et cum certa distinctione potestatem ejus accipiat; verbi gratia, ut dicatur ei, Do tibi omnia ejus in potestate, sed ipsum non contingas; aut iterum, Do tibi in eum potestatem, sed animam ejus custodi : et aliud est si mago exigente, et adjuramentis quibusdam extorquente, dæmones sine ulla observatione desæviant. In quo utique si eis libertas servetur arbitrii, populum Dei perditum dabunt. Si vero libertas auferatur arbitrii, hoc erat damnasse rationabilem creaturam, et ante tempus intulisse judicium, et impedisse omnibus qui adversum eos in agone certantes poterant coronari. Si enim dæmoniis auferatur libertas arbitrii, nullus ultra impugnabit athletas Christi : nullo autem impugnante, nec certamen aliquod erit; et sublato certamine, nullum erit præmium, nulla victoria. Idcirco igitur tali via utitur Deus, ut et populus adhuc rudis, et qui nuper abstrahi cœperat a cultu dæmonum, dæmonibus non tradatur, et invocante mago responsa deferantur, et genus dæmonum non nudetur arbitrii potestate. Et ideo prævenit Deus, et ire Balaam atque invocare dæmones ad maledicendum prohibet, si tamen a cupiditate cessasset. Sed quia persistit in desiderio pecuniæ, indulgens Deus arbitrii libertati, rursus ire permittit. Verbum tamen suum injicit in os ejus, prohibens maledictionem fieri per dæmones, ut benedictionibus locum daret, et pro maledictis proferat Balaam benedictiones, ac prophetias quæ possunt ædificare non solum Israël, sed et reliquas gentes. Si enim a Moyse

prophetiæ ejus sacris insertæ sunt voluminibus, quanto magis descriptæ sunt ab iis qui habitabant tunc Mesopotamiam, apud quos magnificus habebatur Balaam, quosque artis ejus constat fuisse discipulos? Ex illo denique fertur magorum genus et institutio in partibus Orientis vigere : qui descripta habentes apud se omnia quæ prophetaverat Balaam, etiam hoc habuerunt scriptum, quod « orietur stella ex Ja» cob, et exurget homo ex Israël. » Hæc scripta habebant Magi apud semetipsos, et ideo quando natus est Jesus, agnoverunt stellam, et intellexerunt adimpleri prophetiam, magis ipsi quam populus Israël, qui sanctorum Prophetarum audire verba contempsit. Illi ergo ex iis tantum quæ Balaam scripta reliquerat agnoscentes adesse tempus, venerunt, et requirentes eum statim adoraverunt; et ut fidem suam magnam esse declararent, parvum puerum quasi regem venerati sunt.

Sed redeamus ad propositum. Molestus est Balaam Deo, et extorquet propemodum permitti sibi ut eat maledicere filiis Israël, et ut invocet dæmones, ad quem jam venerat Deus ascendit. Asinam, occurrit ei Angelus qui excubabat pro Israël, de quo scriptum est, dicente Domino ad Moysen : « Angelus meus ibit tecum[1]. » Petenti ergo ire, conceditur : in via conteritur ab asina : sed magus dæmones videt, Angelum non videt; asina tamen videt. Non quod digna esset videre Angelum, sicut nec loqui digna erat, sed ut confutaretur Balaam : et ut ait quodam in loco Scriptura : « Mutum animal humana voce respondens, arguit prophetæ » dementiam[2]. » Verum quoniam de historia multa jam dicta sunt, aliqua etiam de allegoria perstringamus in fine. Si videas contrariam potestatem impugnantem populum Dei, intelligis quis sit qui sedeat super asinam; et si consideres homines quomodo a dæmonibus præcipitantur, intelligis

[1] Exod. xxxii, 34. — [2] 2 Pet. ii, 16.

quæ sit asina. Sic enim et in Evangelio intelliges Jesum mittentem discipulos suos ad asinam quæ alligata erat, et ad pullum ejus : ut discipuli eam solvant et adducant, ut ipse sedeat super eam. Et forte hæc asina, id est, Ecclesia, prius portabat Balaam, nunc autem Christum, ex quo soluta est a discipulis et a quibus innexa erat vinculis relaxata, ut Filius Dei sederet super eam, et cum ipsa ingrederetur sanctam civitatem Jerusalem cœlestem, et compleretur Scriptura, quæ dicit : « Lætare filia Sion, prædica filia Jeru-» salem, ecce rex tuus venit tibi mitis, et sedens super sub-» jugale[1]. » Subjugale, id est asinam, credentes sine dubio ex Judæis dicit ; et pullum novellum, eos profecto qui sunt ex gentibus credentes in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XIV[2].

Iterum de Balaam.

Plura sunt[3] quæ nobis resederunt exponentibus lectionem de Balaam atque asina ejus : et quoniam est temporalis tractatus, qui in Ecclesia ædificandi gratia habetur, non habuimus tantum spatii ut possemus singula quæque Scripturæ verba proponere, et ita ut nihil omnino indiscussum remaneret, explanationem singulis adhibere, quoniam quidem hujusmodi stylus commentariorum magis est. Idcirco quæ inquisitione digna videntur, repetimus, eamque discutientes, qua possumus explanatione disserere, et in medium proferre tentabimus. Est autem adhuc difficile in explanatione historiæ ipsius, quomodo, cum dicatur venisse Deus

[1] Zach. IX, 9.
[2] Tom. II, p. 321 et seqq. — [3] N. 1.

noctu ad Balaam primo, et interrogasse qui essent homines qui venissent ad eum, ac respondisset, quia missi essent a Balach filio Sephor dicente : « Veni, et maledic mihi populum[1], » responderit ei Deus : « Non ibis cum eis, neque » maledices populum, est enim benedictus. » Iterum secundo dicitur ad eum noctu venisse Deus, et dixisse, ut iret cum eis, sed hoc observaret ut verbum quod daret Deus in ore ejus, hoc loqueretur; et rursum tertio eunti ei occurrisse Angelum Dei, cui in tantum via ejus non elegans nec opportuna videretur, ut etiam interficere eum vellet, nisi asina videns Angelum, quem Balaam videre non potuit, declinasset. Et tamen posteaquam culpatur ab Angelo cur ire voluisset, rursus etiam ab ipso ire permittitur : tantum ut custodiat verbum quod Deus dederit in ore ejus, ut hoc solum proferat, nec amplius aliquid. Hæc ergo omnia difficilem habent explanationem : paucis tamen (ut supra jam diximus) occasionem intelligentiæ vobis dabimus, quo et vos faciatis quod scriptum est : « Ut iis auditis sapiens sapientior[2] » fiat ; et : « Da occasionem sapienti, et sapientior erit[3]. » .....

Nos interim[4] dicimus dispensatione quadam et sapientia Dei ita omnia in hoc mundo esse disposita, ut nihil prorsus otiosum sit apud Deum, etiamsi malum illud sit, etiamsi bonum. Sed planius quod dicitur explicemus. Malitiam Deus non fecit : tamen cum aliis inventam possit prohibere, non prohibet; sed cum ipsis a quibus habetur, utitur ea ad necessarias causas. Per ipsos enim in quibus est malitia, claros et probatos efficit eos qui ad virtutum gloriam tendunt. Nam si perimeretur malitia, non esset utique qui contrairet virtutibus. Virtus autem non habens aliquid contrarium, non claresceret, nec splendidior et examinatior

[1] Num. XXII, 11, 12. — [2] Prov. I, 5. — [3] Id. IX, 9.
[4] N. 2, 3, 4. p. 322-325.

fieret. Non probata vero nec examinata virtus, nec virtus est. Sed hæc si dicantur sine divinorum verborum testimoniis, exquisita magis et humana arte composita, quam vera atque indubitata videbuntur. Requiramus ergo si hujusmodi sensum etiam volumina divina contineant. Veniamus ad Joseph [1]. Tolle malitiam fratrum ejus, tolle invidiam, tolle illud omne parricidale commentum quo sævierunt in fratrem usquequo venderent eum. Si hæc auferas, vide quantam simul peremeris dispensationem Dei. Simul enim abscindes cuncta illa quæ apud Ægyptum per Joseph pro salute omnium gesta sunt [2]. Non fuisset interpretatio somnii Pharaonis, si per invidiam fratrum non fuisset Joseph distractus, et venisset in Ægyptum : nemo intellexisset quæ Deus revelaverat regi, nemo frumenta congregasset in Ægypto, nemo necessitatem famis sapienti provisione curasset : periisset Ægyptus, periissent et finitimæ regiones fame. Interiisset etiam ipse Israël, et semen ejus quærens panem, si Ægyptum non fuisset ingressum, nec egressi fuissent ex ea filii Israël cum mirabilibus Domini. Nusquam plagæ in Ægyptios, neque virtutes illæ quas fecit Deus per Mosen et Aaron. Nemo Rubrum mare siccis vestigiis incessisset. Cibum mannæ mortalis vita nescisset. Nulla de sequenti petra aquarum fluenta prorupissent. Lex a Deo hominibus data non fuisset. Quæ in Exodo, quæ in Levitico, in Numeris etiam et Deuteronomio referuntur, ad humani generis scientiam non venissent. Hæreditatem certe paternam, et terram repromissionis nullus intrasset. Et ut ad hæc quæ habentur in manibus veniamus, tolle Balach hujus regis pessimi malitiam, qua maledici desiderat Israëlem; aufer ejus astutiam, qua invitabat Balaam ad devorandum populum : pariter abstuleris erga filios Israël dispensationem Dei, et providentiæ ejus favorem; nusquam prophetiæ illæ

[1] Gen. XXXVII. — [2] Id. XLI.

erunt, quæ per os Balaam et filiis Israël et gentibus prophetantur. Quod si etiam novi Testamenti cupis hæc testimoniis confirmari, si auferas malitiam Judæ, proditionemque ejus perimas, abstuleris pariter crucem Christi et passionem ejus : et si non sit crux, non exuuntur principatus et potestates, nec triumphantur in ligno crucis. Si non fuisset mors Christi, utique nec resurrectio fuisset, nec extitisset aliquis primogenitus ex mortuis. Quod si non fuisset primogenitus ex mortuis, nec spes nobis resurrectionis fuisset. Simili ergo modo et de ipso diabolo ponamus, verbi gratia, necessitate aliqua constrictum fuisse ne peccaret, vel post peccatum ablatam fuisse ab eo malitiæ voluntatem : simul utique ablatum fuisset nobis certamen adversum insidias diaboli, nec expectaretur corona victoriæ ei qui legitime certasset[1]. Si non haberemus qui adversum nos obsisterent, agones non essent, nec victoribus munera ponerentur, nec regnum cœlorum vincentibus pararetur; neque momentaneum hoc et leve tribulationis nostræ supra modum pondus gloriæ operaretur nobis in futuro[2] : nec aliquis nostrum pro tribulationum patientia speraret immensam gloriam futurorum. Ex quibus omnibus colligitur, quia Deus non solum bonis utatur ad opus bonum, sed et malis. Et hoc vere mirabile est quod vasis malis utitur Deus ad opus bonum. In magna enim hac mundi hujus domo non sunt tantummodo vasa aurea, et argentea, sed et lignea et fictilia, et alia quidem ad honorem, alia autem ad contumeliam[3], utraque tamen necessaria. Verum quoniam vasa hæc quæ dicimus, rationabilia intelligenda sunt, et liberi arbitrii, non casu, neque fortuito, unusquisque aut vas honoris efficitur, aut vas contumeliæ; sed qui se talem præbuerit ut electus esse mereatur, vas electum et vas honoris efficitur. Qui vero indignis et deterrimis sensibus vivit,

[1] 2 Tim. II, 5. — [2] 2 Cor. IV, 17. — [3] 2 Tim. II, 20.

iste formatur vas contumeliæ, non a Conditore, sed a semetipso causis contumeliæ suæ datis. Non ergo eos tales esse conditor fecit, sed hujusmodi mentes secundum propositum eorum, providentiæ suæ justa et ineffabili quadam ratione dispensat. Sicut, verbi gratia, in urbibus magnis, si qui indigniores sunt et abstrusæ vitæ ac deterrimæ homines, ultima quæque opera et laboriosa condemnantur operari, et tamen necessaria sunt civitati hujusmodi opera; verbi causa, aut fornacibus lavacri ad succendendos ignes deserviunt, ut tu vel commoditate vel deliciis perfruaris; aut cuniculos purgant, aut alia hujusmodi gerunt, ut tibi in urbe fiat et delectabilis habitatio : et illi quidem, vel agunt ex proposito, vel ex merito patiuntur, opus tamen ipsorum proficit ad utilitatem eorum quibus quæ bona et utilia sunt parantur. Ita et hæc de quibus proposuimus : Deus quidem malitiam non fecit, inventam tamen ex propositi intentione eorum qui declinarunt a via recta, auferre penitus noluit; providens hoc, quod etiamsi illi esset inutilis qui ea utebatur, faceret eam tamen utilem iis adversum quos exercebatur. Et ideo refugere quidem omnibus modis debemus, ne unquam malitia inveniatur in nobis : in aliis vero vincere eam, non perimere studendum est : quia et illi in quibus est malitia, aliquid necessarii operis conferunt universitati. Nihil enim otiosum, nihil inane est apud Deum, quia sive bono proposito hominis utitur ad bona, sive malo utitur ad necessaria. Sed beatior eris, si magis ex virtutibus quæ in te sunt inveniatur boni aliquid ex te vitæ hujus universitas consequi : sicut illi de quibus dicit apostolus Petrus : « Ut sitis sicut luminaria in hoc » mundo, verbum vitæ continentes [1]. » ....Verum nunc post excessum plurimum quidem, sed causæ necessarium, redeamus ad propositum.

[1] Philip. II, 15.

Balaam hic, ut superius diximus, divinus erat, dæmonum scilicet ministerio et arte magica nonnunquam futura prænoscens. Rogatur a Balach rege ad maledicendum populo Israël, legati veniunt, divinacula in manibus ferunt, stant attonitæ gentes et anxiæ, expectantes quid respondeat Balaam, de quo persuasum habebant quod dignus divinis colloquiis haberetur. Vide nunc quomodo sapientia Dei vas istud ad contumeliam præparatum proficere fecit ad utilitatem non solum gentis unius, sed pene totius mundi; et huic cui solebant videri dæmones, videtur Deus, prohibens mali operis iter. Stupescit Balaam, et miratur prohibentis auctoritatem. Non enim solebat malum dæmonibus displicere. Sed iterum remittit legatos, dicens, non se posse facere, nisi verbum quod Deus dederit in os ejus. Redeunt rursus legati, iterum requirit, iterum molestus est, et iterum cupit audire. Non enim facile cupidus mercedibus caret. Quid ergo audit secundo a Deo? « Si vocare, *inquit,* » venerunt homines isti, surge, et vade cum eis[1]. » In quo voluntati quidem cupiditatis ejus cedit Deus, ut compleatur illud quod scriptum est : « Dimisit eos in desideria cor» dis eorum, ibunt in voluntatibus suis[2] : » sed tamen consilium divinæ dispensationis expletur. Dicitur enim ad eum : « Verbum quodcumque dedero in ore tuo, hoc loqueris[3]. » Si dignus fuisset Balaam, verbum suum Deus non in ore ejus, sed in corde posuisset. Nunc autem quoniam in corde ejus desiderium mercedis erat, et cupiditas pecuniæ, verbum Dei non in corde, sed in ore ejus ponitur. Agebatur enim mira et magna dispensatione, ut quoniam Prophetarum verba, quæ intra aulam continebantur Israëliticam, ad gentes pervenire non poterant, per Balaam, cui fides ab universis gentibus habebatur, innotescerent etiam nationibus secreta de Christo mysteria, et thesaurum magnum

[1] Num. XXII, 20. — [2] Psal. LXXXI, 12. — [3] Num. XXII, 20.

proferret ad gentes, non tam corde et sensu, quam ore et sermone portatum. Sed ne per singula immoremur, non enim temporis est cuncta dissolvi, ascensa asina sua Balaam ibat per viam; occurrit ei Angelus, ille sine dubio qui aderat filiis Israël. Aperit os asinæ, ut arguatur per eam Balaam, et muti pecudis vocibus confutetur is qui divinus videbatur et sapiens.

Verum post hæc conveniens jam videtur aliqua etiam de allegoria contingere. Balaam hic, qui interpretatur populus vanus, videtur mihi personam habere Scribarum et Pharisæorum Judaïci populi. Balach vero, qui exclusio vel devoratio interpretatur, et ipse personam habere intelligendus est unius alicujus spirituum mundi hujus contrariæ potestatis, quæ excludere et devorare cupiat Israël, non eum qui secundum carnem est, sed eum qui secundum spiritum. Volens ergo potestas ista contraria deleri et penitus extingui spiritualem Israël, non aliis utitur ministris, nisi pontificibus et Scribis ac Pharisæis : ipsos invitat, ipsis mercedem promittit et præmia. Illi vero, sicut iste Balaam facit, simulant se cuncta ad Deum referre et zelo Dei agere. Dicunt enim : Scrutare Scripturas, et vide quia propheta a Galilæa non surgit[1]. Et iterum dicunt : « Nos legem habe- » mus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se » fecit[2]. » Per quæ singula videntur quidem Scribæ et Pharisæi zelum Dei habere, sed simulatum. Asina vero cui sedebat Balaam, quoniam Scriptura dicit : « Homines et » jumenta salvos facies, Domine[3], » ea pars credentium potest intelligi quæ, sive pro stultitia, sive pro innocentia, animalibus comparatur. Sic enim et Apostolus dicit : « Vi- » dete *autem* vocationem vestram, fratres, quia non multi » inter vos sapientes, non multi potentes, non multi nobiles ; » sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus ut confundat sa-

[1] Joan. VII, 41. — [2] Id. XIX, 7. — [3] Psal. XXXV. 7.

» pientes[1]. » Isti ergo tales, sicut Evangelica quæ in parabolis agebantur gesta designant ab istis pessimis dominis Scribis ac Pharisæis subjecti quodammodo tenebantur et vincti; sed a Domino solvuntur, non quidem per ipsum Dominum, sed per discipulos ejus. Dicit enim ipse ad discipulos : » Ite in vicum qui est contra vos, et invenietis » asinam alligatam, et pullum ejus; solventes adducite[2]. » Sicut ergo in Evangelio non ipse Dominus, sed discipuli solvunt asinam; ita et hic non ab eo ipso, sed ab Angelo aperitur os asinæ : et sicut in Evangeliis qui non vident arguunt videntes; ita et hic, qui muti erant arguunt loquentes. Et hoc est quod Dominus dicebat : « Pater, gratias » ago tibi, quoniam abscondisti hæc sapientibus et pruden- » tibus, et revelasti ea parvulis[3]. » Scribæ autem et Pharisæi erant qui sedebant super asinam hanc, et tenebant eam vinctam. Ipsis ergo irascitur Angelus, et nisi quodam futurorum prospectu, illos quidem peremisset, asinam autem servasset, quæ vidit et reverita est eum qui venit in vineam et stat inter vineas. Compressit tamen pedes sedentis super se in maceriam : et ideo forte non potest ambulare ille ejus sessor antiquus, nec venire ad eum qui dicit : « Venite ad » me, omnes qui laboratis et onerati estis[4]. » Asina tamen venit, adducta a discipulis, et cui tunc sedebat Balaam mercedis cupidus, nunc ei sedet Jesus. Nec mireris si eum quem diximus Scribarum et doctorum populi formam tenere, videas prophetantem de Christo. Hoc enim legimus fecisse et Caïpham, qui dixit : « Expedit vobis ut unus » homo pereat pro omni populo[5]. » Sed hoc, inquit, qui erat pontifex anni illius prophetavit. Prophetat ergo et Balaam de Christo : et ideo nemo extollatur etiamsi prophetet, etiamsi præscientiam mereatur; sed redeat ad Apostoli

[1] I Cor. I, 26, 27. — [2] Matth. XXI, 2. — [3] Id. XI, 25. — [4] Ibidem. 28. — [5] Joan. XI.

dictum, quo ad ista respiciens, ait : « Sive prophetiæ abo-» lebuntur, sive linguæ cessabunt, sive scientia destrue-» tur[1]. » Et quid est ergo quod permanet? « Fides, *inquit,* » spes, et charitas : major autem horum, charitas[2]. » Et sola, inquit, *charitas* est quæ *nunquam excidit.* Ideo super prophetiam, super scientiam, super fidem, super ipsum etiam martyrium, ut Paulus docet, charitas habenda est, et charitas excolenda : quia et « Deus charitas est[3], » et Christus Filius ejus charitas est, qui nobis perfectionem charitatis donare dignetur. Ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XV[4].

De prophetia Balaam.

I. Licet nos ordo lectionum quæ recitantur, de illis dicere magis exigat quæ lector explicuit, tamen quoniam nonnulli fratrum deposcunt ea potius quæ de prophetia Balaam scripta sunt ad sermonem disputationis adduci, non ita ordini lectionum satisfacere æquum credidi, ut desideriis auditorum. Primo ergo omnium de ipso Balaam requiramus cur in Scripturis nunc vituperabilis, nunc laudabilis ponitur. Nam vituperabilis est, cum prohibitus a Deo venire ad regem, persistit ut veniat, et mercedis cupidus iterum consulit, iterum requirit a Deo, donec relinquatur cupiditatibus suis, et eat in voluntatibus suis. Culpabilis est, cum ædificat aras, et victimas imponit dæmoniis, et apparatu magico poscit divina consulta. Culpabilis est, cum consilium pessimum dat,

[1] 1 Cor. XIII, 8. — [2] Ibid. et 13. — [3] 1 Joan. IV, 16.
[4] Tom. II, p. 325 et seqq.

ut populus decipiatur per mulieres Madianitidas et cultum idolorum. Rursus laudabilis ostenditur, cum verbum Dei ponitur in ore ejus, cum Spiritus Dei fit super eum, cum de Christo prophetat, cum Judæis et gentibus de adventu Christi mysteria futura pronuntiat, cum pro maledictionibus benedictiones populo largitur, et nomen Israël supra visibilem gloriam mysticis extollit eloquiis. Cum ergo hæc tam diversa de eo et tam varia indicet Scriptura divina, valde mihi difficile videtur ex definito statuere ejus personam, cui non solum conveniat ista diversitas, verum et illud aptari possit quod ipse de semetipso velut prophetans dicit : « Moriatur anima mea inter animas justorum, et fiat semen » meum sicut semen justorum [1]. » Sed et per Michæam prophetam tale de eo Dominus testimonium perhibet, ubi dicit : « Populus meus, quid feci tibi ? responde mihi, quia re» vocavi de terra Ægypti et ex domo servitutis liberavi te, » et misi ante faciem tuam Moysen, Aaron, et Mariam. Po» pulus meus, memento quid cogitaverit adversum te Ba» lach rex Moab, et quid responderit ei Balaam filius Beor, » a funiculis usque in Galgal, ut agnosceretur justitia Do» mini [2]. » Ostendit ergo per hæc quia, ut justitia Domini agnosceretur, propterea illa omnia respondit Balaam filius Beor ad regem Balach, quæ scripta referuntur in libris. Et quis putas invenietur talis, qui possit ex ipsis responsis Balaam ostendere quod Dei justitia manifestetur in eis ? Revera enim si sermo Dei positus est in ore ejus, et Spiritus Dei factus est super illum, et justitia Dei ex responsis ejus agnoscitur et manifestatur, omnimode quæ ab eo dicuntur, nonnisi prophetica et divina esse credenda sunt. Quamvis difficile alicubi scriptum legamus, quia factus est Spiritus Dei super aliquem Prophetarum [3] ; sed aut visio quam vidit, aut assumptio verbi Dei, aut Dei verbum factum est ad il-

[1] Num. XXIII, 10. — [2] Mich. VI, 3, 4, 5. — [3] 1 Reg. XIX, 23.

lum, vel ad illum, et alia quædam de Prophetis legimus. Factum vero esse Spiritum Dei super aliquem Prophetarum, legisse ad præsens interim non recordor; nisi de David ita scriptum memini : « Et apparuit, *sive* illuxit Spiri» tus Dei super David a die illa, et deinceps [1] : » non tamen factus est Spiritus Dei super David. De Saül vero ita memini scriptum : « Et decidet Spiritus Domini super te, et » prophetabis cum ipsis, et converteris in virum alterum [2]. » Et iterum de eodem dicitur : « Et Spiritus Domini discessit » a Saül, obstupefecit eum spiritus malignus a Domino [3]. » Et iterum : « Et factum est cum esset spiritus malus ad » Saül, assumpsit David psalterium et psallebat in manibus » suis, et percutiebat; et erat bonum ei, et discedebat ab eo » spiritus malignus [4]. » Hæc pro eo quod medium potest videri hoc quod scriptum est : « Et factus est Spiritus Do» mini super eum [5]. » Propter quod et nos, secundum ea quæ superiore tractatu senseramus, etiam nunc in Pharisæorum, et Scribarum, eisque similium persona hunc ipsum Balaam explicare conabimur. Sed age jam prophetiæ ejus verba, quæ assumpta parabola sua dixisse scribitur, videamus. « Ex Mesopotamia, *inquit,* vocavit me Balach » rex Moab, ex montibus Orientis [6]. » Mesopotamiam dicit terram quæ inter flumina Babyloniæ jacet, de quibus scriptum est : « Super flumina Babylonis illic sedimus, et flevi» mus dum recordaremur Sion [7]. » Si quis ergo inter ista flumina fuerit Babylonis, si quis rheumatibus libidinis inundatur, et luxuriæ æstibus circumluitur, iste non dicitur stare, sed sedere : et ideo qui ibi comprehensi sunt dicebant : « Super flumina Babylonis illic sedimus, et flevimus » dum recordaremur Sion. » Sed nec flere quidem ante possunt, nisi cum recordati fuerint Sion. Bonorum namque

[1] 1 Reg. xvi, 13. — [2] Id. x, 6. — [3] Id. xvi, 14. — [4] Ibid. 23. — [5] Num. xxiii, 6. — [6] Ibid. 7. — [7] Psal. cxxxvi, 1.

recordatio, malorum causas lamentabiles facit. Nisi enim quis recordetur Sion, nisi legem Dei et Scripturarum montes aspiciat, mala sua flere non incipit. Ex istis ergo fluminibus vocatur Balaam, et ab istis Orientis montibus invitatur. Montes isti non sunt sancti montes illi de quibus scriptum est : « Fundamenta ejus in montibus sanctis [1]; » et iterum : « Jerusalem quæ ædificatur ut civitas, cujus parti» cipatio ejus in idipsum [2]. Montes in circuitu ejus, et Do» minus in circuitu populi sui [3]. » Non sunt ergo tales Mesopotamiæ montes, sed illi de quibus dicitur : « Montes » tenebrosi [4]; » et iterum de quo dicitur : « Ecce ego ad te, » mons corrupte [5]. » Isti sunt montes in quibus est omnis altitudo extollens se adversum scientiam Dei [6]. » Ab istis ergo montibus accersitur Balaam hic. Quales autem isti sunt montes, talem habent et Orientem. Habet enim et ortum luminis sui ille qui convertit se sicut Angelum lucis [7]. Habet illam lucem de qua scriptum est : « Lux impiorum » extinguetur [8]. » Et sicut ista lux impiorum, et illa quæ convertit se sicut Angelum lucis, contraria et illi luci quæ dicebat : « Ego sum lux mundi [9] : » ita et iste Oriens contrarius est illi Orienti de quo scriptum est in Zacharia : « Ecce vir, Oriens nomen ejus est [10]. » Ex illius ergo, non hujus Orientis finibus veniebat Balaam, illuminatus sine dubio ab illo Lucifero de quo dicitur : « Quomodo cecidit » de cœlo Lucifer, qui mane oriebatur [11] ? »

II. Sed videamus quid dicit illi Balach rex Moab, qui accersivit eum e medio fluminum de montibus Orientis. « Veni, » *inquit*, et maledic mihi Jacob; et veni, maledic mihi Is» raël [12]. » In Latinis sermonibus pene superflua videtur esse repetitio, quæ ait : « Maledic mihi Jacob, maledic mihi

[1] Psalm. LXXXVII, 1. — [2] Psal. CXXII, 3. — [3] Psal. CXXIV, 2. — [4] Jerem. XIII, 16. — [5] Id. LI, 25. — [6] 2 Cor. X, 5. — [7] Id. XI. — [8] Job, XVIII, 5. — [9] Joan. VIII, 12. — [10] Zach. VI, 12. — [11] Isai. XIV, 12. — [12] Num. XXIII, 7.

» Israël. » Sed est in Græcis litteris sub nomine Israël in maledicendi verbo præpositionis adjectio, quam nostri vel minus decenter dici credentes, vel nullam vim dictionis addi ex hoc posse existimantes, omiserunt. Nos autem sermonem licet contra consuetudinem fingimus, ut sensum ex integro colligamus. Potest ergo dici : «Veni, maledic mihi » Jacob; et veni, supermaledic mihi Israël. » Per quod ostenditur idcirco sermo repetitus, ut ampliore vi et majore intentione maledictionem in Israël quam in Jacob Balach videretur exposcere. Donec enim quis tantum Jacob est, hoc est in actibus solum et operibus positus, inferioribus maledictionibus impugnatur. Ubi autem profecerit, et interiorem hominem ad videndum Deum revelato mentis oculo exacuere, et provocare jam cœperit, tunc non solum maledictis ab inimico, sed et supermaledictis, hoc est, vehementioribus maledictorum jaculis impugnabitur. Sed tunc quidem os Balaam maledictione et amaritudine plenum erat, et sub lingua ejus labor et dolor, et sedebat in insidiis cum divitibus. Expectabat enim mercedes a divite rege, ut in occultis interficeret innocentes. Sed Deus, qui facit semper mirabilia solus, ex inimicis operatur salutem. Injecit enim verbum in os ejus, quamvis nondum cor ejus capere posset verbum Dei. Adhuc enim erat in corde ejus mercedis cupiditas, propter quod etiam post verbum Dei, quod habuit in ore suo, dicebat ad Balach : « Veni, et do » tibi consilium[1], » et docebat eum quomodo mitteret scandalum in conspectu filiorum Israël, ut manducarent idolis immolata et ut fornicarentur. Propter quod et cecidit populus, et plaga magna facta est in eo, donec Finees perempto Israëlita, qui fornicabatur cum Madianitide, sedavit furorem Domini. Et post hæc, inquit, produxit Finees exercitum contra Madianitas, et interfecerunt duodecim millia viro-

[1] Num. XXIV, 14.

rum, et Balaam filium Beor in gladio[1]. Sed et hæc ante tempus per excessum quemdam introduximus, ut ostenderemus quia Balaam non in corde, sed in ore tantummodo habuit verbum Dei. Interim quæ profert, quæ loquitur, ex verbo Dei loquitur, et ideo quæ dicit, verbum Dei est.

III. Ait ergo : « Quid maledicam quem non maledicit » Dominus ? Aut quid supermaledicam quem non supermaledicit Dominus[2]. » ...... Quid causæ sit quod non maledicat Dominus Jacob neque Israël, ab ipso nihilominus Balaam, imo a verbo quod posuit Deus in ore ejus, diligentius audiamus : « Quoniam de verticibus, *inquit,* montium intuebor eum, et a collibus intelligam eum[3]. » Quia, inquit, in excelsis montibus et altis collibus positus est Israël, hoc est, in edita vita et ardua, ad quam contuendam et intelligendam non facile quis idoneus fiat, nisi ascendat ad eminentem et excelsam scientiam : idcirco, inquit, non ei maledicit Deus. Est enim vita ejus alta et præcelsa, non humilis et dejecta. Quod tamen non mihi videtur quia de illo Israël qui secundum carnem Israël est, dixerit, sed de illo cujus super terram ambulantis conversatio in cœlo est. Aut si etiam ad illum populum dicta hæc referenda sunt, recte cum distinctione dicit, *intuebor* et *intelligam :* ut futurum tempus significet, illud sine dubio quando omnis Israël ad fidem Christi veniens, salvabitur, et a montibus et a collibus intuebitur; ab iis sine dubio, qui excelsam et cœlestem vitam consurgentes cum Christo exercuerint super terras. Sed et quod dixit de Jacob quidem, *videbo ;* de Israël autem, *intelligam,* etiam hoc aptissima distinctione suscipiendum est : ut aliud ad actus visibiles, aliud ad invisibilem fidem, atque intelligibilem scientiam conferatur. Aut si ad futurum sæculum ista convertimus, id est, ad resurrectionis tempus, *Jacob videbo* potest de corporibus dic-

[1] Num. XXXI, 8. — [2] Id. XXIII, 8. — [3] Ibid. 9.

tum intelligi; *Israël autem intelligam,* spiritum et animam significare resurgentium. « Ecce, *inquit,* populus solus ha-» bitabit, et in nationibus non reputabitur [1]. » Potest quidem et secundum litteram stare. Solus enim populus Jacob non est permixtus cæteris hominibus, nec inter cæteras gentes reputatus est. Habuit enim certa quæque privilegia in observationibus, et in legitimis suis, ex quibus sequestratus a cæteris gentibus haberetur. Sicut enim tribus Levi non est permixta inter cæteras tribus, nec annumeratur inter eas : hoc pacto et omnis Israël nec miscetur cæteris gentibus, nec reputatur inter eas. Hæc quidem in illo populo fuerint secundum formam futurorum bonorum, verus autem Jacob, et spiritualis Israël vere solus habitabit in gentibus. Si enim accessimus ad Sion montem, et civitatem Dei viventis Jerusalem cœlestem [2], et venimus ad spiritualem Judæam, quæ est portio Dei, et in terris positi ibi habemus conversationem, vere non reputamur inter cæteras gentes, nec reliquarum nationum fines cum nostris finibus admiscentur, etiamsi restituatur Sodoma in antiquum, et Ægyptus in statum suum redeat, et si quid aliud tale in Prophetis scriptum est. Verumtamen illi Jacob et spirituali Israël, cum ad Ecclesiam primitivorum ascenderint, nullus exæquabitur, nullus admiscebitur, etiamsi istæ gentes secundum dicta prophetica fuerint restitutæ. Nisi enim insertus fuerit ramus oleastri, et socius factus fuerit radici pinguedinis olivæ [3], quomodo potest sociari et conjungi ad Jacob, vel Israël, cum sine ista radice nec Jacob quisquam possit appellari, nec Israël? Neque ergo ex Jacob vel Israël si quis peccat, Jacob dici vel Israël potest; neque ex gentibus si quis ingressus fuerit Ecclesiam Domini, inter gentes ultra reputabitur : « Quis investigabit semen Jacob? et » quis dinumerabit plebem Israël [4]? » Simile est hoc illi

[1] Num. XXIII, 9. — [2] Hebr. XII, 18. — [3] Rom. XI. — [4] Num. XXIII, 10.

quod scriptum est, quia « eduxit *Deus Abraham* foras, et ait » ei : Respice ad cœlum, et dinumera stellas si potes dinu» merare eas; et ait : Ita erit semen tuum. Et credidit Abra» ham Deo, et reputatum est illi ad justitiam [1]. » Et Abraham quidem, et alius quilibet hominum, aut etiam Angelorum, et fortassis autem et superiorum virtutum non poterant numerare stellas, nec semen Abraham, de quo scriptum est : « Sic erit semen tuum. » Deus autem, de quo scriptum est : » Qui numerat multitudinem stellarum, et omnibus eis no» mina vocat [2], » et qui dixit : « Ego stellis omnibus man» davi [3], » potest investigare semen Jacob, et dinumerare plebem Israël. Ipse enim scit solus quis vere sit Jacob, et quis vere sit Israël. Non enim ad eum qui in manifesto Judæus est, respicit; neque ad eam quæ manifeste in carne est circumcisio : sed videt illum qui in occulto Judæus est, et qui circumcisus est corde, non carne. Ipse ergo est solus, qui dinumerare potest et investigare ; et ipse secundum ineffabilem et incòmprehensibilem sapientiam suam ad illam cœlestem formam, quam ipse solus scire potest, posuit etiam istos numeros quos habemus in manibus : in quibus præcipit, ut secundum cognationes suas, et secundum domos familiarum suarum, ex nomine omnes masculi per capita numerentur a viginti annis et supra, omnis qui ingreditur in virtute Israël ; et colligitur eorum quidam sacratus numerus, de quo jam superius, prout donavit Dominus, diximus. Sed iste numerus tunc demum sacratus est, et placitus Deo, cum ipso præcipiente numeratur. Si autem contra præceptum Domini voluerit aliquis numerare, licet ille David sit, licet magnus propheta, contra legem agit, et arguitur per Prophetam, et patitur illa quæ in secundo libro Regnorum legimus scripta [4]. Solus ergo ipse qui numerat multitudinem stellarum, et qui omnia mensura

[1] Gen. xv, 5, 6. — [2] Psal. cxlvii, 4. — [3] Isai. xlv, 12. — [4] 2 Reg. xxiv.

et numero et pondere produxit, investigat semen Jacob, et dinumerat plebem Israël.

IV. Post hæc quasi de semetipso quædam prophetare videtur, cum dicit : « Moriatur anima mea inter animas justorum, et fiat semen meum sicut semen justorum[1]. » Sed hoc, quantum ad personam spectat illius Balaam, et illius Israël, nec factum est nec fieri potuit : non enim inter ipsos, sed ab ipsis mortuus est. Magis enim (ut diximus) ipsorum personæ conveniet : qui licet in præsenti sæculo vanus populus habeatur, quia sine gratia est Spiritus sancti, in fine tamen sæculi cum plenitudo gentium introierit, et omnis ista prophetia quæ de Israël dicitur in spirituali Israële fuerit impleta, tunc anima ejus morietur cum animabus justorum. Suscipiet enim in se fidem Christi, ita ut et ipsi dicant : « Quia in Christo baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus. Consepulti enim sumus illi per baptismum in morte[2]. » Et iterum : « Si enim commorimur, et conregnabimus[3]. » Et sic vere complebitur intelligibili Balaam, ut moriatur anima ejus inter animas justorum. Quod autem dicit, « ut fiat semen meum sicut semen justorum[4]. » posset quidem et de illo Balaam intelligi, secundum hoc quod Magi illi qui de Oriente venientes primi adorare venerunt Jesum, de semine ejus esse videantur, sive per successionem generis, sive per disciplinæ traditionem. Evidenter enim constat illos agnovisse stellam quam prædixerat Balaam orituram in Israël, et sic venisse, et adorasse Regem qui natus est in Israël. Conveniet tamen et populo illi secundum ea quæ supra diximus. Non enim tam ipsi quam semen eorum efficietur sicut semen justorum, eorum scilicet qui credentes ex gentibus in Christo justificati sunt. Unde manifestum est quia, sicut Apostolus dicit, « Neque

[1] Num. xxiii, 10. — [2] Rom. vi, 3, 4. — [3] 2 Tim. ii, 11, 12. — [4] Numer. xxiii, 10.

» circumcisio aliquid est, neque præputium, sed fides, quæ » per charitatem operatur [1]. » Et ideo nemo aut circumcisionis antiquitate se jactet, aut in præputii novitate glorietur. Sed, ut Apostolus dicit, « probet unusquisque opus » suum, et tunc in semetipso tantum gloriam habebit [2]. » Sic denique Propheta dicit : Ecce homo [3], et opus ejus, et merces in conspectu Domini esse dicitur, ut reddat unicuique secundum opera sua, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVI [4].

De prophetia alia Balaam.

I. Priore tractatu, inquantum possibile fuit, primas partes prophetiæ Balaam explicare tentavimus. Secundum nunc prophetiæ initium sumpsimus, ut si Dominus aspirare dignetur, etiam de hac pro viribus, quæ occurrere potuerint, in medium proferamus. Inconveniens enim mihi visum est, quamvis hæc difficilia videantur, interrumpere tractatum eorum, quominus de singulis quæ comprehendere possumus explicemus. Igitur Balach rex, veluti attonitus et percussus ex iis quæ contra spem dici videbat a Balaam, benedictiones enim pro maledictionibus audiebat, ultra non ferens, interrupit verba ejus, et ait : « Quid fecisti mihi? » Ad maledicendos inimicos meos vocavi te, et ecce bene- » dixisti benedictione [5]. » Non tulit rex amarus benedictionum dulcedinem, sed maledicta quærit, maledicta depos-

[1] Gal. v, 6. — [2] Id. vi, 4. — [3] Isai. LXII, 11.
[4] Tom. II, p. 328 et seqq.
[5] Num. XXIII, 11.

cit. Est enim ex cogitatione illius ad quem dixit Dominus : « Maledictus tu ab omnibus bestiis terræ[1]. » Sed quid ad hæc respondit ei ille cui verbum Deus in ore posuerat? « Nonne quæcumque, *inquit,* injecerit Deus in os meum, » hæc observabo loqui[2] ? » Ad hæc Balach putans quia perterritus esset Balaam populi Israëlitici multitudine, et idcirco non fuisset ausus proferre maledicta, mutationem sibi loci credidit profuturam, et ait ad eum : « Veni adhuc me» cum in locum alium de quo totum non videas eum, sed » partem aliquam ejus videas, omnes autem non videas ; et » maledic mihi eum inde[3]. » Demens qui Israëliticam gratiam loci objectione crederet posse celari, et qui nesciret quia non potest abscondi civitas super montem posita[4] ! « Et assumpsit, *inquit,* eum in speculam agri in verticem » montis cæsi, et construxit ibi septem aras, et imposuit vi» tulum et arietem super aram, et dixit Balaam ad Balach : » Assiste ad sacrificium tuum, ego vero pergam percontari » Deum. Et occurrit Deus ipsi Balaam, et injecit verbum » in os ejus, et dixit, *sine dubio Deus :* Convertere ad » Balach, et hæc loqueris. At ille *(hoc est Balach)* stabat » juxta holocaustomata sua, et omnes principes Moab cum » illo. Et dixit ei Balach : Quid locutus est Dominus[5] ? » Res quidem profanis sacrificiis gerebatur, et divinatio magica arte requirebatur : volens tamen Deus ibi abundare gratiam, ubi superabundavit peccatum[6], adesse dignatur, nec refugit ab iis quæ non secundum Israëliticam disciplinam, sed secundum Gentilium gerebantur errorem. Adest autem non sacrificiis, sed in occursum venienti, et ibi dat verbum suum, atque ibi mysteria futura prænuntiat ; ubi maxime fides et admiratio Gentilium pendet, ut qui nostris nolunt credere Prophetis, credant divinis et vatibus suis.

[1] Gen. III, 14. — [2] Num. XXIII, 12. — [3] Ibid. 13. — [4] Matth. V, 14. — [5] Num. XXIII, 14, 15, 16, 17. — [6] Rom. V, 20.

II. « Et assumens, *inquit,* parabolam suam, dixit. » Per parabolam ergo dicit Balaam : « Surge Balach, et audi ; au-» ribus percipe, testis fili Sephor. Non sicut homo Deus » frustratur, neque sicut filius hominis terretur. Ipse cum » dixerit, non faciet ? loquetur, et non permanebit ? Ecce ad » benedicendum assumptus sum, benedicam, et non aver-» tam eam. Non erit labor in Jacob, neque videbitur dolor » in Israël. Dominus Deus suus cum ipso, præclara princi-» pum cum ipo sunt. Deus qui eduxit eum ex Ægypto, si-» cut gloria unicornis ejus. Non enim erit auguratio in Ja-» cob, neque divinatio in Israël. In tempore dicetur Jacob » et Israël, quid perficiet Deus. Ecce populus sicut catulus » leonis exurget, et sicut leo exultabit ; non dormiet donec » comedat prædam, et sanguinem vulneratorum bibat[1]. » Hæc est continentia secundæ prophetiæ in verbis Balaam. Videamus ergo primo hoc ipsum quod ait : « Exurge Ba-» lach, et audi[2]. » Si enim in superioribus non dixisset quia staret juxta holocaustum suum, non videretur magnopere requirendum cur dixerit, *Exurge Balach.* Nunc autem cum hortetur exurgere eum quem nuper dixerat stare, non otiose prætereundus sermo propheticus. Quod ergo ait in superioribus, quia staret ad holocaustum suum, designat eum non recte stare. Stabat enim in idololatria positus, et stabat quasi inimicus Dei, quod magis esset non stare, sed cadere. Quasi ergo qui de illo statu cadere debuerit, imo et qui ceciderit, ita nunc intellectu prophetico exurgere eum jubet : quippe qui per hoc, quod stare in idololatria visus fuerat, cecidisset. Exurgat ergo qui talis est, exurgat fide, et efficiatur testis : si quidem convertetur, testis fidei ; si vero permanet infidelis, ut sit testis condemnationis suæ.

III. Sed quid est quod ei annuntiat, videamus : « Non sicut homo, *inquit,* Deus frustratur ; neque sicut filius hominis

[1] Num. XXIII, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24. — [2] Ibidem. 18.

» terretur ipse[1]. » Non, inquit, habeas talem opinionem de Deo, ut putes eum esse sicut hominem, qui in iis quæ loquitur frustrari possit. Homines enim multis occasionibus et vitiis impediuntur ne verum sit quod loquuntur : aut irati enim loquuntur, et ira cessante frustra locuti sunt; aut metus, aut cupiditatis, aut jactantiæ gratia, aliisque horum similibus, et utique frustra erit et vanum omne quidquid vitio dominante locuti sunt. Deus autem, in quo nulla est passio, nulla fragilitas, omne quod dixerit, pro causarum meritis dicit : et ideo nunquam frustrari potest, quia quod ratione profertur carere non potest ratione : « Non *ergo* » Deus sicut homo, qui frustra loquatur; neque sicut filius » hominis terretur, » vel (ut in aliis exemplaribus legimus) « neque sicut filius hominis terret. » In hominibus interdum sententiam mutat terror, Deus autem, qui supra omnia est, a quo terreri potest, ut sententiam mutet? Si vero secundum hoc accipiamus, quod in aliis exemplaribus diximus lectum, hoc est, « neque sicut filius hominis terret, » illud videbitur dici quod homines quidem interdum pro jactantia terrores faciunt et minas, etiam iis nonnunquam quibus nocere non possunt; Deus autem non terret ita homines, quasi qui punire non possit, et si terret, ratione terret. Terret enim ut corripiat hominem in auditionis tribulatione, ut verbo comminationis deterritus emendet se qui male agit, nec perveniat ad eum ipsa vindicta male gestorum suorum. Non ergo ita Deus terret ut homo : homo enim, ut diximus, pro jactantia, Deus vero pro emendatione terret.

IV. Post hæc ait : « Ipse cum dixerit, non faciet? loque» tur, et non permanebit[2]? » Sic legendus est locus, quasi interrogantis affectu dicat : Ipse, hoc est Deus, quod dicit, nonne et faciet? et quæ locutus fuerit, nonne permanebit in eis? cum utique homines non faciant quæ dicunt, et vi-

[1] Num. xxiii, 19. — [2] Ibid.

tio humanæ fragilitatis in iis non permaneant quæ loquuntur : mutabilis enim est homo, Deus vero immutabilis. Sed potest aliquis occurrere, et dicere : Quomodo ergo non permansit Deus in iis quæ locutus est de Ninive, ut post triduum subverteretur[1] ? neque in iis quæ locutus est de David, ubi tribus diebus promissa fuerat mors, ut vastaret populum, et intra unum diem et usque ad horam prandii cessavit[2] ? Et videbitur fortassis, quia hæc quæ per interrogationem dicuntur, non penitus pro definito accipienda sint ; sed talis quædam figura verbi sit, quæ medium aliquid videatur ostendere, non tamen definitæ et irrevocabilis sententiæ declaret affectum : quo temperantius aliquid dictum videatur in eo quod scriptum est, « Ipse cum » dixerit, nonne faciet? » quam si scriptum esset, Ipse cum dixerit, omnimode faciet....... Hanc arbitror absolutionem totius Scripturæ sensibus convenire, et illis præcipue dictis quibus patiens, et multæ misericordiæ, et pœnitens super malitias dicitur Deus; vel iis maxime quæ generaliter ab Jeremia pronuntiantur, in quibus evidenter ostenditur pro multis miserationibus et incomprehensibili bonitate sua Deus dicere, et non facere, loqui, et non permanere. Ait ergo per Jeremiam Deus : « In finem loquar, » hoc est, ex definito loquar « super gentem, et super regnum, ut au» feram eos et disperdam. Et si convertatur gens illa a ma» litiis suis, pœnitebo de omnibus malis quæ cogitavi facere » eis; et in finem loquar super gentem et regnum, ut re» ædificem eos et replantem : et si fecerint mala in con» spectu meo, ut non audiant vocem meam, pœnitebit me » de omnibus bonis quæ locutus fueram ut facerem eis[3]. » Quomodo ergo possumus iis quæ absolute per Jeremiam dicta sunt, præferre illa quæ suspense per Balaam dicuntur ; nisi quia negligentibus et contemptoribus illa confir-

[1] Jon. III. — [2] 2 Reg. ult. — [3] Jerem. XVIII, 7, 8, 9, 10.

manda, hæc vero a perfectioribus secretius advertenda sunt?

V. Sed post hæc Balaam: « Ecce, *inquit,* ad benedicendum » assumptus sum; benedicam, et non avertam eam[1]. » Ad benedicendum Balaam assumptus est, non a Balach, sed a Deo, qui injecit verbum in os ejus, quo populum benediceret, et hanc benedictionem non avertit. Nec enim potest, etiamsi velit, verbum Dei humana lingua convertere. Post hæc, « Non erit, *inquit,* labor in Jacob, neque videbitur » dolor in Israël[2]. » Aperte in istis sermonibus futuræ vitæ denuntiat statum. Quis enim est qui hanc vitam sine labore et dolore transcurrat? Nec si Petrus aliquis, aut si Paulus sit. Quomodo non in labore et dolore est cum ter virgis cæditur, semel lapidatur, ter naufragium facit, in profundo maris die ac nocte est, aliaque innumera perpetitur quæ de laboribus suis ac doloribus scribit[3]? Sed ibi istud complebitur, ubi dictum est: « Aufugiet dolor, et tristitia, et gemi» tus[4]. » Quod tamen non ad omnes, sed ad eos tantum qui meritis Jacob et Israël fuerint, refertur: ut fuit ille pauper Lazarus, qui præsentem quidem vitam in labore ac dolore transegit, ibi autem dicitur ad divitem: « Memento, fili, quia » tu recepisti bona in vita tua, et Lazarus similiter mala. » Nunc autem hic requiescit, tu vero cruciaris[5]. » Ille ergo est Israël, et Jacob, in quem non venit labor et dolor. Dives autem ille erat quidem et ipse secundum carnem Israël, dicitur enim ei, quia fratres sui habent leges et Prophetas, audiant illos[6]: sed quia non erat secundum spiritum Israël, ideo venit super illum labor et dolor. »

VI. « Dominus Deus suus cum ipso, præclara principum » cum ipso sunt[7]. » Nunquam enim Israël suum deserit Deus. Quorum autem principum præclara cum ipso Israël sint, videamus. Præclara principum, potestas est, principatus

[1] Num. XXIII, 20. — [2] Ibid. 21. — [3] 2 Corinth. XI. — [4] Isai. XXXV, 10. — [5] Luc. XVI, 25. — [6] Ibid. 29. — [7] Num. XXIII, 21.

et regnum. Verum quoniam sunt et aliqui principes qui de principatu suo vel pellendi, vel jam forte depulsi sunt, et in locum ac principatum eorum introducendi ii qui vere Israëlitæ sunt, præclara illa omnia quæ habuerunt in cœlis illi principes qui non servaverunt principatum suum, sed dereliquerunt æterna domicilia, Israël iste et Jacob, qui colluctatus est et vicit, accipiet, et sic cum ipso erunt præclara principum. « Deus qui eduxit eum ex Ægypto sicut » unicornis ei[1]. » Eductus est ille quidem Israël de Ægypto ista terrena, hic autem spiritualis Israël de Ægypto sæculi et de potestate tenebrarum, et est gloria ejus tanquam unicornis. Unicornis quidem fertur esse animal eo habitu formatum, quo nominis ipsius designat indicium. Quod animal frequenter in Scripturis divinis positum legimus, sed præcipue apud Job Dei ipsius vocibus potentia ejus et virtus exponitur[2], in quibus, ut in quamplurimis, Christus intelligitur designari. Et in Scripturis divinis cornu pro regno positum sæpe reperimus, sicut et Propheta dicit : « Quatuor » autem cornua, quatuor regna sunt[3]. » Sub nomine itaque unicornis, in Christo hoc videtur ostendi, quia omne quod est, unum ejus cornu est, hoc est unum regnum ejus. Omnia enim Pater subjecit sub pedibus ejus usquequo et novissimus inimicus destruatur mors[4], et tanquam unicornis unum omnium regnum teneat Christus, quia sicut scriptum est : « Regni ejus non erit finis[5]. » Erit ergo, inquit, ei, hoc est Israëli illi spirituali, gloria, sicut est gloria unicornis. Sic enim et ipse in Evangelio Dominus dicit : « Pa» ter, da illis ut, sicut ego et tu unum sumus, ita et isti in » nobis unum sint[6]. » Et ideo similis gloria dabitur Israëli, sicut est gloria unicornis, maxime cum transformabit corpus humilitatis nostræ conforme corpori gloriæ suæ[7].

[1] Num. XXIII, 21. — [2] Job, XXXIX, 9. — [3] Dan. VIII, 22. — [4] 1 Cor. XV, 26. — [5] Luc. I, 33. — [6] Joan. XVII, 21. — [7] Phil. III, 21.

VII. « Non erit auguratio in Jacob, neque divinatio in » Israël. In tempore dicetur ad Jacob et Israël quid perficiet » Deus[1]. » Igitur quoniam visum est jam nobis diligentius de singulis quibusque discutere, non videbitur absurdum si etiam quid sit auguratio, vel divinatio, quoniam quidem placuit Scripturæ commemorare de iis, ne quis forte ignoranter in hæc incidat, requiramus. Videtur ergo mihi futurorum præscientia, quantum ad ipsam rem spectat, medium quiddam esse, id est neque proprie bonum neque proprie malum : quandoquidem potest interdum etiam a parte diaboli ad hominum notitiam futurorum venire præscientia. Sine dubio autem cum tempus et opportunitas poscit, et voluntas Dei fuerit, datur etiam a Deo per Prophetas hominibus præscientia ; et ideo diximus, quia neque proprie bonum dici potest, quod aliquando a malo venit ; neque proprie malum, quod aliquando a Deo descendit. Et quamvis de hoc abundanter etiam ex Scripturis divinis exempla suppeditent, sufficere tamen credimus si utamur eo quod in Regnorum libro scriptum legimus : ubi arca Dei ab Allophylis capta est, et deducta in Azotum, et ibi « introduxerunt, *inquit,* » eam in domum Dagon, et inventus est Dagon cecidisse » pronus in terram ante arcam testamenti Domini. Et gra- » vata est manus Domini super Azotos, et dissipavit eos, et » percussit eos in natibus[2]. » Post hæc, inquit, ingressa est arca in Accaron, et miserunt Accaronienses, et congregaverunt omnes satrapas Allophylorum, et « congregaverunt » sacerdotes et divinos suos, dicentes : Quid faciemus arcæ » Domini ? Indicate nobis quomodo remittamus eam in lo- » cum suum. Responderunt sacerdotes et divini : Si remitti- » tis arcam Domini Dei Israël, nolite eam dimittere inanem, » sed dantes dabitis ei pro delicto, et tunc sanabimini, et » innotescet vobis. Sin autem, non discedet manus ejus a

[1] Num. xxiii, 23. — [2] 1 Reg. v, 2, 3, 10.

» vobis[1]. » Et post pauca : « Et nunc, *inquit*, facite carrum » novum, duas vaccas fœtas assumite quibus jugum non est » impositum, et jungite vaccas ad carrum, et fœtus earum » retro adducite ad domum : et assumite arcam Domini, et » imponite eam super carrum, et vasa aurea quæ obtulistis » ei pro delicto simul ponite super carrum, et omnia sancta » ejus : et dimittite eam, et vadat : et videte, siquidem vadit » per viam suam et ad fines suos ascendit in Bethsamis, ipsa » nobis fecit mala hæc magna ; si autem non vadit illuc, » sciemus quia manus ejus non contigit nos, sed fortuitu » hæc nobis acciderunt. » Observa ergo in iis, quomodo sacerdotes et divini causam malorum quæ acciderant Allophylis, utrum ex manu Dei et pro arcæ injuria venerit, an fortuitu acciderit, propositis contemplantur indiciis, dicentes : « Si per viam suam ad fines suos ascendit in Bethsamis, » ipsa nobis fecit hæc mala[2]. » Denique in sequentibus refertur : « Et cum imposuissent, *inquit*, arcam Domini super » carrum, direxerunt boves in via, contra viam quæ ducit » Bethsamis, et non declinaverunt ad dextram, aut ad sinis» tram[3]. » Quis ergo in his, si diligenter inspiciat, præscientiam hanc quæ de boum directione prædicta est, vel fortuitam dicat, vel aliqua arte compositam, et non operatione quadam dæmonum ministratam, qui pertimuerint arcæ Domini virtutem, qua non solum affligebantur et puniebantur Allophyli, verum et cultus ipse dæmonum destruebatur, utpote simulacris eorum, templisque, ad ingressum arcæ Domini corruentibus ? Est ergo talis quædam in ministerio præscientiæ operatio dæmonum, quæ artibus quibusdam ab iis qui se dæmonibus mancipaverint, colligitur, et nunc per eas quas sortes nominant, nunc per ea quæ auguria appellant, nunc etiam ex contemplatione fibrarum, quæ extispicia vocant, aliisque horum similibus præstigiis comprehendi

[1] 1 Reg. VI, 2, 3 et seqq. — [2] Ibid. 9. — [3] Ibidem, 12.

videtur, et intelligi. Quæ artes in tantum ad decipiendum genus hominum profecerunt, ut etiam justissimi Ezechiæ filius Manasse hoc errore deceptus, ædificaverit, ut Scriptura dicit, « altare omni exercitui cœli in utraque domo Domini[1]. » Hunc autem esse arbitror exercitum cœli, quem Paulus spirituales nequitias in cœlestibus positas scripsit[2]. Nisi ergo multum in iis artibus et deceptionis esset et erroris, non puto tanti viri filium in lege Domini educatum, in illas impietates potuisse corruere quæ in quarto Regnorum libro de eo scriptæ referuntur. Ait enim : « Et sortiebatur, » et augurabatur, et fecit τέμενη, et transducebat filios suos » in igne, et præscios abundare fecit, ut faceret malignum » in conspectu Domini, et exacerbaret eum[3]. » Talia ergo erant quæ peccabat, de quibus dici possit, quia in omni virtute, signis et prodigiis mendacibus fierent, ita ut deciperentur etiam electi[4]. Deceptus est enim per eum et populus, ut faceret malignum in conspectu Domini super gentes illas quas exterminaverat Deus a facie filiorum Israël[5]. Sed et in secundo libro Paralipomenon similia nihilominus de Manasse scribuntur : « Et fecit, *inquit,* lucos, et adoravit omnem » militiam cœli, et servivit eis, et construxit altaria in domo » Dei, ubi dixit Dominus : In Jerusalem erit nomen meum » in æternum; et ibi instruxit altaria omni magnificentiæ » cœli, in ambabus domibus Domini. Et ipse transducebat » filios suos in igne in Gehennom, et sortiebatur, et maleficia faciebat, et augurabatur, et fecit ventriloquos et incantatores, et multiplicavit ut faceret malignum in conspectu Domini, ut exacerbaret eum[6]. » Hæc ergo omnia, id est, sive auguratio, sive extispicium, sive quælibet immolatio, sive etiam sortitio, aut quicumque motus avium vel pecudum, vel inspectio quæcumque fibrarum, ut aliquid de

[1] 1 Reg. xxi, 5. — [2] Ephes. vi, 12. — [3] 4 Reg. xxi, 6. — [4] 2 Thess. ii. — [5] Matth. xxiv. — [6] 2 Paral. xxxiii, 3, 4, 5, 6.

futuris videantur ostendere, in operatione dæmonum fieri non dubito, dirigentium vel avium, vel pecudum, vel fibrarum motus, aut sortium, secundum ea signa quæ docuerunt iidem dæmones observari ab iis quibus artis hujus scientiam tradiderunt. A quibus omnibus, is qui homo Dei est, et in portione Dei numeratur, penitus esse debet alienus, nec aliquid in iis habere commune quæ occultis machinis dæmones operantur : ne forte rursus per hæc dæmonibus societur, atque eorum spiritu et virtute repleatur, et ad idolorum cultum denuo reparetur. Hæc enim omnia religio nostra divina et cœlestis abjurat, in Levitico quidem aperta lege designans, et dicens : « Non divinabitis, neque augura- » bimini[1]. » Et post pauca : « Non sequemini, *inquit,* ven- » triloquos, nec adjungemini ad incantatores, ut contami- » nemini in eis. Ego Dominus Deus vester. » Et iterum in Deuteronomio : « Si autem tu, *inquit,* introieris in terram » quam Dominus Deus tuus dabit tibi, non discas facere se- » cundum abominationes gentium illarum, non inveniatur » in te qui lustret filium suum, aut filiam suam igni, neque » divinans divinatione, neque sortiens sortibus, neque ma- » leficus, neque incantator, neque ventriloquus, neque por- » tentorum inspector, neque interrogans mortuos. Est enim » abominatio Domino omnis qui facit hæc. Propter istas » enim abominationes Dominus Deus tuus evertit gentes is- » tas a conspectu tuo[2]. » In quibus omnibus videtur ostendere, quia omnis qui in iis versatur, nihil aliud faciat nisi mortuos interroget. Mortui sunt enim, quia non sunt vitæ participes. Deus autem noster vivorum Deus est, et non mortuorum[3]. His autem omnibus legibus additur etiam illud, ut qui vult esse perfectus a nullo alio discat, nisi ab eo qui per Dei virtutem fuerit electus propheta, ut ministret populo. Ait ergo : « Perfectus esto in conspectu Domini

[1] Levit xix, 26, 31. — [2] Deut. xviii, 9, 10, 11, 12. — [3] Matth. xxii, 32.

» Dei tui : gentes enim istæ, quarum tu hæreditatem cepisti, » istæ audiunt sortilegos et divinos ; tibi autem non ita dedit » Dominus Deus tuus. Prophetam enim de medio tui ex fra- » tribus tuis suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum au- » dietis per omnia quæcumque petiisti a Domino Deo tuo in » Oreb in die Ecclesiæ, cum dixistis : Non apponemus au- » dire vocem Domini Dei nostri, et istum ignem magnum » non videbimus ultra ne moriamur[1]. » Non vult Deus auditores nos fieri et discipulos dæmonum, neque vult ut, si quid volumus discere, discamus a dæmonibus. Melius est enim ignorare, quam a dæmonibus discere : et melius est a propheta discere, quam a divinis inquirere. Divinatio enim non, ut quidam putant, divinitus datur ; sed magis, ut mihi videtur, per antiphrasim, id est, ex contrario nomen accepit, quasi quæ per homines dæmonibus repletos fiat. Sed Gentilium ritus divinum credit omne quod per qualemcumque spiritum profertur. Nos tamen nihil ab iis discere Deus jubet, ne efficiamur consortes ipsorum, et incurramus in ea quæ Esaias dicit : « Et humiliabuntur in terra verba » tua, et sermones tui in terra demergentur, et erit vox tua » sicut loquentis de terra, et ad solum vox tua infirmabi- » tur[2]. » Propter hoc et Dominus noster Jesus non dignatur a dæmonibus accipere testimonium, sed ait : « Obmu- » tesce, et exi ab ea[3]. » Quem etiam Apostolus suus Paulus imitatus, dolens convertit se, et ait spiritui Pythonis : « Præ- » cipio tibi in nomine Jesu Christi, discede ab ea[4]. » In quo requiras fortasse, quid dolens Paulus increpat spiritum Pythonis. Numquid aliquid blasphemum dixerat ? Mulier enim, inquit, habens spiritum Pythonis sequebatur Paulum et eos qui cum eo erant, et clamabat dicens : « Isti » homines servi sunt summi Dei, qui annuntiant viam sa-

[1] Deut. XVIII, 13, 14, 15, 16. — [2] Is. XXIX, 4. — [3] Marc. I, 25. — [4] Act. XVI, 18.

» lutis, et hoc faciebat per dies multos[1]. » Unde ostenditur non pro blasphemia doluisse Paulum, sed pro eo quod indignum judicaret sermoni suo ab spiritu Pythonis testimonium dari. Quod si Paulus testimonium sibi eum dare non patitur, sed dolet super hoc : quanto magis dolere debemus, si quando decipi videmus animas ab iis qui velut divino alicui spiritui Pythonis, aut ventriloquo, aut divino, aut auguri, vel aliis quibuslibet hujusmodi dæmonibus credunt? Propter hoc ergo : « Non erit, *inquit,* auguratio in Jacob, » neque divinatio in Israël[2]. » Sed quid iis additur? « In » tempore, *inquit,* dicetur Jacob et Israëli quod perficiet » Deus. » Quid est : « In tempore dicetur? » Cum oportet, et cum expedit, hoc est, *in tempore.* Si ergo expedit prænoscere nos futura, dicentur a Deo per Prophetam Dei, per Spiritum sanctum : si vero non dicuntur, neque denuntiantur, scito quia non nobis expedit ventura prænoscere. Quod si idcirco non dicuntur nobis, quia nobis ea scire non expedit, qui diversis artibus, et dæmonum invocationibus gestiunt futura prænoscere, nihil aliud faciunt, nisi ea cupiunt discere quæ sibi scire non expedit. Jacob autem in iis dici intelligendus est omnis cui luctamen est adversus principatus et potestates, et adversus hujus mundi rectores. Et Israëlem intellige omnem qui per fidei puritatem et munditiam mentis videt Deum. Sed potest aliquis dicere. Si a solo Deo debemus discere de futuris, et neque divinum, neque augurem, neque aliud quodcumque horum recipere, ne iste quidem ipse Balaam recipiendus est a nobis. Unus enim ex iis est quos recipi prohibet divina sententia. Sed adverte diligentius, et memento quid in superioribus legimus, ubi dicitur de eo quia injecit Dominus verbum suum in os ejus. Non ergo hæc nunc a Balaam, sed a verbo Dei, quod in ore ejus est positum, discimus. Nisi enim verba Dei

[1] Act. xvi, 17, 18.— [2] Num. xxiii, 23.

essent, non ea utique revelasset famulo suo Moysi, quæ procul positus cum ab eo regi Balach dicerentur, certum est quod nisi a Deo sibi revelata Moyses scire non potuit. Adhuc autem ad destruendam penitus divinationem, vel augurationem, atque alia hujusmodi, etiam hoc competenter addemus, quod omnes isti avium vel animalium ministerio utuntur, sed talium quæ et immunda scribuntur in Lege, et humano generi deprehenduntur semper insidiantia, ex quo utique opportuna et digna ministerio dæmonum judicata sunt. Nam Pythonibus dracones aliique serpentes ministrare perhibentur; auguribus et iis qui ex incidentibus divinandi captare putantur auspicia, aut lupi ferunt omina, aut vulpes, aut accipitres, aut corvi, aut aquilæ, aut alia hujusmodi, quæ in Lege Moyses, ut diximus, iis credo de causis notavit immunda.

VIII. Post hæc : « Ecce, *inquit,* populus sicut catulus » leonis exurget, et sicut leo exultabit[1]. » In iis mihi videtur confidentiam populi describere credentis in Christo, et libertatem quam habet in fide, et exultationem quam gerit in spe. Comparatur enim catulo leonis, cum tendit ad perfectionem lætus, et velox : leoni vero confertur, cum jam obtinet quæ perfecta sunt. Sicut enim leo et catulus leonis nullum animal, nullam bestiam timent, sed sunt eis cuncta subjecta : ita et perfecto Christiano, qui tollit crucem suam et sequitur Christum, qui potest dicere : « Mihi *enim* mun- » dus crucifixus est, et ego mundo[2], » cuncta calcantur, cuncta subjecta sunt. Despicit enim et contemnit omnia quæ in hoc mundo sunt, et imitatur eum qui leo de tribu Juda dicitur, et catulus leonis dicitur; quia sicut lux est mundi, et discipulis suis dedit ut et ipsi essent lux hujus mundi, ita et cum ipse sit leo et catulus leonis, credentibus in se nomen leonis et catuli leonis adscripsit. Vide

[1] Numer. XXIII, 24. — [1] Galat. VI, 14.

autem quam evidenter non de illo qui tunc erat populo, sed de hoc qui futurus erat, ista dicuntur. Ait enim : « Ecce » populus sicut catulus leonis exurget, et sicut leo exultabit[1]. » Exurrecturum dicit populum utique qui futurus erat. Nam si de eo diceret quem videbat, dixisset sine dubio : Ecce populus sicut catulus leonis exurrexit. Sed certum est quia de illo populo dicat de quo in Psalmis scriptum est : « Et annuntiabunt cœli justitiam ejus populo qui » nascetur, quem fecit Dominus[2]. » Est ergo populus hic catulus leonis, dum adhuc, tanquam nuper geniti infantes, rationabile et sine dolo lac cupiunt[3]; leo autem exultans, cum, vir perfectus, quæ parvuli erant deposuit.

IX. « Non dormiet donec comedat prædam, et sanguinem » vulneratorum bibat[4]. » In his verbis quis ita erit historicæ narrationis contentiosus assertor, imo quis ita brutus invenitur, qui non horrescens sonum litteræ, ad allegoriæ dulcedinem ipsa necessitate confugiat? Quomodo enim iste populus tam laudabilis, tam magnificus, de quo tanta præconia sermo Dei enumerat, in hoc veniet, ut sanguinem vulneratorum bibat? cum tam validis præceptis cibus sanguinis interdicatur a Deo, ut etiam nos qui ex gentibus vocati sumus, necessario jubeamur abstinere, sicut iis quæ idolis immolantur, ita et a sanguine[5]. Dicant ergo nobis, quis est iste populus qui in usu habet sanguinem bibere. Hæc erant quæ et in Evangelio audientes ii qui ex Judæis Dominum sequebantur, scandalizati sunt, et dixerunt : Quis potest manducare carnem, et sanguinem bibere? Sed populus Christianus, populus fidelis audit hæc, et amplectitur et sequitur eum qui dicit : « Nisi manducaveritis carnem » meam, et biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam » in vobis ipsis : quia caro mea vere cibus est, et sanguis

[1] Num. XXIII, 24. — [2] Psal. XXII, 32. — [3] I Pet. II, 2. — [4] Num. XXIII, 24. — [5] Act. XV.

» meus vere est potus[1]. » Et utique qui hæc dicebat vulneratus est pro hominibus; ipse enim « vulneratus est pro pec» catis nostris[2], » sicut Esaias dicit. Bibere autem dicimur sanguinem Christi, non solum sacramentorum ritu, sed et cum sermones ejus recipimus, in quibus vita consistit, sicut et ipse dicit: « Verba quæ locutus sum, spiritus et vita » est[3]. » Est ergo ipse vulneratus, cujus nos sanguinem bibimus, id est, doctrinæ ejus verba suscipimus. Sed et illi nihilominus vulnerati sunt, qui nobis verbum ejus prædicarunt. Ipsorum enim, id est, Apostolorum ejus verba cum legimus, et vitam ex eis consequimur, vulneratorum sanguinem bibimus : « Non *ergo, inquit,* dormiet, donec co» medat prædam[4]. » Iste enim populus qui catulo leonis, vel leoni comparatur, non quiescet nec dormiet donec rapiat prædam, id est, donec rapiat regnum cœlorum : quia « a diebus Joannis regnum cœlorum vim patitur, et vim fa» cientes diripiunt illud[5]. » Ut autem evidentius cognoscas hæc de nostro populo, qui in sacramentis Christi confœderatus est, scribi, audi quomodo et in aliis Moyses similia pronuntiat dicens : « Butyrum boum, et lac ovium, cum » adipe agnorum et arietum, filiorum taurorum et hirco» rum, cum adipe renium, frumenti, et sanguinem uvæ bi» bent vinum[6]. » Et hic ergo sanguis qui nominatur uvæ, illius uvæ est quæ nascitur ex illa vite de qua Salvator dicit : « Ego sum vitis vera, *discipuli vero* palmites, Pater » autem agricola est[7], » qui purgat eos, ut fructum plurimum afferant. Tu ergo es verus populus Israël, qui scis sanguinem bibere, et nosti carnem Verbi Dei comedere, et sanguinem bibere, et uvæ sanguinem illius quæ est ex vera vite et illis palmitibus quos Pater purgat, haurire. Quorum palmitum fructus, vulneratorum sanguis merito dicitur,

[1] Joan. vi, 54. — [2] Isai. liii, 5. — [3] Joan. vi, 64. — [4] Num. xxiii, 24. [5] Matth. xi, 12. — [6] Deut. xxxii, 14. — [7] Joan. xv, 1, 5 et 8.

quem ex verbis eorum et doctrina bibimus, si tamen simus ut catuli leonis exurgentes, et ut leo exultantes. Hæc interim de secunda visione Balaam dicta sufficiant. Oremus autem Dominum ut nobis etiam ad cætera quæ ab eo prophetata sunt intelligenda lucidiores quosque et veritati proximos sensus aperire dignetur, ut in Spiritu sancto considerantes quæ per spiritum scripta sunt, et spiritualibus spiritualia comparantes, digne Deo, et sancto Spiritu, qui hæc inspiravit, quæ scripta sunt explicemus, in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVII[1].

De ejusdem tertia Prophetia.

I. Tertiam nunc prophetiam ex iis quæ sermo Dei per Balaam protulit, habemus in manibus ut etiam de ipsa (prout Dominus dederit) aliqua disseramus. Etenim infelix iste Balach putans quod Balaam divino ad maledicendum loci opportunitas magis defuerit quam voluntas, utilius esse ratus si mutaret locum : « Veni, *inquit,* et educam te in lo- » cum alium, si placet Deo, et maledices eum inde : et as- » sumpsit Balach ipsum Balaam in verticem montis Fogor, » qui tendit in desertum[2]. » Eos quidem quos Deus vocat, imponit in verticem montis Sina : hic autem Balach, qui Deo contrarius est, imponit Balaam in verticem montis Fogor. Fogor autem interpretatur delectatio. In verticem ergo delectationis et libidinis imponit homines iste Balach. Amator enim est voluptatis magis quam Dei, et idcirco imponit

[1] Tom. II, p. 334 et seqq.
[2] Num. XXIII, 27, 28.

eos in summitatem et verticem voluptatis, ut excludat eos a Deo. Excludens enim et devoratio interpretatur Balach. Ideo denique et in eremum tendit Fogor, id est, ad ea quæ in eremo sunt, et deserta Deo negotia. « Et dixit Balaam » ad Balach : Construe mihi hic septem aras, et fac mihi » hic septem vitulos et septem arietes : et fecit Balach si- » cut dixit ei Balaam, et obtulit vitulum et arietem super » aram[1]. » Aperta quidem Apostoli sententia est dicentis : « Quæ *enim* sacrificant gentes dæmoniis, et non Deo sa- » crificant[2]. » Sed et Propheta similiter dicit : « Sacrificave- » runt dæmoniis, et non Deo[3]. » Tamen quoniam et lex Dei de sacrificiis præcipit, et ritum sacrificandi tradit filiis Israël, requiratur fortassis cur hæc cum dæmoniis dicata videantur, etiam Deo jubeantur offerri. Et erit quidem simplex et cita responsio, ut quemadmodum in aliis ostendimus quod libellum repudii dari non Dei voluntatis fuit, qui quod conjunxerat noluit separari, sed Moyses hæc proprie ad duritiam cordis Judæorum scripsit : ita etiam et de hoc videri possit, quia Deus (sicut per alium Prophetam dicit) non manducat carnes taurorum, nec sanguinem hircorum potat[4] ; et item ut alibi scriptum est, quia « non mandavi tibi » de sacrificiis, vel victimis, in die qua eduxi te de terra » Ægypti[5]. » Sed Moyses hæc ad duritiam cordis eorum pro consuetudine pessima qua imbuti fuerant in Ægypto, mandavit eis : ut qui abstinere se non possent ab immolando, Deo saltem, et non dæmoniis immolarent. Videndum tamen est, ne forte sit et aliqua sacrificandi Deo occultior ac secretior ratio. Ne forte, inquam, sacrificia quæ Deo offeruntur, ad destructionem fiant eorum sacrificiorum quæ dæmonibus immolantur : ut quia per illa vulnerantur animæ, per ista sanentur ; sicut et ii confirmant qui medicinæ pe-

[1] Num. XXIII, 29, 30 — [2] I Cor. X, 20. — [3] Deut. XXXII, 17. — [4] Psal. XLIX, 13. — [5] Jerem. VII, 2.

ritiam gerunt. Serpentum namque venena depelli medicamentis nihilominus confectis ex serpentibus, perhibent. Ita ergo et sacrificiorum dæmonicorum virus per sacrificia Deo oblata depellitur, sicut et mors Jesu mortem peccati credentibus non sinit dominari. Et quidem donec tempus patiebatur, sacrificia sacrificiis opponebantur : ubi vero venit perfecta Hostia, et Agnus immaculatus, qui totius mundi tolleret peccatum, sacrificia illa quæ singillatim offerebantur Deo, jam superflua visa sunt, cum una hostia omnis dæmonum cultura depulsa sit. Verum Balaam iste, sive secundum cordis sui propositum quod non emendaverat, sive secundum illam figuram, qua diximus eum tenere personam doctorum ac Pharisæorum plebis incredulæ, instaurat adhuc hostias, et præparari sacrificia jubet. In his enim omnem spem gerunt ii quorum cor non recipit fidem Christi.

II. Sed quid sequitur? « Et videns, *inquit,* Balaam, quia » bonum est in conspectu Domini benedicere Israël, non » abiit ex more in occursum auspiciis, sed convertit faciem » suam in desertum : et elevans Balaam oculos suos, intue- » tur Israël castra constituisse per tribus; et factus est super » eum spiritus Dei, et assumpta parabola sua, ait[1]. » Requiratur fortasse unde vidit Balaam quia bonum est in conspectu Domini benedicere Israël, et putabitur ex sacrificiis intellexisse quæ immolaverat. Ubi enim vidit nullum adesse dæmonium, nullam contrariam potestatem victimis suis assistere audentem, exclusos esse omnes malitiæ ministros, quibus uti ad maledicendum solebat, potuit ex his intellexisse, quia bonum esset in conspectu Domini benedicere Israël. Ego tamen magis illud intelligo, quod populus ille qui nunc vanus est, et illi doctores qui Christo non credentes in vanitate populum detinent, aliquando visuri sunt, id est, in novissimis diebus, cum plenitudo gentium introierit,

[1] Num. XXIV, 1, 2, 3.

et omnis Israël venire cœperit ad fidem Christi, illi inquam qui nunc oculos habentes non vident, tunc videbunt. Elevabunt enim oculos suos ad altiores et spirituales sensus, et videbunt, et intelligent quia bonum est in conspectu Domini benedicere spiritualem Israël. Videbunt enim eum dispositum per tribus, et per domos, et per familias, et unumquemque in suo ordine resurrectionis gloriam adepturum; et assumpta parabola sua intelligent quæ in parabolis scripta sunt, quæ nunc, propter velamen quod positum est super cor eorum, neque vident neque intelligunt. Denique, « non abiit, *inquit,* ex more in occursum auspiciis. » Non enim more sibi solito, stultis et inanimis sensibus rapietur, animalibus mutis et pecudibus Dei considerans voluntatem, sicut ii qui ex istis talibus auspicia colligunt : sed agnoscet etiam ipse, quia neque de bobus cura est Deo, similiter neque de ovibus, neque de avibus, aliisque animalibus; sed si qua de his scripta sunt, propter homines intelliget scripta.

III. Sed videamus jam quæ sint quæ in tertia prophetia proloquatur Balaam. « Dixit, *inquit,* Balaam filius Beor, » homo vere videns, dixit, audiens verba Fortis, qui visum » Dei vidit in somnis, revelati oculi ejus [1]. » Mirum profecto est quomodo tantæ laudis dignus habeatur Balaam, qui accepta parabola sua hæc de semetipso pronuntiat. Quomodo enim homo vere videns Balaam sit, qui divinationi, auguriis operam dederit, qui etiam magicæ studuerit, sicut supra ostendimus, valde mirum est; nisi forte pro eo quod supra dictum est, quia Spiritus Dei factus fuerit in ipso, et quia verbum Dei positum sit in ore ejus, hæc de eo putentur tam magna conscripta esse præconia. Nec Moyses enim, nec alius quis Prophetarum facile invenietur tantis laudibus elevatus. Unde magis mihi videtur hæc illi populo convenire eo tempore quo, jam conversus ad Dominum, deposuit ve-

[1] Num. XXIV, 3, 4.

lamen quod erat super cor suum. Dominus spiritus est. Idcirco denique dicit, « revelati oculi ejus[1], » quasi qui nunc usque clausi fuerint, et nunc per spiritum Dei, qui super eum factus est, ablato velamine revelentur. Nunc ergo est quando vere videt et vere audit verba Fortis, et visum Dei videt in somnis : id est, ea quæ in somnis Danieli prophetæ tempora designata sunt[2], videbit impleta; et visiones illas quæ in somnis ad illum delatæ sunt, videbit : hoc est intelliget, et agnoscet oculis revelatis. Efficietur enim similis iis qui dicebant : « Nos autem omnes revelata facie gloriam Do» mini speculamur eadem imagine transformati a gloria in » gloriam, tanquam a Domini spiritu[3]. » Velim tamen requirere qui sunt isti oculi ejus, qui revelati dicuntur : ne forte ipsi sint qui in aliis Scripturæ locis, ut in quibusdam exemplaribus legimus, oculi terræ appellantur, et ille quem Paulus sensum carnis dicit, cum ait de quodam : « Frustra in» flatus a sensu carnis suæ[4]. » De istis, credo, oculis etiam serpens dixerit ad Evam, quia sciebat Dominus « quod in » quacumque die manducaveritis ex eo, aperientur oculi » vestri[5]. » Et paulopost : « Et manducaverunt, *inquit*, et » aperti sunt oculi eorum[6] » Nisi enim essent differentiæ oculorum, et alii essent qui per prævaricationem aperientur, et alii quibus videbant Adam et Eva, antequam isti aperirentur, nunquam utique Scriptura nondum apertis oculis eorum, illis qui ex prævaricatione patefacti sunt, diceret : « Et vidit mulier quia bonum est lignum ad mandu» candum, et gratum oculis ad videndum, et speciosum est » ad considerandum; et accipiens de ligno manducavit, et » dedit viro suo secum, et manducaverunt, et aperti sunt » oculi amborum[7]. » Quomodo enim, si nondum aperti fuerant oculi amborum, vidit mulier quia bonum esset lignum

[1] Num. xxiv, 4. — [2] Dan. ii et vii. — [3] 2 Cor. iii, 18. — [4] Coloss. ii, 18. — [5] Gen. iii, 5. — [6] Ibid. 7. — [7] Ibid. 6 et 7.

ad manducandum, et gratum oculis ad videndum? quibusque etiam oculis speciosum dicitur fuisse ad considerandum? Sed ego audiens vocem Domini mei Jesu Christi, et virtutem bonitatis ejus intelligens, ita adverto illud quod dicit : « In judicium ego veni in hunc mundum, ut non videntes » videant, et videntes cæci fiant[1] : » quod in peccatoribus non vident illi oculi qui meliores sunt, sed ii qui sensus carnis appellantur, et qui consilio serpentis aperti sunt. Opus ergo magnificum Salvatoris nostri Domini est, ut ii qui non vident melioribus oculis quæ bona sunt, sed illis qui consilio serpentis patefacti sunt, et quæ mala sunt intuentur, cæci fiant; et qui cæci fuerint illis oculis quos persuasio serpentis aperuit, videant bona Domini his oculis quos Jesus Salvator noster venit aperire. Nisi enim prius malorum visus claudatur, bonorum non patebit intuitus. Sic ergo etiam illud boni Dei dictum accipio, quod dixit : « Quis fecit videntem, et cæcum[2]? » videntem quidem secundum Christum, cæcum vero secundum consilium serpentis. Hæc autem commonuimus, ut evidentius elucesceret qui sunt oculi qui claudantur, et qui sunt oculi qui revelentur; simul ut et illud ex his intelligatur, quod in Propheta scriptum est : « Videntes videbitis, et non videbi» tis[3] : » ut sciamus quibus oculis vident, et quibus videntes non vident. Apparet ergo et hunc Balaam, pro eo quod revelati fuerant oculi ejus, dicere de semetipso, « homo vere » videns; » et dicere, « dixit audiens verba Fortis[4]; » Eodem enim ordine quo alii oculi clauduntur, et alii aperiuntur, etiam aures aliæ claudendæ, et aliæ aperiendæ intelliguntur. Verum si quis hæc etiam secundum historiam velit dicta suscipere, potest dicere, quia in eo quod vidit Balaam quod bonum est in conspectu Domini benedicere Israël, ostenduntur revelati oculi ejus, et factus esse homo vere videns.

[1] Joan. IX, 39. — [2] Exod. IV, 11. — [3] Isai. VI, 9. — [4] Num. XXIV, 34.

Vere enim vidit quæ futura erant de Israël vel Jacob. Audisse quoque eum verba Fortis dicit in eo, cum venit ad eum Deus, et dixit in somnis : « Verbum quod dedero in » ore tuo, hoc observa ut loquaris[1] : » et hoc erat visum Dei quod vidit in somnis, et per hæc revelatos esse oculos ejus asserit, quia potuit videre quæ vidit. Hæc quidem de iis quæ in præfatione sua Balaam in semetipsum visus est prophetare.

IV. Nunc jam videamus quæ sunt quæ in consequentibus dicit : « Quam bonæ, *inquit,* domus tuæ Jacob, tabernacula tua Israël? Ut nemora umbrantia, ut paradisi super » flumina, et sicut tabernacula quæ fixit Dominus, sicut » cedri juxta aquas[2]. » Bonas quas dicit domus Jacob, non puto quod domicilia eorum collaudet terrena; neque enim tale aliquid fuisse apud eos præter gentes cæteras memoratur. Sed videamus ne forte, quoniam populus per tribus erat divisus, et unaquæque tribus per plebes, et iterum plebes per cognationes, et cognationes per domos familiarum, et rursum domus familiarum per numerum nominum et per capita numerabantur; hoc est, omnis qui erat a viginti annis et supra, masculus qui procedere poterit ad bellum : has domus Balaam in spiritu contuens magnificet et extollat. Sed non in his solius litteræ contuenda sententia est, quoniam quidem quæ loquitur Balaam, assumpta parabola sua loquitur. In parabolis ergo et nos quod dicitur audiamus. Si enim consideres divisiones illas et ordines populorum qui in resurrectione habebuntur in populo veri Israël, quando unusquisque resurget in suo ordine[3]; si potes intueri tribus illas et plebes, et cognationes, in quibus non tam carnis et sanguinis est cognatio, quam mentis et animi : tunc intelliges quam bonæ sunt domus Jacob, et quam bona tabernacula Israël. Quod si et differentias domorum

[1] Num. xxii, 35. — [2] Id. xxiv, 5, 6. — [3] 1 Cor. xv.

et tabernaculorum requiras, et Jacob atque Israël diversitatem, etiam de hoc talis quædam habenda distinctio est. Domus res est fundata ac stabilis, et certis terminis septa. Tabernacula vero sunt habitacula quædam eorum qui semper in via sunt, et semper ambulant, nec itineris sui terminum repererunt. Igitur Jacob habendus est in eorum personis qui in actibus et opere perfecti sunt : Israël vero illi intelligendi sunt, qui studium erga sapientiam ac scientiam gerunt. Quia ergo operum gestorumque exercitia certo fine clauduntur (neque enim sine fine est operum perfectio) ubi adimpleverit quis omnia quæ facere debuit, et ad finem perfectionis operum venerit, perfectio ipsa operum, bona domus ejus esse dicetur. Eorum vero qui sapientiæ et scientiæ operam dant, quoniam finis nullus est (quis enim terminus Dei sapientiæ erit? ubi quanto amplius quis accesserit, tanto profundiora inveniet, et quanto magis scrutatus fuerit, tanto ea ineffabiliora et incomprehensibiliora deprehendet; incomprehensibilis enim et inæstimabilis est Dei sapientia), idcirco eorum qui iter sapientiæ Dei incedunt non domos laudat, non enim pervenerunt ad finem, sed tabernacula miratur, in quibus semper ambulant et semper proficiunt, et quanto magis proficiunt, tanto eis proficiendi via augetur, et immensum tenditur : et ideo istos ipsos profectus eorum per spiritum contuens, tabernacula ea nominat Israël. Et vere si quis scientiæ capit ali quos profectus, et experimenti aliquid in talibus sumpsit, scit profecto quod ubi ad aliquam ventum fuerit theoriam et agnitionem mysteriorum spiritualium, ibi anima quas in quodam tabernaculo demoratur : cum vero ex his qua reperit alia rursus rimatur, et ad alios proficit intellectus inde quasi elevato tabernaculo tendit ad superiora, et ib collocat animi sedem, sensuum stabilitate confixam; et ind iterum ex ipsis alios invenit spirituales sensus, quos prio

rum sine dubio sensuum consequentia patefecerit : et ita semper se ad priora extendens, tabernaculis quibusdam videtur incedere. Nunquam est enim quando anima scientiæ igniculo succensa otiari possit et quiescere, sed semper a bonis ad meliora, et iterum ad superiora a melioribus provocatur. Hoc ergo sapientiæ Dei iter grate satis et cum multo decore descripsit dicens : « Ut nemora obumbrantia, » et ut paradisi super flumina, et sicut tabernacula quæ fi- » xit Dominus, sicut cedri juxta aquas [1]. » Qui enim incedunt hac via, per nemora obumbrantia incedunt. Nemora enim sunt eis obumbrantia, omnis justorum cœtus, et sanctorum Prophetarum chorus. Sub umbra enim sensuum, quos apud illos scriptos inveniunt, refrigerantur animæ ipsorum, et in doctrinis eorum quasi incedentes per opaca nemorum delectantur, et sicut paradisi super flumina inveniuntur. Isti enim paradisi super flumina, similes et cognati sunt illi paradiso in quo lignum vitæ est. Flumina vero possumus vel Scripturas Evangelicas atque Apostolicas accipere, vel etiam Angelorum, vel cœlestium virtutum erga hujusmodi animas adjutoria : rigantur enim ab illis et inundantur, atque ad omnem scientiam et agnitionem rerum cœlestium nutriuntur ; quamvis et Salvator noster fluvius sit qui lætificat civitatem Dei, et Spiritus sanctus non solum ipse fluvius sit, sed et iis quibus datus fuerit, flumina de ventre eorum procedant ; et Deus Pater dicat : « Me » dereliquerunt fontem aquæ vivæ [2], » ex quo scilicet fonte flumina ista procedunt. His igitur inundata fluminibus tabernacula Israël, fiunt tabernacula sicut sunt illa quæ fixit Dominus. Sed intentum fortassis movere poterit auditorem, quod duas quasdam species tabernaculorum præsens sermo commemorat. Ait enim : « Quam bonæ domus tuæ Jacob, » tabernacula tua Israël ! Ut nemora umbrantia, et ut pa-

[1] Num. XXIV, 6. — [2] Jer. II, 13.

» radisi super flumina[1]. » Et rursum tabernacula terbernaculis comparat, et dicit : « et sicut tabernacula quæ fixit » Dominus. » Potest ergo et alia post illas quas supra protulimus recipi expositio, ut dicamus domus Jaçob esse Legem, et tabernacula Israël Prophetas. Non enim ipsum Jacob, sed domus ejus laudat ; nec ipsum Israël, sed tabernacula ejus : et tunc ea laudat, cum revelati sunt oculi ejus. Quamdiu enim velamen positum est super lectionem Legis et Prophetarum, non videntur bona tabernacula, nec laudabiles domus : ubi autem ablatum fuerit velamen, et intelligi cœperit Lex quia spiritualis est et Prophetæ, tunc bonæ et admirabiles domus Jacob ; et tunc admiranda erunt tabernacula Israël, cum amota littera quæ occidit, vivificantem ex eis percipere spiritum cœperis. Potest adhuc et alio modo intelligi, ut populi credentis et perfecti hujus, qui ad Christum ex gentibus congregatus est, corpora simul laudari videantur et animæ ; et Jacob quidem domus de corporibus dicatur, sicut et in libello quodam legitur, quia Jacob domus sit Israël : hoc est, corpus ejus Jacob dicatur, et anima Israël. Similiter ergo et perfectorum quorumque corpora laudabiles domus esse dicantur. Jacob est enim corpus laudabile, cum continentia et castitate, nonnunquam autem etiam cum martyrio decoratur. Tabernacula vero ad animas perfectas referri possunt, quibus et nomen a videndo Deum convenit Israëli. Ista autem tabernacula sunt, inquit, « sicut nemora umbrantia, et sicut paradisi super flumina, » et sicut tabernacula quæ fixit Deus. » Alia ergo tabernacula ostendit esse quæ fixit Dominus, quibus sint similia tabernacula Israël. Extra hunc mundum me progredi convenit, ut videam quæ sint tabernacula quæ fixit Dominus. Illa nimirum sunt quæ ostendit Moysi cum tabernaculum construeret in deserto, dicens ad eum : « Vide, *inquit,* ut

[1] Num. xxiv, 5, 6.

» facias omnia secundum typum qui ostensus est tibi in » monte[1]. » Ad imitationem ergo istorum tabernaculorum quæ fixit Dominus Israël, jubentur facere tabernacula, et unusquisque nostrum expedire et fabricare tabernaculum suum. Unde mihi videtur non fortuitu contigisse ut Petrus quidem, et Andreas, et filii Zebedæi, arte piscatores invenirentur, Paulus vero arte faber tabernaculorum. Et quia illi vocati ab arte capiendorum piscium, mutantur et fiunt piscatores hominum, dicente Domino : « Venite post me et » faciam vos piscatores hominum[2], » non dubium quin et Paulus, quia et ipse per Dominum nostrum Jesum Christum vocatus apostolus est, simili artis suæ transformatione mutatus sit : ut sicut illi ex piscatoribus piscium piscatores hominum facti sunt, ita et iste a faciendis tabernaculis terrenis, ad cœlestia tabernacula construenda tralatus sit. Construit enim cœlestia tabernacula docens unumquemque viam salutis, et beatarum in cœlestibus mansionum iter ostendens. Facit tabernacula Paulus et cum ab Hierusalem in circuitu usque ad Illyricum replet Evangelium Dei, ecclesias construendo : et hoc modo facit et ipse tabernacula ad similitudinem tabernaculorum cœlestium quæ ostendit Deus in monte Moysi. Sed et unusquisque nostrum, si quis tamen exivit de Ægypto, et habitat in deserto, in tabernaculo debet habitare, et diem festum in tabernaculis agere. Sicut enim commemoratio fit egressionis ex Ægypto per pascha et azyma, ita et commemorationis in deserto fit memoria per tabernacula. In tabernaculis enim habitaverunt patres nostri in deserto. Unde autem fieri oportet ista tabernacula, nisi ex verbis Legis et Prophetarum, ex sermonibus Psalmorum, et omnium quæ continentur in Lege ? Cum enim ex iis quæ scripta sunt proficit anima, et semper quidem ea quæ retro sunt obliviscens, ad ea quæ in ante

[1] Exod. xxv, 40. — [2] Matth. iv, 19.

sunt se extendit, et de loco inferiore progrediens crescit, ac proficit ad superiora, ex augmento virtutum, et ex ipsa immutatione profectuum, in tabernaculis merito dicetur habitare. Vide autem si non sunt tabernacula quæ fixit Deus, etiam illa quæ Salvator commemorat in Evangelio dicens : « Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum de- » feceritis recipiant vos in æterna tabernacula [1]. » Fixa autem dicuntur a Deo quasi quæ non circumferantur omni vento doctrinæ. Sunt autem et adhuc tabernacula ista et sicut cedri juxta aquas. Cedros hic non illas dicit in quibus culpabilis notatur elatio, sed cedros Dei, quæ suscipiunt vitis illius quæ ex Ægyto translata est palmites, et in quibus requiescit fructus ille cujus umbra operuit montes. Si intellexisti quantam requiem habeat iter sapientiæ, quantum gratiæ, quantumque dulcedinis, noli dissimulare, noli negligere, sed aggredere hoc iter, nec eremi solitudinem perhorrescas. Habitanti enim tibi in hujusmodi tabernaculis occurret manna cœleste, et Angelorum panem manducabis. Incipe tantum, nec te perterreat (ut diximus) solitudo deserti. Cito in consortium tuum etiam Angeli venient, quos sub specie cedrorum arbitror indicatos.

V. Sed nunc videamus quid etiam de Christo prophetet. Ipse est enim de quo dicit : « Exibit homo de semine ejus, et » dominabitur gentibus multis, et exaltabitur Gog regnum » ejus, et crescet regnum ejus. Deus deduxit eum ex Ægy- » pto sicut gloria unicornis [2]. » Christus ergo est, qui exiit de semine Israël secundum carnem, qui quomodo gentibus dominetur expositione non indiget, maxime qui legat dictum ei a Patre : « Pete a me, et dabo tibi gentes hæreditatem » tuam, et possessionem tuam terminos terræ [3]. » Quid est autem quod ait, « exaltabitur Gog regnum ejus : » Gog super tecta interpretatur; et in loco isto non pro gentis ali-

[1] Luc. XVI, 9. — [2] Num. XXIV, 7, 8. — [3] Psal. II, 8.

cujus nomine, ut putatur, positum est, sed ut in aliis nonnullis, ipse sermo Hebræus non interpretatus relictus est, et ob hoc quasi de gente aliqua dictum videtur. Est ergo sermonis consequentia talis : Et exaltabitur super tecta regnum ejus, et crescet regnum ejus. Exaltari autem super tecta de perfectione credentium dicitur, crescere autem ad multitudines refertur. In iis ergo qui perfecti sunt super tecta exaltatur regnum Christi, id est, super eos etiam qui in supernis sunt et in superioribus habitant. Sunt enim fortassis aliqui etiam in cœlestibus a quibus plus proficiant et altius exaltentur ii qui in regno Christi sunt. Et ideo etiam, credo, ipse Salvator dicebat : « Qui in tecto est, non descendat tol» lere aliquid de domo[1] : » monens ut ii qui ad excelsam perfectionem venerunt, non iterum ad mundi hujus, qui nunc domus appellatur, humilia et abjecta descendant. Sed et illud quod ait : « Quod audistis in aure, prædicate super » tecta[2], » ad hoc nihilominus respicit. Sic ergo exaltatur super Gog regnum ejus, et crescit regnum ejus. Crescit enim dum multiplicantur Ecclesiæ, et fidelium numerus augetur : et intantum crescit regnum Christi, usquequo ponat Pater omnes inimicos ejus sub pedibus ejus, sed et novissimum inimicum destruat mortem.

VI. Post hæc scriptum est adhuc de Christo, « quia Deus » deduxit eum ex Ægypto[3] : » quod in eo completum videtur, ubi post mortem Herodis revocatur de Ægypto, et designat Evangelium dicens : « Ex Ægypto vocavi Filium » meum[4]. » Qui sermo quibusdam ex hoc loco assumptus videtur, et Evangeliis insertus, aliis autem de Osee propheta. Potest autem et secundum allegoriam intelligi, quia posteaquam venit ad Ægyptum mundi hujus, eduxit eum Pater et assumpsit ad semetipsum, ut viam faceret iis qui

[1] Matth. XXIV, 17. — [2] Id. X, 27. — [3] Num. XXIV, 8. — [4] Matth. II, 15, et Ose. XI, 2.

de Ægypto mundi hujus ascensuri erant ad Deum. « Et glo- » ria unicornis ejus[1]. » Omnia enim dæmonum regna dejiciens Christus, unum suum regnum, tanquam veri unicornis, fundavit in gloria. Cornu enim pro regno sæpe docuimus nominari. « Edet, *inquit, de eodem adhuc dicens,* gentes » inimicorum suorum, et crassitudines eorum emedullabit[2].» Gentes, ait, quas inimici sui possidebant, ipse edet, destructa virtute inimici; et crassitudines eorum emedullabit, cum omnem de iis sensum crassum et carnalem extenuat, et convertit ad intelligentiam spiritualem. Quod autem crassitudo culpabiliter in Scripturis habeatur, indicio erit illud quod scriptum est : « Incrassatum est cor populi hujus[3]. » Et alibi : « Satiatus est, et incrassatus est, et recalcitravit » dilectus[4]. » Edet ergo gentes, et cibum habebit eos qui credunt in eum, sicut et ipse dicit in Evangelio : « Meus ci- » bus est ut faciam voluntatem ejus qui me misit[5]. » Cujus utique voluntas hæc erat, ut gentes converterentur ad fidem. Quod si, ut superius docuimus, crassitudo culpabilis habetur, e contrario subtilitas laudabilis habenda est : quia et Spiritus sapientiæ, qui intelligibilis, et sanctus, et unicus, et multiplex dicitur, similiter et subtilis esse perhibetur[6]. « Et jaculis suis sagittabit inimicum[7]. » Jacula ejus, verba ejus sunt, quibus vel diabolum vicit, vel omnes inimicos, et contradicentes sibi etiam nunc superat et confringit. Omnis enim qui peccat, inimicus ejus est dum peccat. Si autem audiat verba Dei, et agnoscens peccata sua configatur ex eis et compungatur, atque ad pœnitentiam convertatur, veritatis sermone terebratus, etiam ipse dicetur jaculis esse confixus. Sed post hæc etiam de ipsa passionis dispensatione commemorat, et dicit : « Recumbens » requievit ut leo et ut catulus leonis, quis excitabit eum[8]? »

[1] Num. xxiv, 8. — [2] Ibid. — [3] Act. xxviii, 27. — [4] Deut. xxxii, 15. — [5] Joan. iv, 34. — [6] Sap. vii, 22. — [7] Num. xxiv, 8. — [8] Ibid. 9.

Requievit ut leo, cum in cruce positus, principatus et potestates exuit, et triumphavit eas in ligno crucis; ut catulus autem leonis, cum resurrexit a somno mortis. Quod autem leoni simul et catulo leonis comparatur, potest adhuc et propter hoc intelligi, ut in iis qui perfecti sunt, leo, in iis vero qui incipientes sunt et rudes, catulus leonis nominetur. Quod vero ait : « Quis suscitabit eum? » idcirco quia nunc a Patre dicitur suscitatus, nunc etiam ipse templum corporis sui post triduum suscitare se dicit : et merito in hoc quasi percontantis designatur affectus. « Qui benedicunt tibi, be» nedicti sunt : et qui maledicunt tibi, maledicti sunt [1]. » Certum est quod benedicentes Christo benedicti sunt, et in communionem paternæ benedictionis assumpti. Qui autem maledicunt, maledicti sunt. Si enim ad populum istum respicias qui maledicit Christo, etiam lacrymabiliter invenitur esse maledictus. Quid enim aliud evenire posset iis qui maledicunt sapientiæ, qui maledicunt veritati, qui maledicunt vitæ, nisi ut ab iis omnibus bonis extorres et exules jaceant? Hæc enim omnia Christus est : et qui maledicit Christo, tanquam iis omnibus bonis maledicens, perpetua maledictione damnatus est. Ego tamen puto quod non ille solum maledicat Christo qui sermonem adversum eum maledicum profert, sed et ille qui sub nomine Christiani male agit, et turpiter conversatur, et inhonestis verbis vel actibus suis facit nomen ejus blasphemari inter gentes : sicut e contrario non ille qui sermonibus solis Dominum benedicit, ipse benedicere putandus est, sed qui actibus, et vita, et moribus suis facit ab omnibus nomen Domini benedici. Et in istis magis complebitur quod tertia prophetia Balaam designat, quia benedicentes Christo benedicentur, et maledicentes ei maledicti erunt. Propter quod omnimode caveamus, ne propter actus nostros Christi nomen blasphemetur,

[1] Num. XXIV, 9.

sed magis id agamus, ut de benedictionibus ejus participes esse mereamur. Ipsi gloria et benedictio in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XVIII[1].

De quarta Prophetia.

I. Quartam nunc prophetiam ex iis quæ Balaam in verbo Dei locutus est, in manu assumimus, volentes etiam de ipsa quæ Deus dederit aperire. Cui tamen prophetiæ similia, ut in superioribus, in præfatione præmissa sunt. Ait enim : « Et » iratus est Balach adversum Balaam, et plausum dedit ma- » nibus suis. Et dixit Balach ad Balaam : Maledicere inimi- » cum meum vocavi te, et ecce benedicens benedixisti tertio. » Nunc ergo fuge in locum tuum : dixi, Honorabo te, et » nunc fraudavit te Dominus honore[2]. » Ostendit in iis, quia et Balach intellexerit non jam dæmonum ministerio decipi Balaam, sed Dei virtute ad meliora transferri, et ideo dicit : « Dominus fraudavit te honore. » Sed hæc quæ plana sunt transcurrentes, ad sequentia veniamus. « Et dixit Balaam » ad Balach : Nonne et nuntiis tuis, quos misisti ad me, lo- » cutus sum dicens : Si mihi dederit Balach plenam domum » suam argento et auro, non potero transgredi verbum Do- » mini, facere illud bonum, aut malum apud me ipsum ? » Quæcumque mihi dixerit Deus hæc dicam. Et nunc ecce » redeo in locum meum[3]. » Sciens Balaam quod non sibi per ministros solitos responsa deferrentur, sed ab eo qui haberet omnium potestatem, recte videtur protestatus non se

[1] Tom. II, p. 339 et seqq.
[2] Num. XXIV, 10, 11. — [3] Ibid. 12, 13, 14.

posse verbum Domini transgredi, et facere ullum pusillum aut magnum apud semetipsum. Non enim ille loquebatur ei qui posset sacrificiis et muneribus permutari, sed ille erat apud quem non est transmutatio, nec commutationis umbra[1]. Et ideo non potest sacerdos mercede mutari, ubi Deus muneribus non movetur. Discessurus tamen Balaam incipit iterum prophetare, et dicit : « Veni, consilium do tibi » quid faciet populus hic populo tuo in novissimis diebus. » Et assumpta parabola sua, ait[2]. » Sed priusquam ad explanationem eorum quæ prophetata sunt veniamus, velim requirere quis iste sensus sit, quis ordo verborum, quod ait : « Veni, et consilium do tibi. » Et consilii quidem nihil dare videtur, sed ait « quid facturus sit populus hic populo tuo » in novissimis diebus : » cum utique convenientius dictum videretur, si diceret : Veni, propheto tibi quid facturus sit populus hic populo tuo in novissimis diebus : et esset utique consequentia, ut videretur Balaam prophetare de iis quæ populus Israël facturus esset populo Balach, vel cæteris gentibus ; et quod in virtute faciet ita ut non relinquat ex urbibus Moab ullum qui salvus fiat.

II. Sed et prophetia nihilominus quam de Christo conjungit in consequentibus, et dicit : « Orietur stella ex Jacob, » et exurget homo ex Israël, et vastabit principes Moab[3], » convenienter posita videretur, si scriptum esset : Veni, et propheto tibi. Nunc autem quid dicemus ad hoc quod scriptum est : « Veni, consilium tibi do quid faciet populus hic » populo tuo ? » Requiramus ergo quomodo intelligi debeat quod scriptum est, « consilium tibi do ; » de quo sæpe apud memetipsum requirens, nullum potui exitum invenire sententiæ, si hoc quod ait, « consilium tibi do, » communi et usitato more dictum putemus. Sed illud magis vidi esse conveniens quod ait, « consilium tibi do, » ut ita dictum intelli-

[1] Jac. I, 17. — [2] Num. XXIV, 14, 15. — [3] Ibid. 17.

gatur : Consilium divinum quod in novissimis diebus implendum est, mihi nunc revelatum, aperio tibi et manifesto, ut scias quid populus hic faciet populo tuo. Et hoc modo stare mihi visum est posse quod ait, « Consilium tibi do quid facturus est populus hic populo tuo : » hoc est, Consilium Dei enuntio tibi et manifesto. Requirenti sane mihi sicubi forte in Scripturis divinis sub hoc sermone simile aliquid dictum posset occurrere, visum est etiam et illud similiter advertendum quod Apostolus ait : « Quis enim cognovit sensum » Domini, aut quis ei consiliarius fuit[1] ? » Hic enim *quis*, non pro nullo, sed pro raro vel eximio habetur. Quomodo enim non cognovit sensum Dei unigenitus suus, qui dicit : « Nemo » novit Patrem, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare[2] ? » Quid est aliud scire Patrem, nisi scire et consilium ejus et sensum ? Sed et Spiritus sanctus, qui scrutatur etiam alta Dei, quidni sensum ejus agnoscat ? Agnoscit ergo et Filius et Spiritus sanctus sensum Domini, et ii quibus voluerit Filius revelare. Quod si agnoscit Filius sensum Dei, est ergo et consiliarius ejus. Sed consiliarius non ita accipiendus est, quasi ignoranti ei quid agat consilium det Filius aut Spiritus sanctus, sed quod consilii et voluntatis ejus particeps et sciens sit Filius et Spiritus sanctus. Simili ergo modo et Balaam, quia consilii quod ei revelaverat Deus participem faciebat et gnarum Balach, ait : « Veni, consilium tibi » do : » tanquam qui vere videns sit, et vere audierit verba Dei ; sicut in consequentibus dicit : « Dixit Balaam filius » Beor, homo vere videns, et audiens sermones Dei, sciens » scientiam Excelsi, et visionem Dei videns in somnis, re» velati oculi ejus[3]. » De iis omnibus jam superius diximus, quia et in præfatione tertiæ prophetiæ eadem scripta sunt. Hoc sane solum in præsenti videtur additum quod ait, « sciens » scientiam Excelsi ; » hoc enim in superioribus non est dic-

[1] Rom. XI, 34. — [2] Matth. XI, 27. — [3] Num. XXIV, 15, 16.

tum de Balaam : quod quidem nec facile de quoquam omnium sanctorum Prophetarum scriptum esse deprehendi.

III. Unde et valde miror quomodo hoc de Balaam scriptum est, cui nec hoc concessum est dicere, quod Prophetis esse in usu solet : « Hæc dicit Dominus; » sed ait : « Dixit » Balaam, dixit homo vere videns. » Tum deinde et quomodo dignum erit tantum istud intelligi de Balaam, ut sciat scientiam Excelsi, qui etiam Balach regem docuerit quomodo scandalum mitteret coram filiis Israël, ut manducarent immolata et fornicarentur ? Vix enim de sanctis Prophetis aut Apostolis inveniet aliquis dictum, quia sciant scientiam Excelsi. Quamvis Paulus dixerit audisse se verba inenarrabilia quæ non licet homini loqui [1], tamen non est professus habere se scientiam Excelsi. Propter quod diligentius intendamus si forte dignum aliquid nobis Deus super hoc sermone revelare dignabitur. In libro qui apud nos quidem inter Salomonis volumina haberi solet, et Ecclesiasticus dici, apud Græcos vero sapientia Jesu filii Sirach appellatur, scriptum est : « Omnis sapientia a Deo est [2]. » Quod fortasse possumus ita intelligere, quasi a Deo sit et illa sapientia mundi hujus, quæ destruenda dicitur, et principum mundi hujus, et si qua alia est per quam falsa scientia commendatur : nisi in ipso libello in consequentibus diceretur : « Non est *enim* sapientia, malitiæ disci» plina [3]. » Per quod utique docet, quia omnis disciplina quæ falsi aliquid asserit, etiamsi vehemens videatur et verisimilis, et quæ subverti difficile possit, tamen nequaquam hujusmodi scientia ad sapientiæ titulum debeat applicari. Quid ergo est quod ait : « Omnis sapientia a Deo est [4] ? » Illud mihi sensisse videtur, quia omnis peritia quæ vel erga artem aliquam usui humano necessaria habetur, vel cujuslibet rei scientia, sapientia dicatur a Domino data. Denique

[1] 2 Cor. xii, 4. — [2] Eccli. i, 1. — [3] Id. xix, 19. — [4] Id. i, 1.

apud Job scriptum est : « Quis dedit mulieribus texendi » sapientiam, et varietatis disciplinam[1] ? » Sed et in Exodo : « Locutus est, *inquit*, Dominus ad Moysen dicens : Ecce » vocavi nominatim Beselehel filium Uri, filii Or, ex tribu » Juda, et replevi eum spiritu divino sapientiæ, et intellec- » tus, et disciplinæ; ut in omni opere intelligat, et sit ar- » chitectus ad operandum argentum, et aurum, et æs, et la- » pides repletionis, et omnia opera fabrilia, et in ligno; ut » operetur secundum omnia opera ad quæ ego dedi eum. » Sed et Eliab filium Achisamach ex tribu Dan. Et dedi in » cor omni prudenti intellectum, ut faciant omnia quæ con- » stitui tibi[2]. » Considera ergo ex iis omnibus quomodo a Domino est sapientia fabrilis, sive in auro, sive in argento, sive in alia quacumque materia, vel etiam textrini sapientia; et vide quia jure dici de iis omnibus potest, quod horum scientia ab Excelso sit. Quod si fabrilis scientia ab Excelso esse declaratur, quomodo non et geometrica, ex qua utique hæc scientia quam Scriptura architectonicam nominat, derivatur? Denique et in Zacharia funiculus geometricus dicitur, in quo dimetitur Angelus Jerusalem[3] : et ideo non puto absurdum videri, si etiam hæc scientia dicatur Excelsi. Quid autem dicemus de musica, cujus omnem peritiam ita attigerat sapientissimus David, ac totius melodiæ et rhithmorum collegerat disciplinas, ut ex iis omnibus inveniret sonos quibus posset etiam perturbatum regem vexatumque ab spiritu maligno psallendo mitigare? Unde non puto aliquem recti sensus, qui in horum omnium scientia neget, quia omnis sapientia a Domino est. Jam vero de medicinæ scientia nec dubitari puto. Si enim est ulla scientia a Deo, quæ magis ab eo erit quam scientia sanitatis, in qua etiam herbarum vires, et succorum qualitates ac differentiæ dignoscuntur? Igitur ex his omnibus colligitur quod etiam hujus

[1] Job, XXXVIII, 36. — [2] Exod. XXXI, 1, 2, 3, 4, 5, 6. — [3] Zach. II.

Balaam scientia, pro qua accersitus est ex Mesopotamiæ montibus ab oriente ut malediceret Jacob, habeat quidem initia et originem ab Excelso, et inde sit ei agnitio qua didicerit vel naturas animalium, vel motus avium, vel differentias vocum; sed ea quæ ad scientiam bonorum acceperit, contulisse se ad usum malorum. Quod mihi simile videtur, quasi si is qui medicinam didicerit, et herbarum vires ac temperamenta cognoverit, medendi sine dubio gratia a Deo hominibus data, convertere velit propositum, et omni scientia quæ ad salutem corporum præstita est, utatur ad malum, et pro medico venenarius fiat, pro remediis morbos, pro sanitatibus inferat mortes. Ut autem amplius intelligamus adhuc totius scientiæ sapientiam a Deo originem trahere; ab hominibus autem mali propositi, vel etiam a dæmonibus corruptelas quasdam sapientiæ Dei admiscentibus declinari ad malum : relegamus ea quæ in Daniele scripta sunt de ipso Daniele et tribus amicis ejus, quos Nabuchodonosor rex tribus annis erudiendos tradidit, volens eos in sua, id est patria et Babyloniorum sapientia scientissimos fieri. Ibi ergo scriptum est, quia « dedit eis Do» minus scientiam et intellectum, et prudentiam in omni » arte grammatica; et Danieli dedit intellectum in omni » verbo, et visione, et somniis : et erant apud regem : et » in omni verbo, et prudentia, et disciplina, in quibuscum» que quæsivit ab eis rex, invenit eos decuplo amplius quam » erant sophistæ et philosophi qui erant in omni regno » ejus[1]. » Et hæc quidem in exemplaribus Septuaginta interpretum habentur : in Hebræorum vero codicibus aliquid etiam vehementius reperi, quibus quamvis non utamur, tamen agnoscendi gratia dicemus etiam ibi quæ legimus : « Dedit, *inquit,* Deus intellectum et prudentiam in omni » grammatica sapientia, et Daniel intellexit in omni visione

[1] Dan. I, 17, 19, 20.

» et somniis. » Est post pauca : « Et steterunt, *inquit,* in » conspectu regis, et in omni verbo sapientiæ et disciplinæ » in quo quæsivit ab eis rex, invenit in eis decuplo super » omnes incantatores et magos qui erant in omni regno » ejus. » Ex iis ergo omnibus potest intelligi quomodo et Balaam dixerit de semetipso, « qui scit scientiam Excelsi : » scilicet ut intelligatur quod origo totius scientiæ ab ipso acceperit exordium ; vitio autem humanæ malitiæ, aspirantibus et subripientibus etiam dæmonibus, in perniciem versa sint quæ pro utilitate concessa sunt. Hæc de eo quod dixit : « sciens scientiam Excelsi, » a nobis pro viribus discussa sint.

IV. Post hæc ait : « Visionem Dei videns in somnis, re- » velati oculi ejus[1]. » De iis sufficienter in tertia visione dissertum est, et eadem repetere otiosum est. Videamus ergo quid est quod in consequentibus dicit : « Ostendam » ei, et non modo; beatificabo, et non appropinquat[2]. » In aliis quidem exemplaribus legimus : « Videbo eum, sed non » modo. » Quod si recipiatur, facilius intelligi putabitur : ut Christum, de quo in consequentibus dicit : « Orietur » stella ex Jacob, et exurget homo de Israël[3], » videndum dicat esse, sed non modo; hoc est, non eo tempore quo ista loquebatur. In novissimis enim diebus, « ubi venit ple- » nitudo temporis, misit Deus Filium suum[4]. » Sed si secundum hoc quod nos habemus in exemplaribus legendum sit, hoc est : « Ostendam illi, et non modo : beatificabo, et non » appropinquat, » non ad hunc Balaam, per quem hæc dicuntur, sed ad illos quorum personam in hoc diximus, refertur. Illi enim doctores Legis et Scribæ ostendent Christum in Lege et Prophetis prophetatum, sed non modo. Hoc est, non eo tempore quo venit, sed cum plenitudo gentium introierit, et cum omnis Israël salvari incipiet, tunc eum

[1] Num. xxiv, 16. — [2] Ibid. 17. — [3] Ibid. — [4] Galat. iv, 4.

ostendent, et tunc beatificabunt, quem modo blasphemant. Sed hoc tempus in quo hæc futura sunt, non appropinquat; longe enim est, et in ipso sæculi fine sperandum. Et ideo ait : « Ostendam illi, et non modo : » illi, hoc est, populo qui tunc salvabitur. Post hæc : « Orietur, *inquit,* stella ex » Jacob, et exurget homo ex Israël. » De his et in superioribus diximus, quia evidenter de stella quæ Magis in oriente apparuit, prophetetur; qua duce venerunt ad Judæam, requirentes eum qui natus est rex Israël, et repertum oblatis muneribus adoraverunt. Sed movet me, quod de ipsa stella, posteaquam dictum est in Evangelio quia præcesserit Magos usque in Bethleem, et veniens stetit supra ubi Puer erat [1], ultra non sit dictum quia vel discesserit inde, vel evanuerit, vel assumpta sit, aut aliquid omnino de hoc narratio Evangelica designaverit; sed hoc tantum dixerit, quia venit et « stetit supra ubi erat puer. » Ne forte ergo sicut tempore baptismi, cum baptizatus Jesus ascendit de Jordane, aperti sunt ei cœli, et vidit Joannes Spiritum Dei descendentem quasi columbam, et manentem super eum, et audivit vocem dicentem de cœlo : « Hic est » Filius meus dilectus, in quo bene complacui [2] : » ita et stella hæc quæ venit supra ubi erat puer, et stetit, in Christo similiter permansit, sicut et Spiritus sanctus in specie columbæ venisse dicitur, et mansisse in eo. Et sicut venisse Spiritum Dei super eum, et mansisse in eo, ita accipimus quod nunquam ab eo recesserit Spiritus Dei : et ita de stella quæ venit, et stetit super eum, accipiendum puto quod sic steterit super eum ut nunquam inde mota sit. Et ideo deitatis ejus indicium illam stellam fuisse opinor. Unde et ordo prophetiæ hæc eadem consequenter ostendit, cum de deitate quidem ejus dicit : « Orietur stella ex Jacob; » de humana vero natura : « Et exurget homo ex Israël : » ut in

[1] Matth. II. — [2] Id. III, 17.

utroque, et secundum deitatem et secundum humanitatem, Christus prophetatus evidenter appareat. « Et vastabit prin- » cipes Moab[1]. » Moab quidem gens est, cujus principes non alios esse, quam spirituales nequitias et principatus illos adversum quos nobis luctamen est, intelligimus. Hos ergo iste Homo ex Israël vastavit, cum exuit principatus et potestates, affigens illos cruci suæ. Neque enim poterat salvare Moabitas, et ad Dei agnitionem perducere, nisi principes illos, qui in eis dominationem impietatis tenuerant, devastasset. « Et prædabitur omnes filios Seth[2]. » Seth filius est Adam, de quo Eva dixit cum natus esset : « Suscitavit enim mihi Deus semen aliud pro Abel quem occidit » Caïn[4]. » Iste est ergo Seth, ex quo omne humanum in hoc mundo ducitur genus. Nam de Caïn qui nati fuerant, diluvio perierunt. Filii ergo sunt Seth omnes homines qui in hoc mundo sunt. Et cum dicitur : « Deprædabitur omnes » filios Seth, » prædam sic accipe, sicut in superioribus interpretati sumus, ubi scriptum est : « Edet gentes inimi- » corum suorum[4], » et ubi catulo leonis et leoni comparatur. Et hic ergo in prædam accipit omnes filios Seth. Victis adversariis dæmonibus, eos qui sub ipsorum dominatione tenebantur Christus, quasi prædam victoriæ suæ, ducit, et spolia salutis reportat; sicut et in aliis de eo scriptum est, quia « ascendens in altum captivam duxit capti- » vitatem[5]. » Captivitatem scilicet illam humani generis, quam diabolus ad perditionem ceperat, iste rursus captivam duxit, et a morte revocavit ad vitam. Utinam ergo me et captivum habeat semper Christus Jesus, et me ducat in prædam suam, et ego tenear ejus vinculis alligatus ! ut et ego dici merear vinctus Jesu Christi, sicut Paulus de semetipso gloriatur[6]. « Et erit Edom hæreditas ejus, Esaü in-

[1] Num. XXIV, 17. — [2] Ibidem. — [3] Genes. IV, 25. — [4] Num. XXIV, 8. — [5] Ephes. IV, 8. — [6] Id. III, 1.

» inimicus ejus[1]. » Edom idem est qui Esaü. Hic secundum historiam quidem inimicus est Israël, sed in adventu, inquit, Christi etiam ipse hæreditas ejus erit : hoc est, recipietur ad fidem, nec excludetur ab hæreditate Christi. Si vero spiritualiter advertamus, Edom caro intelligitur, quæ adversatur spiritui, et est inimica. In adventu autem Christi, cum subjecta fuerit caro spiritui, per resurrectionis spem etiam ipsa ad hæreditatem veniet. Non enim sola anima, sed et caro, quæ aliquando fuerat inimica, per obedientiam spiritus consors futuræ hæreditatis existet. « Et » Israël fecit in virtutem[2]. » Hoc est quod dicit, quia tunc Edom, vel Esaü, hoc est carnis natura in hæreditatis societatem vocabitur, cum Israël, anima videlicet, facta fuerit in virtutem, et decenter fuerit repleta virtutibus. Si enim anima non veniat ad virtutes, sed in ignavia perseveret, nec caro ad hæreditatem veniet, sed ad judicium illius qui potest animam et corpus perdere in gehennam[3]. « Et » exurget ex Jacob, et perdet liberatum de civitate[4]. » Ille, inquit, qui exurgit ut stella ex Jacob, perdet liberatum de civitate. Non in hoc solum, sed in omni pene prophetico stylo quæ dicuntur, involuto satis et obscuro sermone dicuntur. Non enim placuit sancto Spiritui, qui de iis scribi voluit, ut palam hæc et pedibus, ut ita dicam, imperitorum conculcanda ponerentur : sed ita providit, ut cum publice haberi videantur, sermonum tamen obscuritate recondita in arcanis, et in secretis obtecta serventur. Et nunc ergo quod ait : « Perdet liberatum de civitate, » nisi ad consuetudinem propheticam respicias, de qua dicitur, Omnis prophetia non potest propria absolutione constare, valde difficilis videbitur intellectus. Videamus tamen si forte hoc modo poterit explanari. Civitatem hic mundum intelligamus, sicut et in Evangeliis dicitur de luxurioso filio, qui

[1] Num. XXIV, 18. — [2] Ibidem. — [3] Matth. X, 28. — [4] Num. XXIV, 19.

dilapidavit substantiam patris : quia accessit, inquit, ad quemdam primarium civitatis in regione illa; a quo receptus, in agrum mittitur porcos pascere[1]. Et hæc ergo civitas, cujus ille primarius erat, mundus hic intelligitur. Igitur de hac civitate liberatum, hoc est quem liberat Christus de hoc mundo, perdit eum. Dicit enim, quia « qui perdet ani» mam suam propter me, salvam faciet eam[2]. » Salutari ergo perditione perdit Jesus eum quem de hujus mundi civitate liberaverit. Et nos itaque si ad salutem venire volumus, et de hoc mundo liberari, perdere debemus animas nostras perditione utili et necessaria. Perdit enim animam secundum Christum, qui desideria ejus refrenat, qui cupiditates ejus resecat, qui luxuriam ejus resolutionemque castigat, et in nullo prorsus facit voluntatem suam, sed voluntatem Dei : et per hæc perire dicitur anima. Periit namque vita ejus prior, et incipit novam vitam, quæ in Christo est, ducere. Simile autem huic dicto etiam illud est : « Si » commorimur, et convivemus[3]. » Et illud : « Si autem » mortui estis ab elementis hujus mundi, quomodo velut » viventes in hoc mundo decernitis[4] ? » Necessario ergo etiam in his declaratur quia perdidit animam suam in hoc mundo, qui cum Christo moritur ; et qui hic eam perdiderit, inveniet eam ibi sine dubio, ubi dicit Apostolus, quia « Vita vestra abscondita est cum Christo in Deo[5] : » cui gloria in æterna sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. xv, 15. — [2] Id. ix, 24. — [3] 2 Tim. ii, 11. — [4] Coloss. ii, 20. — [5] Id. iii, 3.

HOMILIA XIX[1].

De visione quinta Balaam.

I. Quinta hæc nobis eademque ultima Balaam visio discutitur, de qua similiter ut in cæteris Dominum deprecemur, qui in fine non deserat, ut possimus hujus quoque visionis sensum haud procul a veritate captare. Est ergo initium ejus in iis verbis : « Et cum videret, *inquit,* Balaam Amalech, assumens parabolam suam dixit : Initium » gentium Amalech, et semen eorum peribit[2]. » Necessarium mihi videtur requirere in Scripturis divinis, quibus in locis vel quo in tempore nomen Amalech scriptum sit, quove ex genere gens ista descenderit. Facilius enim quod quæritur agnoscetur, si ex pluribus locis quæ de eadem re scripta sunt proferantur. Igitur in Genesis lectione ubi quinque reges convenerunt ut expugnarent quatuor reges qui regnabant in Sodomis, post aliquanta ita refertur : « Et regressi, *inquit,* venerunt ad fontem judicii, hic est Ca- » des, et interfecernut omnes principes Amalech, et Amor- » rhæos qui habitabant in Sasanthem[3]. » In his primo locis Amalech memini nominatum. Sed requiratur fortassis utrum duæ gentes ejusdem nominis habeantur, quoniam quidem et in catalogo filiorum Esaü, et ducum qui ex ejus genere descenderant, refertur Amalech. Ita enim scriptum est : « Istæ sunt autem generationes Esaü patris Edom, in monte » Seir, et hæc nomina filiorum Esaü : Eliphas, filius Ada uxo- » ris Esaü; et Raguel, filius Basemath uxoris Esaü. Fuerunt

[1] Tom. II, p. 343 et seqq.
[2] Num. XXIV, 20. — [3] Gen. XIV, 7.

» autem filii Eliphas, Theman, Sophar, Gothom, Cenes. » Thamnas autem fuit concubina Eliphas filii Esaü, et hæc » peperit Amalech ipsi Eliphas. Et isti sunt filii Ada uxoris » Esaü[1]. » Et post pauca : « Et ii sunt, *inquit*, duces ex » filiis Esaü, filii Eliphas, qui fuit primogenitus filii Esaü : » dux Theman, dux Chomor, dux Sophar, dux Cenes, dux » Chore, dux Gothom, dux Amalech. » Hic igitur Amalech filius fuit Eliphas primogeniti Esaü, natus ex concubina nomine Thamna. Sed redeamus ad primam de Amalech commemorationem, ubi ii qui reversi sunt et venerunt ad fontem judicii, qui vocatur Cades, interficiunt omnes principes Amalech. Cades enim interpretatur sanctificatio, vel sanctum; Amalech vero interpretatur ablingens populum, vel declinans populum. Igitur ii qui revertuntur ad sanctum, et convertunt se ad sanctificationem, interficiunt et perimunt Amalech, illum scilicet qui ablingit populum vel declinat populum. Quis autem alius est qui declinat populum a Deo, nisi virtus contraria, et nequitiæ spirituales? Horum ergo principes qui sunt? Illi sine dubio principatus adversum quos sanctis est colluctatio. Adversum principatus enim et potestates, et mundi hujus rectores sunt eis agones[2] : quos tamen superare non poterunt, nisi convertantur ad sanctimoniam. In ipsa tamen sanctimonia, quæ est Cades, fons est judicii. Omnis enim qui se ad sanctimoniam convertit, habet semper ante oculos suos fontem judicii. Prospicit enim judicii diem, et purificato corde tam malorum pœnas quam piorum beatitudines contuetur ; et hæc faciens omnes Amalechitarum principes prosternit et dejicit. Si quis autem non se converterit ad Cades, id est, ad sanctificationem, fontemque judicii, neque futurum judicii cogitat diem, isti subjecti sunt principibus Amalech. Hunc enim populum ablingit et consumit, et talem popu-

[1] Gen. xxxvi, 9, 10, 11, 12, 13. — [2] Ephes. vi.

lum declinat a Deo. Hæc ad illum primum referantur Amalech. Nunc autem videamus et istum Amalech filium Eliphas primogeniti Esaü quem peperit ei Thamnas concubina sua, cujus pater est Eliphas, qui interpretatur, Deus me dispersit; mater autem Thamnas, quæ et ipsa primo quidem est degener, deinde interpretatur defectio commota : ut necessario utique qui ab his talibus gignitur, hostis sit Israël, ablingens vel declinans populum. Primus enim ipse Hebræos egressos ex Ægypto bello aggressus est in Raphidin, tunc cum Moyses ait ad Jesum : « Elige tibi viros, et » exi, et conflige cum Amalech crastino, et ecce ego sto in » vertice collis, et virga Dei in manu mea erit. Et fecit Je- » sus sicut dixit ei Moyses, et conflixit cum Amalech : » Moyses autem, et Aaron, et Ur ascenderunt in verticem » collis : et factum est, ut cum levaret manus Moyses, in- » valesceret Israël; cum autem deponeret manus suas, in- » valescebat Amalech[1]. » Et post pauca iterum scriptum est quia fugaverit Jesus Amalech, et populum ejus gladio dejecerit : tunc enim Dominus dixit ad Moysen : « Con- » scribe hæc ad memoriam in libro, et da in auribus Jesu : » quia delens delebo memoriam Amalech de sub cœlo. Et » ædificavit Moyses altare, et nominavit nomen ejus, Do- » minus refugium meum; et ait : Quia in manu occulta » Dominus expugnat Amalech a generatione in generatio- » nem[2]. » Intellige ex hoc evidentius quid debeat intelligi Amalech, quem manu occulta, id est, invisibili, expugnare dicitur Deus a generatione in generationem. Sed in Deuteronomio ita scriptum est : « Memento quanta tibi fe- » cerit Amalech in via cum exisses de Ægypto, quomodo » obstitit tibi in via, et excidit caudam tuam, omnes qui la- » borabant post te. Tu autem esuriebas et laborabas, et non » timuisti Deum[3]. » Observa ergo et in iis quomodo Ama-

[1] Exod. XVII, 9, 10, 11. — [2] Ibid. 14, 15, 16. — [3] Deut. XXV, 17, 18.

lech obstitit Israël in via, sed tamen non potuit caput ejus abscindere, nisi caudam tantum : id est, eos potuit obtinere qui retro positi erant, qui ultimi sequebantur; nec ea quæ retro erant obliviscentes, extendebant se ad ea quæ in ante sunt. Et ideo puto quia Dominus præcipiebat in Evangeliis dicens : « Nemo mittens manum suam super aratrum, » et retro respiciens, aptus est regno Dei [1]. » Et merito : si enim retro quis inventus fuerit in cauda, abscindet eum Amalech. Sed et aliam adhuc de Amalech historiam proferamus, ut ex pluribus Scripturæ locis clarius quod quærimus advertatur. In primo Regnorum libro ait Samuël ad Saül : « Misit me Dominus ungere te regem super populum suum Israël, et nunc audi vocem verborum Domini. » Hæc dicit Dominus virtutum : Recogitavi omnia quæ fecit Amalech adversum Israël, quomodo percussit eum » in via cum ascenderet ex Ægypto. Nunc ergo vade, et » percute Amalech, et anathematiza omnia quæcumque habet; et non parcas, sed interfice omnes, a viro usque ad » mulierem, et parvulos et lactentes, et tauros, et greges » ovium, et camelos, et asinos. Et præcepit Saül populo, » et inspexit eos in Galaad ducenta millia peditum, et tria » millia virorum ex Juda ; et venit Saül ad civitatem Amalech, et insidias posuit in valle; et ait Saül ad Cineum : » Vade tu, et discede de medio Amalech, ne forte et tu adjiciaris cum ipso. Tu enim fecisti misericordiam cum omnibus filiis Israël, cum ascenderent de terra Ægypti. Et » discessit Cineus de medio Amalech, et percussit Saül Amalech, ab Evilat usque Sur, quæ est contra faciem Ægypti; » et cepit Agag regem Amalech vivum, et omnem populum ejus anathematizavit in ore gladii : et pepercit Saül » et populus regi Agag, et servavit omne quod bonum erat » ex ovibus et bobus, sed et quæ fœcunda erant ex omnibus

[1] Luc. IX, 62.

» pecoribus bonis, et noluerunt ea exterminare; sed omne » quod fuit contemptibile et despectum, hoc anathematiza- » verunt. Et factus est sermo Domini ad Samuëlem dicens : » Pœnitet me, quia unxerim Saül in regem[1]. » Et hic ergo observa quomodo Deus per Prophetam regi Saül præcipit ut expugnet Amalech, et non parcat cuiquam ex eis ; et quoniam pepercit regi Amalech Agag, offensam incurrit inexpiabilem, ita ut eousque permoveret Deum, ut contra quam recipit illa natura diceret : « Pœnitet me quod unxi Saül in » regem. » Non ergo expedit nobis parcere illi qui declinat populum, vel ablingit et devorat ; illi scilicet invisibili Amalech, qui volentibus ascendere de Ægypto, et de mundi hujus evadere tenebris, atque ad terram repromissionis ascendere, resistit in via, et impugnat nos; et si invenerit nos lassos, ac defessos, et retro respicientes, atque in ultimis et in cauda positos, abscindit nos et perimit. Et ideo tentandum semper in ante est, et ad propria festinandum, imo et in verticem montis ascendendum, et semper levandæ sunt in orationibus ad cœlum manus, ut ita demum vincatur Amalech et cadat. Vis autem scire quoniam non transitur ad terram sanctam, neque pervenitur ad regnum, nisi prius vincatur Amalech? David cum multa bella gessisset, et contra Allophylos fuissent ei acerrimi frequentesque conflictus, non tamen scribitur obtinuisse regnum, nisi prius edomuisset Amalech. Ait enim Scriptura : « Et regressus est » David posteaquam cecidit Amalech, et suscepit regnum » Saül[2] : » cum tamen ipse Amalech describatur multas prius strages fecisse in populo Israël, et urbes eorum incendisse quamplurimas. Vere enim ante adventum veri David, illius qui natus est ex semine David secundum carnem, multas strages spirituales Amalechitæ, quæ sunt contrariæ virtutes, fecerunt in populo Israël. Sed et ipsius

[1] Reg. XV, 1-11. — [2] Reg. I, 1.

David captivarunt, inquit, duas uxores[1]. Judæum puto primum, et secundum Gentilem populum dici: et Judæos enim et Gentiles omnes constat sub peccato fuisse conclusos. Sed non in his rerum exitus mansit. Adveniens enim David audi quid faciat. Et invenit, inquit, David dispersos Amalechitas « manducantes, et bibentes, et exultantes pro præda » quam abstulerant : et cecidit, *inquit,* eos a prima nocte » usque ad vesperam in crastinum[2]. » Et post hanc cædem Amalechitarum, regressus suscepit regnum.

II. Hunc ergo Amalech videns Balaam filius Beor, homo vere videns, et audiens verba Dei, qui scit scientiam Excelsi, et visiones Dei videt, accepta parabola sua (sicut et in prioribus visionibus scriptum est) ait : « Initium gentium Amalech, et semen eorum peribit[3]. » Quod ait : « Initium gentium Amalech, » certum est quia nullo pacto ad illum qui tunc erat in carne Amalech, referri possit ; neque enim primus erat antiquitatis origine : sed ad invisibilem Amalech melius refertur, qui a declinando populos a Deo, et faciendo Gentiles ex Dei cultoribus, Amalech nominatur. Et ideo recte initium gentium dicitur, quasi talis quædam virtus contraria, quæ prima initium dederit, ut homines Gentiles fierent, mutando « gloriam incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, et volucrum, et pecudum, et » serpentium, *et serviendo* creaturæ potius quam creatori[4]. » Sicut enim in populo Dei scriptum est initium Christus, sic e contrario in populo qui declinat a Deo et Gentilis efficitur, initium est Amalech. « Et semen eorum peribit. » Semen eorum est persuasio, et doctrina, qua docuerunt homines declinare a Deo. Istud ergo semen malum et doctrina pessima, non ipsi in quibus seminatum est, peribunt; ipsi enim cum conversi ingemuerint, salvi erunt. Et vide si non talis expositio etiam illis convenienter obsistet qui

[1] 1 Reg. xxx, 5.— [2] Ibid. 16 et 17. — [3] Num. xxiv, 20. — [4] Rom. i, 23.

Deum Legis velut duritiæ et crudelitatis accusant, qui non solum gentem Amalech, sed et semen ejus pronuntiet periturum; cum gens quidem ad spirituales nequitias referatur, semen vero ejus doctrina superstitionum Gentilium, et cultus idolorum, atque omnis secta quæ a Deo populum declinare suadet, exponatur.

III. Commemorat autem prophetia post Amalech Cineum dicens : « Et videns Cineum, assumens parabolam suam di- » xit : Valida habitatio tua, etsi posueris in petra nidum » tuum; etsi fuerit tibi Beor nidus astutiæ, Assyrii captivum » te ducent[1]. » Videtur mihi quod Cineum non valde culpabiliter nominet. Ipse est enim cui et in superioribus dicebat Saül : « Discede de medio Amalech, et non percútiam » te : quia tu fecisti misericordiam in Israël, cum ascende- » ret de Ægypto[2]. » De hoc ergo et nunc dicitur, quia valida sit habitatio ejus, si ponat nidum suum in petra. Petra Christus est. Si ergo ponat nidum suum in petra, valida est habitatio ejus, si tamen non fiat ei Beor nidus astutiæ. Beor, pater est Balaam, qui potest accipi in persona hæreticorum: ut hoc dici videatur, quod salvus possit esse Cineus, si ponat in petra nidum suum, hoc est, in Christo collocet spem suam, et non eum hæreticorum circumdet et circumscribat astutia. Nam si hoc fuerit, nihil ei proderit quod in petra, qui est Christus, collocatus videtur. Ab Assyriis enim captivus ducetur, malignis scilicet virtutibus, quæ eos captivos ducunt et in potestatem accipiunt quos hæreticus error involverit. Videtur sane secundum hanc expositionem quam de Cineo edidimus, *et* conjunctio interturbare sensum. Sed sciendum est, quod vernaculum est Hebrææ linguæ *et* conjunctione frequenter uti, ita ut interdum abundet, et in non necessariis, ut in nostra apparet lingua, videatur inserta : quod utique cum venia accipiendum est. Habet enim una-

[1] Num. XXIV, 21, 22. — [2] I Reg. XV, 6.

quæque lingua aliquid proprietatis, quod apud alias linguas vitiosum videatur. Et hic ergo *et* conjunctio quasi abundans habenda est, et superflua. Caveat ergo Cineus, qui interpretatur possidens, caveat, inquam, etiamsi possideat et promereatur istam gratiam, ut in Ecclesia Christi sit, ne forte astutia Beor circumveniat eum, et declinet ad dogmata prava et perversa, et ob hoc tradatur Assyriis. Qui enim blasphemant in Ecclesia positi, traduntur Satanæ, sicut Phygellus et Hermogenes, de quibus Paulus dicit : « Quos » tradidi, *inquit*, Satanæ, ut discant non blasphemare[1]. » Propterea ergo Assyriis traditur qui declinaverit in hæreticam blasphemiam : quia Assyrii interpretantur dirigentes, et ob hoc traduntur eis qui traduntur non ut pereant, nec ut penitus intereant, sed ut dirigantur et corrigantur; et sicut ipse Paulus dicit, « ut discant non blasphemare. »

IV. Post hæc vero Balaam prophetiæ suæ sermonem in his concludit dicens : « Et assumpta parabola sua dixit : O » quis vivet cum fecerit hæc Deus ? Et exibunt de manu Ci- » thiorum, et affligent Assur, et affligent Hebræos, et ipsi » pariter peribunt[2]. » Quod per singula per parabolam loqui dicitur Balaam, legenti incutit pudorem ne quid in iis quæ dicuntur, non quasi in parabola, sed secundum litteram dictum putet. Ait ergo : « O quis vivet cum fecerit hæc » Deus ? » Hic vitam non hanc communem, sed illam nominat quæ secundum Deum est : et hoc est quod dicit, quia cum hæc omnia fient, cum orietur astrum ex Jacob, et surrexerit homo ex Israël, et deleverit Amalech et semen ejus perdiderit ; hoc est, cum advenerit Christus, et idolorum cultum destruxerit, atque omnium dæmonum subjecerit potestatem, quis erit ille tam beatus, tam felix qui hæc videat ? hoc est, qui sentiat, et intelligat, et credat quod hæc ita fecerit Deus ? « Et exibunt de manibus Cithiorum,

[1] 1 Tim. I, 20. — [2] Num. XXIV, 23, 24.

» et affligent Assyrios. » Cithii interpretantur plaga finis. Hi ergo qui convertuntur ad Deum, et a Christo eruditi, plagam quæ in fine sæculi impiis veniet effugiunt; ipsi affligent Assyrios : hoc est, his qui in agone pietatis positi sunt conteret Satanam Deus sub pedibus, ipsi affligent Assyrios, dæmonum scilicet gentem. Calcabunt namque super serpentes, et scorpiones, et super omnem virtutem inimici, et affligent eos. Affligent Hebræos, et ipsi pariter peribunt. Hebræi transeuntes interpretantur. Iste ergo ipse populus etiam Hebræus dicitur, quia transiit de Ægypto ad terram repromissionis, de tenebris ad lucem, de morte ad vitam. Sed quoniam, ut diximus, hæc non sine agone, nec sine magno certamine poterit obtinere, quasi in agone positus nunc affligit, nunc affligitur, et nunc cædit adversarium, nunc ipse ab adversario verberatur. Affligent ergo etiam ipsi Assyrii Hebræos, hoc est populum Domini, sicut affliguntur ab eis : sed ipsi, id est, Assyrii, cum hæc fecerint, et cum vires suas omnes erga Hebræos affligendos effuderint, statim etiam ipsi peribunt. Quod ergo ait, « et affligent » Hebræos, et ipsi pariter peribunt, » non ita accipiendum est, quasi pariter cum Hebræis peribunt et Assyrii ; sed pariter, id est, statim ut hæc fecerint et Hebræos afflixerint, etiam ipsi peribunt. *Pariter* ergo Græcus sermo pro *statim* ponit. Hic ergo erit finis omnium, ut et Assur, cui tradebantur hi qui delinquebant ex populo Dei, vel in interitum carnis, ut spiritus salvus fieret, vel ut discerent non blasphemare, peribit etiam ipse ab eo qui potestatem habet perdere in gehennam. Dicetur enim eis a justo Judice : « Ite in ignem æternum, quem paravit Deus diabolo, et an- » gelis ejus[1]. » Ibi ergo peribit Assur. Et quidem periit aliquando et una ovis ex centum ovibus ; sed hanc ovem pastor bonus relictis nonaginta novem in montibus descendens ad

[1] Matth. XXV, 41.

vallem hanc nostram, vallem lacrymarum, et requirens invenit, atque impositam humeris suis reportavit, et illi numero qui in superioribus salvus manebat adjunxit [1]. Iste autem Assur qui in fine omnium dicitur periturus, nescio si aliquando aut quæri possit aut inveniri : periit enim non errore, sed judicio, nec lapsu motus, sed perseverantia perduratus. Quod enim scriptum est : « Ego vivere faciam, de» ducam in infernum et reducam [2], » nescio si generaliter omnes aspiciat, an ad eos tantum quos deceptio diaboli deduci fecit in mortem. Hæc etiam de ultima Balaam prophetia a nobis pro viribus dicta sint, quæ pro locorum difficultate explanandi magis quam perorandi stylo placuit explicari. Quid enim interest dummodo omnia ad ædificationem dicantur, et omnia ad gloriam Dei fiant? qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XX [3].

De eo qui fornicatus est in Madianitide, et quod consecratus est populus Belephegor.

Lectio hodie recitata est [4], primam quidem historiam continens de fornicatione viri Israëlitæ et mulieris Madianitidis, secundam vero de visione populi, in qua numerari iterum jubetur ex præcepto Domini, in irritum scilicet revocato priore numero, propter peccata quæ commiserant ii qui prius fuerant sub numeri definitione censiti. Cassatur ergo et in irritum deducitur ex peccatis numerus qui scriptus est : et tantum valent delicta, ut nec hoc prosit quod in numero quis habitus sit apud Deum, cum declinaverit.

[1] Luc. xv. — [2] Deut. xxxii, 39, et i Reg. ii, 6.
[3] Tom. II, p. 346 et seqq. — [4] N. 1, 2, 3, 4. p. 346-351.

Sed, ut Scriptura refert, etiam artus eorum qui recesserunt a Deo, ceciderunt in deserto. Duæ ergo sunt historiæ quæ recitatæ sunt : sed nos de prima interim, quæ fornicationem populi describit, si quid orantibus vobis Dominus gratiæ dignabitur præstare, dicemus. Si vero ipse concesserit, aliquid etiam de secunda contingere audebimus : « Et applicuit, *inquit,* Israël ad Sattin, et pollutus est populus, et » fornicatus est in filias Moab ; et invitaverunt eos ad sacrificia idolorum suorum, et manducavit populus de sacrificiis eorum, et adoraverunt idola eorum, et consecratus » est Beelphegor ; et iratus est furore Dominus contra Israël[1]. » In his ostenditur illud, quod sæpe memoravimus, quia Balaam posteaquam, Dei virtute constrictus, non est permissus maledicere Israël, volens tamen placere regi Balach, ait ad eum sicut scriptum est : « Veni, consilium do » tibi[2]. » Et quid consilii dederit, ibi non apparuit, in posterioribus tamen ipsius libri Numerorum scriptum refertur. Sed plenius in revelatione Joannis, ubi ita continetur : « Habes, *inquit,* ibi quosdam qui tenent doctrinam Balaam, qui docuit Balach ut mitteret scandalum in conspectu filiorum Israël, ut manducarent idolis immolata et » fornicarentur[3]. » Ex hoc ergo apparet quod nequitia usus sit Balaam, et consilium dederit regi, talia quædam dicens ad eum : Populus hic non propriis viribus, sed Deum colendo vincit, et pudicitiam conservando ; si vis eum vincere, primo eorum pudicitiam dejice, et sponte vincentur. Sed adversum hæc non virtute militum, sed mulierum decore pugnandum est ; nec armatorum vigore, sed mollitie fœminarum. Procul amove armatorum manum, et electam congrega speciem puellarum ; ludentes pedibus eant, manibusque plaudentes : forma vincit armatos, ferrum pulchritudo captivat, vincentur specie qui non vincuntur prælio. Verum

[1] Num. xxv, 1, 2, 3. — [2] Id. xxiv, 14. — [3] Apoc. ii, 14.

ubi senserint eos mulieres Moabitides vel Madianitides manus dedisse libidini, et peccato inclinasse cervices, non prius semetipsas cupientibus præbeant, quam de sacrificiis idolorum acquieverint degustare : ut cogente libidine, consiliis obtemperent fœminarum, et consecrentur prius Beelphegor, quod est idolum turpitudinis. Hæc fuerunt consilia Balaam : quibus acceptis rex Balach parat continuo exercitum non armis virilibus, sed fœmineo nitore compositum, non furore bellico, sed libidinis flamma succensum. Nullam refrenat pudor, nullam prohibet verecundia. Amor patriæ et vitium gentis conspirant pariter in lasciviam, et ad decipiendum proba existit improbitas. Pro nefas, vix prohibetur libido legum minis, vix gladii terrore reprimitur! quid sceleris non perpetret ubi facinore suo placituram se mulier regi credidit, et salutem patriæ quæsituram? Captivantur ergo Israëlitæ, non ferro, sed luxu, nec virtute, sed libidine, et fornicantur in mulieres Madianitidas, et ira Dei insurgit super eos. Sunt quidem in iis et mystica quædam, atque interioris intelligentiæ secreta : sed nos primo ipse historiæ textus ædificet, ut discamus ex hoc, quoniam adversus nos jaculantur tela luxuriæ. Sed si nobis non desint arma quibus nos armari jubet Apostolus[1], hujusmodi jacula nos terebrare non poterunt, si sit nobis lorica justitiæ, si habeamus galeam salutis, et gladium spiritus, super omnia scutum fidei, et calceati simus pedes in præparatione Evangelii pacis. Ista sunt arma quæ nos defendunt in hujusmodi bellis. Si autem talia arma projicimus, statim locum diabolico vulneri damus, et captivos nos ducit omnis dæmonum chorus : atque ob hoc ira Dei insurgit super nos, et non solum in præsenti sæculo puniemur, verum etiam in futuro. Quod ergo facit nos vincere in iis præliis quæ adversum nos diabolus commovet, pudicitia est, et justitia,

[1] Ephes. vi.

et prudentia, et pietas, cæteræque virtutes. Quæ autem faciunt nos vinci, luxuria est et libido, avaritia et impietas, omnisque malitia. Hæc ergo sunt quæ nos historiæ textus edocuit. Verum quoniam Joannes in revelatione sua, ea quæ in Lege secundum historiam scripta sunt adducit ad mysteria divina, et sacramenta quædam in iis edocet contineri, necessarium videtur etiam secundum id quod ille sensit, nos quoque ab illo datam expositionis regulam sequi, et primo memorare ea quæ ad angelum Ecclesiæ cujusdam scribens dicit : « Habes ibi quosdam qui tenent doctrinam Balaam, qui docuit Balach mittere scandalum in » conspectu filiorum Israël, ut manducarent immolata ido- » lis et fornicarentur[1]. » Ergo temporibus Joannis apostoli erant quidam in Ecclesia illa ad quam scribebat, docentes doctrinam Balaam. Putasne ita accipiendum est, quod fuerint in illis diebus qui dicerent se docere ea quæ Balaam docuit, et qui profiterentur se dogmatum et traditionum illius esse doctores? an illud potius debemus advertere, quod si quis faciat opus quod fecit Balaam, is doctrinam Balaam docere videatur? Sicut et de doctrina Jezabel in eadem revelatione memoratur, non quod aliquis ex discipulis Jezabel doceat quæ illa tradiderit, sed quod si quis (verbi causa) aut prophetas Dei persequatur, ut illa fecit, aut ad idola aliquos decipiat, vel falsis circumscriptionibus perimat innocentes; iste Jezabel dicetur tenere doctrinam. Si ergo aliquis malis consiliis scandalum generet populo Dei, et offensionem divinam atque iracundiam cœlestem provocet plebi, vel idolorum sacrificiis communicando, vel stupris aut libidini serviendo; hic doctrinam Balaam tenere dicendus est. Est ergo execrabilis corporis etiam fornicatio. Quid enim ita execrabile, quam templum Dei violare, ac tollere membra Christi, et facere membra meretricis[2]?

[1] Apoc. II. 14. — [2] I Cor. VI.

Multo tamen magis execrabilis est generalis illa fornicatio, in qua omne genus peccati pariter continetur. Generalis autem fornicatio dicitur, cum anima quæ in consortium Verbi Dei ascita est, et matrimonio ejus quodammodo sociata, ab ullo alieno scilicet, et adversario illius viri qui eam sibi despondit in fide, corrumpitur et violatur. Est ergo sponsus et vir animæ mundæ et pudicæ, Verbum Dei, qui est Christus Dominus, sicut et Apostolus dicit : « Volo » autem omnes vos uni viro virginem castam exhibere Chri» sto. Timeo autem ne forte sicut serpens seduxit Evam » astutia sua, sic corrumpantur sensus vestri a simplici» tate quæ est in Christo Jesu[1]. » Donec igitur anima adhæret sponso suo, et audit verbum ejus, et ipsum complectitur, sine dubio ab ipso semen suscipit verbi : et sicut ille dixit : « De timore tuo, Domine, in utero concepi[2], » ita et hæc dicit : De verbo tuo, Domine, in ventre concepi, et parturivi, et spiritum salutis tuæ feci super terras. Si ergo sic de Christo concepit anima, fecit filios pro quibus dicatur ad eam, quia « salva erit per filiorum procreationem, si » permanserit in fide, et charitate, et sanctitate, cum so» brietate[3], » etiamsi prius sicut Eva seducta fuisse anima videatur. Est itaque vere beata soboles, ubi concubitus factus fuerit animæ cum Verbo Dei, et ubi complexus ad invicem dederint. Inde nascetur generosa progenies, inde pudicitia orietur, inde justitia, inde patientia, inde mansuetudo, et charitas, atque omnium virtutum proles veneranda succedet. Quod si infelix anima divini Verbi dereliquerit sancta connubia, et in adulterinos se complexus diaboli, aliorumque dæmonum illecebris deceptam tradiderit, generabit sine dubio etiam inde filios, sed illos de quibus scriptum est : « Filii autem adulterorum imperfecti erunt, » et ex iniquo concubitu semen exterminabitur[4]. » Omnia

[1] 2 Cor. xi, 2, 3. — [2] Isai. xxvi, 18. — [3] 1 Tim. ii, 15. — [4] Sap. iii, 16.

ergo peccata filii sunt adulterii, et filii fornicationis. Unde et ostenditur, quod per singula quæque quæ gerimus parit anima nostra et generat filios, sensus scilicet et opera quæ gerit. Et si quidem secundum legem est quod gerit, et secundum verbum Dei, spiritum parit salutis, et propterea salvabitur per filiorum generationem; et isti sunt filii de quibus Propheta dicit : « Filii tui sicut novellæ olivarum in » circuitu mensæ tuæ [1]. » Si vero quod agit contra legem est, et peccatum est, sine dubio ex conceptione contrarii spiritus malignam sobolem gignit : parit enim filios peccati. Et istæ sunt maledictæ generationes in quibus a nonnullis sanctorum maledicitur etiam dies in quo nati sunt....... Quod et si forte aliquando evenerit (quis enim invenietur facile qui ab hujusmodi generatione, id est peccandi voluntate habeatur immunis?) si ergo acciderit tale aliquid, quid remedii detur, ex divinis voluminibus requiramus. Invenimus ergo in Psalmis de hoc scriptum : « Filia Babylonis misera, » beatus qui retribuet tibi retributionem quam retribuisti » nobis. Beatus qui tenebit et allidet parvulos tuos ad pe» tram [2]. » Et si nondum aliquid operis gessit Babylonius in nobis iste conceptus, dum adhuc parvulus est, non misereris ejus nec parcas ei, sed statim interfice. Odibilis enim est, perime, occide elidens ad petram. Petra autem est Christus. Quis ergo tantus ac talis est, ut non expectet omnino usquequo crescat in eo Babylonia soboles, nec augeantur in eo opera confusionis, sed in primis statim initiis, ubi nasci cœperint, et ex voluntatis motibus coalescere, atque (ut ita dicam) ubi caput cœperint de vulva animæ proferre perniciosa desideria maligni spiritus inspiratione concepta, arripiat statim et elidat ad petram ; id est, adducat ad Christum, ut in conspectu tremendi judicii ejus posita exolescant et pereant? Hæc dicta sunt nobis de generali

[1] Psal. CXXVII, 3. — [2] Psal. CXXXVII, 8, 9.

fornicatione, quæ species habet plurimas : quarum una est hæc quæ in consuetudine ob corporale stuprum fornicatio nominatur. Ego vero legens Apostolum, cum venissem ad eum locum in quo dicit : « Qui se jungit Domino, unus spi-
» ritus est; *et*, qui se jungit meretrici unum corpus est[1], » quærebam si est aliquid aliud medium præter hoc, ut aut Domino quis jungatur, aut meretrici; et pro viribus meis discutiens, profundum satis et reconditum in iis verbis intuebar Apostoli sensum, qui ita definierit, quod omnis anima aut Domino conjuncta sit, aut meretrici : et intellexi quod Dominum quidem dixerit virtutes quæ Christus est, id est verbum, sapientiam, veritatem, justitiam, cæteraque hujusmodi; meretricem vero, omnes e contrario malitiæ species. Hoc etiam apud Salomonem dici intelligo in eo quod ait de meretrice, quia « per fenestras prospicit in plateas, et
» si quem viderit insipientium adolescentulorum, et inopem
» sensuum transeuntem juxta angulos domus suæ, et loquen-
» tem in tenebris vespertinis, cum silentium fuerit noctur-
» num, vel caligo noctis : mulier autem occurrit ei habens
» speciem meretricis, quæ facit juvenum evolare corda[2]. »
Hæc ergo quæ dicitur meretrix, ipsa est malitia ; et qui se junxerit huic meretrici, unum corpus malitiæ efficitur. Sicut ergo qui se jungit Christo Domino, jungit se sapientiæ, jungit se justitiæ, jungit se pietati, et veritati, et cum his omnibus unus efficitur spiritus : ita et qui se jungit huic meretrici, jungit se impudicitiæ, impietati, iniquitati, mendacio, et simul omnibus peccatorum malis, cum quibus unum corpus efficitur.

Verumtamen « applicuit Israël in Sattin[3]. » In interpretatione Hebraïcorum nominum Sattin invenimus in lingua nostra responsionem vel refutationem dici. Applicuit ergo Israël ad responsionem, vel refutationem. Non bene appli-

[1] 1 Cor. vi, 17. et 16. — [2] Prov. vii, 6, 7, 8, 9, 10. — [3] Num. xxv, 1.

cuit. Vide denique quid incurrit in hac positus mansione. Fornicatus est cum mulieribus Madianitarum, et refutatus est a Deo: quia non solum fornicatus, sed et idolis gentium consecratus est, et comedit ex iis quæ fuerant idolis immolata, quæ utique execrabilia sunt ad Deum. Qui enim consensus templo Dei cum idolis? Verum ego etiam de iis quæ Apostolus ad Corinthios scribit dicens : « Si quis autem viderit scientiam habentem in idolio recumbere, nonne conscientia ejus cum sit infirma ædificabitur ad manducandum immolata[1]? » valde miratus sum. Videtur enim non tam rem ipsam gravem pronuntiare, quam illius offensam qui hæc videns simili provocatur exemplo, cum non simili scientia muniatur; ita ut ostendat eum qui habens scientiam recumbit in idolio, non tam sui quam alterius damni effici reum. Sed vide ne forte non hoc solum fiebat apud Corinthios, ut in idolio recumberent, et immolata idolis manducarent. Sed forte quoniam studiosi litterarum Græcarum homines erant, et amatores philosophiæ, desiderio adhuc studiorum veterum tenebantur, et philosophorum dogmata, quasi idolis immolata edebant : quæ tamen lædere fortasse non poterant eos qui plenam scientiam veritatis acceperant. Hi autem qui in Christo minus eruditionis habebant, si imitarentur eos legentes talia, et illis adhuc studiis operam dantes, vulnerari poterant, et diversorum dogmatum variis erroribus implicari. Sic ergo fiebat ut læderetur alius unde is qui habebat plenam scientiam veritatis lædi non poterat. Sed quoniam charitas non requirit quod sibi utile est, sed quod multis, observare oportet talem verbi capere cibum, qui non solum nos ædificet et delectet, sed et qui videntes non offendat aut lædat. Est ergo non solum in cibis idolis immolatum, sed et in verbis. Ego puto, quia sicut omnis sermo qui pietatem, et justitiam, et veritatem docet, Deo con-

[1] 1 Cor. VIII, 10.

secratus est, et Deo immolatus : ita et omnis sermo qui ad impudicitiam, vel injustitiam, vel impietatem respicit, idolis immolatus sit, et qui eum recipit, quasi idolis immolata manducet. Manducavit ergo populus de sacrificiis eorum, et adoraverunt idola eorum. Non solum manducaverunt, sed et adoraverunt. Vide ordinem mali : servos Domini prima concupiscentia, inde ventris ingluvies, postrema captivavit impietas. Impietatis autem merces exolvitur fornicatio. Si relegas quæ scripta sunt de Salomone, invenies eum, et quidem cum esset sapientissimus, multis mulieribus inclinasse latera sua, cum lex Dei dicat : « Non multiplicabis tibi mu-» lieres, ne forte fornicari te faciant a Deo tuo[1]. » Ille ergo, cum esset sapientissimus et ingentis apud Deum meriti, tamen quia se tradidit multis mulieribus, deceptus est. Ego puto quod multæ mulieres, multa dogmata et multarum gentium diversæ philosophiæ nominentur; quæ cum singula agnoscere et perscrutari, utpote et scientissimus et sapientissimus, voluisset, semetipsum intra legis divinæ regulam tenere non potuit. Decepit eum Moabitica philosophia, et persuasit ut idolo Moabitico immolaret; similiter et Ammonitarum, sed et reliquarum gentium quarum mulieres dicitur recepisse, et ædificasse templa, vel immolasse idolis earum. Grande est ergo et vere opus Dei, tam multis dogmatibus quasi mulieribus misceri, nec tamen a veritatis regula declinare, sed constanter dicere : Sexaginta sunt reginæ, et octoginta concubinæ, et adolescentulæ quarum non est numerus[2]; una tamen est columba mea, perfecta mea, una est matris suæ, una est genitricis suæ[3]. Sed isti adoraverunt idola, et consecrati sunt Beelphegor. Beelphegor idoli nomen est, quod apud Madianitas præcipue a mulieribus colebatur. In hujus ergo idoli mysteriis consecratus est Israël. Interpretationem nominis ipsius cum re-

[1] Deut. XVII, 17. — [2] 3 Reg. XI. — [3] Cant. VI.

quireremus attentius inter Hebræa nomina, hoc tantum invenimus scriptum, quia Beelphegor species sit turpitudinis. Noluit tamen declarare quæ vel qualis species, vel cujus esset turpitudinis, honestati, credo, consulens qui interpretatus est, uti ne auditum pollueret audientium. Igitur cum multæ sint turpitudinum species, una quædam ex pluribus turpitudinis species Beelphegor appellatur. Unde sciendum est, quod omnis qui aliquid turpe committit, et in aliquam speciem turpitudinis declinat, Beelphegor Madianitarum dæmonio consecratur. Sed et per singula peccata quæ committimus, maxime si jam non subreptione aliqua, sed studio affectuque peccamus, illi sine dubio dæmoni cui peccatum illud quod commisimus inoperari curæ est, consecramur. Et fortasse continget nobis tot dæmonibus esse consecratos quot peccata committimus, et in singulis quibusque delictis velut mysteria illius aut illius idoli suscipimus. Et fortasse propter hoc dicebat Apostolus : « Jam enim mysterium » iniquitatis operatur[1]. » Circumeunt ergo spiritus maligni, et quærunt quomodo unumquemque decipiant, et per illecebram peccati mysteriis consecrent, et neque sentientem neque intelligentem (verbi causa) per fornicationis peccatum introducunt ad dæmonium Madianitarum, et consecrant Beelphegor, consecrant turpitudini. Similiter et per alia peccata (ut diximus) aliis dæmonibus homines consecrantur. Sed tu observa diligentius quod scriptum est, et sta in viis, et interroga quæ sint viæ Domini æternæ, et quæ sit via bona, et incede in ea, et non accedas ad januas domus malitiæ. Sed si senseris malignum spiritum loqui in corde tuo, ut te ducat ad aliquod opus peccati, intellige quia te ducere vult, ut consecret te alicui dæmoni. Ducere te vult ut suscipias mysteria diabolica, mysteria iniquitatis. Et hoc esse puto quod scribit Apostolus : « Cum autem gen-

[1] 2 Thess. II, 7.

» tes essetis, idolorum forma euntes prout ducebamini[1]. » A quo vel a quibus ducebamini? a spiritibus nempe malignis ducebamini ad opera peccatorum. Hæc audiens vigilans quisque auditor dicet fortasse : Quid ergo faciemus? si circumeunt spiritus maligni unumquemque nostrum, et ducunt ac pertrahunt ad peccatum; nemo autem alius est qui ad justitiam trahat, qui invitet et ducat ad pudicitiam, ad pietatem : quomodo non videbitur ad pereundum quidem lata via patere, ad salutem vero nusquam ullus aditus dari? Imo vero adverte diligentius si potes, et aperto cordis oculo interiora mecum considera mysteria : et videbis quanto major in secretis salutis nostræ cura geratur, quam facultas ad decipiendum præbeatur. Adest unicuique nostrum, etiam minimis qui sunt in Ecclesia Dei, Angelus bonus, Angelus Domini qui regat, qui moneat, qui gubernet, qui pro actibus nostris corrigendis, et miserationibus exposcendis, quotidie videat faciem patris qui in cœlis est : sicut Dominus designat in Evangeliis[2]. Et iterum secundum ea quæ Joannes in Apocalypsi scribit, unicuique Ecclesiæ generaliter Angelus præest[3]......Si (anima) durior fuerit, et Pædagogi monita spreverit, atque in lasciviam prona ac proterviam salutaria ejus verba contempserit, illis magis obtemperans qui luxuriam suadent et ad lasciviam provocant; quid fiat illi animæ Prophetæ vocibus disce. «Derelinquetur, *inquit,* filia » Sion sicut tabernaculum in vinea, et sicut casa custodia- » ria in cucumerario, et sicut civitas quæ expugnata est[4]. » Et iterum : « Auferetur maceria ejus, et erit in conculca- » tionem, et diripient eam omnes qui transeunt viam[5]; » et « singularis ferus depascet eam[6]. » Hæc patietur si non acquiescat monitis Angeli qui sibi appositus est ad salutem. Sui namque arbitrii est anima, et in quam voluerit partem est

[1] 1 Cor. XII, 2. — [2] Matth. XVIII. — [3] Apoc. II. — [4] Isai. I, 8. — [5] Id. V, 5. — [6] Psalm. LXXIX, 14.

ei liberum declinare : et ideo justum Dei judicium est, quia sponte sua sive bonis sive pessimis monitoribus paret. Vis tibi adhuc amplius quid ex Scripturis divinis ostendam, quomodo major cura salutis erga homines Deo est, quam diabolo perditionis? Numquid non sufficiebat Angelorum diligentia adversus insidias dæmonum et adversum eos qui ad peccandum homines trahunt? Ipse Unigenitus, ipse, inquam, Filius Dei adest, ipse defendit, ipse custodit, ipse nos ad se trahit. Audi quomodo ipse dicit : « Et ecce ego vobis- » cum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæ- » culi[1]. » Sed nec sufficit eum esse nobiscum, sed quodammodo vim nobis facit ut nos pertrahat ad salutem. Ait enim in alio loco : « Cum autem exaltatus fuero, omnia ad me » traham[2]. » Vides quomodo non solum invitat volentes, sed et cunctantes trahit. Vis autem audire quomodo trahat etiam cunctantes? Non concessit illi qui volebat ire et sepelire patrem suum, nec spatium temporis dedit, sed ait illi : « Sine » mortuos sepelire mortuos suos, tu autem sequere me[3]. » Et alibi dicit : « Nemo mittens manum suam super aratrum, » et retro respiciens, aptus est regno Dei[4]. » Quod si amplius adhuc vis de hoc cognoscere sacramento, ostendam tibi de Scripturis, quod etiam ipse Dominus pater dispensationem salutis nostræ non negligit, sed et ipse nos ad salutem non solum vocat, sed et pertrahit. Sic enim Dominus dicit in Evangelio : « Nemo venit ad me, nisi quem Pater » meus cœlestis attraxerit[5]. » Sed et paterfamilias qui mittit servos suos invitare amicos ad nuptias filii sui, posteaquam excusaverunt illi qui priores fuerant invitati, dicit servis : « Exite ad vias et angiportus, et quoscumque inve- » neritis, cogite introire[6]. » Sic ergo non solum invitamur a Deo sed et trahimur et cogimur ad salutem. Sed nec sanc-

[1] Matth. XXVIII, 20. — [2] Joan. XII, 32. — [3] Matth. VIII, 22. — [4] Luc. IX, 62. — [5] Joan. VI, 44. — [6] Matth. XXII, 9.

tus quidem Spiritus in hujuscemodi dispensationibus deest. Ipse enim dicit : « Segregate mihi Paulum et Barnabam in » ministerium, ad quod assumpsi eos[1]. » Et iterum prohibet Paulum ire in Asiam, et rursum cogit eum ire in Jerosolymam, prædicens ei, quia vincula et carceres eum ibi maneant[2]. Quod si Angeli Domini circumdant in circuitu timentium eum, ut eripiant eos; si Deus Pater, si Filius, si Spiritus sanctus, non solum hortantur et provocant, sed et pertrahunt : quomodo non multo major cura pro nobis geritur ad salutem, quam ab adversariis procuretur ad mortem? Hæc autem dicta sint pro eo quod consecratus est populus Beelphegor.

« Et iratus est, *inquit*, furore Dominus contra Israël, et » dixit Dominus ad Moysen : Assume principes populi, et » ostenta illos Domino contra solem, et avertetur ira fu» roris Domini ab Israël[3]. » Nescio si, de his disserentes, non offendamus aliquos : sed et si offendamus, obedire magis et deservire oportet verbo Domini, quam gratiæ hominum. Peccavit Israël, et dixit Dominus ad Moysen, ut assumat omnes principes, et ostentet eos Domino contra solem. Populus peccat, et principes ostentantur contra solem. Iidem ad examinandum producuntur, ut arguantur a luce. Vides quæ sit conditio principum populi : non solum pro suis propriis arguuntur delictis, sed et pro populi peccatis coguntur reddere rationem, ne ipsorum sit culpa quod populus deliquit, ne forte non monuerint, neque solliciti fuerint arguere eos qui initium culpæ dederint, uti ne contagio dispergeretur in plures. Hæc enim omnia facere principibus imminet et doctoribus. Si enim illis hæc non agentibus, nec sollicitudinem gerentibus circa plebem, peccaverit populus, ipsi ostentantur, et ipsi ad judicium producuntur. Arguit enim eos Moyses, id est lex Dei, velut negligentes et desi-

[1] Act. XIII, 2. — [2] Id. XXI. — [3] Num. XXV, 3, 4.

des, et in ipsos convertetur iracundia Dei, et cessabit a populo. Hæc si cogitarent homines, nunquam cuperent nec ambirent ad populi principatum. Sufficit enim mihi pro meis propriis argui delictis, sufficit mihi pro memetipso et peccatis meis reddere rationem. Quid mihi necesse est etiam pro populi peccatis ostentari? et ostentari contra solem, ante quem nihil potest abscondi, nihil obscurari?..........

Post hæc refertur [1], quia cum vidisset Finees filius Eleazar filii Aaron sacerdotis Israëlitem quemdam introisse ad mulierem Madianitidem, rapto siromaste in manu sua ingressus sit prostibulum, et utrumque per ipsa pudenda transfoderit. « Et pro hoc, *inquit,* dixit Dominus ad Moysen : » Finees filius Eleazar filii Aaron sacerdotis sedavit iracun» diam meam [2]. » Hæc ædificaverint priorem populum : tibi autem qui a Christo redemptus es, et cui de manibus gladius corporalis ablatus est, et datus est gladius spiritus, arripe hunc gladium ; et si vides Israëliticum sensum cum Madianiticis scortantem meretricibus, id est, cum diabolicis se cogitationibus volutantem, nolo parcas, nolo dissimules, sed statim percute, statim perime. Ipsam quoque vulvam, id est secreta naturæ discutiens et penetrans, illum ipsum peccandi fomitem deseca, ne ultra concipiat, ne ultra generet, et maledicta peccatorum soboles Israëlitica castra contaminet. Hoc enim si facias, continuo sedabis iracundiam Domini : prævenisti enim judicii diem, quæ dies iræ dicitur et furoris; et exterminato a te fomite peccati, qui nunc vulva Madianitidis mulieris appellatur, securus venies ad judicii diem. Et ideo surgentes oremus, ut inveniamus paratum semper istum gladium spiritus, per quem exterminentur et semina ipsa et conceptacula peccatorum, ac propitius fiat nobis Deus per verum Finees ipsum Domi-

[1] N. 5. p. 351.
[2] Num. xxv, 10, 11.

num nostrum Jesum Christum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXI [1].

De eo quod secundo populus numeratus est.

Numeri sunt [3] quos legimus : et priore quidem lectione tempore exclusi sumus, ne aliquid etiam de secunda dinumeratione diceremus ; sed conveniens est omissa vel exclusa nunc reddere. Igitur per præceptum Domini primo numeratus est populus, sed quoniam illi qui primo fuerant asciti ceciderunt propter perseverantiam delictorum, secundus nunc populus, qui in lapsorum locum rediviva generatione successit, vocatur ad numerum ; et quod de illis prioribus dictum non fuerat, de iis dicitur. Postea enim quam per tribus et plebes, domosque ac familias collectus est numerus, dicit Dominus ad Moysen : « Iis distribuetur » terra in sortem, ex numero nominum. Pluribus plura da- » buntur in sortem, et exiguis exiguam dabis hæreditatem [4]. » Si de prioribus dictum fuisset, quia iis distribuetur terra in sortem, falsum utique fuisset quia ceciderunt illi in deserto propter delicta sua. Quod ergo primis non est dictum, postremis dicitur, quibus et cuncta quæ promittuntur impleta sunt. Hæc autem nolo putes solius historiæ textu concludi. Mysteria sunt quæ per Legis imaginem conscribuntur. Reprobatur enim prior populus, qui est in circumcisione ; et introducitur secundus, qui congregatur ex gentibus ; et ipse est qui hæreditatem consequitur paternam. Et a quo conse-

[1] Tom. II, p. 352 et seqq. — [2] N. 1, 2. p. 352, 353.
[4] Num. xxvi, 53, 54.

quitur? Non ab Moyse, sed ab Jesu. Nam Moyses etiamsi dat aliquibus hæreditatem, non dat intra Jordanem, nec transit omnino Jordanem, sed extra Jordanem dat terram, non fluentem lacte et melle, sed pecoribus aptam, et muta animalia atque irrationales pecudes melius quam rationales homines nutrientem. Jesus vero meus secundo populo terram quam dat, terra est lacte et melle fluens; imo favus mellis est præ omni terra. Et Moyses hæreditatem non dat in clero, nec sorte distribuit, nec potest per plebes et domos ac familias, et nomina et merita singulorum divina sorte pensare: hoc solus facit Jesus, cui omne judicium Pater tradidit[1]: ipse scit quomodo populum suum non solum per tribus et familias et domos, verum et per nomina unumquemque digna et competenti mansione dispenset. Sunt tamen aliqui in istis qui conditione sortis supereminent, et omnino nec adduntur ad sortem. Omnes Levitæ, id est, omnes qui intente et indesinenter permanent in ministerio Dei, et pervigiles in servitio ejus excubias gerunt, sortem inter cæteros non accipiunt: sed nec omnino in terra est sors eorum, sed ipse Dominus sors eis et hæreditas esse memoratur. Per hos illi mihi videntur indicari qui nullis corporeæ naturæ obstaculis hebetati, sed omnium visibilium gloriam supergressi, in sola sibi sapientia Dei et verbo ejus vivendi usum exercitiumque posuerunt, qui corporeum nihil requirunt, nihil rationis alienum. Concupierunt enim sapientiam, concupierunt secretorum Dei agnitionem: et ubi est cor eorum, ibi est et thesaurus eorum[2]. Isti ergo hæreditatem non habent in terris, sed supergrediuntur summa cœli fastigia, et ibi semper in Domino, semper in verbo ejus, semper in sapientia, et in voluptate scientiæ ejus deliciabuntur. Hic eis cibus, hoc erit poculum; istæ divitiæ, hoc erit regnum. Tales ergo erunt, et in iis erunt, illi quibus hæreditas ipse

[1] Joan. v, 22. — [2] Matth. vi, 21.

Dominus erit. Qui autem inferiores sunt, nec in istum profectuum verticem pervenerunt, hæreditatem terræ accipient, licet sublimioris alicujus et potentioris. Terra enim viventium repromittitur, quæ utique idcirco terra viventium dicitur, quod nesciat mortem. Et isti quidem magni, et isti beati : sed beatiores illi qui jam non per speculum et in ænigmate, neque in substantiis corporalibus, sed facie ad faciem Deum videbunt, sapientiæ illuminatione radiati, et veræ divinitatis capaces per puritatem cordis effecti ; portionemque suam non in creatura, sed in creatore habentes, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.

Ait ergo : « Ex numero nominum pluribus plura dabuntur in sortem, et exiguis exiguam dabis hæreditatem ; » unicuique sicut recensitus est dabitur hæreditas ejus[1]. » Historia hoc est quod docet, ut si qua tribus numerosior habetur in populis, majora terræ spatia sortiatur; si qua autem minore hominum numero censetur, breviore possessione contenta sit. Sed quoniam terræ hujus divisionem, hæreditatemque terrenam, speciem dicimus tenere et imaginem futurorum bonorum, ac formam cœlestis illius, quæ a fidelibus et sanctis speratur, hæreditatis ostendere : requiro in illa hæreditate quæ speranda est, qui sint plures, et qui sint pauci, et invenio ibi beatiores paucos haberi quam plures. Nam qui per viam latam et spatiosam, quæ ducit ad perditionem, egerint iter, multi dicuntur[2] : qui vero per arctam et angustam viam perrexerint, quæ ducit ad vitam, pauci appellantur[2]. Et iterum in aliis dicitur : « Quam pauci sunt qui salvantur[3] ! » Et iterum in aliis : « Ubi multiplicatur iniquitas, refrigescet charitas multo» rum[4], » non paucorum. Sed et in arca quæ a Noë con-

[1] Num. xxvi, 53, 54. — [2] Matth. vii, 13, 14. — [3] Luc. xiii, 23. — [4] Matth. xxiv, 12.

structa est, ubi mensuræ cœlitus dantur, in inferioribus trecentorum cubitorum ponitur longitudo, et quinquaginta cubitorum latitudo [1]. Ubi vero textus ejus ad altiora consurgit, in angustum cogitur, et paucorum cubitorum conclusione colligitur, ita ut summitas ejus in unius cubiti spatium consummetur : propterea que in inferioribus quidem, ubi lata et spatiosa habebantur loca, vel bestiæ vel pecudes erant collocatæ ; in superioribus vero aves ; in summis autem, quæ angustiora et altiora erant, ibi homo rationalis collocatur. Ipse vero vertex in unum cubitum colligitur. Omnia enim ad monadem rediguntur. Quæ tamen Trinitatis sacramentum in numero trecentorum cubitorum designat, et huic sacramento proximus ponitur homo, utpote rationalis et Dei capax. Sed unde quæ sit differentia inter paucos et multos, colligamus indicia ? Pone omnem humani generis numerum, ex universis gentibus elige fideles ; sine dubio pauciores erunt quam sunt universi. Tunc deinde ex fidelium numero elige meliores ; certum est quod multo inferior numerus remanebit. Et iterum ex ipsis quos elegeris elige rursum perfectiores, pauciores profecto reperies. Et quanto amplius eligendo processeris, tanto magis exiguos et pauciores invenies, usquequo ultimo venias ad unum aliquem qui confidenter dicat, quia « amplius quam » omnes illi laboravi [2]. » Hi ergo qui hoc modo plures sunt, plus terræ et plus corporeæ hæreditatis accipiunt : pauci autem exiguum aliquid de terra consequantur, qui plus in Domino habent : alii autem nihil omnino terrenæ hæreditatis accipiunt, si qui digni fuerint sacerdotes esse et ministri Dei ; horum enim ex integro ipse Dominus hæreditas erit. Et quis ita beatus est, ut vel inter paucos exiguum terræ accipiat, vel inter electos sacerdotes et ministros solum Deum capere hæreditatis sorte mereatur ?.....

[1] Gen. VI. — [2] I Cor. XV, 10.

« Per sortem[1], *inquit,* erit hæreditatis distributio[2]. » Hoc quidem præcipitur, sed cum venio ad Scripturas, video ipsum Moysen, cui ista mandantur, sorte non uti in divisione hæreditatis Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manasse. Sed et Jesus Nave extra sortem dat hæreditatem tribui Juda, et Caleb, et extra sortem dat et tribui Effrem, et dimidiæ tribui Manasse : in cæteris sors mittitur, et prima sors Benjamin procedit, et inde jam tribuum reliquarum. Unde puto quod et in illa regni cœlorum beata hæreditate erunt aliqui qui non veniant ad sortem, neque cum cæteris, quamvis sint sancti, numerabuntur : sed erit egregia quædam et eximia eorum hæreditas sicut fuit Caleb ex tribu Juda, et Jesu ipsius filii Nave. Sicut enim, verbi causa, cum post prælium victoribus provinciæ partiuntur spolia, egregii quique et eximii bellatores non cum cæteris militibus in divisione spoliorum ducuntur ad sortem, sed optima quæque et præcipua eis virtutum merito decernuntur, cæteri vero utuntur sorte solo jure victoriæ[3] : ita mihi videtur et Dominus meus Jesus Christus facturus ; quosdam enim quos scit abundantius quam cæteros laborasse, et quorum gesta magnifica sublimesque virtutes ipse cognoscit, illis præcipuos quosque et eximios, atque (ut ita audeam dicere) similes sibi honores decernit et glorias. Annon tibi videtur simile aliquid suæ beatitudinis clarissimis suis conferre discipulis, cum dicit : « Pater, volo ut ubi ego sum et isti sint » mecum[4] ? » et cum iterum dicit, quia « Sedebitis et vos » super duodecim thronos, judicantes duodecim tribus Is- » raël[5] ? » et iterum : « Sicut tu in me, Pater, et ego in te » ita et isti in nobis unum sint[6] ? » Hæc omnia non sorte decernuntur, sed electionis prærogativa donantur ab eo qui

[1] N. 3. p. 353.
[2] Num. xxvi, 55. — [3] Jos. xiv. — [4] Joan. xvii, 24. — [5] Matth. xix, 28. — [6] Joan. xvii, 21.

corda et mentes hominum videt solus, qui nos quoque etiamsi non inter eximios et electos, atque illos qui supra sortem sunt, in sortem tamen sanctorum dignetur adducere : cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXII[1].

De filiabus Salphaat, et de successione Moysi[2].

Quinque[3] filiæ fuerunt, quarum etiam nomina in Scriptura comprehensa sunt, de Salphaat quodam Israëlita progenitæ, qui mortuus est in deserto, nulla virili sobole derelicta. Istæ ergo filiæ Salphaat interpellant Moysen, et sortem paternæ hæreditatis exposcunt dicentes, ne deleatur nomen patris earum de medio plebis suæ, quia non est ei vir filius natus. Refert pro hoc Moyses consultationem ad Deum. Omnipotentis autem Dei clementia non spernit nec despicit consultationem quæ offertur a puellis, et non solum responsa dare dignatur, sed intantum probat et amplectitur verba earum, ut ex ipsis æterna hominibus jura constituat et sæculis omnibus observanda. Ait enim : « Loquens erat » Dominus ad Moysen : Recte locutæ sunt filiæ Salphaat. » Dabis eis possessionem in medio fratrum patris sui, et » dabis sortem patris ipsarum ipsis; et filiis Israël loqueris » dicens : Homo si mortuus fuerit, et filius non fuerit ei, » dabitis hæreditatem ejus filiæ ejus. Quod si non fuerit ei » filia, dabitis hæreditatem fratri ejus. Quod si non fuerint

[1] Tom. II, p. 354 et seqq.
[2] Num. XXVII.
[3] N. I.

» ei fratres, dabitis hæreditatem fratri patris ejus. Quod si » non fuerint ei fratres patris ejus, dabitis hæreditatem do» mestico qui fuerit propinquior illi ex tribu sua, et capiet » hæreditatem ejus. Et erit hoc filiis Israël justificatio judi» cii, sicut constituit Dominus Moysi [1]. » Hæc secundum historiam quid vigoris habeant, omnibus palam est qui sciunt leges istas non solum apud filios Israël custodiri, sed apud omnes homines, qui tamen legibus vivunt. Unde apparet quod libertas filiarum Salphaat non solum ipsis hæreditatem contulerit, sed et perpetua vivendi jura sæculo dederit. Vides quanta sit etiam historiæ ipsius utilitas in lege Dei. Quis potest leges istas aliquando dissolvere, quibus universus utitur mundus ?.....

Post hæc [2] historia refertur, et narratione mirabilis, et intellectu magnifica. Ponitur enim quomodo Deus dixerit ad Moysen ut ascenderet in montem, et inde cum prospexisset, et intuitus fuisset omnem terram repromissionis, ibi defungeretur. Sed ille qui populi curam magis quam sui gereret, orat ad Deum ut provideat hominem qui regat populum Israël : « Ne fiat, *inquit,* synagoga hæc sicut oves » quibus non est pastor [3]. » Vide ergo primo omnium quomodo qui perfectus et beatus est, non in valle, nec in aliqua terræ planitie, aut in colle aliquo, sed in monte, id est, in alto et in arduo defungitur loco. Vitæ namque ejus consummatio et perfectio habebatur in excelso. Sed et oculis suis contueri jubetur omnem terram repromissionis, et diligenter ex eminenti statione cuncta perspicere. Oportebat enim summam perfectionis consecuturo nihil incognitum remanere, sed cunctorum quæ videntur et audiuntur habere notitiam, ob hoc, credo, ut omnium quæ in carne positus

[1] Num. XXVII, 7, 8, 9, 10, 11.
[2] N. 3, 4. p. 355, 356.
[3] Num. XXVII, 17.

corporali cœpit aspectu, in spiritu effectus, et nuda mente ad auditoria et discipulatum sapientiæ properans, velociter eorum rationes assequatur et causas. Nam quid videbitur utilitatis ut decessuro de sæculo, et finem vitæ hujus protinus accepturo ostenderentur terræ et loca quorum nec laborem perpessurus esset, nec gratiam suscepturus? Perterret me sane sermo qui sequitur, et ad dicendum reddit timidum ac trepidum, quo de magno illo Moyse famulo et amico Dei, cui facie ad faciem locutus est Deus, per quem signa et virtutes mirificæ perpetratæ sunt, tam gravia, tam periculosa referuntur. Quid enim ei dicit Deus? « Et apposneris, *inquit,* ad populum tuum et tu, sicut appositus est » Aaron frater tuus in monte Or[1]. » Et quasi causam mortis exponit dicens : « Propter quod transgressi estis verbum » meum in deserto Sin, cum restitit synagoga ne me sanctificaret. Non me sanctificastis in aqua coram eis. » Ergone in culpa est etiam Moyses? Etiam ipse transgressionis crimen incurrit, etiam ipse factus est sub peccato. Idcirco, credo, cum confidentia dicebat Apostolus, quia « regnavit » mors ab Adam usque ad Moysen[2]. » Accessit enim ad Moysen, et nec ipsi pepercit. Et ideo, opinor, dicebat, quia « peccatum introivit in hunc mundum, et per peccatum mors, » in quo omnes peccaverunt[3]. » Et iterum : « Conclusit Deus » omnes sub peccato, ut omnibus misereatur[4]. » Sed gratias Domino Jesu Christo, qui nos liberavit de corpore mortis hujus, ut ubi abundavit peccatum, superabundaret gratia. Nam Moyses quomodo aliquem liberare potuisset a peccatis, cum etiam ipsi dicatur : Quia transgressi estis verbum meum in deserto Sin, et non me sanctificastis in aqua coram filiis Israël? ut manifestum sit omnibus quod ille debeat solus requiri, qui solus peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus.

[1] Num. xxvii, 13, 14. — [2] Rom. v, 14. — [3] Ib. 12. — [4] Id. xi, 32. — [5] Id. v, 20.

Sed interim videamus Moysis magnificentiam. Recessurus de sæculo, orat Deum ut provideat ducem populo. Quid agis, o Moyses? Numquid filii tibi non sunt, Gersum et Eliezer? Aut si aliquid de ipsis dubitas, non sunt filii fratris magni et egregii viri? Quomodo non oras Deum pro ipsis, ut eos constituat populo duces? Sed discant Ecclesiarum principes, successores sibi non eos qui consanguinitate generis juncti sunt, nec qui carnis propinquitate sociantur, testamento signare, neque hæreditarium tradere Ecclesiæ principatum, sed referre ad judicium Dei, et non eligere illum quem humanus commendat affectus, sed Dei judicio totum de successoris electione permittere. Numquid non poterat Moyses eligere principem populo, et vero judicio eligere, et recta justaque sententia, ad quem dixerat Deus: « Elige presbyteros populo quos tu ipse scis presbyteros » esse[1], » et elegit tales in quibus continuo Dei spiritus requiesceret, et prophetarent omnes? Quis ergo ita potuit eligere principem populi, ut Moyses poterat? Sed hoc non facit, non eligit, non audet. Cur non audet? Ne posteris præsumptionis relinquat exemplum. Sed ausculta quid dicit: « Provideat, *inquit,* Dominus Deus spirituum et omnis » carnis, hominem super synagogam hanc, qui egrediatur » ante faciem eorum et qui ingrediatur, et qui producat » eos et qui reducat[2]. » Si ergo tantus ille ac talis Moyses non permittit judicio suo de eligendo principe populi, de constituendo successore, quis erit qui audeat, vel ex plebe quæ sæpe clamoribus ad gratiam, aut pretio fortassis excitata moveri solet; vel ex ipsis etiam sacerdotibus quis erit qui se idoneum ad hoc judicet, nisi si cui oranti et petenti a Domino reveletur? Sicut et Deus dicit ad Moysen: « Assume ad temetipsum Jesum filium Nave, hominem qui » habet spiritum Dei in semetipso: et impones manus tuas

[1] Num. XI, 16. — [2] Id. XXVII, 16, 17.

» super eum, et statues eum coram Eleazaro sacerdote, et » præcepta dato ei in conspectu totius synagogæ, et præcipe » de ipso coram eis; et dabis claritatem tuam super illum, » ut audiant illum filii Israël[1]. » Audis evidenter ordinationem principis populi tam manifeste descriptam, ut pene expositione non egeat. Nulla hic populi acclamatio, nulla consanguinitatis ratio, nulla propinquitatis habita contemplatio est. Propinquis agrorum et prædiorum relinquatur hæreditas ; gubernatio populi illi tradatur quem Deus elegerit : homini scilicet tali, qui habet (sicut scriptum audistis) in semetipso spiritum Dei, et præcepta Dei in conspectu ejus sunt, et qui Moysi valde notus et familiaris sit, id est, in quo sit claritas legis et scientia, ut possint eum audire filii Israël. Verum quoniam mysteriis cuncta referta sunt, non possumus quæ pretiosiora sunt omittere, etiamsi hæc quæ secundum litteram mandantur, necessaria videantur et utilia. Consideremus ergo quæ sit Moysis mors, finis sine dubio Legis, sed legis illius quæ secundum litteram dicitur. Quis autem ejus finis est? sacrificiorum scilicet interruptio, et cæterorum quæ simili observantia mandantur in Lege. Hæc ergo ubi finem accipiunt, Jesus suscipit principatum : « Finis enim Legis Christus ad justitiam omni credenti[2]. » Et sicut de prioribus dictum est, quia « omnes in Moyse bap» tizati sunt in nube, et in mari[3] : » ita et de Jesu dicitur, quia omnes in Jesu baptizati sunt in Spiritu sancto et aqua. Jesus namque est, qui transit aquas Jordanis, et in ipsis quodammodo jam tum populum baptizat : et ipse est qui terram hæreditatis, terram Sanctam partitur universis, non priori populo, sed secundo. Prior enim populus propter prævaricationem suam cecidit in deserto. De Jesu autem temporibus dicitur, quia « terra quievit a bellis[4] : » quod Moysi tempore dici non potuit. Sed de Jesu hoc dicitur

[1] Num. XXVII, 18, 19, 20. — [2] Rom. X, 4. — [3] I Cor. X, 2. — [4] Jos. XI, 23.

meo Domino, non illo Nave. Atque utinam mea terra cesset a bellis. Et cessare posset si ego Jesu principi meo fideliter militarem. Si enim paream meo Domino Jesu, nunquam caro mea insurget adversus spiritum meum, nec impugnabitur terra mea ab adversariis gentibus, diversis scilicet concupiscentiis stimulata. Oremus ergo ut Jesus regnet super nos, et cesset terra nostra a bellis, cesset ab impugnationibus carnalium desideriorum : et cum ista cessaverint, tunc unusquisque requiescet sub vite sua, et sub ficu sua, et sub oliva sua [1]. Sub velamento enim Patris, et Filii, et Spiritus sancti requiescet anima quæ pacem in se recuperaverit carnis ac spiritus. Ipsi æterno Deo gloria in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXIII [2].

De eo quod scriptum est : Munera mea, data mea[3], *et de diversitate festivitatum.*

I. Si observatio sacrificiorum, et instituta legalia quæ in typo data sunt populo Israël, usque ad præsens tempus stare potuissent, exclusissent sine dubio Evangelii fidem per quam ex adventu Domini nostri Jesu Christi gentes convertuntur ad Deum. Erat enim in illis quæ tunc observabantur magnifica quædam et totius reverentiæ plena religio, quæ ex ipso etiam primo aspectu obstupefaceret intuentes. Quis enim, videns illud quod appellabatur sanctuarium sive sacrarium, et intuens altare, astantes etiam sacerdotes sacrificia consummantes, omnemque ordinem quo cuncta illa

1 3 Reg. IV, 25.
2 Tom. II, p. 356 et seqq.
3 Num. XXVIII.

gerebantur aspiciens, non putaret plenissimum hunc esse ritum, quo Deus creator omnium ab humano genere coli deberet? Sed gratias adventui Christi, qui animas nostras avellens ab hoc intuitu, ad considerationem cœlestium et contemplationem rerum spiritualium contulit, et destruxit quidem illa quæ magna videbantur in terris, cultumque Dei a visibilibus ad invisibilia transtulit, et a temporalibus ad æterna. Sed revera ipse Dominus Jesus Christus et aures requirit quæ hæc audiant et oculos qui hæc videant. Unde et nos nunc legem datam per Moysen habentes in manibus, et volentes eam ostendere legem esse spiritualem, aures a vobis et oculos tales requirimus, qui non ad illa quæ sunt destructa respiciant, sed qui ibi hæc requirant ubi Christus est in dextra Dei sedens, et quæ sursum sunt sapiant, non quæ sunt supra terras[1]. Sufficiat ergo ista præfationis loco pro iis quæ dicenda sunt, a nobis esse præmissa.

II. Nunc autem ad ea jam quæ scripta sunt veniamus : « Et locutus est, *inquit*, Dominus ad Moysen dicens : Præ» cipe filiis Israël, et dices ad eos : Munera mea, data mea, » hostias meas in odorem suavitatis observate, ut offeratis » mihi in diebus festis meis; et dices ad eos : Hæ sunt hos» tiæ meæ, quas offeratis Domino[2]. » Nemo suum aliquid offert Deo, sed quod offert Domini est; et non tam sua quis offert Deo, quam ipsi quæ sua sunt reddit. Propterea ergo volens Dominus sacrificiorum et munerum offerendorum sibi ab hominibus leges scribere, primo omnium ipsorum quæ offerenda erant aperit rationem, et dicit : « Munera » mea, data mea, sacrificia mea in odorem suavitatis observate, ut offeratis mihi in diebus festis meis. » Hæc, inquit, munera de quibus vobis præcepturus sum ut offeratis mihi in diebus festis meis, data mea sunt, hoc est, a me vobis dantur : a me enim cuncta quæ habet humanum percipit

[1] Coloss. III, 1, 2. — [2] Num. XXVIII, 1, 2, 3.

genus. Ne quis ergo in offerendis muneribus beneficii se aliquid conferre crederet Deo, et per hoc impius in eo ipso quo Deum colere videbatur existeret (quid enim tam impium quam si putet homo velut indigenti aliquid se præstare Deo?) necessario, ut diximus, prius edocet hominem, quo sciat se quidquid obtulit Deo, reddere id ei potius quam offerre. Sed et illud videamus quomodo ait : « Quæ offeratis mihi in diebus festis meis. » Habet ergo Deus dies festos suos? Habet. Est enim ei magna festivitas humana salus. Ego puto quod per singulos quosque credentium, per singulos qui convertuntur ad Deum, qui proficiunt in fide, festivitas oritur Domini. Quomodo putas lætificat eum, cum is qui fuerat impudicus fit castus, et qui fuerat injustus justitiam colit, et qui fuerat impius efficitur pius? Istæ omnes singulorum quorumque conversiones, festivitates generant Deo. Nec dubium autem quin et Dominus noster Jesus Christus, qui pro salute nostra etiam sanguinem suum fudit, agat festivitatem maximam, cum operæ pretium videt esse quod se humiliavit, et formam servi suscipiens factus est obediens usque ad mortem. Agit festa pariter et Spiritus sanctus, ubi plura sibi videt in iis qui convertuntur ad Deum templa præparata. Nam de Angelis quid dicam, ad quorum festivitatem lætantium dicuntur accedere omnes qui convertuntur ad Dominum? Aut non est illis magna festivitas, cum lætantur « in cœlo super uno peccatore pœnitentiam » agente, magis quam super nonaginta novem justis, qui » non indigent pœnitentia [1]? » Agunt ergo etiam Angeli diem festum, lætantes super iis qui refugientes consortia dæmonum, per exercitia virtutum Angelicis se festinant sociare consortiis. Mirum fortasse sit, quod dicere volo : causas (ut videtur) festivitatis et lætitiæ nos Deo et Angelis damus : nos occasionem lætitiæ et exultationis in terris positi cœlo

[1] Luc. xv, 7.

præbemus, dum super terras ambulantes, conversationem habemus in cœlis, et per hoc sine dubio diem festum cœlestibus virtutibus generamus. Sed sicut boni actus nostri, et virtutum profectus, lætitiam festivitatemque Deo et Angelis gignunt : ita vereor ne mala conversatio nostra non solum terris, sed et cœlo lamentationes inducat et luctus, et fortassis etiam ipsi Deo luctum incutiant humana peccata. Aut non lugentis est illa vox cum dicitur : « Pœnitet » me, quia feci hominem super terram[1] ? » sed et illa Domini et Salvatoris nostri in Evangelio, ubi dicit : « Jerusa- » lem, Jerusalem, quæ lapidas Prophetas, et occidis eos » missos ad te, quoties volui congregare filios tuos, quem- » admodum gallina congregat pullos suos sub alis suis, et » noluisti[2] ? » Et ne putes quia de antiquis tantummodo dictum est quod lapidaverint Prophetas : et ego hodie si Prophetæ verba non audiam, si monita ejus spernam, lapido Prophetam, et quantum in me est, occido, cujus scilicet verba non audio, tanquam mortui. Sed et illa humanum genus lamentantis Dei vox est qua dicitur per Prophetam : « Heu me, quoniam factus sum sicut qui congregat » stipulam in messe, et sicut racemus in vindemia, quia non » est spica neque botrus ad edenda primogenita. Hei mihi » anima, quoniam periit revertens a terra, et qui corrigat » in hominibus non est[3]. » Domini sunt istæ voces, genus humanum lugentis. Ipse enim venit ad colligendam messem, et invenit stipulam pro messe ; et venit ad colligendam vindemiam, sed invenit racemos paucos pro vindemia, Apostolos scilicet : quos « nisi Dominus Sabaoth reliquisset no- » bis semen[4], » et granum frumenti nisi cecidisset in terram ut fructum plurimum faceret, « sicut Sodoma facti essemus » et sicut Gomorra similes fuissemus. » Angelis quoque Dei (sicut supra diximus) fit gaudium in cœlo super uno pec-

[1] Gen. VI, 6. — [2] Matth. XXIII, 37. — [3] Mich. VII, 1, 2. — [4] Isai. I, 9.

catore pœnitentiam agente. Certum est quod ubi pro bonis gaudia aguntur, ibi pro contrariis lamentetur : si ergo gaudent pro converso, necesse est ut lugeant pro peccante. Propterea ergo quod grande « peccatum peccavit Jerusa» lem[1], » secundum quod scriptum est in Lamentatione « in » commotione facta est, » et perierunt omnes festivitates ejus, et dies solemnes ejus, quoniam in loco sancto, et in die festivitatis Dominum meum Jesum Christum occiderunt. Et propterea dicit ad eos : « Neomenias vestras et sabbata » et dies festos vestros odit anima mea[2]. » Hic quidem, ubi de muneribus mandatur, ubi adhuc nulla peccata sunt, dies festos meos dicit; ubi autem peccatum est, non meos, sed vestros dies festos dicit Dominus. Hæc autem omnia in quibus vel lugere, vel gaudere, vel odisse, vel lætari dicitur Deus, tropico et humano more accipienda sunt ab Scriptura dici. Aliena porro est divina natura ab omni passionis et permutationis affectu, in illo semper beatitudinis apice immobilis et inconcussa perdurans.

III. Quia ergo festorum leges habemus in manibus, et inde nunc sermo est, requiramus diligentius qui sit ordo festivitatum, ut ex ipsis ordinibus et sacrificiorum ritu colligere possimus qualiter unusquisque ex suis actibus et conversationibus sanctis Deo festivitatem possit parare. Prima ergo est festivitas Dei, quæ appellatur indesinens, de iis enim mandatur quæ indesinenter et sine ulla prorsus interruptione matutinis et vespertinis sacrificiis offerantur. Mandans igitur festivitatum ritus, non primo statim venit ad festivitatem Paschæ, neque ad Azymorum, neque ad scenopegiæ, aliasque de quibus præcipitur, sed hanc primam posuit, in qua sacrificium indesinens mandat offerri : quo scilicet agnoscat ille qui vult esse perfectus et sanctus, quia non aliquando quidem agenda est Deo, ali-

[1] 1 Thren. VIII. — [2] Isai. I, 14.

quando vero non agenda festivitas, sed semper et indesinenter justus agere debet diem festum. Sacrificium namque quod indesinenter, et in matutinis et in vespertinis, mandatur offerri, hoc indicatur, ut in Lege ac Prophetis, quæ matutinum tempus ostendunt, et in Evangelica doctrina, id est enim vespertinum, quæ vespera mundi Salvatoris ostendit adventum, indesinenti intentione persistat. Has ergo festivitates Dominus dicit : « Et observabitis dies » festos meos. » Dies ergo festus est Domini, si et sacrificium indesinens offeramus, si sine intermissione oremus, ita ut ascendat oratio nostra sicut incensum in conspectu ejus mane, et elevatio manuum nostrarum fiat ei sacrificium vespertinum [1]. Est igitur prima solemnitas sacrificii indesinentis, quæ a cultoribus Evangelii eo modo quo supra exposuimus, debet expleri. Sed quoniam (sicut propheticus sermo perdocuit) dies festi peccatorum convertuntur in luctum et cantica eorum in planctum, certum est quia qui peccat, et agit diem peccati, agere non potest diem festum : et ideo illis diebus quibus peccat, offerre non potest indesinens sacrificium Deo. Sed ille offerre potest, qui indesinenter custodit justitiam, et conservat semetipsum a peccato. Qua die autem interruperit, et peccaverit, certum est quod in illa die non offert sacrificium indesinens Deo. Vereor aliquid dicere quod ex sermonibus Apostolicis intelligi datur, ne forte videar aliquos contristare. Nam si oratio justi sicut incensum offertur in conspectu Domini, et elevatio manuum ejus sacrificium est vespertinum, dicit autem Apostolus iis qui in conjugiis sunt : « Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, et iterum in idipsum sitis [2] : » certum est quia impeditur sacrificium indesinens iis qui conjugalibus necessitatibus serviunt. Unde videtur mihi quod illius est

[1] Psalm. CXLI, 2. — [2] I Cor. VII, 5.

solius offerre sacrificium indesinens, qui indesinenti et perpetuæ se devoverit castitati. Sed sunt et alii dies festi iis qui forte non possunt indesinenter immolare sacrificia castitatis.

IV. Secunda ergo festivitas post indesinentis sacrificii festivitatem ponitur sabbati, et oportet sanctorum quemque et justum agere etiam sabbati festivitatem. Quæ est autem festivitas sabbati, nisi illa de qua Apostolus dicit : « Relin» quetur ergo sabbatismus[1], » hoc est, sabbati observatio, populo Dei ? Relinquentes ergo Judaïcas sabbati observationes, qualis debeat esse Christiano sabbati observatio videamus. Die sabbati nihil ex omnibus mundi actibus oportet operari. Si ergo desinas ab omnibus sæcularibus operibus, et nihil mundanum geras, sed spiritualibus operibus vaces, ad ecclesiam convenias, lectionibus divinis et tractatibus aurem præbeas, et de cœlestibus cogites, de futura spe sollicitudinem geras, venturum judicium præ oculis habeas, non respicias ad præsentia et visibilia, sed ad invisibilia et futura : hæc est observatio sabbati Christiani. Sed hæc et Judæi observare deberent. Denique etiam apud ipsos si faber, si structor, et si quis hujusmodi opificum fuerit, otiatur in die sabbati. Lector autem legis divinæ, vel doctor, non desinit ab opere suo, et tamen sabbatum non contaminat : sic enim et Dominus meus dicit ad eos : « Aut non legistis, quia et sacerdotes in templo sab» batum violant, et sine crimine sunt[2] ? » Qui ergo cessat ab operibus sæculi, et spiritualibus vacat : iste est qui sacrificium sabbati et diem festum agit sabbatorum. Neque onera portat in via. Onus enim est omne peccatum, quemadmodum dicit et Propheta : « Sicut onus grave gravatæ » sunt super me [3]. » Neque ignem accendit : illum scilicet ignem de quo dicitur : « Ite in lumine ignis vestri, et in

[1] Hebr. IV, 9. — [2] Joan. VII, 22. — [3] Psal. XXXVIII, 5.

» flamma quam accendistis[1]. » In sabbato unusquisque sedet loco suo, et non procedit ex eo. Quis ergo est locus spiritualis animæ? Justitia est locus ejus; et veritas, sapientia, sanctificatio, et omnia quæ Christus est, locus animæ est. Ex quo loco eam non oportet exire, ut vera sabbata custodiat, et diem festum in sacrificiis exigat sabbatorum : sicut et Dominus dicebat : « Qui in me manet, et ego in illo[2]. » Quod autem diximus vera sabbata, si altius repetamus quæ sint vera sabbata, ultra hunc mundum est veri sabbati observatio. Quod enim scriptum est in Genesi, quia « requie» vit Deus in die sabbati ab operibus suis[3], » non videmus vel tunc factum esse in die septima, vel etiam nunc fieri. Semper enim videmus Deum operari, et nullum sabbatum est in quo Deus non operetur, in quo non producat solem suum super bonos et malos, et pluat super justos et injustos, in quo non producat in montibus fœnum et herbam servituti hominum, in quo non percutiat et sanet, deducat in infernum et reducat, in quo non occidat et vivere faciat. Unde et Dominus in Evangeliis cum Judæi præscriberent sibi de operatione et curatione sabbati, respondit eis : « Pa» ter meus usque modo operatur, et ego operor[4] : » ostendens per hæc in nullo sæculi hujus sabbato requiescere Deum a dispensationibus mundi, et a provisionibus generis humani. Nam creaturam quidem fecit ex initio, et substan[t]ias protulit, quantas sciebat utpote rerum conditor ad per[f]ectionem mundi posse sufficere, sed usque ad consumma[t]ionem sæculi ab earum provisione et dispensatione non [c]essat. Erit ergo verum sabbatum, in quo requiescet Deus [a]b omnibus operibus suis, sæculum futurum, tunc cum au[f]ugiet dolor, et tristitia, et gemitus, et erit omnia et in om[n]ibus Deus. In quo sabbato concedat etiam nobis Deus diem [f]estum agere secum, et cum sanctis Angelis suis festa ce-

[1] Isai. L, 11. — [2] Joan. XV, 5. — [3] Gen. II, 2. — [4] Joan. V, 17.

lebrare, offerentes sacrificium laudis, et reddentes Altissimo vota nostra, quæ hic distinxerunt labia nostra. Tunc fortassis et sacrificium indesinens, de quo supra exposuimus, melius offeretur. Tunc enim melius indesinenter poterit anima assistere Deo, et offerre sacrificium laudis per Pontificem magnum, qui est sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech.

V. Tertia festivitas ponitur Neomeniæ dies in qua offertur et hostia. Neomenia autem dicitur nova luna. Est ergo et ista festivitas cum luna innovatur. Nova autem dicitur, cum soli proxima fuerit effecta, et valde ei conjuncta, ita ut sub claritate ejus lateat. Sed mirum fortasse videatur, imo superfluum lex divina mandare. Quid enim religioni conducit, lunæ novæ, id est cum conjungitur soli et adhæret ei, observare festivitatem? Hæc si secundum litteram considerentur, non tam religiosa quam superstitiosa videbuntur; sed sciebat Apostolus Paulus, quia non de iis loquitur Lex, nec illum ritum qui a Judæis observari videtur Spiritus sanctus præcepit : et ideo ad eos qui fidem Dei susceperunt dicebat : « Nemo ergo vos judicet in cibo, aut » potu, aut parte diei festi, aut neomenia, aut sabbato, quæ » sunt umbra futurorum[1]. » Si ergo umbra futurorum est sabbatum, de quo pro viribus supra explicuimus, et neomenia umbra futurorum est, certum est quod et cæteræ festivitates similiter umbræ sunt futurorum. Sed nunc videamus de neomenia. Diximus quod neomeniæ festivitas appellatur, cum luna innovari cœperit, et soli proxima fuerit, penitusque conjuncta. Sol justitiæ Christus est : huic si luna, id est, Ecclesia sua, quæ lumine ipsius repletur, juncta fuerit, et penitus ei adhæserit, ita ut, secundum verbum Apostoli, qui se jungit Domino unus cum eo spiritus fiat[2], tunc festivitatem neomeniæ agit : tunc enim nova efficitur

[1] Coloss. II, 16, 17. — [2] I Cor. VI, 17.

cum abjecerit veterem hominem, et induta fuerit novum, qui secundum Deum creatus est[1] : atque ita merito innovationis solemnitatem, quæ est neomeniæ festivitas, geret. Tunc denique est quando neque videri neque comprehendi humanis aspectibus potest. Anima enim cum tota se sociaverit Domino, et splendori lucis ejus tota concesserit, nihilque omnino terrenum cogitat, nihil mundanum requirit, nec hominibus placere studet; sed totam se sapientiæ, totam lumini, totam calori sancti Spiritus mancipaverit, subtilis et spiritualis effecta : quomodo cerni ab hominibus, aut ab humanis potest conspectibus apprehendi ? Animalis namque homo intelligere et discernere non potest spiritualem. Et ideo dignissime diem festum aget, et hostiam neomeniæ Domino, utpote per ipsum innovata, jugulabit.

VI. Quarto in loco ponitur inter festivitates Dei Paschæ solemnitas, in qua festivitate agnus occiditur. Sed vide tu agnum verum, agnum Dei, agnum qui tollit peccata mundi, et dicito, quia pascha nostrum immolatus est Christus. Judæi carnali sensu comedant carnes agni, nos autem comedamus carnem Verbi Dei. Ipse enim dixit : « Nisi comede» ritis *carnes meas,* non habebitis vitam in vobis ipsis[2]. » Hoc quod modo loquimur, carnes sunt Verbi Dei, si tamen non quasi infirmis olera, aut quasi pueris lactis alimoniam proferamus. Si perfecta loquimur, si robusta, si fortiora, carnes vobis Verbi Dei apponimus comedendas. Ubi enim mysticus sermo, ubi dogmaticus et Trinitatis fide repletus profertur ac solidus, ubi futuri sæculi amoto velamine litteræ legis spiritualis sacramenta panduntur, ubi spes animæ avulsa de terris jactatur in cœlos, et in illis collocatur, quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt[3]; hæc omnia carnes sunt Verbi Dei : quibus qui potest perfecto intellectu vesci, et corde purificato, ille vere

[1] Ephes. IV, 24. — [2] Joan. VI, 54. — [3] I Cor. II, 9.

festivitatis Paschæ immolat sacrificium, et diem festum agit cum Deo et Angelis ejus.

VII. Post hanc, imo continuata huic festivitas sequitur Azymorum, quam merito celebrabis, si extermines omne fermentum malitiæ et nequitiæ ab anima tua, et azyma sinceritatis veritatisque custodias. Neque enim putandum est, omnipotentem Deum leges homini pro fermento scribere, et propterea jubere exterminari animam de populo suo, si qua forte parum aliquid fermenti hujus ex farina conspersi in domo sua habuisse deprehenditur; eamque curam magnopere fuisse divinæ majestati, qua fermenti hujus causa in tantum se dicat offendi, ut animam, quam ipse ad imaginem et similitudinem suam fecit, exterminari pro hoc jubeat, et everti, non mihi videtur hæc divinis legibus digna esse intelligentia : sed illud magis est quod horrescit et merito horrescit Deus, si malitiæ, si iræ, si nequitiæ spiritu infermentetur anima, et intumescat ad flagitia. Hæc non vult esse in anima Deus, et tale fermentum nisi abjecerimus de domo animæ nostræ, merito exterminabimur. Sed ne contemnas etiamsi parvam videris intra te fermentari malitiam, quia modicum fermenti totam massam corrumpit : et ideo neque de parvo peccato negligas, quoniam ex uno peccato generatur et aliud. Sicut enim ex justitia generatur justitia, et ex castitate castitas (si quis enim primo tenuiter castus esse cœperit, accepto castitatis fermento quotidie castior efficitur) : ita et qui semel intra se licet parvum malitiæ reposuerit fermentum, quotidie semetipso nequior efficitur ac deterior. Et ideo si vis agere azymorum festivitatem cum Deo, ne parvum quidem malitiæ fermentum intra te residere patiaris.

VIII. Post hanc sequitur sexta festivitas, quæ dicitur Novorum, id est, cum primitiæ de novis fructibus offeruntur. Ubi enim seminatus fuerit ager, et diligenter excultus, at-

que ad maturitatem pervenerit seges, tunc in fructuum perfectione festivitas Domini geritur. Si ergo et tu vis novorum diem festum agere cum Domino, vide quomodo semines, aut ubi semines, ut possis tales metere fructus ex quibus lætari facias Deum, et agere diem festum. Quod aliter implere non poteris, nisi audias Apostolum dicentem : « Qui » seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam[1]. » Si sic semines, et sic metas, vere diem festum ages Novorum. Propterea denique et Propheta admonet, dicens : « Innovate » vobis novalia, et nolite seminare super spinas[2]. » Qui ergo cor suum et interiorem hominem renovat de die in diem, iste sibi innovat novalia, et non seminat super spinas, sed super terram bonam, quæ reddat ei fructum tricesimum, aut sexagesimum, aut centesimum. Iste ergo est, qui in spiritu seminat, et colligit fructum spiritus. Fructus autem spiritus, primum omnium est gaudium[3]. Et merito diem festum novorum fructuum agit, qui gaudium metit : præcipue si simul metat et pacem, et patientiam, et bonitatem, et mansuetudinem, aliosque horum similes fructus si colligat, dignissime novorum fructuum festivitatem Domino aget.

IX. Tunc deinde sequitur festivitas Septimorum. Sicut enim inter dies septimus quisque dies observatur sabbatum, et est festivitas, ita et inter menses septimus quisque mensis sabbatum est mensium. Agitur ergo in eo festivitas, quæ dicitur sabbata sabbatorum, et fit in die prima mensis tubarum memoria. Sed quis est qui festivitatem gerat memoriæ tubarum, nisi qui potest scripturas Propheticas et Evangelicas, quæ veluti cœlestis quædam personant tuba, mandare memoriæ, et intra thesaurum cordis sui recondere? Qui ergo hæc facit, et in lege Dei meditatur die ac nocte, iste festivitatem gerit memoriæ tubarum. Sed et si quis potest gratias illas sancti Spiritus promereri quibus

[1] Galat. VI, 8. — [2] Jerem. IV, 3. — [3] Galat. V, 22.

inspirati sunt Prophetæ, et psallens dicere : « Canite initium » mensis tuba, in die insignis solemnitatis ejus, » et qui scit in psalmis jubilare ei, digne agit solemnitatem tubarum.

X. Est adhuc et alia festivitas, cum affligunt animas suas, et humiliant se Deo festa celebrantes. O mira festivitas! dies festus vocatur afflictio animæ. Hic enim, inquit, dies est Propitiationis decima die mensis septimi. Vide ergo, si vis diem festum agere, si vis ut lætetur Deus super te, affige animam tuam, et humilia eam. Non ei permittas explere desideria sua, nec concedas ei lasciviis evagari ; sed inquantum fieri potest, afflige et humilia eam. Denique Paschæ festivitas et Azymorum, panem afflictionis habere dicitur : nec potest quis agere diem festum, nisi afflictionis panem manducaverit et manducaverit pascha cum amaritudine. Manducabitis enim, inquit, azyma cum amaritudine, sive picriis[1]. Audis ergo quid essent festivitates Dei : non recipiunt dulcedinem corporalem, nihil remissum, nihil voluptuosum aut luxuriosum volunt ; sed afflictionem animæ et amaritudinem, humilitatemque deposcunt, quia qui se humiliat, ipse exaltabitur apud Deum. Hoc ergo deposcit et Propitiationis dies. Cum enim afflicta fuerit anima, et humiliata in conspectu Domini, tunc ei repropitiatur Deus, et tunc ad eam venit ille « quem proposuit Deus propitia» torem per fidem in sanguine suo[2], » Christus Jesus Dominus et redemptor ejus.

XI. Jam vero ultimus dies festus Dei quis sit quo Deus lætatur in homine, videamus. *Scenopegia,* inquit. Lætatur ergo super te, cum te viderit in hoc mundo in tabernaculis habitantem, cum te viderit non habere fixum et fundatum animum ac propositum super terras, nec desiderantem quæ terrena sunt, nec umbram vitæ hujus quasi possessionem propriam et perpetuam deputantem, sed velut in transitu

[1] Exod. XII, 8. — [2] Rom. III, 25.

positum, et ad veram illam patriam unde egressus es, paradisi festinantem, ac dicentem : « Incola ego sum et pere» grinus, sicut omnes patres mei[1]. » In tabernaculis enim habitaverunt et patres, et Abraham in casulis ; id est, in tabernaculis habitavit cum Isaac et Jacob cohæredibus repromissionis ejusdem. Cum ergo incola fueris, et peregrinus in terris, et non est mens tua fixa et radicata in desideriis terrenorum, sed paratus es ut cito transeas, et paratus es extendere te semper ad interiora, usquequo pervenias ad terram fluentem lac et mel, et hæreditatem capias futurorum : si te, inquam, positum in his videat Deus, lætatur in te, et diem festum agit super te. Hæc quidem in præsenti; in futuro vero, si vis considerare quomodo agantur dies festi, erige paululum, si potes, sensus tuos a terra, et obliviscere paulisper hæc quæ habentur in facie. Describe vero tibi quomodo cœlum et terra transeant, et transit omnis hic habitus mundi, cœlum vero novum et terra nova fundetur. Amove de conspectibus tuis etiam solis hujus lucem, et da illi mundo qui venturus est solis septuplum lumen. Imo potius secundum Scripturæ auctoritatem ipsum ei da Dominum lucem[2]. Pone astantes Angelos gloriæ, pone Virtutes, Potestates, Sedes, Dominationes, atque omne nomen clarissimarum cœlestiumque virtutum, non solum quod in præsenti sæculo nominatur, sed quod etiam in futuro. Inter hos omnes considera, et conjice quomodo agi possint dies festi Domini : quæ ibi festivitas, quæ gaudia, quæ lætitiæ magnitudo. Nam de iis quas supra diximus spiritualibus festivitatibus, etiamsi magnæ sint et veræ, præcipue cum spiritualiter geruntur in anima, magna tamen ex parte sunt, non ex integro. Sicut enim dixit Apostolus, quia « ex parte » scimus, et ex parte prophetamus[3] : » ita consequens est, ut ex parte diem festum geramus. Ut autem scias hæc ita

[1] Psal. xxxviii, 13. — [2] Isai. xxx, 26. — [3] I Cor. xiii, 9.

esse, redeamus ad ipsius Pauli sermonem, quem de diebus festis et neomeniis posuit; et vide quomodo observanter dixit : « Nemo ergo, *ait,* vos judicet in cibo, aut in potu, » aut in parte diei festi [1]. » Attende ergo diligentius quomodo non dixit in die festo, sed in parte diei festi. Ex parte enim et non ex integro diem festum in hoc mundo positi celebramus. Interpellamur enim etiamsi nolumus ab onere carnis, pulsamur a concupiscentiis, curisque et sollicitudinibus terebramur. « Corpus enim corruptibile, *ut ait ille sa-» pientissimus,* aggravat animam, et deprimit sensum multa » cogitantem [2]. » Ex parte ergo in hoc mundo sancti agunt diem festum, quia et ex parte sciunt et ex parte prophetant. Cum autem venerint quæ perfecta sunt, destruentur ista quæ ex parte sunt. Sicut enim perfectæ scientiæ cedit ista quæ ex parte est, et perfectæ prophetiæ cedit ista quæ ex parte est : ita et perfectæ festivitati cedit ista quæ ex parte est festivitas. Neque enim quod perfectum est mundus iste capere potest, ubi, ut diximus, necessitas corporis nunc cibum, nunc potum, nunc somnum suggerit, nunc etiam quantamcumque necessario vitæ præsentis sollicitudinem movet, quæ omnia interrumpunt sine dubio continuationem festivitatis Dei. Cum autem venerit illud quod dictum est de iis qui restituuntur in sancta, si tamen et nos ex iis esse mereamur qui restituendi sunt, qui neque esurient, neque sitient, neque dormitabunt, neque laborabunt, sed erunt pervigiles, sicut Angelorum vita pervigil dicitur; cum in illum ordinem restitui merebimur, tunc erit vera et incorrupta festivitas, cujus festivitatis princeps et sponsus et dominus erit ipse Jesus Christus Salvator noster, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Coloss. II, 16. — [2] Sap. IX, 15.

HOMILIA XXIV[1].

De sacrificiis quæ per unamquamque festivitatem jubentur offerri, et de votis quæ voventur Deo[2].

I. Omnes qui imbuendi sunt eminentioribus disciplinis, tamdiu molestum ducunt rudimentorum laborem, donec quis sit et disciplinæ illius ad quam introducuntur finis et fructus ignorant. Cum vero imbutos per ordinem perfectio consecuta fuerit disciplinæ, tunc delectabit rudimentorum pertulisse molestias. Sunt ergo et in sanctis ac divinis rebus prima quædam rudimenta quibus inducuntur ii qui ad perfectionem beatitudinis tendunt. Quod evidenter famulus Dei in cantico Exodi designat dicens : « Induc, et » planta eos in monte hæreditatis tuæ, in præparata habi- » tatione tua, quam præparasti, Domine[3]. » Paulus quoque Apostolus sciens esse quædam prima imbuendi initia, tunc deinde per tempus etiam ad perfectionem veniri, scribens quibusdam dicebat : « Etenim cum deberetis jam magistri » esse propter tempus, rursum indigetis ut doceamini quæ » sint elementa exordii sermonum Dei, et facti estis quibus » lacte opus sit, non cibo forti. Omnis enim qui lacte ali- » tur, expers est sermonis justitiæ; parvulus enim est. Per- » fectorum vero cibus solidus est, qui pro possibilitate su- » mendi exercitatos habent sensus ad discretionem boni vel » mali[4]. » Et iterum in aliis, litteram Legis omnemque hujusmodi Scripturam elementa mundi esse commemorat[5]. Et nunc ergo ea quæ pertinuerunt ad illos, qui primis im-

[1] Tom. II, p. 361 et seqq.
[2] Num. XXVIII, 29, 30. — [3] Exod. XV, 17. — [4] Hebr. V, 12, 13, 14. — [5] Gal. IV, et Coloss. II.

buebantur elementis, molesta nobis primo videntur auditu; volenti enim unicuique auditorum discere de iis quæ ad salutem pertinent, cum de sacrificiis arietum et hircorum vitulorumque recitatur, nihil sibi utilitatis conferre hujusmodi litteras judicant, quantum ad ipsum spectat auditum. Si vero quis inveniatur qui possit velamen quod est impositum in lectione veteris Testamenti removere, atque inde perquirere quæ sint vera sacrificia quæ purificent populum in diebus festis : tunc videbit quam mira et magnifica sunt quæ per hæc indicantur, quæ superflua ignorantibus ac superstitiosa ducuntur. Sed hæc quidem Paulus et si qui ei similes sunt, plenius ab ipsa sapientia et Verbo Dei perfectiusque cognoverint : nos autem quantum ex ipsorum Litteris colligere possumus, in quibus nobis velut per umbram et imaginem indicia quædam dederunt, ad ædificationem communem discutere summatim de sacrificiorum ritu aliqua tentabimus. In Paschæ festivitate agnus scribitur esse qui purificat populum, in aliis vitulus, in aliis hircus aut aries, vel capra, vel vitula; sicut ex iis quæ recitata sunt didicistis. Unus ergo ex iis animalibus quæ ad purificandum populum sumuntur, est agnus. Qui agnus ipse esse dicitur Dominus et Salvator noster. Sic enim intellexit Joannes qui est major omnium Prophetarum, et signavit de ipso dicens : « Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi [1].» Quod si agnus qui ad purificandum populum datus est, ad personam Domini et Salvatoris nostri refertur, consequens videtur quod etiam cætera animalia quæ eisdem purificativis usibus deputata sunt, referri debeant similiter ad aliquas personas, quæ per meritum sanguinis Christi purificationis aliquid humano generi conferant. Vide ergo ne forte, sicut Dominus et Salvator noster quasi agnus ad occisionem ductus, et in sacrificium altaris oblatus, peccatorum remis-

[1] Joan. I, 29.

sionem universo præstitit mundo, ita fortassis et cæterorum sanctorum ac justorum sanguis, qui effusus est a sanguine Abel justi, usque ad sanguinem Zachariæ prophetæ, qui interfectus est inter ædem et altare, alterius quidem sanguis sicut vitulæ, alterius sicut hirci aut capræ aut alicujus horum fusus est ad expiandum pro parte aliqua populum... ...Annon videtur ut aries aut hircus holocaustum se obtulisse Paulus pro populo Israël, cum dicebat : « Optabam » autem ego ipse anathema esse a Christo pro fratribus » meis, qui sunt cognati mei secundum carnem [1] ? » Vis autem scire quia se hostiam Paulus offerat jugulandum ? Audi eum in aliis dicentem : «Jam enim ego immolor, et tempus » resolutionis *vel (ut in græcis codibus legimus)* reversio» nis meæ instat [2]. » Sic ergo figuraliter potest videri quod alius pro festivitate Novorum, alius pro festivitate Sabbati, alius pro festivitate Tabernaculorum, quasi hircus, aut vitulus, aut aries offeratur ad reconciliandum hominibus Deum. Donec enim sunt peccata, necesse est requiri et hostias pro peccatis. Nam pone (verbi gratia) non fuisse peccatum : si non fuisset peccatum, non necesse fuerat Filium Dei agnum fieri, nec opus fuerat eum in carne positum jugulari; sed mansisset hoc quod in principio erat, Deus Verbum : verum quoniam introiit peccatum in hunc mundum, peccati autem necessitas propitiationem requirit, et propitiatio non fit nisi per hostiam, necessarium fuit provideri hostiam pro peccato. Et quoniam peccati ipsius diversæ et variæ qualitates fuerunt, diversorum animalium mandantur hostiæ, procul dubio quæ convenirent varietatibus peccatorum. Sic ergo efficitur alius sanctorum sive Angelorum (ut diximus) sive hominum vitulus, qui in illa festivitate interveniat pro populi delictis; alius autem aries in alia festivitate : quorum intercessione fiat purificatio pro pecca-

[1] Rom. IX, 3. — [2] 2 Tim. IV, 6.

tis. Quod si purificari potuerint homines a peccatis, et esse puriores, minuuntur et hostiæ. Si enim pro peccatis sunt hostiæ, et pro multitudine peccatorum multiplicatæ sunt, sine dubio et pro exiguitate minuuntur. Hujus autem rei in præsentibus locis Scripturæ habemus indicia, id est, in ultima festivitate Scenopegiæ, cum per octo dies hostiæ jubentur offerri. Et prima quidem die quasi adhuc in abundantia peccatorum, quatuordecim vituli jubentur offerri; secunda autem die, imminutis utpote peccatis, minuuntur et hostiæ, et tredecim vituli offeruntur; tertia die duodecim, et post hæc undecim : et ita quasi purificationibus deficiente per dies multitudine peccatorum, minuitur consequenter etiam numerus hostiarum. Sic etiam pro dispensatione totius mundi rationem purificationis intelligis..... Intuere igitur totius mundi purificationem : vide quantis indigeant ista omnia hostiis, quantos requirant vitulos, quantos arietes, quantos hircos. Sed et in his omnibus unus est Agnus qui totius mundi potuit auferre peccatum, et ideo cessaverunt cæteræ hostiæ : quia talis hæc fuit hostia, ut una sola sufficeret pro totius mundi salute. Cæteri enim precibus peccata, hic solus potestate dimisit. Dicebat enim : « Fili, remissa sunt tibi peccata tua[1]. » Sic ergo imbuitur mundus, primo per diversas hostias remissionem quærere peccatorum, donec veniat ad hostiam perfectam, ad hostiam consummatam, agnum anniculum, perfectum, qui tollat peccata totius mundi; per quem festivitates agat spirituales, non ad satietatem carnis, sed ad profectum spiritus sacrificiis spiritualibus purificatione mentis oblatis. Decet enim Deo immolari victimam cordis, et hostiam contribulati spiritus, non carnis et sanguinis jugulari; quia « etsi agnovimus Christum aliquando secundum carnem, sed nunc jam non novimus[2] : » et ideo in

[1] Matth. IX, 2. — [2] 2 Cor. V, 16.

spiritu diem festum agamus, et spiritualia sacrificia jugulemus. Hæc pro viribus nostris de diversitate sacrificiorum discussa sint, quorum ad liquidum intelligentiam scit ille cui nuda et revelata sunt omnia, nec est ulla creatura in conspectu ejus invisibilis.

II. Post hæc votorum lex ponitur, et novo principio utitur in hac legislatione Moyses. Ait enim : « Homo, homo » quicumque voverit votum Domino[1]. » Quæ est ista repetendi nominis causa? Quasi non sufficeret dixisse, Homo qui voverit votum Domino. Quid est ergo quod ait, Homo homo, et quid sibi velit ingeminata hominis appellatio, non mihi silentio prætereundum videtur. Apostolus docet alium esse interiorem hominem, et alium exteriorem : et illum esse qui renovatur de die in diem secundum imaginem ejus qui creavit eum; hunc vero esse visibilem, qui corrumpitur[2]. Cum ergo venitur ad istum jam profectum, ut lex Dei suscipiatur, et vota Domino offerantur; vota autem Domino offerre nemo potest, nisi qui habet aliquid in semetipso et in substantia sua quod offerat Deo : non sufficit iste exterior homo legem Dei suscipere, nec vota solus offerre, non enim potest aliquid dignum Deo habere; sed ille interior est homo, qui magis habet in se quod offerat Deo; in illo namque est habitaculum virtutum, in illo omnis intellectus scientiæ, in illo est divinæ imaginis innovatio. Qui cum speciem suam, qua ex initio a Deo factus est, recuperaverit, et virtutum redintegratione pulchritudinem prioris formæ receperit, tunc jam potest vota offerre Deo, et tunc jam non homo solum, sed homo homo dicetur. Nam qui interiorem hominem non excolit, qui illius curam non gerit, qui virtutibus eum non instruit, moribus non adornat, divinis institutionibus non exercet, sapientiam Dei non quærit, scientiæ Scripturarum operam non impendit; hic non

[1] Num. xxx, 2. — [2] 2 Cor. iv, 16.

potest homo homo dici, sed homo tantum, et homo animalis : quia ille interior, cui verius et nobilius homo nomen est, sopitus in eo est carnalibus vitiis, et mundi hujus curis ac sollicitudinibus obrutus, ita ut in eo nec nominis ejus haberi possit appellatio. Unde satisagendum est unicuique nostrum, ut si forte videt in se interiorem hominem peccatorum sordibus et vitiorum ruderibus oppressum jacere, citius ab eo auferat omnes immunditias, citius eruat eum ab omni inquinamento carnis et sanguinis, convertatur aliquando ad pœnitentiam, revocet ad se memoriam Dei, revocet spem salutis. Non enim extrinsecus aliunde quærenda sunt, sed intra nos est salutis occasio, sicut et Dominus dixit : « Ecce enim regnum Dei intra vos est [1]. » Intra nos namque est conversionis facultas. Cum enim conversus ingemueris, salvus eris, et tunc poteris digne Altissimo reddere vota tua, et homo homo appellari. Votum autem est, cum aliquid de nostris offerimus Deo. Vult ergo a nobis prius aliquid accipere Deus, et ita nobis aliquid ipse largiri, ut dona sua et munera merentibus et non immeritis largiri videatur. Quid autem est quod vult accipere a nobis Deus? Audi Scripturæ sententiam : « Et nunc, Israël, quid Dominus Deus tuus poscit a te, nisi ut timeas Dominum Deum tuum, et ámbules in omnibus viis ejus, et diligas eum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex totis viribus tuis [2]? » Hæc sunt ergo quæ Deus poscit a nobis. Quæ si non prius offeramus, ab ipso accipiemus nihil. Legimus et in alio loco : « Date gloriam Deo, *et* Date magnificentiam Deo [3]. » Si dederitis gloriam, recipietis gloriam. Sic enim dicit ipse Deus : « Glorificantes me glorificabo [4]. » Ego vero dico, quod et si offeramus ei justitiam nostram, accipiemus ab ipso justitiam Dei. Et si offeramus ei nostram, id est, corporis castitatem, accipiemus

[1] Luc. XVII, 21. — [2] Deut. X, 12. — [3] Jer. XIII, 16. — [4] I Reg. II, 30.

ab ipso spiritus castitatem. Et si offeramus ei sensum nostrum, accipiemus ab ipso sensum ipsius; sicut et Apostolus dicebat : « Nos autem Domini Christi sensum habe- » mus [1]. » Cum autem nos obtulerimus Deo quæ in nobis sunt, et ille contulerit in nos quæ sua sunt, tunc vere jam non homo solum, sed homo homo dicemur. Uterque enim homo vocabuli sui perfectione decenter ornatus est. Ista sunt ergo vota quæ debet exsolvere is qui homo homo appellatur. Scio diversa vota in Scripturis referri. Anna quidem vovit Deo fructum ventris sui, et Samuëlem consecravit in templo [2]. Alius quodcumque sibi post victoriam redeunti occurrisset vovit Deo, occurrente filia, vota lacrymanda persolvit [3]. Alii vitulos, aut arietes, aut domos, aut alia hujusmodi ratione carentia, vota offerunt Deo. Ille vero qui appellatur Nazaræus, semetipsum devovit Deo. Hoc est enim votum Nazaræi quod est super omne votum. Nam filium offerre, vel filiam, aut pecus, aut prædium, hoc totum extra nos est. Semetipsum Deo offerre, et non alieno labore, sed proprio placere, hoc est perfectius et eminentius omnibus votis : quod qui facit, imitator est Christi. Ille enim dedit homini terram, mare, et omnia quæ in eis sunt, ad obsequium dedit et cœlum, solem quoque et lunam ac stellas hominum ministerio concessit; pluvias, ventos, et omne quidquid in mundo est hominibus largitus est : sed post hæc omnia, semetipsum dedit. « Sic enim di- » lexit Deus mundum, ut Filium suum unigenitum daret [4] » pro mundi hujus vita. Quid ergo magnum faciet homo, si semetipsum offerat Deo, cui ipse se prior obtulit Deus? Si ergo tollas crucem tuam, et sequaris Christum; si dicas : « Vivo autem, jam non ego, vivit vero in me Christus [5]; » si desideret et sitiat anima nostra redire, et esse cum

[1] I Corinth. II, 16. — [2] I Reg. I. — [3] Judicum, XI. — [4] Joan. III, 16. — [5] Galat. II, 20.

Christo, sicut et Apostolus dicebat, et præsentis sæculi non delectatur illecebris; et si omnem legem quæ de Nazaræis data est spiritualiter impleat : tunc semetipsum, id est animam suam, obtulit Deo. Qui in castitate vivit, corpus suum vovit Deo secundum eum qui dixit : « Virgo au» tem cogitat quomodo sit sancta corpore et spiritu [1]. » Nam et hoc ipsum quod dixit *sanctà*, ad hoc respicit : sancti enim dicuntur illi qui se voverunt Deo. Unde et aries, verbi causa, si vovetur Deo, sanctus appellatur, quem tonderi ad communes usus non licet. Sed et vitulus si devotus fuerit Deo, sanctus nihilominus appellatur, nec licet eum jungi in opus commune. Ex iis ergo colligamus quid est hominem seipsum vovere Deo. Si te voveris Deo, imitandus tibi est vitulus, quem non licet humanis operibus deservire, nihil facere quod ad homines et ad præsentem pertineat vitam. Sed quidquid ad animam pertinet, et ad divini cultus observantiam, hoc et agendum et cogitandum tibi est.

III. Sed interim præsens lectio continet diversitates quasdam votorum. Etenim si vir fuerit qui vovit, liber esse dicitur in votis suis, nullique subjectus. Mulier autem si voveat, si quidem in domo patris sui sit, votum ejus in patris pendet arbitrio : et si quidem ille recusaverit, liberabitur; si vero non recusaverit, et ipse et filia tenentur obnoxii. Quod si posteaquam non recusaverit pater, non reddiderit votum filia, peccatum ipsi manet. Similiter autem et erga maritum decernitur, ut si in domo mariti uxor aliquid voverit, et audiens maritus non recusaverit, reus sit voti pariter cum uxore : si vero recusaverit, tam uxor sit libera quam maritus; si vero tacuerit, uterque, ut diximus, reus habeatur. Hæc sunt quidem quæ scripta sunt : sed orandus est nobis Deus, ut intellectum dare dignetur se dignum, quo hæc, ut

[1] 1 Cor. VII, 34.

decet, de Dei verbis intelligere possimus et advertere. Omnes qui sub lege Dei vivimus, et in Ecclesia ejus habemur, aliqui sub patribus, aliqui sub viris agimus. Et si quidem parvula est anima et initia habet in eruditionibus divinis, hæc sub patre agere credenda est. Si vero jam adultior facta est, ita ut viripotens sit ad concipiendum semen verbi Dei, et doctrinæ spiritualis capere secreta, hæc sub viro posita dicitur. Sic enim et Paulus dicebat de Corinthiis : « Volo » autem omnes vos uni viro virginem castam exhibere Chri- » sto[1]. » Qui vero perfectiores sunt et eminentiores horum, de illis non dicitur quod sub viro sint, sed audi quomodo de semetipso suique similibus pronuntiet Paulus : « Donec » occurramus, *inquit,* omnes in virum perfectum, in men- » suram ætatis plenitudinis Christi[2]. » Huic ergo animæ, quæ in virum perfectum occurrit, nemo dominatur in votis, sed habet potestatem suorum libertatemque votorum. Si autem fœminei adhuc generis fuerit anima, cui vel vir vel pater dominetur in votis, non semper in ipsa est culpa, sed interdum redit ad viros vel parentes........

HOMILIA XXV[3].

De ultione quæ in Madianitis facta est[4].

In superioribus[5] fornicati sunt filii Israël cum mulieribus Madianitarum, et hoc fuit scandalum filiis Israël in quo offenderunt Deum et ad iracundiam provocaverunt sanctum Israël. Nunc autem posteaquam pertulit Israël quæ pertulit, « locutus est, *inquit,* Dominus ad Moysen dicens :

[1] 2 Cor. xi, 2. — [2] Ephes. iv, 13.
[3] Tom. II, p. 365 et seqq.
[4] Num. xxxi.
[5] N. 1, 2, 3, 4. p. 365-368.

» Ulciscere ultionem filiorum Israël de Madianitis, et ad ul-» timum apponeris ad populum tuum[1]. » Igitur scandala quæ acciderant Israëlitis, quoniam tergiversatione Madianitarum acciderant; ipsi enim subornaverunt mulieres quæ eos deciperent ut peccarent coram Domino : illi quidem pro peccato suo pertulerunt vindictam, mediocrius tamen et parcius; hi vero, qui eis fuerunt causa peccandi, multo vehementiori subjacent ultioni. Unde edocemur, quia longe sit gravius aliis causam præbere peccati, quam ipsum unumquemque peccare : sicut et Dominus designat cum dicit, quia « melius fuerat homini illi non nasci, *aut* molam asina-» riam alligari circa collum ejus, et præcipitari in profun-» dum maris, quam ut scandalizet unum de pusillis istis[2]. » Simulque advertendum est, quoniam quidem nomen scandali a nonnullis incompetenter præsumitur. Illud igitur scandalum dicitur, ubi recto itinere ambulanti deceptio aliqua instruitur ad peccandum, et subjicitur causa peccati : sicut et Madianitæ, ambulantibus in lege Domini Israëlitis, et custodientibus castitatem, subornaverunt mulieres, quæ eos deciperent ad peccandum. Causam ergo præbere peccati, hoc est scandalizare. Verumtamen datur vindicta, sed multo gravior in eos qui scandalizaverunt, et qui causam peccati præbuerunt, quam in eos qui peccaverunt. Simul autem et illud observa, quod iis subjecit : « Novissime » autem, *inquit,* et tu apponeris ad populum tuum[3]. » Si quando nobis cum Samaritis sermo est, quoniam quidem resurrectionem mortuorum negant, nec recipiunt futuri sæculi fidem, perurgeamus eos ex iis verbis quibus Dominus dicit ad Moysen, quia apponatur ad populum suum. Nemo enim apponitur ad eos qui non sunt. Unde constat esse aliquem populum, cui Moyses post vitæ hujus exitum dicitur applicandus. Quia ergo Prophetis non credunt Samaritæ,

[1] Num. XXXI, 1, 2. — [2] Marc. XIV, 21, et Luc. XVII, 1. — [3] Num. XXXI, 2.

ex quibus posset resurrectionis mortuorum latius approbari, ex iis saltem Mosei libris quos recipiunt, et quorum auctoritatem fatentur, convincendi sunt et curandi, si tamen oportet Babyloniam curari. Est ergo locus hic resurrectionem mortuorum evidenter ostendens. Designat enim esse populum cui post obitum suum Moyses adjungendus sit, et ad quos pro suis meritis transferendus.

« Post hæc locutus est Moyses ad populum dicens : Armate » ex vobis viros, et belligerate adversum Madian, reddere » vindictam in Madian a Domino : mille ex tribu, et mille » ex tribu, ex omnibus tribubus Israël mittite ad belligerandum [1]. » Attendite lectioni. Non solum enim ad auditum sermonum, sed ad rerum considerationem intendendus est animus. Recordare præterita, audi præsentia, quæ sequuntur adverte. Confer priora posterioribus, et divinarum virtutum magnificentiam contemplare. Filii Israël dudum sexcenta millia fuerant armatorum, qui processerant adversum Madian, et hi omnes victi sunt, quoniam peccatum erat in ipsis. Nunc vero victores Madianitæ, qui sexcenta millia fugaverant, vincuntur a duodecim millibus ; ut scias quia non in multitudine, nec in numero militum vincit Israël, sed justitia et pietas est in eis quæ vincit. Propterea denique et in benedictionibus eorum dicitur quia si servaverint legem Domini, unus ex ipsis persequatur mille, et duo vertant decem millia [2]. Vides ergo, quia multo plus valet unus sanctus orando, quam peccatores innumeri præliando. Oratio sancti penetrat cœlum, quomodo non et hostem vincat in terris ? Et ideo omnimode studendum est quærere primo, et custodire justitiam Dei. Quam si obtinueris, et servaveris, omnes tibi hostes ipsa subjiciet : si fueris indutus, sicut Apostolus dicit, loricam justitiæ, et accinctus veritatem, si galeam salutis acceperis, et gladium spiritus, et ante omnia

[1] Num. XXXI, 3, 4. — [2] Levit. XXVI.

scutum fidei, in quo possis omnia jacula maligni ignita extinguere[1]. Talibus enim instructus armis universa diabolica castra omnemque ejus fugabis exercitum, et cum fiducia cantabis : « Si consistant adversum me castra, non timebit » cor meum : si insurgat in me prælium, in hoc ego spe» rabo[2]. » Congrediuntur ergo duodecim millia adversum Madianitas, « et interficiunt, *inquit*, omne masculinum eo» rum et reges eorum ; et Balaam filium Beor interfecerunt » gladio cum reliquis vulneratis eorum[3]. » Quod in superioribus quærebamus, quomodo de Scripturis probari possit Balaam consilio subornatas esse mulieres Madianitarum quæ deciperent filios Israël ad fornicandum, præsens hic Scripturæ locus evidenter ostendit, dicens eum peremptum esse gladio, velut auctorem scandali quod immissum est filiis Israël. Dicitur autem de eo et in sequentibus adhuc evidentius hoc modo : « Et ait ad eos Moyses : Cur vivam » reservastis omnem fœminam? Ipsæ enim sunt quæ filios » Israël secundum verbum Balaam apostatas fecerunt[4]. » Interficiuntur autem et reges Madianitarum, atque illi qui prius a mulieribus victi sunt, nunc expiatione habita, et gesta pœnitentia, etiam reges vincunt. Ex hoc intelligamus, quantum valeat conversio ad Deum, quantum prosit emendatio peccatorum. Omne masculinum, omnes reges Madianitarum vincuntur, et perimuntur ab iis qui per correptionem Domini, et per gestorum pœnitentiam correpti sunt, et emendati. Quinque ergo reges Madianitarum referuntur ab Israëliticis militibus superari.

Sed et nomina eorum curæ fuit Scripturæ divinæ memorare. « Evin, *inquit*, et Rocon, et Sur, et Ur, et Roboc[5]. » Isti sunt qui regnant apud Madianitas, quos superare et penitus debent extinguere omnes qui militant Deo. Evin nam-

[1] Ephes. VI. — [2] Psalm. XXVI, 3. — [3] Num. XXXI, 7, 8. — [4] Ibid. 15, 16. — [5] Ibid. 8.

que belluinus vel ferinus interpretatur. Et quomodo poteris placere ei qui te probavit, si non abscideris a te et penitus peremeris belluinos et feros mores? Quomodo poteris ad mansuetorum beatitudinem pervenire, nisi prius interficias Evin, et morti tradas prius iracundiæ feritatem? Ego puto quod nomina hæc Scriptura divina non pro historia narraverit, sed pro causis et rebus aptaverit. Nam putas fuerit aliquis ita stultus, qui filio suo nomen Belluinus imponeret? Sed hoc arbitror magis, quod instructioni animarum prospexerit sermo divinus, volens nobis ostendere quod adversum hujusmodi vitia militare debeamus, et de habitaculis ea carnis nostræ depellere, istos reges fugare de regno corporis nostri : quod Apostolus evidentius designat dicens : « Non » ergo regnet peccatum in vestro mortali corpore[1]. » Vis autem videre quoniam non solum apud sanctos nomina pro rebus aptantur, sed etiam apud Gentiles et Barbaros? De sanctis quidem notum est cur Abram Abraham vocitatus sit, et Saraï Sara, et Jacob Israël. Doceamus autem quod mos iste habeatur etiam apud Barbaros. Nonne unus ex filiis Israël a parentibus suis Joseph nomen acceperat? cum autem transiit in Ægyptum, et stetit ante Pharaonem, commutavit nomen ejus, et de Joseph cognominavit eum Psomphtomphanec, quod lingua sua Pharao de secretorum vel somniorum revelatione composuit[2]. Et non solum Joseph huic apud Pharaonem ex re nomen aptatur, sed et Daniel in Babylonia Baltassar nominatur : et Ananias, atque Azarias, et Misaël, Sidrach, Misach, Abdenago vocitantur[3]. Vides ergo quia tam Israëliticorum quam etiam Barbarorum hominum nomina, non fortuitu, sed pro rebus et causis aptantur in Lege. Igitur Madianitarum regem Moyses appellavit, prout ipse censuit appellandum. Belluina, inquit, feritas est, quæ regnat in Madianitis ; et non ipsa solum, sed et alius apud ipsos

[1] Rom. VI, 12. — [2] Gen. XLI, 45. — [3] Dan. I, 7.

rex nomine Rocon : quod est in nostra lingua, inanitas. Regnat ergo et inanitas in Madianitarum gente. Est enim revera multa inanitas et vanitas in hoc mundo, imo et « vanitas » vanitatum, et omnia vanitas[1], » quam Dei miles superare debet et vincere. Vincit autem inanitatem, qui nihil inaniter, nihil superflue, et quod ad rem non pertinet, gerit; qui meminit præcepti illius Dominici quo ait, quia « etiam » de verbo otioso reddent homines rationem in die judicii[2]. » In hac autem vita, homines totum pene otiosum, et totum inane est, quod loquuntur, quod agunt. Inanis enim dicitur omnis actus, et omnis sermo, in quo non est intrinsecus aliquid pro Deo, vel pro mandato Dei. Est et alius rex Madiam Ur, et hic interpretatur irritatio. Vides quales sunt qui regnent apud Madianitas, quibus hominibus adversari oportet, imo quos perimi convenit ab iis qui Deum sequuntur, et interfici. Non enim tam reges, quam vitiorum nomina quæ regnant in hominibus, referuntur in Lege; et non tam gentium bella, quam concupiscentiarum carnalium, quæ militant adversus animam, describuntur. Denique hi qui in vitiis regnant, quinque reges esse dicuntur : ut evidentissime doceamur, quia omne vitium quod regnat in corpore, ex quinque sensibus pendet. Isti ergo quinque sensus perimendi sunt de regno Madianitarum, ut ultra vitia non regnent super eos, sed justitia, ne ad scandalum videant quæ vident, sed ad ædificationem. Apud Madianitas enim sensus isti ad scandalizandum regnabant, ut scandalizarent et deciperent. Et ideo præcepit Dominus, ut si te scandalizaverit oculus tuus, eruas eum; si manus aut pes, abscindas eum[3]. Vides ergo, quia et ipse jubet abscindi et perimi reges scandalizantium. Melius est, inquit, te luscum introire in regnum Dei, et mancum, aut claudum, quam cum iis mitti in gehennam. In quibus non utique effodiendum præcipit

[1] Eccl. I, 2. — [2] Matth. XII, 36. — [3] Idem, V.

oculum corporis nostri, nec manum aut pedem abscindendum; sed sensum carnalia sentientem, et concupiscentiis carnalibus lascivientem mandat abscindi : ut oculi nostri recta videant, et aures nostræ recta audiant, et gustus noster verbum Dei gustet, manusque nostræ palpent et contingant de Verbo Dei. Et hoc est in quo peremptis regibus Madianitarum, et scandali affectibus amputatis, regnat in nobis justitia ipse Dominus noster Jesus Christus, qui factus est nobis justitia a Deo, et pax, et redemptio. Igitur ex præcepto Domini a filiis Israël adversum Madianitas bella confecta sunt, spolia ex ipsis copiosa referuntur, auri atque argenti, cæterorumque mobilium pondus immensum, jumentorum, captivorumque numerus plurimus. Verum quoniam cuncta hæc apud Israëlitas immunda ducuntur, purificatio singulis quibusque competens adhibetur : et ea quidem quæ ex metallis constant, ignis purificat; quæ vero fragiliora sunt, et ignem non ferunt, aqua purificari jubentur. Fiunt ergo ex omnibus spoliis, æquales duæ partes, ut una sit eorum qui ad bellum processerant, et alia eorum qui in castris resederant. Jubentur etiam ex iis offerre in dona Dei : illi quidem qui processerant ad bellum, unum caput ex quingentis; illi vero qui in castris manserant, unum ex quinquaginta : atque omnium simul in unum collectus numerus refertur. Hæc est historiæ continentia.

Sed videamus quid in iis sensus indicet spiritualis. In populo Dei sunt quidam, sicut Apostolus dicit, qui militant Deo[1] : illi, sine dubio, qui se non obligant negotiis secularibus : et isti sunt qui procedunt ad bellum, et pugnant adversus gentes inimicas, et adversum spirituales nequitias pro reliquo populo, et pro iis qui infirmiores sunt, sive per ætatem, sive per sexum, sive per propositum. Pugnant autem isti orationibus et jejuniis, justitia et pietate, mansuetu-

[1] I Tim. II, 4.

dine et castitate, cunctisque continentiæ virtutibus, tanquam armis bellicis communiti : et cum regressi fuerint ad castra victores, fruuntur laboribus eorum etiam imbelles, et ii qui ad pugnam vel non vocantur, vel exire non possunt. Sciendum tamen est, quod omnia quæ sumuntur ex istis gentibus, immunda sunt : et omne fortasse quidquid ex sæculo assumitur, vel prælio capitur, immundum est et purificatione indiget; et quædam ex ipsis per ignem transitura sunt, aliis autem sufficiet aquæ purificatio. Assumuntur autem ex prælio etiam homines et jumenta, cum captivantur omnes intellectus ad obediendum Christo. Ex iis enim ipsis quos ceperimus, offerimus Deo. Nisi enim pugnaverimus in verbo Dei, non poterimus captivare intellectum eorum qui diversa a Christo sentiunt, et perducere eos ad obedientiam Christi. Pauci sunt tamen qui pugnare possint, et prælia ista conficere : de sexcentis millibus et amplius armatorum qui videbantur militare Deo, sola duodecim millia eliguntur; cæteri relinquuntur in castris. Intuere mihi nunc populum Dei, qui est in Ecclesia, quanti sunt ex iis qui possint pro veritate pugnare, possint resistere iis qui contradicunt, qui sciant verbi bella tractare. Beati sunt isti qui pro omni populo pugnare possunt, et defendere Dei plebem, et copiosa de hostibus spolia reportare. Tamen et reliqua pars populi, quæ videtur imbellis, si cum quiete resideat in castris, si in silentio agat, et non recedat a Moyse, sed permaneat in lege Dei, partem spoliorum etiam ipsa percipiet. Fiet enim æqua portio, non per numerum quidem ; sed quantum datur omni populo reliquo, tantum et illis duodecim millibus, quibus vincentibus capta sunt spolia. Quis, hæc audiens, non invitetur ad militiam Dei? quis non animetur pugnare pro Ecclesia, et resistere adversum veritatis inimicos, eos scilicet qui vel dogmata Ecclesiæ oppugnare, vel voluptati et luxuriæ operam dare homines docent? Qui ergo hos ex-

pugnat, et vel in se vel in proximis suis vitia perimit, hic accipiet spolia multa, quinquagies multiplicata quam cæteri. Intantum namque numeri quantitas videtur augeri, cum sexcentis millibus duodecim millia conferuntur. Offerre tamen pars utraque jubetur Deo........

Denique[1] in præsenti lectione Eleazar sacerdos non scribitur ad omnem populum locutus, sed ad eos tantum qui de prælio redeunt. Ait enim : « Et dixit Eleazar sacerdos ad » viros virtutis qui revertebantur de prælio[2]. » Vides ergo quomodo ad viros virtutis loquitur sermo Dei. Viri enim virtutis sunt, qui ad bellum procedunt. Si quis vero pugnare non vult, nec militare, si quis non vult habere certamen studiorum divinorum, et abstinentiæ, hic non vult implere illud quod Apostolus dicit : « Qui autem in agone conten- » dit, ab omnibus continens est[3]. » Qui ergo non contendit in agone, et ab omnibus non est continens, neque exerceri vult in verbo Dei, et in lege Domini meditari die ac nocte; hic, etiamsi vir dicatur, vir tamen virtutis non potest appellari. At vero hic de quo nunc sermo est Scripturæ divinæ, qui spolia de hostibus refert, vir virtutis appellatur : hoc est enim laudis ejus insigne, quod Scriptura dicit, quia locutus est Eleazar sacerdos ad viros virtutis qui revertebantur a prælio. Quis nostrum ita paratus est, ut procedat ad bellum, et contra adversarios dimicet, ut et ipse vir possit appellari virtutis? Sicut autem vita continens, et abstinentiæ labor, atque agonum certamina, faciunt unumquemque virum virtutis appellari : ita e contrario remissa vita, ac negligens, et ignava, facit virum ignaviæ appellari. Si ergo vis appellari vir virtutis, indue te Christum Dominum, qui est Dei virtus, et Dei sapientia, et in omnibus adjunge te Domino, ita ut unus cum eo spiritus fias; et tunc vir vir-

[1] N. 5, 6. p. 368.
[2] Num. XXXI, 21. — [3] I Cor. IX, 25.

tutis efficieris. Tempus igitur belli nobis est in hoc mundo, pugna adversus Madianitas est, sive adversum vitia carnis nostræ, sive adversum contrarias potestates. Spectat nos Angelorum chorus, virtutum cœlestium pia erga nos pendet expectatio, quando vel quomodo de hoc prælio revertamur, quid unusquisque nostrum manubiarum reportet : et intuentur curiosius, ac sollicitius perscrutantur, quis nostrum auri hinc amplius ferat, quis etiam argenti illud pondus exhibeat, quisve lapides deferat pretiosos. Requirunt etiam si quis æs deferat aut ferrum, aut plumbum, sed et vas ligneum si forte aliquis, aut fictile, aut aliud hujusmodi magnæ domus usibus necessarium. « In magna *enim* » domo, non sunt tantummodo vasa aurea et argentea, sed » et lignea et fictilia[1]. » Requiritur ergo diligenter cum abierimus illuc, quid unusquisque nostrum deferat, et secundum ea quæ detulerit, secundum quod labor ejus pro contemplatione exuviarum probatur, etiam mansionis ei meritum deputabitur. Probantur tamen omnia hæc, quæ per ignem, quæ per aquam : « Uniuscujusque *enim* opus » quale sit, ignis probabit[2]. »

Propterea ergo ait : « Hæc est justificatio legis quam con- » stituit Dominus Moysi : Præter aurum, et argentum, et » æramentum, et ferrum, et plumbum, et stannum, et om- » nis res quæ transit per ignem, traducite per ignem et mun- » dabitur. Sed et in aqua purificationis purificabuntur. Om- » nia quæcumque non transeunt per ignem, transibunt per » aquam, et lavabitis vestimenta vestra die septima, et mundi » eritis, et post hæc introibitis in castra[3]. » Vides quomodo purificatione indiget omnis qui exierit de prælio vitæ hujus. Quod si ita est, ut aliquid audeam dicere secundum Scripturæ divinæ auctoritatem, omnis qui exierit de hac vita non potest esse mundus. Considera enim diligenter

[1] 1 Tim. II, 20. — [2] 1 Cor. III, 13. — [3] Num. XXXI, 21, 22, 23, 24.

quid indicet historiæ textus. Exierunt isti pugnare pro filiis Israël, interfecerunt Madianitas : interficientes autem eos, quantum ad historiæ ordinem spectat et litteram legis, placuerunt Deo, voluntatem namque Dei impleverunt; tamen hoc ipso quod interfecerunt adversarios, immundi dicuntur effecti, et propterea dicitur ad eos : « Et lavabitis vestimenta vestra die septima, et mundi eritis, et post hæc introibitis in castra[1]. » Ergo hi qui pugnant, pro eo ipso quod contigerunt hostes immundos, et quod ingressi sunt contra eos, et habuerint cum eis certamen, polluti sunt. Et ego ergo etiamsi vincere potuero diabolum, etiamsi cogitationes immundas et malas quas cordi meo suggerit, vel repellere venientes, vel ingressas necare intra me, ne ad effectum perveniant, quivero, et si calcare potuero caput draconis, hoc ipso tamen pollui me et inquinari necesse est, quo eum qui pollutus et inquinatus est contigi : et ero quidem beatus, quod eum superare potui; immundus tamen sum et pollutus, qui pollutum contigi, et ob hoc purificatione egeo. Idcirco nimirum et Scriptura dicit quia « nemo mundus a sorde[2]. » Omnes ergo purificatione indigemus, imo purificationibus. Multæ enim et diversæ nos manent purificationes. Sed mystica hæc sunt et ineffabilia. Quis enim nobis enarrare poterit quæ sint purificationes quæ parentur Paulo, vel Petro, vel aliis horum similibus, qui tantum pugnaverunt, tot gentes barbaras deleverunt, tot hostes prostraverunt, tanta spolia, tot triumphos ceperunt, qui cruentis manibus de cæde hostium redeunt, quorum pes tinctus est in sanguine, et manus suas laverunt in sanguine peccatorum? Interfecerunt quippe in matutinis omnes peccatores terræ, et imaginem eorum exterminaverunt de civitate Domini. Vicerunt quippe et peremerunt diversas dæmonum gentes. Nisi enim vicissent eas, non po-

[1] Num. xxxi, 24. — [2] Job, xiv, 4.

tuissent capere ex eis captivos, omnem hunc credentium numerum, et perducere eos ad obedientiam Christi, et subdere eos jugo ejus suavi, et imponere eis onus ejus leve. Quis ergo ita beatus est, qui succedat eis in his prælis, et interficiat omnes Madianitas, et justificetur ex sanguine eorum ? Sanguinem enim dæmonum fundere dicitur, qui eripit eos quibus illi dominantur. Lavabitur autem hoc sanguine, et purificabitur in regno Dei, ut purificatus et mundus effectus possit ingredi sanctam civitatem Dei, aperiente sibi ostium Christo Jesu Domino nostro, imo qui est ostium civitatis ipsius Dei : cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVI[1].

De summa numeri filiorum Israël[2].

I. Differentias esse profectuum et meritorum in populo fidelium, si quis diligentius intendat lectioni, multis in locis divinis in voluminibus deprehendet. Non minus autem hæc, et ex præsenti lectione colligimus de eo quod scriptum est : « Et accesserunt ad Moysen omnes qui constituti » erant principes per tribus in exercitu, tribuni, et centu» riones, et dixerunt ad Moysen : Nos pueri tui collegimus » summam virorum bellatorum nostrorum, et non dissensit » ex nobis quisquam ; et obtulimus munus Domino, unus» quisque vir quodcumque invenit vas aureum, torquem, » aut viriolam, aut annulum, aut dextrale, aut catenulam, » ad propitiandum pro nobis coram Domino[3]. » Loquuntur ergo ad Moysen electi principes, qui constituti sunt super

[1] Tom. II, p. 369 et seqq.
[2] Num. xxxi. — [3] Ibid. 48, 49, 50.

exercitum, et pro bene gestis rebus munera offerunt Deo, dicentes : Nos pueri tui sumus, qui accepimus summam bellatorum filiorum Israël. Dicunt autem summam bellatorum illorum duodecim millia virorum qui electi sunt ex omnibus tribubus Israël, ut confligerent adversus Madianitas. Sunt ergo in populo Dei bellatores multi, sunt et imbelles plurimi : et rursus inter bellatores sunt quidam qui appellantur summa bellatorum, eminentiores sine dubio iis qui bellatores dicuntur, sicut et eminentiores sunt ab imbellibus bellatores. Et rursus sunt aliqui celsiores ab iis qui summa bellatorum dicti sunt : ii scilicet qui constituti sunt super eos principes, et prælati singulis quibusque millibus electorum. Est ergo multa diversitas in eo ordine qui bellatores appellantur. Sed et inter ipsos imbelles, est nihilominus aliqua differentia. Nec ipsi enim æqualiter et uno ordine omnes appellantur imbelles. Quidam enim ita imbelles sunt, ut nunquam possint fieri bellatores, ut est senilis ætas, et omnis fœmineus sexus, sed et conditio servilis. Puerilis vero ætas ita imbellis est, ut spem gerat aliquando fieri bellatrix, scilicet cum occurrerit in virum perfectum, in mensuram ætatis; tunc non solum bellatores fieri ex pueris, sed et in summam bellatorum venire se sperant, et esse electi, et in duodecim millibus numerari, vel etiam præferri, et esse principes electorum.

II. Considera nunc præsentis sæculi statum, et vide omnia bellis repleta, omnemque humanam vitam invisibilibus præliis et impugnationibus dæmonum perurgeri; in populo vero Dei esse quosdam ita robustos fide, armatosque virtutibus, ut adversum hujusmodi hostes quotidie bella confligant, et semper in procinctu positi non solum semetipsos, sed cæteros qui vel per sexum, vel per ætatem, vel per servilitis conditionem pugnare non possunt, ab hostium tueantur insidiis, verbo doctrinæ eos, exemploque vitæ, et com-

monitionum sedulitate munientes : si tamen non desit eis fides; sive enim bellatores, sive imbelles, impossibile est salvari sine fide. Inter ipsos tamen bellatores, eos duntaxat qui militant Deo, considera alios ita esse paratos et expeditos ut nullis se implicent omnino negotiis sæcularibus, ut placere possint ei cui se probaverunt, sed in lege Dei meditari die ac nocte [1]. Isti ergo qui hujusmodi sunt, summa bellatorum appellantur. Denique non est dictum de communi numero bellatorum, quia nemo in eis dissensit, sed de iis dictum est qui summa bellatorum nominati sunt. In istis enim qui tales sunt, nulla dissensio, nulla discordia. Ipsi enim sunt isti de quibus dictum est : « Erat autem credentium cor et anima una, nec quisquam eorum aliquid » proprium dicebat, sed erant illis omnia communia [2]. » Isti sunt ergo summa bellatorum, in quibus nemo dissensit. Isti sunt qui auri plurimum pugnando ceperunt, et omne aurum atque omne ornamentum, sive capitis, sive brachiorum, sive etiam digitorum, id est, quidquid in intellectibus, quidquid in operibus habent, Deo offerunt. Sciunt enim quia munera ejus data ejus sunt, et ideo non dissentit in eis nec unus. Nec enim possent munera offerre Deo, positi in dissensione. Istos puto esse secundum Evangelium, qui præceptum illud diligenter observant quod mandat Dominus et Salvator : « Si autem offers munus tuum ad altare, » et rememoratus fueris quia frater tuus habeat aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ad altare, et vade » prius reconciliari fratri tuo, et tunc veniens offeres munus tuum [3], » quo scilicet levent manus suas ad Deum sine ira et dissensione. Isti sunt ergo qui dicunt : « Collegimus summam virorum bellatorum nostrorum, et non dissensit ex nobis quisquam, et obtulimus munus Domino [4]. » Discenda igitur nobis magnopere est consonantiæ disciplina :

[1] 2 Tim. II. — [2] Act. IV, 32. — [3] Matth. V, 23, 24. — [4] Num. XXXI, 49, 50.

quia tanquam in musicis, si harmonia chordarum fuerit consonanter aptata, sonum suavem modulati carminis reddit; si vero sit aliqua in fidibus dissonantia, ingratissimus sonus redditur, et carminis dulcedo corrumpitur : ita et ii qui Deo militant, si dissensiones et discordias inter se habeant, ingrata erunt omnia, et nihil acceptum Deo videbitur, etiamsi multa bella conficiant, etiamsi spolia multa deferant, et multa munera offerant Deo. Dicetur enim ad eos : Depone munus tuum ad altare, et vade prius reconciliari fratri tuo, ut possis et tu inter eos qui summa sunt virorum bellatorum numerari, et dicere, quia non dissensit ex nobis quisquam. Ego etiam amplius aliquid dico : nisi talis fueris, ut in nullo dissentias a mandatis Dei, nec in aliquo discrepes ab Evangelicis præceptis, non poteris hostem vincere, non poteris superare inimicum. In eo enim ipso jam victus es in quo dissentis; et per hoc ipsum superaris a diabolo, in quo discordas a Deo. Si autem vis vincere inimicum, et esse summa bellatorum, adhære Deo, et concorda cum ipso, sicut ille qui dicebat : « Quis nos separabit a » charitate Dei? tribulatio, an angustia, an fames, an nu- » ditas, an periculum, an gladius [1]? » Et iterum : « Neque » vita, neque mors, neque instantia, neque futura, neque » altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit » nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Do- » mino nostro [2]. » Iste talis potest vincere Madianitas, et interficere omnes peccatores terræ, et perdere omnem imaginem eorum de civitate Domini. Et ego ergo debeo de meipso, et de terra carnis meæ perdere peccatores, et interficere fornicationem, immunditiam, passionem, concupiscentiam malam, et avaritiam. Isti enim sunt peccatores terræ meæ, quos tunc demum exterminare potero et interficere, si non dissentiam a mandatis Domini : et tunc vere

[1] Rom. VIII, 35. — [2] Ibid. 38, 39.

dignus ero qui offeram Deo munera. « Omne vas aureum, » torquem, inquit, aut viriolam, aut annulum, aut dextrale, » aut catenulam [1]. » Torquis ornamentum sapientiæ est. In Proverbiis enim de sapientia dicitur, quod qui acquisierit eam, torquem auream ponat circa collum suum [2]. Viriola et annulus, ornamenta sunt manuum, in quibus operum signantur indicia. Similiter et dextrale. Catenulæ vero verbi et doctrinæ connexiones declarant. « Ad propitiandum, » *inquit,* Deum pro nobis [3]. » Si dicamus propter aurum Deum propitium fieri hominibus, vide quam absurdum, imo quam impium judicetur. Hoc enim etiam in viro bono notabile ducitur, si accepto auro ab inferioribus placetur; quanto ergo magis hæc de Deo sentire non convenit! Unde puto expositionis hujus ecclesiasticæ magis constare rationem, quæ per auri species indicari docet animi virtutes, et bonorum operum gesta, quæ sola offerri Deo ab hominibus dignum est, et pro quibus solis propitium fieri Deum hominibus decet. « Et accepit, *inquit,* Moyses et Eleazar sa» cerdos aurum ab omnibus tribunis, et centurionibus, et » intulit illud in tabernaculum testimonii, memoriale filiis » Israël coram Domino [4]. » Vides quia quæ dicuntur, non ad conspectum visibilem, sed ad mentis memoriam referuntur. Beatus enim est ille qui recordatur se boni aliquid operis egisse coram Domino, et obtulisse munera beneplacita Deo, animi virtutes, et ornamenta pietatis.

III. Post hæc sequitur historia de hæreditate Ruben, et Gad, et dimidiæ tribus Manasse; de qua proponentes aliqua disserere, volumus prius auditorum diligentiam commonere, et animos eorum ad contemplationem spiritualis intelligentiæ suscitare. Omnia quæ dicuntur non solum ex ipso qui dicitur sermone pensanda sunt, sed et persona dicentis magnopere consideranda est. Verbi gratia : si puer est qui

[1] Num. xxxi, 50. — [2] Prov. i, 9. — [4] Num. xxxi, 51. — [4] Ibid. 54.

loquitur, animos nostros ad auditum eloquii puerilis aptamus, nec plus aliquid in iis quæ dicuntur nisi inquantum sentire puer potuit, expectamus. Si vero qui loquitur vir est, continuo contemplamur, si viro digna sunt quæ dicuntur. Et rursus si vir ille eruditus sit qui dicit, pro eruditionis ejus intuitu etiam dicta pensamus. Si vero vir quidem ille est, imperitus tamen et idiotes, aliter quæ dicuntur accipimus. Sic item si sit senior qui loquitur, et multæ ac probatæ peritiæ, utpote qui in eruditionibus consenuerit, longe major in eo dictorum habebitur expectatio. Cur autem ista præmiserimus, historiam hæreditatis Ruben et Gad et dimidiæ tribus Manasse exponere volentes, ausculta. Qui hæc gesta narrat quæ legimus, neque puer est, qualem supra descripsimus, neque vir talis aliquis, neque senior, nec omnino aliquis homo est; et ut amplius aliquid dicam, nec Angelorum aliquis aut virtutum cœlestium est : sed, sicut traditio majorum tenet, Spiritus sanctus hæc narrat. Unde enim poterat Moyses, vel quæ ab origine mundi gesta sunt, vel quæ in fine ejus erant gerenda narrare, nisi per inspirationem Spiritus Dei? Unde potuisset prophetare de Christo, nisi loquente Spiritu sancto? Sic enim et ipse Christus ei testimonium reddit, et dicit : « Si » crederetis Moysi, crederetis utique et mihi. De me enim » ille scripsit[1]. » Si autem illius litteris non creditis, quomodo meis verbis credetis? Constat ergo ea per Spiritum sanctum dicta, et ideo conveniens videtur hæc secundum dignitatem, imo potius secundum majestatem loquentis intelligi. Sed et illud hoc in loco memorare aptissimum duco, quod Abraham, cum audiret illum divitem positum in tormentis rogare se ut dimitteretur, et veniens moneret fratres suos pie vivere, ne et ipsi in locum illum descenderent tormentorum, respondit ei, quia « Habent Moysen et

[1] Joan. v, 45.

» Prophetas, audiant illos [1]. » Non utique homines aliquos dicebat in corpore positos Moysen et Prophetas : sed hæc quæ per Moysen Spiritu Dei dictante scripta sunt, Moysen ea nominavit. Dicat ergo aliquis : Cum hæc ita scripta sint, si Abraham me ad Moysis dicta transmittat, ut legens ea possim illum locum evadere tormentorum, quid me juvabit ad effugiendam gehennam, si legam quomodo filii Ruben, et filii Gad, et dimidia tribus Manasse, hæreditatem capiunt a Moyse trans Jordanem, quia erant illis pecora multa præ cæteris tribubus, et quia dicit ad eos Moyses : Videte ne exacerbetis Deum, sicut et illi decem qui missi sunt cum Jesu et Caleb explorare terram, et dicebant, quia terra talis, et talis est, et non possumus eam capere [2]; et quia ad hæc responderunt filii Ruben, et cæteri cum ipsis : Da nobis terram hanc, et hæreditatem ejus, et non quæremus jam intra Jordanem hæreditatis terram cum fratribus nostris : sed hic relinquemus jumenta nostra, et sarcinas nostras, et mulieres nostras, et infantes nostros, viri autem nostri ibunt pariter et transibunt Jordanem ; et quia post hæc Moyses commendat eos Jesu filio Nave, et Eleazaro sacerdoti filio Aaron, sub ea tamen conditione ut transeant cum filiis Israël, et pugnent cum eis adversus hostes qui erant trans Jordanem, donec liberetur ab eis terra, et tunc accipiant terram quam poposcerunt, regis Seon et regis Og; atque ipsis solis per Moysen detur hæreditas extra Jordanem, cæteris autem omnibus per Jesum intra Jordanem? Dicet ergo aliquis : Quid ista prosunt ad hoc quod dixit Abraham : « Habent Moysen et Prophetas, audiant il» los [3]; » quo scilicet hæc legentes et audientes, in locum illum non deveniant tormentorum? Hæc autem diximus, excitantes animos audientium, ut vigilantius iis quæ leguntur vel dicuntur intendant, et in Mosei litteris remoto litteræ

[1] Luc. XVI, 29. — [2] Num. XXXII. — [3] Luc. XVI, 29.

velamine ita intelligant quæ scripta sunt, ut singulis quibusque ea dici inveniant, quæ si intelligantur et observentur, possint auditores non ad illum locum tormenti deduci, quo dives ille, qui audire hæc quæ in secreto sunt scripta contempsit, abductus est, sed in sinum eant Abraham, ubi Lazarus requiescit. Oremus ergo Dominum, ut auferatur velamen a cordibus nostris de lectione veteris Testamenti, ut ea quæ abscondita sunt et occulta in Mosei litteris, videre possimus, secundum Prophetæ commonitionem dicentis : « Et nisi audieritis occulte, plorabit anima vestra [1]. » Et quidem quod hæc mystica sint, et divinum aliquem sensum contineant, puto quod ex iis quæ superius asserta sunt, nullus possit ambigere, quamvis sit ille Judaïcis fabulis insatiabiliter deditus : tamen sicut hoc neminem negare puto, ita quæ sint illa quæ ex istis narrationibus indicentur, et quæ rerum facies sub hoc velamine contegatur, ad liquidum scire, ipsius puto esse sancti Spiritus qui hæc inscribi inspiravit ; et Domini nostri Jesu Christi, qui de Moyse dicebat : « De me enim ille scripsit [2] ; » et omnipotentis Dei, cujus consilium antiquum humano generi non nudum, sed velatum litteris indicatur. Nos autem oremus ex corde Verbum Dei, qui est unigenitus ejus, et qui revelat Patrem quibus vult, ut et nobis hæc revelare dignetur : sunt enim in his repromissionum mysteria, quæ repromisit diligentibus se : « Ut sciamus et nos, quæ a Deo donata sunt no» bis [3]. » Sed et vos juvate nos in orationibus, et diligenter intendite, non tam nobis dicentibus, quam Domino illuminanti eos quos illuminatione sua dignos invenerit. Quorum contemplatione etiam nobis dare dignetur verbum in adapertionem oris nostri. Sed age jam si corda erexistis ad Dominum, et verbi ejus sancti illustrationem petiistis, ad perscrutandum sensum eorum quæ videntur latere, veniamus.

[1] Jerem. XIII, 17. — [2] Joan. V, 45. — [3] I Cor. II, 12.

IV. Exeundi de Ægypto figuram duobus modis accipi, a prioribus nostris et a nobis, sæpe jam dictum est. Nam et cum quis de errorum tenebris ad agnitionis lumen adducitur, et de terrena conversatione ad spiritualia instituta convertitur, de Ægypto videtur exisse, et venisse ad solitudinem : ad illum videlicet vitæ statum, in quo per silentium et quietem exerceatur divinis legibus, et eloquiis cœlestibus imbuatur; per quæ institutus et directus, cum Jordanem transierit, properet usque ad terram repromissionis, id est, per gratiam baptismi, usque ad Evangelica instituta perveniat. Sed et illam figuram esse diximus exeundi de Ægypto, cum relinquit anima mundi hujus tenebras, ac naturæ corporeæ cæcitatem, et transfertur ad aliud sæculum : quod vel sinus Abrahæ, ut in Lazaro, vel paradisus, ut in latrone qui de cruce credidit, indicatur : vel etiam si qua novit Deus esse alia loca, vel alias mansiones, per quæ transiens anima Deo credens, et perveniens usque ad flumen illud quod lætificat civitatem Dei, intra ipsum sortem promissæ patribus hæreditatis accipiat. Igitur cum duplici (ut memoravimus) modo egressus designetur ex Ægypto, et transitus ad desertum, atque inde ingressus ad Sanctæ terræ hæreditatem, videamus nunc quid sibi velit Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse. Hæreditas quæ per Moysen traditur, et extra Jordanem decernitur, in duodecim tribubus filiorum Israël, occultis quibusbam et mysticis rationibus, totius humani generis figuram complectitur, vel omnium certe hominum qui ad agnitionem Dei venerunt. Horum ergo pars aliqua extra Jordanem hæreditatem consequitur per Moysen, pars vero trans Jordanem, et hæreditatem suscipit in terra repromissionis per Jesum. Et illi quidem quibus extra Jordanem hæreditas decernitur, primitivi sunt : licet minus nobiles, licet non inculpati, primitivi tamen sunt. Ruben enim est primogenitus Jacob : licet contaminaverit thorum

patris, primogenitus tamen est. Sed et Gad, licet ex ancilla, tamen et ipse primogenitus est. Manasse quoque, cujus dimidia tribus extra Jordanem consequitur, et ipse, licet de Ægyptia natus, primogenitus tamen est. Omnes ergo isti primogeniti sunt, et ideo priorem populum designant, qui non per Jesum Dominum nostrum, sed per Moysen extra Jordanem sortem hæreditatis accipiunt. Considera autem diligentius etiam causam qua priores et extra Jordanem, et sequestrati a cæteris, consequuntur hæreditatem : « Jumenta, » *inquiunt*, et pecora multa sunt nobis [1]. » Hæc ergo causa est, quia prior populus ad hæreditatem illius terræ, quæ lacte fluit, quæ melle abundat, quæ favus mellis est præ omni terra, non potuit pervenire, nec Verbum carnem factum potuit agnoscere, quia multa jumenta habebant, et multa pecora. Animalis ergo homo non potuit percipere quæ sunt Spiritus Dei [2], nec spiritualiter dijudicare; quia « homo in honore cum esset, non intellexit, *sed* compara- » tus est jumentis insipientibus, et similis factus est iis [3], » pro quibus hæreditatem suam extra Jordanis fluenta percepit, et a terra se Sancta fecit alienum. Ille ergo populus accepit hæreditatem per Mosen, accepit terram duorum regum tantummodo. Non enim amplius potuit Moyses interficere nisi duos reges, quorum terram divideret populis, multa animalia multaque pecora habentibus. Illis vero qui Jordanem transeunt Jesus dividit terram, quamvis habeant etiam ipsi animalia, habeant pecora, non tamen tanta quæ eos excludant ne Jordanem transeant, sed cum ipsis et mulieribus, et cum infantibus suis contendunt transire Jordanem, et ad patrum pervenire promissa. Illi autem propter pecora et jumenta, et mulieres suas, et infantes, non potuerunt transire Jordanem, nec ad fidem Christi, quæ est terra repromissionis, intrare.

[1] Num. XXXII, 4. — [2] I Cor. II, 14. — [3] Psal. XLIX, 13.

V. Increpat tamen Moyses, et dicit ad filios Ruben, et ad filios Gad : « Fratres vestri pergent ad prælium, et vos sedebitis hic? Et quare pervertitis corda filiorum Israël, » ut non transeant in terram quam Dominus dat eis[1] ? » Et cum increpuisset eos hujusmodi verbis, « accesserunt, *in-* » *quit,* ad eum fili Ruben, et filii Gad, et dicebant : Ovilia » ovibus fabricabimus hic, et pecoribus, et civitates impe- » dimentis nostris, et nos armati prima turma incedemus » ante filios Israël, usquequo perducamus eos in suum lo- » cum[2]. » Et hæc promittentes, mitigaverunt Moysen, ita ut ipse eos commendaret Jesu et Eleazaro. Ita enim scriptum est : « Et adhibuit illos Moyses ad Eleazarum sacerdo- » tem, et Jesum filium Nave, et principes familiarum tri- » buum Israël. Et ait ad eos Moyses : Si transierint filii Ruben » et filii Gad vobiscum Jordanem omnis armatus ad prælium » coram Domino, et obtinueritis terram in conspectu vestro, » dabitis eis terram Galaad in possessionem[3]. » Terræ nomen in Scripturis divinis positum diversis significationibus invenimus : et primo quidem terra hæc in qua habitamus, non ex initio terra vocitata est, sed arida ; et post hæc quæ prius dicta fuerat arida, terra nomen accepit : sicut et cœlum istud visibile, non ab initio cœlum dictum est, sed prius firmamentum, post etiam cœli vocabulo nuncupatum est. In principio tamen creaturæ cœlum et terram fecisse dicitur Deus, et postea aridam, et postea firmamentum. Vis autem scire quia aliud sit in Scripturis arida, aliud terra? Audi Aggæum prophetam dicentem : « Adhuc semel, et » ego movebo cœlum et terram et mare et aridam[4]. » Vides quomodo Propheta aliud ponit terram et aliud aridam. Sed et in multis Scripturæ locis invenimus terram laudabilem nominari : aridam vero non facile legimus laudabilem poni. Nam et Adam in hunc locum quasi culpabilis post pecca-

[1] Num. xxxii. 6, 7. — [2] Ibid. 16, 17. — [3] Ibid. 28, 29. — [4] Agg. ii, 7.

tum detruditur, qui arida nominatus est. Antea enim non fuit in arida, sed in terra. Paradisus namque non est in arida, sed in terra. Sed et mansuetis quod repromittit Dominus in Evangelio, non est arida, sed terra : « Beati *enim,* » *inquit,* mansueti, quoniam ipsi hæreditabunt terram[1]. » Et iterum in Evangelio, semen quod dat fructum centesimum, sexagesimum, et tricesimum[2], terra dicitur esse, non arida. Et puto quia profectus quidam sit ab arida ad terram veniendi, sicut et profectus quidam fuit ut hæc arida terra vocaretur. Omnes enim nos, donec infructuosi sumus, et nullam justitiæ fructum, nullum pudicitiæ, nullum pietatis afferimus, arida sumus. Si autem nosmetipsos cœperimus excolere, et ad virtutum frugem desides animos suscitare, terra efficimur ex arida, quæ verbi Dei suscepto semine læta fruge multiplicet. Est ergo quædam etiam in regno Dei terra, quæ mansuetis repromittitur, et terra quæ viventium nominatur, et terra in excelsis posita, de qua ad justum dicit Propheta : « Et exaltabit te ut hæredites terram[3]. » Istius ergo terræ hæreditatem, posteaquam de mundi hujus Ægypto exierit, Deo credens anima consequitur : et alibi quidem ii qui sub Lege vixerunt, alibi autem qui per Jesu Christi fidem et gratiam dispensati sunt. Verumtamen ii qui videntur primi, et per Mosen dispensati, non prius consequentur hæreditatem sibi decretam, quam Moseo duce meruerunt, nisi et ipsi transeant cum iis quos Jesus dispensat, et pugnent cum eis contra inimicos, et collocent eos in sedibus suis ; et ita ipsi consequentur hæreditatem quam Moseo duce meruerunt.

VI. Sed hæc nisi ex Scripturis divinis approbentur, fabulæ videbuntur. Paulus ergo horum producatur in medium idoneus testis, qui in Epistola ad Hebræos, ubi describit omnes illos Patres, et Patriarchas, ac Prophetas, qui per fidem pla-

[1] Matth. v, 4. — [2] Id. xiii. — [3] Psal. xxxvi, 34.

cuerunt Deo, post enumerationem cunctorum, in ultima conclusione sic dicit de eis : « Et ii omnes testimonio fidei » accepto non perceperunt repromissiones, Deo pro nobis » melius aliquid providente, uti ne sine nobis consumma» rentur[1]. » Quasi dicerent istæ novem et semis tribus de illis duabus et semis tribubus, quia propterea non ceperunt promissiones terræ illius quæ eis extra Jordanem per Mosen decreta est, Deo pro nobis aliquid melius providente, uti ne sine nobis consummarentur. Propterea ergo transeunt nobiscum armati ad prælium, et juvant nos ad belligerandum ad expugnandos inimicos. Sed illi transeunt qui armati sunt, qui viri fortes sunt et potentes : cæteri vero, ignava manus et imbellis, remanent extra Jordanem. Si qui autem in ipsis viri fortes sunt, relictis animalibus et pecoribus et omnibus impedimentis, pugnant adversum hostem nobiscum usquequo vincantur inimici nostri, usquequo hæreditatem terræ bonæ, terræ mellis lactisque capiamus. Quis enim dubitat quod sancti quique Patrum, et orationibus nos juvent, et gestorum suorum confirment atque hortentur exemplis, sed et voluminibus suis, per ea quæ nobis ad memoriam scripta reliquerunt docentes nos, et instruentes quomodo adversum inimicas potestates dimicandum sit, et quomodo agonum toleranda certamina ? Pugnant ergo pro nobis et ipsi, incedunt primi ante nos armati. Ipsos enim nos habentes ad exemplum, et videntes eorum per spiritum fortia facta, armamur ad prælium spirituale, et adversus spiritualia nequitiæ in cœlestibus dimicamus. Sic denique qui sub Jesu duce militant, triginta et eo amplius reges perimunt, et terras eorum sorte hæreditatis accipiunt. Depulsis namque spiritualibus nequitiis de cœlestibus, hæreditatem regni cœlestis a Jesu Domino nostro percipiunt.

VII. Potest et tertius adhuc expositionis videri modus,

[1] Hebr. xi, 39, 40.

ut in filiis Israël, id est in populo Ecclesiæ intelligantur quidam esse spirituales, et intra Jordanem percipere hæreditatem terræ fluentis lac et mel : sapientiæ scilicet et scientiæ capientes dulcedinem, quorum terra flumine Dei quod repletum est aquis divinæ intelligentiæ, circumdatur et rigatur. Alii autem sunt carnales, qui jumentis et pecudibus, id est, crassis et stolidis sensibus abundant : sicut erant illi de quibus dicebat Apostolus : « Ita insensati estis, ut cum » spiritu cœperitis, nunc carne perficiamini [1]; *et :* O insensati » Galatæ, quis vos fascinavit veritati non obedire [2] ? » Sed et unusquisque nostrum, nisi se armaverit, et abjectis brutis et belluinis sensibus ad spiritualem intelligentiam properaverit, remanebit extra Jordanem, nec poterit per sapientiæ flumen incedere, quod lætificat civitatem Dei, id est, animam Dei capacem : non assequetur eloquiorum Domini interiora, quæ sunt dulciora super mel et favum, sed illam tantummodo consequetur terram in qua duo reges occisi sunt, ubi dicatur ei : « Nihil aliud judicavi me ipsum scire » inter vos nisi Jesum Christum, et hunc crucifixum [3]. » Qui autem potuerit transire Jordanem, et ad interiora penetrare, ibi Jesum Dominum nostrum sequens, interficiet triginta, et eo amplius reges, illos fortassis de quibus dicitur, quia « astiterunt reges terræ, et principes congregati » sunt in unum, adversus Dominum, et adversus Christum » ejus [4]; » depulsisque iis regibus et prostratis, agnoscet secretiora mysteria, usquequo veniat ad illum locum ubi sedes Dei est et Jerusalem civitas Dei viventis, non ista quæ servit cum filiis suis in terris, sed illa cœlestis, quæ libera est, et mater omnium nostrum : ad cujus nos hæreditatem perducere dignetur dux et Dominus noster Jesus Christus, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Galat. III, 3. — [2] Ibid. 1. — [3] I Cor. II, 2. — [4] Psal. II, 2.

HOMILIA XXVII[1].

De mansionibus filiorum Israël[2].

Cum conderet[3] Deus mundum, innumeras creavit ciborum differentias, pro diversitatibus scilicet vel humani desiderii, vel naturæ animalium. Unde non solum homo cum viderit animalium cibum, scit eum non pro se, sed pro animalibus creatum, sed et ipsa animalia agnoscunt proprios cibos : et aliis quidem, verbi causa, utitur leo, aliis cervus, aliis bos, aliis vero aves. Sed et inter homines sunt quædam differentiæ in appetendis cibis : et alius quidem qui bene sanus est et habitudine corporis valens, fortem cibum requirit, et credit confiditque edere omnia, velut robustissimi quique athletarum. Si quis vero infirmiorem se sentit et invalidum, delectatur oleribus, et fortem cibum pro sui infirmitate corporis non recipit. Si vero sit aliquis parvulus, etiamsi voce indicare non possit, re tamen ipsa nullam aliam quam lactis requirit alimoniam. Et ita unusquisque vel pro ætate, vel pro viribus, vel pro corporis valetudine, aptum sibi et competentem viribus suis expetit cibum. Si sufficienter rerum corporalium considerastis exemplum, nunc ab iis ad intelligentiam spiritualium veniamus. Omnis natura rationabilis propriis et sibi competentibus nutriri indiget cibis. Cibus autem verus naturæ rationabilis sermo Dei est. Sed sicut in nutrimentis corporis multas paulo ante dedimus differentias, ita et natura rationabilis, quæ ratione et verbo Dei, ut diximus, pascitur, non omnis uno atque eo-

[1] Tom. II, p. 574 et seqq.
[2] Num. XXXIII.
[3] N. 1, 2, 3. p. 574-576.

dem verbo nutritur. Unde ad similitudinem corporalis exempli est aliquibus etiam in verbo Dei cibus lactis, apertior scilicet simpliciorque doctrina, ut de moralibus esse solet, quæ præberi consuevit iis qui initia habent in divinis studiis, et prima eruditionis rationabilis elementa suscipiunt. His ergo cum recitatur talis aliqua divinorum voluminum lectio, in qua non videatur aliquid obscurum, libenter accipiunt : verbi causa, ut est libellus Hester, aut Judith, vel etiam Tobiæ, aut mandata Sapientiæ. Si vero legatur ei liber Levitici, offenditur continuo animus, et quasi non suum refugit cibum. Qui enim venit ut disceret Deum colere, justitiæ ac pietatis ejus præcepta suscipere, audit mandata de sacrificiis dari, et immolationum ritus doceri, quomodo non continuo avertit auditum, et tanquam non sibi aptum cibum recusat? Sed et alius cum leguntur Evangelia, vel Apostolus, aut Psalmi, lætus suscipit, libenter amplectitur, et velut remedia quædam infirmitatis suæ inde colligens gaudet. Huic si legatur Numerorum liber, et ista maxime loca quæ nunc habemus in manibus, nihil hæc ad utilitatem, nihil ad infirmitatis suæ remedium, aut animæ salutem prodesse judicabit : sed continuo refutabit, et respuet tanquam graves et onerosos cibos, et quia ægræ atque invalidæ non competant animæ. Sed sicut, verbi gratia (ut iterum ex corporalibus repetamus exempla), leoni si detur intellectus, non continuo culpabit abundantiam herbarum creatam, quia ipse crudis carnibus vescitur, nec dicet illas superflue a Conditore productas, quia ipse earum cibo non utitur; nec iterum homo, quia pane aliisque aptis sibi utitur alimoniis, culpare debet cur fecerit Deus serpentes, quos cibum videat præbere cervis; neque ovis, aut bos culpare, verbi causa, quod aliis animalibus carnibus vesci datum est, cum ipsis ad edendum gramina sola sufficiant : ita ergo et in cibis rationalibus, divinorum dico voluminum,

non continuo aut culpanda aut refutanda est Scriptura, quæ difficilior aut obscurior ad intelligendum videtur, vel ea continere quibus sive incipiens et parvulus, sive infirmior et minus ad intelligenda omnia validus uti non potest, nec conferri sibi ex iis utilitatis aliquid existimat aut salutis : sed considerare debes, quia sicut serpens et ovis, et bos et homo, ac fœnum, Dei creatura sunt omnia, et diversitas ista ad laudem spectat et gloriam Creatoris, quod competentem et in tempore unicuique eorum pro quibus creata sunt, vel præbeant, vel capiant cibum; ita et hæc omnia quæ verba Dei sunt, et in quibus diversus pro captu animarum cibus est, unusquisque prout sanum se et validum sentit assumat. Quamvis et si diligentius requiramus, verbi causa, in Evangelii lectione, vel Apostolica doctrina, in quibus delectari videris, et in quibus tibi aptissimum et suavissimum deputas cibum, quanta sunt quæ te latent, si discutias et perscruteris mandata Domini? Quod si ea quæ obscura videntur et difficilia, refugienda sunt protinus et vitanda, invenies etiam in illis in quibus valde confidis, tam multa obscura et difficilia, ut si hanc sententiam teneas, sit tibi etiam inde recedendum. Sunt tamen plurima in illis, quæ apertius et simplicius dicta sunt, quam ut parvi sensus ædificent auditorem. Hæc autem in præfatione præmisimus, ut suscitemus animos vestros, quoniam quidem hujusmodi lectio habetur in manibus, quæ difficilis ad intelligendum, et superflua videatur ad legendum. Sed non possumus hoc dicere de sancti Spiritus litteris, quod aliquid in eis otiosum sit aut superfluum, etiamsi aliquibus videntur obscura. Sed hoc potius facere debemus, ut oculos mentis nostræ convertamus ad eum qui hæc scribi jussit, et ab ipso horum intelligentiam postulemus : ut sive infirmitas est in anima nostra, sanet nos ille qui sanat omnes languores ejus; sive parvi sensus sumus, adsit nobis

custodiens parvulos Dominus, et enutriat nos, atque in mensuram ætatis adducat. Utrumque enim in nobis est, ut ex infirmis ad sanitatem, et ex parvulis ad ætatem virilem pervenire possimus. In nobis ergo est, hæc a Deo poscere. Dei autem est petentibus dare, et pulsantibus aperire. Sed satis sit ista præfatio.

Nunc jam ad lectionis ipsius quæ recitata est veniamus exordium, ut, juvante Domino, sensum quoque eorum, etiamsi non ad liquidum, summatim tamen colligere et explicare possimus. Ait ergo : « Hæ sunt mansiones filiorum » Israël, ex quo exierunt de terra Ægypti cum virtute sua, » in manu Moysi et Aaron. Et scripsit Moyses profectiones » eorum et mansiones per verbum Domini[1], » et cætera. Audistis quia scripsit hæc Moyses per verbum Domini. Et quid voluit Dominus hæc scribi ? ut prodesset nobis aliquid scriptura hæc mansionum quas fecerunt filii Israël, aut nihil prodesset ? Et quis audeat dicere, quod ea quæ per verbum Domini scribuntur nihil utilitatis habeant, nec salutis aliquid conferant, sed solam rem gestam narrent, quæ tunc quidem præterierit, nunc autem nihil ad nos ex ejus relatione perveniat ? Impia hæc et aliena a catholica fide sententia est, et eorum tantummodo qui legis et Evangeliorum negant unum solum sapientem esse Deum patrem Domini nostri Jesu Christi. Quid ergo de iis mansionibus fidelis sentire debeat intellectus, summatim (prout tempus patitur) pertractare tentemus. Superior disputatio, cum nobis occasionem dicendi de profectione filiorum Israël ex Ægypto præbuisset, dupliciter diximus videri posse spiritualiter exire unumquemque de Ægypto, vel cum relinquentes Gentilem vitam ad agnitionem divinæ legis accedimus, vel cum anima de corporis hujus habitatione discedit. Ad utrumque ergo istæ mansiones, quas nunc per verbum Domini Moy-

[1] Num. XXXIII, 1, 2.

ses describit, aspiciunt. Nam de illis quidem mansionibus quas animæ corpore exutæ, imo corpore suo rursus indutæ habituræ sunt, Dominus pronuntiavit in Evangelio, dicens : « Multæ mansiones sunt apud Patrem meum. Alio» quin dicerem vobis, Vado et præparo vobis mansionem [1]. » Sunt ergo multæ illæ mansiones quæ ad Patrem ducunt, in quibus singulis quid causæ, quid utilitatis animæ commoratio, quidve eruditionis aut illuminationis accipiat, scit ille solus futuri sæculi Pater, qui ait de semetipso, quia « ego » sum ostium. Nemo venit ad Patrem, nisi per me [2]. » Qui fortassis in his singulis mansionibus unicuique animæ ostium fiet, ut per ipsum intret, et per ipsum exeat, et inveniat pascua, et iterum intret ad aliam, et inde ad aliam mansionem, usquequo ad ipsum perveniat Patrem. Sed nos pene immemores præfationis nostræ, subito auditum vestrum ad alta et excelsa surreximus. Imo vero redeamus ad ea quæ inter nos et in nobis geruntur. In Ægypto erant filii Israël, in operibus Pharaonis regis luto ac latere affligebantur, donec ingemiscentes clamarent ad Dominum, et exaudiens gemitum eorum mitteret eis verbum suum per Moysem, et educeret eos de Ægypto. Et nos ergo cum essemus in Ægypto, mundi dico hujus erroribus et ignorantiæ tenebris, operantes opera diaboli, et in concupiscentiis et voluptatibus carnis, miseratus est Dominus afflictionem nostram, et misit Verbum suum unigenitum Filium, qui nos de ignorantia erroris ereptos ad lucem divinæ legis adduceret.

Sed primo omnium, intuere mysterii rationem : quam qui diligenter observaverit, in Scripturis inveniet in egressione filiorum Israël de Ægypto, quadraginta et duas habitas esse mansiones ; et rursum adventus Domini et Salvatoris nostri in hunc mundum, per quadraginta et

[1] Joan. XIV, 2. — [2] Id. X, 9, et XIV, 6.

duas generationes adducitur. Sic enim Matthæus Evangelista commemorat, dicens: « Ab Abraham usque ad David » regem, generationes quatuordecim. Et a David usque ad » transmigrationem Babylonis, generationes quatuordecim. » Et a transmigratione Babylonis usque ad Christum, generationes quatuordecim[1]. » Istas ergo quadraginta et duas generationes quas velut mansiones Christus fecit descendens in Ægyptum mundi hujus, ipso numero quadraginta et duas mansiones faciunt, qui ascendunt de Ægypto. Et bene observanter posuit Moyses dicens : « Ascenderunt » filii Israël cum virtute sua[2]. » Quæ est virtus eorum, nisi ipse Christus, qui est virtus Dei? Qui ergo ascendit, cum ipso ascendit qui ad nos inde descendit, ut illuc perveniat unde ille non necessitate, sed dignatione descendit, ut verum sit illud quod dictum est, quia « Qui descendit, » ipse est et qui ascendit[3]. » Igitur in quadraginta duabus mansionibus perveniunt filii Israël, usque ad principium capiendæ hæreditatis. Principium vero capiendæ hæreditatis fuit, ubi Ruben, et Gad, et dimidia tribus Manasse, accipiunt terram Galaad. Constat itaque numerus descensionis Christi, per quadraginta et duos patres secundum carnem, velut per quadraginta duas mansiones descendens usque ad nos; et per totidem mansiones ascensus filiorum Israël, usque ad hæreditatis promissæ principium. Quod si intellexisti quantum sacramenti numerus iste descensionis ascensionisque contineat, veni jam et incipiamus per ea quæ descendit Christus ascendere, et primam mansionem istam facere quam ille novissimam fecit, scilicet, qui natus ex virgine est : et hæc sit prima nobis mansio de Ægypto exire volentibus, in qua relicto idolorum cultu, et dæmoniorum, non deorum, veneratione, credimus Christum na-

[1] Matth. I, 17. — [2] Num. XXXIII, 1. — [3] Ephes. IV, 10.

tum ex Virgine, et de Spiritu sancto, et Verbum carnem factum venisse in hunc mundum. Post hæc jam proficere, et ascendere ad singulos quosque fidei et virtutum gradus nitamur. Quibus si tamdiu immoremur donec ad perfectum veniamus, in singulis virtutum gradibus mansionem fecisse dicemur, usquequo ad summum pervenientibus nobis institutionum profectuumque fastigium promissa compleatur hæreditas.

.... « Exierunt *ergo* [1] filii Israël cum virtute sua [2]. » Erat cum illis virtus illa quæ dixerat : « Tecum descendam » in Ægyptum [3] ; » et quia erat cum illis ista virtus, propterea dicit Propheta : « Et non erat in tribubus eorum in» firmans [4]. » Exierant autem in manu Moysi et Aaron. Ad exeundum de Ægypto non sufficit una manus Moysi, quæritur et manus Aaron. Moyses indicat scientiam legis, Aaron sacrificandi Deo et immolandi peritiam. Opus est ergo ut exeuntes de Ægypto non solum scientiam legis et fidei, sed operum quibus Deo placetur fructus habeamus. Ideo enim et manus commemoratur Moysi et Aaron, ut opera per manus intelligas. Etenim si exiens de Ægypto et conversus ad Deum abjiciam superbiam, per manus Aaron taurum Deo sacrificavi. Si petulantiam, lasciviamque peremero, hircum Domino jugulasse me Aaron manibus credam. Si libidinem vicero, vitulum; si stultitiam, ovem immolasse videbor. Sic ergo cum animæ vitia purgantur, manus Aaron operatur in nobis : et manus Moysi nobiscum est, cum ad hæc ipsa intelligenda illuminamur ex lege. Et ideo utraque manus necessaria est de Ægypto exeuntibus, ut inveniatur in eis non solum fidei et scientiæ, sed et actuum operumque perfectio : et tamen utræque hæ non sunt duæ manus, sed una. In manu enim Moysi et Aaron eduxit eos Dominus, et non

[1] N. 6-13. p. 377-384.
[2] Num. xxxiii, 1. — [3] Gen. xlvi, 4. — [4] Psal. cv, 37.

in manibus Moysi et Aaron; unum enim opus utriusque manus est, atque una perfectionis expletio.

« Et scripsit, *inquit*, Moyses profectiones et mansiones » eorum, per verbum Domini[1]. » Scripsit ergo hæc per verbum Domini, ut legentes nos et videntes quantæ nobis immineant profectiones ad iter quod ducit ad regnum, præparemus nos ad vitam hanc, et considerantes iter quod nobis immineat, non segniter nec remisse vitæ nostræ tempus permittamus absumi, ne forte dum in his mundi vanitatibus immoramur, et singulis quibusque quæ ad visum vel auditum, vel etiam quæ ad tactum atque odoratum gustumque veniunt, delectamur, labantur dies, tempus prætereat, et non occurramus omne spatium imminentis itineris explicare, et deficiamus in medio, atque accidat nobis illud quod de quibusdam refertur, qui pervenire non potuerunt, sed artus eorum ceciderunt in deserto. Iter ergo agimus, et idcirco devenimus in hunc mundum, ut transeamus de virtute ad virtutem, non ut permaneamus pro terrenis in terra, sicut et ille dicebat : « Destruam horrea » mea, et alia majora ædificabo, et dicam animæ meæ : » Anima, habes multa bona reposita in annos multos, man- » duca, et bibe, et lætare, ne forte dicat et nobis Dominus, » sicut illi : Stulte, hac nocte auferetur a te anima tua[2]. » Non dixit in hac die, sed in hac nocte. In nocte enim perimitur et hic, sicut primogenita Ægyptiorum, tanquam qui dilexerit mundum et tenebras ejus, et particeps fuerit rectorum mundi hujus tenebrarum harum. Tenebræ autem et nox mundus iste appellatur pro iis qui in ignorantia vivunt, nec lumen recipiunt veritatis. Qui autem tales sunt, de Ramesse non proficiscuntur, nec transeunt ad Socholh.

Videamus tamen prius quando proficiscuntur filii Israël

[1] Num. XXXIII, 2. — [2] Luc. XII, 18, 19, 20.

ex Ramesse. « Mense, *inquit,* primo quintadecima die men-» sis [1]. » Per præceptum Domini quartadecima die mensis egerant pascha in Ægypto, jugulantes agnum pridie quam proficiscerentur, et initium quodammodo festivitatis adhuc in Ægypto positi gerunt. Sequenti ergo die, qui est primus dies azymorum, quintadecima die, mensis primi proficiscuntur de Ramesse, et veniunt in Sochoth, ut ibi faciant festivitatis Azymorum diem. « Quis sapiens, et intelliget hæc ? » sensatus, et cognoscet ea [2] ? » Imo quis est qui hæc vel ex parte cognoscat, sicut Apostolus dicit : « Ex parte scimus, » et ex parte prophetamus [3] ? » Quis intelligit quomodo ex parte dies festos agimus, ut nemo nos judicet in parte diei festi, aut neomeniæ, aut sabbati ? Omnis namque dies festus qui in terris ab hominibus geritur, in parte, non in integro, neque perfecto festivitatis titulo geritur : sed cum exieris de Ægypto ista, tunc erit tibi perfecta festivitas, tunc azyma sinceritatis et veritatis ad perfectum curabis, tunc Pentecostes diem in eremo ages, et tunc forte primum mannæ cibum cœlestem suscipies, ac singulas quasque festivitates geres, de quibus jam superius, ut potuimus, dictum est. Scito tamen quoniam post illud pascha quod in Ægypto factum est, semel invenimus in deserto pascha curatum, cum lex data est, et aliud (sicut observavimus in Numeris) post hæc jam nusquam geri, nisi in terra repromissionis. Igitur quintadecima die mensis primi, sequenti post Pascha die, qui est primus Azymorum dies, profecti sunt filii Israël de Ramesse, « in manu, *inquit,* excelsa, in conspectu om-» nium Ægyptiorum [4]. » Quæ est manus excelsa ? Et alibi enim dicit : « Exaltetur manus tua [5]. » Ubi non est humanum opus nec terrenum, sed divinum, ibi manus excelsa nominatur. Per manus namque opus intelligi, sæpe jam

[1] Numer. XXXIII, 3. — [2] Ose. XIV, 10. — [3] 1 Corinth. XIII, 9. — [4] Num. XXXIII, 3. — [5] Psal. X, 12.

dictum est. In manu ergo excelsa, in conspectu omnium Ægyptiorum profecti sunt. « Et Ægyptii, *inquit,* sepelie» bant mortuos suos [1] : » viventes autem sequebantur Dominum Deum suum. Post hæc dicitur quia « et in diis eorum » fecit Dominus vindictam [2]. » Sed et in Exodo ita dicit : « Et in omnibus diis Ægyptiorum faciet Dominus vindic» tam. » Hic autem dicit quia fecit in eos Dominus vindictam. « Sunt quidam qui dicuntur dii sive in cœlo, sive in » terra [3], » Apostolus ait. Sed et in Psalmis dicitur : « Om» nes dii gentium dæmonia [4]. » Non ergo simulacra, sed dæmones qui simulacris assident, deos dicit in quos fecit Dominus vindictam. Sed velim requirere quomodo Deus vindictam faciat in dæmones, cum utique vindictæ dies et judicii nondum advenerit. Sed hanc ego puto in dæmones fieri vindictam, cum is qui ab illis deceptus fuerat ut idola coleret, per verbum Domini conversus Dominum colit; et ex ipso opere conversionis, in eum vindicta qui deceperat datur. Similiter si is qui a dæmonibus deceptus fuerat ad fornicandum, convertatur ad pudicitiam, diligat castitatem, errasse se defleat; pœnitentiæ ipsius lacrymis uritur et incenditur dæmon, et sic vindicta datur in deceptionis auctorem. Similiter etiam si quis de superbia ad humilitatem, de profusione ad parcimoniam redeat, per hæc singula dæmones, qui se in hæc deceperant, flagellat et cruciat. Quantis eos putatis agi tormentis, si quem videant, secundum verbum Domini, vendere omnia sua quæ possidet, et dare pauperibus, et tollere crucem suam, et sequi Christum? Super omnia vero eis est tormentorum genera, et super omnes pœnas, si quem videant verbo Dei operam dare, scientiam divinæ legis et mysteria Scripturarum intentis studiis perquirentem : in hoc eorum omnis flamma est, in isto uruntur incendio; quoniam quidem ignorantiæ tenebris humanas

[1] Num. xxxiii, 4. — [2] Ibidem. — [3] I Cor. viii, 5. — [4] Psal. xcvi, 5.

obscuraverant mentes, et hæc obtinuerant, ut Deus quidem ignoraretur, ad ipsos vero divini cultus studia transferrentur. Quæ putas in illos vindicta datur, quæ infertur eis flamma pœnarum cum vident hæc lumine veritatis aperiri, et fraudis suæ nebulas per agnitionem legis divinæ reserari? Possident enim cunctos qui in ignorantia vivunt; et non solum illos qui adhuc in ignorantia sunt, sed ingerunt se sæpe etiam iis qui agnoverunt Deum, et rursus in eis opera ignorantiæ conantur operari. Neque enim sine ipsis consummatur omne peccatum. Nam cum adulterium quis committit, non est utique sine dæmone; vel cum ira immoderata rapitatur, vel cum diripit aliena : et qui sedens adversus proximum suum detrahit, et adversum filium matris suæ ponit scandalum, non est sine dæmone. Et ideo omnimode agendum est nobis, ne forte Ægyptiorum primogenita, vel deos eorum quos Dominus percussit et extinxit, resuscitemus in nobis, si eis locum dederimus operandi in nobis ea quæ odit Deus. Si autem ab his omnibus contineamus nos, eo modo quo superius diximus, dedit vindictam in omnibus diis Ægyptiorum, pœnasque ex nostra emendatione et conversione dæmones suscipiunt.

Exeunt ergo ex Ægypto filii Israël, et proficiscentes ex Ramesse veniunt in Sochoth. Profectionis hic ordo, et distinctio mansionum, valde necessaria, et observanda est iis qui sequuntur Deum et de virtutum profectibus cogitant. De quo ordine memini quod jam et in aliis, cum ædificationis causa aliqua loqueremur, quæ Dominus dare dignatus est prosecuti sumus. Sed et nunc paucis iterum orantibus vobis commonebimus. Fit ergo prima profectio ex Ramesse, et sive de hoc mundo anima proficiscens ad futurum sæculum pergit, sive ab erroribus vitæ ad viam virtutis et agnitionis convertitur, ex Ramesse proficiscitur. Ramesse enim in nostra lingua dicitur commotio turbida, vel commotio

tineæ. In quo utique ostenditur, quod omnia in hoc mundo in commotionibus et perturbationibus posita sunt, et in corruptela : hoc enim tinea indicat. In quibus non oportet residere animam, sed proficisci, et venire in Sochoth. Sochoth autem interpretatur tabernacula. Igitur primus animæ profectus est ut auferatur a commotione terrena, et sciat sibi tanquam peregrinanti in tabernaculis habitandum, quo velut in procinctu posita adversus insidiantes expedita occurrere possit et libera. Inde jam ubi se sentit esse præparatam, proficiscitur ex Sochoth et applicat in Buthan. Buthan convallis appellatur. Virtutum diximus in his esse profectum. Virtus non nisi exercitiis et labore conquiritur, nec tantum in prosperis quantum in adversis probatur. Venitur ad convallem. In convallibus autem et in inferioribus locis certamen habetur adversus diabolum et contrarias potestates. In convalli ergo agon gerendus est, et in convalli pugnandum est. Denique et Abraham in valle Salinarum pugnavit adversum barbaros reges, et ibi victoriam consecutus est[1]. Descendit ergo viator hic noster ad eos qui in profundis sunt et in imis, non ut ibi demoretur, sed ut ibi victoriam consequatur. Profecti sunt autem ex Buthan, et applicuerunt ad os Iroth. Iroth vicus interpretatur. Nondum enim venitur ad civitatem, nec quæ perfecta sunt jam tenentur, sed interim primo parva quæque capiuntur. Hic est enim profectus, ut a parvis ad magna veniatur. Venitur ergo ad Iroth, hoc est ad ingressum primum vici, quod est initium conversationis, et abstinentiæ mediocris. Periculosa est namque in initiis grandis et immoderata abstinentia. Iroth autem hæc posita est contra Beelsephon, et contra Magdalum. Beelsephon interpretatur ascensio speculæ, sive turris. A parvis ergo ascenditur ad magna, et nondum in ipsa specula, sed contra speculam, id est, in conspectu

[1] Gen. XIV.

speculæ posita est. Speculari enim incipit, et prospicere spem futuram et altitudinem profectuum contemplari, et paulatim crescit, dum plus spe nutritur quam laboribus fatigatur. Quæ statio sive mansio contra Magdalum est, nondum in ipso Magdalo. Magdalum enim magnificentia dicitur. Habens ergo in conspectu et ascensionem speculæ, et magnificentiam rerum futurarum, spebus, ut diximus, ingentibus pascitur et nutritur. In profectionibus enim est, non in perfectione jam posita.

Post hæc proficiscuntur de Iroth, et transeunt per medium maris Rubri, et applicuerunt ad amaritudines. Diximus tempus profectuum, tempus esse periculorum. Quam molesta tentatio transire per medium mare, videre fluctus in cumulum crescere, audire undarum insanientium voces et strepitus : sed tamen si sequaris Moysen, id est, legem Dei, aquæ tibi murus dextera lævaque fient, et iter invenies per siccum in medio mari. Sed et illud iter cœleste quod agere dicimus animam, potest fieri ut habeat aliquid aquarum, potest fieri ut ibi inveniantur undæ; est enim ibi pars aliqua aquarum, et pars aliqua sub cœlo : et nos interim harum quæ sub cœlo sunt aquarum undas fluctusque perferimus; Deus viderit si illæ quietæ sunt et placidæ, nec aliquibus ventis flantibus excitantur. Sed nos interim cum venerimus ad transitum maris, etiamsi videamus Pharaonem et Ægyptios insequentes, nihil trepidemus, nullus de his metus, nulla formido sit. Credamus tantum in unum verum Deum, et quem misit Filium suum Jesum Christum. Quod et si dicatur populus Deo credidisse et famulo ejus Moysi, credimus et non secundum hoc etiam Moysi, id est, Legi Dei et Prophetis. Constans ergo esto, et paulopost videbis Ægyptios jacentes ad littus maris. Cum autem videris eos jacentes, tu exurge, et canta in canticis Domino, et collauda eum qui equum et ascensorem demersit in Ru-

brum mare. Applicuerunt ergo ad amaritudines. Audiens amaritudines non pavescas, neque terrearis : « Omnis *enim* » eruditio ad præsens non videtur dulcis esse, sed amara. » Postea vero fructum dulcissimum et pacatissimum exer- » citatis per semetipsam reddit justitiæ[1], » sicut Apostolus docet. Denique et azyma cum amaritudine vesci præcipiuntur : nec est possibile pervenire ad terram repromissionis, nisi per amaritudines transeamus. Sicut enim medici amaritudines quasdam medicamentis inserunt salutis prospectu et sanitatis languentium : ita et salutis prospectu Medicus animarum nostrarum amaritudines nos vitæ hujus voluit pati in diversis tentationibus, sciens quia finis hujus amaritudinis animæ nostræ dulcedinem salutis acquirat : sicut et e contrario finis dulcedinis quæ est in voluptate corporea, ut divitis illius exempla docuerunt, amarum finem reddit in infernum pœnarum. Tu ergo qui iter virtutis incedis, non refugias applicare ad amaritudines. Proficisceris enim et inde, sicut et filii Israël.

« Profecti sunt, *inquit*, de amaritudine, et venerunt in » Helim[2]. » Helim est, ubi sunt duodecim fontes aquarum, et septuaginta duæ arbores palmarum. Vides post amaritudines, post asperitates tentationum, quam te amœna suscipiunt loca. Non venisses ad palmas, nisi tentationum amaritudines pertulisses; nec venisses ad dulcedinem fontium, nisi prius quæ tristia fuerant et aspera superasses : non quo jam finis sit in his itineris, et perfectio cunctorum ; sed dispensator animarum Deus in ipso itinere interserit laboribus etiam quædam refrigeria, quibus refota anima et reparata, promptior redeat ad reliquos labores. Helim autem interpretatur arietes. Arietes duces sunt gregum. Qui sunt ergo duces gregis Christi, nisi Apostoli, qui sunt et duodecim fontes ? Verum quoniam non solum illos duodecim ele-

[1] Hebr. XII, 11. — [2] Num. XXXIII. 9.

git Dominus et Salvator noster, sed et alios septuaginta duos, idcirco non solum duodecim fontes, sed et septuaginta duæ arbores scribuntur esse palmarum; et ipsi enim apostoli nominantur, sicut et ipse Paulus dicit, cum de resurrectione Salvatoris exponeret. Visus, inquit, est illis undecim, deinde apparuit et omnibus apostolis[1]. In quo ostendit esse et alios apostolos, exceptis illis duodecim. Hæc te ergo amœnitas post amaritudinem, hæc te requies post laborem, hæc te gratia post tentamenta suscipiet : « Profecti » sunt, *inquit*, de Helim, et applicuerunt juxta mare Ru- » brum[2]. » Observa quia jam non intrant in mare Rubrum, semel tantum sufficit intrasse, modo jam applicant juxta mare, ut videant quidem mare, et undas ejus aspiciant, nequaquam tamen motus ipsius et impetus pertimescant : « Et » profecti sunt a Rubro mari, et applicuerunt in deserto Sin[3]. » Sin rubus interpretatur, sive tentatio. Incipit ergo tibi jam arridere bonorum spes. Quæ est autem bonorum spes? De rubo apparuit Dominus, et responsa dedit Moysi, et dehinc initium visitationis factum a Domino ad filios est Israël. Sed non otiose Sin etiam tentatio interpretatur. Solet enim in visionibus esse tentatio. Nam nonnunquam Angelus iniquitatis transfigurat se in Angelum lucis. Et ideo cavendum est, et sollicite agendum, ut scienter discernas visionum genus, sicut et Jesus Nave cum visionem videret sciens esse in hoc tentationem, statim requirit ab eo qui apparuit et dicit : « Noster es, an adversariorum[4]? » Ita ergo et proficiens anima ubi ad id venerit ut jam incipiat discretionem habere visionum, inde probabitur spiritualis esse, si scit omnia discernere. Idcirco denique et inter dona spiritualia, unum ex donis sancti Spiritus esse memoratur discretio spirituum.

[1] I Corinth. xv. — [2] Numer. xxxiii, 10. — [3] Ibidem, 11. — [4] Josue, v, 13.

« Profecti vero ex deserto Sin, venerunt in Raphaca[1]. » Raphaca interpretatur sanitas. Vides ordinem profectuum, quomodo ubi jam spiritualis efficitur anima, et discretionem cœlestium cœperit habere visionum, pervenit ad sanitatem, ut merito dicat : « Benedicat anima mea Dominum, et om- » nia interiora mea nomen sanctum ejus[2]. » Quem Dominum? « Qui sanat, *inquit,* omnes languores tuos, qui redi- » mit de interitu vitam tuam[3]. » Sunt enim multi languores animæ. Avaritia languor ejus est, et quidem pessimus ; superbia, ira, jactantia, formido, inconstantia, pusillanimitas, et horum similia. Quando me, Domine Jesu, ab his omnibus languoribus curabis? quando sanabis, ut ego dicam : « Bene- » dic anima mea Dominum qui sanat omnes languores tuos? » ut possim et ego mansionem facere in Raphaca, quod est sanitas. Longum est si velimus ire per singulas mansiones, et ex unaquaque si qua ex nominum contemplatione suggeruntur, aperire : strictim tamen et breviter percurremus, ut non tam plenam vobis expositionem, quia minime id tempus indulget, sed occasiones in eis intelligentiæ præbeamus. Proficiscuntur ergo ex Raphaca, et veniunt in Halus. Halus labores interpretantur. Nec mireris si sanitatem sequuntur labores. Propterea enim et adipiscitur a Domino anima sanitatem, ut labores delectabiliter et non invita suscipiat. Dicitur enim ei : « Labores fructuum tuorum manducabis, » beatus es, et bene tibi erit[4]. » Post hæc veniunt in Raphidin. Interpretatur autem Raphidin laus judicii. Justissime laus sequitur post labores : cujus tamen rei laus? Judicii, inquit. Fit ergo laude digna anima quæ recte judicat, recte discernit, id est, quæ spiritualiter dijudicat omnia, et ipsa a nemine dijudicatur. Post hæc pervenitur in desertum Sina. Sina ipse quidem locus est deserti, quem supra Sin memoravit : sed hic magis locus montis, qui in ipso

[1] Num. XXXIII, 12. — [2] Psal. CII, 1. — [3] Ibid. 3. — [4] Psal. CXXVII, 2.

deserto est, appellatur : qui etiam ipse vocabulo deserti Sina nominatur. Postquam ergo laudabilis judicii facta est anima, et rectum cœpit habere judicium, tunc ei datur lex a Deo, cum capax esse cœperit secretorum divinorum et cœlestium visionum. Inde venitur ad monumenta concupiscentiæ. Quid est monumenta concupiscentiæ? Sine dubio ubi sepultæ sunt et obrutæ concupiscentiæ, ubi extincta est omnis cupiditas, nec ultra concupiscit caro adversus spiritum, mortificata scilicet morte Christi. Post hæc venitur in Aseroth, quod interpretatur atria perfecta, vel beatitudo. Intuere diligentius, omnis viator, quis sit ordo profectuum: posteaquam sepelieris et morti tradideris concupiscentias carnis, venies ad amplitudines atriorum, venies ad beatitudinem. Beata namque est anima quæ nullis jam vitiis carnis urgetur. Inde venitur in Rathma sive Pharam. Rathma visio consummata interpretatur, Pharam vero visibile os. Quid? nisi ita crescat anima, ut cum desierit molestiis carnis urgeri, visiones habeat consummatas, perfectamque rerum capiat intelligentiam, causas scilicet incarnationis Verbi Dei, dispensationumque ejus rationes plenius altiusque cognoscens? Hinc jam venitur in Remonphares, quod in nostra lingua excelsa intercisio dicitur, hoc est, ubi magnarum et cœlestium rerum a terrenis et infimis separatio sit et discretio. Crescente namque intellectu animæ, et notitia ei excelsorum præbetur, et judicium datur, quo scit a temporalibus æterna intercidere, et a perpetuis caduca separare. Post hæc venitur Lebna, quod interpretatur dealbatio. Scio in aliis dealbationem culpabiliter poni, ut cum dicitur paries dealbatus, et monumenta dealbata [1]. Sed hic dealbatio illa est, de qua dicit Propheta : « Lavabis me, et super nivem dealbabor [2]. » Et iterum Esaias : « Si fuerint peccata vestra sicut phœnicium, ut nivem deal-

[1] Matth. XXIII. — [2] Psal. LI, 7.

» babo, et ut lanam candida efficiam [1]. » Item in Psalmo : « Nive dealbabuntur in Selmon [2]. » Et vetusti dierum capilli dicuntur esse candidi, id est, albi sicut lana [3]. Sic igitur dealbatio hæc ex splendore veræ lucis venire intelligenda est, et ex visionum cœlestium claritate descendere. Post hæc mansio fit in Ressa : quod apud nos dici potest visibilis sive laudabilis tentatio. Quid est hoc, quod quamvis grandes habeat anima profectus, tamen tentationes ab ea non auferuntur ? Unde apparet quia velut custodia quædam et munimen, ei tentationes adhibentur. Sicut enim caro si sale non aspergatur, quamvis sit magna et præcipua, corrumpitur : ita et anima nisi tentationibus assiduis quodammodo saliatur, continuo resolvitur, ac relaxatur. Unde constat propter hoc dictum esse, quod omne sacrificium sale salietur [5]. Inde denique est quod et Paulus dicebat : « Et ex sublimitate revelationum ne extollar, datus est » mihi stimulus carnis meæ angelus Satanæ, qui me cola» phizet [6]. » Hæc ergo est visibilis, vel laudabilis tentatio. Ex hac venitur ad Macelath, quod est principatus, vel virga. Ex utroque vero potestas indicari videtur, et quod anima eousque profecerit ut dominetur corpori, et ipsa in illud virgam potestatis obtineat ; imo non solum corpori, sed et universo mundo, cum dicit : « Mihi *autem* mundus cruci» fixus est, et ego mundo [6]. » Inde venitur in montem Sephar, quod tubicinatio appellatur. Tuba signum belli est. Igitur ubi se tantis ac talibus virtutibus anima sentit armatam, necessario procedit ad bellum quod est ei adversus principatus, et potestates, et adversum mundi rectores : vel certe tuba canit in verbo Dei, prædicationis scilicet et doctrinæ, ut det significantem vocem per tubam, ut qui audierit præparare se possit ad bellum. Post hæc venitur su-

[1] Isai. I, 18. — [2] Psalm. LXVIII, 14. — [3] Dan. VII. — [4] Levitic II, 13. — [5] 2 Cor. XII, 7. — [6] Galat. VI, 14.

per Charadath, quod in nostra lingua sonat idoneus effectus : profecto ut et ipse dicat, quia « idoneos nos fecit ministros novi testamenti [1]. » Inde mansio habetur apud Maceloth, quod interpretatur ab initio. Contemplatur namque qui ad contemplationem tendit, initium rerum, imo potius cuncta ad eum refert qui erat in principio, nec ab isto initio aliquando discedit. Post hæc fit mansio in Caath, quod est confirmatio, vel patientia. Necesse est enim eum qui vult etiam aliis prodesse, multa pati, et cuncta ferre patienter, sicut de Paulo dictum est : « Ego enim ostendam ei quanta » oporteat eum pro nomine pati meo [2]. » Inde venitur Thara, quod apud nos intelligitur contemplatio stuporis. [Non possumus in Latina lingua uno sermone exprimere verbum Græcum quod illi ἔκστασιν vocant, id est, cum pro alicujus magnæ rei admiratione obstupescit animus.] Hoc est ergo quod dicit contemplatio stuporis, cum in agnitione magnarum et admirabilium rerum mens attonita stupet. Post hæc venitur ad Matheca, quod interpretatur mors nova. Quæ est nova mors? quando Christo commorimur ut et convivamus ei. Inde Asenna venitur, quod os vel ossa significare dicitur. Virtus per hæc, sine dubio, et robur patientiæ declaratur. Jam hinc habetur mansio apud Mesoroth, quod significare putatur excludens. Quæ excludens est? sine dubio malignas suggestiones contrarii spiritus de cogitationibus suis. Sic enim et Sapientia Dei dicit : « Si Spiritus potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne di» mittas [3]. » Tenendus est ergo locus, et excludendus est adversarius, ne inveniat locum in corde nostro, sicut Apostolus dicit : « Nolite locum dare diabolo [4]. » Post hæc Banaim venitur, quod fontes significat, vel excolationes; id est, ubi divinorum verborum fontes haurit usquequo excolet eos bibendo. Excolat autem dicitur hic a colando, non

[1] 2 Corinth. III, 6. — [2] Act. IX, 16. — [3] Eccl. X, 4. — [4] Ephes. IV, 27.

a colendo. Excolat ergo verbum Dei quis, cum ne minimum quidem mandatum præterierit, imo cum ne iota quidem unum vel unus apex de verbo Dei intellectus habetur otiosus. Post hæc venitur in Galgad, quod interpretatur tentamentum, sive constipatio. Fortitudo quædam (ut video) et munimen est animæ, tentamentum. Ita enim virtutibus admiscetur, ut videatur absque his virtus nec decora esse, nec plena. Et ideo proficientibus ad virtutem, et variæ et frequentes mansiones in tentationibus fiunt. Quas cum transieris, applicabis in Tabatha. Tabatha interpretatur bona. Ad bona ergo non nisi post tentamentorum experimenta venitur. Inde applicuerunt, inquit, in Ebrona, quod est transitus. Transeunda namque sunt omnia : quia etiamsi ad bona venias, oportet te et ad meliora transire, usquequo ad illud bonum venias in quo semper debeas permanere. Post hæc pervenitur ad Gasiongaber, quod interpretatur consilia viri. Si quis desiit puer esse sensibus, iste pervenit ad consilia viri, sicut et ille qui dicebat : « Cum » autem factus sum vir, quæ parvuli erant deposui [1]. » Sunt ergo magna consilia viri, sicut et ille ait : « Aqua alta, con» silium in corde viri [2]. » Hinc iterum venitur Sin. Iterum tentatio est Sin. Diximus enim quia nec aliter expedit iter istud incedere : sicut, verbi gratia, si quis aurifex vas necessarium facere volens, frequenter illud igni admoveat, frequenter malleis subdat, rasoriis sæpe perstringat, ut et purgatius fiat, et ad illam speciem quam prospicit artifex, atque ad illam pulchritudinem deducatur. Post hæc applicatur ad Pharancades, quod est fructificatio sancta. Vides inde quo venitur, vides quia tentationum sulcos fructificatio sancta subsequitur. Inde applicatur in montem Or, quod interpretatur montanus. Venit enim ad montem Dei, ut et ipse fiat mons uber et mons coagulatus, vel ab eo quod sem-

[1] I Cor. XIII, 11. — [2] Prov. XX, 5.

per in monte Dei habitet, montanus dicatur. Subsequitur post hæc mansio Selmona : quod interpretatur umbra portionis. Illam puto umbram dici de qua et Propheta dicebat, « Spiritus vultus nostri Christus Dominus, cui diximus : In » umbra ejus vivemus in Gentibus[1]. » Sed et illa similis huic umbra est, de qua dicitur : « Spiritus Domini obum- » brabit tibi[2]. » Umbra ergo portionis nostræ, quæ nobis opacitatem præstat ab omni æstu tentationum, Christus est, et Spiritus sanctus. Hinc jam venitur ad Phinon, quod interpretari putamus oris parcimoniam. Qui enim intueri potuerit mysterium de Christo, et de Spiritu sancto, et si viderit, sive audierit ea quæ non licet hominibus loqui, necessario habebit oris parcimoniam, sciens quibus, vel quando, vel quomodo de mysteriis divinis oporteat loqui. Post hæc venitur Oboth ; cujus nominis quamvis non invenerimus interpretationem, tamen non dubitamus, sicut et in cæteris omnibus, etiam in hoc nomine consequentiam profectuum conservari. Sequitur post hæc mansio quæ appellatur Gai, quod interpretatur chaos. Appropiat enim per hos profectus ad sinus Abrahæ, qui dicit ad eos qui in tormentis sunt, quia « Inter vos et nos chaos magnum con- » firmatum est[3], » ut et ipse in sinibus ejus, sicut beatus Lazarus, requiescat. Inde iterum venitur Dibongad, quod significare fertur apiarium tentationum. O miram divinæ providentiæ cautelam ! Ecce jam viator hic itineris cœlestis, summæ perfectioni proximus fit successione virtutum, et tamen ei tentamenta non desunt, sed novi generis audio tentamenta. Apiarium, inquit, tentationum. Apis laudabile animal in Scripturis positum est, ex cujus laboribus reges et mediocres ad sanitatem abutuntur : quod recte de verbis Prophetarum et Apostolorum, atque omnium qui sacra volumina conscripserunt, accipitur : et istud esse apiarium,

1 Thren. IV, 20. — 2 Luc. I, 35. — 3 Id. XVI, 26.

id est, omnem numerum Scripturarum divinarum, dignissime intelligi puto. Est ergo iis qui ad perfectionem tendunt, etiam in hoc apiario, id est in verbis Propheticis et Apostolicis, nonnulla tentatio. Vis videre quia sit in his tentatio non minima? In hoc apiario scriptum invenio : « Vide, *inquit,* ne aspiciens solem et lunam, adores ea quæ » sequestravit Dominus Deus tuus gentibus[1]. » Vides quæ tentatio de apiario isto procedit? Et iterum cum dicit : « Deos non maledices[2]. » Et iterum in novi Testamenti apiario ubi legimus : « Quid me vultis occidere hominem, » qui veritatem locutus sum vobis[3]? » Et iterum in aliis ipse Dominus dicit : « Proterea in parabolis loquor eis, ut vi» dentes non videant, et audientes non intelligant, ne forte » convertantur, et sanem eos[4]. » Sed et cum Apostolus dicit : « In quibus Deus hujus sæculi excæcavit mentes in» fidelium[5]. » Et multa hujusmodi in hoc divino apiario tentamenta reperies, ad quæ necesse est venire unumquemque sanctorum, ut etiam per hæc, quam perfecte et pie de Deo sentiat, agnoscatur. Post hæc jam venitur Gelmon Deblathaim, quod interpretatur contemptus ficuum, id est ubi contemnuntur et despiciuntur penitus terrena. Nisi enim spreta fuerint et contempta ea quæ delectare videntur in terris, ad cœlestia transire non possumus. Sequitur enim post hæc mansio Abarim contra Nabau, quod est transitus. Nabau vero abscessio interpretatur. Ubi enim per has omnes virtutes iter egerit anima, et ad summum perfectionis ascenderit, transit jam de sæculo, et abscedit : sicut scriptum est de Enoc : « Et non inveniebatur, quia transtulerat » eum Deus[6]. » Quod etsi videatur esse adhuc in sæculo qui hujusmodi est, et in carne habitare, tamen non invenietur. In quo non invenietur? In nullo actu sæculari, in

[1] Deut. IV, 19. — [2] Exod. XXII, 28. — [3] Joan. VIII, 40. — [4] Matth. XIII, 13 et 15. — [5] 2 Cor. IV, 4. — [6] Genes. V, 24.

nulla re carnali, in nullo colloquio vanitatis invenitur. Transtulit enim eum Deus ab iis, et esse fecit in regione virtutum. Ultima mansio est ab occidente Moab juxta Jordanem. Omnis namque hic cursus propterea agitur, et propterea curritur, ut perveniatur ad flumen Dei, ut proximi efficiamur fluentis sapientiæ, et rigemur undis scientiæ divinæ : ut sic per omnia purificati, terram repromissionis mereamur intrare. Hæc interim de Israëliticis mansionibus secundum unum exponendi modum in transcursu perstringere atque in medium proferre potuimus.

Verum ne hujusmodi expositio, quæ per Hebræorum linguam et nominum significantias currit, ignorantibus linguæ illius proprietatem affectata videatur et violenter extorta, dabimus etiam in nostra lingua similitudinem, qua consequentiæ hujus ratio patescat. In litterario ludo, ubi pueri prima elementa suscipiunt, abecedarii dicuntur quidam, alii syllabarii, alii nominarii, alii jam calculatores appellantur : et cum audierimus hæc nomina, ex ipsis qui sint in pueris profectus agnoscimus. Similiter et in liberalibus studiis, cum aut locum recitare, aut allocutionem, vel laudem, aliasque per ordinem materias audierimus, ex materiæ nomine profectum adolescentis advertimus. Quomodo ergo et per hæc quæ locorum quasi materiarum nomină memorantur, non credamus in divinis eruditionibus profectus indicari posse discentium ? Et sicut illic singulis quibusque dicendi materiis immorantes quasi mansiones in eis quasdam facere videntur, et de una ad aliam, ac de alia item ad aliam proficisci : ita etiam hic mansionum nomen et profectio ab una ad aliam, et ab alia iterum ad aliam, cur non profectum mentis indicare credatur, et incrementa significare virtutum ? Illam vero aliam expositionis partem prudentibus quibusque ex ista conjiciendam et contemplandam relinquo. Sapientibus enim sufficit oc-

casionem dedisse : quia nec expedit ut auditorum sensus penitus remaneat otiosus et piger. Ex horum ergo collatione etiam illa meditetur, imo et aliquid perspicacius ac divinius contempletur : « Non enim ad mensuram dat Deus » spiritum[1] : » sed quia Dominus est spiritus, idcirco « ubi » vult spirat[2], » et optamus ut etiam vobis aspiret, quo meliora horum atque altiora in verbis Domini sentiatis, iter agentes per hæc quæ pro nostra mediocritate descripsimus : ut et in illa via superiore, et excelsiore, etiam nos vobiscum possimus incedere ; deducente nos ipso Domino nostro Jesu Christo, qui est via, et veritas, et vita, usquequo perveniamus ad Patrem, cum tradiderit regnum Deo et Patri, et subjecerit ei omnem principatum et potestatem. Ipsi gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

HOMILIA XXVIII[3].

Quæ sit terræ Sanctæ descriptio, terminorumque ejus et finium quos Dominus descripsit[4].

Ultima[5] in libro Numerorum historia refertur, in qua Dominus jubet Moysi præcepta dare filiis Israël, ut cum ingressi fuerint terram Sanctam capere hæreditatem ejus, sciant quos in ea terminos finium suorum debeant observare. Et posthæc etiam ipso Domino describente dicitur : ad Africum quidem, hoc est, ad occidentem illius loci terminus observetur, et illius ad orientem ; et sic per quatuor cœli plagas nomina quædam Dominus ipse designat, quæ in Judæa ista ter-

[1] Joan. III, 34. — [2] Ibid. 4.
[3] Tom. II, p. 384 et seqq.
[4] Num. XXXIV.
[5] N. 1, 2.

rena populus Dei debeat custodire. Dicit ergo in iis simplicior quisque auditorum, quia possunt hæc necessaria videri et utilia etiam secundum litteram, pro eo ut nemo transgrediatur terminos per præceptum Domini constitutos, et fines alterius tribus alia violare non audeat. Et quid faciemus, cum in terris istis non solum invadendi alterius fines Judæis, sed qualitercumque possidendi facultas nulla remanserit? Profugi namque ab ea et extorres exulant, et fines non quos lex divina statuit nunc possidentes custodiunt, sed quos victorum jura mandarunt. Quid, inquam, nos faciemus qui hæc in Ecclesia legimus? Si secundum Judæorum sensum legamus, superflua nobis profecto videbuntur et inania. Sed et ego qui lego de sapientia scriptum : « Exi post eam sicut » vestigator [1], » volo exire post eam, et quia in rebus eam corporalibus non invenio, insequi ejus vestigia cupio, et investigare quo eat, ac videre intellectus meus ad quæ me cubilia pertrahat. Puto enim quod si diligenter eam sequi potuero, et investigare vias ejus, dabit mihi aliquas occasiones ex Scripturis, quomodo etiam de his locis explicare debeamus, si credimus iis quæ Paulus in mysterio loquitur, quod qui per Legem deserviunt, « umbræ et imagini deser» viunt cœlestium [2]. » Et si secundum ipsius nihilominus sententiam, Lex, cujus pars est hæc lectio quam habemus in manibus, umbram habet futurorum bonorum [3], consequens videtur et necessarium, omnia quæ quasi de rebus terrenis describuntur in Lege, umbras esse futurorum bonorum, omnisque hæreditas terræ illius quæ in Judæa terra sancta et terra bona appellatur, imago sit bonorum cœlestium : quorum hæc, ut diximus, quæ in terris bona memorantur, umbram atque imaginem teneant.

Sed ut paululum et meus sermo et vestra intelligentia sublimetur, atque ingressum quemdam ad ea quæ dicimus

[1] Eccli. xiv, 23. — [2] Hebr. viii, 5. — [3] Id. x, 1.

advertenda concipiat, utamur aliqua similitudine. Nemo dubitat quod in terra Judæa omnis locus, omnis mons, omnis civitas et vicus, certis quibusque vocabulis designetur; nec est ullus omnino sine nomine locus, sed propriis singula quæque appellationibus designantur, verbi gratia quibus aut Chananæi in suis locis, aut Pheresæi nihilominus in suis, Amorrhæique, aut Evæi, vel etiam Hebræi nominarunt. Ita ergo secundum sententiam Pauli, qua umbram et exemplar cœlestium dicit esse terrena, fortasse et in cœlestibus regionibus erunt locorum differentiæ non minimæ. Videtis quibus, vel quorum appellationibus vocabulisque distinctæ, et nomina non solum plagarum cœli, sed etiam omnium stellarum siderumque signata. « Qui *enim* fecit » multitudinem stellarum, *ut ait Propheta,* omnibus eis » nomina vocat[1]. » De quibus quidem nominibus plurima in libellis qui appellantur Enoch, secreta continentur, et arcana : sed quia libelli ipsi non videntur apud Hebræos in auctoritate haberi, interim nunc ea quæ ibi nominantur ad exemplum vocare differamus, sed ex his quæ habemus in manibus, de quibus dubitari non potest, rerum prosequamur indaginem. Describitur ergo verbis Dei in lege divina terra Judææ, et hæc referri debere dicitur ad imaginem cœlestium. In cœlis autem evidenter esse Jerusalem civitas pronuntiatur ab Apostolo, et mons Sion. Consequens igitur est ut sicut sunt etiam aliæ civitates circa Jerusalem terrenam sitæ, et vici, et diversæ quæque regiones : ita et illa cœlestis Jerusalem secundum imaginem terrenorum habeat circa se et alias civitates, ac vicos, diversasque regiones, in quibus populus Dei et verus Israël, per Jesum verum, cujus ille Jesus Nave ferebat imaginem, collocandus est quandoque, et hæreditatem sortis distributione, id est meritorum contemplatione capturus. Sic ergo nunc Dominus dicit in

[1] Psal. CXLVII, 4.

distributione terræ, verbi gratia, terminos tribus illius esse istos, et alterius alios : ne forte quoniam diversa erunt merita eorum qui hæreditatem consecuturi sunt regni cœlorum, idcirco etiam in iis tribubus observanter dirimi jubetur ista distinctio terminorum, ut sciamus has esse meritorum differentias observandas in unoquoque. Verbi gratia, qui ita negligenter vixerit ut pro fide quidem sua mereatur haberi inter filios Israël, pro negligentia vero vitæ gestorumque desidia in tribu Ruben aut Gad, aut dimidia tribu Manasse debeat reputari, et non intra Jordanem, sed extra eum, sortem hæreditatis accipere; alius vero qui se emendatione vitæ et conversatione propositi talem reddiderit, ut secundum quas solus Deus novit rationes, aut in tribu Juda, aut etiam in ipsa tribu Benjamin, in qua ipsa Jerusalem et templum Dei atque altare consistit, debeat reputari; et alius in alia, atque alius in alia : et hoc modo hæc quæ nunc in libro Numerorum scripta referuntur adumbratio quædam sit futuræ sortis in cœlis, eorum duntaxat qui per Jesum Dominum ac Salvatorem nostrum hæreditatem, ut diximus, capient regni cœlorum.........

......Quis nostrum talis est [1] ut ad hujusmodi distributionem, et ad illam cœlestis hæreditatis sortem venire mereatur? Quis ita beatus erit cujus sors in Jerusalem veniat, ut sit ibi ubi templum Dei est, imo ut ipse sit Dei templum? Quis ita beatus est ut ibi dies festos agat ubi altare divinum perpetuis ignibus adoletur? Quis ita beatus est qui sacrificium suum et incensum suavitatis supra illum ignem ponat, de quo dicebat Salvator : « Ignem veni mittere in terram [2]? » Quis ita beatus est qui ibi semper agat Pascha in loco quem elegit Dominus suus? ibi Pentecostes diem gerat, et festivitatem Repropitiationis, et Tabernaculorum solemni-

[1] N. 4. p. 485.
[2] Luc. xii, 49.

tatem, non jam per umbram, sed per ipsam speciem rerumque veritatem? Quis nostrum dignus habebitur tam beatæ sortis electione, cum Deus dividere cœperit filios novissimi Adam, non cui dicat : « Eris super quinque civitates potes» tatem habens[1], » aut cui dicat: « Eris super decem civi» tates potestatem habens[2], » nec cui dicat : « Intra in gau» dium Domini tui[3]; » sed cui dicat : « Sedete et vos mecum » super duodecim thronos, judicantes et vos duodecim tri» bus Israël[4]; » de quibus dicat : « Pater, volo ut ubi ego » sum, et ipsi sint mecum[5] ; » Volo etiam istos esse reges, ut ego sim Rex regum : Volo et istos habere dominationem, ut et ego sim Dominus dominantium? Beati qui ad hanc pervenient beatitudinis summam! beati qui ad ista conscendere poterunt fastigia meritorum! et benedictus Deus noster qui hæc promisit diligentibus se! Hi sunt ipsi vere sacris numeris numerati apud Dominum, imo ipsi sunt quorum etiam capilli capitis numerati sunt per Dominum nostrum Jesum Christum, cui est gloria et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

[1] Luc. XIX, 19. — [2] Ibid. 17. — [3] Matth. XXV, 23. — [4] Id. XIX, 28. — [5] Joan. XVII, 24.

ANNOTATIONES.

Annot. (1), pag. 304.

Ad solam Orientis partem conversi orationem fundimus. Idem docet Origenes sub finem libelli de Oratione. Idem videre est apud Clementem Alexandrinum Strom. VII, et apud auctorem Quæst. et respons. ad orthodoxos, resp. 118, ubi ait : « Consuetudinem » orandi qui tradiderunt Ecclesiæ, quomodo orandum esset etiam » tradiderunt; sancti scilicet Apostoli. » Revera ab Apostolis hunc Ecclesiæ morem traditum esse docet auctor Constitutionum Apostolicarum lib. II, cap. 57, p. 204. « Deinde cuncti pariter consurgentes, et in orientem contemplantes, egressis catechumenis » et pœnitentibus, orent Deum qui ascendit super cœlum cœli ad » orientem, ac recordantes antiquam possessionem Paradisi, ad » orientem siti, unde primus homo, Dei mandato neglecto, per» suasus consilio serpentis, ejectus fuit. » Verumtamen mos inflectendi corporis versus nascentem solem non placuit S. Leoni serm. 7, de Christi Nativ. c. 4.

Annot. (2), pag. 340.

Vastatio, vel certe, ut verius habet se Scripturæ sermo, confractio. Suspicor varietatem non fuisse in exemplaribus Græcis, sed in Latinis. In hodiernis Septuaginta interpretum codicibus sola reperitur lectio, *θραῦσις*, *fractio;* in Hebræo fonte legitur מגפה, *plaga, percussio.* Ad hanc significationem magis accedit vox *confractio,* quam *vastatio.*

Annot. (3), pag. 356.

Cherubim multitudinem, id est perfectionem scientiæ indicat. A radice רבב fit רב multitudo. Cherubim ergo explicari potest *sicut multitudo :* quo pacto autem *multitudo scientiæ* interpretari possit, fateor me ignorare.

Annot. (4), pag. 357.

Hanc ergo legem observari etiam secundum litteram sicut et alia nonnulla, necessarium puto. Cotelerius in lib. II Constit. Apost. cap. 35, hæc erudite annotat p. 248 : « Veteris legis decimæ (ut » cum Hieronymo loquar circa initium lib. XIV in Ezechielem), » primitiæ, portiones, voluntaria dona, ministeria, victimæ, fruc» tus, vota, primitiva, primogenita, omnesque oblationes ac pen» siones sacræ duo complectebantur, nimirum naturale aliquid, » et aliquid quod vocant positivum. Ad naturam sive ad rectam » rationem moresque bonos pertinebat sacris operantium et pau» pertate afflictorum sustentatio per ejusmodi collationes : positum » vero et certis regulis a Deo determinatum erat reliquum. Atque » posteriori quidem per novum testamentum abrogato, prius » obligat etiam Christianos : qui tenentur, sive dando decimas et » primitias, sive alio quo Ecclesiæ visum fuerit modo, clericorum » et inopum necessitatibus subvenire. Hinc interdum Patres de » decimis tanquam abolitis disserunt, ut Epiphanius hæres. VIII, » cap. 6, et Chrysostomus homil. LXXIV in Matthæum ; interdum » non sublatas fuisse aiunt, ut fuse Origenes homil. XI in Nume» ros, ubi consimiliter διαταγεῖ adhibet testimonium Matth. V, 21, » et obiter Chrysostomus Oratione V adversus Judæos, atque » Pseudo-Chrysostomus ad Matth. XXIII, 23. Præterea ad deci» mas Deo Ecclesiisque persolvendas habemus exhortationes » SS. Ambrosii, Augustini, et aliorum. *Domos tunc*, inquit mar» tyr Cyprianus in fine tractatus de Unitate Ecclesiæ, *et fundos » venumdabant, et thesauros sibi in cœlo reponentes, distribuenda in » usus indigentium pretia Apostolis offerebant. At nunc de patrimo» nio nec decimas damus; et cum vendere jubeat Dominus, emimus » potius et augemus.* Et B. Hieronymus ad Malachiæ cap. III : *Quod » de decimis primitiisque diximus, quæ olim dabantur a populo sa» cerdotibus ac Levitis, in Ecclesiæ quoque populis intelligite, qui» bus præceptum est, non solum decimas dare et primitias, sed et » vendere omnia quæ habent, et dare pauperibus, et sequi Dominum » Salvatorem. Quod si facere nolumus, saltem Judæorum imitemur » exordia, ut pauperibus partem demus ex toto, et sacerdotibus ac » Levitis honorem debitum deferamus.* »

INDEX TOMI NONI.

ORIGENIS COMMENTARIA.

IN GENESIM

IN EXODUM

IN LEVITICUM

HOMILIÆ IN NUMEROS.

EXPLICIT INDEX.